

קובץ גליונות

פרשת ויקרא-זכור-פורים

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

128 עמודים, 3 ש"ח, מחיר מסובסד במיוחד ע"י חברת גיל גרופ

Gil GROUP
תקשורת שיווקית ומדיה

בניית מדרג ורבנן גדולי ישראל שלוש"א
**פתבם
על לוח
לפך!**

תחרות מאמרים תורניים של 'במה' ו'גיל גרופ' יוצאת לדרך!

פרס ראשון:

שולח החיבור הטוב ביותר
יזכה בהדפסה והוצאה לאור
של ספר חדש ומפואר!

פרס שלישי:

שובר קניה בסך 500 ₪
לקניית ספרים ברשת חנויות
'אור החיים' ברחבי הארץ

פרס שני:

שובר קניה בסך 1,000 ₪
לקניית ספרים ברשת חנויות
'אור החיים' ברחבי הארץ

פרטים בעמ' 2

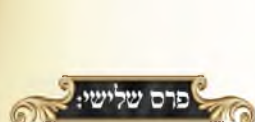
סופר
נוסף
3

תחרות מאמרים תורניים של 'במה' ו'גיל גרופ' יוצאת לדרך!

לאור קריאת מרגן גדולי ישראל שליט"א בתקופה קשה זו להתחזק ביתר שאת בלימוד התורה ש'מגנא ומצל'א - מערכת מגזין 'במה' בשיתוף חברת 'גיל פרינט' - המתמחה בהוצאת ספרי קודש מבית 'גיל גרופ', מזמינים את האברכים ובני הישיבות הק' להשתתף בתחרות חבורות ומאמרים מקוריים מפרי עמלם ברוח התקופה, בנושאי אמונה, השגחה וביטחון.

מועמד יסוד התכנית התקיים במעונו של רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א החיבורים התורניים ייבדקו בעיון ע"י צוות תלמידי חכמים חשובים.

פרס שלישי:

שובר קניה בסך 500 ₪
לקניית ספרים ברשת חנויות
'אור החיים' ברחבי הארץ

פרס ראשון:

שולח החיבור הטוב ביותר
יזכה בהדפסה והוצאה לאור
של ספר חדש ומפואר!

פרס שני:

שובר קניה בסך 1,000 ₪
לקניית ספרים ברשת חנויות
'אור החיים' ברחבי הארץ

תקנון השתתפות:

- את החיבורים התורניים יש לשלוח למייל: Bama@bama-m.com
- כולל שם מלא, כתובת, ומספר טלפון.
- מועד סיום שליחת החיבורים: ראש חודש ניסן תשפ"ד.
- החיבור הוא פרי עטו של השולח בלבד.
- החיבור לא יכלול יותר מ-1000 מילה.
- החיבור יישלח בצורה מודפסת וקריאה ולא בכתב יד.
- השתתפות מגיל 18 ומעלה

ביקרא דאורייתא

דסג, ציד פורים
היית ממש אור וצד הידעם אענן צנקה מאוהר
אלוה צידן אקיים גלור מיער אודיונים לאופן מאוגר
קיום הפורים. וכן האוילא אמת אענן.
חיים קניבסקי

**הרני ממנה את ועד הרבנים
לשלוחי הידן לקים מצות מתנות לאביונים
באפן מחדר ביום הפורים
וכן ראוי לכל אחד לנהג
חיים קניבסקי**

כתוב לא גמי קול אחוזה!

"קמיע השמירה והפרנסה"

של רבי ישעיה ב"ר משה מקרעסטר
שמרן שה"ת הגר"ח קניבסקי זצוק"ל סמך עליהם ידיו ובירכם
בשותפות של 180 ש"ח לחודש

"מטבע הישועות"

שהתברך ע"י מרן שה"ת הגר"ח קניבסקי זצוק"ל
בשותפות של 100 ש"ח לחודש

הקמיע השמירה!

שיעור מתנות לאביונים לפי פסק מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל לועד הרבנים:
לכתחילה כל אחד צריך לתת 100 ש"ח (שיחולקו לשני אביונים לכל אחד 50 ש"ח מתנה חשובה שתשמחם בפורים)

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניי צדקה בארה"ק

לעילוי נשמת רבי מאיר מימון בן רבי אברהם ז"ל פרץ

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב לידידנו החשוב
הר"ר **צבי לשינסקי** שליט"א
נציגינו בבית הכנסת המרכזי
נאות עילית
להולדת הבת תחי'

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	5:17	6:29	7:09
בני ברק	5:32	6:31	7:06
קרית ספר	5:26	6:30	7:08
בית שמש	5:16	6:30	7:09
אופקים	5:25	6:31	7:08
חיפה	5:25	6:31	7:07

בשורה לשומרי השבת בארה"ק ע"י חברת "אנרגיה כשרה לשבת"

מערכת אנרגיה לחשמל כשר בשבתות וחגים במיוחד
לישיבות, מוסדות, ובתי כנסת גדולים. המערכת נטענת
בזמן החול ע"י מערכת סולארית או מרשת החשמל,
ובמהלך השבת פועל ללא חיבור כלל לרשת החשמל.

מאושר ע"י משמרת השבת.

להזמנות וברורים: 050-4112271

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזת-ל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

בלי הבנה. בלי הסברים.

ניסים!

מופת הישועה הכלאי

הנס של אלפי מאורסים!

סדר סגולת 'רינה של תורה' בליל פורים

שאגה אדירה בחצות הלילה – לזעוק אל המלך ולהיוושע

בראשות רבותינו עמודי התפילה

כ"ק מרן הגה"צ רבי
אלימלך בידרמן
שליט"א

ליבם של ישראל מרן הגאון רבי
בנימין פינקל
שליט"א

ראש הישיבה מרן הגאון רבי
שרגא שטינמן
שליט"א

בהזכרת כל שם ושם בפרטות

בית מדרש לעמלי תורה בארה"ק
בשיאות רשכבה"ג מרן רבינו שר התורה זצוק"ל

ניתן למסור שמות
גם בעמדות:

נפשוך בשאלתך – הפעם תורד!

0722-600-200

קרבני!

מגביית ישיבת הקירוב אחינו פתח תקווה

ישיבת אחינו לצעירים מתחזקים
הישיבה החביבה על גדולי ישראל

קרבני!

מגבית ישיבת הקירוב אחינו פתח תקווה

לתרומות

העברה בנקאית

בנק פאג"י 52 סניף 175 חן 18058 ע"ש מתחזקים בתורה

קישור נדרים

נדרים פלוס עמדות ע"ש ישיבת אחינו פתח תקווה
matara.pro/nedarimplus/online/?mosad=6000320

בט

054.652.4265

הוראת קבע

קוד מוסד: 55263

← מוכר לצורכי מס' לפי סעיף 46

Artshow

תרגום משה הלל חריש
ראש ישיבת סלאווקה

ס"ד

תאריך

הנה באנו בדברים קרובים לחיזוק את מעלה הישיבה הקדושה אחינו לעצמים מתחזקים פנה
הקדוה בראשות המהר"ר יעקב הכהן בל (ב תשס"ו) ולמחזירי מרג"א אלוהי שלום.
הנה לא באנו אנו על הפולחן הדין המסורתי שראו בני הישיבה לחדל ולחזק דברים אשר
השקנו בשם המורה רבנים במסורת נכס לעלות ולהתחזקת במורה ודעות שונים.
לאחר כמה שנים של לימוד בישיבת חכמים ומשולמים בעולם הישיבות חזקים בידים של
מחל המערה.

בדואר יצא חזרה לנדרים ליום לפני בהקשר המסעל והחשוב הזה, אשר הוא תקווה גדולה
לדור הקרוב בארץ.

הנה לא באנו אנו על הפולחן הדין המסורתי שראו בני הישיבה לחדל ולחזק דברים אשר
השקנו בשם המורה רבנים במסורת נכס לעלות ולהתחזקת במורה ודעות שונים.

Chaim
Matar
12/11/18

איך צמח גדול הדור?

**סיפור צמיחתו של פוסק הדור בימי נעוריו הסוערים
בלונדון המופגזת...**

מאות יסודות
'מעשה רב' והנהגות
נדירות שמרן
הגר"מ שמרנבך
ינק מאבד"י הדועים

מעצמות אדירות

מאוצרותיו וכיסופי נפשו
של פוסק הדור
למקורות הניקה של שלם התורה

- ◆ על מה המתיק סוד עם רבי אלחנן וסרמן, בילדותו בשדרות לונדון?
- ◆ הבריחה עם הרב דסלר לכפרי קוטסוולד בימי ההפגזות
- ◆ איך הציל רבי אל"ה לופיאן את חייו?
- ◆ במחיצת השרף רבי מוט"ל פגרמוסקי, וטיולי הזריחה עם הרב מברסק
- ◆ שנות חברותא וידידות נפש עם ה'בית ישראל' מגור
- ◆ שיחות נפש עם רבי אהרן מבעלזא, השידוך בבית החזון איש, קשרי תורה והלכה עם ה"דברי יואל" מסאטמר...

גיליון מס' 556 פרשת ויקרא זכור
תשפ"ד שנה שתיים עשרה

לעילוי נשמת רבן של ישראל
מנן שר התורה רבינו רבי שמריהו יוסף חיים
בן רבינו מנן יעקב ישראל זצוק"ל
שנ"מ מרת הרבנית פעשא מרים ע"ה
ולזכות חיים ברוך בן שרה פעשא
לברכה והצלחה בכל הענינים
תנצ"ה

דברי שי"ה

ממנן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - ימי הפורים

לימוד הלכות פסח בפורים ל' יום קודם החג

רבינו זצ"ל היה לומד ביום הפורים בסדר לימודו ג' דפים במשנה ברורה הלכות פסח לקיים החיוב ללמוד הלכות פסח ל' יום קודם החג, (דקדוקי מצות מצות ח"ב אות ק"ל, ושמעתי מהגרמ"מ לובין שליט"א ששמו לב שבעת שמגוללים המגילה לפני הקריאה לפורס כאגרת (כמבואר במשנ"ב סי' תר"צ סק"ו) היה רבינו זצ"ל מנצל כדרכו כל רגע ומוציא מהארון משנ"ב ח"ה ולומד הלכות פסח).

על הניסים בשושן פורים

אמר רבינו זצ"ל ששמע מהחזו"א זצ"ל שכיון שחושש בט"ו לפורים דמוקפין ואמר בו על הניסים, אמנם אביו הקה"י זצ"ל ששמע זה ממנו הורה לו ע"פ הלוח א"י דאין לומר במוקפין על הניסים, (דקדוקי מצות ח"ב אות ק"ע), ואמר רבינו זצ"ל דע"פ היה מעביר נוסח על הניסים בהרהור כדיבור לצד שיש לאומרו, דבזה אין חשש הפסק, (וכמש"כ בשו"ת כת"ס אור"ח סי' י"ב וכן הביא רבינו זצ"ל בדעת נוטה ח"ב סי' רל"ד דמהני לצאת יד"ח לדעת הרמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ז, וכ"כ רבינו בקו' הזכרונות סי' י"ג סי"ב שכן היה מורה החזו"א לנוהג במקום ספק), ובעשור האחרון העידו שחזר לומר על הניסים אבל לא הורה לש"ץ ולאחרים לומר ע"י בהערה בדקדוקי מצות שם, ועי' בגמ' פסחים נ"א א'.

לא ילבש בתחפושות לקטנים ובפדיון הבן

כתב רבינו זצ"ל בקונטרס הזכרונות ממנן החזו"א (סי' ל"ג אות י"א) שאין להלביש בפורים אפי' לתינוקות בגדי איש לאשה או להיפך, ועי' במשנ"ב (סי' תר"צ סק"ל) דהכנה"ג והשל"ה הזהירו להרחיק מזה, ויש לבטל מנהג זה, ועי' בארחות רבינו (ח"ג עמוד ק"צ סי') שמרן הקה"י זצ"ל היקל בזה בפחות מגיל חינוך והמעשה שהקפיד החזו"א היה בגיל ד' שנים, (ועי' אגרו"מ אהע"ז ח"ד סי' ס"ב סי' ד"כ"ז שצריך לאמו ל"ש בזה חינוך). ורבינו זצ"ל החמיר אפי' בתינוק בכור שהמנהג שמקשטין אותו לכבוד מצות פדיון הבן (כמובא בדה"ח דיני פדה"ב) שאין להלבישו בתכשיטי נשים משום לא ילבש, וכתב שהעיר על זה כמה פעמים דיש להניח עליו ללא לבישה, ואיכא בזה משום לא תאכילום, ואף שי"ל דל"ש בזה טעם לא ילבש, אנן לא דרשינן טעמא דקראי, (שיח יהודה פדיון הבן עמודים פ"ח פ"ט), והשיב רבינו זצ"ל במכתב דאין לעשות כן, אבל אם לא מלביש אין לחוש (תורת חיים פדה"ב עמוד קע"ו ועי' ווי העמודים וחשוריהם ק"כ עמוד ל"ד שכ' רבינו זצ"ל דאולי כיון שהדוך כן אי"ז לבישה).

מדור זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו וויסברג זצ"ל
ואמני מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל תנצ"ה

מחצית השקל כשחל פורים ביום א'

רבינו זצ"ל, נהג ליתן מחצית השקל בתענית אסתר קודם תפילת המנחה, גם כשחל פורים ביום א', ומקדימים התענית ליום ה' שלפניו, (דקדוקי מצות מועדים ח"ב אות ק"ל אמנם בס' ארחות רבינו ח"ג עמוד נ"ב אות ע"ב מובא על אביו מרן הקה"י זצ"ל, שכשחל פורים ביום א' היה נותן מחצית השקל ביום הפורים לעצמו פני קריאת המגילה ואמר דביום ה' מוקדם לתת ועי' ברמ"א סי' תרצ"ד ס"א).

סעודה שלישית לפני פורים

כשחל פורים ביום א' דעת רבינו זצ"ל דיש ליזהר לא לאכול בסעודה שלישית לאחר השקיעה דאין לאכול לפני קיום המצוה התלויה בזמן, ויש להמנע גם משאר אכילות ולא רק מפת, ולענין פת יש עוד טעם להמנע, כמבואר במשנ"ב (סי' קפ"ח סק"ג), משום שמחייב עצמו בעל הניסים וה"ז תרתי דסתרי לאומרו עם רצה, (דקדוקי מצות ח"ב אות ק"ו וע"ש במשנ"ב דאם אירע שהמשיך אכילת פת אחר השקיעה יזכיר רק רצה ולא יאמר על הניסים).

מלוה מלכה בליל פורים

כשחל פורים במוצאי שבת, היה רבינו זצ"ל אוכל מלוה מלכה ככל מוצ"ש, ומוסיף מאכל שיחיה ניכר שהסעודה גם לכבוד פורים, וכמש"כ המשנ"ב (סי' ת"ט סק"ב) לגבי ר"ח שחל בשבת, (דקדוקי מצות ח"ב אות ק"ג).

משלוח מנות לרבו

הבאתי משלוח מנות לרבינו זצ"ל, ואמרתי דיש שדנו דכיון דכ' איש לרעהו אין יוצאין ברבו, ואמר לי רבינו זצ"ל עוד מעט יגיד שכיון דכ' כי יגח שור איש את שור רעהו, יהיה פטור בשור של רבו, ורעהו לא בא רק לאפוקי מי שיצא מכלל ישראל, (וכ"כ בדוך שיח ח"ב עמוד ש"ה ועי' גם בשו"ת מהר"י אסאד ח"א סי' ר"ד, והפמ"ג סי' תרצ"ה א"א סק"א הביא מהרא"מ שמות פכ"א כ' דה"ז בכלל רעהו למשלוח מנות וכן עי' ב"ק פ"ק פ"א א'), ואמר שמרן החזו"א זצ"ל היה מקיים בו מצות משלוח מנות ולא נתן על ידי שליחות רק מסר לו בידו ואמר 'דלא כהבנין ציון' שמביא המעשה ברורה (סי' תרצ"ה סק"ח) דמשלוח היינו דוקא ע"י שליח, [והביא זה בקו' הזכרונות ממנן החזו"א פורים סי' ל"ג ס"ז וציין רבנו לשו"ת שלמת חיים סי' ת"א דיכול לשלוח גם ע"י קוף].

המתנה המיוחדת לפורים ולחג הפסח

ספרים אלו ניתן להזמין בהפצת הספרים שע"י מערכת
"קובץ גליונות" 053-3145900 k.gilyonot@gmail.com

במחיר מיוחד 40 ש"ח לספר בלבד
כולל משלוח חניס ברחבי הארץ בכפוף למוקדי ההפצה

קונטרס הזכרונות
ספר נדיר והסטורי שנכתב
ע"י רבנו זצוק"ל והיה ספון
בביתו חמישים שנה, עדות
וראייה מהנהגותיו בקודש
של מרנא החזון איש זי"ע

דעת נוטה
על חומש ויקרא
כרך חדש מסדרת
הספרים המפורסמת

דברי שי"ה חלק א'
היצירה המיוחדת מתוך
מעל עשר שנים ממה
שהובא בגליונות ערוך
ומסודר לפי נושאים
וענינים

"ועד הרבנים"
שלוחי דין לקיים מצות
מתנות לאביונים באופן מהודר
וכן ראוי
לכל אחד לנהוג
חיים קניבסקי

רשכבה"ג מנן שר התורה רבי חיים קניבסקי זצוק"ל
דבר ידוע שיהיה
הימים שיהיה
למנוח פני אביו
ד"ר המנוח וכן ראוי
חיים קניבסקי

1-800-22-36-36

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק 053-3145900

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלַּת הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ומידות מפי רבינו מנחם מנדל זצ"ל!

מזכר שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - השבועות הבאים בעזה:

פרשת צו - האנן רבי משה צמח זצ"ל והגר"ש אדלשטיין - שלושים לפטירתם | פרשת שמני - האנן רבי יעקב קמנצקי זצ"ל ר"י תודה ודעת (כ"ט אדר תשנ"ו)
חדש ניסן ובין הגומים - החבורה האנן רבי אלעזר צדוק טרזיץ (י"ב ניסן תשנ"ח)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

הגאון רבי נפתלי טפלי זצ"ל (ד' אדר תשל"ב)

חלק מתולדות חייו כפי שנכתבו על ידי רבינו זצ"ל

הרב הגאון מוה"ר נפתלי טפלי זצ"ל נולד בשנת תרפ"ז בפרשבורג, לאביו הר"ר ישעיהו יהודה (נ"י) ולאמו מרת גולדה שרה ז"ל, הוריו באו איתו לארץ ישראל בתחילת שנת תרצ"ג, ובשנה ההיא אחרי פסח נפטרה אמו ז"ל, והשאירה ג' יתומים, והוא אז נער כבן שש, ואמו חורגתו תח"י גדלתו באהבה ובמסירות, אותו ואת אחיו ואחותו.

סיפר אביו (שיח"י) שכשהגיע לארץ ישראל שלח אותו לבית ספר של המזרחי, ובאותו יום בערב כשבא לביתו אמר ששוב אינו הולך ללמוד שם, לפי שראה את המורה שהוריד את הכובע מראשו, וישב בגילוי ראש, והיו מוכרחים לשלחו לתלמוד תורה של החרדים.

בשנת תש"ב בהיותו נער כבן ט"ו הביאו אביו ללמוד לשיבת תפארת ציון, וכבר הי' אז מלא וגדוש, ובזכרוננו שכל החברים נתפלאו ממנו והיה למופת, בכשרונו ובידיעותיו ובהתמדתו הגדולה, בתפלתו בכוונה בענותנותו ובמדותיו הטובות, לא הי' מקפיד על עלבונו, וכל מי שפגע בו והקניטו היה הוא מפיסו, והי' מקרב מאוד בפרט הקטנים ממנו והחלשים בלימוד והיה קובע אתם ללמוד כחבר, וכן נהג כל ימיו.

למד בתפארת ציון לערך שנה אחת בשיעור הגדול אצל הגאון הצדיק מוהר"ר מיכל יהודה ליפקוביץ (שליט"א), וכל ימי חייו אמר ששנה זו היא השנה הטובה בחייו, גם מרן החזון איש קירבו אז מאוד ורבו הנ"ל סיפר שמרן אמר עליו שעתיד להיות אדם גדול. אחר כך למד זמן קצר בשיבת חברון בירושלים, ואחר כך עבר לשיבת פתח תקוה ולמד שם כמה שנים, ואחר כך עבר לשיבת רמת גן אצל הגאון רבי שבתי יגל זצ"ל ולמד שם קרוב לעשר שנים.

בשבת תשל"ב חלה והובא לבית חולים ואחר כך הביאוהו לבית הבראה ושם הורע מצבו והוכרחו להחזירו לבית חולים ובדרך החזיר נשמתו לבוראו ביום ג' אדר תשל"ב, בערב שבת פרשת תרומה, והובא לחדרו בבני ברק ובמוצאי שבת קודש היה הלוי.

מצבת קברו של רבי נפתלי טפלי

בישיבת 'תפארת ציון'

ארבע שנים לאחר שהחל רבינו כנער צעיר ללמוד בישיבת 'תפארת ציון' נכנס לישיבה הבחור החשוב נפתלי טפלי, הוא היה מבוגר מרבינו בשנה אחת בלבד, ועד מהרה התחבב על רבותיו וחבריו.

רבינו יחד עם חברים נוספים הוציאו לאור קונטרס פנימי מחידושי תורתם על מסכת כתובות - אותה למדו בעת ההיא בישיבה. כפי הנראה מסגנון החיבור, כולו פרי יוזמתו ורעיונו של רבינו, שכבר אז השתדל לכתוב כל חידוש ולשמור למזכרת.

נעתיק את הקטע האחרון מתוך 'אחרית דבר' שמופיע בסוף הקונטרס, שנכתבה על ידי רבינו ובכתב ידו:

השם מנחת מנוח הוא על פי הפסוק בשופטים ויעל 'מנוח את המנחה' וחתום בו שמנו בראשי תיבות: המ' - נוטריקון משה, והנ' - נוטריקון נפתלי, והו' - נוטריקון וינרטיב, והח' - נוטריקון חיים [במלת מנוח], וזאת המנחה שהגשנו יה"ר שתהי' לרצון לפני בורא עדרות צאן, ונימא מילתא דתתקבל ולא נכשל בדבר הלכה, בכל שנה ושנה, כתפילת ר' נחוניא בן הקנה, זאת חידשנו בעת למדנו בישיבת תפארת ציון בבני ברק ארץ ישראל ת"ו...

בסיום המאמר חתמו ארבעת הבחורים את שמותיהם.

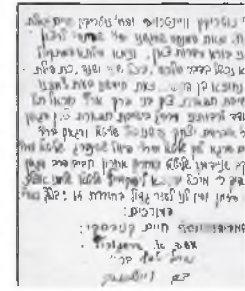
1. נציב כאן מצבת זכרון לאחותו היחידה המזוככת ביסורים, הצדקנית מרת מרים ע"ה שלא זכתה להקים בית בישראל, והיתה גם מסובלת ביסורים נוראים, היוותה דוגמא ליראת שמים טהורה בצדקות ובשמחה פנימית ששרתה בה, קיבלה יסוריה באהבה מתוך אמונה תמימה. במתנת שמים ניחונה בכשרון כתיבה וחברה ספרים לילדים, שי לילד, שביבי אור. נלב"ע ט"ו אדר תשמ"ה. בהלווייתה שיצאה ממקום מגוריה בבני ברק, הלך רבינו יחד עם מורו ורבו רבי מיכל יהודה ליפקוביץ בין המלוים אל עבר בית החיים פונבז' שם נטמנה (מפי נכדו רבי יצחק קורלנסקי).

הדף האחרון של-החבורה בו מופיעה חתימותיהם

של ארבעת הבחורים- באדיבות הגאון רבי שלמה וינטרוב שליט"א

בפרק האיש מקדש

רבי נפתלי ז"ל לא זכה לבנות את ביתו. פעם סיפר רבינו, שהרגיש שמשמים היה עליו מעין תביעה ולכן לא זכה להקים בית בישראל. היה זה כאשר הוצע לו שידוך עם בחורה כשירה ויראת שמים, ואכן הוא נפגש עמה ולמרות שלא ראה בה חסרון מסוים, דחה את השידוך.

את הסיבה לכך נימק ר' נפתלי, מכיון שלא הרגיש שהיא מיוחדת באיזה מעלה, וסבר שמתאים לו להינשא לבחורה יותר מיוחדת. והתגלגל הדבר שעד סוף ימיו לא נשא אשה, והרגיש בזה כמין אות משמים שלא נהג כראוי לדחות שידוך בלי שתהיה מספיק סיבה חזקה לכך. מפי חתן רבינו רבי שרגא שטיינמן שליט"א.

מגיע לבקרו

רבינו נהג כבוד גדול מאוד בר' נפתלי ויצא מגדרו כדי להקל מעליו את חייו מלאי הקושי. בשנותיו האחרונות כשהתגורר ר' נפתלי בבני ברק, נהג רבינו לבוא לבקרו מידי פעם, ובימי חול המועד היה מגיע באופן קבוע עם ידידו רבי דב (בערל) וינטרוב לבוא ולשמח את ר' נפתלי. בדרך כלל היה מבקש רבינו מילדיו וילדי רבי בערל שיתלוו אל הביקור, ולפעמים היו מצטרפים עוד ילדים.

עם בואם היו מתיישבים על יד מיטתו, משוחחים עמו בדברי תורה ואגדה, ואחרי כן פוצחים בשיר לכבוד שמחת המועד.

● בבניברק נפטר הרב נפתלי טפלי בשנת הארבעים וחמש לחייו. היה תלמיד חכם מובהק ונודע כבקי בכל מקצועות הקודש.

ידיעה קצרה שפורסמה בעיתונות באותם ימים אחרי פטירתו של רבי נפתלי

מאכילו ומשקהו

עדות נוספת על יחסו החמים והיוצא דופן כלפי ר' נפתלי, שמענו מהגאון רבי צבי רוטברג שליט"א, שזכה ללמוד בחברותא עם רבינו ואף להיות נוכח בשעת מעשה:

"בוקר אחד אחרי גמר תפילת ותיקין", הוא מספר, "באמצע לימודנו נכנס אל החדר יהודי נכה בלתי מוכר, חשבתיו אולי יש לו איזה שאלה או ברכה קצרה, אך הנה תיכף משהבחין בו רבינו פסק מלימודו והלך לקראתו, תוך כדי שהוא דורש בשלומו, מתעניין בבריאותו ובמצבו, ולא נחה דעתו עד שביקש מהרבנית (ע"ה) שתביא לו לסעד פת שחרית".

החברותא ממשיך לתאר: בעוד אני מתפלא 'בשל מי הסער הזה' הבחנתי כי הרבנית מגישה פת ומיני ירקות לאורח, ורבינו בעצמו ניגש לעבר הכיר, ממלא נטלה במים, ומחפש בבית קערה ומגיש לאורח שיטול בה את ידיו, היות והוא מוגבל תנועה.

האורח אכן נטל את ידיו וסעד את ליבו, ורבינו עומד על גביו לשמשו ולעשות לו הרגשה נפלאה. רק כשסיים את ארוחתו ויצא מהבית, שב רבינו ללימוד, וכשראה את פליאתי הסביר בפשטות, כי זה חבר מהישיבה שהוא תלמיד חכם ובעל יסורים גדול.

ספר 'זכר נפתלי'

לאחר פטירתו התעורר רבינו להדפיס ספר מכתביו ולעשות זכר לעלוי נשמתו, וכך כתב בעצמו בראש הספר:

הנה כבר כתבנו שהגאון המחבר ז"ל היה צנוע ביותר והיה גונז את כתביו, וגם מה שנשאר לא רצה להדפיס כי לא החשיבם מעולם, גם בצוואתו כתב לא להדפיס את כתביו, ולכן לא הדפסנו את זה בצורת ספר, רק עשינו על ידי מכונת כתיבה קצת ספרים לחלקם בין מכיריו, בהסכמת כמה תלמידי חכמים שזה אינו בכלל צואתו, כדי שיהא לו לזכר ולזכות טוב מבנים ומבנות ותהייה שפתותיו דובבות בקבר.

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

654

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • ויקרא-זכור תשפ"ד

הפטרת זכור / מעשה שאול ומחית עמלק

*באמת עצם הדבר שרוצים לשמוע דברי חיזוק, זה כבר נחשב שבאים ליטור, והבא ליטור מסייעין אותו, וכבר יש סייעתא דשמיא.

וברוח חיים בתחילת אבות כתב, שבזמן שיש לאדם איזה התעוררות במחשבה על דבר מצוה, מיד הוא מקבל אור מקיף של קדושה, והוא כבר נמצא בתוך הקדושה, כשיש לו מחשבה טובה, מחשבה של מצוה, הוא כבר מוקף בקדושה, והקדושה הזו מסייעת לו לגמור את המצוה.

ונזכיר מדברי המלבי"ם בהפסרת פרשת זכור, על מה שאמרו חז"ל (יומא כב, ב) שאול באחת ועלתה לו, היינו ששאול המלך נכשל פעם אחת, במלחמת עמלק, שהחיה את הצאן ואת הבקר, ואת אגג מלך עמלק הביא חי, ואמנם זה היה בשוגג, והוא לא הרגיש כלל שחטא, כי חשב להביא קרבנות מן הצאן והבקר, למען זבוח להשם אלוקיך, ולא הבין שזה נגד דבר השם, וכפי שאמר בעצמו הקימותי את דבר השם, ושאול היה אדם אמיתי 'בחיר השם', ובאמת הוא חשב כך, אבל זו הייתה טעות.

ואחר כך הודה ואמר חטאתי, ובתחילה אמר חטאתי עם התנצלות: כי יראתי את העם ואשמע בקולם, שעשה כן מפני שהושפע מן העם, וכפי שאמר קודם חמל העם וגו', ויקח העם וגו', וזה היה חטא, שהושפע מהעם, וכבר הכיר בחטאו, ורק הוסיף התנצלות, שזה חטא פחות חמור, כי כך טבע האדם שמקבל השפעה, אבל אחר כך חזר ואמר חטאתי בלי שום התנצלות, כי הבין שאין תירוץ על זה.

ובגלל החטא הזה הפסיד את המלוכה, ואמרו בגמרא שם כי שאול מחמת חטא אחד הפסיד את המלוכה, ואילו דוד למרות שנכשל פעמיים, במעשה עם אוריה, ובמה שספר את בני ישראל, אף על פי כן נשאר מלך ולא הפסיד את המלוכה. ויש להתבונן מה ההבדל, ומדוע שאול נענש כל כך והפסיד את המלוכה, ואילו דוד לא נענש בביטול המלוכה.

וביאר בזה המלבי"ם בשם ספר העיקרים, כי החטאים של דוד היו בתור אדם פרטי, שעשה מעשים הנחשבים לאיסור (ואמנם זה היה בשוגג ואפילו קרוב לאונס מסתמא), אבל זה היה חטא שלא שייך לתפקיד המלוכה, ובענייני המלכות הוא קיים בשלמות את כל הנהגת המלוכה המוטלת עליו, ועשה בשלמות את כל מה שהיה חייב בתור מלך.

אבל שאול נכשל במלחמת עמלק שהיה חייב בה בתור מלך, וכפי שאמר לו שמואל אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה, שהרי אתה המלך, ובתור מלך אתה היית חייב לעשות מחיית עמלק, ומאחר שלא קיים בשלמות את חובי המלכות כבר אינו ראוי להיות מלך, כי נותנים לו מלכות על מנת שיתנהג בה כפי דיני המלכות, ואם אינו נוהג כפי דיני המלכות לא מגיע לו מלכות, ומפסיד את המלכות.

הלימוד: לנצל כל הכוחות לכבוד שמים

ואפשר ללמוד מכאן לעוד הרבה דברים כאלה, שכל אדם שיש לו כוחות, מן השמים נתנו לו את הכוחות בשביל שיעשה בהם כבוד שמים ויקיים מה שהוא יכול לקיים, ואם הוא מקיים ועושה את כל מה שבכוחו, אזי מגיע לו שיתנו לו כוחות הלאה, שיוכל להמשיך למלא את התפקיד עם הכוחות שלו, אבל אם אינו מנצל את הכוחות בשלמות כמו שצריך ואינו ממלא את תפקידו, למה מגיע לו הכוחות. או אדם שיש לו כישרונות, שזו מתנת אלוקים, הרי הוא צריך לנצל אותם ללימוד התורה, ואם אינו מנצל את הכישרונות בשביל מה הוא צריך אותם.

ואמנם יש גם הרבה אנשים שלא מנצלים את הכוחות שלהם ואף על פי כן הם נשארים עם הכוחות ולא מפסידים אותם, ויכול להיות בעל כושרון שאינו לומד כמו שצריך והוא נשאר עם הכישרון, או שיש לו כוחות הגוף שיכול לעשות בהם הרבה מצוות ומעשים טובים ואינו עושה ואף על פי כן הוא נשאר בריא בגופו עם הכוחות, ומדוע אצל שאול זה היה אחרת? כי הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוש השערה, ונותן להם את העונש מיד כאן בעולם הזה כדי לנקות אותם מן הפגם, וכפי רוב חסידותו של שאול המלך הוא נענש מיד על החטא להפסיד את המלוכה.

* אסיפת חיזוק לקבוצת תלמידים, ליל תענית אסתר תש"ס.

וכך היה צריך להיות גם בכל אדם, אבל מי שאינו כזה צדיק אינו מקבל את העונש בעולם הזה, ואין לו את הזכות שמן השמים יראו לו שידע שצריך לחזור בתשובה, ושאל המלך היה לו הזכות לכך, ובאמת הוא הודה ואמר חטאתי וחזר בתשובה, וכשנהרג מיד בא לגן עדן, וכפי שאמר עליו שמואל 'עמי' במחיצתו, כיון שהיה נקי, והתנקה מהחטא.

לכן צריכים לדעת שכל כוחות שיש לאדם, אם הוא מנצל את כוחותיו ומשתמש בהם כמו שצריך, הרי זה מגיע לו הלאה, ומוסיפים ונותנים לו עוד כוחות, אבל אם אינו מנצל את כל כוחותיו למה שיוסיפו לו, ומה שלא מגיעים מכוחותיו זה חסדי שמים, ממידת ארך אפיים, שנותנים לו זמן שאפשר לתקן. וראיתי שכך כתב גם החפץ חיים בשמירת הלשון, שכל אדם שיש לו זמן והוא חי, בשביל מה נתנו לו את הזמן והחיים, כדי שיעשה בהם מה שהוא חייב, ואם אינו מנצל את הזמן שקיבל למה זה מגיע לו? עד כדי כך. (וראה גם ברבינו יונה באבות פ"ג על המשנה שינה של שחרית וכו'). זהו מה שרואים כאן שיכול לתת הרבה חיזוק.

וצריך לנצל את הכוחות כל אחד לפי טבעו, לפי מה שהטבע שלו נמשך, ודא עקא כשנמצאים בציבור יש שמתנהגים בצורה של חיקוי, כי כל אחד מסתכל על השני וזה גורם לחיקוי, נגד הטבע, וזו לא התנהגות טבעית, אבל אם אדם מנצל את כוחותיו לפי טבעו וכוחותיו, אזי הוא כל הזמן במצב של עלייה, והוא עולה ועולה ויש סייעתא דשמיא, ואין גבול מה שאפשר להתעלות עם סייעתא דשמיא, למעלה מן הטבע.

והדברים הפשוטים הגורמים חיזוק, לבני ישיבה יש את סדרי הישיבה, וכל אחד שמתחזק בזה מוסיף חיזוק גם לאחרים שיתחזקו, וזה זיכוי הרבים, וכשיש זכויות מקבלים סייעתא דשמיא.

ברוחניות כל דבר קטן נחשב

וצריכים לדעת כי כל דבר קטן נחשב, ואין דברים קטנים ברוחניות, וראיתי למרן המשגיח האור יחזקאל זללה"ה שכתב על ענין העבדות שאם אדם עשה איזה מצוה בהרגשה של עבדות, אזי באותו הרגע הוא 'אדם גדול', ואפילו אם באמת אינו גדול, אבל בזמן שהוא עושה את המעשה הטוב הוא אדם גדול! ויתכן שאחר כך הוא יורד ממדרגתו, אבל ברגע הזה שהוא עוסק במצוה עם שלמות הוא בדרגה גבוהה מאד.

וכך כתב גם המב"ט (בית אלוקים שער התשובה פ"ו) לגבי תשובה, שאם אדם חזר בתשובה ואחר כך חזר לסורו, אבל בשעה שעשה את התשובה הוא היה בשלמות, עם חרטה וקבלה להבא בשלמות, ורק אחר כך התגבר עליו היצר, לא נתבטלה תשובתו הקודמת בזה, והחטא הישן כבר נתכפר בתשובה, ומה שאחר כך חזר לסורו זה חטאים חדשים.

ולכן גם ביום כיפור, שכולם מתנהגים קצת אחרת מכל השנה, ולפעמים חושבים שהרי אחר כך במשך השנה יורדים, ואם כן מה צריך את היום כיפור, אבל כיון שביום כיפור היה תשובה בשלמות ורק אחר כך התעוררו דברים חדשים, אם כן ביום כיפור נתכפר על העבר, ומכאן ואילך זה דבר חדש. לכן כל רגע של חיזוק, כל זמן וכל פעולה נחשבים מאד!

והרי ידוע מתיקוני זוהר שפורים כפורים, היינו שיום כיפור הוא במעלה כמו פורים, ואם כן פורים עצמו בודאי הוא זמן שיש שפע של רוחניות, כמו שהיה בימי מרדכי ואסתר שקיימו וקיבלו את התורה מאהבה, וזכו לדרגה גבוהה של קבלת התורה, יותר ממה שהיה במעמד הר סיני, על ידי הניסים, על ידי הגזירות ועל ידי התשובה, וידוע כי בכל שנה חוזרת ההשפעה, שאפשר שוב לזכות לאותן המעלות.

אבל זה לעומת זה עשה האלוקים, ובזמן המסוגל להתעלות יש הפרעות, ומרן המשגיח זללה"ה דיבר על זה פעם וכן כתוב גם בספרים, שערב שבת למשל, הוא מזמני התשובה, והוא זמן המסוגל להצלחה, ודווקא אז יש הפרעות לסדרי הלימוד, וצריכים חיזוק להתגבר על המפרעים, ועם חיזוק יכולים גם בערב שבת להיות כל היום דבוקים בתורה, בלי היסח הדעת, ומדוע שלא יהיה כך, עושים מה שצריך, אבל כל הזמן לא מסיחים דעת מתורה, ואם לא מסיחים דעת אזי הכל מסתדר יותר מהר.

אכן קל לומר את זה, ולא כל כך פשוט לקיים, ועצם הדבר שרוצים חיזוק גם כן משפיע ומועיל, ובזכות זה נזכה לסייעתא דשמיא.

"אורה זו תורה"

בערב פורים תשפ"א עם תום תקופת הקורונה עלו לבית רבינו קבוצה מתלמידי ישיבת "מאור התלמוד" רחובות, בראשות רבם יבלחט"א ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אברהם יצחק קוק שליט"א.

וסיפר הגרא"י על סדר הלימוד הקבוע בישיבה בליל פורים, ושמה רבינו ואמר: טוב מאד, תורה בפורים זה זכות עצומה מאד, יש סיפורים שזכו בזה להרבה ישועות, מי שזקוק לישועה, אם הוא לומד בפורים זוכה לישועה, גם בלייקוד היו סיפורים...

שאלה: מה צריכים לעשות כדי לזכות לישועות האלו?

רבינו: ללמוד. לומדים עם טעם בלימוד, והלימוד מעניין, זה דרכה של תורה, הרי מה נקרא תורה לשמה? לשם התורה, כי זה מעניין, כמו שמביא הנפש החיים מפירוש הרא"ש (נדרים סב, א) "ודבר בהן לשמן – כל דיבורך ומשאך בדברי תורה יהיה לשם התורה כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול", ללמוד כי הוא רוצה להבין וזה מעניין אותו, לא דווקא לשם 'מצוה', אלא לשם התורה, מאהבת התורה, זה נקרא לשמה.

וביקשו לשמוע דברי חזקוני לבני הישיבה, ואמר רבינו:

אשריכם תלמידי חכמים, אשריכם, שדברי תורה חביבים עליכם, לומדים ועוסקים בתורה מתוך אהבת תורה, בלי כפייה, מאהבת תורה! אשריכם.

אתם מזכים את הדור, ומקיימים את העולם, כל העולם קיים בזכות התורה. כתוב בנפש החיים שאם היה רגע אחד בלי עסק התורה היה נחרב העולם.

והעסק הוא לא רק בשעה שלומדים, גם כשנחים כדי ללמוד זה נקרא עוסק במצוה, כמו שלוחי מצוה שפטורים מן הסוכה וישנים חוץ לסוכה, כי גם השינה היא הכשר מצוה!

וכך כתב הרמב"ם בהלכות דעות שמי שישן לשם שמים הוא עובד השם במה שהוא ישן, עבודת השם בשינה, ובודאי כך גם באכילה, אם הוא אוכל לשם שמים מפני שחייב לאכול, כי 'חילול' חייב להיות בריא...

וביקשו ברכה מיוחדת עבור בני הישיבה הלומדים בליל הפורים, והגיב רבינו: הם יכולים לתת ברכות, הבחורים האלה יתנו ברכות!

הגרא"י: נשארים גם ביום הפורים בישיבה...

רבינו: זה דבר מיוחד, זה התקדמות, אפשר דא.

הגרא"י: אני אומר ישר כוח גם בשם הבחורים שלא הגיעו, כולא יומא שמעתתא דמרן בפיהם, הספרים של השיעורים שכתבו זה תועלת עצומה, וגם בכל מקום שדבר המלך מגיע שמחה ויששון ליהודים...

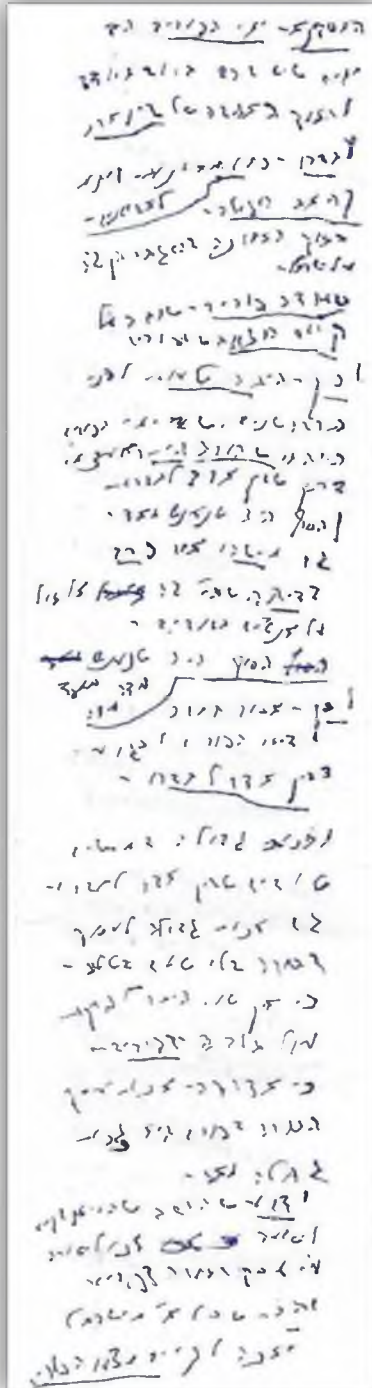
רבינו: זה חסדי שמים, הכל בסייעתא דשמיא, צריך סייעתא דשמיא.

ועברו הבחורים לברכה. לאחד שביקש ברכה להצלחה בתורה מתוך שמחה, אמר רבינו: תורה זה משמחי לב, התורה משמחת, אם לומדים לפי הטבע, מה שמעניין ובצורה שמעניינת, ממילא יש שמחה!

פורים – השיחה האחרונה

מדי שנה בשנה לקראת פורים היה רבינו מחנך ומלמד על ההנהגה הראויה לבני תורה בפורים כדת של תורה.

גם בשנה שעברה, נר אלוקים טרם יכבה, מסר רבינו את השיחה האחרונה בישיבת פוניבז' לקראת ימי הפורים, ועורר לניצול הימים לחיזוק עסק התורה מאהבה והנהגת מידות טובות בין אדם לחברו. ונביא כאן את הרשימה שכתב לעצמו כהכנה לפני השיחה, בערב פורים אשתקד.

המסקנא – ימי הפורים הם

ימים שיש בהם חיוב מיוחד

לחיזוק האהבה של בין אדם

לחברו – כמו מ. מנות ומתנות לאביונים

קריאת המגילה – חיזוק האמונה

בהשגחת הקב"ה על ישראל

סעודת פורים – שמחה על

קיום המצוות של פורים

לכן – היתה טעות לפני הרבה

שנים, שבימי הפורים היה מי

שהורה היתר לעצמו בענין

שבין אדם לחברו – והסוף היה

שנענש מאד

גם מישוהו אמר פעם בדיחה

שהיה בה זלזול על אנשים

חשובים – הסוף היה שנענש

מדה כנגד מדה

לכן – איסור חמור בימי הפורים

לפגוע בבין אדם לחברו

וזכות גדולה במעשים טובים

שבין אדם לחברו

גם זכות גדולה לעסוק בתורה

בלי שום בטלה

כי אין שום היתר לפריקת עול

תורה בפורים

כי אדרבה – זכות עסק התורה

בפורים היא זכות גדולה מאד

ידוע שהרבה שהיו זקוקים

לישועה זכו לישועה ע"י עסק

התורה בפורים

יה"ר שכל א' מישראל יזכה

לקיים מצוות הפורים

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת
הרב **ישראל אפרים** בן הר"ר **צבי שמענא** זצ"ל
נלב"ע י"ג אדר תשס"ז – תנצב"ה
ולעילוי נשמת הבה"ח **מיכאל** ז"ל
בן הר"ר **פנחס דוד שמענא** שיבלחט"א
נלב"ע שושן פורים תש"ע – תנצב"ה

בס"ד לקראת החגים הבעל"ט
ניתן להשיג שוב את סדרת הספרים
אסיפת שמועות על המועדים ג' חלקים
תשרי * חנוכה ופורים * פסח
מתורת מרן רבינו זללה"ה בהלכה ובאגדה
להזמנות **052-7600485**

מרבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדרו שליט"א

פורים במחיצת רבינו

משתה ושמחה

שאלו במש"כ הרמב"ם (הל' מגילה פ"ב הט"ו) כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה אשר תמצא ידו ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות. אם ירדם מתוך השתיה, מתי יברך ברכת המזון.

השיב רבינו שליט"א, שותה בסוף סעודתו בשיעור הראוי להשתכר בו, ומברך תיכף ומיד קודם שהיין מושפע, אפשר לצרף גם את הכוס של ברכה שאחר הסעודה, ואחר כך הולכים לישון... כך אני עושה.

כשרבנו היה שיכור

בקובץ הכרם הו"ל ע"י ישיבת בית שמועיה גליון יא עמ' י' כתב רה"י הרב אנגלרדר שליט"א דכירנא בימי חורפי ראיתי תלמידי חכמים כאשר קיימו את ההלכה כפשוטו היה פיהם ממלל ראשונים ואחרונים במרוצה נכנס יין יצא סוד אנשים במעלה זו הראו באצבע מעלת הגוף הישראלי ועל הוללות השיכורים ברחובות כבר כתב הרמב"ם דיעות פ"ה ה"ג בזה"ל "ואם נשתכר בפני עמי הארץ הרי זה חילל את השם" ע"כ ולאחר שנים הזדמן לי להיפגש עם הרב אנגלרדר שליט"א ושאלתי למי התכוון שקיימו את ההלכה כפשוטו ויצא סוד השיבני כוונתי על הגאון הגדול רבי דוב לנדא שליט"א ראש ישיבת סלבודקא שתוך כדי שכרותו בפורים אמר לאחר שנשאל דאיכא י"ד מהלכים בסוגיית סמון ונראה לענין קריאת המגילה. (לקט הלכות ח"ג)

מצוות היום

פעם ביום הפורים נשאל רבינו שליט"א במש"כ הרמב"ם בהקדמה להלכות מגילה שיש בה מצוה אחת מדברי קבלה היא מקרא מגילה, וקשה שהרי יש בפורים עוד ג' מצוות המשתה ומשלוח מנות ומתנות לאביונים.

אמור, אענה תשובה שמתאימה לפורים (יש כאלו שמדברים כך כל השנה...). הסעודה, משלוח מנות, ומתנות לאביונים, הם צורת היום ואינם מעשה מצוה לעצמו. כך שמחים, עם הידידים והאביונים.

התחפשות בפורים

בחורים נכנסו שיכורים, אמר להם רבינו: ילדים עד גיל מסוים מתחפשים בפורים. ובגיל יותר מבוגר, בפורים הם לא מתחפשים... היין גורם לבחורים להיות לשעה בלי התחפשות.

הבחורים שאלו במה שאמרו בשבת דף פ"ח, שבני ישראל חזרו וקיבלו את התורה מאהבה בימי מרדכי, מה הוא מחייב אותנו. בשלמא במתן תורה היו שם הדורות הבאים. אבל בקבלה זו, אם היה בה צורך הרי אינה קבלה אלא לאותו הדור ושוב כלפינו יש טענת אוס.

אמור, קבלת האבות מחייבת את הבנים כמו שכתב הרמב"ן במשפט החרם ועוד ראשונים. ויש בזה כמה אופנים, יש שקיבלו הקהל על עצמם מצוה או הנהגה והוא מחייב. וכך קיבלו על עצמם ישראל שעלו מן הגולה להפריש תרומה, ושם היה סנהדרין בתוכם שהסכים עם הקבלה. ויש שקיבל קהל להמנע מקטניות או שריות. ויש גם יחיד שקיבל קבלה לדורות, אמנם ודאי לא כל מנהג טוב שיקבל מחייב את דורותיו אפילו יאמר שהוא מקבל לזרעו אחריו.

ובאמת ודאי שחייבים גם בלי קבלה זו. הרי נענשו על שעשו בדורות הקודמים למרדכי ואסתר'. וגם בלי שייכינו הרי חייבים הם לשמוע את ציווי ה'. כל אדם בר דעת גם גוי אם יקבל ציווי מה' ודאי שחייב הוא לקיימו. אבל יש חילוק בעונש אם היה זה ציווי באונס או ברצון. והיה רצון ה' שתהא קבלת התורה מרצון. ויתכן שהחילוק בין קבלה מרצון או מאונס הוא רק ביחס לדין הציבור ולא ביחס לכל יחיד.

1. [עיי' ראשונים שם].

(ובחטאי היחיד ודין שמים שלו לא יהא חילוק ולא השתנה בו דבר בימי מרדכי ואסתר).

לפי בקשתם נתן להם ברכה לזיווג בקרוב, וכשביקשו לדעת אם 'בקרוב' הוא עד פסח. אמור אני מואחל שיהיה גם קודם אבל איני יכול לדעת מזה יהיה. רע"א קיבל לרגל נישואיו מכתב ובו ברכות מדודו הגדול וכמה חכמים בהם ר' ישעי' פיק בעל מסורת הש"ס. רע"א משיב להם (קמא סי' ל) 'אקוה לד' כי צדיקים כאלו אמרו ויקם ד' את דבריהם'. הוא לא אמר שודאי תתקיים ברכתם.

נח לו לאדם שלא נברא, נח להיות נכרי מישראל?

הבחורים שאלו, במה שאמרו נח לו לאדם שלא נברא (שקשה שיצליח שלא לחטוא) אם גם ביחס לגוי אומרים כך. שנח להיות גוי שאינו מצווה מאשר ישראל. אמור, אכן כך אומרים לנכרי הבא להתגייר שלא כדאי לו להתגייר. נח אין הכונה כדאי אלא שהוא יותר קל שלא להתחייב. השואל התעקש ושאל אם אכן נח להיות גוי מלהיות ישראל. אמור, עדיף להיות זהב מלהיות נחושת. גם כשהנחושת ממורטת ונקיה והזהב מלוכלך, הרי בסוף הוא יתנקה ויהא במעלתו. שאלו, בגהינם? אמור, בפורים מדברים מדברים שמחים...

אחר כך אמר, באמת להיות גוי קשה יותר. הרי גוי נהרג על כל אחד ממצוותיו. הרי אם ישב רגע על כסא שאינו שלו הוא שואל שלא מודעת ונהרג על זה. וגם בשגגה (למ"ד). אבל איני יודע מי ידון אותו, וכי יש לו דין נקי מזה. שאלו אם דין בן נח פסול כשהוא רשע. אמור, בחזו"א כתב ששבעה מידות שמנו בדין (רמב"ם סנהדרין פ"ב ה"ז, בית דין של שלשה אף על פי שאין מדקדקין בהן בכל אלו הדברים צריך שיהא בכל אחד מהן שבעה דברים ואלו הן חכמה, וענוה, ויראה, ושנאת ממון, ואהבת האמת, ואהבת הבריות להן, ובעלי שם טוב) מעכבים גם בבן נח. והוא דבר רחוק שימצאו כאלו. ולפי"ז קשה במ"ש הרמב"ם בשכ"ם שנתבעו על הדינים, וכי ימצאו דיינים ראויים. ויש שם קושיות גדולות על כל הפירושים.

במ"ש רז"ל שתי שנים ומחצה נחלקו ב"ש וב"ה אם נח לו לאדם שלא נברא כו'. אין הכונה שעסקו בדבר ב' שנים ומחצה וחיידו כל יום בדבר קושיות ומו"מ כמו שראיתי מבעלי מוסר. אלא כעין מה שאמרו בגמ' ב"ק דף סו: הך מילתא קשי ביה רבה לר' יוסף עשרין ותרתינן שנין. וכי עסק בקושי' אחת כ"ב שנה. אלא שמשך כ"ב שנה לא היתה לו תשובה. גם בזה משך ב' שנים ומחצה לא מצאו ראייה למחלוקת אבל לא עסקו בזה כל הזמן, אולי מפעם לפעם הם דיברו בזה. ומכל מקום, ממחלוקתם אנו יודעים שבידור ענין זה הוא חלק מחכמת התורה אף אם איננו יודעים בו נ"מ.

בחור התאונן בשכרותו שנמאס לו ליפול, כל חודש הוא מנסה מחדש לעלות ושוב הוא נופל לאותו מקום. הגר"ל אמר לו, נראה לך שאתה חוזר לאותו מקום, האמת שאתה מגיע בכל פעם למקום גבוה יותר, והיצר משכנע אותך לחשוב שאינך מתרומם.

מרבנים בשמחה

ביום א' אור לג' אדר תשפ"א נכנסנו אני ובני ביתי למעונו של רשכבה"ג רבינו מרן שליט"א, ומבעד למסיכה שאלתי את רבינו: איך מקיימים את ההלכה של "משנכנס אדר מרבנים בשמחה", במיוחד בתקופה שלנו שהיא לא פשוטה מחמת המצב של המגיפה?

מרן שליט"א השיב במתק לשונו, שתי עצות בדבר: א. ללמוד בספר קצות החושן מביא שמחה, לא משנה באיזה סימן, לימוד בכל מקום בקצות מביא שמחה. ב. פשוט לחייך, אתה תחייך לחברך וחברך יחייך לחבירו, וכך החיוך יתפשט מאחד לשני עד שכולם יחייכו ויהיו בשמחה. והוסיף ואמר: סיפרו על אדם שהיה מחייך פעם אחת ביום, כלומר שהיה מחייך בבוקר ולא מש חיוכו מפניו עד הערב. (הרב א. מ. קפלן, רמות שלמה ירושלים)

מחיית עמלק מת

אמרו חז"ל במדרש, וישסף שמואל כו' שנתן שמואל בשור של אגג לנעמי. וביארו בשם הגרי"ז, מפני שהם מכלים את הבשר לגמרי (עי' ירושלמי יומא ד' ד' שמאכילים אותם זהב לסננו. ובשבת קכ"ח זכוכית לנעמי), ועשה כן כדי למחות זכר עמלק.

רבינו של"ט"א העיר שהדברים אינם מובנים, שלא מצינו ענין של מחיה על עמלקי מת. (וגם המנהג למחות צורת עמלק המובא בראשונים ובפוסקים, היה בצורה שלימה ולא בחתיכות בשר).

מחיית עמלק טריפה

פשוט שיש דין של מחיית עמלק גם בעמלק טריפה.

הריגת עמלקית מעוברת

יל"ע מזה דין עמלקית מעוברת מנכרי משאר אומות האם מותר להרגה, וצדדי הספק בזה שהרי לפי ההלכה הולכין באומות אחר הזכר, וא"כ הולד אינו עמלקי ואסור להרוג גוי משאר אומות, ומסתמא גם עובר גוי אסור להרוג.

אך מאידך הנה במיתת בית דין מבואר שאין ממתניין לה שתלד, אלא הורגים אותה מיד כמבואר במשנה בערכין ז' א' האשה שהיא יוצאה להרג אין ממתניין לה עד שתלד.

ויש לדון בשאר דיני מיתה שאינם מיתת ב"ד, כגון כאן אם מחוייבת מיתה מצד שהיא עמלקית מאי. וצריך עיון בזה.

ויש לדון כאן עוד משום שהולד קנינו של אביו כמש"כ הרמב"ם פ"ט מעבדים ה"ב וכן מוכר בניו ובנותיו שנאמר מהם תקנו וממשפחתם אשר עמכם וגו'.

וצ"ע באחרונים בגדר קנינו של אב נכרי בבנו, האם הוא קנין גמור או זכות למכור, כזכות אב ישראל למכור את בתו, ועוד הוא תלוי אם אסור להזיק ממונו של גוי, ובספר ב"ק ס"א האריך רבינו של"ט"א לדון שהוא תלוי בפלוגתת הראשון יעו"ש.

האם רעדו לשון רבים

והנה מה דשינה הרמב"ם לשונו דלגבי משלוח מנות כ' וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות וכן לחבירו וכן וכל המורבה לשלוח לרעים משובח דמשמע ששיעור המצוה הוא לשלוח לאחד ואם שולח לעוד הר"ז מרבה וכופל המצוה, ואילו לגבי מתנות לאביונים כתב וחייב לחלק לעניים ביום הפורים אין פחות משני עניים וכן דמשמע שאין שיעור למצוה למעלה וכל ששולח לעוד עניים הר"ז מוסיף לקיים המצוה הראשונה, נראה פשוט משום דבמשלוח מנות דכתיב לרעהו דהיינו יחיד א"כ יש גבול למצוה וכיון ששלח לאדם אחד כבר גמור המצוה ואם שולח לעוד הר"ז כופל המצוה, משא"כ במתנות לאביונים דכתיב אביונים ל' רבים אע"ג דמיעוט רבים שנים מ"מ לאו למעוטי טפי אתא אלא דסגי בב' כדי לקיים ל' רבים אבל ג' וד' נמי בכלל אביונים הם, ולכן כתב אין פחות משני עניים, שאין שיעור למצוה למעלה, וכל שמוסיף ליתן לעוד עני הר"ז מוסיף בקיום המצוה הראשונה ולא נגמרה המצוה בב' עניים הראשונים. (הרמב"ם בהל' לולב סובר שהמוסיף על ב' ערבות עובר בכל תוסף אלמא סבר דערבי משמע דוקא ב' ולא יותר (וכסוף ימיו חזר בו כמש"כ הכס"מ שם) ויש לפלפל בזה ואכ"מ).

וכשהצטתי הדברים למו"ר מרן הגר"ד לנדו של"ט"א העירני (על מה שאמרת דרעהו ל' יחיד הוא) מת"א בפ' תולדות (כו, כז) עה"פ ואחוזת מרעהו דתרגם וסיעת מרחמוהו וע"ש בפרש"י הרי דרעהו משמע נמי רבים. (הרה"ג ר"מ ליבנה של"ט"א בס' מגילת הכוללים)

גידון במתנות לאביונים

ראיתי שהעירו בשם הגר"ד לנדו של"ט"א על צורת קיום מתנות לאביונים כיום, שאדם שנותן צדקה לקופה בבית הכנסת, או לרכב העובר ברחוב, אינו יכול לקבל את כספו בחזרה, [כיוון שאינם מכירים אותו שנתן, בשונה מבעבר שנתנו לעניים עצמם, או לגבאי צדקה שהכירו אישית] וא"כ נותנים לעניים ממון שהוא אינו יכול להוציא בדיונים, ויל"ד בזה מאחר ואפשר שהגבאי צדקה כבר זוכה בזה לעניים, וא"כ לא דנים את השלב שהכסף יצא מרשותו ועוד לא הגיע לעני. (רשימות הרה"ג ר"ר סויד של"ט"א)

בזמן קריאת המגילה

משנה מגילה בי א' מגילה נקראת ב"א וכו' אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה. ובגמ' שם א"ר יהודה אמת' בזמן שהשנים כתיקון וישראל שרויים על אדמתן, אבל בזה"ז הואיל ומוסתכלין בה אין קוראין אותה אלא בזמנה, ופ' רש"י שמוסתכלים בה לקבוע את זמן חג הפסח ולכן אין מקדימין.

אבל ברא"ש הביא גירסא דגרסי' הואיל ומוסתכלין בה. וצ"ב דמאי נפק"מ לענין סכנה אימת קודאין. והרי בלא"ה צריכין בני הכפרים לבוא לעיר לשמוע מקרא מגילה וא"כ למה שלא יקדימו להם ליום הכניסה, ועיין בחי' הריטב"א.

ובתוספתא פ"א מ"ג תניא הואיל ומוסתכלין בה לא יסתכנו אלא בזמנה, (כן היא גי' הרמב"ן במלחמות ריש מכילתין), וצ"ב כנ"ל מאי נפק"מ בזה.

וביאר מרן הגר"ד לנדו של"ט"א דהנה בתוספתא פ"א מ"ב תניא אר"י מעשה בר"י בן נוראי שקראה בציפורי בלילה. א"ל אין שעת הסכנה ראייה. ומבואר בדברי התוספתא דבשעת הסכנה שא"א לקרוא המגילה ביום צריך לקרואה בלילה.

ואע"פ שבלא"ה הרי צריך לקרואה גם בלילה כבר כתב במנחת ביכורים שם שקראה פעמים בלילה ע"ש, רמצינו כע"ז בגמ' סוכה י"ד ב' ובריטב"א שם.

והנה בר"ן ריש מכלתין כתב וז"ל ומגילה רליליא אפשר דלא קרו לה בני כפרים דמגילה דיום עיקר כמו שאכתוב לפנינו בסייעתא דשמיא וכשם שהקלו על בני כפרים להקדים כן הקלו עליהם שלא לקרות אלא מגילה של יום, או אפשר שקורין אותה בלילה ביחיד ולמחר קורין אותה בעיירות בעשרה ע"ב, מבואר מדברי הר"ן בתירוצו קמא דבני הכפרים לא היו קוראים את המגילה בלילה אלא רק ביום, ומבואר דלא היה תקנת הקדמות הקריאה על הלילה כלל.

ומעתה כיון שמבואר בתוספתא שבשעת הסכנה היו קוראים המגילה בלילה, א"כ לא שייך לתקן להקדים ליום הכניסה שהרי כל עיקר התקנה להקדים ליום הכניסה הוא רק אם קוראים ביום, אבל אם קוראים בלילה לא תיקנו להקדים ליום הכניסה שהרי אין בזה תועלת, ולכן ישתדלו בני הכפרים לקרות את המגילה בלילה בכל דרך שהיא. ובזה אתי שפיר לשון התוספתא דקאמר הואיל ומוסתכלין בה, דשוב א"א לקרותה ביום וא"כ אין תועלת בהקדמה לבני הכפרים וצריך לקרותה בלילה בהחבא, וזהו גם ביאור דברי התוספתא דקאמר הואיל ומוסתכלין לא יסתכנו אלא בזמנה, דהיינו כיון שבלא"ה קוראין בלילה א"כ יקראו בזמנו שאין תועלת לתקן להם להקדים ליום הכניסה. (מגילת הכוללים)

כיצד משכחת רוב במגילה

וקושיא חמורה שאל הגאון הגדול רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל דהנה המעיין במנין תיבות המגילה ימצא שהוא כלל אינו זוגי וממילא לעולם לא יתכן שתהיה מגילה כתובה חציה אלא או רובה או מיעוטה ותימה על רבותינו הראשונים שנחלקו בדבר שאינו שייך במציאות כלל ואמנם ר"י סלבודקה הגאון הגדול רבי דוב לנדו של"ט"א העלה במצודתו קצת תרופה לקושיא כי הנה לפי המבואר בהלכה מגילה שכתבה בכל לשון יצא וא"כ יתכן שבאופן שנכתבה המגילה בלע"ז הנה אם לפי אותה שפה יעלה מנין התיבות במגילה במספר זוגי אז יבוא הנדון של כתבה חציה ועל כגון זה נחלקו בו רבותינו הראשונים ע"כ

חידה: איך יתכן שני שכנים, אחד קורא את המגילה ב"ד והשני קורא בט"ו?

תשובה. כתב המנחת חינוך (מצוה שסב אות ט) דאם אמרינן שגגין ועליות לא נתקדשו גם בירושלים, נראה דהוא הדין דגם בערי חומה לא נתקדשו גגין ועליות, ולכן כל דיני בתי ערי חומה, אינם חלים על הגגים ועליות, כגון לענין שילוח מצורע, וגם לענין קריאת המגילה אפשר להסתפק בגגין ועליות. כלומר יתכן שגגין ועליות של ערים המוקפות חומה מאחר ולא נתקדשו בקדושת ירושלים קוראים בה את המגילה ביום י"ד, ואם כן יתכן ששני שכנים בבית אחד שבירושלים, התחתון יקרא בט"ו ושכנו בעל העליה יקרא ביום י"ד. וכעין זה כתב רש"י במגילה דף י' ע"ב (ד"ה כל) שכל מקום שיש מסורת שהיתה לה חומה נוהגות בה כל המצוות הנוהגות בערי חומה, שילוח מצורע, וקריאת מגילה בחמשה עשר, והבית חלוט בה לסוף שנה, עכ"ל. הרי שרש"י דימה שילוח מצורע לקריאת מגילה.

אך בספר מנחת יחיד (ח"ב) הקשה על המנחת חינוך, דהא חייבים לקרות בגגין ועליות, מדיון כל הסמוך ונראה דנדון כסדר, ולא גרע הדר בעליה מן הסמוך ונראה. ותיצ"ץ הגאון ר' דב לנדו של"ט"א דיתכן שספיקו של המנחת חינוך מיירי בגג ועליה של ערים המוסופקים, דהסמוך להם קורא ביום י"ד, כמבואר בביאור הלכה (סימן תרפ"ח ד"ה או, והחז"א חולק). ואם נאמר דגגין ועליות של הערים לא נתקדשו, ככה"ג השכן הדר בקומה תחתונה קורא מספק גם ביום ט"ו, ובעלי הגגין קוראים רק ביום י"ד. (חשוקי חמד מגילה דף י' ע"א)

תחילת הקשר

בניחום אבליים סיפר רבינו על תחילת הקשר בבואו לבית החזון איש, וראה שם את מרן הגר"ח ק; ההכרות שלי איתו היה אצל החזון"א, אני לא זוכר את כל הפעמים, אני זוכר שלפני שנכנסתי לחזון"א (אני זוכר אם זו היתה הפעם הראשונה או השנייה), פגשתי אותו והוא אמר לי שאלה שהוא שאל את החזון"א ומה החזון"א ענה לו בסוגיית 'תודה שנתעברה בתמורתה' - , אני זוכר את הקושיא, והחזון"א אמר לו פשוט בגמ' דלא כרש"י, לאחר מכן ראיתי את השאלה בספר אהל משה של ר' אלעזר משה הורוויץ שם יש את הקושיא.

"כשבאים שנה חלפו מאותה קושיא ששמעתי ממנו" מעיד רבינו בשיחה מיוחדת ומאלפת "ומאז היינו קשורים בקשר עז של תורה, מעבר לזה - לא שוחחנו על שום דבר אחר. שבעים שנה, ולא שמעתי ממנו, וגם לא השמעתי באזניו, מילה אחת של דברי חולין. הוא היה כולו תורה".

"היה לנו קשר נפלא" הוא סופד. "הרבה היינו משוחחים בלימוד, אבל בעיקר במכתבים בינינו, אבדלח"ט".

רבינו שליט"א גם מבקש לחדד: "הוא היה כל כך נח, כל כך נעים. באיזו ענוה הוא ענה ושוחח תמיד, בכזו צניעות, במאור פנים. האצילות של בית אבא וסבא ניכרה בו. תמיד שמע את השני, הוא היה פשוט נעים".

חברותא במסכתות קטנות

כפי הנראה והנשמע, ספק אם יש עוד מישהו שלמד ככה את ספריו של מרן הגר"ח, כמו שהגה בהם רבינו שליט"א. את ספרו 'נחל איתן' על עגלה ערופה למדתי ממש בעיון. גם את חיבוריו על המסכתות הקטנות למדתי בחברותא. אחרי הלימוד, היה משגר הגר"ח שליט"א הערות רבות למרן הגר"ח על חיבוריו.

"חלק גדול מהמסכתות הקטנות עם ביאוריו, למדתי בחברותא בליל שבת עם ידידי הגר"ר דוד'ל פרנקל זצ"ל. הוא היה בא כאן לביתי בליל שבת, והיינו לומדים את הספרים של רבי חיים לאור מנורת נפט".

אף בבוקר יום ראשון, קודם אשכנתיא דרבי, ישב רבינו שליט"א בביתו, והגה בספר 'נחל איתן', [וכך סיפר רבינו בניחום אבליים: עכשיו אני לומד עגלה ערופה עם החברותא והיתה איזו שאלה לפני הלוי, ואמרתי לחברותא תביא את הספר השאלה היתה מתאימה בדיוק, הוא הוריד את הספר וזה היה שם], כשהוא זוכר ומזכיר את הימים בהם הגה בספר, ושקל וטרי עם מרן זצוק"ל בדברי תורה.

מרן זצוק"ל מצידו שלח לרבי דב שליט"א את ספריו וכתביו, קודם צאתם לאור עולם. בהקדמה לספר 'שונה הלכות' (חלק ב') מזכיר מרן זצוק"ל את שמו וקובע לו תודה, בין אלו שעברו על ההלכות קודם ההדפסה.

ריתחא דאורייתא

בויכוח אחד בין השנים נזכר רבינו ומספר בחיך: "היו לנו חילוקי דעות, איזו מסכת היא הכי קשה בסדר זרעים. רבי חיים סבר שמסכת תרומות, ואילו אני סברתי שמסכת כלאים קשה יותר... בפעם אחרת, הוא סיפר לי שמרן החזון איש הורה לו הוראה מסויימת בענייני ציצית(ב דין תעשה ולא מן העשוי), ואחרי כמה ימים קרא לו החזון איש ואמר לו שהוא למד שוב את הסוגיה, וכעת הוא חוזר בו ומורה לו להיפך".

"אספר לכם סיפור, שיותר ממה שהוא סיפור על בני ברק של פעם. נפגשנו פעם בברית, והחלנו לשוחח בלימוד. בסמיכות אלינו עמד יהודי גבוה

קשר מיוחד של תורה של עשרות שנים היה בין מרן הגר"ח זצ"ל למרן יבדלח"ט. ובעשרות מקומות מרן הגר"ח זצ"ל מזכיר בספריו, ובפרט בספר קרית מלך (23 פעמים), ונביא כאן מעט מאשר יכיל הגליון. [אודות אסופת המכתבים בניהם שנדפסו בס' שיח דבר ב"ח א"ה תבוא יריעה נפרדת]

לימוד דיני כלאים

סיפר רבינו שליט"א שכאשר מרן הגר"ח היה נער צעיר והוריו גרו עם מרן החזון איש זצוק"ל, רצה הגר"ח ללמוד למעשה את הלכות כלאים, ולקיים מצוות מתנות עניים, וזרע בחצר ערוגה עם כמה סוגי ירקות, ובא לשאול את החזון"א כמה עליו להרחיק בין סוגי הירקות כדי שלא יהיה כלאים, והורה לו החזון"א להרחיק טפח וחצי (15 ס"מ) בין כל מין ומין, (כפי שפוסק בספרו), ואמר מרן הגר"ח שהסיפור נכון. (ס' דברי שיח מפי מנכדו של רבינו)

הוראה מפי רבינו

כתב רבינו הגר"ח זצ"ל בקונטרס הזכרונות, ששמע ממרן הגר"ח לנדו שליט"א, שאמר בשם מרן החזון"א זצ"ל, דבחור ישיבה בזמן היותו בישיבה יש לדון אם דינו כעני, אבל בבין הזמנים שהוא בבית ודאי דינו כעשיר.

וכתב על זה מרן הגר"ח לנדו שליט"א וז"ל: כך שאלתי, ואמר שיש לחלק בין זמן היותו בישיבה לזמן הימצאו בבית בבין הזמנים, וככתוב, אך תשובתו היתה על מציאות אחת,

ועל השניה אמר דיש לדון, ואיני זוכר בודאות אם התשובה היתה על זמן היותו בישיבה, ועל זמן הימצאו בבית נסתפק, או איפכא, וקרוב לודאי שעל זמן היותו בבית ענה דמספקא, [ענין מעשר עני היה במחשבתו, אך לא שאלתי אודות זאת רק באופן כללי].

מלך הירושלמי

פעם התבטא הגר"ח לנדו שליט"א על הגר"ח שהוא "מלך הירושלמי", וזכה למה שרבים וטובים לא זכו.

ברכת שחלם

נשאל מרן הגר"ח (אשיחא ח"ב עמ' רמ"ד) האם אפשר לברך על הגאון הגדול ראש ישיבת סלבודקא רבי דוב לנדא שליט"א ברכת אשר חלק מחכמתו ליראיו בשם ומלכות תשובה בודאי

השגחה פרטית

סיפרה הרבנית קניבסקי בזמן השריפה שהיתה בבית הגר"ח, הייתי מחוץ לבית וכשהגעתי ראיתי את כל ביתי עולה בלהבות ולמטה עומד רבינו ושמוח שאלתי אותו מדוע אתה שמוח והרי הכל נשרף והשיב שבבוקר יום זה גמר את כתיבת אחד מהכרכים של הדף אמונה. ובמקרה החליט להזדרז ולהביא להג"ר דב לנדו שליט"א לעבור על הדברים והביא לו את המחברת ולכן הוא מאושר שהמחברת לא היתה בבית ולא נשרפה ח"ו.

מי הוא הבקי בספרי החזון איש

פעם חיפשו דבר בספר חזון איש ושאלו לרבינו הגר"ח אל מי יש לפנות כבקי בספרי החזון איש והשיב רבינו מסתמא הג"ר דב לנדו שליט"א שהוא תלמיד חכם גדול.

הספד

ובימי השבעה קשר רבינו הספד בהיכל כולל חזון איש נאספנו כאן לקשור מספד על עטרת ראשנו מאור עינינו גאון עולם להפליא, לא מדרונו אלא מדרי קמאי שגם בהם היה נחשב לעטרת תפארת ברוממות גאונותו מפליאה לבבות מורנו ורבינו חיים קנייבסקי בן למרן רבנו הקהלות יעקב ואֶחָיו של רבנו הגדול החזו"א זכר צדיקים יסודי עולם לברכה

ואתחיל בדברים שנשא הנוב"י במספד על אחד מגדולי דורו וזה לשון קדשו [בהשמטת דברים הבלתי נוגעים לענינו] מה נאמר ומה נדבר ומה נצטדק אלוקים מצא את עוון עבדיך, נאלמתי דומיה באין מצח להרים ראש אם מצד עוצם גדולותו וכבוד תורתו ועוצם מעשיו הנפלאים הנה איך אפתח פה לדבר קצת מגדלותו משל למרגניתא דלית בה טימא, ואם לעורר לב העם להודיע להם את אשר חסרו, גם בזה חדלתי לדבר כי אין צריך להתעוררות הזה לאשר שהחסרון ניכר יותר משמש בצהרים ומי עוד לא יראה בעיניו ולבבו ביין את שבר הגדול הזה הלא תדעו כי שר וגדול נפל בישראל ביום הזה ובגדול כזה הכל מרגישים בו, ואיך אדבר אני בהספידו ודומה ח"ו כפוגע בכבודו הגדול והנישא מאוד,

ועל כיו"ב אמר הכתוב בחבירי איוב וישאו קולם ויבכו וכו' כי גדול הכאב מאוד הרי כשהכאב גדול מאוד אין דובר דבר ומעתה היש מכאוב כמכאובינו והכאב גדול מאוד מאוד ואיך אדבר דבר זולתי להרים קול בבי, ועוד ממשיך הנוב"י בזה בדברים מעוררי לבבות מזעזעי נפשות ומדמיעי עיניים לבכי גדול כל יעצר.

מה נאמר אנחנו הנאספים פה לקשור מספד ולעורר בבי ואם יבשו עינינו מבכי-עיניים הלא נבכה פנימה בכי-לבבות, בכי מר ומר, אוי נא לנו כי חטאנו, כי אבד הצדיק, אבד מאיתנו, ניתן לב, ולא נהי' כאיש לא שם אל לב.

ונתחיל בבילי' דהספידא. מורנו ורבינו, מי שהכירו אפי' מעט נדהם, תדמה רבה, מעוצם גדולותו הנשגבה, נפלאה מאד, בידיעת התורה ולימודה, בבהירות ובהירות ידעתו, המקיפה והברורה בעצמתה, בכל חדרי התורה, בכל דברי חז"ל בתלמודים, תלמוד בבלי וירושלמי, ספרא וספרי ומכילתא, וכל מדרשי חז"ל, ושקידתו הנפלאה לחזור וללמדם, שוב ושוב, עד כי ניתן להתבטא עד אין מספר, - בספריו הנפלאים עוד משחר נעוריו ועד זקנה וְשִׁיבָה, מספר נחל איתן, קרית מלך על הרמב"ם, ביאוריו וחיידושו על מסכתות קטנות, ספרי הלכה החשובים מאד והנלמדים בכל אתר ואתר, ספר שונה הלכות על שו"ע או"ח, וספר "דרך-אמונה" על רמב"ם ספר זרעים, מלבד עוד ועוד חבורים במקצועות רבים ושונים בתורה, ועוד כהנה וכהנה. מה נפלא הדבר בהִרְאֻת לפנינו עושר כבוד מלכות תורתו להפליא ולהפלא.

וְאֶזְכֵּר כאן קשר גדול מקדמת-דנא ואח"כ שנים רבות שהיה לי עמו בהשיבו לי ברוֹבֵי מכתביו הנפלאים על ספקות ועיונים שנתעוררו בעת הלימוד. אוצרות גדולים מעֲשֵׂר ידיעותיו ויִשְׁר עיוניו. ועוד יש להוסיף כהנה וכהנה.

יש להזכיר את אישיותו הזכה והטהורה בעֲנֻת-חן ובצניעות-הליכות, לוקחי לבבות רחוק רחוק מהמיית החיים, רחוק רחוק מכל הִתְעַבְּרִיּוּת במה שמחוץ ללימודיו ועבודתו בקודש, תורה ולימודה, תורה ומעשים טובים, תורה וקידוש שם שמים בכל תהלכותיו, ותו לא מידי.

אינני יודע אם זכיתי למצות הדברים כראוי להוד גדולתו, אבל זאת אשר עלתה בלבי בהיזכרי ובהעלותי על לב כעת מאשר חזיתי ושמעתי מִנִּי אז ולאח"כ.

תהי' נשמתו צרורה בצרור החיים ותגן זכותו עלינו ועכב"י. אמן.

מאד, וגם נכבד מאד. הוא לא היה תלמיד חכם גדול, אבל מוקיר תורה ונכבד מאד, היה זה הנגיד ר' יעקב הלפרין.

כשהוא ראה אותנו, שני אברכים צעירים משוחחים בלימוד, עם כל הגובה שלו - הוא פשוט כפף את ראשו והטה אוזן לשיחה. אינני יודע אם הוא היה שייך לסוגיה הזו, אבל כך היו נראים בעלי התנים של פעם שני אברכים מדברים בלימוד - הם כופפים את הראש".

מבני ביתו של ראש ישיבת סלבודקה שליט"א שמענו, כי לפני כעשרים שנה נפגשו מרן הגר"ח זצ"ל ויבלחט"א רבינו בימי 'בין הזמנים' בים, והגר"ח זצ"ל היה עם כיסוי

לראשו - כפי שנהג דודו הגדול מרן החז"א זצ"ל. מחמת שלא יכלו השנים לשוחח בדברי תורה כדרכם, החלו לשוחח ביניהם זמן מרובה בתאריכי רבותינו הראשונים וסדר הדורות, ימי לידתם ופטירתם בבקיות נפלאה.

כאשר מבקש ראש הישיבה שליט"א להגדיר את כוחו העצום של מרן שר התורה בלימוד התורה, הוא אומר כך: "היה לד ראש ישר באופן מיוחד. דרך לימוד ישרה וברורה, באופן מיוחד. בהרבה מקומות בספרו רואים, שענינים שהרבה התעמקו והתלבטו בהם, ושאלו שאלות והקשו קושיות - עם הישרות שלו מתברר שקושיא מעיקרא ליתא.

היה לו כישרון מיוחד, ורואים שהיתה לו גם סיעתא דשמיא בספרים שלו. בפרט בספר "דרך אמונה" שזו יצירה כבירה על כל זרעים. בעיני, זה ה'מופת' האמיתי שלו".

ראש הישיבה שליט"א גם מפליג בדבר הידוע מכל - הבקיות הנוראה בכל ספרי חז"ל. "הוא היה בקי בהכל, כפשוטו. ידע האם כתוב ואיפה כתוב, וגם אם לא כתוב. כאשר נפטרה אשתו הרבנית הצדקנית ע"ה, עליתי לנחמו - עדיין לא בתוך ימי השבעה - כבר בחול המועד (הרבנית נפטרה בתוך המועד, והשבעה התחילה רק לאחריו). בין דבריו הבאתי את הציטוט מדברי חז"ל - 'כל התורה כולה ענין אחד', כאשר התבטאתי שמקורו מהירושלמי.

רבי חיים הגיב מיד כמין ימא לטיגנא - 'אין כזה ירושלמי. זו תוספתא בסנהדרין (פרק ז)'. "

פעם למדתי ביאור הגר"א על השו"ע, שמביא בתוך דבריו ירושלמי. ככל שחיפשתי, לא מצאתי את הדברים בירושלמי. הצעתי את השאלה בפניו, והוא אמר לי 'תמתין שנה, ואענה לך'... (כוונתו היתה שבמשך השנה הזו הוא יעבור על כל הירושלמי, כמנהגו. מ.ס.). ואכן, אחרי שנה הוא ידע להגיד לי שאין כזה ירושלמי, וזו טעות סופר בדברי הגר"א הנדפסים".

הרגשה טובה

הוא היה מביא הרגשה טובה לכל אדם זה דבר גדול מאוד בן אדם לחבירו לתת לשני הרגשה טובה, אני זוכר קצת את החזו"א זה היה נותן הרגשה טובה לשני, יותר מלעשות טובה, גדול המלבין שיניים לחבירו ממש, היה מאוד נעים, הרגשה טובה שמחה כזאת, אולי רק אני הרגשתי, אבל נראה לי שגם אחרים הרגישו.

ברייתא דמלאכת המשכן

אנשים לא יודעים מה זה ברייתא דמלאכת המשכן, {הוא עשה רק על כאלה שאין פירוש המנהל יעקב}, הוא עשה פירוש ע"ז.

א"ה בשבועות הבאים נכתוב א"ה אודות (פרשת צו) גיס רבנו הגאון רבי אהרן זקס זצ"ל. (פרשת שמיי' הגאון ר' אברהם רייסנר זצ"ל. (פרשת שמיי' - פסח) מרן הגר"ח גריינמן זצ"ל. נשמח לקבל חומר עובדות הליכות ותמונות על הקשר שהיו לרבנו יבדלח"ט עכ"פ.

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת ויקרא - זכור תשפ"ד (23)

חובה שהיא נדבה

ואם תקריב מנחת בכורים לה' (ב, יד)

שיוחשב בעיניו כאילו אינו מוכרח על המצוה רק עושהו מרצון לב ונדבה, וזה שאמר: אם אתם מביאים אותה לרצון וכו' כאילו נדבה הבאתם וכו'. וכן הוא אומר 'ולחם וגו' לא תאכלו וגו' ר"ל ומצד זה יש הכרח, ולמדה תורה שלא יפעול הכרח זה בכוונתו במצוה זו לפנות לבו לפניה זו רק יעשה מנחת המצוה בחפץ לב עכ"ל. לפ"ז יש לבאר את דברי הגמ' במגילה דט"ז א': אזל אשכחיה (המן למרדכי) דיתבי רבנן קמיה ומחוי להו הלכות קמיצה לרבנן (פרש"י: דורש בענינו של יום, ושישה עשר בניסן היה, הוא יום תנופת העומר) וכו' אמר להו במאי עסקיתו, אמרו ליה בזמן שביית המקדש קיים מאן דמנדב מנחה מייתי מלי קומציה דסולתא ומתכפר ליה, אמר להו אתא מלי קומצי קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי ע"כ. וצ"ע לשון הגמ' שאמרו להמן 'מאן דמנדב מנחה', שהרי מנחת העומר היא חובה ולא נדבה, והיא מנחת ציבור ולא של יחיד? ולהאמור מובן, שהרי התורה צויתה להקריב קרבן זה כקרבן נדבה, ומרדכי הצדיק לימד לתלמידיו שצריך לעשות מנחת המצוה בחפץ לב, ולכן נקטו לשון 'דמנדב מנחה', ונכון.

רבי שמעון אומר 'ואם תקריב מנחת בכורים לה' - זו מנחה באה חובה. יכול נדבה, כשהוא אומר 'והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן' לימד שאינה באה אלא חובה. ואם כן למה נאמר 'ואם', לומר אם אתם מביאים אותה לרצון מעלה אני עליכם כאילו נדבה הבאתם אותה, ואם אין אתם מביאים אותה לרצון מעלה אני עליכם כאילו לא הבאתם אותה אלא לצורך עצמכם" (תו"כ פרשה ב' אות קמ"ח).

וכתב המלבי"ם: ר"ש בא ג"כ ליישב דקדוק מלה זאת ('ואם'), והקדים: בל תטעה שהוא נדבה וכו', דהא כתיב 'והבאתם את עומר' מבואר שהוא חובה, אך מה שאמר מלת 'אם' פירוש כי יען שמשלמות המעשה הוא אם עושה אותה מצד הבחירה החפשית ובחפץ לב לא אם עושהו מצד ההכרח, ובמצות הבאת העומר נלווה עמו הכרח שאסור לאכול חדש קודם הבאת העומר, ואם יביא העומר רק מצד הכרח זה - כי אכף עליו פיהו לאכול מן החדש - לא עשה המצוה לשם ה' רק לצורך עצמו. לכן לימד אותנו במה שכתב מלת 'אם' המורה על הנדבה התלוי בבחירתו, שצריך

אם אתם רוצים אתם יכולים לירות בי...

א.ה. השבוע עלה הראשון לציון הגאון ר' יצחק יוסף להתייעצות במעונו של רבינו מרן שליט"א, במרכז השיחה עלה נושא גזירת גיוס בני הישיבות ודבריו של הראש"צ בשיעורו השבועי במוצ"ש, שם הכריז כי אם ינסו לגייס את בני הישיבות, יצטרכו כולם לרדת מהארץ. רבינו מרן שליט"א: אני פשוט רציתי לחזק את הרב, מה שהרב אמר, זה האמת, מה אפשר להגיד אחרת. זה היסוד. הראש"צ: הם לא מבינים... הם לא מבינים...

רבינו מרן שליט"א: האמת הדברים שאמרת אמר את זה מו"ח הראש ישיבה הרב שך, בשנת תשמ"ח, בפתיחה של הירחי כלה בפוניבז', הוא אמר שאם תהיה גזירה על בני הישיבות, אני ירים את ידי לשמים ואני יגיד "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני" ואנחנו ניקח את המזוודות ולנסוע מכאן. ממש בלשון הזה, נצטרך להגיד "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני" אין לנו ברירה, אלא לקחת את המזוודות ולעזוב את הארץ. רבינו מרן שליט"א: הם רוצים להגיד שזה פוליטיקה. הם צריכים לדעת שאצלנו זה לא פוליטיקה. התורה זה לא פוליטיקה. הראש"צ: הרב למד אצל רבי ראובן כץ בפ"ת? אבא היה דיין איתו בבית הדין הגדול...

רבינו מרן שליט"א: בוודאי אני הרי למדתי בלומז'א, למדתי יחד עם ר' חיים (מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל), למדנו יחד כמדומני 21 מסכתות. ואני יספר לכם שכשלמדתי בישיבת לומז'א, זו היתה תקופה של לפני קום המדינה. בתקופה זו היו לוחמים של המחנות. והם היו באים לישיבה ומשכנעים ללא הרף את הבחורים, שיצאו להגן על יושבי ארץ ישראל. הם היו אומרים שזו הוראת שעה וצריך לסגור את הגמרא וכו' וכו' היה מאוד קשה להתמודד איתם, הם היו מתיישבים לידך והם לא היו מרפים. היה קשה ללמוד.

נכנסתי לחזו"א ושאלתי אותו מה להשיב להם. אמר לי החזו"א, "תגיד לי רק דבר אחד, שאתה לא מוכן בשום אופן. אני רק רוצה ללמוד!! ויותר אל תוסיף כלום. בלי שום הסברים. אם תתחיל להסביר להם, אז הם כבר תפסו אותך, שם נופלים איתם. רק תגיד להם, לא! וזהו". וזה אני אומר, שצריך להגיד לבני הישיבות שאם באים אליכם ושואלים... אל תסבירו שום דבר, תגידו רק דבר אחד - אני רוצה ללמוד וזהו. הראש"צ: לא להיכנס לוויכוחים, לא להתווכח.

רבינו מרן שליט"א: כן, לא לענות ולא להשיב כלום, רק להגיד אני לומד תורה ודי. אני נזכר שפעם אחת נכנסו מחברי המחנות לראש הישיבה הגר"ר כץ לדרוש ממנו שיתן לבחורים ללכת איתם, והוא לא הסכים בשום אופן, בתגובה הם כיוונו לעברו נשק ואיימו עליו, רבי ראובן כץ פתח את החולצה ואמר להם, אם אתם רוצים אתם יכולים לירות בי... רבינו מרן שליט"א: כל כלי יוצר עליך לא יצלה.

הראש"צ: שתמשיכו לחזק את עולם התורה, עולם הישיבות. אין לנו שיוור רק התורה הזאת.

מחייית זכר עמלק

תמחה את זכר עמלק (פרשת זכור)

המשיח, אבל מ"מ יש חיוב להכרית העמלקים עצמם, דהיינו האנשים, ושמואל אמר לשאול שעכ"פ צריך להמית גם את הבהמות כיון שהם משנים עצמן ע"י כישוף אבל לא הי' אז חיוב מיוחד על הבהמות.

ובזה נוכל ליישב הדו"ד שהיה בין שמואל לשאול, דהוה ס"ל לשאול שכיון שאין על הבהמה עצמה דין הריגה, וכל החיוב רק ספק שמא עמלקי הוא, ממילא כיון שהעם כבר הקדיש הבהמות לקרבנות א"כ א"א כבר לחלל קדשי מזבח משום ספק, אבל שמואל א"ל שכיון שכבר נצטוו מקודם להחרים משור ועד שה, א"כ אף שעיקר הטעם היה כדי להרוג את האנשים, אבל עכ"פ משום אותו ספק כבר נצטוו באופן ודאי להרוג כל בהמה משום ששייך בה ספק זה.

בהגמ"י על הרמב"ם (פ"ה ממלכים) כ' שמצוה זו אינה נוהגת עד ימות המשיח, והרדב"ז כ' שפרשת שמואל ושאול הווי' תיובתיה. ונראה, דהנה לשון רש"י בס"פ כי תצא: תמחה את זכר עמלק מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה, שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה, לומר בהמה זו משל עמלק היתה עכ"ל, ולשון רש"י משור ועד שה וכו' הוא לשון הנביא שמואל אל שאול, אבל באמת שם (שמואל טו) כ' רש"י הטעם שצוה שמואל את שאול להמית משור ועד שה משום שהיו בעלי כשפים ומשנין עצמן ודומין לבהמה, ולפ"ז לא היה חיוב הריגה מיוחדת על בהמות עמלק מדין זכר עמלק, אלא רק מספק שמא באמת הוא אדם עמלקי אלא ששינה עצמו לשור ושה ע"י כישוף, ובע"כ דעת רש"י ג"כ שחיוב מחייית זכר עמלק הוא רק לימות

ימי הפורים - לא לעשות את העיקר לטפל

א.ה. מתוך דברים שנשא רבינו מרן שליט"א לפני קבוצה מתלמידי ישיבת מיר אשתקד, בגודל קדושת מעלת ימי הפורים וצורת הנהגת בן הישיבה בימים אלו.

עומדים אנחנו לפני ימי הפורים. וצריכים ואפשר לנצל את ימי הפורים לעלייה בתורה וביראת שמים. בוודאי בוודאי מחויבים לקיים את מצוות היום, אבל חלילה להעביר את הזמן בכטלה. לא לעשות את העיקר לטפל. התורה לא הותרה חלילה ביום הפורים. לנצל את היום לתורה ולתפילה, אלו ימים מסוגלים לכך, הגמ' בשבת אומרת, "קיימו וקבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר" - במתן תורה.

ימי הפורים הם ימים קדושים. חלילה להעביר אותם לריק, בחוללות ובקלות ראש. פורים זה זמן של שמחה. ליצנות וקלות ראש זה לא שמחה. כל מי שרק מתבונן נכון מבין זאת. וגם כשנמצאים בשמחה צריך להקפיד על בין אדם לחבירו, כל אחד צריך להקפיד על עצמו ביתר זהירות להישמר מכך. בין אדם לחבירו זה אש. הרבה אנשים איבדו את עולמם בימנים כאלו. על מו"ח רבינו הגדול הראש ישיבה זצוק"ל מספרים, שבתקופה שביהן כראש ישיבה בישיבת קרלין בלונניעץ, היה אומר לתלמידים "זינגען און וויטער לערנען" - "לשיר ולהמשיך ללמוד". ומה השירה ששרו הבחורים? הבחורים היו משמיעים גראמען שהיה מבוסס על השיעורים שנמסרו בישיבה במשך הזמן חורף.

והוסיף רבינו מרן שליט"א, "גם כשאומרים דברי בדיחות, להקפיד ולתת את הדעת שהיא תעשה באופן שראוי ומתאים לבני תורה, לבחורים שיושבים ולומדים תורה. כמו שהגמ' ביומא אומרת, אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה, פלוני שלמדו תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו עליו הכתוב אומר "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר". בכל זמן בן תורה חייב להקפיד על הנהגותיו, אבל בפרט בימי הפורים, וכמו שאמרו חז"ל האדם ניכר בכוסו. ובזמן הזה האפשרות להיכשל היא גדולה". מילתא בדדיחותא אינם דברי ליצנות. רבינו הגדול זצוק"ל תמיד הי' מזכיר איך היתה נראית הבדחנות של פעם. וסיפר, שבתקופה שלמד בישיבת סלבודקא התקיימה חתונתו של הגאון רבי משה פינקל זצ"ל שהיה בנו של הסבא מסלבודקא זצוק"ל עם הבת של הראש ישיבה הגאון רבי משה מרדכי אפשטיין זצ"ל, ואז נהגו, גם שנים לאחר מכן, שהחתן הי' אומר בסעודה דרשה בלימוד. ובאותה חתונה לאחר שהחתן אמר את הדרשה, זה הי' בסוגי' בבא בתרא, עלה הגאון רבי אליהו קפלן זצ"ל לומר חרוזי בדחנות, וחרו בחרוזים את כל הדרשה שנאמרה על ידי החתן.

הראש ישיבה זצוק"ל הי' מומשיך לספר, שכיון שבזמן החתונה הוא הי' בחור צעיר, הוא לא זכר את הדרשה. ושנים לאחר מכן הוא היה מתקשה בדברי הגמ' בבא בתרא בדף כז ע"ב, למה הרמב"ם השמיט את תירוץ הגמ' שם - "הכא במאי עסקינן דמפסיק צונמא". והוא לא מצא מי שיעזור לקושיא הזאת. עד שנוכר בחתונה של רבי משה פינקל ובחרוזים של רבי אלי' קפלן שאמר שם (בחרו בידיש): "קעמען דאך נישט פארשטיין, א ואו האט דער רמב"ם אוועק גילאזט דעם 'שטיין'", דהיינו "הרי אי אפשר להבין, היכן הגיח הרמב"ם את 'האבן' - את הצונמא". והראש ישיבה אמר שאז הוא הבין שכבר מישוהו התעורר לשאלה הזו, שעל זה הי' הפלפול של רבי משה פינקל בחתונה. והראש ישיבה זצ"ל היה אומר, תראו איך היתה נראית "הבדחנות" באותו הזמן.

נתחזק בלימוד התורה ביום הזה, בניצול הזמן, להרבות בתפילה, זה יום מסוגל, בכל שנה ושנה חוזרים ההשפעות המיוחדות של היום זה. עם ישראל בכלל זקוק מאוד לרחמי שמים, המצב לא פשוט, מבית ומחוץ. אצלינו רוצים ח"ו להחריב את עולם התורה ה' ירחם, וחייבים אנו להרבות בתפילה על אחינו בית ישראל. וגם כל אחד בענייניו הפרטיים, כל אחד במה שהוא זקוק לו ברוחניות ובגשמיות. ויה"ר שהקב"ה יקבל את התפילות ברחמים וברצון ונוכה לישועת ה' בקרוב.

(נכתב ע"י א' השומעים)

הלכות והנהגות

ממרח פוסק הדור רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת ויקרא תשפ"ד

מנהג מחצית השקל בתענית אסתר

(מתוך שיעור שנמסר לחו"ר כולל תשובות והנהגות בשבוע שעבר)

נוהגים לתת 'מחצית השקל' בתענית אסתר קודם מנחה. ומבואר ברמ"א ובפוסקים שאין נותנים מעות כפי ערך השיווי של 'מחצית השקל' בזמן המקדש, אלא צריך לתת מטבע הנקרא במדינה בשם 'מחצה' דוגמת מחצית השקל.

ולכאורה יש לתמוה, מדוע אנו מקיימים המנהג על ידי מטבע שנקרא בשם 'מחצית', והלא אפילו בזמן המקדש לא היו חייבין לתת דוקא מטבע הנקראת "מחצית השקל", אלא היה אפשר לתת כמה מטבעות קטנות המגיעים לשיווי 'מחצית השקל', וכמפורש במשנה בשקלים (פ"ב מ"ג) במכנס מעות ואמר 'הרי אלו לשקלי' שמועיל, וכן מוכח מהפסוק דכתיב "והדל לא ימעט", ואי נימא שצריך לתת דווקא מטבע שנקרא 'מחצית', א"כ פשיטא שפחות לא מועיל שהרי אין זה 'מחצית', וע"כ דהמצוה מתקיימת גם בכמה מטבעות פחותות ממחצית, ולכן צריך פסוק שהדל לא ימעט ממחצית.

לשכת הגזית

מה שאלתך וינתן לך ביום הפורים

במשך יום הפורים מרבה מרן שליט"א לעורר עצמו ואת סביבתו בדברי אמונה ובטחון. ובפורים בשנה שעברה (תשפ"ג) נשמע רבינו מתפלל בינו לבין קונו ואומר בזה הלשון: "רבונו של עולם אני מאמין באמונה שלימה שאין טבע ואין מקרה, רק דבר אחד בלבד - אתה לבד. אי אפשר להבין אותו כי הוא בורא עולם לבדו. אבל זה אנחנו יודעים, שהש"ת הוא טוב, הש"ת הוא מטיב, ואפילו לרשעים הקב"ה ג"כ מטיב. טאטע - אבא, תרחם עלינו, את הכופרים ואת המינים ששונאים אותך תמחק, אבל את כל היהודים אפילו אם הם הרשעים תרחם עליהם. ורק הכופרים והמינים ששונאים אותך, ימח שמם מהעולם ועד העולם", עכ"ל.

יום הפורים הוא בחינת 'יום התגלות' אצל מרן רבינו שליט"א, וכטוב ליבו בשמחה גדולה מברך את הקהל הנאספים איש איש כברכתו, ומי שזוכה לקבל ברכה בפורים הרי הוא מאושר וכבר מתברך בברכת מזל טוב, וכידוע כח ברכותיו של מרן שליט"א בכל השנה לפעול גדולות ונצורות למעלה מדרך הטבע, וכ"ש ועל אחת כמה וכמה בעצם יום הפורים בזמן של 'מה שאלתך יתן לך'.

סדר

בשנת תשע"ח חרג רבינו מגדרו בעצם יום הפורים במשתה היין, והבטיח 'הבטחה' ברורה לפלוני שיהא חתן עד זמן מסוים, ולאחר הפורים חזר ואמר כמה פעמים שיפרע את הבטחתו ללא ספק.

היה זה כאשר אחד התלמידים המקורבים ביותר, הפציר כטוב ליבו בין לקבל 'הבטחה' ברורה מפי מרן שליט"א שיהא חתן עד זמן פלוני, ולאחר דין ודברים ומשא ומתן שלם שערך עם מרן שליט"א, זכה באורח נדיר לקבל 'הבטחה' ברורה מפי מרן שליט"א שיהא חתן עד ל"ג בעומר הבעל"ט.

והנה במצאי פורים אמר לו מרן בזה הלשון, **"הבטחתי ואקיים, אתה יכול להיות רגוע"**. ואכן מיד לאחר ימי הפורים באה הצעת השידוכין המתאימה עבורו ביותר, וכשבא להתייעץ בדבר עם רבינו, אמר לו רבינו בפשיטות **"אל תמהר דווקא לשידוך הזה, שהלא הבטחתי לך שתהיה חתן עד ל"ג בעומר, ואם זאת איננה עבורך תהא לך אחרת עד ל"ג בעומר"**. ולמעשה בתוך שבועיים כבר ימים בא ברית האירוסין, והיה למופת כי ראו בחינת וימהר האלוקים לעשותו.

קיום מחצית השקל בג' חצאי דולר

והנה המנהג הנפוץ היום במחצית השקל, שהגבאים מניחים בקערה שלש מטבעות של חצאי דולר ישנים העשויים ממתכת של כסף, והציבור נותנים ג' מטבעות של חצי שקל, ואח"כ מגביהים את המטבעות של חצאי דולר כדי לזכות בהם, ושוב נותנים אותם כדי לצאת במטבעות כסף.

בבאור הלכה (תרצ"ד) פקפק מאוד על מנהג זה שאין זה אלא הערמה ואינו מועיל כלל, דמאחר שהמטבעות כסף שייכים לצדקה, אין לגבאי רשות להקנות אותם במתנה למי שאינו נותן את כל שוויים.

ולכאורה לפי"ז אם משלם לצדקה את השיווי המלא של שיעור ג' חצאי דולר אין בזה פקפוק, אמנם שוב נתעוררתי שבזמנינו שמטבעות אלו אינם בני הוצאה אפילו במקומם באמריקה, וכ"ש בשאר מדינות, אין זה מועיל כי אין זה מטבע אלא אסימון ואין יוצאין בו חובת מחצית השקל.

אמנם למעשה העולם נהגו בזה, ויש ליישב המנהג דמאחר שבלא"ה היום אין נותנים מטבע ששווה מחצית השקל כמו בזמן המקדש, אלא כל העניין הוא רק 'זכר' למחצית השקל, לכן נהגו ב'מטבעות כסף' שיש בהם יותר דמיון לזמן המקדש.

אבל עדיין יש מקום לפקפק בזה, שאם יתנו מטבעות של חצאי דולר מכסף כמו

בזמן המקדש, עלולים לקלקל שידמה שמעכשיו נותן מחצית השקל ממש, ויעברו באיסור שאסור להקדיש בזמן הזה, ולכן נראה שיעיקר המצוה ראוי לקיים בשלש מטבעות פשוטים של חצאי שקל היוצא היום בהוצאה בארץ. ומי שרוצה להדר במצוה ולהוסיף ליתן עד השיעור האמיתי של ג' מחצית השקל של תורה (וכמבואר בכף החיים שיש בזה הידור וכן משמע בבאור הלכה שם), יתן לצדקה שיעור ג' מחצית השקל של תורה (שהוא כפי הערך שנמכר שלושים גראם כסף עם המס), ואח"כ יגביה ג' חצאי דולר כסף מהקופה של צדקה ויזכה בהם ויתנם, ובזה מקיים המנהג בהידור.

ועוד יש לתמוה בעיקר מנהגינו היום במחצית השקל, שהלא מחצית השקל שלנו שווה פחות משיווי מחצית השקל של התורה, ובזמן המקדש הרי עברו בזה על איסור (לרמב"ן הוא אסור לאו) ד"הדל לא ימעט", וא"כ היאך אנו עושים 'זכר' בצורה שלא רק שאין בה זכר אלא היה בזה איסור ממש בזמן המקדש.

וצריך לומר, דמאחר שכל מה שנותנין היום הוא רק לזכר בלבד, לכן הקפידו לתת דווקא 'מחצית' כדי 'להזכיר' העניין של מחצית השקל, ואף דלא דמי כלל שהרי זה פחות משיווי מחצית השקל של התורה, מ"מ זה מועיל עכ"פ כדי 'להזכיר' ענין מחצית השקל.

אם אפשר לתת שקל שלם לו ולחבירו

ועל פי דברינו יש לדון על מה שכתב המהרש"ם בדעת תורה (ס"י תרצ"ב) דבמדינה שאין מטבע הנקראת 'מחצית', יכולים ב' אנשים ביחד לתת שקל שלם, ויעלה עבור שניהם, שהרי גם במקדש נהגו כן לתת שקל שלם לו ולחבירו (וכמבואר במשנה פ"א דשקלים מ"ב ורמב"ם פ"א דשקלים), עכ"ד.

אמנם לפי דברינו לא מוכח כלל מזמן המקדש, שהלא בלא"ה היום אין אנו נותנים כשיעור מחצית השקל של תורה, אלא אנו

מתוך ספר 'מעונות אריות' של הרב יעקב ב. פרידמן שהופיע שבוע שעבר בחנויות הספרים (אוצר גנוז הכולל עובדות והנהגות שראה ושמע מן שליט"א אצל גדולי הדור זצוק"ל המתובל בקורות דברי הימים מאותה תקופה). ותשוח"ח למחבר על נתינת רשותו להעתיק כאן מספרו.

רבי אלחנן ווסרמן, שאלנו את רבי משה, היה דמות עם השקפות קנאיות שלא נשא פנים למחדשים ולציונים. בלונדון של הימים ההם היו בתי כנסת מודרניים שנסחפו לרוח הזמן, וביניהם אפילו ציוניים, והיה עליו לבקש גם מהם את תמיכתם לישיבה. איך היה המפגש בין רבי אלחנן לקבוצות המודרניות של לונדון?

זה היה בית כנסת בעל אמצעים כספיים. ועל תרומות כבר היה ברור שאי אפשר לצפות מחבריו הזועמים.

כשחזרנו מבית הכנסת הביתה, אמר לי רבי אלחנן כך:

"הגעתי ללונדון להתרים אנשים לתמוך בישיבת ברנוביץ. הדיבורים שלי הבוקר גרמו להפסדים והרחקת התורמים. אינני יכול להתחשב בזה, למרות שהגעתי ללונדון לשם כך. כי מלבד חובתי כראש ישיבה, יש לי חובה כ'עבד השם' והשמעתי לפניהם דיבורים כ'עבד ה'..."

ואז הרהר קצת והוסיף:

"...והקדוש ברוך הוא מה אומר? 'לי הכסף ולי הזהב!' הכסף והזהב מצויים ברשותו, ולא בידי נגידי לונדון. יצאתי ללונדון לקיים את רצון השם יתברך ולקיים חובת השתדלות, אבל בבית הכנסת הבנתי שרצון השם יתברך במקום הזה הם דיבורים אחרים, ודיברתי את אשר ישים ה' בפיו!"

אני זוכר שחילד דבריו באותה שבת עשו עליי רושם גדול. התפעלתי מאד מנקיות הדעת שלו, שבכל נושא לא נטה ימין ושמאל, ולא חשב איזו תועלת תצמח לישיבתו, או מה יאמרו עליו. והחשבון היחיד שניהל אותו היה כבוד שמים.

לאחר קריאת התורה, עלה לבימה לדרוש, ותקף בחריפות את ההסתדרות הציונית והסוכנות החילוניים. אלו היו ימים שגם בבתי ישראל כשרים וחרדיים, לא הבינו לגמרי את עומק הבעיה במוסדות הללו. עודו מדבר התחוללה בבית המדרש מהומה. והציבור הציוני - היינו,

דרך הלימוד בישיבות הקדושות - מלוקט מהדרכותיו ושיחותיו וכתביו של מרן רבן של ישראל שליט"א

פרק ד' - המשך 'עיון ובקאות'

חובת האדם ללמוד את התורה בעיון ולא בשטחיות ח"ו

זוכים להספיק הכל, הן ללמוד בעיון, כראוי הדק היטב, וגם לכתוב הדברים, וגם ללמוד בקיאות, עד שעוד יישאר זמן אח"כ ללמוד עוד עניינים כמו לימוד הלכה וחומש ופירש"י, וכפי שראיתי בעיני כמה פעמים אצל בחורים שהצליחו מאוד מכוח הרצון ועמלו בתורה בכל כוחותיהם וגדלו תלמידי חכמים מופלגים ממש, וכבר אמר הגר"א ש"העקשן יצליח".

והגר"ר ישראל סלנטר זצ"ל אמר לאדם אחד ששאלו שיש לו שעה אחת ביום ללמוד ומה ילמד בשעה זו, ואמר לו הגר"ס שילמד בה מוסר, וביאר שע"י שילמד מוסר שעה אחת ימצא שיש לו הרבה שעות פנויות ללימוד התורה, עכ"ל. ועל דרך זה גם בענייננו, מי שבא עם רצון חזק ושאיפות גדולות בלימוד התורה, יזכה להצליח בכל החלקים, הן בעיון והן בבקאות, ועוד ימצא אח"כ זמן פנוי להספיק הלכה וחומש רש"י.

וצריך לדעת שלכל אחד ואחד יש כחות כבירים (וכמו שרואים בחיי היום יום שעל הדברים שהאדם מרגיש שהוא מוכרח ונחוץ להם מאוד וכיוצא"ז, הרי שהוא מקבל כחות חדשים שלא הכיר שהמה קיימים אצלו מקודם לכן) ומה שאין אנו מכירים בזה תמיד הוא רק מפני שאין מנצלים את הכוחות כדבעי.

וידוע המעשה בהגאון רבי זלמל"ה מוולאז'ין (תולדות אדם פרק טו) שהיה אדם חלוש בטבעו, והיה נצרך לעיין באיזה ספר, ואותו הספר היה מונח מאחורי ארון כבד שהיו צריכים כמה אנשים בכדי להזיזו ממקומו, ומפאת גודל אהבת וחשקת התורה שבערה בקרבו הצליח להזיזו לבדו.

והיאך הצליח, הלא אדם חלוש היה, אלא שלאדם יש כחות סמויים אשר מתגלים בו כאשר הוא מרגיש צורך דחוף להשיג איזה ענין, וכגון למשל אדם הנמצא במקום סכנה ולולי שיברח במהרה ימות הרי מגלה הוא כחות גדולים לרוץ מה שלא היה בדעתו שיש לו כוחות אלו. [ועי' על דרך זה במפרשים עה"פ (משלי יח, יד) "רוח איש יכלכל מחללו ורוח נכאה מי ישא" שע"י 'רוח' האדם יכול הוא להתגבר על כל מחלה].

ידוע מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) על הפסוק (במדבר טו, לא) "כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תיכרת הנפש ההיא מישראל", דזה קאי על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, ויש לדקדק מלשון הגמ' שלא אמרו "כל שאפשר לו ללמוד תורה ואינו לומד" אלא "כל מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק", שהתורה צריך להיות בגדר 'עסק' ממש שחושב עליה בכל עת, ומי שלומד בדרך עראי והתורה איננה "עסק" שלו הרי הוא בכלל דבר ה' בזה ח"ו. ומכאן יש לנו להתבונן על חובת לימוד התורה בעיון, שהרי מי שהתורה זהו ה'עסק' שלו בחייו, בוודאי לא יתן מנוח ומרגוע לנפשו עד שיבין היטב כל הסוגי' לפרטי פרטיה וכל סברא וסברא לעומקה, וכאשר יתעורר לו איזה קושי בהבנת הסוגיא לא ירמה עצמו לחשוב שהנה הוא כבר מבין הענין - ובאמירת סברא בעלמא הפורחת באוויר יצא ידי חובתו בהבנת הסוגיא, אלא אינו נח עד שיועד היטב מה ברור לו, וכל סברא וכל תירוץ ברור לו עד עומקו, וזהו בגדר שהתורה זהו ה'עסק' שלו, ובלא זה ראוי לו לחוש שהוא בגדר מבזה התורה וכדכתיב כי דבר ה' בזה.

ובגמ' במגילה (ג, א) איתא "מבטלים תלמוד תורה למקרא מגילה", והקשו האחרונים שהלא במקרא מגילה ג"כ מקיימים מצוות עשה דתלמוד תורה והיכן יש כאן "ביטול תורה", וכתב בשו"ת בית אפרים (או"ח סי' ס"ח) ליישב דהכוונה לביטול תורה באיכות, שהוא הרי יכול ללמוד בעיון ובעומק מתוך יגיעת המחשבה, וכאשר הוא קורא מגילה במקום להתעמק בתורה הרי זה ביטול תורה, עכ"ל. ודבריו הם יסוד גדול הנוגע לכל בחור בישיבה, שאם מתבטלים מלימוד העיון כדבעי ולומדים רק בבקאות, הרי זה בגדר "ביטול תורה".

הכל תלוי ברצון חזק לגדול תלמיד חכם

ויש לידע שאם באים ברצון חזק ואמיתי לגדול תלמידי חכמים אמיתיים, ויודעים שהאסון הגדול בחיים הוא לגדול 'עם הארץ', אז

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת ויקרא תשפ"ד

הוראת שעה

הדרך להגיע ל'שויתי ה' לנגדי תמיד'

אנחנו מספידים היום אדם גדול מאוד, איש אמת, ירא שמים אמיתי, שכל הליכותיו היו לשם שמים, הגאון הגדול והצדיק ר' יעקב ישראל פוזן, זכרנו לברכה לחיי העוה"ב.

הרמ"א מתחיל את השו"ע 'שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה, ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני אלוהים וכו'. הדבר הזה הוא לא רק איזה 'ענין', אלא 'לאו' גמור, שלא להסיח דעת מהקב"ה. וכפי שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג' כז) 'כון האזהרות התלויות בלב, השמר לך פן תשכח את ה' אלוהיך' (דברים ח, יא). ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (מנחות כט:), כל מקום שנאמר 'השמר', 'פן', 'ואל', 'הרי זה לא תעשה', הוזהרנו בזה לזכור את השם יתברך בכל עת' וכו'.

כמובן שאנחנו לא במדרגה שלא מסיחים דעת, אבל צריך להיות במצב כזה שבת ההכרה מיד חושבים על הקב"ה. אם משהו קורה לאדם, כגון שהוא נופל ברחוב במקום שהמדרגה לא מסודרת, המחשבה הראשונה צריכה להיות לא 'אוי, איזה מדרגה יש פה', אלא 'אוי, מה רבש"ע רוצה ממני עכשיו?! זה צריך להיות כל הזמן.

אני חושב שזו הגדרה כללית של הנפטר הגדול שאנחנו מדברים עליו כעת, שהיה מקיים 'שויתי ה' לנגדי תמיד', כל הזמן הקב"ה היה נמצא אצלו.

איך מגיעים למדרגה הזו, להיות כל הזמן עם הקב"ה? יש פסוק בפרשת שמיני (ויקרא טו) 'ויאמר משה, זה הדבר אשר צוה ה' תעשו: אומר על כך החפץ חיים בפירושו לתורה כהנים (שמיני, מכילתא דמילואים, ו), 'שכל הפעולות שתעשו בעולם לא תהיה לשום הנאת עצמכם, כי אם יהיה הכל מיוחד לשמו. כי באמת כאשר נתבונן היטב נוכל לקיים בכל פעולה גשמית רצון ה', לדוגמה כשהולך לאכול יכין לקיים ושמרתם את נפשותיכם וכו'. כללו של דבר, כאשר ירצה האדם באמת יוכל למצוא בכל פעולה שעושה מצוה דאורייתא ממש, ויכין לשמו'.

ומצינו כבר כעין זה בדברי רבינו יונה, על הפסוק במשלי (ג) 'בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך', וזה לשונו 'גם יש לפרש, בכל דרכיך דעהו, בתחלת כל מעשה תשיב אל לבך אם יש דרך עוון אשר חטא במעשה ההוא, ואל תעשנו עד שיתברר לך כי הוא רצוי לפני השי"ת, ואז יצלה בידך ויישר אורחותיך'.

החזון איש כותב באגרת, שלמד מרבותיו שלא לעשות מעשה לפני שהוא 'מתייעץ' עם השי"ע קודם! זה חיוב שמוטל על כל אדם להיות עם חשבון על כל מעשה שעושה. וכך אדם יכול לבוא למדרגה שאינו שוכח מהקב"ה כל הזמן, ויכול לקיים בקלות 'שויתי ה' לנגדי תמיד'.

(מתוך הספד על הגרי"י פוזן זצ"ל, אדר תשפ"ד)

'ובכיוז לא שלחו את ידם' כנגד 'ושללם לבו'

ובזה 'להוכיח' שהכל היה מעשה כשפים חלילה, ותו לא! זו כל המטרה של עמלק בעולם! וזה ההיפך הגמור מעם ישראל, שכל מטרתו להרבות כבוד שמים בעולם.

ובזה יש לבאר מה היה הענין בגזירת המן 'ושללם לבו'. שכן המן רצה להרוג את כלל ישראל ולקחת את שללם, כדי להראות לכולם את הרכוש של היהודים שהרג, לעשות 'מוזכרת' להריגה של כלל ישראל, ולפרסם זאת בכל העולם, כדי לגרום חס ושלום לכל האומות לכפור בקב"ה. ובזה מבואר מדוע מזכירים ב'על הניסים' 'ושללם לבו', כיון שזה היה חלק עיקרי בגזירת המן, שרצה לחלל שם שמים.

ועל פי זה יש לבאר עוד כיצד התקיים בזה ה'ונהפוך הוא'. שימאחר ומטרת המן בגזירת 'ושללם לבו' היתה לחלל את שם ה', ואילו עם ישראל מטרתם היא לקדש את השם, לפיכך לא שלחו את ידם בבזיה, כדי שיתפרסם גם אצל הגויים הנס שהקב"ה עשה עימנו, ויתרבה כבוד שמים בעולם. וזה גופא ה'ונהפוך הוא', שבמקום חילול ה' שרצו המן ועמלק לגרום, עשו בני ישראל קידוש ה'.

המטרה של עמלק היא לפגוע בשלימות של מלכות ה', שלא יהיה 'יד על כס י-ה', ולפיכך הוא מזההו סתירה לשלימות הכיסא של הקב"ה. כל כח הכפירה שהכניס עמלק בעולם הוא לפגוע במלכות ה', ובשלימות של כסא הכבוד. אמנם מתי היה לעמלק כח? ברפידים - כשרפו ידיהם של ישראל מעסק התורה! אך כל עוד שהיו עמולים בתורה כראוי לא היה עמלק יכול להכניס בהם כפירה ולקלקל אותם. אבל ברפידים, כאשר רפו ידיהם מן התורה, והיו במצב של 'בעצלתיים ימך המקרה', נחלש אז כבוד שמים, והתגבר כנגד זה כח הכפירה, ועל ידי זה היה לעמלק כח להילחם בישראל.

כאשר יש מצב של 'תנו עוז לאלוקים', דהיינו שכבוד שמים חזק, אז יש כח של אמונה בעולם, יש שכניה בעולם, כולם מרגישים את כוחו של הבורא, וממילא אין כפירה בעולם, אבל כיון שהיה אצל כלל ישראל מצב של חולשה בתורה, זה גרם להם ריחוק מהקב"ה וחולשה באמונה, וממילא הביא לכך שנחלשה האמונה בכל העולם, וזה נתן לעמלק כח לקום ולהילחם בישראל, ולהפיץ את כפירתו בעולם.

ימים אלו - של ערב פורים ופורים - מצוי בהם רפיון בלימוד, אמנם לפי מה שנתבאר הרי אדרבה, צריך להתחזק בהם מאד בעמל התורה, כדי להרבות כבוד שמים. וגם כשצריך לדאוג למצוות היום והמסתעף, מכל מקום צריך שיהיה מיד 'יחזור לתלמודו'.

הקב"ה יעזור שנזכה להתחזק בלימוד התורה בעיון ובעמל כראוי, ולהרבות כבוד מלכות שמים, ונזכה במהרה בימינו לגאולה שלימה ולמחיית עמלק.

אנו מזכירים בתפילה את נס פורים ב'על הניסים', ואומרים 'כשעמד עליהם המן הרשע, ביקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן טף ונשים וכו', ושללם לבו'. וצריך ביאור, מה התוספת ב'שללם לבו', אחר שמזכירים שגזירת המן היתה 'להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים', שהיא גזירה חמורה ונוראה, מה נוסף עוד בכך שיהיה 'שללם לבו'. וביותר קשה, שהרי אם חס ושלום היו הורגים את כל היהודים, מאי נפקא מינה אם יבזו את השלל או לא.

עוד יש להעיר, דהנה אחר שזכינו ונעשה לנו נס פורים, הרי ב"ג באדר היה 'ונהפוך הוא', שמה שרצו הגויים לעשות ליהודים, דהיינו 'להשמיד להרוג ולאבד', היהודים עשו להם. ולכאורה היה צריך להיות 'ונהפוך הוא' גם לגבי השלל, שכמו שהגויים רצו לבזוז את שלל היהודים, כך יהיה להיפך, שהיהודים יבזזו את שלל הגויים, ואילו במגילה כתוב 'ובבזה לא שלחו את ידם', ואם כן לכאורה לא נתקיים בזה 'ונהפוך הוא'.

וליישב הדברים יש להקדים דברי הכתוב בסוף פרשת בשלח (שמות יז טז), 'כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק מזדור דור'. ואמרו על כך חז"ל (תהומות תצא יא), שיש כביכול חיסרון בכיסא של הקב"ה כל זמן שעמלק קיים בעולם. וגם ענין זה צריך ביאור, מה הוא מהות עניינו של עמלק, שכביכול מפריע לשלימות כסאו של הקב"ה.

המהר"ל (ע"י נצח ישראל טו) מבאר את מהותו של עמלק, שהוא ההיפוך הגמור מכלל ישראל, שכן המטרה של כלל ישראל היא להפיץ תורה ואלוקות בעולם, ואילו מטרתו של עמלק היא להכניס כפירה בעולם.

וכן מתבאר מדברי הרמב"ן (שמות יז טז), וזה לשונו, 'כי היד אשר על כסא י-ה, והיא מלחמה לה' הויה בעמלק מדור דור, כי מדת הדין של מעלה תהיה בו למחותו בעולם מדור דור. ומדרש חכמים בשם המלא ובכיסא השלם ירמוז לזה. וטעם העונש שנענש עמלק יותר מכל העמים, בעבור כי כל העמים שמעו וירגזו, ופלשת אדם ומואב ויושבי כנען נמוגו מפני פחד ה' ומהדר גאונו, ועמלק בא ממרחק כמותגבר על השם, ולכן אמר בו ולא ירא אלקים', עכ"ל. והיינו שזו הסיבה שאין השם שלם ואין הכיסא שלם, משום שאפילו אחרי יציאת מצרים, שהיו ניסים רבים כל כך, ועל ידי זה 'נמוגו כל יושבי כנען', כל האומות פחדו מכלל ישראל, כולם הבינו את הנסים ונפלאות שעשה ה' לעמו, כולם - חוץ מעמלק!

עמלק האמין, וכך גם היה 'מוסביר' לשאר האומות, שכל ניסי יציאת מצרים היו חלילה כישוף ומעשה חכמה של משה רבינו, ואין בזה יד ה' כלל. וכל המלחמה של עמלק עם כלל ישראל היתה למטרה אחת, לנצח את כלל ישראל,

בגדר החיוב עדות לחבירו

הספרא הובא במנין המצוות ברמב"ם (ל"ת רצ"ז) ובחינוך (מצוה רל"ז).

ונראה לומר דהנה הנ"י (ב"ק כ"ד, מדפי הרי"ף ד"ה משום) כתב בשם הרא"ה דהיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו אפי' למאן דדאין דינא דגרמי אינו חייב בדיני אדם כיון שאין אדם חייב להעיד לחבירו אלא ממדת גמילות חסדים. ומבואר בדברי הרא"ה שאם חיוב העד להעיד לא היה ממדת גמילות חסדים היה חייב גם בדינא דגרמי, ונראה ביאור דבריו שיש ב' אופנים להגדיר את החיוב של העד להעיד, חיוב כלפי חבירו והיינו שיש לו זכות ושעבוד לתבוע מהעד שיבא להעיד לו, וחיוב כלפי שמיא והיינו חיוב אמנח אקרקפתא דגברא לעשות חסד לחבירו, וס"ל להרא"ה דאם החיוב להעיד היה שעבוד כלפי חבירו ובגלל שלא קיים חיובו נגרם הפסד לחבירו חשיב כאילו הפסידו בידיים והיה חייב מדינא דגרמי, ורק בגלל שהחיוב הוא רק כלפי שמיא ממדת גמילות חסדים שהוא כנותן משלו לחבירו, לא נחשב שבמניעת חיובו עשה את ההפסד בידיים וממילא הוא רק גרמא דחיובו הוא רק בדיני שמים.

ובדעת הרשב"א נראה דפליג בתרתי על הרא"ה, שהרי ביאר דהמקור לחיוב להעיד הוא מהא דהתורה חייבה קרבן שבועה במושב מפי אחרים שלא ענה אמן דע"כ הוא מחמת שיש חיוב להעיד, ולכא' כוונתו דמהא דיכול להשביעו מוכח שיש לו זכות תביעה עליו לגבי החיוב להעיד דמחמת כן יש לו כח להחיל עליו שבועה,

ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו (ויקרא ה,א)

בגמ' ב"ק נה,ב תניא אמר ר' יהושע ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ואלו הן וכו' והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו, והקשו במאי עסקינן, אילמא בבי תרי פשיטא, דאורייתא הוא אם לא יגיד ונשא עונו, אלא בחד, ע"כ.

מבואר בגמ' דמהא דכתיב אם לא יגיד ונשא עונו אפשר ללמוד שאם יש ב' עדים ואחד מהם אינו מעיד חייב בדיני שמים, וכתב הרשב"א דאין כוונת הגמ' דונשא עונו הוא חיוב בידי שמים על מניעת העדות דהא ונשא עונו נאמר על מי שנשבע לשקר שאינו יודע להעיד, אלא הלימוד הוא מהא דחייבו הכתוב קרבן שבועה במושב מפי אחרים אפילו אם לא ענה אמן, דמוכח מזה שהיודע עדות לחבירו מחוייב להעיד לו דאל"ה לא מסתבר שיהיה קרבן שבועה מכח השבועה של חבירו, וכיון דידעינן דחייב להעיד פשיטא דאם לא העיד חייב בדיני שמים שהרי גרם הפסד בהא דביטל את החיוב המוטל עליו.

ולכא' קשה דאם אין כוונת הגמ' להביא מקור לחיוב בידי שמים אלא לעיקר החיוב להעיד לחבירו, למה הוצרכו ללמוד דין זה בדרך הוכחה מחיוב קרבן שבועה במושב מפי אחרים, והרי דין זה מפורש בתורה בקרא דלא תעמוד על דם רעך, וכדאיתא בספרא (תוי"כ קדושים פרשה ב' דח) "ומנין שאם אתה יודע לו עדות אין אתה רשאי לשתוק עליה ת"ל לא תעמוד על דם רעך", ונדברי

וא"כ מוכח דגדר החיוב להעיד הוא חיוב לגבי חבירו דמשועבד להעיד לו העדות, דאם החיוב הוא רק כלפי שמיא ממדת גמילות חסדים אין זה מבאר הא דיכול להשביעו, וממילא יהיה מוכח נמי דלדעת הרשב"א גם אם החיוב להעיד הוא כלפי חבירו ויש לו שעבוד וזכות בו שיבא להעיד אין דנים את ההפסד ממניעת העדות כגרמי אלא חשיב גרמא בעלמא.

וא"כ יש לומר דאליבא דהרשב"א אם החיוב להעיד היה רק ממדת גמילות חסדים ללא זכות ושעבוד, לא היה חיוב על המניעה מלהעיד אפי' בדיני שמים, דכי היכי דאליבא דהרא"ה דאם משועבד לחבירו להעיד לו חייב בדיני אדם אם החיוב להעיד הוא רק ממדת גמילות חסדים נחית דרגה וחייב רק בדיני שמים, ה"ה להרשב"א דס"ל דאם יש לו זכות ושעבוד חייב רק בדיני שמים אם אין שעבוד אינו חייב אף בדיני שמים.

ולפ"ז א"ש הא דהוצרכו ללמוד את החיוב להעיד מקרא דאם לא יגיד ונשא עונו, ולא הביאו את המקור לחיוב מקרא דלא תעמוד על דם רעך, דהא כוונת הגמ' דמהחיוב להעיד ידעינן שאם לא העיד ונגרם מזה הפסד חייב בידי שמים, ולגבי זה לא מספיק להביא את החיוב להעיד שנלמד מלא תעמוד על דם רעך, כיון שחיוב זה הוא רק כלפי שמיא מדין גמילות חסדים והשבת אבירה, ולכן הביאו את המקור מאם לא יגיד ונשא עונו שמוזה מוכח שיש חיוב להעיד לגבי חבירו, וממילא ידעינן שאם לא העיד ונגרם מזה הפסד חייב בידי שמים.

משנת הישיבה

עבודת התפילה - ד - התפילה 'פועלת' בדרך טבעית

'מוזיק' שהיה מסכן את הלומדים. וביקש אביי מאנשי העיר שלא יתנו לרב אחא בר יעקב מקום לינה, כדי שיוצרך ללון בבית המדרש, ויהרוג את המוזיק. ואכן המוזיק הגיע להזיק את רב אחא, ואילמלא שהתרחש לו נס היה רב אחא ניזוק.

והקשה המהרש"א שם, כיצד רשאי היה אביי לסכן את חייו של רב אחא בר יעקב, ולסמוך על הנס שיהרוג את המוזיק? ועוד, הרי גם אם יתרחש נס ינכו לרב אחא בר יעקב מזכויותיו, וכיצד הותר לגרום לו זאת? ותיירץ המהרש"א וזה לשונו: 'דודאי סמך אביי על חסידותו נשל רב אחא, ושמיתוך תפלתו לא יהיה ניזוק, ויהרוג את המוזיק, ואין זה מקרי נס'.

דהיינו שאביי סמך על כך שרב אחא בר יעקב יתפלל ותפילתו תיענה, ובקשה הנענית על ידי תפילה אינה נחשבת ל'נס', אלא התפילה היא כח מציאותי ממש שיש לו יכולת לפעול, ולפיכך גם אין מנכים לו מזכויותיו מחמת כן.

נתבאר עד עתה (במאמרים הקודמים) היסוד הראשון בעבודת התפילה, שהתפילה היא 'עבודה', ומהותה של 'עבודה' זו היא ההרגשה שאנו תלויים לגמרי בקב"ה, והכל מאיתו יתברך. וזוהי גם הכוונה הראויה בתפילה, לא רק להתפלל כדי לקבל את צרכינו, אלא שבכל תפילה תיכנס בליבנו ההרגשה שאין ביכולתנו לעשות לעצמנו כלום, אלא הכל אנו צריכים לבקש מהקב"ה. ובאמת עלינו להרגיש כך בכל פרט בעבודת ה', ויש בזה כמה דרגות, אבל לגבי תפילה זוהי עצם מהותה, וזוהי הכוונה הנדרשת בשעת התפילה.

עתה נבאר יסוד נוסף. היסוד השני הוא שיש בתפילה כח לפעול, ועל ידי שמבקשים מהקב"ה התפילה פועלת. אמנם כבר הובאה לעיל דעת המבי"ט, הסובר שתכלית התפילה אינה כדי להיענות, אלא רק כדי להיתלות בקב"ה, אבל כבר נתבאר שם שיסוד זה אינו מוסכם, ופשטות הדברים הוא שלתפילה אכן יש כח לפעול.

ויש ללמוד זאת מדברי הגמרא במסכת קידושין (כ"ט:), המביאה מעשה ברב אחא בר יעקב, שבא ללמוד אצל אביי, והיה בבית המדרש איזה

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת ויקרא - פורים תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

פורים. הנה כתב החת"ס (תורת משה על מגילת אסתר) דעיקר העונש של ישראל לא היה על שאכלו במשתה אחשוורוש, כיון שהיה זה בעל כרחם ושלל בטובתם, אלא נענשו שלא אכלו קודם המשתה בביתם דבר המותר כדי שביעה עד שהיו קצים במזונם ולא היו נענשים אח"כ על אכילתם בבית המלך דהוי אכילה גסה, והם לא עשו כן, ולכן אמרו חז"ל (מגילה דף יב ע"א) שנתחייבו ישראל כליה מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, כלומר 'שנהנו' ולא משום 'שאכלו', ודו"ק, עכ"ד.

ולפי"ז יש להוסיף, הדנה בגמ' שם שאל רשב"י את תלמידיו, דאם נתחייבו כליה משום שנהנו מסעודת אחשוורוש, א"כ רק היהודים שבשושן יהרגו, אבל היהודים שבכל העולם אל ייהרגו, שהרי הם לא השתתפו באותה סעודה, וביאר להם דכיון שהשתתפו לצלם כימי נבוכדנצר לכן נתחייבו ג"כ מיתה. ושאלו תלמידיו, וכי משוא פנים יש בדבר, דאם באמת נתחייבו כליה משום שהשתתפו לצלם, איך באמת זכו למעשה שיעשה להם נס וינצל. אמר להם: **הם לא עשו אלא לפנים, אף הקב"ה לא עשה עמם אלא לפנים,** כלומר שהם לא השתתפו לצלם אלא למראית עין, מחמת יראתם מנבוכדנצר, ובאמת בליבם לא התכוונתו לעבוד ע"ז, ולכן גם הקב"ה גור עליהם כליה רק למראית עין כדי שיפחדו וישבו בתשובה, ולא התכוון באמת לכלותם. ולפי"ז צ"ב, דבשלמא בכל העולם אין באמת משוא פנים כי לא עשו אלא לפנים, אבל בשושן יש כאן משוא פנים, שהרי נהנו מסעודתו של אותו רשע ואין זכו להינצל. אמנם לפי"ד החת"ס י"ל, דהחטא הנ"ל שלא אכלו אכילה גסה קודם הסעודה אינה נחשבת אלא לפנים, ואין ב"ד מחייבין עליה מלקות, ויש כאן רק נדנוד חטא ביד"ש, ולכן לא נענשו אלא בפחד ולא בכליה.

ושמעתיה פפרת נאה, שהעונש של עמ"י היה מדה כנגד מדה, הדנה כל הגזירה לא היתה אלא ג' ימים, דבי"ג ניסן נכתבו האגרות, וכבר בט"ז בניסן נתלה המן, ושלוהי המן לא הצליחו להגיע כ"כ מהר אל כל קב"י המדינות, ורוב האגרות לא הגיעו אלא רק לאחר שכבר נתלה המן, חוץ משושן ששם ידעו את הגזירה עוד קודם שנתלה המן, ונמצא שבשושן שהחטא היה בפועל שנהנו מהסעודה, א"כ היה להם פחד אמיתי מגזירת המן שרצה להשמידם. אבל בשאר העולם שלא חטאו בפועל, אלא חשטאם היה שעשו לפנים, א"כ גם הפחד שלהם לא היה אלא לפנים, שהרי כשפחדו מהגזירה כבר נתלה המן.

אם מצאתי חן בעיני המלך ואם על המלך טוב לתת את שאלתי ולעשות את בקשתי יבוא המלך והמן אל המשתה אשר אעשה להם וימחר אעשה כדבר המלך (אסתר ה. ח). והקשה היעירות דבש (ח"א דרוש יז) איך זימנה אסתר את המן ואחשוורוש אל המשתה, הרי מבואר ברש"י (מגילה דף טו ע"ד ד"ה י"ט) שהמן נתלה ביום ט"ז בניסן, ולפי"ז המשתה היה בט"ו בניסן שהוא יו"ט ראשון של פסח, ואסור להזמין נכרי לסעודת יו"ט גזירה שמה ירבה לבשל בשבילו, ואין היתר של אוכל נפש לנכרים (שו"ע או"ח סימן תקיב ס"א). ויתרין דכיון שהמן היה עבד גמור למרדכי, א"כ מותר לבשל ביו"ט עבור עבד כנעני, וממילא הרבבה בשיעורים גם לאחשוורוש. וביאר לפי"ז דבמשתה הראשון נאמר 'אשר עשיתי לו', ובמשתה השני נאמר 'אשר אעשה להם', כי הראשון היה ביו"ט ועשתה הכל בשביל אמן, אבל בשני היה מותר לעשותו לשניהם. אך צ"ב דלהלכה פסק השו"ע דאסור להזמין נכרי אף שאינו מרבה בשבילו ואף שיאכל ממה שבישל לעצמו אסור, וכן פסק דאסור לבשל לעבדו ושפחתו הכנענים אלא רק להרבות בשבילם, ולנכרי ממש אסור אפילו להרבות. והיה אפ"ל שאסתר הכינה את כל הסעודה קודם שהזמין, ובכ"ז מותר להזמין (עי' שעה"צ שם סק"ג בשם התניא, אולם חלק עליו). עוד היה אפשר ל"ל שאסתר צוותה לגויים לבשל והיו שבות דשבות (עי' מנחת יצחק ח"ב סימן קיח), אולם ביעור"ד שם כתב שכל משרתיה היו יהודים. ויתכן לומר שהרי הזמינה אותם לבית אחשוורוש והבית לא היה שייך לה, וא"כ בישלה את האוכל בערב יו"ט ושלחה לביתו את האוכל ביו"ט. עוד י"ל דאולי יו"ט ראשון של פסח חל בשבת, ויו"ט שחל בשבת י"א שמונת להזמין נכרי, כיון שלסעודת שבת לחור מותר להזמין (שו"ע או"ח סימן שכה ס"א), דאין חשש שמה יבשל בשבילו דהרי אין מבשלים בשבת גם לישראל [עין בשו"ת רב פעלים (ח"א סימן ל), וכפ' החיים (סימן תצה סקל"ז)], ובפרט במקום פיקוק.

ויאמר הרבונה אחד מן הסריסים לפני המלך, גם הנה העין אשר עשה המן למרדכי אשר דיבר טוב על המלך עומד בבית המן גבוה המשיש אמה ויאמר המלך תלוהו עליו (שם ז, ט). ואמרו במדרש (י, ט) הרבונה זה אליהו הנביא. ושמעתיה לכא שדבר זה רמזו במגילה עצמה, הדנה פסק השו"ע (אה"ע סימן קכט סל"ד) לגבי כתיבת שמות הנשים או כיוני אנשים, דכל שם שאינו בלשון הקודש כותבים 'בילא' באל"ף, אבל כשהוא בלשון הקודש כותבים 'בילה' בה"א (יעו"ש בביאור הגר"א, ס"ק נח). והנה המעיין במגילה יראה שהשם 'הרבונה' מופיע ב' פעמים, הראשון בפרק א (פסוק יט) ברשימת שבעת הסריסים המשרתים את פני המלך, והשניה כאן כשבא לספר למלך על העץ שעשה המן, ובפעם הראשונה נכתב שמו 'הרבונה' באל"ף ובשניה 'הרבונה' בה"א, ומכאן הבינו חז"ל, שהראשון זה שם של גוי, והשני שבא לספר למלך הוא יהודי, ומיהו היהודי שבא בדמותו של הרבונה, הוי אומר זהו אליהו הנביא, ודו"ק.

• ווי העמודים וחשוקיהם •

שאלה משולחננו של מרן שליט"א

עריכת מסיבה לחתן לאחר אירוסיו, כשיש מקומות שפוגעין בו

שאלה. נהוג בעולם הישיבות, כשיש בחור שמתארס, שעושים לו מסיבה עם שירה (הנקראת בפי הבחורים 'סאנטוה'), שהבחור קונה את הממתקים והשתיה למסיבה הזאת, ושירים לכבוד החתן, וחלק מהמסיבה היא שמתבררים על חשבון החתן, ואומרים עליו דברים לא הכי טובים, וכולם צוחקים ונהנים, וכל זה כשהחתן בעצמו נמצא שם. ושאלתי היא האם מותר להיות ולהשתתף במסיבה כזו מאחר וזה המנהג, ומסתמא החתן מסכים לזה ומוחל, או דלמא אסור כי יש בזה בעיה של לשון הרע ופגיעה בחתן.

תשובה. פעם נישג בחור אל מרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל והתלונן על מנהג שנשתרש בין תלמידי הישיבה, שהחברים עורכים לחתן שמחת שבע ברכות, ואז הם משבחים את החתן בגזמאות שלא היו ולא נבראו, ומן הראוי לעצור מנהג זה, שהרי התורה אמרה "מדבר שקר תרחק". ענה להם המשגיח בחריפות: 'הדור שלנו חולה במחלה נוראה, שאנשים מרגישים שלא יכולים לשבח את הזולת, ועכשיו כאשר פעם אחת בחיים משבחים מעט את האדם ונותנים לו עידוד וחיווק, גם את זה ברצונכם לעקור...'. עכ"ד.

אך הנה, בעבר באותם הזמנים לפחות עוד היו משבחים את החתן בשבחים של טעם רק היו מגזימים מעט, אבל כיום לדאבונו החזירו לאור מנהג ישן נושן של סדום ועמורה, שאדם משלם על שמחה כדי שישמחו עמו רעיו וידידיו, ואז יושבים ופוגעים בו.

ומקור המנהג הוא ממידות רעות המושרשות באדם, והמידה המונה ביותר היא הקנאה שמקנאים בחתן, ומוציאים את זה על ידי הפגיעה בחתן, ויש בזה גם רשעות וגם אכזריות. וגם יש לזכור שפגיעה בבעל שמחה היא חמורה יותר מאשר באדם רגיל, ובפרט כאשר אותו חתן משלם על השמחה, ואוכלים משלו, ובתמורה פוגעים בו.

ומה שהחתן משתתף בזה, זה אינו אומר שהוא אוהב את זה, אלא שאין לו ברירה כי כך נהוג, ושום אדם אינו אוהב שפוגעים בו, וע"פ האמת כל אחד אוהב שמשבחים אותו, ובדרך כלל בחורים שפוגעים אלו בחורים שרע להם, והם מוציאים את הרוע שיש להם בליבם על אנשים אחרים. כי אנשים שמחים שטוב להם, הרי שאין להם שום עניין להכאיב לשני, ורק למי שרע עם עצמו הוא חושב 'אם רע לי, גם לשני יהיה רע'.

וצריך לזכור שיש בימינו צרות רבות ומשונות, ואין לך יום שאין קללתו מרובה משל חברו (סוטה דף מט ע"א), ואמר על כך מרן ראש הישיבה בעל 'אילת השחר' זצ"ל, שרוב הצרות כאן בעולם הזה, הם בגלל חטאים שבין אדם לחברו, והתבטא אמר: 'על בין אדם לחברו, יש גיהנום גדול, אם לא עשה תשובה. צריך לתת לבחור פעם אחת לעשות סיבוב בבית החולים ולראות בעיניו ולשמוע כמה צרות ומחלות יש, ולומר לו: דע לך, שהפסוק 'כל השומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו', הוא כפשוטו ממש, וכן להיפך', עד כאן דברי קדשו.

ובודאי שכל בחור יש לו לקום ולברוח ממקום כזה, ומה לו להיות שותף לדבר פשע, אלא אם כן ימחה בקול גדול על העוולה שנעשית כאן, ויאמר לבחור שפוגע: 'כדאי לך לעבור על המידות הרעות שלך, ובפרט על מידת הקנאה, וכן על מדת הפגיעה, כי חבל שתסבול בחיים, אתה יכול לחסוך מעצמך כל כך הרבה סבל, בשביל מה אתה מחפש בכך לסבול בחיים'.

שו"ת נדיר ומיוחד בשאלות המצויות בענייני אסיפת כספים לת"ת בעולם הישיבות כפי שהשיב מרן רבינו שליט"א במיוחד עבור ת"ת שע"י ישיבת 'בית מדרש עליון'

תשובה:

ח"ו, בפורים כיון שיש קצת גילופין, הסכנה שכיחה יותר, ולכן יש יותר להקפיד על כללי התנועה, ובפרט שכל ענין התנועה היא שכיח היזיקא, ובפרט שיש בזה גם חילול השם, כי יש ילדים שרואים מבוגרים עוברים כביש שלא במעבר חציה, והם עוברים אחרים, ומי יכול לקחת אחריות מה יקרה להם.

ח. דינא דאסור לקבל מאשה מתנה מרובה, מה (וכמה) הגדר בזה בזמננו.

תשובה:

אין בזה גדר ברור, אבל סכומים כאלו שכולם נותנים, זה בגדר מתנה מועטת, אבל אם זה סכום קצת חריג ממשאר האנשים, אם אומרת שבעלה מסכים כתב בשו"ת נודע ביהודה (י"ד סימן עב) שנאמרת, ובפרט בנשים שלנו שהם נושאות ונותנות בתוך הבית, שבוודאי אין הבעל מקפיד, אבל לשאול אותה להדיא אין זה מתאים לבחורים, ולכן העצה לימוד לה שבעזרת השם נשלח ברכת תודה לבעל, ואם אינה מתנגדת, זה סימן שהבעל מסכים.

ט. בחור שבאמצע לאסוף כסף ואם ישנה עוד קצת יין יוכל לאסוף יותר אך ע"י זה יפסיד תפילה, האם יכול להשתכר מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה, או דהוי קום עשה לשתות.

תשובה:

ח"ו, כבר כתב הביאור הלכה (סימן תרצה ד"ה עד) בשם החיי אדם שהידוע בעצמו שילול אז במצוה מן המצות בנ"י וברכה ובהמ"ז או שלא יתפלל מנחה או מעריב או שיהיה קלות ראש, מוטב שלא ישתכר, וכל מעשיו יהיו לשם שמים.

ולהתבסס בפורים הוא גם מצוה, ובכל זאת אם על ידי זה יבטל מצוה אחרת, היא אסורה, וכל שכן באסיפת כסף שבוודאי אין להשתכר בשביל זה, כשעל ידי זה יהיה לו סרך קטן של ירידה ברוחניות, כגון קלות ראש וכדו', ואין צריך להגיע לדבר רחוק כל כך שלא יוכל להתפלל.

י. בחור שאסף כסף ולאחר האיסוף גילה שחלק מהכסף מזויף, האם יש לזרוקו באופן שיש אפשרות להשתמש בו בלא שיגלו שהכסף מזויף.

תשובה:

כסף מזויף אינו שוה כלום, ולכן הנותנו לאחרים ומקבל על כך תמורה, נחשב לגנב, כי קיבל חפץ ולא נתן תמורה, וגם להעבירו לנכרי אסור, כי גם גניבת דעת בנכרי אסורה, [ויעוין בזה בקובץ ווי העמודים (מס' 35 עמוד לה), ובקובץ ווי העמודים (מס' 59 עמוד ט)], ולכן יש להשמיד את הכסף.

יא. עד כמה מותר להפציר באדם שיתרום תרומה, או שיוסיף על תרומתו, לשייבה.

תשובה:

נאמר במסכת בבא בתרא (דף ח ע"ב) "ופקדתי על כל לחוצי" ואמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב ואפילו על גבאי צדקה, וכן נפסק בשו"ע (י"ד סימן רמח ס"ז) והגבאי שמכילמו ושואל ממנו, עתיד הקדוש ברוך הוא ליפרע ממנו. ונראה שהגדר בזה הוא כמו בלא תחמוד, פעם ופעמים מותר, ויותר מפעמים זה בגדר לחיצה שאסור. ויעוין בחשוקי חמד עמ"ס בבא בתרא (דף קסח ע"ב) שכתבנו שאם הבחורים מפצירים באדם יותר מהרגיל, מותר לו לכתוב להם צ'ק מזויף, כשדורשים צדקה שלא כדין.

יב. האם איכא דינא דאין מעבירין על המצוות בסדר הבניינים באיסוף צדקה.

תשובה:

אין מצוה לאסוף בבנין מסוים, יש מצוה על הגבאי להיות מעשה לדבר מצוה, ואין שום נפקא מינה באיזה בנין, וממילא אין שייך בזה מעבירין על המצוות.

יג. מי שאוסף כסף וקשה לו ללמוד תוך כדי, האם פטור מתלמוד תורה מדין עוסק במצוה, או דאדרבה לא יצא לאיסוף דכל בחור ישיבה הוא עוסק במצוות ת"ת.

תשובה:

תפקיד של בחור ישיבה הוא ללמוד, וגם חלק ממצות פורים הוא ללמוד, וכמו שכתב ברמ"א (א"ח סימן תרצה ס"ב) "טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה, וסמוך לדבר 'להודים היתה אורה ושמחה' ודרשין: אורה, זו תורה". ובפרט שאי אפשר לומר על כל בחור שהוא כל היום עוסק במצוה, שהרי אם יהיה לו טלפון או דבר אחר, יפסיק לצרכיו, וכיון שהמצוה אינה מוטלת עליו, וגם מפסיק לצרכיו במדת הצורך, כל שכן שצריך להפסיק בשביל לימוד תורה. ובפרט שהמצוה הזו של איסוף צדקה, צריכה הרבה אחריות, והרבה יראת שמים, כי יש אפשרות רבות להכשל בהרבה איסורים, והלימוד הוא חלק מאיסוף הצדקה כדי שיהיה בקדושה ובטהרה, בלי קלות ראש.

א. האם מותר כשאוספים בבנייני מגורים, להדליק את האור או להשתמש במעלית בלא בקשת רשות, ובאם אסור האם מספיק רשות משכן אחד?

תשובה:

לגבי האור ודאי שמוותר, כי האור בא לשמש את כל מי שרוצה לעלות לבנין, וגם לאסוף כסף זה צורך של הבנין, וכמו שאמרו במסכת בבא בתרא (דף ז ע"ב) שאין לעשות בית שער בחצר, באופן שעניים לא יוכלו להכנס ולא ישמעו את קולם.

לגבי מעלית, יש הרבה מעליות שמתקלקלות במוצאי פורים מחמת השימוש המוגבר, ולפעמים זה שימוש ללא אחריות, ולכן יש בנינים שאוסרים לעלות במעלית בפורים, אולם בנין שאין שם מודעה כזו, מותר לעלות, אבל צריך לזכור שמוותר להשתמש במעלית רק באופן רגיל, וכל שימוש לא רגיל הרי זה מזיק, ואין כאן פטור של מזיק מתוך שמחה, כי אין שום שמחה להזיק למעלית, ולכן אם קרה נזק למעלית חייבים לשלם [יעוין בזה בקובץ ווי העמודים מס' 67 עמוד נה].

ב. האם מותר לאסוף כסף לת"ת בבית הכנסת, ולהתרים אנשים כשהם באמצע ללמוד.

תשובה:

אין לאסוף כסף באמצע הלימוד, כדי שלא להפריע ללומדים, ויעוין בחשוקי חמד עמ"ס סנהדרין (דף מד ע"ב) ובקובץ ווי העמודים (מס' 34 עמוד נג) שאם מגיעים לאסוף כסף באמצע הלימוד זה מפריע ללימוד, אין ליתן להם.

ג. האם מותר להתפלל מנחה בפורים בלבוש תרבוש וועסט (בלא כ"ח) או שצריך להתפלל דווקא עם כובע וחליפה.

תשובה:

יעוין בקובץ ווי העמודים (מס' 66 עמוד עז), שאם מחליף תחפושת של לייטאי לחסידי וכדו' באופן שיש אנשים שלובשים כך, ואין זה בדרך של קלות ראש מותר, אבל בתחפושת כזו, שאין אנשים שלובשים, ואין עומדים כך לפני המלך, אסור.

ד. בחור המקפיד כל שנה כדעת רבותינו זללה"ה לשמוע מגילה בבני ברק ביום ט"ו, והשנה קם מאוחר קצת בבוקר ט"ו ובאם ישמע מגילה יפסיד חלק מזמן האיסוף, אם עדיף שיוותר על קריאת המגילה, ובאם כן האם צריך התרת נדרים.

תשובה:

שלמה המלך אמר (קהלת ג א) **לֹכַל זָמַן וְעַתָּה לְכֹל חֶפֶץ תִּפְחֹת הַשָּׁמַיִם**. יש לדעת שלכל דבר יש את הזמן שלו, כשלאדם קם משנתו הוא צריך להתפלל בכוונה ולא למהר בתפילתו, גם קריאת המגילה אם הוא נוהג כך כל שנה, צריך להמשיך במנהגו. וזה כעת הזמן של המצוה הזו.

ובפרט שמצוה איסוף כספים, אינה מוטלת עליו, אלא היא מצוה קיומית שהוא מכניס את עצמו אליו, ובתניבות המשפט (סימן עב ס"ק יט) כתב שמשום כך אינו נקרא עוסק במצוה, ואף שיש חולקים עליו, אולם קודם שהתחיל במצוה לכו"ע עדיין אינו נקרא עוסק במצוה, וממילא כל המצוות אחרות המוטלות עליו, חשובות יותר ממצוה זו, כי אין אדם מחויב להכניס עצמו להיות גבאי צדקה.

ה. בחור שאוסף כסף בכמה בתים ושותה בכל אחד מהם פחות מרביעית יין, האם היו שינוי מקום, או דהוי כהולכי דרכים.

תשובה:

דין זה של הולכי דרכים מועיל רק אם נמצא בבית ולאחר מכן הולך בדרך, אבל אם שותה מבית לבית, אין מועיל דין של הולכי דרכים, וכמבואר במש"ב (סימן קעח ס"ק מב) בשם החיי אדם (סימן נט), ולכן בענייני שהבחורים ראי שמים שאינם שותים יין ברחוב, אלא שרוצים לשתות יין בבית אחד, ולאחר מכן בבית אחד, אין בזה דין של הולכי דרכים ויש בזה שינוי מקום, וצריכים לברך בכל פעם ששותים.

ו. האם יש עניין לאסוף בקבוצה יותר גדולה כדי לקיים מצוות האיסוף ברוב עם.

תשובה:

מצוה זו היא מהמצוות שהתוצאות הם החשובות יותר, ולכן צדקה נגבית בשנים, ויותר משנים אין צורך, ובפרט שמה שהקבוצות יותר קטנות, כך אפשר לאסוף כסף מיותר אנשים, ואם קבוצה גדולה תביא יותר אנשים, הרי שזה עדיף, והכל לפי הענין.

ז. האם מותר לעבור ברמזור אדם או במקום שאינו מעבר חציה, בשביל להספיק לאסוף בעוד מקומות מדין שלוחי מצוה אינם ניוזקין.

אחורה נא חידה

מיצד יתכן שני אחים תאומים, שהאחד נולד יהודי והשני גוי?

(התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא, החידה באדיבות ידידינו הרב ארז חגני שליט"א)

תשובה לחידה משבוע שעבר: אין יתכן ששנים קראו מגילה מתוך אותה מגילה, אחד יצא ידי חובה והשני לא יצא?

תשובה. דעת מו"ח מורן הגר"ש אלישיב זצ"ל דהקורא את המגילה הפוך, כלומר שעומד בצד השני של המגילה וקורא משם, לא יצא ידי חובתו, מאחר שזה לא נקרא כקורא מתוך הכתב אלא הוא מצרף אותיות ומנחש מה כתוב, והוי כקראה על פה שלא יצאה (הליכות והלכות ממור הגריש"א, עמ' יד). וזה פתרון החידה, א' קרא מתוך הכתב כרגיל ויצא יד"ח, והב' עמד מהצד השני וקרא, ולא יצא יד"ח. עוד נלעז"ד דבן תימן שנתרגל בקריאה הפוכה, יוצא יד"ח כשקורא כך, דאצלם כך היא דרך הקריאה הרגילה, והוי קריאה מתוך הכתב ממש, ואין לזה שם של 'קריאה על פה'.

שיעור מרן הגאון רבי אשר דייט שליט"א

במצות משלוח מנות

שלח מנות לחבירו והלה סירב לקבלם

עוד י"ל בזה, דהנה האריך החת"ס (ס"קצ"ו) לדון בדברי הרמ"א (ס"י תרצ"ה ס"ד) שחידש דהשולח מנות לחבירו וסירב הלה לקבלם יצא השולח ידי חובתו, ותמה ע"ד, דהא לפי דברי התרומת הדשן מצות משלוח המנות לצרכי סעודה היא וכיון שמיאן חבירו לקבלם האין יצא זה ידי ח"ה, ובשלמא לטעמא דהמנות הלוי א"ש דמ"מ נתרבו אחוה ורעות בזה אלא דלהתרומת הדשן קשה, ומכאן הוכיח החת"ס דנקט הרמ"א כטעמא דהמנות הלוי ודלא כתרומת הדשן.

וזה תימה, דהאין נימא דעזב הרמ"א טעמא דהתורה ד"ד שהיה מגדולי פוסקי אשכנז ובכל מקום הלך הרמ"א לאורו והלך אחרי המנות הלוי שהיה מקדושי ספרד בן דורו ודבריו נאמרו עפ"י דרש. ועוד דהלא הרמ"א הביא את דברי התורה ד"ה האלה לענין שאינו יוצא ידי ח"ה משלוח מנות אלא בדברי מאכל ולא בדברים אחרים עיין בדרכי משה תרצ"ה סק"ה הרי שהלך בדרכו. ועוד דהרי הוכחנו לעיל דמדברי כל הראשונים לגבי פורים המשולש מבואר שנקטו בפשיטות דמ"מ משום סעודת פורים הוא. ולכן נראה ברור בדברי הרמ"א דהא דיצא ידי חובתו א"י משום שקיים טעם המצוה אלא דאף שלא נתקיים טעם המצוה על ידו מ"מ יצא ידי חובתו דלא חייבוהו חכמים אלא לשלוח ואין בידו להבטיח שחבירו יקבל, וכיון ששלח יצא ידי ח"ה מה שציווהו חכמים.

ובאמת נראה שדברינו מוכרחים, דהנה ביסוד דברי הרמ"א כתב בקרבן נתנאל (מגילה ז' ע"א) דהיא דשדר מנות לחבירו וסירב הלה לקבלם יצא ידי ח"ה דנעשה זה כאומר הריני כאילו נתקבלתי וגם במשנ"ב שם ס"ק כ"ג כתב דמייירי באומר הריני כאילו נתקבלתי. ולענ"ד אין ענין דברי הרמ"א לגדר כאילו התקבלתי, וגם אין זה כונת המשנ"ב, דהא כתב הרמ"א "אם שולח מנות לחבירו והוא אינו רוצה לקבלם או שמחל לו יצא". והנה פשוט דלא שייך ענין מחילה אלא בחובות ושעבודים, וכונת המשנ"ב לבאר דאין הכונה למחילה ממש אלא דנעשה כאומר הריני כאילו התקבלתי מתוך אהבה ורצון, והנה אי מוקמינן להא דמחילה דמייירי באומר כאילו התקבלתי ע"כ דהנותן מנות וסירב הלה לקבלם לא איירי באומר כאילו התקבלתי אלא שאינו רוצה לקבלם מתוך איבה וחוסר רצון ואעפ"כ כתב דיצא השולח, ומכל זה נשמע דלא נקט הרמ"א לחדש אלא דחובתו של אדם במצוה זו היא בשלוח המנות גרידא ויותר מזה אינו בידו, ובזה שסירב הלה לקבלם לא הפסיד זה מצוותו, בין אם סירב מתוך איבה ובין אם מחל מתוך אהבה ואמר כאילו התקבלתי. וע"ע בדרכ"מ שם שלהדיא ביאר כדברינו דאם שלח לחבירו וחברו מחל יצא "דאין אדם מקבל מנות בעל כרחו", ודו"ק כי ברור הוא.

(ובעיקר גדר הריני כאילו התקבלתי כתבתי במק"א דאין זה גדר מחילה כלל אלא דין בהלכות "תנא" דאולינן בתר דעת המתנה, ואף שכתב באבני מלואים ס"י כ"ט סקט"ו דהמקדש במנה דיכול לחזור בו עד שישלים לה כל המנה דצ"ע למה לא תוכל לומר הריני כאילו

הנה מצינו שכתב תרומת הדשן (סימן ק"א) בטעם מצות משלוח מנות וז"ל "נראה טעם דמשלוח מנות הוא כדי שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדינא, כמשמע בגמ' פ"ק דאביי בר אבין ורב חנינא בר אבין הוו מחליפין סעודתיהו בהדי ונפקי בהכי משלוח מנות אלמא דטעמא משום סעודה היא" ומשום כך פסק דאין יוצאים ידי ח"ה אלא בשני מיני אוכלין או משקין ע"ש.

ומאידך כתב הר"ש אלקבץ בספרו "מנות הלוי" (פ"ט פ' ט"ז) וז"ל "עוד הוסיפו, ומשלוח מנות וגו' כי זה רומז כי הם באגודה אחת ובאהבה ואחוה היפך מה שאמר הצר הצורר 'מפוזר ומפורד', עכ"ל. (להרבות השלום והרעות היפך מדבריו של הצר שאמר 'מפוזר ומפורד', פירוש במקום שראוי להיות עם אחד הנם מפוזרים ומפורדים במחלוקת לכן תיקנו משלוח מנות" עכ"ל המובא בשו"ת חת"ס ס"קצ"ו).

הנה לכאורה מסתברא דלא נחלקו בגדר המצוה להלכה, ולכו"ע נתינת המנות לצורך הסעודה היא, כמבואר בדברי התה"ד. וכך נראה מלשון הרמב"ם בפ"ב הט"ו ממגילה "כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחבירו שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד וכל המרבה לשלוח לרעים משובח. ואם אין לו מחליף עם חבירו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו".

הרי ששתי מצוות אלה בחדא מחתא מחתינן להו והרמב"ם כללן בהלכה אחת (ובהלכה ט"ז כתב מצות מתנות לאביונים ע"ש). וכך מבואר להדיא בדברי הראשונים והפוסקים בסוגיא בפורים המשולש, דהלא כתבו הכלבו (ס"י מ"ה) האורחות חיים והמאירי (מגילה ה' ע"א) דסעודת פורים נדחה ליום א' משום שא"א לשלוח מנות בשבת הרי דהא בהא תליא, ובמג"א תרפ"ח סק"ה כתב דאם סעודת פורים בשבת, גם משלוח מנות נוהג בשבת ומבואר מכל דבריהם דענין אחד לסעודת פורים ולמשלוח מנות.

ומשום כן נראה דלא כתב המנות הלוי דבריו אלא כטעם נוסף בדרך הדרוש והמוסר ולא להלכה.

והנה החזו"א (ס"י קנ"ה אות ב') נקט דמצוה זו מישך שייכא למצות מתנות לאביונים ולכן יש למוקפין לקיים מצות משלוח מנות ביום י"ד כשהל ט"ו בשבת.

ולכאורה לטעמא דהתרומת הדשן נראה פשוט דאין קיום המצוה אלא ביום א' ט"ז בו, דהא אי יקדים וישלח בערב שבת אינו מוסיף בזה למצות סעודה כיון דחייב לאכול המנה היפה בשבת משום עונג שבת ולא ישאר הימנה מאומה לסעודת הפורים, וא"כ נראה דאם מצוה זו מישך שייכא למצות הסעודה ע"כ דמצותה ביום א', וכ"כ המשנ"ב בס"י תרפ"ח ס"ק י"ה, ע"ש ודו"ק.

לעילוי נשמת

ת.צ.ב.ה.

מרת מלכה מזהלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

הרה"ח משה בן משה'ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז הר"ר דוד הגר' הי"ו לוס אנג'לס

משלוח מנות. (וכבר כתב המחנה אפרים בהלכות שלוחין סי' י"א דיכול לבנות מעקה ע"י גוי וקיים מצותו דמ"מ נעשה מעקה על ידו ולא יפול הנופל ע"י"ש).

האם צריך לשלוח דוקא ע"י שליח

כיו"ב תמיהני ע"ד הבנין ציון (סי' מ"ד הביאו המשנ"ב בסי' תרצ"ה סק"ח) שנסתפק בנותן מנות בעצמו שלא ע"י שליח אי קיים מצותו, ולכאורה מה סברא יש לומר דאין קיום המצוה אלא ע"י שליח ולא בנתינת השולח עצמו. והנה אף דכתיב "ומשלוח" מ"מ דרשה זו לא דרשה חכמי התלמוד ורבותינו הראשונים וא"כ מנלן למדרש כה"ג, ותמיהני למה הביא המשנ"ב שיטה רחוקה זו. ובשו"ת דבר אברהם ח"א סי' י"ג וח"ב סי' כ"ז כבר דחה את דברי הבנין ציון וגם הגר"ח זוננפלד בשלמת חיים סימן שע"ה דחה דבריו. וכבר כתב הגרש"ק בשו"ת האלף לך שלמה או"ח סימן שפ"ג דפשוט דיוצא אף בנותן בעצמו דאל"כ גם ע"י שליח לא יצא דכל מילתא דאיהו לא מצי עביד שליח לא מצי משוי, ואף דיש לדחות טענה זו מכל וכל מ"מ חזינן דפשיט ליה דיוצא אף בנותן בעצמו, ע"י"ש. (וגדולה מזו כבר כתב הרמ"א בדרכ"מ שם בדעת רש"י דאפשר דיוצא יד"ח מצוה זו אף במזמין חבירו לאכול אצלו וכ"כ הב"ח שם, ודו"ק בזה).

א. האם צריך לשלוח ב' המנות בבת אחת

ב. אם אפשר שיהיו ב' המנות מאותו המין

ג. אם משקה מצטרף למשלוח מנות

הנה שנינו במגילה (ז' ע"א) "ר' יהודה נשיאה שדר ליה לר' אושעיא אטמא דעיגלא תלתא וגרבא דחמרא, שלח לו קיימת בנו רבינו משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" וכתבו האחרונים להוכיח מהכא דהשולח מנותיו לרעהו העני קיים מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים גם יחד, וכבר דנו בזה האחרונים בדין אין עושין מצוות חבילות חבילות, אמנם גירסת רבינו חננאל שם "קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו" וצ"ע מה רבותא יש בזה.

ובפירוש הר"ח כתב כגירסת הירושלמי וז"ל "שלח ליה קיימת בנו רבינו ומתנות לאביונים כלומר נתינת אביונים נתת לי מנה אחת והיא הירך, חזר שלח לו עגל וג' קנקני יין", עכ"ל. ובספר מקראי קודש להגרצ"פ פראנק (סי' ל"ה) הוכיח מדבריו תלתא הלכתא: חדא. דמשקה אינו מצטרף למשלוח מנות אלא בעינן שני מיני אוכלין ולכן שלח ר' אושעיא לרבי קיימת בנו מתנות לאביונים ולא קיימת מצות משלוח מנות דרק הירך נחשב ולא היין. וד"ז נסתר מדברי הפוסקים (תה"ד שם, ר"ן מגילה ז' ע"א, מג"א סי' תרצ"ה ס"ק י"א, ט"ז שם ס"ק ד') שכתבו דאוכלין ומשקין שני מינים נניהו. עוד כתב להוכיח, דב' המנות אפשר שיהיו מאותו המין דהא ר' יהודה חזר ושדר ליה בישרא דעיגלא כי היכי דיצטרף לאטמא דעיגלא ששלח קודם, ודלא כדברי הערוך השלחן סי"ד והאשל אברהם להגאון מבוטשאש שכתבו דאין קיום המצוה אלא בב' מינים שונים. ועוד חידש מהכא, דאפשר לשלוח שתי המנות שלא בבת אחת אלא בזה אחר זה, ודלא כדברי החיד"א שכ' (בספר ככר לאדון) דבעינן שישלחם בהדי הדדי, ע"י"ש.

והנה לדרכו צ"ע דאי משקה לא חשיב לקיים בו מצוה זו אמאי חזר ושלח לו יין, ועוד מדוע מתחילה שלח לו ירך ולבסוף שלח ליה עגל שלם ולכן נראה להוכיח מדברי הר"ח בכל שלשת הלכות אלו היפך דברי הגרצ"פ. דהא דאמר לו נתינת אביונים קיימת אי"ז משום דמשקה אינו בכלל דהא היה לו לומר לא קיימת בנו משלוח מנות ולא אמר אלא קיימת בנו מתנות לאביונים, אלא ע"כ דשלח לו לר"י נשיאה דנתינה זו אינה נתינת נשיא לפי שאינה נתינה חשובה ואף אם מועילה היא מדין מתנות לאביונים אבל למשלוח מנות דנשיא לא חשיב בשר הירך כמנה דצריך לשלוח דבר חשוב לפי ערך השולח (וכמ"ש הריטב"א שם). ולכן הדר ושלח ליה עגל שלם ומנה זו ראויה היא, והא דשדר נמי גרבא דחמרא טעמא משום דבעינן ב' מנות בבת אחת ובעינן נמי שיהיו ב' מינים שונים לכך הדר ושדר ליה בישרא דעיגלא וגרבא דחמרא, וא"כ שמעינן

התקבלתי, נראה גם כונתו דמן הסתם אין כונתו אלא לטובתה ולהנאתה א"כ למה לא תוכל לומר כאילו התקבלתי, ודו"ק כי קצרת).

והנה ידעתי שגם הב"ח בסי' תרצ"ה כתב כדברי המנות הלוי בטעם מצות משלוח מנות כדי שיהא שש ושמה עם אוהביו ורעיו להרבות אהבה ורעות, אך הב"ח כתב כן ליישב שיטת רש"י בהא דמחלפי סעודתיהו דבעצם השתתפות בסעודת פורים יצאו שניהם יד"ה, ולא כתב כן אליבא דהלכתא ע"י"ש. ומשום"כ נראה ברור בדעת הרמ"א טעמו של תה"ד, כנ"ל.

שלח מנות לחבירו ולא הודיע מי שלחם

ועוד מצינו בכתב סופר (או"ח סי' קמ"א) שכתב לדון היכא דשלח מנות לחבירו ולא הודיעו מי שלחם, ומצדד שם בדבר זה מיתלל תליא בפלוגתא הנ"ל בטעמא דמשלוח מנות, דלהתרומת הדשן יצא דמ"מ נתן לחבירו מנות לצורך הסעודה ומשו"ה יצא ידי חובתו, ולהמנות הלוי לא יצא דאין פלוגי יודע את מי לאהוב. ואף דלכאורה יש לטעון דאם אינו יודע מי שלח לו יוסיף אחוה לאנשים רבים, מ"מ חזינן בביצה ט"ז ע"א "הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו" ורש"י שם ביאר כדי שיוסיף אהבה ע"י"ש.

והנה אף שכבר הארכת לברר הנלע"ד בסוגיא זו דעיקר ההלכה כסברת התרוה"ד, מ"מ יש מקום לדברי הכת"ס שהרי לא בא להקל לפי טעם מנה"ל אלא לחדש חומרא, ובאמת אין תימה לחדש ולומר דמלבד עיקר המצוה לדאוג שיהיה לרעהו די מחסורו לסעודת פורים צריך אף לשלוח מנות בדרך שיש בה אהבה ורעות, ודו"ק.

אמנם לכאורה צ"ע לפי"ז למה לא כתב הרמ"א כן אף לגבי מתנות לאביונים דאם שלח והאביון לא רצה לקבל יצא, ונראה דבאמת במת"ל לא יצא בכה"ג, דמת"ל מדין צדקה הן, ובצדקה בודאי לא יצא עד שיתן לאביון שיקבל הימנו ואפשר עוד דשאני מ"מ דמצותו לשלוח והרי שלח, אבל אין גדר נתינה ומתנה א"כ קיבל חבירו, ודו"ק. ואפשר עוד דבמת"ל יצא אף בהניחו ברשות האביון שלא מדעתו ורצונו, וזה שהדגיש הדרכי משה "שאין אדם מקבל מנות בע"כ" ואין אדם מקבל מתנה בע"כ, משא"כ מת"ל וצדקה הוי מדין חוב ובתשלום חוב מהני נתינה בע"כ כמבואר בגיטין ע"ה ע"א, ודו"ק כי קצרת.

ובעיקר הענין, אי בדידי תלי' נראה דאין סתירה בין שני הטעמים ודברי מנה"ל מוסיפים על דברי התה"ד ולא חולקים עליהם כנ"ל.

לשלוח מנות ע"י קטן

כתב החת"ס (גיטין כ"ב ע"ב) דאף דאין שליחות לקטן מ"מ יכול לשלוח מנות ע"י קטנים דלא בעינן שליחות אלא במה שנצטוו לעשות בעצמנו, אבל כאשר נצטוו לשלוח פשוט דיכול לשלוח ע"י קטן דמ"מ שלח. וכתב "והבן זה כי כבר טענו בו גדולים וטובים ממני" וסתם ולא פירש מי הוא זה ואיזה הוא שטעה בזה.

ותלמידו הגדול הולך ומגלה סוד בספר לקוטי חבר בן חיים (ח"א דף ל"ז ע"ב) שכך הקשה הגרעק"א האיך יוצא אדם יד"ח מצות משלוח מנות כששלחם ביד קטן הא קטן לאו בר שליחות הוא, ותירץ לו החת"ס דאין מצוה זו בנתינה אלא בשילוח, ואף המשלח מנותיו ביד קטן קיים שפיר מצותו דהרי שלח, ולא בעינן לדין שליחות אלא במצוה שענינה בעשיה ואזי אמרינן דשלוחו של אדם כמותו ונחשב כאילו עשאו הוא, אבל הכא אין מצותו אלא בשילוח.

ונראה לכאורה לענ"ד דאין כלל מקום וצורך לא בקושי הגרעק"א ולא בתירוצי החת"ס, דהא במצות הצדקה נאמר בה "נתן נתן" ואעפ"כ פשוט וברור דאף השולח מעות צדקה ביד קטן קיים מצותו בהידור, דמצוה שעיקרה בתוצאה לא בעינן בה לדין שליחות ולכן השולח מנותיו בכל ענין שישלחם יצא יד"ח לפי שענין המצוה בתוצאה הוא, שיזכה ויקבל זה את הנשלח עבדו בין אם הטעם כדי להרבות בסעודה ובין אם להרבות אחוה ורעות, פשיטא דאף כה"ג קיים שפיר מצות

אך נראה שהגדיש בזה את הסאה ואף אם נאמר בכל הני דלעיל דשמיא אגד ולא רק בשבת אלא אף בגניבה (כמ"ש בש"מ בזה"ש) ובביכורים (כדברי הריטב"א) ובקבלת הדם בצפון (כמ"ש בש"מ בזה"ש) ובביכורים זה ענין למשלוח מנות שתיקנו אנשי כנה"ג להרבות ריעות או משום סעודת פורים, ומה טעם יש לומר בזה דכיון דהוי בכלי אחד אינו יוצא ופשוט לכאורה דכיון שיש כאן במציאות שתי מנות ובעיני בני"א הם נחשבים כשתיים והוא עתיד ליהנות משתי המנות האלו לא איכפת לן כלל במה דהוי בכלי אחד והוי כאילו הם חפץ אחד, וכי נימא גם בערוב תבשילין דבעינן ב' שני תבשילין לב"ש בביצה ט"ו ע"ב דאם הניתן בכלי אחד לא יצא אלא ע"כ דאף שהם בכלי אחד מ"מ הוי שני תבשילין וה"ה במשלוח מנות כיון דהוי במציאות שני מינים יוצא בהם יד"ה אף שהם בכלי אחד, ועיין בבאר היטב סוס"י תרצ"ה בשם הל"ק"ט שהסתפק גם במשלוח מנות אם דג וביצה שעליו הוי כב' מינים, וכז"פ. (עיין במנחת אשר שבת סימן ע"ד).

בשיעור משלוח מנות

והנה יש לעיין אם יש שיעור במשלוח מנות, וראיתי באשל אברהם סימן תרצ"ה שנסתפק אם הוא בכזית (כיון שאוכל בעינן) או בשוה פרוטה (שיעור ממון), וכע"ז נחלקו הצ"ח והגרעק"א לגבי שיעור איס"ה כידוע (ועיין מש"כ במנחת אשר פסחים סי' כ"ה אות ג'). ובערוך השלחן סעיף ט"ו כתב דבעינן נתינה חשובה ולא די בכזית או שו"פ. אמנם בלקט יושר בשם תה"ד (עמוד 158) כתב דאף בתאנה אחת ותמרה אחת שביחד אינם שו"פ יצא "ואין מגלין אלא לצנועים" עי"ש. ולגבי מת"ל כבר כתב הריטב"א במגילה דף ז' דשיעורו בשו"פ ככל דין ממון וכ"כ המשנ"ב ברי"ס תרצ"ד.

שלח משלוח מנות לפני פורים והגיע בפורים

והנה נחלקו האחרונים במי ששלח לפני הפורים והגיע בפורים. לדעת שו"ת יהודה יעלה (מהר"י אסאד) סימן ר"ז וכפ' החיים סימן תרצ"ד ס"ק ט"ו אזלינן בתר מקבל ויצא יד"ה. לדעת הערוך השלחן סימן תרצ"ד לגבי מת"ל ובתרצ"ה לגבי משל"מ צריך ליתן בפורים שיגיע בפורים, וכ"ה באור שמח על הש"ס במגילה. ובהנהגות החזו"א נכתב דפרזו ומוקף צריכין ליתן למינם, פרזו לפרזו ומוקף למוקף.

ובס"י תרצ"ה הביאו המחצה"ש והפמ"ג דיש שנהגו ליתן מת"ל לפני פורים, ובדברי יציב או"ח סימן רצ"ה הביא מש"כ בספר דרכי חיים שהדברי חיים נתן בתענית אסתר אך דחה זאת, ובאשל אברהם שם כתב ליישב מנהג זה דהו"ל כאילו נותנים לאביון בהלואה ומוחלים לו את החוב בפורים, אך לענ"ד אין לקיים מת"ל ע"י מחילת חוב דאין כאן נתינה. (דוגמא רחוקה מש"כ הרמב"ם בדקדוקושין בענין כסף שיש בהם הנאה מחודשת וכ"ה במת"ל, וז"פ).

ולכאורה יש לדון בכל הספיקות והשאלות הללו לפי שני הטעמים ושתי הדרכים בביאור מצוות אלה דמשלוח מנות ומת"ל. אך באמת נראה שפי' דאינם תלויים כלל ביסוד הדברים ובטעמי התקנות, אלא דיש לקיים מצוות אלה כפשטותם ובדרך שתיקנו חז"ל, דהיינו ליתן לעני מתנות ולשלוח מנות לרעהו ביום הפורים. ומשו"כ נראה פשוט דהנותן צריך ליתן בפורים והמקבל צריך לקבל בפורים, וזולת כן לא יצא יד"ה. דו"ק בזה כי פשוט וברור הוא.

חיוב נשים במצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים

יש לחקור האם נימא דאחר שנתחייבו נשים במצוות אלו מחמת שאף הן היו באותו הנס (מגילה ד' ע"א) אע"פ שהן מצוות עשה שהזמן גרמא א"כ יש להחייבם אף בשאר המצוות הנלוות לאותו הזמן, וכגון לגבי חיוב מצות מתנות לאביונים [דאמרין בגמ' שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה ולכך יש לקיים מצוות מתנות לאביונים ביום שקורין בו] דגם נשים יתחייבו בו וכן במשלוח מנות, או שמא נימא דרק במצות קריאתה נתחייבו משום פרסומי ניסא ולא בשאר מצוות היום.

מדברי הר"ח גופיה בכל שלשת הלכות אלו דלא כדברי הגרצ"פ, וכדברי הפוסקים ולא היפוכן.

והא דשלח ליה באחרונה **תלתא גרבא דחמרא** צ"ל דהוא משום דחייש ר' יהודה שמא גם היין אינה נתינה חשובה ולכך הדר ושלח ליה תלתא גרבא דחמרא דנתינה חשובה היא. ואף דנקט הר"ח דאין הפסול אלא בנתינת הירק מ"מ אפשר דר' יהודה נסתפק בזה שהרי ר' אושעיא לא שלח על איזה משתי המנות יצא קצפו, אלא שלח לו "קיימת בנו רבינו מתנות לאביונים" ותו לא, ואפשר עוד דלפי מציאות הענין כיון ששלח עגל שלם מתאים יותר לשלוח כמות גדולה של יין וז"פ.

אך באמת צ"ע בדברי הר"ח שהרי בגירסא דידן בירושלמי (מגילה פ"א ה"ד, ו' ע"ב) איתא "חזר ושלח ליה חד עיגל וחד **גרב דחמר**". הרי שלא חזר ושלח אלא חבית אחת של יין ולא שלשה, ושמא היתה לפני הר"ח גירסא אחרת.

אם תלמיד שולח לרבו או רב לתלמידו

איתא (מגילה ז' ע"ב) "רבה שדר ליה למרי בר מר ביד אביי מלא טסקא דקשבא ומלי כסא דקמחא דאבשונא [שק מלא תמרים, וקמחא דאבשונא שנתייבשו החטים בתנור בעודן כרמל וקמח שלהם מתוק לעולם, רש"י], אמר ליה אביי השתא אמר מרי אי חקלא מלכא ליהוי דקולא מצואריה לא נחית [הסל שהיה רגיל להוליך בעודנו בן כפר ומאכיל לבהמתו לא יוריד עתה מראשו, כך אתה נעשית מלך וראש בפומבדיתא ואינך שולח לו אלא דברים המצויים לכל, רש"י] הדר שדר ליה איהו מלא טסקא דזנגבילא ומלא כסא דפלפלתא אריכא, אמר אביי השתא אמר מר אנא שדרי ליה חוליא [מתיקא רש"י] ואיהו שדר לי חורפא", ע"כ.

ועיין בשפת אמת שלמד מכאן הלכה דיקדים הרב וישלח מנות לתלמידו ורק לאחר מכן יש לו לתלמיד להשיב מנות לרבו, וראיה לדבר דהא מרי בר מר בנו של רבה היה כדחזינן דאמר אביי למרי "השתא אמר מר" ואע"פ כ' הקדים האב ושדר לבנו, ש"מ דהאב מקדים לשלוח לבנו וכדכתיב ומשלוח מנות **איש לרעהו ולא ראוי להתייחס לאביו כרעהו**.

ולדידי צ"ע בזה, דהא רעהו בכ"מ לאו רעהו דווקא הוא, ואף כלפי שמיא אמרינן רעהו וכמש"כ רש"י שבת ל"א ע"א עה"פ "ואהבת לרעך כמוך", וכך אמרו חז"ל בחגיגה ז' ע"א עה"פ "הוקר רגלך מבית רעך", בחטאות ואשמות הכתוב מדבר" שהקב"ה נקרא רע שנאמר "למען אחי ורעי" עי"ש. וע"ע בזה בשו"ת יהודה יעלה (למהר"י אסאד) סי' ר"ד. וכי נימא דשור של תלמיד שנגח שור רבו פטור מתשלומין ד"כי יגח שור איש את שור רעהו" כתיב, וע"כ דכל ישראל ריעים זה לזה וליכא כל פגם במה שישלח תלמיד לרבו, והנהגה להם לבני ישראל אם לא נביאים הם בני נביאים הם (פסחים ס"ו ע"א).

ועיקר דברי השפ"א צע"ג, דבאמת פשוט דמרי בר מר לא בנו של רבה היה, דהא רב חסדא שנה פעמים משמיה דמרי בר מר (סנהדרין ל"ח ע"א, עירובין כ"א ע"א), ורבה תלמידו של רב חסדא היה כדאיתא בב"מ (מ' ע"א) וברש"י שם דרבה היה תלמידו דרב חסדא, וא"כ היאך אפשר שהיה מרי בר מר תלמידו של רבה, ואביי בכ"מ שנה בלשון "השתא אמר מר" משום שהיה בן אחותו ותלמידו של רבה. אך ברור דמרי בר מר קשיש טובא ולא בנו דרבה הוא. ואפשר שטעה השפ"א בזה משום הא דכתבו התוס' (ב"מ ע"ג ע"ב) דמרי בר רחל היה בנו של רבה אך מ"מ מוכח ופשוט דלאו מרי בר מר הוא, ומרי בר מר לחוד ומרי בר רחל לחוד, ודו"ק בכ"ז.

האם אפשר לשלוח ב' המנות בכלי אחד

והנה חידוש כתב בשו"ת תורה לשמה (להאון בעל בן איש חי) סימן קפ"ט דהשולח לחבירו משלוח מנות שני מינים בכלי אחד לא יצא יד"ה דאגד כלי שמי' אגד והכלי משים מה שבתוכו כחפץ אחד והוי כמנה אחת, עי"ש.

והקטנים וכו', אבל הברכי יוסף (שם) הביא בשם הרב בית דוד (סי' רנ"ו) דאין נשים חייבות בהגדה, ומה שצריך המספר לומר בלשון שמבינים הוא בשביל חובת עצמו, אבל הנשים פטורות מזה ככל מ"ע שהזמן גרמא והחיד"א חולק על דבריו וסבר שחייבות בהגדה מחמת שאף הן היו באותו הנס וכל המצוות של אותו הלילה נכללו בתקנת חז"ל. והנה המהרי"ל כ' בהל' חנוכה דנשים חייבות באמירת הלל שאף הן היו באותו הנס ולכאורה המהרי"ל סותר דברי עצמו שכתב לפטור נשים מאמירת ההגדה אע"פ שגם שם שייך הטעם של "אף הן היו באותו הנס".

ואפשר שהמהרי"ל סבר כדברי התוס' בפסחים (דף ק"ח) דדוקא במצוות דרבנן שייך הטעם שאף הן היו באותו הנס לחייבן אבל לא במצוות דאורייתא, וכיון שמצוות סיפור יציאת מצרים הוא מה"ת ל"ש בזה כלל גדר החיוב מטעם שהיו באותו הנס. משא"כ לגבי הלל ששורש חיובו הוא משום פרסומי ניסא אפשר דחייבות כמבואר בגמ' ברכות דף י"ד ע"א דמספקא לן "מהו שיפסיק בהלל ובמגילה אמרינן ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן מיבעיא או דלמא פרסומי ניסא עדיף". הרי לן דהלל מדין פרסומי ניסא הוא וכן מגילה ולפי"ז מבוארת שיטת המהרי"ל לחייב נשים בהלל של חנוכה.

וכיוצא בדבר מצינו בהל' מגילה שכתב הרמ"א (ס"ו תרצ"ה) "ואשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות כאיש" ובמשנ"ב (שם ס"ק כ"ה) כ' שכולן היו באותו הנס. אבל בפר"ח כתב דאיש כתיב ולא אשה.

ומבואר שהרמ"א פסק בזה כמו שנתבאר לגבי הלל בחנוכה שנשים חייבות בו, וכן בכל המצוות של ליל פסח, וד"ק בכ"ז כי קצרת.

וכה"ג יש לדון אף לגבי מצות הדלקת נר חנוכה שנכלל בו גם חיוב של הלל והודאה. וכן לגבי אמירת ההגדה בליל הסדר.

והנה במהרי"ל (מנהגים סדר ההגדה אות מ"ג) כתב "אמו זקנתו של ר' שלמה היתה בבית אחד לבדה, והורה מהר"ש לר' שלמה לילך אצלה... ושלא היה צריך לומר לפני ההגדה". ומשמע מדבריו דנשים פטורות ממצות הגדה ומסתמא משום דהיא מצות עשה שהזמן גרמא, אבל בשו"ע (סי' תע"ב סעיף י"ד) כתב "גם הנשים חייבות בד' כוסות ובכל מצוות הנהוגות באותו הלילה" ובמשנ"ב (שם) ביאר "כגון מצה ומרור ואמירת הגדה". (ואע"פ שיש ילפנות לחייב נשים רק לגבי אכילת מצה דהוקש לאיסור אכילת חמץ ודרשינן בגמ' דכל שישנו באיסור אכילת חמץ ישנו בכלל אכילת מצה, אפשר דכשחז"ל דרשו כל שישנו וכו' אין כונתם דוקא לאכילת מצה אלא אף לשאר מצוות הלילה).

אך בלבוש (ס"ו ס' תע"ב) הביא טעם אחר לחייב נשים בשאר מצוות הלילה ופירש דכיון שאף הם היו באותו הנס של יציאת מצרים נתייבבו בעשיית זכר לאותו הנס. וכ"כ בשו"ע הרב שם וכן משמע בפשטות מלשון המחבר שנקט להאי דינא דנשים חייבות אף בשאר מצוות הלילה אגב חיובן במצות ד' כוסות. ואי סברת הגמ' שהובאה לעיל "שאף הן היו באותו הנס" שייכת דוקא לגבי חיובן בד' כוסות אבל בשאר מצוות הלילה נתייבבו מטעם חיוב אכילת מצה לא היו מכלילם המחבר כאחד אחר שאין טעם חיובן שוה, אלא ודאי ס"ל להמחבר כהלכוש ושוע"ה דההיקש של כל שישנו באיסור אכילת חמץ ישנו בכלל אכילת מצה שייך דוקא על המצוה הזו שהוקשה ולא לשאר המצוות.

ולענין הלכה מצינו שנחלקו דהמחבר כתב לחייב נשים באמירת הגדה וכ"כ הרמ"א (סי' תע"ג סעיף ו') דצריך לומר ההגדה בלשון שמבינים הנשים

דברי אגדה

להרבות אחוה ורעות

טו) לך כנוס את כל היהודים, לעשות שלום ביניהם.

וכך לדורות עולם, כל זמן שישראל באגודה אחת אין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהן.

ומשל משלו חכמים (תנחומא נצבים סימן א') לאגודה של קנים, דהלא קנה בודדת קל לשוברה, אבל אגודה של קנים אף גיבור חיל אינו יכול לשוברה, כך ישראל כאשר הם באגודה אחת המה, בידם לעמוד בפני כל צר ואויב, ואי אפשר לשוברן.

צא וראה מה שאמרו (ירושלמי פאה פ"א ה"א, ד' ע"ב):

"אמר רבי אבא בר כהנא דורו של דוד כולם צדיקים היו וע"י שהיה להן דילטורים היו יוצאים במלחמה והיו נופלים... אבל דורו של אחאב עובדי ע"ז היו וע"י שלא היה להן דילטורין היו יורדים למלחמה ונוצחין".

ומשום כך תיקנו משלוח מנות להרבות אהבה ואחוה, וכדי שיהיו כולם באגודה אחת, ללמדך שבשעת מלחמה וסכנת שמד, זאת העצה והסגולה, שיהיו ישראל באגודה אחת, ואין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם.

ומ"מ ראוי להתבונן מה ענין יש דוקא בימי הפורים להרבות אחוה ורעות ולהיות כל ישראל באגודה אחת.

והנראה בזה, דהנה המן הרשע מזרע עמלק היה, ומנהג אבותיו בידו, וכשם שעמלק נלחם בישראל על מנת להשמידם ולהכרית זכרם, (ומדה כנגד מדה נצטוונו תמחה את זכר עמלק מתחת השמים), כך המן ביקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים. גזירה זו, גזירה נוראה היתה, וסכנת כליה ריחפה מעל ראש כל ישראל. ובאיזה זכות ניצלו וזכו לישועה גדולה. כאשר אסתר אמר "לך כנוס את כל היהודים". כאשר כל ישראל עמדו בתפילה כאיש אחד ובלב אחד באחדות גמורה זכינו להוושע מיד אויב.

וכך פירש החיד"א בחומת אנוך (מגילת אסתר פ"ד):

"ואפשר לרמוז לך כנוס את כל היהודים שיהיו באחדות ובמקום שנאת יקבלו התורה משיבת כמספר שנאת ואחד יותר שיהיה אחדות גמור".

וכך כתב בתולדות יעקב יוסף (אסתר פ"ב ח'): "והנה סיבת גזירת המן הי' שהצליח על ידי הפירוד שהי' בין ישראל, וזה שדרשו חז"ל (מגילה י"ג) ישנו עם אחד מפוזר ומפורד (אסתר ג, ח). ולתקן זה אמרה אסתר למרדכי (אסתר ד,

"ומשלוח מנות וגו', כי זה רומז כי הם באגודה אחת ובאהבה ואחוה, היפך מה שאמר הצורך מפוזר ומפורד" (מנות הלוי על מגילת אסתר). ידועים דברי מהר"ש אלקבץ בספרו מנות הלוי שענין מצות משלוח מנות כדי להרבות אחוה ורעות בין בני ישראל, ולהראות שהם באגודה אחת, ולא כמו שאמר המן הרשע לאחשוורוש "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד". וכבר ביארתי במק"א (עיין בשיעור) שהדברים הם דברי דרוש דהלא כאשר המן אומר "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך" לא היתה כוונתו להתלונן שאין היהודים אוהבים איש את רעהו, אלא שהיהודים מפוזרים בכל המלכות כולה וסכנתם גדולה על כן יש להשמידם. אלא שבדרך רמז ודרש נתלה המנות הלוי בפסוק זה לבאר את המצוה לשלוח מנות כדי להרבות אהבה ורעות.

ושם ראיתי חידוש באבן עזרא (אסתר ג' ח'): "מפוזר ומפורד בין העמים - שיפרד איש מעל אחיו כל כך הוא רע כולו ולא די שדתיים שונות אלא שלא ישמרו הדתים והחקים שיצוה המלך והנה כל עם ועם ישמרו חוץ מהן". הרי שאכן פירש כונת המן שאכן יש פירוד ביניהם בין איש לאחיו.

מערכי תורה

זכור - פורים

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'לך והחרמת את החטאים את עמלק'

כששמואל אמר לשאול שעבר על הציווי למחות את עמלק אמר לו 'וישלחך ה' בדרך ויאמר לך והחרמת את החטאים את עמלק ונלחמת בו עד כלותם'. וצריך ביאור למה רק עכשיו הזכיר שעמלק היו חטאים, ולא נזכר טעם זה בעיקר הציווי בתחילתו. ונראה לבאר בזה עפי"ד הגמ' יומא כ"ב דכשאמר הקב"ה לשאול לך והכית את עמלק, אמר שאול ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה, ואם אדם חטא, בהמה מה חטאה, ואם גדולים חטאו, קטנים מה חטאו, יצתה בת קול ואמרה לו, אל תהי צדיק הרבה, ומבואר דשאול סבר שעמלק לא היו חוטאים גמורים, ואינם ראויים ליאבד. ולפי"ז י"ל דזהוה התשובה לשאול, שהם חטאים ולא כמו שסבר הוא שאינם חטאים גמורים.

'לא אשוב עמך כי מאסתה את דבר ה'

שאול אמר לשמואל 'חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דבריך וגו'. ועתה שא את נא חטאתי ושוב עמי ואשתחוה לה'. ויאמר שמואל אל שאול לא אשוב עמך כי מאסתה את דבר ה' וימאסך ה' וגו'. והיינו דלא הועילה לו התשובה, וצריך ביאור למה באמת לא הועילה לו התשובה. עוד צריך ביאור, דכבר בתחילה אמר שמואל לשאול, 'יען מאסת את דבר ה' וימאסך ממלך', וא"כ מה נוסף עכשיו במה שחזר ואמר שה' מאס בו מהיות מלך על ישראל. ויש לבאר בזה, דאם היה זה חטא גרידא, והיה זה עונש על החטא, אז הייתה תשובה מועלת, דע"י התשובה נמחק החטא והדר לכדמעיכרא, וכן סבר שאול דהמלוכה נלקחת ממנו בתורת עונש על החטא, ולכן סבר שאול דהתשובה מועלת, וע"י תשובה שוב תחזור אליו המלוכה. אבל האמת דהמלוכה נלקחה ממנו, לא היה זה רק בתורת עונש על החטא, אלא היה זה משום שהקב"ה מאס בו מהיות מלך על ישראל, דהיה זה מאיסה וביטול על בחירתו למלך, ועל זה לא מהני תשובה, דגם אחר שיעשה תשובה, לא תחזור הבחירה בו, ועל כן לא הועילה לו התשובה. וזהו שהשיב שמואל כי מאסת את דבר ה', ר"ל שאין זה עבירה גרידא, אלא יש כאן מאיסה בדבר ה', ועל כן מדה כנגד מדה מאס בו ה' מהיות מלך, והיינו שנתבטלה ממנו הבחירה שנבחר למלוכה, ותשובה אין מוכרח שתועיל להחזיר הבחירה בו למלוכה. וזהו שבתחילה אמר לו וימאסך ממלך סתם, וסבר שאול שזהו רק עונש גרידא, ומהני לזה תשובה, והוסיף שמואל ואמר וימאסך ה' מהיות מלך על ישראל, היינו שנתבטלה ממנו הבחירה למלוכה, וזה לא הדר ע"י תשובה.

והנה לעיל כתוב שה' אמר לשמואל 'נחמתי כי המלכתי את שאול למלך, כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים', ומבואר להדיא בכתוב שנתבטלה הבחירה בו, ולא היה זה רק עונש של נטילת המלוכה גרידא, וע"ז אמר הכתוב הטעם, 'כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים', היינו שמלבד שדברי לא הקים, היינו שלא קיים המצות עשה, עוד יש בזה מאיסה, וזהו כי שב מאחרי, וע"ז במדה כנגד מדה, בטלה הבחירה בו למלוכה. ובזה יש לפרש את הכתוב להלן פרק ט"ז, ויאמר ה' אל שמואל, עד מתי אתה מתאבל אל שאול, ואני מאסתיו ממלך על ישראל. אשר לכאורה צריך ביאור דהרי על זה גופא הוא דהתאבל שמואל. אכן להמבואר יש לומר דאילו לא הייתה מתבטלת הבחירה בו, והיה זה רק עונש של נטילת המלוכה גרידא, ע"ז שייך להתאבל, אבל על ביטול הבחירה לא שייך להתאבל, וזהו שא"ל הקב"ה 'ואני מאסתיו', שבתלה הבחירה בו, וזהו שהוסיף 'ממלך על ישראל', ר"ל דהבחירה היא מתוך ישראל למלוך עליהם, וזהו הדבר שמאסתיו בו, וע"כ שוב לא שייך להתאבל על זה, אחר שהכל בטל.

'קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך'

מבואר מהכתובים דע"ז שלא הכרית את עמלק נענש שאול וניטלה ממנו המלוכה. וכמו שאמרו ביומא דף כ"ב ע"ב שאול באחת ועלתה לו. ויש לבאר הענין דמשום שחס על אגג נקרע מעליו ונטלה ממנו המלוכה, דהנה בפרשת וישלח כתוב 'ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך לבני ישראל' ופירש רש"י שזה היה קודם שמלכו מלכים לישראל, אבל משעמדו מלכים לישראל נתבטלה מלכות עשיו בימיהם. וביאור הדברים הוא עפי"ד הגמ' קסרי וירושלים, אם יאמר לך אדם חרבו שתייהן אל תאמין, ישבו שתייהן אל תאמין, חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמין, שנאמר אמלאה החרבה, אם מליאה זו חרבה זו, אם מליאה זו חרבה זו, רב נחמן ב"י אמר מהכא ולאום מלאום יאמץ. והיינו דכך הוא הכלל שקיומו של האחד הוא חורבנו של השני, ולכן בעת שיש מלך לישראל אי אפשר שיהיה מלך לאדום, וזהו שאמר הכתוב 'אלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך לבני ישראל' כי כל קיום מלכות ומלך לאדום הוא רק אם אין מלך בישראל, אבל כשיש מלך לישראל אז א"א שיהיה מלך לאדום. ומבואר דמלך בישראל תלוי היא בהתאמצות ונצחון על מלכות אדום, וא"א שיהא מלך לישראל אם יש מלך לאדום, כי לאום מלאום יאמץ. מעתה בזה שחס שאול על אגג ולא הרגו, הרי נתן בזה קיום למלכות עמלק ואדום, ובזה גופא גרם שלא יוכל להיות מלך לישראל, כי אם זה מתקיים בהכרח זה גופל, ולכן עי"ז הפסיד את מלכותו, ונתנה לרעו הטוב ממנו, שזהו דוד שהוא הכה את עמלק בגיא מלח, ולכן נתכוננה מלכותו.

חכמים יודעי העיתים

כתוב (א', י"ג) 'ויאמר המלך לחכמים יודעי העיתים'. במגילה דף י"ב איתא, מאן 'חכמים' רבנן, 'יודעי העיתים' שיודעין לעבר שנים ולקבוע חדשים. וצריך ביאור מה צורך יש כאן בידיעת חכמת העיבור, ולמה נזקק המלך לחכמים היודעים את חכמת העיבור. ונראה הביאור ע"פ מה שדרשו חז"ל על הפסוק 'כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים' איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים, הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות, ומבואר דמכח ידיעת חכמת העיבור, נחשבים חכמי ישראל בעיני האומות לחכמים. ולפי זה יש לבאר דלכן הזכיר שהם יודעי עיתים, דמשום זה שהם יודעי עיתים, לכן חשובים חכמים אצלו, ועל כן פנה לחכמי ישראל.

אכן נראה לבאר בזה דהנה בגמ' איתא מאי כשבת המלך, לאחר שנתיישרה דעתו, אמר בלשצר חשב וטעה, אנא חשיבנא ולא טעינא, פירוש, שעשה חשבון מתי סוף שבעים שנה לגלות, כיון דחזא דמלו שבעין ולא איפרוק, אמר השתא ודאי לא מיפרקי, אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו. והיינו דהיה לו לאחשורוש חשבון של שבעים שנה. והנה בשעת המשתה בא שטן וריקד ביניהם והרג את ורתי, ונוכח אחשורוש לראות שטעה בחשבונו. ולפי זה י"ל דלכן שאל את החכמים יודעי העיתים, שיודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים, שהם בקיאים בחישוב השנים, דיבארו לו היכן טעה בחשבונו.

והעיר שושן נבוכה

כתוב (ג', ט"ו) והמלך והמן ישבו והעיר שושן נבוכה. הנה בשושן כתוב לשון מבוכה, משא"כ בשאר מדינות המלך שבהם כתוב (ד' ג') 'אבל גדול ליהודים צום ובכי ומספד', ולא מוזכר ענין של מבוכה, וצריך ביאור מ"ש שושן משאר מקומות.

ונראה לבאר, דהנה איתא בגמ' דף י"ב ע"א, שאלו תלמידיו את רבי שמעון בר יוחאי, מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם, אמרו אתם, אמרו לו, מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, א"כ שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו, אמרו לו, אמור אתה, אמר להם, מפני שהשתחוו לצלם, א"ל וכי משוא פנים יש בדבר, אמר להם, הם לא עשו אלא לפנים, אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים וכו'. ונמצא שהיה שתי טעמים למה נתחייבו כליה, גם מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, וגם מפני שהשתחוו לצלם. והנה הטעם דנהנו מסעודתו של אותו רשע, שייך דוקא בשושן, שרק הם שנהנו מסעודתו, וא"כ יש לומר, דלכן הייתה המבוכה בשושן דווקא, משום שרק בהם היה שתי הטעמים לגזירה, וזהו שנבוכו, שלא ידעו מאיזה טעם באה עליהם הגזירה, ומה עליהם לתקן, ולכן הייתה המבוכה דוקא בשושן.

מהר קח את הלבוש ואת הסוס'

כתוב (ו', י') 'ויאמר המלך להמן מהר קח את הלבוש ואת הסוס וכו'. הנה ציוה אחשורוש שיעשה כן במהירות. ונראה לבאר טעם הדבר, דהנה בגמ' איתא 'בלילה ההוא נדדה שנת המלך', רבא אמר, שנת המלך ממש, נפלה ליה מילתא בדעתיה, אמר, מאי דקמן דזמינתיה אסתר להמן, דילמא עצה קא שקלי עילויה דההוא גברא למקטליה, הדר אמר, אי הכי לא הוה גברא דרחים לי דהוה מודע לי, הדר אמר, דלמא איכא איגיש דעבד בי טיבותא, ולא פרעתי, משום הכי מימנעי איגשי ולא מגלו לי, מיד, ויאמר להביא את ספר הזכרונות וכו'. ומבואר מדברי הגמ' דכל מה שהתעורר אחשורוש לשלם למרדכי, הוא משום שחשש שהמן זומם עליו להורגו, ומה שאין איש שגילה את אזנו על כך, הוא משום שאינו משלם טובה למי שמטיב עמו, ועל כן ציוה לשלם למרדכי, להודיע שהוא משלם טובה למי שמטיב עמו, ואולי על ידי זה יבוא מי שיודע על המזימה ויגלה את אזנו. ולפי זה יש לומר, דלכן ציוה שיהא זה במהירות, שיהא זה נעשה עוד קודם המשתה שנועד למחר, כדי שיגלו את אזנו על אודות המזימה עוד קודם המשתה.

שביבי אש וזיקים מאשו של משה הוה משדרא במזבח של שלמה

מתוך דברי מספד על הגאון רבי שלמה אדלשטיין זצ"ל

כתוב בירושלמי ד' דברים תשמישו של עולם ואם אבדו יש להם חליפין, אבל ת"ח שמת מי מביא לנו חליפתו מי מביא לנו תמורתו, יש הרבה ת"ח כ", אבל אותו ת"ח שנסתלק אין לנו תמורתו, אפשר לבאר עפ"י דרך עץ החיים שנתנית התורה היה בס' ריבוא אופנים, כי לכ"א מישראל יש קבלת התורה פרטית, והת"ח הזה הוא אופן אחד מתוך הס' ריבוא אופנים, וכשמסתלק גם החלק הזה נסתם ונעלם, ולזה אין חליפין, ת"ח זה לא משרה שיש לו ממלא מקום, ת"ח זה מציאות רוחנית, וכשהיא מסתלקת אין לה תשלומין. הגאון המנוח מלבד גדולותו בתורה שהיה תני ומתני מעמיד תלמידים מרביץ תורה עשרות שנים, גם קיבל לקחה של תורה מפי קודש כבוד תורת אאמו"ר הגאון זצ"ל, היה גדוש ומלא בתורה, היה ארון הברית לתורה שבע"פ ולפולפולא של תורה, עוד נתקיים בו ד' חז"ל 'איזהו בן העוה"ב ענותן ושפל ברך שייף עייל שייף נפיק ולא מחזיק טיבותא לנפשיה', כל המעלות האלו היו ונתקיימו בגאון המנוח, היה רחוק רחוק מכבוד וגאון ומכל אשר ביקשו בני האדם, כל ימיו שייף עייל שייף נפיק, מתנהג בפשטות, גריס באורייתא תדירא ומרביץ תורה, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה, בעל מידות טובות ונפלאות, מאיר פנים לכל אדם בידידות ובאחווה, וזה מעלה עצומה וכמש"כ באבות 'איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם, ר"א אומר לב טוב, היה לו לב טוב, הוא היה ת"ח אמיתי שתוכו כבדו, מצופה זהב מבית ומחוץ, דרכיו דרכי נועם ונתיבותיו שלום. כתוב בגמ' בזבחים 'אש שירדה מן השמים בימי משה, לא נסתלקה מעל מזבח הנחשת אלא בימי שלמה, רבנן אמרי שביבא הוה משדרא, וכתב רש"י 'כשהיו מקטירים על של אבנים היו זיקים ולהבות יוצאות מאש שמים שעל מזבח הנחשת של משה', וצריך ביאור הרי יש אש על המזבח, ומה הענין שירדו זיקים ולהבות ממזבח של משה, רואים מזה שאש המזבח צריך שיהיה פתיכא ביה מהאש של הדורות הקודמים. בגאון המנוח נתקיים 'אש תמיד תוקד על המזבח', המערכה של קיום אש התורה והיהדות שסידר רבינו הקדוש המהרי"ל דסקין זצוק"ל שהעמיד מערכה של קיום האש לא נסתלקה, ושביבא הוה משדרא לליבו של הגאון המנוח, ובענות חן זיקים ולהבות היו יוצאים מליבו הטהור על מצב התורה והדת, הן אנכי ידעתי את ליבו הטהור שנהם כנהמת ים לגליו על מצב התורה והאידישקייט, האש שיקדה בליבו של הגאון המנוח היה פתיכא ביה מאש התורה של הדורות הקודמים שהצילה את הכלל ישראל לדורות, חבל על דאבדין.

פרשת ויקרא

כתבי תלמידים לא מוגה

שיחת מורינו המשגיח הגה"צ ר' דוד מנחם שניידר שליט"א משגיח ישיבת גרודנא באר יעקב

ותקוותם בכל דור ודור

המועד של "פורים" נראה לנו כמתנה נדירה, אך צריך לדעת שזהו ממהותו של היהודי, ואכן, נס פורים שינה את מציאות היהודי. כמפורש בפסוק (אסתר ח, טז): "ליהודים היתה אורה ושמחה וששן ויקר", ובגמרא במגילה (דף טז:): "אורה זו תורה", הרי שהאור של פורים הוא ממהות היהודי. ואף לשון הפסוק הוא "אורה" ול"כ תורה, כדי לומר שנתחדש בפורים שעבור היהודי "אורה זו תורה". ואכמ"ל.

והנה יש להתבונן. אנו מזמרים לאחר קריאת המגילה: "שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי. תשועתם היתה לנצח ותקוותם בכל דור ודור". ויש להבין כיצד טמון בנס פורים תשועה לנצח בכל הגלויות, הלא מלכות אחשורוש תמה מן העולם? ואף יש להבין כיצד מכוחו של נס פורים אנו בטוחים בקב"ה בכל דור ודור, הרי יש לנו צרות רבות, ומבטחו של היהודי מפניהם היא התורה שקבלנו בהר סיני ומהאבות הקדושים, ומה נתווסף לנו בנס פורים, שמביא לנו תקווה בכל דור ודור?

עוד יש להקשות, מהו טעם החילוק בנוסח התפילה שתקנו לנו חז"ל מחנוכה לפורים. הברכה שלאחר קריאת המגילה היא בלשון הווה, "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם הרב את ריבנו, והדן את דינו, והנוקם את נקמתנו, והנפרע לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו, ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם". אך בחנוכה תפילת על הניסים היא בלשון עבר, "רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם, מסרת גבורים ביד חלשים", וכן הלאה. ויש להבין מדוע שינו חז"ל בלשונם מחנוכה לפורים, ובפורים הגדירו את הנס כבימינו אנו?

מגילת אסתר - הסתר הסתיר

ויש להקדים. הגמרא בחולין (דף קלט:): אומרת "אסתר מן התורה מנין, "ואנכי הסתר אסתיר" (דברים לא, יח). המבואר שנס פורים הוא בדרך נס נסתר, עד כדי שלא הוזכר שם ה' במגילה אף במקומות בהם מתבקש הדבר, כגון בדברי מרדכי על אמירת אסתר (אסתר ד, יא-יד): "כל עבדי המלך ועם מדינות המלך יודעים אשר כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך אל החצר הפנימית אשר לא יקרא אחת דתו להמית לבד מאשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב וחייה ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלושים יום".

משיב מרדכי בחריפות: "אל תדמי בנפשך להמלט בית המלך מכל היהודים. כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר". ומהו הלשון

"ממקום אחר", מדוע מרדכי לא עונה "הרבה ישועות למקום", מדוע מרדכי מדבר בגוף נסתר "ממקום אחר"?

ישנה ההדגשה שנס המגילה הוא נס נסתר, ומולבש בדרך הטבע, ולכך לא הוזכר שם ה' במגילה, אלא רק נרמז בה לכל אורכה, כגון בכל מקום בו מוזכר "המלך" במגילה הכוונה היא אף על הקב"ה.

הניסים הגלויים עבור הניסים הנסתרים

מטרת הדבר הוא כדברי הרמב"ן (שמות יג, טז): "ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם".

כל ניסי יציאת מצרים ומתן תורה, שיצאו ביד רמה לעיני כל, תוך כדי שמצרים מקברים את בכוריהם, ושאר ניסי יציאת מצרים, אינם מטרת הנס, אלא הם כדי להפריך את הטענה שהעולם מתנהג בדרך הטבע, ולהראות שאם ישנם ניסים גלויים, הרי שהעולם כולו מתנהג בהשגחה, ומכוסה בהנהגה הנקראת טבע, ובידיעת קיומו של בורא עולם בבריאה, מתגלה הכיסוי, וניבט מכל עבר ופינה שאף הטבע ידא אריכתא של בורא עולם, ואין כוח עצמי בעולם כלל.

כך רואים אנו בימינו, שעל אף הקידמה, בני אדם עלו לירח, פיתחו פצצות אטום, מייצרים מחשבים, עושים ניתוחים בגוף האדם ומעבירים בשר מאבר לאבר, אך אין ביכולתם לייצר אפילו רגל של זבוב, וכמאמר שלמה המלך (קהלת א, י): "יכבר היה לעולמים", כי הקב"ה העניק להם בחסדו את היכולת להכיר מה הם כוחות הבריאה, ואיזה תועלת ניתן להפיק מכוחות הבריאה, אך אין ביכולתם לייצר אפילו רגל של זבוב. וזהו "המחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית", העולם כולו קיים אך ורק מכוחו של בורא העולם, ואין תחליף ליצירי כפיו של בורא עולם. זהו הטבע שהוא ניסים הנסתרים, הקב"ה ברא את הטבע שייראה כפועל מעצמו, אך המתבונן בניסים הגלויים רואה שאין בו כוח עצמי.

הקורא למפרע לא יצא

כך היא מגילת אסתר, גילוי של נס נסתר. ולכך הקורא את המגילה למפרע לא יצא, כי הקורא שלא לפי סדר המגילה, אינו יכול לראות שיש במגילה צירוף מקרים מפליא, שרק בצירוף החוליות כולם הפציע הנס, ובלא חוליה אחת הנס אינו יכול להתקיים, וכל אלו הם מהרפואה שהקדים הבורא למכה.

דהנה הריגת ושתי הוא פלא, ושתי היא המיוחסת והיא יורשת המלכות, ואחשורוש הורגה מחמת שגעונו, וכך הוכשר השטח לבואה של אסתר עשר שנים קודם

הגזירה; מרדכי הצדיק שומע את דברי בגתן ותרש בדרך מקרה, ואף בדרך מקרה אינו מקבל שכר על מעשהו; וכך כל מי שמעט מתבונן בהמשך המגילה רואה שהכול נראה כמקרה, אך בלא צירוף השתלשלות המקרים כולם אין היכי תימצי לנס פורים. ולכך הקורא את המגילה למפרע לא יצא, כי אינו רואה את השתלשלות הנס.

זהו סוד מגילת אסתר. הקב"ה הכין את מהלך הנס בדרך הנראית כטבע, אך המתבונן היטב מכיר בניסיו של הבורא עולם, וכך יראה את הניסים הנסתרים ואת השגחתו של בורא העולם אף בחיי היום יום.

הדר קבלוה בימי אחשוורוש

ומעתה זהו קבלת התורה המחודשת בימי מרדכי ואסתר, כדאיתא בגמרא בשבת (דף פח.): "ויתיצבו בתחתית ההר" (שמות יט, יז), אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה, מוטב, ואם לאו, שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב: מכאן מודעא רבה לאורייתא - כמובן אין זו טענה שפטורים מקיום המצוות, שהרי נענשו על חטא העגל לדורות, אלא מבאר רש"י: "שאם יזמינם לדון למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה, שקבלוה באונס."

"אמר רבא: אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשוורוש. דכתיב (אסתר ט, כז) "קימו וקבלו היהודים", קיימו מה שקיבלו כבר". וברש"י: "מאהבת הנס שנעשה להם". המבואר בזה שמאהבת הנס הרגישו חיוב כלפי בורא העולם לקיים את מצוותיו. כי כאשר זוכים לראות שה' יתברך קיים אף בבריאה, הוא נמצא יתנו, וכל הנהגתו בבריאה היא מכוחו של דבר ה', מתחזקת האמונה בבורא העולם.

וזהו יתר על הרגשתם בהר סיני, וכביאור הרמב"ן (שמות כ, יז): "שכיון שהראה לכם גלוי השכינה נכנסה אמונתו בלבבכם לדבקה בו, ולא תפרד נפשכם ממנה לעולם". והיינו שנתקה האמונה בלב היהודי, והוא יודע שהוא חלק אלוך ממעל, ולכך דבר ה' מחייבו בכל עת, אך על ידי ההתבוננות בניסים הנסתרים, האדם חי את מציאותו של הבורא בבריאה, וכך הוא מוציא מן הכוח אל הפועל את האמונה הטמונה בנפשו.

זהו כוחה של קבלת התורה בפורים. ומתחדש דבר זה בכל פורים מחדש, "קימו וקבלו - ולא יעבור", ובמצב שכזה, אכן "תשועתם הייתה לנצח", דמאחר שהוא חי את נס פורים, הוא מוציא מתוכו את האמונה בניסים הנסתרים, ורואה בכל עת בתוך הטבע את ידו של בורא העולם, יש לאדם תקוה לנצח, וממילא "לא יכלמו לנצח כל החוסים בך".

ומעתה בכך חלוק נס חנוכה מנס פורים, נס חנוכה הוא נס גלוי והדבר משפיע להבין שהעולם כולו הוא ניסים נסתרים, ולכך הנס הוא לזמנם, אך נס פורים הוא נס אף לזמננו, כי בכך נבין שמציאות החיים הם ניסים נסתרים.

מדוע אין מברכין על משלוח מנות

והנה מעתה יתבאר מדוע אין מברכים על מצוות בין אדם לחבירו שבפורים, מברכים על קריאת המגילה, אך אין מברכים על על משלוח מנות ומתנות לאביונים שאף הם נזכרו במגילה, והינם מצוות מדברי קבלה כקריאת המגילה. דנו בכך הראשונים, וביארו משום שזהו מצוות שבכל יום. אך הדבר צריך ביאור.

ולמבואר בזה י"ל, בפורים אנו למדים לחיות את הניסים הנסתרים בחיי היום יום, והיינו לחיות את הטבע ולמשש בתוכו את בורא העולם, לחיות כפי האבות הקדושים שבשמים דבוק "אלוקי אברהם", "אלוקי יצחק", "אלוקי יעקב", הם חיו בכל פרט ופרט בבריאה את בעל הכוחות כולם, עד כדי שהם מוגדרים כשמו יתברך. וכך אנו בפורים משתדלים לחיות ולהרגיש בטבע את הניסים הנסתרים, להרגיש בבריאה שהשי"ת חי עמנו, ומבין אותנו. וממילא נחיה את חיי היום יום בדרגה אחרת.

ולכך קיום מצוות אלו הינם כקיום המצוות שבין אדם לחבירו שבכל יום, ורק נוסף הדגש לחיות יותר את רצון בורא העולם, ולהרגיש שהטבע הוא נס נסתר, ואין לו כוח עצמי. וזה נותן לנו "אשרינו", כי בכך נבין שמהות היהודי אינו רק לקיים מצוות שבין אדם למקום, אלא גם הנהגת היום יום מחוברת אליו יתברך.

האמונה משנה את מידות האדם

המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל ייסד לנו, מחשבת העולם שאמונה היא סוגיא שונה ממידות, אך זו טעות. מי שחי עם אמונה, מידותיו שונות בתכלית, הם אינם מס שפתיים. מי שחי עם בורא העולם, הוא נכנע ומתקפל כלפיו, וממילא ההכנעה מפריכה את הקנאה ושאר המדות הרעות. ואף זה משפיע לתוככי האדם בעצמו. זהו כוחה של האמונה, ובפרט בדרגת אמונה בנס נסתר, וזה מביא למדות טובות ביותר, והיינו להרגיש את השני, לחשוב על השני, ולשמח את השני. וזה מה שאתם עוסקים כעת, מגבית פורים. הבחורים שואלים מה עם ביטול תורה? תשובה לדבר, אם עושים זאת בצורה הנכונה, זה בונה את האדם, בכך שהוא מתרגל לפעול עבור השני.

ב"ה לשיבה יש שם טוב במכובדות האסיפה. שמעתי מהרבה מכרים, שהבחורים מתנהגים כראוי, ועושים מה שצריך לעשות בצורה הנכונה, בעדינות, ובדרכם של בני תורה, ואינם חלילה נוהגים בקלות ראש, ובליצנות ח"ו. וזה מביא לקידוש ה' שזהו כוחו של הפורים. וכיון שעוסקים בזה כראוי, נזכה לסייעתא דשמיא, ויצא מכך קידוש ה', שזה דבר גדול, והוא מעיקרה של הבריאה. ה' יתן לכם הצלחה שתזכו לקדש שם שמים, ותצליחו להגיע למה שזקוקים בעז"ה.

מחיית עמלק בלימוד התורה בפורים

והנה כתב החיד"א בספרו "לב דוד" (פרק כ"ט) והדבר נוגע בכל שנה ובפרט השנה: "ובעיני הדבר פשוט שאם כל ישראל היום הזה, אשר זרע עמלק לטבח יובל, ונפל המן הרע הזה ראש מבית רשע, היו נוהגים בסדר קדושה, והשמחה היתה מקודשת לשמים, ויתר היום עוסקים בתורה כל אחד כפי שיעורו, על כן בשכר זה היינו נגאלים גאולת עולם וימחה זכר עמלק, כי היום הזה אשר החל לנפול ונפל מהם רב, הן עם ישראל אם היינו מתאמצים בתורה ומצות כהיום הזה, רעה תבוא אליהם לזרע עמלק עד כלותם אותם, ובא לציון גואל".

הלואי שנזכה להבין שהשנה עמודי העולם מתרופפים, יש הנהגה לא פשוטה מן השמים. ואם בפורים ולפני פורים ננהג בדרך שתהווה נחת רוח לבורא יתברך, נוכל לקרב בעז"ה את הגאולה השלימה. ונזכה ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן.

פנינים מהמדרש רבינו זצ"ל
רבי רב הדור
קורק שליט"א
ע"ה"ק סביריה ה"ד

ויקרא-זכור
גליון 189 | תשפ"ד

ושחט את בן הקרן ... וזרקו את הדם על המזבח סביב אשר פתח אהל מועד (א, ה)

ביאור החילוק בין השחיטה לזריקה

הנה המתבונן בלשון המקראות שלפנינו יראה שהשחיטה נאמרה בלשון יחיד "ושחט", ואילו הזריקה נאמרה בלשון רבים "וזרקו". ובביאור הדבר נראה, דהנה משמעות הגמרא (פסחים ז, ב) שמצות השחיטה היא בבעלים עצמו, ואף שאין הדבר מעכב שיעשה דבר בגופו ממש, מ"מ יש לומר שעכ"פ צריך לבא לשליחות מצד הבעלים, ואף שבגמרא (קדושין כג, ב) אמרו שכהנים שלוחי דרחמנא ולא שלוחי דידן, מ"מ זהו רק בעבודות הצריכות כהונה, אבל השחיטה יש לומר שלעולם נעשית בשליחות הבעלים.

והדבר מוכרח כן, שהרי כל ההכרח שאמרו בגמרא שם שכהנים הם שלוחי דרחמנא, זהו רק משום דליכא מידי דאיהו לא מצי עביד ושליח מצי עביד, ובשחיטה הרי לא שייך זאת, שהרי גם הוא עצמו יכול לשחוט. ולפי זה מבואר היטב הטעם ששחיטה נאמרה בלשון יחיד, והיינו מפני שהדבר נעשה בשליחות הבעלים שהוא יחיד, אבל הזריקה כבר אינה נעשית בשליחותו, אלא מתחלקת היא בין הכהנים כפי הנראה להם. (אמנם אי נימא שבשחיטה בעינן לבא לדין שליחות של הבעלים דייקא, תיקשי קצת, למ"ד שצפון אינו מתחיל לאלתר בתחילת צפון העזרה, אלא מתחיל רק מכנגד במזבח ולמעלה, ומקום זה הלא הוא למעלה מ"א אמה של מקום דריסת רגלי ישראל, ונמצא שאין אפשרות לבעלים לשחוט קדשי קדשים שלו,

ואם כן תיקשי, שגם בשחיטה הוי כל מילתא שאיהו לא מצי עביד שליח לא מצי משוי. אך צריך לומר, שאיסור הכניסה למקום זה הוי רק מניעה צדדית, ואין זה מבטל את השליחות לגבי השחיטה, ועדיין חשיב שאיהו ג"כ מצי עביד, ובפרט לפמש"כ התוס' שאיסור הכניסה בין האולם ולמזבח של זרים אינו אלא מדבריהם, ניהא טפי).

ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עצים על האש (א ז)

ביאור מדוע כינויים הכהנים התעכב

עד לאחר ההקטרה

ובפסוק הבא לגבי 'הקטרת אברים' נאמר "וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים וכו', ומוכח עד עתה נקראו רק 'בני אהרן הכהן', והתואר 'כהנים' ניתן באיחור עד להקטרה, והביאור בזה בפשטות שהרי קיימ"ל שנתנית

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' (א ב)

רק ע"י אחדות בכלל ישראל שייך להקריב קרבן בשלימות ולכאורה לשון זו צריכה ביאור דהיה צריך להיות כתוב "אדם מכם כי יקריב", ואפשר לומר בדרך רמז דהרי מפסוק זה דרשו חז"ל (מובא ברש"י כאן) "מה אדה"ר לא הקריב מן הגזל, אף אתם לא תקריבו מן הגזל, דהיינו רואים אנו כאן יסוד בקרבנות, דבעינן שההקרבה של כל אחד ואחד לא תסתור את בעלותו של חברו, דבכה"ג דיש סתירה לבעלות של חברו, אזי ישנה הקרבה מחד, וחסרון מאידך, ולא הוי הקרבה מבחינת הכלל, דהרי לנגזל איכא חסרון, ורק בכה"ג שההקרבה היא בבחינת 'מכם', שלא נפגע מחמתה ולו אדם אחד מכלל ישראל, הרי הקרבה זו מנוקה מהגזל וכשירה לקרבן.

וסמן ידו על ראש העֵלָה ונִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו (א, ד)

טעם עמוק ביסודה של סמיכה

אי' בגמ' דמקרא זה ילפי' דבסמיכה על הקרבן בעינן בכל כוחו, וז"ל הרמב"ם (פרק ג' מהל' מעשה הקרבנות הי"ב) "וצריך הסומך לסמוך בכל כוחו בשתי ידיו, על ראש הבהמה, שנאמר "על ראש העולה". ומטעם זה "טמא" אינו שייך בסמיכה, כיוון שע"י שסומך בכל כוחו צריך להכניס ראשו ורובו לעזרה, וטמא אסור להכנס לעזרה, וי"ל בדרך רמז, דהסמיכה היא חלקו של הבעלים בכפרה, וכמושנ"ט במשנה (מנחות פ"ט מ"ח) שלא מהני סמיכה ע"י

שליח כ"א הבעלים בעצמו, ומכאן ואילך מלאכת הקרבן נעשית ע"י שלוחיו הכהנים, וחלק זה בעינן בכל כוחו כמבואר, וכן משמע ברמב"ן שצריך לדמות א"ע כאילו הוא בתוך הקרבן, והוי כעין עבודה רוחנית שעכשיו מכניס את כל כוחו בקרבן ההולך עתה לכפרתו, ומה"ט דינה של סמיכה להשען על הקרבן, ואינו "עבודה בקדשים" כמבואר בגמ' (חגיגה ט"ז ע"ב). ומשו"ה בעינן ראשו ורובו בתוך הקודש בעזרה, שעתה מייחד כל כוחותיו ומחשבותיו בקרבן ההולך עתה תחתיו לכפרה, וע"כ טמא לא יכול לסמוך, דמי שמנוע מליכנס לעזרה היינו לייחד את עצמו כעת לקדושה בכל כוחותיו, ולהכניס ראשו ורובו לעזרה, דהיינו כעין עזיבת החטא לגמרי, ודביקות במצוות מכאן ולהבא, והטמא שמסמל את זה שעדיין מחובר לעבירה, כיוון דכביכול אינו יכול לכנס ראשו ורובו לעזרה, משו"ה אינו שייך בסמיכה.

שמע בה לנאמנים

פניני משא ומתן עם רבינו
ברכת התורה לחידושי שנתחדשו
בחלום

לאחר שהבאנו כבר כמה פעמים על דברי תורה שנתחדשו לרבינו בשנתו, ודברים שבשגרה הם לראות כיצד רבינו מתייעור משינת העראי שלו ולאחר נוטל את העט בידו וכותב מה שנתחדש לו תוך כדי השינה, וכבר העיד לן בנו חביבו של רבינו דייגא רבא הגאון רבי ישראל מאיר שליט"א, שרבינו אמר לו כמסל"ת מי שלא מחדש חידושים בשנתו לא דרך על מפתן התורה, ודנו קמיה רבינו האם שייך לדמות

המשך בעמוד הבא

וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כָּס יְה מִלְחָמָה לָהּ בַּעֲמֻלָּהּ מִדָּר דָּר (שְׁמוֹת יז טז)

אסתר המלכה כשמגיעה לכבוד שמים מבטלת את כל
האסטרטגיה שלה

בדברי חז"ל (מגילה ט"ז ע"א) מוצאים אנו דרשה מעניינת לגבי אסתר ואחשוורוש, וז"ל הגמ' שם "ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה, אמר ר' אלעזר, מלמד שהיתה מחווה כלפי אחשוורוש, ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן" ע"כ. ולכאורה אין זה דבר מובן, הלא אסתר באה באסטרטגיה מיוחדת, של 'הפרד ומשול', להפריד בין המן ואחשוורוש, ובכך להסיר את חינו של 'המן' בעיניו של אחשוורוש, וע"כ כך לבטל את הגזירה הנוראה מעל עם ישראל, א"כ תמוה מדוע היא אומרת "איש צר ואויב" על אחשוורוש, הלא זה היפך השתדלותה שהיא באמצע לעשות.

אלא הביאור הוא כך, עפ"י דברי רש"י כאן בפסוק וז"ל: "כי יד על כס ק-ה", ידו של הקב"ה הורמה לישבע בכסאו, להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית. ומהו "כס" ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחציו. נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם, עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם. דהיינו התורה אומרת לך עיקר מחיית עמלק היא לא על מה שהוא עשה לך בדרך, אלא על כך שהוא הגורם שאין כסאו של הקב"ה שלם, תעזוב את מה שעמלק רצה לעשות לך, אבל כל עוד שהוא לא מחוי מן העולם, אין הכיסא שלם, תתעלה מעל הרגשות הטבעיים שלך, ותתמקד בכבוד שמים, ממילא גם אסתר כשרואה את 'אחשוורוש' מול העיניים, לא עושה חשבונות, לא מעניין אותה כרגע כלום, לא אסטרטגיה כזו, או שתדלנות אחרת, הי רואה מול העיניים שונא של הקב"ה רח"ל, ולכן מיד אומרת "איש צר ואויב" על אחשוורוש, אפילו שמהלך כזה יכול בעצם להזיק לה וממילא גם לישועת עם ישראל, אבל כשמגיעים לכוז דרגה שלא מעניין כלום אלא רק כבוד שמים, לא רואים שום דבר אלא את העמלק הזה שמפריע לשלמות כסאו של הקב"ה, כי הוא זה שגורם שאין הכיסא שלם, עד שברגע האחרון מגיע מלאך וסוטר את ידה כלפי המן.

כוחה של אמונת חכמים בתמימות

בשבוע זה בס"ד פגשנו יהודי יקר אשר התקרב לתורה ולשמירת שבת ע"י גיסו חביבו של רבינו, ה"ה אב בית הדין "עשות משפט" בעיה"ק טבריה הגר"א רוט שליט"א, וכה סיפר לנו אותו יהודי עובדה הממחישה כוחה של אמונת חכמים בלי כחל ובלי סרק, הרואים אתם את ידי ימין, ואת האצבע המרכזית שבה, ואכן הבטנו על האצבע ולאחר עיון מעמיק ראינו שבדקות מאוד שונה מעט מחברותיה, וכה המשיך לספר, יום אחד בשעות אחה"צ היו רוחות חזקות מאוד וגם במפעל בו אני עובד בקדמת גליל הורגשה הסערה, והדלת של הרכב היתה פתוחה ואני עמדתי בסמוך אליה, ולפתע הגיע משב רוח עצום שטרק את הדלת על אצבע זו בעוצמה רבה עד שפשוט נתלש כל החלק העליון, כמובן שמיד התפנתי לבית החולים שם אמרו לי מיד שאין שום אפשרות שבעולם להרכיב את האצבע מחדש, ונתנו לי תרופות וכדורים רבים להרגיע את הייסורים, כך סבלתי כמה ימים מאוד מייסורים בכל הדי כל נגיעה ולו הקלה ביותר, היתה גורמת לי לעזווע בכל הדי, ובמוצש"ק הזדמנתי לבית מדרשו של רבינו, ועמדתי מאחוריו, ולפתע הסתובב רבינו לכיווני והושיט לי יד לכיוון היד הפגועה, ולמרות שכאמור כל נגיעה ביד היתה גורמת לי ייסורים, למרבה הפלא לא הרגשתי כאב, והפלא היותר גדול שמאותו יום האצבע גדלה מחדש עד שכל החלק הפגוע הושלם, עד שכאמור אנחנו לא ראינו שום שינוי באצבע, והכל כאמור בזכות אמונת חכמים בתמימות.

דעת
חכמה ומוסר

לתורמי מכון 'שפתי כהן' להפצת תורתו של רבינו לבני הישיבות ניתן להעביר שמות לתפילת רבינו ביום הפורים עד

מוצש"ק ליל פורים בשעה 1.00 בלילה

לפרטים נוספים ניתן להתקשר 04-8617983

כמו"כ ניתן גם לרכוש את ההגדה של פסח 'שפתי כהן' - תורתו והנהגותיו של רבינו בימי הפסח בהזמנה טלפונית. 0527-660-975

שפה לנאמנים - המשך

כתיבה זו לספק הידוע של הפוסקים אם על הכתיבה לבד צריך לברך ברכת התורה, ואמר רבינו דהנה המג"א (סימן מ"ז) הביא בשם 'האגודה', דאף אי נימא דאיכא חיוב של ברכה"ת בכתיבת חידו"ת, אם כותב איגרת שלומים ומזכיר בה פסוקים, ליכא חיוב לברך, ומשמע שסיבת הפטור מלברך ברכת התורה בכותב פסוקים, ב'איגרת שלומים', הוא משום שבכתיבה זו אין כאן כוונה למצות ת"ת. ולכאורה בזה באמת יש לדון, דהלא לכאורה הברכה אינה על 'קיום' המצוה, אלא על עצם ה'הפצא' של 'תורה', וכידוע מהגר"ח הלוי זיע"א, וכן משמע מהדעה שהובאה בשו"ע, שאסור לומר פסוקים מהסליחות

קודם ברכה"ת, ומבואר בזה שאף שאינו מתכוין למצות ת"ת, מ"מ צריך ברכה.

ואמר רבינו דאפשר לומר בביאור דברי האגודה הנ"ל, שהנה הסכימו רוב האחרונים, ש'הרהור לאו כדיבור דמי', אף לגבי לימוד תורה, והא שפסק השו"ע שצריך לברך על כתיבה, י"ל שאף שאינו מקיים בכך מצות לימוד ד'והגית בו' מ"מ הרי איכא חיוב של 'ידיעת התורה' שגלמד מהפסוק ד"ושננתם", ש'יהיו ד"ת מחודדין בפיך', וכמבואר בדברי הר"ן בנדרים ח, שמזה ידעינן מקור החיוב ללימוד תורה כל היום, דלא מקיים 'ושננתם' בלי שילמד בכל כוחו, ומכיון שע"י הכתיבה מוסיף הבנה וזכרון בלימוד, לכן צריך לברך משום 'ושננתם', דמתקיים ע"י הכתיבה, אבל אם רק כותב פסוקים בתוך 'איגרת שלומים', הרי לא מוסיף בכתיבה זו 'הבנה וזכרון כלל', וגם מצות לימוד ליכא, משום שאינו מוציא מפיו ולכן כתב לו האגודה דאינו מברך.

הדפסת העלון לע"נ רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאנא זצ"ל
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל
מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל

מה שנעשה בגרמתך - נזקף עבורך!

מִרְן ראש הישיבה זיע"א אמר עפ"י דברי החובת הלבבות (פ"ז משער הכניעה) שיש אנשים שיראו להם לעתיד לבוא עבירות שלא עשו, וכשיאמרו הרי לא עשינו אותם, יאמרו להם אתם גרמתם את זה במעשיכם, ונזקף הדבר לחובתכם כאילו עשיתם.

והוסיף ואמר וכ"ש דמידה טובה מרובה, ואדם יראו לו לע"ל מצוות וזכויות שלא עשה ויאמרו לו היות וגרמת את זה ע"י מעשיך נזקף הדבר לזכותך כאילו עשית.

מִרְן ראש ישיבה זיע"א באיילת השחר (לא בהקשר לחובה"ל הנ"ל) מביא דוגמא לדבר בפרשת השבוע; כתוב "ויביאו את המשכן אל משה, את האהל ואת כל כליו קרסיו קרשיו בריחיו ועמודיו ואדניו" (לט, לג), ורש"י מסביר, ויביאו את המשכן, 'שלא היו יכולין להקימו. ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקב"ה - הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. **אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, איך אפשר הקמתו על ידי אדם? ... אמר לו עסוק אתה בידך, נראה כמקימו, והוא נזקף וקם מאליו.** וזהו שנאמר "הוקם המשכן", הוקם מאליו.

זאת אומרת שהמשכן הוקם **מאליו**, ונחשב שמשה הקימו כי הוא עשה עם הידיים וזה היה **נראה** שהוא מקימו.

ומביא מִרְן רה"י שלקמן (בפרק מ, ב) כתוב שמשה רבינו נצטוו להקים את המשכן "ביום החודש הראשון באחד לחודש **תקים** את משכן אהל מועד", ולפי איך שרש"י מסביר שכל ההקמה היתה בדרך נס, רואים ששייך **ציווי** על נס! והצווי היה בל' "תקים" שזה נחשב כאילו הוא הקים.

אם כן, רואים כאן דוגמא לדבר שהבן אדם מצידו לא עשה כלום, והכל פעל ע"י נס, אך היות שבלעדי מעשיו של משה המשכן לא היה מוקם, ורק אחרי שהוא עשה את כל מה שביכלתו לעשות - סייעו לו מן השמים, זה נחשב שהוא עשה! אם בגרמתך בא המשכן זה נקרא שאתה עשית.

ויש עוד דוגמא כתוב (ויקהל לו, יז) שמשה רבינו עשה את המנורה, "ויעש את המנורה", ומה הוא עשה?... מביא רש"י (תרומה כה, לא) - הוא הטיל ככר זהב לאש והמנורה נעשתה מאליה, ואעפ"כ זה נחשב שמשה עשה, כי בלעדי מעשיו - המנורה לא היתה נעשית! אז זה נחשב שהוא עשה.

וכך בכל דבר ודבר שנגרם על ידי בן אדם, זה נקרא שהוא עצמו עשה את זה, ויש לו זכויות בזה.

מיהו ה'מעמיד' של בית המדרש?...

הג"ר אהרן כהן זצ"ל ראש ישיבת חברון פגש פעם את הבחור המתמיד של הישיבה ושאל אותו בחיך, מה אתה אומר, מי הראש ישיבה בחברון?... אמר הבחור - רבי יחזקאל סרנא! אמר לו, הוא אומר את השיעור כללי הגדול, אבל מי הרה"י?... מי נשאר... או רבי אהרן עצמו, או רבי משה חברוני... אמר רבי אהרן, אם רבי יחזקאל סרנא לא, כל שכן שלא אנחנו... הוא גדול מאיתנו!

אז מי הראש ישיבה?... שאל הבחור. אמר לו רבי אהרן - **אתה!** ולפליאתו הסביר; מה זה 'ראש ישיבה', ראש ישיבה פירושו אחד שכל הישיבה לומדת בגללו! לא בהכרח שהוא זה שמוסר את השיעור כללי... איך חברון נראית?... אם יום אחד הבטלן של הישיבה היו לו נדודי שינה ל"ע, ומחוסר ברירה הוא קם לתפילה בישיבה, הוא אמנם לא רגיל לזה, אבל הוא מגיע, מחכה שכבר יגמרו... הוא לא רגיל לאכול בשעה כ"כ מוקדמת, הוא מצפה לקרן

הראשון שיבוא וממתין לו מחוץ לביהמ"ד שיוכל לדבר אתו... הבחור הראשון, המתמיד, שמגיע לסדר מברכו בבוקר טוב, והבטלן שש ושמה, מתחיל לדבר ולשוחח על דא ועל הא, על כל מה שהוא חלם בהקיץ כשהוא לא נרדם... והמתמיד כבר דרוך, הוא רוצה ללמוד... אבל הוא בעל מידות... איך הוא יפגע בו ככה... עד שמגיע המתמיד השני, והוא רואה שהמתמיד הראשון גם מדבר פה, מי יודע מה התחדש... הוא מתקרב, לבינתיים הראשון 'בורח' ללמוד, והשני נשאר תקוע עד שהשלישי יבוא לחלץ אותו... וכך סריה שלימה צריכים לשמוע את כל מה שהבטלן ההוא מבבל במח, עד שבאים באמצע הסדר חבריו הבטלנים... סדר שלם הלך לאיבוד והיה בצורה חלשה, למה?... בגלל שבחור אחד... הבטלן... היו לו נדודי שינה.

אבל אם הבטלן ממשיך לישון וטוב לו וטוב לעולם... **המתמיד הראשון מגיע לסדר אחרי שהוא אכל מהר, הוא רץ לבית המדרש ומתחיל ללמוד עם הניגון שובה הלב, והמתמיד השני שומע אותו בחדר אוכל, האוכל נתקע לו בגרון... הוא ממחר גם הוא לברך ורץ אחריו מתוך 'קנאת סופרים' ללמוד גם הוא בניגון... וכן השלישי, וכן הרביעי... וכך כל מי שמגיע ורואה כזו אוירה של שטייגען הוא לא יכול אחרת... הוא נסחף ללומדים וכך בית מדרש שלם לומד!!! מי עשה את זה?... אתה! המתמיד הראשון! אתה ראש הישיבה האמיתי וכל זכות הלימוד נזקפת אליך... אתה הקמת את הבית מדרש!**

כשהיינו בישיבה קטנה (אור ישראל), סיפר לנו הרה"י הג"ר יעקב נוימן זצ"ל שהיתה תחרות סמויה בין הגרבי"ש סלומון לבין שילחט"א הג"ר אביעזר פילץ שילחט"א, שניהם היו הבחורים הכי מתמידים וטובים... בית המדרש היה במרחק הליכה מחדר האוכל, והיו צריכים לבקש מהרב נוימן מפתח לפתוח את בית המדרש, הם היו מתחרים בשקט, מי יגמור ראשון לאכול וילך לבקש מפתח מהרב נוימן ולהיות הראשון בבית מדרש...

אדם צריך לדעת, וכך קיבלנו מרבותינו: בחור יכול להיות המעמיד של הבית מדרש, והוא יכול חלילה גם להיפך... אם הוא לא נמצא בזמן בסדרים והוא גורם רפיון, מִרְן הרב שך זצ"ל אמר שהוא חוטא ומחטיא את הרבים!!! [אמנם ביקשו שלא נשתמש בלשון הזו, כי לא כולם מבינים, אבל זה הרב שך אמר, לא אני...]

כל בחור יכול להיות או כמשה רבינו אשר זכה וזיכה את הרבים, או חלילה לצד השני, וממילא בחור שיושב ולומד, הוא גורם חיזוק והבית מדרש לומד בזכותו! זו מחלה מדבקת לכאן ולכאן... אם יש בחור שמתבטל - זה גורם בטלה...

פעם היה פה בישיבה בחור מתמיד גדול מאד, ויום אחד הוא לא הרגיש טוב... הוא הגיע במאמץ לסדר בו בזמן שהיה לו חום גבוה! סיפרו לי שהוא בכזה מצב, ומיחרתי אליו, למה אתה לא הולך לנוח?... הוא אמר לי אני מפחד להיות חוטא ומחטיא בכך שאני לא אבוא ללמוד בישיבה... שאלתי את מִרְן רה"י זיע"א איך להסביר לו, והוא אמר לי, תגיד לו שבחור שלומד כל הזמן בהתמדה, אם פעם אחת הוא לא מגיע כולם מבינים שהוא חולה, ואין בזה שום חיסרון! הבחור נרגע והלך לנוח... ברוך ה' שיש כאלו סיפורים...

כל מעשה משפיע על הבריאה, לכאן ולכאן...

באור החיים בפרשת משפטים (כב, ה) כתוב "כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבעיר את הבערה". אומר האוה"ח מדובר באחד שמדליק אש בתוך הבית שלו, ויש אפשרות שהאש תצא גם למקום שאינו שלו, הוא אומר לך מה זה ענין שלך... וזה באו חז"ל לרמוז את אשר יסובבו

הרשעים ברשעים, כי לא להם לבדם יריעו, אלא ישובו רע לכל העולם!

כי תצא אש - הוא בחינת תגבורת דינים, ומצאה קוצים - זה הרשעים שאינם אלא קוצים מכאיבים, והיות והרשע פקר בקב"ה והסיר אדנותו מעליו וה' הסתיר פניו ממנו, מעתה הרי הוא כמצאיה, וכל הפוגע בו יעשה כרצונו.

ונאכל גדיש - זה רמז אל תינוקות של בית רבן שעדיין אין להם קומה, אלא גדושים שיבולת עם חברתה, וכשירשיעו בני אדם - הרשות נתונה לאש לבער בהם.

או הקמה - לפעמים חרב עד צואר הגיע, מופתי הדור יסודי עולם נלקחים בעוונם כדי להציל על כללות הדור, וכמש"כ "זאת קומתך דמתה לתמר".

או השדה - לפעמים גם זה לא מספיק... וחימה שפוכה על כל שונאי ישראל... או השדה זה רומז על כללות ישראל ולא יספיקו לה תינוקות ולא הצדיקים להציל...

שלם ישלם המבעיר את הבעירה... הודיע הכתוב כי יש יום לקל איום לבא במשפט עם הסובבים את הדבר - למיתת צדיקים וגאוני עולם - להשתלם מהם... שלם ישלם המבעיר את כל אשר הרגו.

ומידה טובה מרובה... כמה שהאדם משפיע חיזוק בסביבתו - הכל נזקף לזכותו, וכמו שאמר מרן רה"י זיע"א. וצריך לדעת שהעולם תלוי בבית מדרש. הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל כבר השריש בנו שאם בן תורה בבית מדרש מיקל פעם באיסור דרבנן בהלכות שבת, הוא גורם לכך שהסטודנט בפריז כבר ממיר את דתו! הוא מוריד לעולם אויר של טומאה. ואם זה הפוך, כשבן אדם מתחזק - זה משפיע קדושה וטהרה על כל העולם וזה גורם חיזוק. וכמו שידוע שאמרו מרן הרב שך ומרן רה"י זיע"א למה רואים שאת יום כיפור אפילו הרשעים החילונים באים לבית הכנסת? הם צמים, למה?... כי אצלנו יום כיפור הוא יותר חמור, וממילא זה משפיע מיד על הבריאה להרגיש קדושה ורוחניות ביום כיפור.

כשלמדנו ברמת השרון אצל הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל היה זה כולל בראשיתו לא היה לו מישוה שמממן את הכסף, והוא היה נותן לאברכים את המשכורת של רעייתו הרבנית. הוא אמר לה שהוא משקיע את זה במקום טוב... ושאלנו אותו פעם, למה כ"כ חשוב לו הכולל הזה?... בקיץ האברכים בכלל לא נפגשו עם הבעלי בתים... אז הוא אמר שהוא בא לחזון אי"ש, באותם ימים רמת השרון היתה מרכז של שמאל... שאלתי את החזון איש איך אני אעשה פה אידישקייט?... **אמר לי החזון אי"ש תיקח עשרה אברכים שישבו וילמדו בבית מדרש בהתמדה, האויר של רמת השרון ייטהר, וכך תוכלו לעשות הרבה ידישקייט**, וכמו שנהיה באמת... לאט לאט הכולל גדל, והיו אברכים ביחד עם הבעלי בתים.

רואים איך שכל בן תורה משפיע. וכבר סיפרנו שמרן רה"י זיע"א אמר שהבעלי תשובות נהיים כאשר בבית מדרש לומדים, וזה משפיע אוריה של קדושה וטהרה. [וע"ע בבית הלוי תחילת פרשת נח שהרחיב בזה איך כל מעשה האדם משפיע על כל הבריאה בכללותה].

מי נבנה בשביל מי...

"אלה פקודי המשכן משכן העדות". מה זה עדות?... שני לוחות הברית. ונשאלת השאלה למה קוראים למשכן "משכן העדות"?... הרי היו שם את כלי המקדש כולם, מזבח, שולחן, מנורה... רואים עיקר המשכן היה העדות...

כתוב במדרש ויקהל (פרשה נ' אות ב') הדא הוא דכתיב "תן לַחֶכֶם וְלַחֶכֶם עוֹד"... דבר אחר, תן לחכם - זה בצלאל. אתה מוצא בשעה שאמר הקב"ה למשה "עשה המשכן" בא ואמר לבצלאל. אמר לו מהו המשכן הזה?... אמר לו שישרה הקב"ה שכינתו בתוכו ומלמד לישראל תורה, (זה עיקר המשכן...) אמר לו בצלאל; והיכן התורה נתנת? אמר לו משאנו עושים את המשכן אנו עושים את הארון. אמר לו, רבינו משה! אין כבודה של תורה בכך, אלא אנו עושים את הארון ואחר כך המשכן. לפיכך זכה שייקרא על שמו שנאמר "ויעש

בצלאל את הארון". וכ"כ במדרש תנחומא. [אמנם בגמ' בברכות (נה, א) כתוב בהיפך מזה].

ואנחנו רוצים להבין מה כתוב פה... לא כתוב שאין כבודה של תורה בלי ארון, כי אם כן למה הוא הקדים בשאלה למה בכלל צריך את כל המשכן... כתוב פה משהו יותר עמוק... אם היה קודם מוקם המשכן בלי התורה - זה לא היה נראה שהמשכן הוקם לצורך התורה.

נתאר לעצמנו דוגמא... נניח שאת הבנין שבונים כעת לישיבה לא היו בונים לצורך ישיבה, אלא לצורך מוסד אחר, ואח"כ לא היה מקום לישיבה להיות אז בעל המוסד היה עושה טובה ונותן לישיבה כמה שנים להיות בבנין עד שיבנו. אז מה היינו אומרים?... בעצם הבנין לא נבנה בשביל התורה, הוא נבנה עבור מוסד כל שהוא, רק בעל המוסד עושה עם הישיבה 'הכנסת אורחים'.

אם המשכן היה קיים גם בלי התורה - אז המשכן קיים בזכות עצמו. אח"כ באה התורה והארון, ואין לה מקום, אז המשכן עושה 'הכנסת אורחים' כביכול עם התורה...

אבל זה לא נכון... המשכן נבנה **בשביל התורה**! זה מה שבצלאל שואל, מהו המשכן הזה?... בשביל מה עושים אותו?... ומשה אומר לו שהקב"ה ישרה שכינתו וילמד לישראל תורה! זה התכלית, משכן העדות... אז אומר בצלאל, קודם נעשה ארון, אין לארון מקום, אז בשבילו נבנה את המשכן... ואז ידעו כולם שכל המשכן מוקם בזכות ארון העדות. וזהו "מִשְׁכַּן הָעֵדוּת"!

יש הרבה סיפורים מסתובבים ברחוב על נושא הגבירים והישיבות... פעם גביר אחד בא אל מרן רה"י זיע"א ושאל אותו, למה צריך כ"כ הרבה ישיבות? כל השנוורים באים לאמריקה ונתקעים אחד בשני... שיעשו כמה ישיבות גדולות של אלפי תלמידים כמו מיר, ויאספו לכמה ישיבות בודדות ויקבלו... אמר לו הרה"י, ובשביל מה צריך כ"כ הרבה גבירים?... תיקחו שלשה ארבעה גבירים שיתרמו, וזהו... **אלא כי יש הרבה ישיבות לכן צריך הרבה גבירים**, בלי הרבה ישיבות לא יהיו הרבה גבירים...

וידוע שפעם הגרנ"צ פינקל זצ"ל בא לגביר גדול. הגביר שאל, הרי הרה"י הוא חולה ואין בכוחו להסתובב מידי הרבה, ובשביל ישיבה גדולה של ארבעת אלפים בחורים - יש לכם כסף, אלא מה, יש לכם שבעת אלפים בחורים ולכן אתם כ"כ מתאמצים, מה, אתם צריכים דווקא את הישיבה הכי גדולה בעולם?...

אמר לו רבי נתן צבי בפשטות, כמה מיליונים יש לך?... העולם אומרים שיש לך שבעים מיליון, למה צריך שבעים, מיליון אחד לא מספיק לך?... הדבר יצא מפיו של רבי נתן צבי, ואותו גביר שילם ביוקר, והפסיד את כל כספו... אח"כ הוא הצטער, למה אמרתי את זה לרבי נתן צבי...

כל אחד מבין זה דבר פשוט, מה שיש כסף בעולם זה בשביל להחזיק תורה, ואם לא יהיה החזקת תורה - לא יהיה כסף. זה דבר מאד פשוט.

סיפרו על חמוי של הג"ר רפאל טיקוצ'נינסקי, הרב שוורץ, שהיה לו פטנט מיוחד ביהלומים, פטנט סודי שאף אחד לא ידע עליו, כמה שניסו לא הצליחו לעלות על זה... והוא הרויח על זה הרבה כסף... הוא חיתן את שתי בנותיו עם חתנים תלמידי חכמים מופלגים, איך שהוא סיים לחתן, אז מישוהו תפס את הפטנט שלו... הקדוש ברוך הוא נתן לך את הילדים אז הוא נתן לך פטנט שתוכל להתפרנס ממנו, ולחתן עם ת"ח חשובים, וכשהוא סיים לחתן, כבר לא צריך פטנטים... וככה זה לאורך כל הדרך, וזה דבר ידוע. בגלל שיש ישיבות יש שפע, ואם לא תהיה תורה גם כל השפע לא יהיה.

ה' מסר את ההנהגה בידינו!

יש מדרש ששמעתי אותו ממרן הגאון רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א, בסוף הפרשה, [פקודי פרשה נ"ב אות ה'] ויביאו את המשכן הה"ד "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו". א"ר יצחק, חזרתי בכל המקרא ולא מצאתי שעשתה בת שבע עטרה לשלמה.

להחזיק מעמד, וכמעט לא נותנים להם אוכל... כל הזמן נהרגים שמה... וכשמבקשים מאיתנו להתחזק, עלינו לזכור לנו יש את כל התפילה...! מפלל יושב אהל... בן תורה צריך לדעת שהאחריות מוטלת עליו, הוא מנהיג את הבריה...!!

ידוע שהגר"ח מואלוז'ין זצ"ל מביא ברוח חיים על המשנה 'מרבית תורה מרבה חיים' - את הסיפור על אדונינו ה"ט". היתה אשה שהיתה לה בת חולה במצב מסוכן, היא באה אל ה"ט" ושטחה את צרתה, וביקשה שיתפלל. אמר ה"ט" - ומה אני יכול לעשות?... אמרה לו, איני מבקשת ממך שתעשה, אני מבקשת **מהתורה** שלך!! אמר ה"ט", אם כן, זכות התורה שלמדנו כעת בעמל תעמוד לבת שלך להתרפא, והיא כוונה את אותה שעה, ובדיוק באותו הזמן הבת שלה התעוררה לחיים ונתרפאה!

זכות התורה, וזכות התפילה של בן תורה זה דבר גדול! בסלבודקא אמרו בשם הסבא מסלבודקא, למה עושים מי שברך לחולה אחרי קריאת התורה?... כי אז יש את הזכות של התורה, וזו זכות גדולה הראויה שתגן. יש גם הרבה סיפורים על סיומים, שבזמן סיום מסכת התפללו והתפילה התקבלה!

גדול הדור הוא מלאך!

יש לי הרגשה מאד קשה להיפרד מחומש שמות בפרשת פקודי... ואומר לכם גם למה... הרי למה בכלל נאמרה פרשת "פקודי המשכן"... הרי כל ספר שמות [מלבד חטא העגל בפרשת כי תשא] מלא עם ניסים, עשרת המכות קריעת ים סוף, מתן תורה, משכן... פרשיות מלהיבות ומרוממות אחת אחרי השניה. והנה מגיע פרשת פקודי ובבת אחת יורד כל המצב רוח... למה?... כתוב במדרש (נא, ו) ולמה אמר להם משה בואו ונעסוק במשכן ונחשב לפניכם? אלא ששמע משה ליצני הדור מדברים מאחריו, ומה היו אומרים?... ר' חמא אמר - היו אומרים 'חמי קדל דבריה דעמרס', בא וראה צוארו וערפו של בן עמרם כמה הוא שמן... וחבירו אומר לו, אדם ששלט על מלאכת המשכן אי אתה מבקש שיחא עשירי?... כ"כ הרבה עושר מנדבת המשכן היה תחת ידו, אי אפשר שלא יקח כמה אחוים לעצמו... כששמע משה כך אמר להם משה, חייכם נגמר המשכן אתן לכם חשבון. אמר להם בואו ונעשה חשבון, הוי "ואלה פקודי המשכן".

זה נורא ואיום... זו הכרת הטוב למשה רבינו על כל הדאגה שלו איך שהוא הוציא אתכם ממצרים?... הוא לקח אותם למתן תורה וכו' וכו', ולבסוף מה?... הוא גנב! זה משאיר אותי עם טעם לא טוב בפה... נכון, זה היה הליצנים, גם בזמן אבימלך היו ליצנים שאמרו מאבימלך נתעברה שרה, תמיד יש לליצנים מה להליץ...

אומר לכם: יש לנו בעיה מאד גדולה... המבט שיש לליצנים באדם גדול, זה מבט שווה לכל בן אדם, אני בן אדם והוא בן אדם... הוא יותר גדול ממני, אבל סך הכל הוא נמצא איתי בקטגוריה אחת, שנינו בני אדם... היה פעם אחד שאמר לחתם סופר הקדוש, כולם שאלו על רמב"ם קשה, שזה היה נגד גמרות, אמר אותו אחד לחת"ס, הרמב"ם היה בן אדם, גם הוא יכל פעם לטעות... החת"ס גער בו, **חמור, שתוק!!!**

כולם התפללו... החתם סופר כך מדבר?... אמר החת"ס סופר הוא אמר את זה על עצמו...! כתוב בחז"ל אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, ואם הראשונים כבני אדם אנו חמורים, אם הוא אומר שהרמב"ם היה בן אדם אז הוא חמור!

המבט שמסתכלים על אדם גדול כאילו הוא גם בן אדם... זה חמור מאד, וזה הלימוד הכי גדול שיש לנו פה בספר שמות... איך התחיל חטא העגל?... אם היה בא מלאך ואומר שמשה רבינו יירד בשעה שישית, גם אם הסמ"ך מ"ם היה מראה את מיטתו של משה באויר רקיע השמים, הם לא היו הולכים לחטוא... המלאך אמר, אז זה חייב להתקיים!

ברגע ואתם מסתכלים על משה כבן אדם... גם משה יכול לטעות... הוא בן אדם אבל יותר גבוה, מפה מתחיל הטעות. אדם גדול הוא מלאך!!!

רבי שמעון בן יוחאי שאל את רבי אלעזר ברבי יוסי, אפשר ששמעת מאביך מהו בעטרה שעטרה לו אמו?... אמר לו הן. **משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה מחבבה ביותר מדאי והיה קורא אותה בתי, לא זו מחבבה עד שקראה אחותי, ועד שקראה אמי! כך הקב"ה, בתחילה קרא לישראל בת שנאמר "שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך", לא זו מחבבת עד שקראן אחותי שנאמר "פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי", לא זו מחבבת עד שקראן אמי שנאמר "הקשיבו אלי עמי ולאומי האזינו" (ולאמי כתיב) עמד רבי שמעון בן יוחאי ונשקו על ראשו.**

שאל הגרבי"ד, הרי הדבר הכי חביב זה בת. הבת שלי... אח"כ אמא שלי, ואח"כ אחותי... למה כאן הסדר הוא בת, ויותר חביב - אחות, והכי חביב - אמא... והמפרשים פה מסבירים (עץ יוסף, ומהר"ו) **בת** - זה אמנם הכי חביב, אבל הבת משועבדת לאביה, יש עליה כיבוד אב ואם. [בדור הזה זה כבר חידוש... אוי ואבוי שיש שחושבים שההורים משועבדים לילדים...] אח"כ **אחותי** - היא שווה לי בכבוד, ואח"כ יש את **אמי** - שאני משועבד לה.

כך היתה הנהגת הקב"ה עם כלל ישראל... בהתחלה **בתי**, עבדי הם... הוא מחבב אותנו, אבל אנחנו משועבדים לו! אח"כ הוא קרא לנו **אחותי** - יש כמה מקומות שכתוב על הצדיקים שהם כשותפים עמו במעשה בראשית, כי שפע כל העולם יורד תחילה אליהם ומהם לכל העולם ונראים כאחים, שהמה עושין כביכול כמו הוא - לזון את העולם.

היו כמה צדיקים, וכך מספרים גם על מרן רה"י זיע"א שאמרו שהזמן לבקש ברכות על חולים וכדומה זה לפני הקידוש בליל שבת כשאומרים "ויכולו", כי כל האומר ויכולו נעשה שותף עם הקב"ה במעשה בראשית, ושותף יכול לבקש בקשות...

וכן אחז"ל (שבת י, א) כל דיין הדין דין אמת לאמיתו וכו' כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית.

ואח"כ קראן אמי, אני כביכול משועבד לה... צדיק גוזר והקב"ה מקיים...

כתוב בשיר השירים "לסוסתי ברכבי פרעה דימיתך רעיתך", אני מדמה את אשתי לסוס... זה לא נראה כזה שבח גדול, אומר רבי חיים מואלוז'ין בנפש החיים, זהו השבח הכי גדול בעולם!!! אם שואלים אותנו מי מנהיג את הבריה?... מיד נענה - הקדוש ברוך הוא! שייך אחרת?... אבל מה האמת היא?... נלמד מסוס פרעה, אם היינו רואים בהתחלה את המצרי האכזר רוכב על סוס עם שוט בידו, והסוס נעבאך... כנוע... מי המנהיג? המצרי! ומי המונהג? הסוס... אך כשהם באו אל הים, וזה היה הרגע הקריטי... הסוס קופץ לתוך הים, והמצרי שקולט מה הולך להיות פה - מנסה בכל כחו לעצור אותו, והסוס לא שומע לו... הוא דוהר אל תוך הים יחד עם המצרי, סוס ורוכבו רמה בים... מי היה כאן המנהיג האמיתי?... הסוס. אתה המצרי היית מונהג.

כביכול, הקדוש ברוך הוא ברא את כל העולם ומסר את ההנהגה בידינו...

דע מה למעלה - - - ממך! מי המנהיג למעלה - ואתה, על ידי המעשים שלך, גורם לצורת ההנהגה מלמעלה מידה כנגד מידה. אם פה מתנהגים טוב - גם אם יש קטרוג שיכל להפיל חלילה את כלל ישראל - מידת הרחמים גוברת. וכשחש ושלום זה הפוך, אז להיפך... הכל מונהג מפה!

התפילה של בן תורה מתקבלת!

אני אוהב להתפלל בסידור עם הפירוש של מרן שה"ת הגר"ח קניבסקי זצ"ל, יש שם פירושים נפלאים! שבוע שעבר, בתפילת יום כיפור קטן כתוב, "מפלל יושב אהל ה' במקום משובח", זה הולך על יעקב אבינו. **ומסביר הגר"ח"ק, מי שלומד תורה - התפילה שלו מתקבלת, וזה דבר פשוט ולא צריך לכך מקורות...**

וממילא צריך לדעת, כשמדברים הרבה על אחינו בני ישראל הנתונים בצרה, לאחרונה התפרסם שאפילו לישון במטה לא מניחים להם... והם נרדמים על הכסא, לא כולם יכולים שם

כתוב בחזון אי"ש קובץ אגרות אגרת יג (היום זה שיר מפורסם...) **"ואמנם האיש הזוכה לידיעת התורה הוא הולך בין אנשים ונדמה כבן אדם, אבל באמת הוא מלאך הדר עם בני תמותה, חי חיי אצילות ומרומם על כל תהילה..."**

וכי לא ראינו את רבי חיים קניבסקי זצ"ל!... ראינו מלאך!!! משה רבינו היה יותר גדול מרבי חיים... ובדור דעה! ואיך לא יראתם לדבר בעבדי במשה... עוד לפני הכל, איך אתה לא מפחד?! עם הגר"ק אתה מעיז להתחיל!... הוא לא מקלל אף אחד... אבל כולם פחדו, הוא מלאך!!!

לדבר על אדם גדול, או לשנות דבר הכי קטן מאדם גדול, זהו פחד אלוקים!!! עם זה אנחנו יוצאים מחומש שמות... להבין מה זה מהלך של אדם גדול, ולהבין מה זה מהלך של בן תורה. גם בן תורה, זה לא 'עוד אחד' רק שהוא לומד תורה, בן תורה הוא דבר אחר לגמרי... תורה מרוממת!!!

ויש הרבה סיפורים גם על כאלו שהתחילו עם בני תורה... בן תורה יש לו קטגוריה אחרת, בן תורה יש לו מציאות אחרת, וכל מי שהתחיל עם עולם של תורה הוא שילם ביוקר... והדברים ידועים. לאחר פטירת מרן ראש הישיבה זיע"א, ישיבת 'אמרי משה' שאלו את מרן שה"ת הגר"ח קניבסקי זצ"ל, לפי כל ההספדים על הרב שטיינמן הוא היה מלאך, מה זה נוגע אלינו, בחורים צעירים?... אנחנו בני אדם... השיב הגר"ח קניבסקי בכתי"י, כל אדם יכול להיות מלאך!

וככה זה, כל אדם הזוכה לידיעת התורה, זה לא שייך לאף אחד... כתר תורה מונח לכל, כל הרוצה ליטול יבוא ויטול!!! המבט על אדם גדול וכן על בני תורה זה עולם אחר בכלל, וכל מי שזלזל או פגע שילם מחיר יקר, הוא והבנים שלו... כמה אחר כך רצו אל מרן הרב שך זצ"ל לבקש מחילה, אל מרן רה"י זיע"א לבקש מחילה.

ה"גברא רבה" נהיה בזכות המאבק!...

איך בן אדם זוכה להיות מלאך?... והחזו"א (שם בקובץ אגרות אגרת ל"ג) כ'... והרגילים בעמל התורה, ועיניהם נשואות תמיד למרום לזכות לעסוקי שמעתא, הם המה המלאכים היוצאים מעמל התורה וכו'.

במדרש כתוב (נא, ז) "משכן העדות" מה העדות? זו תורה שהם יגעים בה. 'אמר האלוקים, בזכות התורה ובזכות הקרבנות אני מציל אתכם ממהינכם'. ובעץ יוסף מסביר: 'שהם יגעים בה' - אתא למימר שלא נקרא עדות מצד תורה שבכתב הנתונה בארון, אלא העיקר מפני תורה שבעל פה שיש בה יגיעה ופלפול. ולפי שהתורה שבע"פ תלויה בתורה שבכתב, קרא התורה שבארון - "עדות".

אם כן, עיקר העדות זה עמל התורה. יש וורט ידוע של הברכת מרדכי, שאחרי המאבק של יעקב עם שרו של עשו אמר לו המלאך "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל". מהו כי שרית?... נלחמת.

ושאל, למה קוראים לו ישראל ע"ש המלחמה, היה צריך לקרות לו על שם הניצחון...! ואמר הג"ר ברוך מרדכי... מי שמתחיל ונלחם עם היצחק"ר, לבסוף הוא גם מנצח. כוחו של היצר הרע זה רק להפחיד אותנו לא להילחם איתו. ולכן קרא המלאך ליעקב - "ישראל". השבח הוא המלחמה!

הגר"י הוטנר כתב במכתב לתלמיד, (היה זה תלמיד שהיו לו הרבה נסיונות). אם תספר לי שעמדת בנסיון והצלחת והנסיון כבר חלף - אני אשמח. אך אם תספר לי שאתה אדם עדיין גדול וממשיך להיאבק - אני אשמח יותר!... עיקר הגדלות באה עם המאבק.

ועוררני לדברי המדרש (שהש"ר פרשה ג' אות ה') "מכל אבקה רוכל" זה יעקב אבינו שהיתה מטתו שלמה לפניו ולא נמצא בהן פסולת. א"ר תנחומא מה קופת הרוכל יש בה מכל מיני בשמים, כך כהונה מיעקב, ולויה ומלכות מיעקב. יצחק - נתן לו אברהם אבינו כל שלו וכו', ברם רזקלותיו של יעקב לא היתה אלא מאותו האבק שתחת רגליו. ר' יודן אמר - תרתי, ר' יודן אמר כל הרוכלות שישראל עושין ומצליחין בעולם הזה בזכות אותו האבק של יעקב אבינו. ר' יודן אמר חורי כל פרגמטיא שישראל עושין ומצליחין בעוה"ז בזכות אותו האבק של יעקב אבינו. ר' עזריה אמר תרתי כל מלחמות שישראל עושין ומצליחין בעוה"ז בזכות האבק של יעקב אבינו, ר' עזריה אמר חורי כל תורה שישראל עושין בעוה"ז בזכות יעקב אבינו. ר' ברכיה ור' סימון בשם ר' אבהו אמרו: אותו האבק נטלו הקב"ה ונתנו תחת כסא הכבוד שלו. הדא הוא דכתיב "ה' בסופה ובסערה דרכו וענן אבק רגליו".

הקב"ה לקח את ה"ויאבק" אליו תחת כסא הכבוד... ס' איז דאך מיירדיג, עיקר התורה זה עמל התורה, אם אתה מצליח או לא מצליח זה לא הנושא, וכמו שאמר רבי יצחק הוטנר, אם תספר לי שאתה אדם גדול וממשיך להיאבק - אני אשמח יותר! ה'גברא רבה', 'המלאך', נהיה עם האבק של המאבק... המאבקים הם בלי סוף, אבל ככה זוכים!... אמנם אנו מבקשים 'אל תביאנו לא לידי נסיון' מפחד שלא נעמוד בו, אלא מי שבא אליו נסיון ועומד בו מתגדל למעלה למעלה, וכבר כתבו שניסיון מל' נס להתנוסס.

ראיתי לאחרונה סיפור שמצא חן בעיני... בהלוותו של הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל הבחינו באשה שמררה בבכי, היא בכתה בכי ללא הפוגות... היא לא היתה כזאת ששייכת לרבי שלמה זלמן... שאלו אותה אח"כ מה הקשר שלך אליו?... את קרובת משפחה? לא, אז מה כן?... וסיפרה, כשהייתי בשידוכים הציעו לי את מרן הגרש"י, ואף הוא נפגש איתי, והוא רצה אותי לאשה, אני לא רציתי כי היה נראה לי שהוא לא חבראמין... אני רציתי חברהמין, ולבסוף קיבלתי, אבל אני חושבת לעצמי כמה טפשה הייתי... יכלתי להיות אשתו של ר' שלמה זלמן... אני לא יכולה לסלוח לעצמי...

פה אומרים לך, אתה בעצמך יכול להיות רבי שלמה זלמן... אל תהיה טיפש... אל תחכה ללוויה... אל תאבד את זה בגלל שאתה רוצה להיות חברהמין וכיוצ"ב. ויאבק איש עמו... שהאבק של המאבק יגיע עד כסא הכבוד, וככה באה הסייעתא דשמיא!!!

לע"י

הר"ר אהרן בן רבקה זצ"ל

נלב"ע ה' אדר

תנצב"ה

לע"י

נאזים - מאיר ציון בן לולו ע"ה

נלב"ע ו' אדר

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 03-7630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של 5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמדו בישיה"ק

'ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים'

'ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים' (משנה א').

'על כל המעשים' - העוסק בתורה לא כפוף למגבלות הטבע:

במילים אלו מסיימת המשנה את כל דבריה האמורים עד הנה, מה הן המעלות הנשגבות השמורות לעוסק בתורה לשמה. ומילות המשנה הן: 'ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים'. הרי לנו שזאת היא הפסגה של כל המעלות האמורות - להתגדל ולהתרומם על כל המעשים. אך לא פורש לנו מה הם אותם 'מעשים' שמתעלה עליהם העוסק בתורה לשמה, ומהו אותו 'עילוי'.

וברבותינו המפרשים הרבו לפרש את הענין כל אחד ואחד לפי דרכו, ואנחנו נעמוד על שלושה מתוכם. הפירוש הראשון הוא מה שכתב הגר"ח ברוך חיים וכן בספר מדרש שמואל, על פי דברי הגמרא בפסחים (נ, ב'), דברא רמי, "כתיב כי גדול עד שמים חסדך וכתיב כי גדול מעל שמים חסדך, הא כיצד, כאן בעושיין לשמה וכאן בעושיין שלא לשמה".

ופירוש הדברים הוא כפשוטו: העוסק בתורה שלא לשמה עדיין מצוי תחת מגבלות הטבע ועדיין מסור ביד כוחות הטבע. לכן שכרו הוא רק 'עד שמים' - אין לו יכולת להתעלות למה שמעבר לבריאה. מה שאין כן העוסק בתורה לשמה נמצא למעלה מן הטבע, וכל הכוחות כולם נכנעים ונמסרים תחת ידו. ממילא גם שכרו הוא 'מעל שמים', אין לו קשר לכוחות המוגבלים שקיימים כאן בארץ למטה מן השמש.

וגם טעם הדברים הוא פשוט, לכל המתבונן בעומקו של ענין: אדם העוסק בתורה שלא לשמה הוא אדם שמטרתו היא להשיג דבר מה מהבריאה. הוא מעוניין באיזו טובת הנאה שתהיה לו, אם זו הנאה גשמית ואם זו אפילו הנאה רוחנית, ובלי מה שהיה משיג לא היה מה שיניע אותו לעוסק בתורה. ממילא, אדם כזה חי בעצם את חיי העולם הזה. הוא מעוניין בהנאות העולם, והוא חי בעבור הנאות העולם. היכן אדם כזה נמצא? הוא נמצא בתוך העולם, ולא שייך לשייך אותו לעולם גבוה שנמצא מעבר.

לעומת זאת מהותו של 'כל העוסק בתורה לשמה' הוא אדם שאין לו שום מטרה של עולם הזה. יש לו מטרה עליונה, גבוהה ואחרת לאין שיעור - להתדבק בקב"ה. ואדם כזה - באמת לא חי כאן למטה. הוא נמצא למעלה, הרחק מן הטבע, וממילא כל הטבע לא קשור אליו. הן כאן בעודו בעולם, והן לעתיד לבוא בבואו לעולם האמת, בזה וזוהו הוא חי 'מעל שמים' - בלי שייכות לכל המקיף את העולם הזה.

זהו מה שאומרת המשנה - 'ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים', שהתורה מרוממת את האדם על כל המעשים כולם, עד שהוא נהיה יותר גבוה ויותר מרומם מכל המעשה אשר נעשה תחת השמש. כי בהיות שהוא עוסק לשמה - הוא נעלה על כל הבריאה, וכל הבריאה כולה כפופה תחתיו.

ומלבד זאת יש להטעים עוד, שבאמת כל הבריאה כפופה מתחתיו. העוסק בתורה לשמה שולט על כל העולם, והעולם מסור בידו לעשות בו כחפצו. יעוין בספר מגיד מישרים לבעל הבית יוסף, שלאורך כל הספר מזכיר המלאך את הבית יוסף פעם אחר פעם שראשו יהיה דבוק בתורה בלי להסיח דעת. ובכמה מקומות אומר לו המלאך (בהקדמת הספר ובעוד פרשות) שאם יזכה לדבק את מחשבתו בלי הפסק - יזכה שייעשו ניסים על ידו כשם שנעשו בדורות הראשונים.

הרי לנו שהדברים כמאמרן: כאשר האדם דבוק בתורה - אין לו שום מגבלות של העולם הזה. הוא נמצא בשמים, בגבהי מרומים, ומשם הוא יכול להוריד את כל מה שהוא רוצה... רק כאן למטה, בתוך עולם החומר, יש כל מיני מעצורים שחוסמים את האדם בגבולות של טבע. אבל אם האדם נמצא למעלה - ומשם הוא מתהלך למטה, מה ימנע אותו מלשדד מערכות ולעשות אותות ומופתים?...

כיוצא בדברים אלו אך בנוסח אחר אנו מוצאים בדברי הרמב"ן (באגרת הקודש פרק ה', וראה עוד כעין זה בדבריו בפרשת חוקת - במדבר כ"א, ט'), שכשם שיש חוק טבע הנקרא אצלנו 'כלים שלובים', שהמים עולים מעצמם עד המקום שממנו הם מגיעים, כך כלפי המחשבות - כאשר האדם דבוק במחשבות טובות אזי מחשבתו עולה עד לשורש המחשבה למעלה, ומשום כך הוא יכול להוריד משם את כל מה שיעלה ברצונו. ברצונו מחיה וברצונו ממות, הוא יכול לברך ויכול לקלל, והכל מאחר שהוא דבוק במקור ובשורש כל

הבריאה כולה, ומשם להשפיע על כל העולם. זוהי המעלה השמורה דוקא לעוסק בתורה 'לשמה' - משום שדוקא בלימוד לשמה האדם באמת דבוק בתורה עצמה. כל עוד שהוא לא לומד לשמה הוא יכול להיות דבוק, אבל בהרבה דברים אחרים... רק אחרי שהאדם עוזב את כל התאוות ואת כל המטרות החומריות, ונדבק בתורה שהיא מקור הכל, אז הוא יכול באמת להשתייך לאותו עולם גבוה ולהוריד שפע טובה וברכה.

'מגדלתו ומרוממתו' - העוסק בתורה מרומם על כל מאורעות העולם:

פשוט נוסף במילים 'מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים' מבואר בהקדמת שו"ת להורות נתן (להגר"נ גשטטר זצ"ל), שהמשנה מדברת על עצם אישיותו של האדם. כי התורה באמת 'מגדלתו ומרוממתו' כפשוטו - היא עושה אותו יותר מרומם מכל מה שנעשה כאן בבריאה, עד שהוא לא שת ליבו לכל מה שמתרחש מסביב. זה לא נוגע אליו ולא מפריע לו, הוא נמצא הרבה יותר מעל כל הפרטים שממלאים את העולם.

ידוע המעשה על הגרף פוטוצקי, שלאחר שבא לחסות תחת כנפי השכינה התחבא באיזו עיירה נידחת, עד שאדם אחד הלשין עליו וגזרה עליו המלכות מיתה בשריפה. לפני שעלה על המוקד להשרף על קידוש ה' אמרו לו האומרים, שמסתמא כעת, כשיעלה לעולם האמת, ידאג לאותו מלשין שיזכה לתשלום הוגן... השיב להם הגרף במשל: בעודי ילד קטן שיחקתי עם חבר ילדותי בחול ובנינו בנינים של בוך. במשך שעה ארוכה בניתי 'ארמון' מפואר, ולאחר שכליתי את מלאכתי בא חברי, נתן בעיטה ברגלו, ופירק את הבנין בין רגע... אמרתי אז לאותו חבר: כעת אני נסיך למשפחת פוטוצקי. בהמשך אגדל ואהיה מושל - ואז אדאג להעביר אותך מן העולם... והנה, חלפו הימים ונקפו, אני גדלתי והייתי לאיש, ומה ארע אז?... לא מאומה... ה'ארמון' הגדול כבר נשכח, הוא לא נותר שווה בעיני כקליפת השום, ומה שנשאר לי הוא רק השחוק על הכאב שצר בי בגלל זוטות שכאלו...

המשיך הגרף ואמר: כן הוא הדבר במדויק כאשר אני עולה למעלה. כאן למטה בעולם הזה נראה כביכול אלו הם החיים וזה העיקר, ואם מישוהו לוקח לי - מגיעה לו הנקמה. אבל כשאגיע לשם, לעולם האמת, אראה עד כמה הכל בנין אחד גדול של בוך... הכל הבל הבלים, תוהו ואין בו מועיל, ואפילו לא אצליח להבין מה היה כואב לי כל כך...

צורת המבט הזו היא היחס שנותנת התורה לעוסק בה לשמה. היא 'מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים' כבר כאן בעולם הזה. הוא מרומם ונעלה על הכל, עד שכבר לא מעניין אותו הכל. לא שאין לו צרות ולא שאין לו מועקות. יש לו, ואולי אפילו הרבה, אך הכל חולף לידו בלי לקבל משמעות. החיים שלו אחרים וטובים, וכל היתר לא נוגע אליו. הוא נמצא במקום אחר לחלוטין, שבו לא שייכים כל הדברים מסביב, יהיו מה שיהיו, וגם אם יש לו צרות של בריאות, של ממון, של כבוד או של כל דבר שלא יהיה - הוא נותר בשלו והם נותרים בשלהם.

אין ספק שכל הפרעה נחשבת להפרעה, אך היא מפריעה רק למי שנמצא בתוך ההפרעה. כשיש לאדם את היכולת להתנתק, לעלות מעל ולהגיב למעלה - יש לו את כל הבעיות, אך הוא נמצא הרחק מהם. הוא גדול ורם 'על כל המעשים' - יש את המקום של המעשים ויש את המקום שלו, ושם באותו מקום של בתי גוואי - עוז וחדה במקומו.

חיי האישיים של מרן הגרא"מ שך זצ"ל, כידוע ליוזעים, לא היו קלים בלשון המעטה, ועם כל זה הוא היה מתבטא תמיד כי הוא מחכה לדבר אחד: שהוא יגיע לגן עדן, ושם יזכה לפגוש את רבי עקיבא ולדבר איתו בלימוד... 'זה מה שמחזיק אותי' - אמר הגרא"מ. מדוע דוקא 'רבי עקיבא' היה משאת נפשו, זאת אין לי מושג, אך בין אם כך ובין אם כך המסר הוא אחד - שכל העקתין דנפישין כאן בעולם הזה הכל הם רק חול או פלסטינה... כשהאדם יגיע לעולם האמת הוא יגלה שהכל היה שטויות, וממילא, כשהוא יודע זאת כבר כאן - 'זה מה שמחזיק אותי'...

מרן החזון איש מתבטא על עצמו באגרותיו (ח"א אגרת קנ"ג) "כי כמעט כל מה שאני עושה אני אנוס על פי הדיבור, בהיותי שבור ורצון כל הימים ולא זכיתי לשום עונג מתענוגי החיים, נוסף לכאבי הגוף ושביירתו כל הימים". ולכאורה אם היינו שואלים מהו היחס לחייו של החזון איש - התשובה היא שהיו לו חיים

קשים ומרים. אמנם היה לו את העונג של להתענג על ה', כמו שהוא עצמו ממשיך שם וכותב, אך החיים עצמם באופן כללי - היו מסובלים ביסורים. אולם אותו חזון איש כותב על עצמו באגרת אחרת (ב', ט"ו) את המשפט הנודע: "כי באמת אין עצב בעולם כלל למי שמכיר את האורות של האמת", וכמו שאמר הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל (פחד יצחק פורים עמו' ע"ג): "מין בעל החזון איש, שהיה בעל ברית היסורין הכי מובהק, כותב אין עצב בעולם למי שמכיר את האורות של האמת..." הא כיצד?

אלא ודאי שבאמת יש שברים בחיים. יש סדקים ויש בקיעים. אך כל שבר שיהיה - נחשב 'שבר' רק במדרגה מסויימת. כאשר האדם נמצא במקום אחר, הרבה מעבר, 'שמכיר את אור האורות של האמת' - גם מה שיש לו לא נחשב למאומה. מה שרודף אותו הוא אך טוב וחסד, כשכולו מוקף בעונג האמיתי שהתגלה לפניו מכח המגדלתו ומרוממותו שנתנה לו התורה - 'לעשות רצון קוני'...

ידוע המעשה על הרב מטעברג, שלילה אחד פרצו הרוסים לביתו ורצו ליטול את נפשו. הרב פנה אליהם בתחנונים וביקש: עשו נא עמדי חסד ואמת, אני שקוע כעת באמצע סוגיא קשה וברצוני לפתור. אבקש ממכם להמתין עם הריגתו מספר רגעים, עד שאצליח לסיים את הסוגיא... הרוסים נדהמו מן הבקשה, אך כיבדו את בקשתו האחרונה של הנידון למוות. אדהכי והכי התפתחה המלחמה מבחון, והחיים יצאו מן הבית בחיפזון, בלי לגעת בשערה משערות ראשו...

הלימוד היוצא ממעשה זה אינו המופת שארע לבסוף, שהקב"ה הציל את נפש הרב. עיקר המעשה הוא על הרב עצמו: כיצד הוא היה מסוגל, ברגעים האחרונים לחייו עלי אדמות, לכאורה, להתעמק בסוגיא ולנסות לפצח את סודה. גם זה מגיע מאותה מדרגה של 'מגדלתו ומרוממותו על כל המעשים' - שכשהאדם נמצא באותו עולם שונה, גבוה ואחר, כבר לא מעניינים אותו כל הדברים הגשמיים שאמורים לעניין אותו. גם אם יטלו את גופו - כל זה אינו ענין לעולם שבו הוא חי, עולם נצחי ומרומם שאין לו סוף...

אין כאן נושא של הבנה ושל חשיבה מה עדיף ממה. גם חשבון נפש הוא דבר יפה בעיתו, אך זה אינו נוגע לשעות כגון אלו, כאשר עומדים על ראש האדם ומבקשים את נפשו. יש כאן נושא של צורת חיים, או יותר נכון של מקום של חיים: היכן האדם חי והיכן הוא נמצא. האם בתוך העולם, או שמה למעלה בתוך התורה - ש'מגדלתו ומרוממותו על כל המעשים'.

'על כל המעשים' - המחובר לתורה גדול עוד יותר מהמצוות:

מלבד כל האמור ישנו פשט שלישי במשנה מהו 'מגדלתו ומרוממותו' שהוא נוגע לכל המעשים. בפתח דברינו הקשינו מאי משמע 'כל המעשים', על אלו מעשים מדברת המשנה. והביאור הוא שמדובר כאן על מעשיו של האדם עצמו.

כל אדם זוכה במשך חייו לעשות פעולות רבות של מצוות ומעשים טובים. ולכאורה, אם נבוא ונשאל מי גדול ממי, האם המצוה או האדם, ברור שהמצוה גדולה מן האדם. האדם הוא ילוד אשה קרוץ חומר, ואילו המצוה היא פעולה רוחנית שמשתלשלת מלמעלה גבוה מעל גבוה, ויש בה אור רוחני עליון שאין לו קץ ותכלית.

ואכן כך הם פני הדברים ביחס לכל אדם מן השורה. אמנם על העוסק בתורה לשמה מחדשת המשנה שהוא גדול יותר מ'כל המעשים' - הוא נהיה גדול עוד יותר אפילו ממעשיו הטובים, ומתעלה עוד יותר משכר צדקותיו אשר עשה.

בכדי להבין את הדברים יש להבין קודם כל מהי מטרת המצוות. אין ספק שאנחנו לא מסוגלים להשיג ולו מעט מתכלית כל מצוה ומצוה. "אמרת אחכמה והיא רחוקה ממני" - שלמה המלך כתב שלושת אלפים משל על כל מצוה שבתורה (גמרא עירובין כ"א, ב'), וברשב"א בתשובותיו (ח"א סי' צ"ד) האריך עד כמה אין לנו אפשרות להשיג את טעמי המצוות כי הוא זה, ואפילו מצוות שנתפרש טעמן, כגון מצוות שבת, שכל בר בי רב יודע את הטעם שאמרה תורה - כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וגו', אך מכל מקום עומק הטעם כמוס ונעלם מעיני כל חי, ויש במצוה טעמים רבים ונסתרים עד אין חקר.

עם כל זה, אין הדברים אמורים אלא ביחס לטעם של כל מצוה באופן פרטי. לגבי המטרה הכללית שבנתינת המצוות, כבר כתב הרמב"ם (סוף הלכות תמורה) שרוב המצוות 'אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים'. ולפי זה, הטעם הפרטי שיש בכל מצוה בא רק ליתן טעם מדוע מצוה כזו מרוממת את האדם ומתקנת אותו, ומדוע מצוה אחרת. כל מצוה מכוונת כנגד ענין מסויים בנפשו של אדם, והיא מיישרת אותו כלפי אותו ענין.

כשם שברפואת הגוף - כל תרופה מכוונת כנגד איבר אחר או מחלה אחרת, כך להבדיל כל מצוה מיישרת את האדם כלפי ענין פלוני שמכוון כנגדה. והדברים ידועים, שרמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה הם כנגד רמ"ח איברים ושס"ה גידים, וכל מצוה עומדת כנגד חלק מסויים באדם, להעמיד אותו על מכונו

ולכוון אותו בדרך הישרה.

אך כמו בתרופה: התרופה לא עוזרת לאדם כל עוד שהיא מונחת על השולחן. צריכים לבלוע אותה, להמתין שהיא תתעכל, ורק אז התרופה מתחילה להשפיע. והוא הדין כביכול ביחס לכל מצוה ומצוה: לא די להשאיר את המצוות מונחות בתוך ספר התורה... גם לא מספיק לעשות אותם מן השפה ולחוץ. כדי שהמצוות ישפיעו 'ליישר כל המעשים' מוכרחים 'לבלוע' את המצוות, שהאדם יתחבר אל המצוה והמצוה תתחבר אליו, וכך המצוה תוכל ליישר ולרפא את החלק שאליו היא מכוונת.

ומכיון שהסיבה תמיד גדולה מהמסובב, פשוט כפי האמור - שהמצוה גדולה לאין שיעור מן האדם. הרי כל תכלית המצוה היא לתקן את האדם להיות ישר, וממילא מוכרח שהמיישר יהיה גדול יותר מהדבר המתיישר. אולם כאן מגיע החלק הנוסף, והוא מה שהרחיב בו הגר"ח מוואלוז'ין בכמה מקומות ('עיון בנפה' ח"ש"ד פ"ל ועוד), ששורש כל המצוות הוא התורה. אין לאף מצוה אור פרטי מלבד מה שהתורה מקרינה בו. ואף בלי שנזכר להבין את עומק הדברים, כך היא המציאות, שכל המצוות כולן נלקחות מן התורה, והתורה היא יסוד האור של כל המצוות.

ומפני כך יש הבדל בין העוסק בתורה לשמה לבין מי שלא עוסק בה לשמה: כל יהודי שזוכה להתחבר למעשה המצוה - המצוה גדולה ממנו, והיא מגדילה אותו. אך מי שעוסק בתורה לשמה - מחתבר אל התורה בעצמותה, וכפי שנתבאר בפעמים הקודמות, וממילא הוא מחובר לשורש המצוה. אין לו רק את המצוה אלא יש לו גם את היסוד שלה, ואם הוא מחובר ליסוד המצוה - הרי ודאי שהוא נמצא מעליה, והוא יותר גדול ממנה.

ודאי ש'כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו' (יבמות ק"ט, ב'), ולא יתכן לעסוק רק בתורה בלי מעשה המצוות, אך כאשר האדם העוסק בתורה מקיים את המצוה - הוא אינו מחובר למצוה מלמטה, אלא מחובר אליה מלמעלה - מכח התורה בעצמותה, וה'אדם' שבו נהפך להיות גדול יותר מכל המצוות.

כל אדם שייך במידה מסויימת אל ה'לשמה':

אחרי שזכינו עד כאן לעסוק בכל המעלות שאומר התנא על העוסק בתורה לשמה, יש מקום לחזור ולהדגיש, שזה אמנם ודאי שכל המעלות הנשגבות שמובאות במשנה שמורות רק לעוסק בתורה 'לשמה', וכבר ידוע מה שכתב רבי חיים ויטאל (בהקדמתו לספר דרך עץ חיים), שכל האומר על עצמו שהוא עוסק בתורה לשמה - התנא רבי מאיר מכחישו, שהרי אם כן - היכן הוא והיכן כל המעלות שבמשנה...

אולם אף על פי כן מוכרחים לדעת שאין כאן שתי קצוות ותו לא - או תורה לשמה או שלא לשמה. יש בין שניהם אין ספור מדרגות עד בלי די. ודאי שהמדרגה העליונה שעליה דיבר רבי מאיר היא דרגה רחוקה שלא שייכת לכל בר נש, אבל בין ה'לשמה' ל'שלא לשמה' הגמור יש בלי סוף מדרגות. כל כוונה שהאדם מצרף אל הלימוד, כל התקרבות לקב"ה וכל רצון לעסוק לשם שמים - הופכים את הלימוד ליותר 'לשמה', וכלפי המדרגה הזו הוא יותר מתרומם ממה שהיה.

בזמן שישבנו שבעה על אאמור"ר הגאון זצ"ל, הגיע יהודי וסיפר שהוא שאל פעם את מרן הגרא"מ שך זצ"ל אם יש עדיין בזמננו יהודי שלומד תורה לשמה במדרגה שמדבר עליה הנפש החיים. ענה לו הגרא"מ: בודאי. לך נא לכולל פוניבז', שם בפניה תראה את ר' פנינע שרייבר יושב ולומד, ומיני אז תדע שראית יהודי שלומד לשמה...

אין ספק שיהודי שלומד ברציפות כל ימיו שלא לשום כבוד ולא לשום מומן - נקל בעדו עוד יותר להגיע למדרגה של לשמה, אך גם אנו בשלנו, כל מדרגה של התקדמות וכל מדרגה של לשם שמים היא עוד תוספת בלשמה. אם למשל אדם חוזר על מה שלמד על מה שלמד למרות הקושי שיש לו בדבר - וכי אין בזה משום לשמה? הרי בעבור מה הוא לומד? לא מוכרח שהוא יקבל על זה יותר ממוון ולא יותר כבוד. אלא מאי, הוא רוצה לדעת התורה, רצון טהור שמטרתו ידיעת התורה. ואף אם הוא מתעתד לעמוד בכור המבחן, אין ספק שסיבת הלימוד אינה בשביל המבחן, וכל המבחן נועד ליצור מחייב בשביל הידיעה. המטרה הסופית היא הידיעה בעצמה, וגם מדרגה כזו נחשבת ל'לשמה' מבחינה מסויימת.

אי לכך, הגם שקשה עד מאד להגיע עד רום מעלת הלשמה, קל מאד להגיע לבחינות מסויימות בתוך הלשמה. האדם מורכב מאין ספור מדרגות, וההתקרבות לקב"ה מורכבת מאין ספור מדרגות. והיה אם האדם זוכה להשיג אפילו בחינה קלה של לשמה, פשוט שגם אותה בחינה כוללת, לפי הבחינה שלה, את כל מעלות המשנה - מ'דברים הרבה' ועד 'מגדלתו ומרוממותו על כל המעשים'. ולא עוד אלא שכל מעלה שהאדם משיג לעצמו מסייעת בידו להשיג עוד ועוד מעלות כגון אלו, וכך הוא עולה ומתעלה ולומד עוד יותר לשמה ועוד יותר לשמה, עד שהוא זוכה להתגדל ולהתרומם עד אין שיעור - להיות על כל המעשים.

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

תענית אסתר מוקדם לקטן שנעשה בר מצוה בשבת

השנה כשתענית אסתר מוקדמת ליום המשי, מכיון שערב פורים יוצא בשב"ק, מה הדין בקטן שנהיה בר מצוה ביום השבת. האם עליו לצום מכיון שבתאריך המקורי הוא כבר מחויב, או שמכיון שבצום בפועל הוא עדיין קטן לא יצום.

פשיטא שפטור מתענית. כיון שבשעת הצום אינו מחויב עדין בתענית.

נעשה בר מצוה ביום ו'

מי שנעשה גדול ביום שישי, האם יצום ביום ו'. מכיון שמי שמחויב לצום ולא צם משלים ביום שישי. **פטר** מתענית ואי"צ להשלים ביום שישי. וכך שמעתי מרבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל, וזאת מכיון שבזמן שתיקנו להתענות היתה פטורה אינה צריכה להשלים.

אכילת בשר בליל פורים

האם יש לחוש למנהג שלא לאכול בשר בליל פורים.

תשובה רבינו זצלה"ה לא חש למנהג זה, והתיר בשופי לאכול בשר בליל פורים.

וכנראה מדברי השער הציון (תצ"ה, ע) עצמו שהביא מהמגן אברהם שיש שלא אוכלים בשר בליל פורים, כדי שלא יטעו לומר שיוצאים בזה ידי חובת סעודת פורים, אך הוסיף "ענין בזה תלוי לפי מנהג המקום". וכבר באליה זוטא (הש"ס) הביא מהדרכי משה ומהב"ח שאין נוהגים כן. אמנם כשהסעודה מתקיימת בשילוב שבע ברכות, לכו"ע מותר, כיון שבוה לא יטעו ויניח שהוא לכבוד השבע ברכות.

נתינת סכום גדול לשני עניים

מי שרוצה לתת בפורים למתנות לאביונים חמש מאות שקלים, האם עדיף שיחלקם לעניים רבים, או שיתן את מלא הסכום לשני עניים.

תשובה למרות שבכל השנה עדיף לחלק לעניים רבים, כמבואר באבות (א, טו) "והכל לפי רוב המעשה" ופירוש הרמב"ם "שהמעלות יושגו בהכפלת מעשי הטוב פעמים רבות, ולא כשיעשה מעשה אחד גדול", בפורים עדיף לתת רק לשני עניים, משום שמתנות לאביונים הוא בכדי שיחיה לעני נחת רוח ושמחה על ידה. ואמנם אם רוצה לתת סכום גדול מאוד, יתן לשני עניים סכום נכבד שישמחם, ואת השאר יחלק לעניים נוספים, ולא יתן סכום גדול מאוד לשני עניים בלבד.

שמחת פורים בשעת מלחמה

הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשוועינו, כדי לברכו ולהללו.

הלומד דבריו עומד ותמה היכן מוזכרים שבחי הקב"ה, והרי אף שמו של הקב"ה לא מוזכר בכל המגילה כולה. ממשך הרמב"ם ומבאר שכל מטרת קריאת המגילה "כדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה (דברים ט, כ) כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קוראנו אליו".

היוצא מדבריו שקריאת המגילה 'סתם' בלא להבין את עומקה ושבחי הקב"ה הטמונים בה, הרי היא כעיקר החסר מן הספר.

החפץ לעיין בין בתרי המגילה בשבחי ה' יתברך, יכול להרוות נפשו בדברי היסוד ושורש העבודה (המפקד ה) הפוקח עיני עיוורים להבחין בנסים העצומים הטמונים בסתרי המגילה.

על אודות הנס הנפלא 'ויאמר המלך לחמן מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת, ועשה כן למרדכי היהודי', כותב: "והנה כשאדם שומע או קורא פסוק זה בלא כוונה, ואין בעל הנס מכיר בניסו לחשוב גבורות ה' ואינו נותן שום הודאה לפטרונו שלנו שעל ידי נס זה וכל הנסים עד שתלו את המן ובניו על העץ אשר הכין למרדכי והציל אותו ממוות לחיים, איך יוצא בזה חובת הקריאה או השמיעה, ובמה נחשב שקריאתה זו הלילא".

אכן כל המגילה שזורר בנסים עצומים הנסתרים בין קפליה. עליו מוטלת החובה להבחין בהם.

הטיב להגדיר זאת מו"ר המשגיח הגר"ש וולבה במשל לאדם שנשלח מארה"ב למשימות ריגול חשאיות אחר הלכי הממשל והצבא בברית המועצות. לאחר שגילה סודות צבאיים וחפץ להודיעם לשולחיו, נמנע לשוחח על כך בטלפון, שמא יאזינו לשיחותיו. ואף בדואר חשש לפרט את הסודות, כיון שהבולשת עקבה אחרי כל מכתב שיצא מהמדינה.

לשם כך ייצרו 'דיו נעלם' בו השתמש המרגל, כאשר במכתב האריך לפרט את כל רזי המדינה, ולאחר מכן כיון שהדיו 'נעלם' והדף נראה חלק, כתב מכתב כביכול לסבתו וסיפר על הנופים הקסומים. והוסיף לבקש שכיון שלא רגיל לקור העז במקומו, תואיל נא לשלוח לו את המעיל העבה של סבא. בבקורת הגבולות לא העלה המכתב כל חשד, כיון שהיה נראה ככל מכתב געגועים מנכד לסבתו.

אכן מיד בהגיע המכתב ליעדו, חיילי המודיעין שפכו חומר שהעלה את כל הכתב הנסתר, וכך גילו את הצפונות שכתב להם המרגל.

כזו היא מגילת אסתר, מלמעלה נראית כסיפור פשוט ככל ענייני הממלכות. על מלך שמונים להמיתו,

ישנם הנבוכים כיצד עליו לנהוג בפורים בשנה זו, הרי מצוה להרבות בשמחה "עד דלא ידע" ובפרט כפי שנהוג בישיבות הקדושות לקיים משתה היין בליל פורים בריקודי שמחה בליווי מוזיקה, ומאידך נמצאים אנו בתקופה של אסונות ונוראים ה' ישמרנו ויצילנו. האם מותר וראוי לעשות שמחה כה גדולה בשעה שהורים מבכים את ילדיהם הרבים או שמא ראוי וצריך למעט בשמחה בתקופה זו.

דבר זה כבר נשאל למו"ד מרן הגר"ש אלישיב בעת שאירע פיגוע נורא ביום תענית אסתר ואמר שאליבא דאמת א"צ למעט כלל בשמחה. רק מפני הבלתי מבינים שמסתכלים על זה בפליאה, לכן יש למעט קצת השמחה בחוץ, אך בפנים בתוך הבית והישיבות אין למעט כלל.

ביאור הדברים

בתהלים (ס"ה) נאמר "אלוקים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות" ופירשו חז"ל (סנהדרין כ"ב, א) "בכושרות - בכי ושיירות", כלומר הבכי והשיירה משמשים כאחת, בלא ניגוד וסתירה ביניהם. רק בלשון הקודש נמצאת מילה אחת המורכבת מבכי ושיירה, כי רק הנשמה של היהודי מסוגלת להכיל בכי ושיירה בו זמנית. כי אסור ליהודי להתעטף כולו ברגש אחד בלא להשאיר מקום לרגש אחר לשמש יחד עמו, לכן באותה שעה שמרגיש צער ונשיאה בעול עם צער של אחרים, ראוי ויש מקום בלב להמשיך גם את רגשות השמחה. ועלינו לדבוק במידותיו יתברך שאחז"ל (תנ"ך) "בכתי בראי איכא גביה בכיה אבל בכתי גוואי עוז וחדוה במקומו".

ומסופר על הגרמ"מ בלוך זצ"ל ראש ישיבת טעלז בארה"ב שנמלט בגפו לארה"ב וכל בני משפחתו נשארו מאחור תחת הנאצים ולבסוף גם נהרגו על קידוש ה', ובליל פורים השתתף בריקודי השמחה כפי שהיה נהוג בישיבה. וסיפר כי ביציאתו בשעת לילה מאוחרת נישאה אליו אחת השכנות ושאלתהו כיצד ניתן לשמוח כל כך בשעה שאינו יודע מה עלה בגורל יקיריו.

השיב לה 'אכן כשהושבים על כך קשה לשמוח'. תיכף פטרה אותו האשה בלעג 'הבנתי שהשמחה שלך היא רק מהשפה ולחוץ'.

אמר הרב בלוך 'מאד הצטערתי לראות שאשה יהודיה אינה מצליחה להבין שנפש היהודי יכולה לשמוח ולהצטער בו זמנית'.

הדין הסודי

הרמב"ם (הקדמה למשנה תורה) כותב "הנביאים עם בית דין ציוו לקרא המגילה בעונתה, כדי להזכיר שבחיו של

דיני בני פרוזות ובני כרכים בשנה זו

על פי משנ"ב חזו"א והכרעות מרן הגריש"א
מתוך שיעור מורינו הרב שליט"א

(תרפ"ח) וקורא המגילה בברכה אך בלא שהחיינו (שכבר יד"ח שהחיינו ביום הראשון), ואף מוציא יד"ח את בני הכרך – מו"ר מרן הגריש"א. אם נכנס לאחר ליל ט"ו, כתב החזו"א (שם) "נראה" שבכה"ג כיון שהוא כן כרך החזור לכרכו מתחייב אף כשנכנס לאחר שחשכה. כיון שכתב בלשון "נראה" משמע שרק מצדד לומר כן, לכן יש החוששים מלבדך בכה"ג.

בן כרך שהגיע לפרוזות ביום י"ד

אך בן כרך שהגיע לפרוזות ביום י"ד לאחר שהאיר המזרח ובכניסת ליל ט"ו דעתו לחזור לכרכו קודם האיר המזרח וחזר, חייב בפורים דמוקפים לכו"ע. ואומר על הנסים בתפילת ערבית. וקורא המגילה אף בהיותו עדיין בעיר, כיון שלא התחייב בפורים דפרוזות.

בן כרך שהגיע לפרוזות במוצ"ש

בן כרך שהגיע לפרוזות במוצ"ש (לא ידע) לאחר שחשיכה שרצו לחזור לכרך לט"ו כדי שלא יפטר מכאן ומכאן, יכול לכתחילה לחזור לכרכו ליל ט"ו אף לאחר שחשיכה (כפי שמציין שמאריכים בסעודת פורים עד לאחר שחשיכה) דממה נפשך התחייב באחד מימי הפורים, דאם לא נעשה פרוז בן יומו הרי שבוודאי חייב בט"ו כיון שהחזר לכרכו קודם עלות השחר לא פקע ממנו חיובו. רק לאחר שנעשה פרוז בן יומו ובא להתחייב פעם שנייה, בזה יש לדון שלא מתחדש עליו חיוב לאחר שחשיכה. וכל זה לא מהני לגבי ברכה.

פרוז המתארח בשבת זכור בירושלים

בן עיר הגר בקביעות בפרוזות המתארח בשבת זכור בירושלים וחוזר לעירו במוצאי שבת, לכו"ע חייב בפורים דפרוזים, שדווקא לתת עליו שם חדש של פרוז בן יומו צריך להיות בפרוזות בכניסת היום, אך זה שהוא פרוז כל ימות השנה לא נפקע ממנו שם בן עיר. ויכול לקרוא המגילה עוד בהיותו בירושלים כיון שדעתו לחזור לעירו ולהיות בה בעלות השחר. כמו כן אומר על הנסים בערבית עוד בהיותו בירושלים.

בני פרוזות הלומדים בישיבה בירושלים

בני פרוזות הלומדים בישיבה בירושלים ובית הוריהם בפרוזות, דעת רבינו כיון שרוב ימות השנה נמצאים בישיבה, שם ביתם ודינם כבני כרך.

וכשנבאים לפורים לבית הוריהם ורצונם להתחייב בפורים דפרוזות כדון פרוז בן יומו, עליהם להקדים לבוא קודם שקיעת החמה של ליל י"ד, לחשוש לדעת החזו"א (א"ח קנ"ו) שלא נעשה פרוז בן יומו אלא כשנמצא בעיר בכניסת הלילה ודעתו להישאר בה עד לאחר שהאיר המזרח דהיינו עלות השחר. וחולק בזה על המ"ב (תרפ"ח, יב) שסובר שהקובע הוא עלות השחר בלבד. ודעת מו"ר מרן הגריש"א לחשוש לשתי השיטות.

מעתה, השנה שחל פורים במוצאי שבת אם באים לבית הוריהם בעיר רק במוצ"ש נכנסים במחלוקת הנ"ל ויקראו המגילה בלא ברכה. כמו כן אינם יכולים להוציא יד"ח בקריאת המגילה את בני משפחתם החייבים בוודאי בקריאת י"ד. ולא יאמרו על הנסים בתפילה ובברכת המזון אלא יוסיפו באלוקי נצור ובהרחמן.

והאומרו בתוך תפילה וברהמ"ז יש לו על מי לסמוך שהרי כתב המ"ב (תרצ"ג, ו) שבמקומות הספקות אומרים על הנסים בתפילה בב' הימים. אכן המנהג הוא כהפאת השלחן (ג. ס"ז) שלא לומר בספקות.

בן כרך הבא לעיר לאחר חשיכה

בן כרך הבא לעיר לאחר חשיכה (במוצ"ש), יש לו להשתדל לחזור לכרכו לט"ו כדי להתחייב בפורים דמוקפים לכו"ע, שאם ישאר בעיר גם בט"ו נכנס בספק "נפטר מכאן ומכאן" (ירושלמי מגילה) שהרי לדעת החזו"א לא התחייב ב"ד, ואף בפורים דמוקפין פטור, כיון שלא היה בכרך ביום ט"ו.

בן כרך שנעשה פרוז בן יומו

בן כרך שנעשה פרוז בן יומו וחוזר לכרכו קודם כניסת ליל ט"ו, נתחייב כאן וכאן (ירושלמי) הובא בכה"ל

(ישעיה ס"ב, ב) מתוך הכנה להצלת ישראל ולהעלותם לכס המלכות כהכנה לבניין בית המקדש בימי דריווש. המתבונן במגילה לראות כמה "קריאתה זו הלילא" ומבחין בנסי ה' הטמונים בכל צעד ושעל, "להודיענו שאמת מה שהבטיחנו כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו בכל קוראנו אליו" (רמב"ם שם), יקנה דרך לראות כמה אוהבו ה' יתברך ומכוון דרכיו בכל עת ועת להיטיב לו וישאב מימי הפורים את הכוח לבחון את האמונה וההטבה בכל פרט מיום פורים זה עד יום פורים הבא עליו ועל כל ישראל לטובה.

ואחד מאוהביו הצילו. על שנתו הנודדת של המלך כאשר מבקש הוא שיקראו לפניו סיפורים. ובדיוק נפתח שם הסיפור על הצלתו מבגדתו ותשר. ובמקרה באותו זמן הגיע המן לחצר המלך כדי לספר לו על תכניתו לתלות את מרדכי על העץ הגבוה. וכן על זה הדרך.

אך מי שיודע לקרוא מעשה זה ב'דיו הנעלם' הלא-הוא החומר המיוחד החקוק בלב כל אשר בשם ישראל יכונה - האמונה היוקדת בהשגחה הפרטית לטובת ישראל, יודע להבחין שכל 'המלך' במגילה הוא 'מלכו של עולם' (מדרש רבה) ומבחין איך "את כל אלה ידי עשתה"

מתנות לאביונים בו ביום

לת"ח מופלג בעל ייסורים השקוע בחובות גדולים כפיקוחו האישי ובהמלצתו הנלהבת של מורינו הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א

בכרטיס אשראי - נדרים פלוס תחת קופת בית הוראה הנללי ירושלים / מתנות לאביונים

ניתן גם להעביר בבית הרב שליט"א ארלוזורוב 13 פתח תקוה

מורינו הרב שליט"א יעתיך בעיצומו של יום על כל מי שיתרום 50 ₪ ומעלה ניתן להעביר שמות ובקשות בהערות התרומה

בית הוראה הכללי ירושלים

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

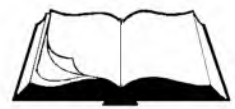
ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל: **Beithorah@gmail.com**

להנצחה בעלון באמצעות

בקיפת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מוסד ציוני הלכה

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 522

אדר ב' תשפ"ד

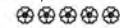
פורים שחל במוצש"ק, מהלכות פורים

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

לע"נ מרן ראש הישיבה

רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוקללה"ה

נלב"ע י' בסיון תשפ"ג

תענית אסתר מוקדם

תענית מוקדמת

▲ אם חל פורים ביום ראשון, מקדימים להתענות ביום חמישי (שז"ע סי' תרפ"ו סעיף ב'), כי בערב שבת אין קובעין תענית בתחילה מפני כבוד שבת (משנ"ב ס"ק ג'), והטעם לפי שרגילים להרבות בו בסליחות ותחנונים, ובערב שבת אין זמן לכך דעסוקים בהכנות צרכי שבת ("טור"). הב"י כתב בשם הרמב"ם טעם אחר, כדי שלא יכנס לשבת מעונה מפני כבוד שבת (משנ"ב ס"ק ג'). ואף שבשז"ע (סי' תק"י סעיף ג') כתב שכל הצומות שחלים בשבת דוחים ליום ראשון והטעם דאקדומי פורענות לא מקדימים, אבל תענית אסתר אינו צום של פורענות רק זכר לנס, ועוד משום שאי אפשר לאחר ליום ראשון שהוא פורים.

"אבינו מלכנו" ותחנון

▲ בכל שנה אין רגילים לומר "אבינו מלכנו" ותחנון במנחה של תענית אסתר, כיון שהוא ערב פורים. אבל בתענית אסתר מוקדמת אומרים "אבינו מלכנו" ותחנון מכיון שאין זה ערב פורים.

שכח ואכל ביום התענית

▲ מי שהיה בדרך ושכח שמתענים ביום ה' ואכל, ובליילה נודע לו שהעולם התענו היום, יתענה למחר בערב שבת (משנ"ב שם).

▲ **שאלה:** בתענית אסתר (מוקדמת) שכח ואכל בשוגג, האם מספיק לגמור הצום כמו בשאר תעניות, או חייב לצום יום שלם למחרת ביום שישי?

תשובה: ישלים התענית כמו שאר תעניות ולא חייב לצום למחרת, והא דכתב המשנ"ב (סי' תרפ"ו ס"ק ג') שאם הגיע לביתו בלילה ונודע שביום היה תענית, צריך לצום למחרת ביום שישי, התם משום שכל היום עבר עליו בלי תענית, ובלי כוונה לצום, משא"כ בזה שבעצם הוא צם רק אכל בטעות, הוי כמו שאר תעניות שמשלים אותן יום ודי בכך (הגר"נ קרליץ זצ"ל, והגר"ח קניבסקי זצ"ל).

קטן שהגדיל ביום שישי

▲ קטן שנעשה בר מצוה ביום שישי, י"ב אדר, הגם שלא צם ביום חמישי (אף שזו תענית מוקדמת, שבשבת, שהיא י"ג באדר, אז הוא כבר בר מצוה), מ"מ כך תקנו שזה הזמן ולא צריך לצום ביום שישי כשהוא כבר בר מצוה (וע"ע "שלמי תודה" בזה).

ברית מילה ביום חמישי

▲ אם יש ברית מילה ביום חמישי (תענית אסתר מוקדם), יש סוברים שיאכלו כל הקרואים אפילו בשחרית, ולמחר יתענו כולם (רמ"א סי' תרפ"ו ס"ח ב'), ואף בעל הברית (מו"ק ו"חיי אדם"), ועי' "שונה הלכות"). ויש סוברים שאין לשאר הקרואים לאכול בסעודת הברית, ויעשוה בלילה, אבל בעלי הברית שהם הסנדק, המוהל, אבי הבן ואמו מותרים לאכול. ואינם צריכים להשלים (משנ"ב בשם ה"ט"ז ו"אליהו רבה"). וכל מקום יעשו לפי מנהגם ("כ"פ החיים" ס"ק כ"ח).

עלייה בתענית אסתר לבעל ברית

▲ בעל הברית שלא צם, לא יכול לקבל עלייה לתורה במנחה, כיון שאצלו אין כאן תענית כלל ("מקור חיים" סי' תקס"ו), אבל בבוקר, הגם שקוראים "ויחל", שהוא קריאת של תענית, יכול לקבל עלייה, כיון שזה יום חמישי שבין כך יש חיוב קריאת התורה יש לסמוך על המקילים שבכ"ה"ג יכול לקבל עלייה (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

חתו בתענית מוקדמת

▲ אם הקדימו התענית ליום ה' יש להקל דחתן בו ימי המשתה אינו

צריך להשלים עד צאת הכוכבים וכן חתן ביום חופתו יכול אחר החופה לאכול (שעה"צ סי' תקנ"ט ס"ק ל"ב).

פורים שחל במוצש"ק

"צדקתך צדק"

▲ אם חל פורים במוצש"ק, אין אומרים "צדקתך צדק" באותה השבת שהוא ערב פורים, כמו שאין אומרים תחנונים בערב פורים שחל בחול (משנ"ב סי' תרפ"ו ס"ק ג').

האם בשבת המגילה מוקצה

▲ נחלקו האחרונים בט"ו שחל בשבת בעיר מוקפת חומה, אם המגילה מוקצה או לא (עי' משנ"ב סי' תרפ"ח ס"ק י"ח). אבל שאר השבתות כגון שבת ערב פורים כו"ע מודים שאין המגילה מוקצה ("שערי תשובה" סי' תרצ"ג ס"ק ב').

האם "משלוח מנות" מוקצה

▲ **שאלה:** קנה משלוח מנות מוכן בחנות, ויש בו מעט דברים אבל עולה יקר משום שעיצבו אותה בצורה מיוחדת (עם הרבה אוויר בפנים, וכן הרבה קש ונייר צלופן!) האם מותר לטלטלו בשבת?

תשובה: מכיון שמאוד מקפיד שלא יתקלקל, ואם נוגעים בו יכול להתקלקל, יש לו דין של מוקצה מחמת חסרון כיס, ואע"פ שכתוב בשז"ע (סי' ש"י סעיף א') שאין מוקצה באוכלים, מ"מ הכל לפי הענין, והיות שמאוד מקפידים ונוהרים בזה, יש לחשוש בו משום מוקצה (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

הכנת קריאת המגילה בשבת

▲ **שאלה:** האם מותר להכין את קריאת המגילה בשבת כאשר פורים חל במוצאי שבת?

תשובה: כתב ב"שערי תשובה" (או"ח סי' ש"ז ס"ק א') בשם הרדב"ז שאסור לקרוא ספר בשבת כדי להכיר מקום שצריך להגיה אותו למחר. אבל אם מכוון לקרוא ואם ימצא טעות יגיה למחר, מותר. וכוונתו שאם מכוון לשם לימוד, מותר אגב זה גם להגיה. אבל לכתחילה לשם הגהה, אסור משום "ממצוא חפצך", וכמבואר בתשובה שם.

ובשו"ת "התעוררות תשובה" להגאון רבי שמעון סופר זצ"ל (ח"ב סי' קס"ח) כתב לגבי מי שמעיין כל השבוע בכתבי יד שרוצה ליתנם להדפיס, ומגיה את הכתבים בקושיות והגהות כדי שיהיו ראויים לדפוס, מותר גם בשבת ללמוד מתוכם ולראות בהם חידושי תורה, ובתנאי שיצניע את כלי הכתיבה בארגו ויסגרנו במפתח, כדי שלא יבוא בקלות לידי כתיבה, ולא חוששים שיקח המפתח, כי בינתיים יזכור שהוא שבת.

וכן הורה הגרש"ז אויערבך זצ"ל שמותר ללמוד בשבת דברים שצריכים לדעת לבחינה או ללימוד ביום חול, מכיון שכבר בשבת יש לו את הידיעות והלימוד, ובשבת עצמה נהנה ממעשה הלימוד הזה, ממילא נחשב דבר זה צורך שבת. ולפי"ז ה"ה שמותר ללמוד קריאת המגילה בשבת, ואין בזה חשש הכנה, וכן הורה הגר"נ קרליץ זצ"ל.

הכנה משבת לחול

▲ אסור לטלטל את המגילה בשבת (במקום שיש עירוב) ולהביאה לביהכ"נ לצורך הלילה, משום איסור הכנה משבת לחול, אבל אם בא מוקדם לביהכ"נ ולומד בשבת מתוך המגילה, מותר.

ומסיבה זו יש בתי כנסיות שמאחרים זמן תפילת ערבית במוצש"ק בערך עשרים דקות לאחר צאת הכוכבים, כדי לאפשר למתפללים להביא את המגילות. ושאר בתי כנסיות מכריזין שיביאו המגילה לביהכ"נ לפני שבת. וכן אסור לומר: "אני הולך לישון בשבת כדי שיהיה לי כוח למוצש"ק" אבל מותר לחשוב כן (מג"א).

קריאת המגילה בשבת מפלג המנחה

▲ **שאלה:** מי שאנוס, האם יכול לקרוא את המגילה בשבת אחר"צ לאחר פלג המנחה?

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה'):

אח"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

מראש, וליל פורים במוצאי שבת טוב להתחיל מראש, שלא יהיה נפשם עגומה בקריאה לחציין".

חוזרים במוצש"ק לבני ברק

◀ בני עיר שהיו בשבת זו (י"ג אדר) בירושלים, וחוזרים במוצש"ק לערים חייבים בכל המצוות של י"ד (הגם שחוזרים לאחר צאת הכוכבים, "חזון איש" הל' מגילה ס' קנ"ד), ויכולים כבר לקרוא את המגילה בירושלים עם ברכה (הגר"נ קרליץ זצ"ל, וכן נוהגים). אבל יש להקפיד שהבעל קורא יהיה גם הוא מבני עיר, ולא מבן כרך.

סעודת ליל פורים

◀ גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה (רמ"א ריש ס' תרצ"ה), ואפילו כשחל פורים במוצש"ק ועשה סעודה חשובה בסעודה שלישית, צריך להרבות קצת בלילה לכבוד פורים, אך אין לעשותה סעודה כפי שיעשה למחרת, ששם צריך להרבות יותר (משנ"ב שם).

אכילת בשר במוצש"ק

◀ כתב המג"א בשם ה"כל בו", יש שאין אוכלין בשר בליל פורים כדי שלא יטעו לומר שהוא סעודת פורים, וענין כזה תלוי לפי מנהג המקום (שעה"צ ס' תרצ"ה ס"ק י"ב), וכל זה בליל פורים רגיל, אבל במוצש"ק שיש מצות סעודת מלווה מלכה, ויש מעלה להדר אותה בבשר כמבואר במשנ"ב (ס' ש"י ס"ק א') בודאי מותר לאכול בשר אף שהוא ליל פורים, מכיון שיאמרו שזה משום סעודת מלווה מלכה.

מהלכות פורים

ברכת רעם וברק באמצע קריאת המגילה

◀ **שאלה:** באמצע קריאת המגילה ראה ברק ושמע קול רעם, האם מותר להפסיק כדי לברך על הברק והרעם?

תשובה: נפסק בשו"ע (ס' תרצ"ב סעיף ב'): "אין לשוה בעוד שקורין אותה". ועי' במשנ"ב (ס"ק ט') שפסק שבדיעבד אם הפסיק יצא, אם לא הפסיד שום מילה מן הקריאה. וכתב עוד (שם) ששאלת שלום מפני הכבוד בקריאת מגילה, דינה כמו שאלת שלום בין הפרקים של ק"ש.

והנה לענין ברכת רעם וברק בשעה שקורא קריאת שמע, יש הסוברים שיפסיק אפילו באמצע הפרק, משום שברכת הרעם היא מצוה עוברת, ויש חולקים וסוברים שמכיון שעוסק בשבחן של מקום, אין לו להפסיק בשביל שבח אחר, ולא דמי לכל דבר שבקדושה ("תבואות שור", ו"אלהי רבה"). וכן מובא ב"חיי אדם" שרק בין הפרקים יפסיק לברכת רעם וברק, וכן כתב המשנ"ב (ס' ס"ו ס"ק י"ט), ולפי זה גם במגילה יש להפסיק רק בין הפרקים.

מה נקרא בין הפרקים במגילה? ה"שלישי גיבורים" במגילה מסתפק מה נחשב לבין הפרקים במגילה, והגאון מהר"ש קלוגר זצ"ל כתב שפרקי המגילה הם: מתחילתה ועד "איש יהודי", ומ"איש יהודי" עד "בלילה ההוא", עיי"ש. וב"מחצית השקל" מביא בשם "להם חמודות", מכיון שיש פרשיות במגילה, אע"פ שהן סתומות, הן הנחשבות לפרקים (שעה"צ ס' תרצ"ב ס"ק י"א).

תפילה לאחר שתיית יין

◀ **שאלה:** האם מותר להתפלל או לברך בפורים לאחר שתיית יין? תשובה:

א. יין שבתוך הסעודה אינו משכר (מג"א בשם הסמ"ק), והכל לפי מה שמבין בדעתו (פמ"ג, מובא במשנ"ב ס' צ"ט ס"ק ב').

ב. אם שתה רביעית יין, אפילו שרגיל לשתות הרבה ואינו שיכור כלל, לכתחילה לא יתפלל עד שישכור יינו (שו"ע ס' צ"ט סעיף א', משנ"ב ס"ק ד'), ואולי בזה"ל שלא כ"כ מכוונים מותר להתפלל אם חושש שיעבור זמן תפילה (משנ"ב ס"ק ג'), ואם היין מהול במים מותר לכתחילה להתפלל (שם ס"ק ב').

ג. יש ג' דרגות של שיכרות:

1. אם שתה יותר מרביעית ויכול לדבר בפני המלך, לכתחילה לא יתפלל ק"ש וברכותיה, ולא שמו"ע, ובדיעבד אם התפלל – תפילתו תפילה (שו"ע, משנ"ב ס"ק ח), ויצא ידי ק"ש, אבל ברכות וברכת המזון יכול לברך לכתחילה (משנ"ב ס"ק ט').

2. אם אינו יכול לדבר לפני המלך, תפילתו תועבה, וכאילו עובד ע"ז, וצריך לחזור ולהתפלל, ואם עבר זמנה, משלים בתפילה שלאחריה (שו"ע, משנ"ב ס"ק ה'), ואין מצרפים אותו למנין עשרה בברכת המזון או בתפילה, אבל לזימון של ג', מצרפים (שו"ע, משנ"ב ס"ק ט').

3. הגיע לדרגת שכרותו של לוט, מופקע מכל המצוות רח"ל. ומצוי מאוד שמגיעים לתפילה ויש אנשים שצועקים בשמו"ע, ולא שולטים על עצמם, וזה נחשב שאינו ראוי לדבר לפני מלך (שבאופן כזה אם היה עומד לפני מלך, היו מיד דנים אותו משום בזיון כבוד המלכות), ונמצא שאין שייך לצרפו למנין.

יסוד השאלה הוא, דאיתא בשו"ע (ס' תרצ"ב) מי שהוא אנוס וכו' יכול לשמוע קריאתה מבעוד יום מפלג המנחה, עיי' שם, וא"כ האם הי"נ אפשר לקרוא את המגילה בשבת לאחר פלג מנחה.

תשובה: יש סוברים שכל זה ב"יג אדר שחל בחול, אבל י"ג שחל בשבת אסור, דכמו כשחל פורים בשבת גזרו שלא לקרותה שמא יבוא לטלטל ד' אמות בשבת, הי"נ בזה (מג"א שם), ויש סוברים דוקא כשפורים חל בשבת שכולם מקיימים את המצוה, יש חשש שיבואו לטלטל, משא"כ כשרק יחיד מקיים מצוה, אם יבוא לטלטל ברה"ר יזכירוהו על כך, ומה"ט במילה שחל בשבת לא גזרו שמא יטלטל הסכין או התינוק (הגה"ת חת"ס ס' תרפ"ח, והא דהמג"א לא חשש לסברא זו, כתב בהג"ת "ברוך טעם" משום לא פלוג).

לענין בין השמשות עיי' פמ"ג (ס' תרצ"ב מ"ז) דיש להסתפק אם אפשר לקרוא המגילה בבין השמשות לפני מוצש"ק, כעין שמצינו (שו"ע ס' שמי"ב) דבין השמשות בכניסת השבת לא גזרו משום שבת, אפשר ה"ה במוצש"ק בין השמשות יכול לקרוא ואין זה בכלל הגזירה לא לקרוא בשבת.

המשך סעודה ג' בליל פורים

◀ יש איסור טעימה בליל פורים לפני המגילה, מ"מ כל זמן שממשיך סעודה שלישית של שבת, עדיין קדושת שבת עליו, ויכול להמשיך סעודתו, כמו בכל מוצש"ק (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

המשך סעודתו לאחר הלילה

◀ **שאלה:** כשחל פורים במוצש"ק, וסעודה שלישית בשבת נמשכת לתוך הלילה, וגם אכל כזית פת במוצש"ק, האם צריך להזכיר "על הנסים" בברכת המזון?

תשובה: אין לומר "על הנסים" בברכת המזון אפילו אכל כזית פת במוצש"ק, ואפילו לנוהגים כמו ה"ט"ז (סו"ס קפ"ח) לענין ר"ח שחל במוצש"ק שצריך להזכיר גם "רצה" וגם "יעלה ויבוא" (מובא במשנ"ב שם ס"ק ג'), בזה כו"ע הודו שאין להזכיר "על הנסים" כיון שהזכרת פורים אינו אלא רשות (משנ"ב שם).

ועוד טעם מובא כי הזכרת "על הנסים" באה לפני אמירת "רצה" ולכן יש יותר מקום לחשוש לתתני דסתרי, משא"כ ברי"ח שאומרים "יעלה ויבוא" לאחר "רצה", ולפי טעם זה לכתחילה יש להיזהר לא לאכול פת לאחר צאה"כ. אבל יש אומרים דכיון ד"על הנסים" בלילה הוא רשות אין צריך להימנע מלאכול.

שתיית מים במוצש"ק

◀ בכל מוצאי שבת מותר לכתחילה לשתות מים לפני הבדלה, וכמבואר בשו"ע (ס' רצ"ט), אולם בפורים שחל במוצש"ק לפני קריאת המגילה כתב המשנ"ב (סו"ס תרצ"ב) שאפילו טעימה בעלמא אסורה, ולכן לכתחילה לא ישתה אפילו מים לפני גמר קריאת המגילה. אולם לפי מה שביאר ה"אלהי רבה" שהטעם שהחמירו בזה אפילו בטעימה בעלמא, משום שאחרי התענית יש חשש שמא ימשך, עיי' שם. לפ"ז במוצש"ק שלא צם כל היום מותר לטעום לפני המגילה, כמו לפני שאר המצוות.

מגילה קודם או הבדלה

◀ **שאלה:** האם יש להבדיל או עכ"פ לברך ברכת "בורא מאורי האש" לפני קריאת המגילה, כמו שמצינו שיש נוהגין כן לענין תשעה באב שחל במוצש"ק, לפני קריאת מגילה איכה?

תשובה: לענין הבדלה כתב הרמ"א (ס' תרצ"ג, א') "וקוראים המגילה וראשון מבדילין" ע"כ. וה"מ בקריאה בציבור, אבל יחיד הקורא בביתו, וכן הבא לביתו לאחר קריאת המגילה בביה"כ, והולך לקרוא שוב להוציא בני ביתו, צריך להבדיל קודם ואח"כ לקרוא את המגילה ("דעת תורה" ו"כף החיים" שם).

ולענין ברכת "בורא מאורי האש" המנהג הוא לא לברך לפני קריאת המגילה בביה"כ, ודוקא בתשעה באב דאין מבדילין אח"כ משום הכי אומרים ברכת "מאורי האש" לפני המגילה משא"כ בפורים דמבדילין עדיף לסדרו על הכוס, ומשום חשש דנהנה מהאור קודם ברכה ליכא, דכבר נפטר בברכת "יוצר המאורות" של שחרית ("בית יוסף" שם ושעה"צ ס' רח"צ ס"ק ג').

נשתתק הקורא באמצע המגילה

◀ אם נשתתק הקורא באמצע המגילה, דעת האחרונים דא"צ הקורא השני העומד תחתיו להתחיל בראש רק יתחיל ממקום שפסק הראשון דהוא טרחא דציבורא (משנ"ב ס' תרצ"ב ס"ק ב', ומסיים שם, ועיי' ב"שערי תשובה").

והנה ב"שערי תשובה" כתב היות שכל הטעם שלא חוזרים משום טרחא דציבורא, ולכן "אם לא קרא רק קצת פסוקים אינו מאריך טרחא ויתחיל מראש, וגם נראה אם רוב הציבור מסכימים שיתחיל

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

פורים תשפ"ד

חומר גזירת המן "להשמיד להרוג ולאבד" – ביום אחד

גיליון מס'
144

ברור שארצות הברית היא מעצמה מפני שיש לה צבא בכל מקום, וככה גם היה אחשורוש, שליטתו על כל המדינות נעשתה על ידי צבא שנמצא בכל המדינות, והוא הגיע לזה על ידי שכבש מדינה אחר מדינה, וכמו שעשה היטלר שכבש מדינות רבות, ואחשורוש המשיך ככה עד שכבש את כל העולם.

התועלת שיש בקריאת עושרו ותוקפו של אחשורוש

ודבר זה הגר"א (עי' בביאורו למגילה א, ב) האיר בו את עינינו, ונבאר דבריו, יש מחלוקת במסכת מגילה (י"ט א') מהיכן קוראים את המגילה, ויש מאן דאמר שמתחילים לקרות מ"בלילה ההוא נדדה שנת המלך", וטעמו מפני שאז התחיל הנס, שאחשורוש התחיל לחשוד בהמן שהוא חותר נגדו, וסיבב הקב"ה שבדיקו הגיע לשם המן, וכששאל אותו אחשורוש "מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו" עונה המן "ביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר נתן כתר מלכות בראשו", אחשורוש רואה שכל הזמן המן מדבר על מלכות וזה גרם לו עוד יותר לחשוש שהמן חותר נגדו והוא מדבר מהרהורי לבו כל היום שהוא רוצה להיות מלך, ואחר כך המן היה מוכרח לטיל עם מרדכי בכל רחובות שושן ולקרות לפניו "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו", זה השפלה נוראה, ולמחרת הזמינה אותו אסתר לסעודה וזו היא אמרה לאחשורוש "המן הרע הזה", וכשיצא אחשורוש נפל המן לפני אסתר להתחנן על נפשו, וכשהמלך שב מגינת הביתן וראה אותו נופל על המטה של אסתר אמר "הגם לכבוש את המלכה עמי בבית", ואז כבר "ויאמר חרבונה הנה העץ אשר עשה המן למרדכי אשר דבר טוב על המלך", ובזה היתה נפילת המן לגמרי וכנוכר כל זה במגילה. ושיטה זו מובנת היטב למה מתחילים מ"בלילה ההוא" שאז היתה ההתחלה של נפילת המן וכפי שביארנו.

אבל יש מאן דאמר, וכך נפסק להלכה, שקוראים את המגילה מתחילתה, וכאן צריך להבין לשם מה צריך לקרוא מתחילת המגילה "ויחי בימי אחשורוש" לקרוא את כל עושרו והמשתה הגדול שעשה, מה זה נוגע לנו? ולפי דברינו מבואר הדבר היטב, שמחשבונו הגדול של אחשורוש ושהיה שולט על שבע ועשרים ומאה מדינה, מזה נדע את גדול הסכנה שהיתה לנו, שמכיון שאחשורוש היה עשיר גדול והיה שולט בצבא על כל המדינות, כל פקודה שלו היתה מתקיימת וח"ו יכול היה המן לבצע את זממו להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים ביום אחד!

בגזירת המן לא היה ליהודים לאיפוף לברוח

אם מתבוננים בזה רואים כמה חמורה היתה הסכנה של עם ישראל בגזירת המן, שגזירתו של המן היתה הרבה יותר קלה לביצוע, לא כמו אצל היטלר. וליהודים לא היה להיכן לברוח, וכמו שכתוב בתרגום שני (ריש פ"ד) שבאותם ימים שביקשה אסתר "לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו אחר תשנתו שלשת ימים לילה ויום", כינס מרדכי את כל היהודים ואמר לפניו דברי כיבושין, ומובא שם שכן אמר להם מרדכי הצדיק: אין לנו על מי להשען, מה נעשה, נברח לאיזה מדינה אחרת? בכל המדינות יש אותה גזירה! וכך היה מרדכי הצדיק דורש להם וקורא לפניו "בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו", והיה מעורר אותם מרדכי לעשות תשובה ואמר להם מרדכי: תראו בנינו נגזר עליה "עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת", אבל הם עשו תשובה וה' קיבל את התשובה שלהם, ואותו דבר יונה הנביא בעצמו, שבלעה אותו הדגה ולא יכול היה להתקיים שם, עמד יונה הנביא התפלל ועשה תשובה וקיבל על עצמו ללכת לנינוה ולומר להם את הנבואה והוא ניצל, כך גם אנתנו, אל תחשבו שיש לכם מקום אחר להפלט שמה, כי בכל מדינה יש אותה הגזירה וכל הגוים מצפים ליום הזה...

ובתרגום שני מובא נוסח האגרות ששלח המן לכל מדינות אחשורוש, וכתוב שם שהיה כתוב באגרות אלו שנשלחו לכל המדינות שכל מי שיחביא יהודי יהרג! ובמדרש מובא סיפור על יהודי אחד שהיה לו משפחה וילדים ובא לגוי ואמר לו אני מוכן להיות עבד שלך וגם הבנים שלי עבדים שלך העיקר שתסתיר אותנו! ומספר המדרש שקרא לו הגוי והראה לו את נוסח האגרות שמי שיחביא יהודי אחד יהרג... ויותר

ההבדל שבין גזירת המן הרשע להיטלר ימ"ש

כדי להכנס לפורים מתוך שמחה, אנחנו צריכים להתבונן על הגזירה של המן, לראות עד כמה היא היתה חמורה ומסוכנת וכך לשמוח במה שנצלנו ממנה. כשנתבונן נראה שהגזירה של המן היתה גזירה נוראה, הרבה יותר גרועה משל היטלר ימ"ש, שני רשעים אלו היטלר והמן הם מאותו גזע, שניהם הם בני עשו, המן האגגי היה מזרעו של אגג העמלקי וגם היטלר היה מזרע עמלק, ושניהם רצו להרוג את כל היהודים, היטלר מיד כשעלה לשלטון עם מפלגתו הנאצית, הוא כבר הכריז בנאומו בפני כל העולם: המטרה של המפלגה שלנו זה להרוג את כל היהודים שבכל העולם. ואותו דבר המן, "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן" - לא לחמול על הזקנים, גם נערים גם זקנים - "מנער ועד זקן, טף ונשים, ביום אחד, בשלשה עשר לחודש שנים עשר הוא חודש אדר", שניהם היה להם אותו מטרה.

אבל יש הבדל עצום ביניהם, היטלר הצליח בחלק, הוא הרג מליוני יהודים, עשו חשבון שהוא הרג ששה מליון יהודים! אבל הגזירה של המן היתה הרבה יותר חמורה ומסוכנת לעם ישראל מאשר ההשמדה של היטלר, כי היטלר לא יכול היה לבקש מאיזה מדינה תביא לי את היהודים להרוג אותם, אף מדינה לא תעשה את השטות הזאת, וזאת מחמת ב' טעמים, א' - מפני שהיהודים נחוצים לכלכלה, וכפי שאנו רואים בהיסטוריה שאיפוף שהיהודים הלכו הכלכלה ירדה פלאים, וכמו בספרד שלאחר גירוש ספרד כלכלת ספרד נעשתה גרועה, בכל המדינות היהודים מחזיקים את הכלכלה ואת המסחר, ב' - אבל חוץ מזה הרי הם יושבים תחת חסותם ומתפקיד המדינה זה לדאוג להם, אפי' מוחמד מלך מרוקו כשהגרמנים רצו לחייב את כל יהודי מרוקו לשים טלאי צהוב על בגדם אבל מוחמד התנגד לזה ואמר שאם תתבצע גזירה כזו גם אני אלבש את הטלאי הזה..., הרי שהיטלר לא היה יכול לבקש יהודים בשביל להרוגם מבלי לכבוש את המדינה, בשביל לבצע את מחשבתו להרוג את היהודים היה חייב היטלר לכבוש מדינה אחר מדינה, הוא כבש את פולין ושלח את היהודים שלה לאושוויץ, וגם את צרפת היטלר כבש וגם מצרפת נשלחו יהודים לאושוויץ, מה שהיטלר הצליח לכבוש הוא עשה שם צרות, אבל את אנגליה לדוגמה שהוא לא הצליח לכבוש לא נהרגו שם יהודים, הרבה מתו מהפצצות אבל לא נשלחו משם יהודים למחנות ריכוז, המלחמה של היטלר לא היתה בכל המדינות, והיא לקחה כמה שנים.

אבל המן אמר "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים - ביום אחד!", הוא רוצה לחסל את כל היהודים, לא בזמן ארוך, אלא ביום אחד, ולכאורה הדבר פלא, מי יכול לבצע גזירה כזו ביום אחד להרוג את כל היהודים, הרי היהודים מפוזרים בכל המדינות, אלא שכוחו של המן היה יותר גדול משל היטלר, שהרי אמרו חז"ל (מגילה י"א א') שאחשורוש היה מושל בכיפה, "המולך מהדור ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה", ואמרו חז"ל שהודו וכוש שתי מדינות סמוכות הם, וכמו ששלט על שתי מדינות קרובות אלה כך הוא שלט בכל העולם, מאה עשרים ושבע מדינות! ויש לשאול איך יתכן כזה דבר שאדם אחד בודד שולט על כל כך הרבה מדינות? אלא שהיה לו לאחשורוש חיילי צבא מפוזרים בכל מקום, בשביל להבין את זה אפשר לראות דוגמא לזה גם בזמינו, 'ארצות הברית' נקראת המעצמה הכי חזקה בעולם, ולמה? כי ארצות הברית היא עשירה והיא מחזיקה בצבא בהרבה מקומות בעולם, [גם] במקנאס שבמרוקו היה מחנה אמריקאי, אחרי מלחמת העולם הקימו שם האמריקאים מחנות צבא, וגם במקומות שאין להם מחנה צבא יש להם שליטה על ידי נושאות מטוסים שיש להם בכמה מקומות בעולם, וגם בים התיכון יש להם ספינות ענקיות נושאות מטוסים והם משתמשים בהם בעת הצורך וכמו למשל היום שהאמריקאים מפציצים את החותים על ידי ספינות אלו, [וגם] בים ההודי שבין הודו ליפן היה להם צי אוניות, ובמלחמת העולם היפנים נלחמו עם האמריקאים והצליחו לפוצץ ספינות רבות של האמריקאים על ידי מטוסים מתאבדים, עד שהאמריקאים הכריעו את המלחמה עם פצצת אטום, ובשביל להחזיק צבא גדול שכזה צריך עושר רב, וכנראה ארצות הברית יש לה את המשאבים לזה, עכ"פ הדבר

מעליגים עליו לשם מה הוצרך לשלוח אגרות אלו והרי פשוט שכל אחד שורר בביתו, ועל ידי זה יכל מרדכי לשכנע את האומות על ידי האגרות האחרונות שהאגרות האמצעיות ששלח המן אינם נכונות. אך עדיין יש להבין מדוע אם לא היו האגרות הראשונות לא היה נשתייר שריד ופליט, הרי היה עוד זמן רב עד שהמועד שקבע המן להשמיד ולהרוג את כל היהודים? ופירש רש"י שם "שהיו ממנהיגין להורגן במצות המלך באגרות האמצעיות, ולא היו ממתנינים ליום המועד", והסברתי את זה במה שראינו שהיה אצל הסיטל ימ"ש, לאחר שעלתה מפלגת הנאצים לשלוטן הוציאו את היהודים מהחוק, זאת אומרת שאם משהו עושה ליהודי משהו אי אפשר לתבוע אותו, כך הם קבעו בפרלמנט הנאצי בבוקר, וכבר בלילה באותו יום יצאו הנאצים לפרוע פרועות ביהודים ולבזוז את ממונם, ונקרא אותו הלילה ליל הבדולח, ככה גם אצל אחשוורוש, לאחר שנשלחו האגרות להתכונן להריגת כל היהודים ממילא הגויים לא פחדו לבזוז ולהרוג יהודים, שאין איש שיחייבם על מעשיהם מאחר שבין כה וכה עוד כמה זמן יהרגו את כולם. אמנם יש להעיר שאפי' אם נאמר כן שהיו פורעים בהם קודם הזמן שקבע המן, אך עדיין כיון שזה לא הזמן הרשמי למה לא היה נשאר מישראל עד כדי כך אפי' לא שריד ופליט, וצ"ע.

כח התפילה – תשועתם היתה לנצח

עד עתה הסברנו את גודל הסכנה שריחפה על עם ישראל, אבל כיצד הם ניצלו ממנה? הנס שנעשה במגילה היה זה מכח התפילה! וכבר הבאנו מתרגום שני איך שמרדכי כינס את כל היהודים והיה אומר להם דברי כיבושים "בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלוקיך ושמעת בקולו, כי אל רחום ה' אלקיך לא ירפך ולא ישחיתך", "כי לא יטוש ה' את עמו", כך בכח התפילה הם הצליחו לקרוע את הגזירה הנוראה, אני אומר לכם, יש דבר כזה שיכול לשנות גזירות, קוראים לו תפילה, התפילה יכולה לשנות גזירות! אבל אנחנו לא מנצלים את זה, לא מתפללים כמו שצריך, לא לומדים לדעת איך להתפלל, לדבר עם הקב"ה ברצינות ולא לחלוש, דבר זה צריך אומנות, צריך ללמוד איך לדעת לדבר עם הקב"ה!... היום בא יהודי אחד שהתפלל ערבית במנין כאן בבית, ולאחר התפילה הוא ניגש אלי וביקש ממני ברכה, הוא אמר לי אין לי ילדים, אני רוצה ברכה שיפקדני הקב"ה בזרע של קיימא, אז ברכתי אותו ה' פקודך, אבל אמרתי לו תשמע, בתנ"ך יש דוגמא אחת של אשה שלא היו לה ילדים, היא חנה, והיתה מאד בצער, כי היה לה צרה והצרה שלה, פנינה, היו לה עשרה ילדים והיתה מקניטה אותה, לפעמים היתה מבקשת ממנה אולי יש לך איזה מוצץ וכדומה כל מיני דברים של תינוקות, היא ידעה שאין לה ילדים, אלא "בעבור הרעימה", בשביל שהיא תתרעם ותתפלל לפני הקב"ה, ודודי רבי יוסף צ"ל אמר לי שכתוב בחז"ל שחנה התפללה תשע עשרה שנה לקבל את שמואל! ובסוף היא קיבלה את שמואל, תשע עשרה שנה היא התפללה! [ונועד אמרתי לאותו יהודי, מה שכתוב בנביא שכשהיו עולים לרגל לשילה חנה לא היתה אוכלת מן השלמים, היא היתה בוכה ולא אוכלת בגלל שהיתה בצער שאין לה ילדים, אמר לה אלקנה בעלה, "למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לבבך הלוא אנכי טוב לך מעשרה בנים", ויש להבין מה הפירוש "הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים", וכי מה הוא רוצה שהיא תוותר על הבנים, נכון יש לה בעל טוב אבל בנים אין לה, איזה מן דבר זה לומר לאשה שכל כך מצטערת "הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים"? ואמרתי בזה פשוט נפלא, כתוב במדרש שוחר טוב, שיש לדקדק בפסוק, לא כתוב לך הלא "אני" טוב לך מעשרה בנים, אלא "אנכי" טוב לך מעשרה בנים – "אנכי ה' אלקיך", עכ"ל המדרש. והפשוט בדברי חז"ל הללו שאמר לה נכון אין לך ילדים, אבל כמה התעלית מזה שלא היו לך ילדים באמונה של אנכי ה' אלקיך, כל יום היא היתה צריכה להתחזק באמונה בהשם, חנה לא התיאשה, תשע עשרה שנה התפללה! היא ידעה ברור שהכל רק מיד ה' והוא זה שיכול לענות לי ואני צריכה להפציר בו לקרוע את הגזירה, זה הפשוט במדרש, ההתעלות באמונה שהיתה לך מזה שאין לך ילדים שווה יותר מהילדים שאין לך, ההתעלות באנכי ה' אלקיך טוב לך מעשרה בנים! ובאמת כל הענין של 'תענית אסתר' אומר הרמב"ם (פ"ה מהל' תעניות ה"ט) שאין זה כמו כל התעניות, שבכל התעניות תקנו חכמים להתענות בשביל דברים שעשו אבותינו ואנו חוזרים בתשובה על חטאים שבידינו, אבל בתענית אסתר לא היה שום חטא, והתענית היא זכר לתפילות לדברי הצומות וזעקתם, לכן אנו צמים בתענית אסתר, כי "תשועתם היתה לנצח ותקוותם בכל דור ודור".

בדברי התורה לשמה: שצריך לשים שתי המנות בשני כלים נפרדים

לרשות פטור כל זמן שנותר חלק מהכלי ברשות הראשונה, אין זה אלא מחמת שעדיין הם אגודים עם רשות היחיד מחמת שהכלי שהם נמצאים בו עדיין מונח שם, והסברא הזו מבוארת בכמה ראשונים בסוגיא בשבת שם [יעו"י ר"ח, ותוס' פסחים פה, ב ד"ה בנגרין]. ומה שהביא את לשונו של הרמב"ם "שהכלי משים כל שיש בו כחפץ אחד", נראה דאין כוונתו בזה לבאר את טעם הפטור, דהוא משום שהם חשובים כחפץ אחד, אלא כוונתו לומר את העולה לדגא – שהכלי וכל מה שיש בו חשובים כחפץ אחד, וכשם שאם מוציא מקצת מן החפץ פטור כך אם יוציא רק מקצת מן הכלי יהיה פטור. ג. עוד יש לטעון על דבריו, דאף אם אמת שהם חשובים כמנה אחת, אכתי אפשר לצאת יד"ח בשתי מנות המונחות בכלי אחד. לפי שטעם התקנה שתקנו חכמים לשלוח מנות ביום הפורים הוא בכדי לקרב הלבבות, וזה מתקיים על ידי שנותן לחבירו שתי מנות לאכול בסעודת הפורים, ולזה לא אכפ"ל מה שבשעה שקנה המקבל את המשלוח היו חשובים כמנה אחת, משום דסו"ס כשיבוא לאוכלם נמצא הוא אוכל שתי מנות, א"כ הרי השולח הביא לו לסעודת פורים שתי מנות. ד. לדבריו נמצא שכל שהיו שתי מנות מונחות בכלי אחד, אלו נחשבים כמנה אחת. ואילו בגמ' (פסחים קיד, ב) לגבי שני תבשילים לליל הסדר, מבואר שגם דג וביצה שעליו חשובים כב' תבשילים, ואפילו שהם מונחים יחד באותו כלי [ולא רק שהיו בכלי אחד, אלא ממש היו מונחים האחד על' השני – דג וביצה שעליו]. הרי לנו, שגם אם נחשיב את שתי המנות כדבר אחד, עדיין יש לנו לדון אותם כשתי מנות, כפי שאנו דנים את הדג והביצה שעליו כשני תבשילין. [נערך מתוך מערכה שלימה שהתפרסמה בקובץ 'מוריה' שנה לו – שבט תשע"ח, עמ' קכג, ראה שם דבריו בארוכה].

מזה היה כתוב שם שכל עיר שימצא בא יהודי אחד, אפילו שהוא עבד אבל הוא יהודי, יקחו את שרי העיר ויתלו אותם כעונש על שאינם מקיימים את גזירת המלך... במשך אותה שנה עשה המן תעמולה איך להרוג יהודים ושכנע אותם בזה ש"שללם לבזוז", זה היה להם פיתוי גדול שהם יכולים לבזוז את היהודים מבלי ליתן על כן דין וחשבון. וחז"ל (מגילה י"ב ב') אומרים בזה"ל: "אלמלא אגרות הראשונות לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט", מה זה 'שריד', אדם שנשתייר ממדינה שלמה, אחרי שהתקיימה הגזירה והרגו את כל היהודים אבל הוא הצליח להתחבא באיזה מקום או להתחפש לגוי שלא יכירו אותו, הוא נקרא 'שריד', ויש גם 'פליט', פליט זה אדם שברח ממדינה הזאת למדינה אחרת, הוא נקרא פליט, ואומרים חז"ל שאם היתה מתקיימת הגזירה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים לא היה נשאר שריד ופליט! לא היה להם לאיפוא לברוח, והגויים גם לא הסכימו להחביא אותם, שמי שהיה מחביא יהודי היה נהרג גם הוא וכן"ל. והביאור במה שאמרו "אלמלא אגרות הראשונות לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט" - אגרות הראשונות היינו האגרות ששלח אחשוורוש בדבר ממוכן הוא המן "להיות כל איש שורר בביתו", ופירש רש"י שם שעל ידי אגרות אלו הוחזק שוטה בעיני האומות, והיינו שהיו

בשו"ת תורה לשמה (סי' קפ"ט) כתב לחדש, שאין לשלוח משלוח מנות באופן שיהיו שתי המנות בתוך כלי אחד, לפי שהכלי מחברן וחשובות כמנה אחת [ואף שלאחר מכן מפרידן המקבל, מכל מקום בשעה שזכה בהן לא היו אלא מנה אחת, ולפיכך לא ייצא בזה השולח חובת 'משלוח מנות']. וסמך דבריו על מה שכתב הרמב"ם (פ"ב מהל' שבת ה"א) גבי הוצאות שבת, שמי שהוציא פירות הרבה בתוך כלי אחד מרשות היחיד לרשות הרבים, כל זמן שחלק מן הכלי עדיין עומד ברשות היחיד אינו חייב, והטעם "שהכלי משים כל שיש בו כחפץ אחד", עכ"ד. ומזה למד שבכל מקום שיש כמה מיני פירות בתוך כלי אחד חשובים כולם כאילו הם אחד, וממילא אם יביא שתי מנות בכלי אחד נמצא שלא הביא אלא מנה אחת (יעו"ש סימן קפ"ט). ויש להעיר על דבריו מספר הערות:

א. אפילו אם צדקו דבריו וחשובים שתי המנות כמנה אחת, עדיין יש לנו לומר שייצא בו השולח חובתו. והטעם, לפי שאנן סהדי שלא הביא לו המשלוח אלא בכדי לצאת בו ידי חובת משלוח מנות, וכיוון שהדרך היחידה שיוכל לצאת היא רק ע"י שלא יזכה המקבל במשלוח רק לאחר שיפריד את המנות ויוציאם מן הכלי, אם כן באמת לא יזכה בזה המקבל עד שיוציאם מן הכלי, ושפיר יש לנו להחשיבו כמי שנתן שתי מנות [וכדרך שאנו אומרים במי ששמע שמת בנו וכתב כל נכסיו לאחרים, ואחר כך בא בנו, ונפסק להלכה שהמכר בטל, לפי שאנן סהדי שלא מכר אלא מחמת שמת בנו, כמבואר בגמ' (ב"ב קלב, א)]. ב. עיקר דבריו שכתב ששתי מנות המונחות בכלי אחד חשובות כמנה אחת, תמוה הוא מאוד, שהרי בידינו טומאה אנו רואים לא כן, שאם נגע טמא באחד מן הפירות לא נטמא אלא אותו הפרי שנגע בו [והפרי הטמא מטמא את חבריו הנוגעים בו בהתאם לדדגת הטומאה שבו], ואילו היו נחשבים כולם כפרי אחד, היה לו לטמאות את כולם בנגיעתו. אלא על כרחך אין גדר לאגד כל' שהוא מחשיבים כפרי אחד. ומה שהמוציא מרשות

הרהורי דברים

כשאדם רוצה דבר מה – גם אם יהיה הפיקח והמחושב ביותר בעולם – הוא מסוגל לשכנע את עצמו עד כמה הרצון הזה נכון וצודק, ועד כמה עליו להשיג אותו, למרות שבתוכו יידע כי הבל יפצה פיו. המן ואנחנו

אותם הרהורי המן, בקעה נקדרה להם במגילה בכמה מקומות. את אשר אמר בלבו ואת שיחותיו עם אשתו וסיעת אוהביו, נכתב בדיו שחורה, ומשמע מינה כי יש לנו צורך בהתבוננות על מחשבותיו.

הן הנה 'אחר הדברים האלה', גידל המלך אחשוורוש את המן, אשר נראה כשפת יתר, כל פעולה בעולם, מאז אכילת עץ הדעת, היא לאחר משהו שקדם לה, ובכן איזה דברים קדמו לגידול המלך אחשוורוש את המן. גילו רבותינו במדרש, 'אחר הרהורי דברים של המן'.

ההרהורים לא מפורטים באותו מקום, אבל אנו יכולים להביןם בהחלט. היו להמן לבטים קשים מול הדבר שנגלה לעיניו.

ונקדים; עם כל הגירסא דינקותא שלנו לבז לזקנו המיוחד ואפו הנלעג של המן, בל נשכח כי הוא העפיל והתמנה לתפקיד ראש השרים של מלך ששלט בכל העולם כולו, אלה מושגים שגם קשה להכיל אותם.

ובעת רואה אותו המן דבר שלא התרחש מעולם. נבדת נבוכדנאצר, ושתי, קוראת תיגר על בעלה. לא נורמלי. בעלה עלה מאשפתות והגיע למלכות הכי גדולה, וגם זה לא נורמלי, והוא זה שממית את האישה שנותנת לו אשראי על כיסא המלוכה.

גוי אשר לא תשמע לשונו

משום כך מבין המן, שעם מלך הפכפך כזה צריך לשמור היטב על הכיסא. לא רק בגלל הכבוד רצה שבתו תינשא למלך, אלא בגלל הביטוח על תפקידו.

זה לא הסתדר, אישה זרה תפסה את התפקיד. כאיש פוליטי הבין שעליו למצוא מסילות לליבה, אבל אינו מכיר שום דבר עליה, לא ברור לו איך רותמים את המלכה לכך שהיא תשמור על תפקידו.

כדי לשמור עם אדם על קשר, עליך לשוחח בלשונו. אחת מצ"ח קללות על ישראל הוא שהאויב שייקח בשבי הוא 'גוי מרחוק

ידענו כי מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק (גיטין נז:), ידענו בזה כמה מהסברי וביאורי הקדמונים איך ייתכן העניין הזה.

וב'איך יתכן' הזה, כלולים כמה שאלות, גם איך התהפך זרעו משנאה יוקדת לאהבה בה גדולה, ואיך ייתכן שקיבלו את זרעו, והלא הלכה היא (מכילתא סוף פ' בשלה) שאין מקבלין גרים מן העמלק.

וביותר קשה מכל – וזו השאלה העומדת לפתחנו כעת – איך זכה אותו רשע לצאצאים תלמידי חכמים.

והאמת שביארו בזה בכמה מספרי הדרוש, כי אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר 'כל בריה', ובכלל זאת גם של המן הרשע, וכיון שהסרת הטבעת זעזעה את כל העולם היהודי וכל לבב יתר, ובאשר דין גרמא שהתעוררו העם לתשובה רבתי, בתענית ולבישת שק ואפר, גם הרחוקים זועקים 'אלי אלי למה עזבתני', הנה אשר על כן מגיע לו שכר.

אמנם ברשעו התכוון להיפך, והלב יודע עד כמה כיוון לעקלקלות, אולם זו הנהגת הבורא עם ברואיו שלא לחסר טובה מאשר הטיב בעולם, גם כאשר המעשה הטוב היה זעיר שם זעיר שם.

ומכאן תקווה גדולה לנמהרי לבב הסבורים כי אין במעשיהם כדי אכילת פרס, ומה כבר שכר יקבלו על שעה בודדת של לימוד תורה או תפילה אחת בהתבוננות, ועל אחת כמה וכמה במעשה קל כמו הארת פנים או עצימת עיניים מראות ברע הן וכיוצא בהן.

על הכל יביא האלוקים במשפט וישלם לאיש חסיד כמפעלו. אם לאותו רשע שלא כיוון למעשה טוב, קיבל כך, אנו שכוונתנו לשמים על אחת כמה וכמה.

אחר הדברים האלה

והשתא דאתינן לאותו המן ומחשבותיו, ניתן דעתנו על הרהוריו.

מה ראה לשמות זו?

וכאן למדנו עד כמה עקוב הלב מכל.

אדם רוצה דבר פלוני, נניח נכנסת בו תשוקה לרכוש לעצמו רכב. כל הסיבות שבעולם אמורות להניא אותו מתוכניתו, אין לו צורך אמיתי בזה, אין לו גם תקציב לממן את הרכישה והוא ייכנס לחובות בלי לדעת מדיכין יפרע אותם, אין לו אפילו חניה מתאימה בשכונתו הצפופה.

אלא מאי, יודע האיש לשכנע את עצמו ואת כל הסובבים אותו עד כמה זה הפסד אם לא יקנה במחיר המבצע הזה, ותמיד יוכל למכור יותר ביוקר וזה יחסוך לו ביטול תורה ועוד חשבונות שבמחשבה מיושבת יבין שכל הרכב הזה הוא ביטול תורה אחד גדול.

ומה נאמר על אדם המתאוה כל כך להכרה וכבוד, ויודע שזה לא נעים לדרוש זאת. כמה ביזיונות הוא מוכן לספוג, העיקר שיכירו בערכו ומעמדו ולא יציגוהו כאחד מן השוק. ואתה שואל אותו, מה לך ולכל המאמץ הזה, מה לך לבקש כבוד וגדולה כאשר הכל מס שפתיים ואין באמת הערכה, הוא לא יידע להשיב.

כך טבעו של האדם בנוי, לדרוך אחר תאוותיו ורצונותיו, גם במחיר של התבזות, גם במחיר של מחשבות עקומות ועקשיות, גם אם המחיר יהיה כבד מנשוא.

אנו שואלים על המן, האיש היושב ברום המעלה של כל העולם כולו, לא בירושה זכה בתפקיד ומסתבר שהיה חכם ופיקח ומחושב מאוד. איך הוא נפל בשמות כזו? והתשובה היא, כי הוא רצה.

וכשאדם רוצה משהו, יעקם את כל העולם להסביר בדבריו, אֶלֶף אדם תסלף דרכו.

אשר לא תשמע לשונו'. לא לחינם הדגישה תורה שלא תשמע לשונו, כדי ש' לא תוכל להתחנן ולהתפשר עמו' (חזקוני), ומכיון שלא יהיה שיתוף עמו בדיבור, לא ירחם עליהם כי האהבה באה מן השיתוף (הרא"ם). ולכן לא תוכל להתפייס עם השבאי.

את הכוח הזה בכוחות הנפש, הכיר המן, ואותו ניסה לנצל. אבל לא ידע איך, וזה בדיוק מה שהביא אותו לאותן מחשבות.

קרובתי היא, מן עשו אבי אבא

והמחשבות שלו, כה מגוחכות!

כך חשפו חז"ל את הרהוריו הילדותיים לאחר שהוכתרה המלכה (אסת"ר, ד'): 'אם אסתר יהודית היא, קרובתי היא מן עשו אבי אבא, דכתיב הלא אח עשו ליעקב. ואם גויה היא, כל הגויים קרובים אלו לאלו' - - -

מרא דכוליה עלמא, ראש השרים בממלכה הכי גדולה בעולם, עורך חשבונות שילד מבין כי הם נלעגים. אתה משוכנע שאם היא ישראלית, טוב לך הדבר כי עשו היה אח של יעקב, באמת אתה חושב כך? בבטן עקב את אחיו ועד זיכולא בתרייתא מנע את קבורתו ולא עמד בהסכם, זה אח?

ולאידיך גיסא, סברת כי אם היא גויה, טוב לך הדבר באשר כל הגויים קרובים זה לזה. אדרבה, אמור נא מה מכנה משותף מצאת בין היפני לבין המצרי? ממתי האסקימואי מרגיש קירבה לסודני?

אם יש קשר בין אומות העולם, זה רק ביחס לשנאה שלהם לעם ישראל, אז בסופו של דבר המן תופס את החבל בשלושת קצותיו ומשוכנע שהוא מאורגן מול כל תרחיש, כאשר כל תרחיש פורץ לחלוטין את התיאוריה השונה, אי אפשר לומר שבכל מקרה מגיעים לאותה מסקנה.

אז איזה תוכניות מוזרות עוברות בראשו של המן, ראש השרים!?

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם ויציאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב

לעילוי נשמת

האשה הכשרה והצנועה

אשת חיל עטרת בעלה

מרת אשרף רחל בת שמשי ע"ה.

ת.נ.צ.ב.ה.

מעלותיה ומידותיה הטובות נודעות לכל מכירה

נדבת בניה האחים המבורכים

ד"ר בנימין, ד"ר רוני, ר"ח דני

ה' עליהם יחיו

ניו-יורק

לעילוי נשמת

האשה הכשרה והצנועה

אשת חיל עטרת בעלה

הצדקת מרת לאה נבון ע"ה

אשת הר"ר ישראל שליט"א

בני ברק

נסתלקה בשם טוב לעולם שכולו טוב

ג אדר שני תשפ"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

נפשה בטוב תלין וזרעה יירש ארץ

לעילוי נשמת

גברא רבא ויקרא ארי במסתרים

ענותן ושפל ברך ולא מחזיק טיבותא

לנפשיה

הרה"ג ניסים חי הלוי בטיש זצ"ל

רב ק"ק רשב"ם, אלעד

נסתלק בשם טוב לעולם שכולו טוב

ד אדר שני תשפ"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

נפשו בטוב תלין וזרעה יירש ארץ

פרשת ויקרא תשפ"ד

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ב"מ כב.

השתמשות בחפץ ללא ידיעת בעליו

שאלה

א. האם מותר להשתמש בחפץ ששייך לאדם אחר ללא רשותו, כאשר בדעת המשתמש להחזירו למקומו הראשון כשיגמור להשתמש עמו?

ב. מה הדין אם המשתמש בטוח שאם חבירו היה יודע שהוא רוצה להשתמש בחפץ שלו, היה מרשה לו בחפץ לב?

תשובה

א. אסור להשתמש בחפץ השייך לאדם אחר שאינו מכירו ללא רשותו. האיסור קיים - גם כאשר לא נגרם לחפץ נזק כל שהוא מחמת ההשתמשות, וגם כאשר השואל רוצה להשיבו לבעליו לאחר ההשתמשות. והעושה כן - נקרא גזלן, ואפילו אם השתמש בחפץ בזמן שבעליו אינו זקוק לו.¹

ב. אין לקחת מחבירו ללא רשות דבר מאכל, או כל חפץ אחר אשר השימוש בו גורם הפסד לבעלים בכך שמכלה את החפץ או מפסיד חלק ממנו. דין זה נאמר - אפילו אם ברור לו שכאשר יודע הדבר לחבירו, הוא יסכים למעשהו.

אולם בשעת הדחק, אדם שדחוק ביותר למאכל מסוים או לחפץ הנ"ל, וברור לו לפי איך שמכיר את בעל החפץ או את בעל המאכל, שכשיודע לו הדבר הוא יסכים ברצון גמור למעשהו - יש לו על מי לסמוך לקחת את החפץ.²

ג. מותר לאדם להשתמש בחפץ ששייך לחבירו שמכירו, על מנת להשיבו לבעליו לאחר השימוש. ההיתר קיים - אם המשתמש יודע בוודאות שמחמת יחסיו הטובים עם בעל החפץ - היה מרשה לו להשתמש בחפץ, אם היה מבקש זאת ממנו. כמו כן היתר ההשתמשות קיים - אם השימוש בחפץ, אינו מצריך שייעשה נזק לחפץ או שיחסר ממנו מחמת השימוש בו. וכל שכן שרשאי להשתמש - אם במקרים אחרים כשביקש ממנו להשתמש בחפץ הזה או בחפצים בעל ערך ממוני דומה - חבירו הרשה לו ברצון גמור.³

למרות האמור, גם במקרים שקיימת ודאות שחבירו ירשה לו, אם יש באפשרותו לשאול ממנו רשות מפורשת, עליו לעשות זאת.

ד. חפץ אשר ידוע לכל שאין בעליו מקפיד על אף אדם אם ישתמש בו - מותר לכל אדם להשתמש בו ללא רשות. כמו כן

מותר לאדם להשתמש בחפץ של חבירו לצורך מצוה - גם אם אינו מכירו - כמו: בטלית של חבירו.

היתר זה קיים בתנאי: א. שאין הבעלים זקוקים לחפץ זה באותו זמן. ב. שהמשתמש אינו מחסר או מקלקל את החפץ ע"י שימושו. ג. שיחזירו למקום שלקחו משם לאחר גמר השימוש. ונכון שישתמש עמו במקום בו הניחוהו בעליו.

ה. בכל מקום שיש מנהג ידוע, שאפשר לאכול משל חבירו גם אם אינו מבקש ממנו רשות בכל פעם, כגון: במקרה של חברים הנמצאים באותו חדר בפנימיה - אם כך נהוג אצלם. או מי שמתארח אצל חבירו בביתו, והחבר מכבדו בהסכמת הוריו, גם כאשר הוריו אינם נמצאים בבית וכדו' - מותר לאורח לכתחילה לאכול, ואינו צריך להמתין לרשות ההורים.⁴

מקורות

1. מבואר בגמ' (ב"מ מג:; ובשו"ע (ח"מ סי' שנט, ה) שכל המשתמש בחפץ השייך לחברו ללא רשותו, ואפילו אם דעתו להחזיר אותו בגמר ההשתמשות - נקרא גזלן, ואסור לעשות כן. ואם לקחו - צריך להחזיר את החפץ מיד למקום שגלח משם, ועל פי הלכות השבת גזילה המבוארות בשו"ע (סי' שנה, א) וע"ש.

כי קבעו חז"ל, שכל אדם ששואל בסתם חפץ ששייך לחבירו על מנת להשתמש בו ולהשיבו לאחר השימוש לבעליו, כל שאין לו ידיעה ודאית מראש שהבעלים מסכים להשאילו לו - נקרא גזלן. וכלשון הגמ': שואל שלא מדעת - גזלן הוא. ולקמן בסעיף ג בתשובה נדון - כאשר השואל יודע מראש שבעל החפץ מסכים לכך, אע"פ שכעת כאשר שאל את החפץ להשתמש - לא קיבל ממנו רשות.

2. מבואר בתוס' (ב"מ כב. ד"ה מר זוטרא), שאסור לקחת לעצמו כל דבר מאכל או חפץ ששייך לחברו ללא רשותו, ואפילו אם הוא יודע בוודאות שכשיודע לחברו יסכים לכך. כי קיימא לן יאוש שלא מדעת הבעלים - לא הוי יאוש. ולפי זה במקרים הנידונים שם בגמ', כשלקח את החפץ לעצמו ללא ידיעת בעליו - באיסור בא לידו, כי עדיין לא הסכימו לכך הבעלים, ואע"פ שאח"כ הבעלים יסכימו למפרע למעשהו. וכדברי התוס' נקטו שם גם הגהות אשרי, והמרדכי (סי' תכה), ועיין בקצות החושן (סי' שנט ס"ק א).

אולם הש"ך (בח"מ סי' שנט, ס"ק א), וכן בספר מחנה אפרים (הל' גזילה סי' ב) חלקו על כך, וסוברים - שדין יאוש שלא מדעת נאמר - רק באבידה שאין בה סימן. מאחר ושם גם כאשר יודע הדבר לבעלים שהחפץ אבד מהם, ולעולם לא יזכו לקבלו שנית - הם מתייאשים ממנו רק מחוסר ברירה, מכיון שלא יוכלו לעולם לקבל בחזרה את האבידה. משא"כ בדבר שידוע שגם מעיקרא הבעלים מעוניינים שחברם יהנה מהחפץ שלהם, א"כ בהיתר

יָאוֹשׁ שְׂאֵלָה יָאוֹשׁ

שְׂאֵלָה

לראובן אבד ארנק גדוש בכסף מזומן ובמסמכים חשובים. המאבד חיפש במרץ את הארנק, ובעודו מחפש אמר לחבירו שעמד לידו: "נו, מסתמא לא אמצא אותו, שיהיה לי לכפרת עוונות", כעבור מספר דקות מצא חבירו את הארנק מושלך בשולי הרחוב.

כעת שואל מוצא הארנק, האם דברי ראובן המאבד נחשבים שהתייאש מהארנק, וא"כ הוא רוצה לזכות בכסף שנמצא שם. ומוכן להחזיר למאבד רק את הארנק והמסמכים שהיו בתוכו. או שמה אינו נחשב שהתייאש מארנקו?

תשובה

א. המוצא חייב להשיב למאבד את הארנק, כולל הכסף שבתוכו. חיוב השבה זה הינו מעיקר הדין, לפיכך אפילו אם המוצא הינו עני, ואילו ראובן המאבד הוא עשיר - חייב להשיב לו את הארנק על כל תכולתו. 1

מקורות

1. כתוב בגמ' (ב"מ כג.) אמר רב זביד משמיה דרבא: כללא דאבידתא, כיון דאמר ווי ליה לחסרון כס - מיאש ליה מינה, ע"כ. כלומר, בכל אבידה ואפילו שיש בה סימן, אם אמר המאבד שהוא מתייאש מאבידתו - מכאן ואילך האבידה שייכת למוצאה. אמנם כבר נקטו הראשונים וכפי שהובאו בשו"ע (ס"ה רנט: ה, ז, וע"ש בש"ך ס"ק ג, ובפ"ת ס"ק ג), שמחייבים בזמן הזה את המוצא להחזיר את האבידה לפנים משורת הדין - גם לאחר יאוש. אולם אם המוצא עני ואילו המאבד הוא עשיר - חייב המוצא להשיב רק אם ע"פ דין האבידה עדיין שייכת למאבד, אבל במקרים שמעיקר הדין רשאי המוצא לקחתה לעצמו - אין עליו כל חיוב לנהוג לפנים משורת הדין.

לאור האמור יש לדון בנידון השאלה דנן, האם דברי המאבד נחשבים יאוש, וממילא אם המוצא הוא עני והמאבד עשיר - יהיה מותר למוצא לקחת את האבידה לעצמו, ואפילו לכתחילה.

מתי נחשב שהמאבד התייאש מאבידתו?

מבואר בגמ' שם (כו:) במימרא של רבא, שאם נפלו לאדם מטבעות בין החולות, והביא מביתו נפה לסנן את החול, כדי למצוא את מטבעותיו, למרות זאת מי שימצא את המטבעות - יוכל לקחתם לעצמו, משום שמצאם לאחר יאוש המאבד. וטעם הדבר הוא, כי אנו אומרים, שמאחר וקשה למצוא מטבעות הקבורות בחול, על כרחך שהמאבד התייאש מהם. וממילא גם הבאת הנפה לסנן את החול אינה סותרת את יאושו, אלא שחושב, שכשם שאני איבדתי כאן מעות, אולי גם אנשים נוספים איבדו כאן מעות, ואולי אצליח למצוא לפחות חלק מהמטבעות שאבדו כאן לאנשים אחרים. וכך גם נפסק בשו"ע (ס"ה רסב, יג), וע"ש.

הגיע החפץ לידי החבר, ולכן גם לכתחילה הוא יכול לקחת את החפץ ללא ידיעת חברו, ועיין שם.

לפיכך, מאחר שזה ספיקא דאורייתא של איסור גזל, ומאחר והמשתמש הרי מכלה את ממון הבעלים, לכן יש להחמיר ולא לקחת את החפץ ללא ידיעת חברו, וכך גם כתב בשו"ע הגר"ז בהל' מציאה (הל' ד) וע"ש.

3. נלע"ד שישנו הבדל מהותי, בין אם מפסידים לבעלים את המאכל או החפץ שברשותו, לבין אם רק משתמשים עמו על מנת להשיבו בחזרה לבעליו. דמחלוקת הש"ך עם התוס', וכן בכל המקרים המובאים בגמ' שם, מחלוקת אביי, ורבא קיימת - רק כאשר מוציאים ומכלים את המאכל או החפץ או חלק ממנו מרשות הבעלים. שבמקרים אלו סובר אביי - שצריך יאוש גמור של בעליו עוד לפני השימוש, כדי להפקיע את החפץ מרשות בעליו. משא"כ אם רק משתמשים בחפץ על מנת להחזירו לבעליו, ומעולם לא נטלו אותו על מנת להפקיעו מרשות הבעלים, וגם בשעת ההשתמשות, החפץ נשאר עדיין שייך לבעלים, ונחשב שנשאר ברשותם, במקרה זה - מספיק גילוי דעת בלבד שאין לבעלים קפיידא בכך. ולכן מועיל הדבר אם ידוע למשתמש שהבעלים נותנים לו או לכל אדם שביקש זאת ממנו ברצון גמור להשתמש בחפציהם. וכ"ש שמותר להשתמש בחפצים, אם יודע שהבעלים או אף אדם לא מקפיד אם ישתמשו בחפץ שלו ויחזירוהו אח"כ למקומו, וכך גם מבואר בשיטה מקובצת בב"מ שם, בשם הרשב"א, והר"ן וע"ש, ובהערה 4.

ומצאתי בס"ד ראייה לכך משו"ע הגר"ז. שבהלכות מציאה (הל' ד) פסק כמו התוס' - שאסור לקחת ללא רשות כאשר מאבד לגמרי את החפץ מהבעלים. ואילו בהל' שאלה (הל' ה) לגבי שואל שלא מדעת פסק הגר"ז כמו שנתבאר - שמותר לכתחילה להשתמש בחפצי חברו ללא רשות, אם יודע המשתמש, שהבעלים לא מקפידים אם משתמש בחפציהם, ועיין שם.

אמנם נראה, שאם לוקח עט השייך לחבירו לזמן קצר לכתוב בו, ויודע שאם חבירו ידע מכך לא יקפיד, אע"פ שבנידון זה הוא מכלה מעט מממון חברו [הדיו], ולדעת התוס' היה מקום לאסור זאת, אולם מכיוון שאין אנשים מחשיבים זאת כחסרון ממון, נשאר נידון זה דומה לשואל כלי מחבירו על מנת להחזיר לו אותו בחזרה, שהתבאר לעיל, שגם לתוס' יהיה מותר לקחתו לכתחילה, אם יודע שחבירו ירשה לו זאת כשיוודע לו. אולם לכתחילה ישתמש עמו השואל במקום בו הונח העט, כדי שאם בעליו יצטרכו את העט - יוכל לתת להם אותו מיד.

4. דין זה מבואר להדיא ברשב"א שהובא בשיטה מקובצת (ב"מ כב.) וכן בדברי הר"ן (שם בד"ה אמימר וכו'), שבכל מקום שידוע שאין דרכם של בני אדם להקפיד - מותר לכתחילה לאכול. וסיים שם הר"ן בשם הרשב"א - וכך הוא המנהג. נמצא שבנידון זה גם אליבא דהתוס' מותר. ורק במקרים שאנו דנים ביחס לאדם מסוים האם היה נותן לאורח או לחבירו לאכול מפירותיו, ולא ידוע לנו מראש מהי דעתו - במקרים אלו אסור לאכול ולכלות את ממון חברו. כי בשעת האכילה - באיסור הגיע לידו, כי יאוש שלא מדעת - לא הוי יאוש. וכן גם נקט הגר"ז בהלכות שאלה (הל' ה) וע"ש.

מבואר בזה, שאם ברור לנו שיש כאן יאוש ודאי, אם כן חיפושיו של המאבד למצוא את אבדתו, אע"פ שכבר התיימש ממונה - אינם עוקרים את היאוש. אולם אם אין לנו בירור ודאי שהבעלים התיימשו, אלא אמר לשון מסופקת כמו בנידון השאלה דנן, שהתבטא בלשון ספקני: "מסתמא לא אמצא את האבידה" וכדו', הרי שראובן המאבד עדיין לא גמר בלבו באופן ודאי להתיימש. ולכן אנו מייחסים משקל רב למעשיו, דהיינו - שאנו בודקים האם הוא עדיין מנסה לחפש את אבדתו למרות דיבורו. שמעשה החיפוש מוכיח לנו בוודאות - שעדיין לא גמר בדעתו להתיימש מאבדתו. ומאחר ובנידון דנן ניתן למצוא את האבידה אם יחפשוה היטב, וכפי שכך קרה שמצאם חבריו, ודלא כבנידון הגמ' שהמטבעות נפלו לערימת חול שלא ניתן יותר למוצאם, לכן בנידון דנן, היאוש תלוי אך ורק בגמירות דעתו של המאבד. ומאחר והמאבד לא אמר בפירוש שודאי מתיימש מאבדתו, ולעומת זאת גם לאחר דבריו עדיין הוא ממשיך לחפש, א"כ יש במעשה החיפוש הוכחה נוספת שמבטאת את חוסר גמירות דעתו מהיאוש. לפיכך נחשב הדבר - שהמוצא מצאה לפני יאוש בעליה, וחייב להשיבו לבעליו בשלימות, כמו בכל מקרה שנמצאה אבידה עם סימן לפני יאוש בעליה - שאפילו אם היא אבדה לאדם עשיר, ומוצאה היה עני - חייב גם מעיקר הדין המוצא להשיבה לבעליה.

קבלת שכר עבור הצלת נפשות

שאלה

ראובן הרגיש באמצע הלילה כאבים חזקים בליבו, בעקבות כך התקשר לשכנו בבנין שהינו נהג מונית במקצועו, שיקח אותו בדחיפות לבית החולים. לאחר ששוחרר מבית החולים, ביקש ממנו השכן שהסיעו לבית החולים, שכר עבור הנסיעה, לפי התעריף היקר המקובל אצל מוניות עבור נסיעה בשעות הלילה. אולם ראובן טוען לו, שלכאורה על פי הלכה הוא פטור מתשלום משני טעמים:

א. מכיון שהנסיעה בוצעה בשעה שהנהג גמר לעבוד, ורק בגלל יחסי שכנות הסכים להסיע אותו בשעה כזאת. לפיכך כעת דינו כמו כל שכן אחר שהיה מסיע אותו בחינם, כנהוג בין שכנים במקרים אלו שמסיעים בחינם.

ב. אפילו אם נחשיבו בתקן של נהג מונית, אולם הרי גם על נהג מונית מוטל החיוב לקיים בחינם מצוות השבת אבידה - וכל שכן הצלת נפשות. ובפרט שנסיעה זו לא נעשתה במקום נסיעה אחרת שהיה מרוויח בה כסף.

מה הדין?

תשובה

החולה חייב לשלם לשכנו נהג המונית, שכר מלא כפי שמקובל לגבות מהנוסעים במונית בשעות הלילה.

מקורות

מבואר בגמ' בסנהדרין (עג.) שבכל הצלת חיי אדם, מקיימים - גם מצוות השבת אבידה. כי אם התורה ציוותה להשיב לחבירו

ממון - כל שכן שנלמד מכאן שמחויב גם להשיב לו את גופו. וזאת בנוסף לציווי שנאמר לגבי הצלת נפשות - "לא תעמוד על דם רעך".

כתב הסמ"ע (ח"מ סי' רסד, ס"ק יט) שאם אסיר ברח מבית הסוהר והשומרים רודפים אחריו לתופסו, והגיע לנהר וביקש מספן שיעביר אותו בספינתו לגדה השניה של הנהר - חייב האסיר לשלם לספן שכר מלא עבור עבודתו, אפילו אם באותו זמן לא היתה לספן עבודה אחרת. דין זה קיים, למרות שהספן מקיים בהעברתו מצות הצלת נפשות. וביאר שם הסמ"ע את טעמו וז"ל: כיון שכל השנה כשבא אחד ומבקש ממנו להעבירו או לעשות לו בכלי מלאכה כזאת או קלה או כבדה ממנה, שדרך ליתן עליה שכר - מותר לספן לקחת שכר עבור מלאכתו, לפיכך אינו מן הדין שיהא זה עדיף משום צורך הצלת ממנו או גופו, משום הכי צריך עכ"פ ליתן לו שכר כאיניש בעלמא עכ"ל.

מתי צריך לקיים מצוה בחינם, ומתי מותר לקבל עבורה כסף?

נמצאנו למדים מדבריו, שמה שציוותה התורה לקיים מצוות כמו: הצלת נפשות או השבת אבידה בחינם, היינו - רק אם אין דרכו של מקיים המצוה לעבוד במלאכה הזאת, שנמצא שכעת הוא תובע מחבירו שהציל לו את ממנו או את גופו שכר - רק עבור עצם קיום המצוה שעשה. ועל זה ציוותה התורה שיעשה זאת בחינם, למרות הזמן, הטירחה והעבודה הרבה שהשקיע כדי להשיב את האבידה לבעליה או להציל את הנפש (ועיין בשו"ע ח"מ סי' רסה פרטים נוספים בזה).

אבל אם לצורך קיום המצוה עושה הפועל את אותה מלאכה שממנה הוא מתפרנס במשך השנה - מותר לו לקחת שכר עבור מלאכתו. כי במקרה זה - אינו נחשב שלוקח שכר עבור עצם קיום המצוה, אלא עבור אותה מלאכה שממנה הוא רגיל להתפרנס. שהרי גם לולא שהיתה במלאכה הזאת מצוה, היה הפועל לוקח שכר מלא עבור אותה מלאכה שעשה. נמצא, שלא מחמת קיום המצוה הוא תובע תשלום, אלא מחמת מלאכתו הרגילה שעבורה הוא תמיד דורש תשלום.

לפיכך גם בנידון השאלה דנן, מכיון שהשכן עובד כנהג מונית, נמצא שהשכר שהוא לוקח עבור הסעת חולה במכוניתו - הוא כחלק ממלאכתו ממנה הוא מתפרנס תמיד - ולא בגלל עשיית המצוה. כי נהג המונית לוקח שכר עבור הסעת הנוסע ממקום אחד לשני. ולכן לא משנה לנהג המונית האם מטרת נסיעת הנוסע הינה לטיול או שנוסע לבית חולים לצורך טיפול רפואי דחוף או ללידה, ואין הוא צריך להפסיד כסף בגלל שבנידון שלנו ההסעה היתה גם מצוה. ודומה הדבר לספן שע"י שמבריק את האסיר הציל את חייו, שחייב הסמ"ע לשלם לו שכר מלא כפי שרגיל אותו ספן לקחת עבור אדם אחר שנוסע עמו.

כמו כן דבר ברור הוא: שנהג מונית, חשמלאי, אינסטלטור וכדומה, גם לאחר שגמרו את מלאכתם היומית, אם קוראים להם באופן דחוף לעבוד בשעות הלילה, אע"פ שלכתחילה הם היו מעדיפים לנוח, בכל זאת כאשר הם באים לעבוד - הם עובדים בתור פועלים באומנותם הקבועה תמורת שכר, ולא כאדם זר המתנדב לעשות מלאכה זו בחינם.

לפיכך, אע"פ שהסיבה שהשכן הסכים לנסוע עבור החולה באמצע הלילה היא - משום יחסי השכנות שביניהם, ואם חולה שגר במקום אחר בעיר יפנה אליו בשעות אלו, הוא יפנה אותו לתחנת מוניות הקרובה למקום מגוריו. אמנם לאחר שהסכים לעבוד עבור ראובן שכנו עם מונייתו, והסיעו לבית החולים - הוא עשה זאת בתור נהג מוניית שפרנסתו מכך ולא כמתנדב [אא"כ יודה שהסכים מראש להסיעו כמתנדב]. וכמו שבשעות היום כשלוקח חולה הוא עושה זאת תמורת שכר, הוא הדין גם כשעושה זאת בשעות הלילה - הוא עובד תמורת שכר, ואינו עושה זאת בהתנדבות.

מסרים ורעיונות על מגילת אסתר

יסודות באמונה שגלגלים ממגילת אסתר

הגמ' בחולין (קל"ט:) שואלת אסתר מן התורה מניין? ועונה הגמ', שהיא רמוזה בתורה (בפ' וילך, לא, יח) בפסוק "ואנוכי הסתר אסתיר פני בעת הזאת" וכו'. כלומר, שהקב"ה כתב בתורתו, שגם במצב הקשה ביותר שיהיה לעם ישראל, וכלשון הפסוק שם "ומצאוהו רעות רבות וצרות", ולמרות שההסתר פנים של הקב"ה נגרם בגלל חטאי בני ישראל, בכל זאת תדעו - שגם בתוך הצרות והסתר הפנים - אני נמצא, ומעולם לא עזבתי את בני ישראל. ולכן אם באותה שעה תפנו אלי בתפילה ותתחרטו על מעשיכם - תיושעו בישועה גדולה, וכמו שעשיתי בימי אסתר, שהכל נהפך להם לטובה, ולימי ששון ושמחה לדורות עולם.

והנה לפעמים קורים דברים בעולם שמיד רואים את הישועה שעשה הקב"ה לבני ישראל. אמנם ישנם דברים שקורים בעולם שנראים בשעתו כאסון וטרגדיה לעם ישראל או לאדם הפרטי, ורק כעבור זמן מתגלה - שדווקא מתוך המציאות הקשה הגיעה לבסוף הישועה הגדולה, אלא שקצרו עינינו לראות ולהבין את הנהגת ה' בעולמו. ונביא לכך מספר דוגמאות ממגילת אסתר. א - חז"ל אומרים במסכת מגילה (י"ב:) שושתי המרשעת כממשיכת רשעותו של הסבא נבוכדנצר, רצתה להתעלל ולבזות את בנות ישראל, ולכן העבירה אותן בצורה בזויה ודווקא בשבת, מאחר וזהו היום המקודש ליהודים שנאסר בו לעשות מלאכה. והנה מאחר והנהגת הקב"ה היא מידה כנגד מידה, לפיכך דווקא מעשה רשע זה של ושת' גרם לה להיענש בצורה בלתי טבעית ולא הגיונית, שבסעודה שנועדה לעשות "כרצון איש ואיש" - נגזר רק עליה לבוא בעל כורחה, ובאופן שפל ובזוי - וביום השבת דווקא. ובפרט שמשמים עוד הוסיפו לה בזיון נוסף, שנעשתה מצורעת עם זנב, כדי שוודאי תסרב לבוא, ומחמת זה יהרגו אותה.

ועומקם של הדברים הוא - שהקב"ה העניש באופן זמני את בנות ישראל על חטאיהן בצורה מבוזה, ולא באופן רגיל - כדי שצורת הבזיון הזאת - היא זאת שתגרום אח"כ שיוכל לגזור

עונש מוות על ושת', באופן שייעשה לה בצורה של מידה כנגד מידה - כפי שמגיע לה. ועונש זה הוא מה שגרם לבסוף לאסתר להיות מלכת אחשוורוש, שעל ידה גלגלו לבסוף משמים הצלה לעם ישראל.

ב - המן עשה בגלל רשעותו עץ גבוה חמישים אמה, כדי שיוכלו לראות מכל מקום בשושן את מרדכי תלוי עליו. והנה מעשה זה גרם ליאוש לכלל ישראל ואבדה תקוותם להיושע. ולבסוף דווקא בגלל גובהו של העץ, יכל חרבוניה להראות אותו לאחשוורוש, כאשר כעס על המן, ולומר לו ראה מול עיניך את העץ שעשה המן למרדכי שדיבר טוב על המלך וכו', ואחשוורוש אמר מיד לתלות את המן עליו, וכך אכן נעשה. כלומר גם במקרה זה - עשיית הטרגדיה באופן הזה, היא זאת שגרמה לישועה לבסוף. ג - העברת הטבעת מאחשוורוש להמן כדי שיחתום על האגרות להריגת בני ישראל ר"ל בכל העולם שזהו מצב גרוע ביותר. דווקא מעשה זה גרם להם לחזור בתשובה ולהינצל. וכלשון חז"ל במגילה (ד:) גדולה הסרת הטבעת - יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות, שהתנבאו במשך הדורות להחזיר את בני ישראל בתשובה ולא הצליחו. כלומר, הקב"ה רצה להושיע את בני ישראל, וכדי לגרום להם לחזור בתשובה, יצר מצב של טרגדיה - שאחשוורוש יתן את טבעתו להמן לחתום על האגרות - כדי שמהטרגדיה הזאת תצמח להם ההצלה, ע"י שליבים ייכנע לה' ויחזרו בתשובה, ואז יוכל הקב"ה להושיעם.

ד - וכך קרה גם ליוסף הצדיק. שדווקא מתוך צרתו הקשה שנלקח בכפייה מבית אביו למצרים, וגם שם שהה בתחילה עשר שנים בבית הסוהר על לא עוול בכפו. ודווקא היותו בבית הסוהר הזה, ולא במקום אחר במצרים - גרמה לכך ששמע את חלומות שרי פרעה שנכלאו שם, ופתר להם שם את חלומותיהם. ועובדה זו שקרתה במקום ובמציאות הקשה ביותר בשבילו - היא זו שגרמה לו כעבור שנתיים לפתור את חלומות פרעה, ולהתמנות למלך במצרים שמונים שנה.

נמצאנו למדים, שלמרות שאין לנו שום הבנה והשגה בחשבונות שמים, אבל כשנתבונן לעומק המאורעות שקרו בעבר לעם ישראל, ניתן ללמוד מהם, שגם כאשר אדם פרטי או ציבור עוברים במהלך חייהם קושי גדול - פעמים רבות אין הדבר נעשה לשם עונש, אלא שהקב"ה שולח את הקושי הזה דווקא כדי להושיעם. אולם מכיוון שיש להם חטאים קודמים או סיבות אחרות שמחמתן אינם ראויים כעת להיושע, לפיכך מביא עליהם הקב"ה את הקושי, כדי לגרום להם להתפלל אליו לישועה מעומק ליבם. ואם בנוסף לתפילה, יתחרטו האדם או הציבור על מעשיהם הקלוקלים, ויקבלו עליהם קבלות טובות או אפילו קבלה טובה אחת ועקבית - קרוב לוודאי שישועתן תגיע בקרוב, מאחר ולדבר הזה ציפה ממנו הקב"ה. שבתוך הצרה - שם נמצאת וטמונה הישועה, אלא שיש להתפלל עליה לקב"ה.

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 399
אדר ב' תשס"ד

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

החיצוני. וכן מוכח מקרפף שבנה בו בית דירה, שעליו נאמר שצריך שיפרוץ (סעיף ב'), והרי הבית שבנה בתוכו ג"כ עשה היקף פנימי לחצר, ובכל זאת אינו עושה שינוי בדין, בהגדרה של ההיקף החיצוני שיהא לדירה. ובאמת יש לפלפל מדוע זו ההגדרה, מדוע ההיקף הפנימי לא נקרא היקף חדש למקום, הרי ע"ז שטח העירוב מצטמצם ונהיה כמו ביגלה [עיגול עם חור], וכשעושה את מחיצות החור הרי גם הם יוצרים היקף להגביל את העירוב, ומדוע מחיצות אלו אינם יוצרים היקף חדש, ורק התיקון בהיקף החיצוני של הביגלה נחשב יצירת היקף חדש. [ודין זה נוגע לכל עירוב שעשה או תיקן היקף של זרעים שבתוכו]. ועיין בזה.

עומד מרובה בין הקראונים שמשמשים למחיצה

במתחם אחר שהיינו צריכים לעשות עירוב לשבת, היה בין הדברים נידון על הרווחים שבין הקראונים, וזה דבר מצוי שיש מתחם שאינו מוקף גדר, אלא יש רצף של צימרים וקראונים כמו האות ר' או ח', ואז מספיק לסגור את השטח הנותן פתוח. בהרבה מקומות יש רווח קטן כחצי מטר בין הקראונים, ואין צורך לסגור כל רווח כזה, כי אפשר להתיר אותו מדין עומד מרובה על הפרוץ. ואע"פ שבעומד מרובה צריך שיהיה קו ישר ולא יהיה בקרן זווית (שו"ע סי' שס"א ס"ב), והקראונים לפעמים אינם עומדים בקו ישר. מ"מ כיון שלכל קראון יש גם דופן בצד, אפשר שנחשיב שהקו הישר יפגוש בדופן שבצד, שהיא נמצאת כנגדו בקו ישר, ומשם תמשיך מחיצה ממש לשאר מחיצות הקראון.

אבל יש לציון שלפ"ז הרווח שבין הקראונים הוא מחוץ לעירוב המותר, [ואי אפשר לומר עומד מרובה מהצד האחורי של הקראון, הפונה אל מחוץ לעירוב, כי עומד מרובה ניתן לומר רק מהמחיצה הפנימית, שהיא גדרת, ולא מדופן שנראית רק מבחוץ, וכן לא בדופן שבתוך הקראון שיש בה "סילוק מחיצות", [כמבואר בחז"א ע"פ הרשב"א בעב"ה"ק, ואכמ"ל] בדרך כלל אין לאנשים צורך להשתמש ברווח שבין הקראונים, רק צריך להודיע לכל הקבוצה את גבולות העירוב. אבל כאן ראינו באחד מהרווחים, שהוא משמש למחסן עבור לולים של תניוקות, וא"כ בקבוצה שיש משפחות יתכן שיתסרכו לול נוסף באמצע שבת, ואסור לקחתו ממקום זה, שהוא נחשב מחוץ לעירוב. במקרה זה עשינו מיד פתרון לדבר, והעמדנו לול אחד מקופל בסוף השטח כדי שישגור את השטח במחיצה גמורה, [העמדנו אותו על צידו, שיהיה בו גובה מחיצה, ובלי רוח תחתיו במקום הרגלים] במעשה זה למדנו על עוד שימת לב לצרכי האנשים, לחשוב אם יצטרכו להשתמש במקומות מסוימים ולכלול אותם בעירוב, ובעירנות על גדרי ההלכות, כיצד הם מתירים ועד היכן הם מועילים. כמו כן לחשב נכון את דיני עומד מרוב העל הפרוץ.

בעל מלאכה לעירוב רק מי שלמד והתנסה בהתקנת עירובים

פעילות נוספת נערכת בסיוע לעירובים השכונתיים. ישנם עירובים שיש להם אחראים עם רצון טוב, רוצים עירוב מהודר, אבל חסר להם סיוע בעשיה בפועל של מי שידע לעשות טוב ונכון. מוקד העירוב מעמיד גם בזה בעלי מקצוע שכוללים ידע הלכתי בשילוב הידע המקצועי, להתקנת עירוב כראוי. בהרבה מקומות יש בעלי מלאכה ששמחים לקבל עבודה מכל סוג שהוא, ובין היתר מציעים עצמם גם למלאכת העירוב. אבל הבעיה היא שבעירוב העבודה משולבת עם ההלכה, המטרה היא לא רק שיהיה חזק, לא דוקא שיהיה יפה, אלא בעיקר שיענה על כל גדרי ההלכה. והדבר הזה אין לבעלי המלאכה המצויים.

לפעמים האחראי מנסה לשלב את הידע שלו עם העבודה של בעל המלאכה, וסומך על כך שהוא יפקח שיהיה עם גדרי ההלכה. אבל גם זה

למרות שבידורו שהמתחם סגור נקלעו לחשש קרפף בתוכו

בימים אלו מתקיימת פעילות רבה ושקטה של מוקד העירוב בכמה מקומות לסייע לעשות עירובים בהרבה מקומות, חלקם עירובים שכונתיים קבועים, וחלקם פתרונות מידיים לקבוצות המגיעות למתחמים ברחבי הארץ. בשבוע שעבר היתה ישיבה שנסעה למתחם, וביררה במוקד הטלפוני של מוקד העירוב מה המצב של העירוב במקום ההוא. במקרה זה ידוע לנו שהעירוב ביישוב אינו כשר כלל, ורק המתחם בפני עצמו מגודר כהלכה. אמרנו להם שיהיו שלא להוציא מחוץ למתחם, אבל בתוך המתחם אפשר לסמוך לטלטל [ויעשו עירוב חצרות בפת בלי ברכה, מחשש שיהיה מישהו שיאכל בנפרד]. היו שם אברכים שלא הסתפקו בזה והלכו סביב כל הגדר של המתחם לבדוק ביסודיות, ומצאו פירצה קטנה שיש בה חשש של פירצה בקרן זווית, [כיון שמדובר בגדר רשת שהיא דקה וכל עקמימות ברשת יכולה לעשות סטייה ולשנות את צורת העומד מרובה שלא יפגוש בקו ישר במחיצה שכנגד הפירצה]. מיד הם סתמו את הפירצה, אבל התעוררה להם בעיה בתוך המתחם.

בצד אחד של המתחם היה שטח גדול שאינו בשימוש, וכעת אחרי גשמי הברכה שירדו בחורף, עלה כולו קמשונים כסו פניו בצמחים גבוהים יותר מגובה מטר, וזה מצב שאף אדם נורמלי לא ילך בתוכם.

א"כ זה קרפף שאוסר את כל המתחם. סיפר אחד האברכים שהוא ניסה למדוד אם יש שם בית סאתיים, ויצא שיש יותר. הם היו נבוכים מאוד בערב שבת. הרי הם כבר עשו השתדלות וביררו שהמתחם כשר, ובכל זאת כעת אינם יודעים איך יוכלו לטלטל.

בעל המתחם הציע להם שיכנס עם הגיפ שלו ויסע על הקוצים, וכך יהיה אפשר לעבור בתוך השטח. אלא שעדיין זה לא פשוט, כי השבילים אינם מובילים לשום מקום, ואין סיבה שמישהו יכנס אליהם. האברך התקשר למוקד ושאל אם השבילים עוזרים. והמשיב אמר לו שהשבילים עוזרים לחלק את המקום אם משתמשים בהם למעבר, וכאן אינו יודע אם זה יהיה שימוש, אבל הציע שיאמרו לבני הקבוצה שיטיילו גם בתוכם, ואז ייחשב מקום המשמש את הדירורים. הם שמחו עם הרעיון, אך עכשיו הסתפקו במשאו אחרי, אולי זה היה קרפף ונאסר המקום, ואח"כ סילקו את הזרעים, כתב הביאור הלכה (סי' ש"ח ס"ז) שנשאר האיסור של אינו מוקף לדירה, עד שיפרצו את המחיצות בשיעור הפוסל [כגון יותר מי אמות] ויחזירו את ההיקף לכשרותו לשם דירה.

האם אחרי היקף הקרפף צריך למרוץ את העירוב

בשבוע שאחרי היתה אמורה להגיע עוד ישיבה אחרת, והיא שמעה מהקודמים על הבעיה, והתקשרו למוקד העירוב לבקש פתרון חלק, שנקיף עבורם את שטח הצמחים, ולהבדיל אותו מהמתחם. לאחר שבידורו שהדבר אפשרי, הגענו לשם עם ציוד ועשינו צורות הפתח זמניות. אך עדיין הם שאלו אם לא תהיה להם את הבעיה של קרפף שנאסר וסילק את הזרעים, שאינו חוזר להיות עד שיפרוץ.

התשובה היא שכאשר עושים צורות הפתח במתחם, יש אופן שזה עצמו היקף חדש שמתיר את המתחם, ויש לחלק בין שתי צורות. אם השטח הבעייתי נמצא צמוד לגדר המקיפה את השטח, ואז עושים צוה"פ לפניו לקצץ את שטח העירוב, יוצא שבצד הזה של הקרפף נעשה הגבול של העירוב חדש, והוא נבנה כעת לשם הדירורים, א"כ זה מתיר את כל העירוב, כמו בנה מחיצה חדשה לפני הישנה (שו"ע שם סעיף ר'). אבל אם השטח הבעייתי הוא באמצע המתחם, ומקיפים את השטח ההוא מכל צדדיו, בזה אינו נחשב היקף חדש, כי המחיצה שעושה את השטח לרה"י [בהיקף החיצוני] לא השתנתה, ולכן עדיין ישאר האיסור עד שיפרוץ משהו בהיקף

האם יתכן שהלחי יפסול את העמוד, ודרגת החשיש הזה

ויש לעיין באופן שהלחי רחוק ג' טפחים, האם אפשר לוותר על מעלת הלחי ולומר שהעמוד יהיה העיקרי [כמובן בתנאי שהחוט מעל גביו], או שמא הלחי חוצץ ומעכב מכשרות העמוד. אך הוראת הרבנים שכאשר הלחי רחב פחות מד' טפחים, כרוחב הלחי המצוי שהוא 30 ס"מ, אין חשש שהוא פוסל את העמוד, ואם העמוד כשר יותר במקרה מסוים, הוא ישמש את הצוה"פ ואין כאן אפילו מחשבה לסלק אותו מלשמש [שהיה כמי שלא סמכו עליו מערב שבת, עי' בה"ל סי' שס"ג סי"א], כי דרך האחראים לעשות את כל הדברים בכוונה שיהיה על הצד הטוב, לגיבוי הכשרות בכמה אופנים, ומתכוונים על כל מה שיועיל.

אחד מהאחראים בארץ טוען מחמת זה בתוקף שהוא מעדיף שלא יהיו לחיים, כי לפעמים הם נפסלות והם פוסלות את העמוד ונעשה יותר גרוע אך מלבד שכאמור הוראת הרבנים בלחיים הרגילות שאין פוסלות, אלא רק מועילות, בנוסף יתכן שעדיף להקל בפירצה במקרים אלו מאשר הקולא של חוט מתנדנד ברוח ועמוד עקום, א. כיון בחוט מתנדנד יש יותר פוסקים שהחמירו, ויש יותר הסבר לכך, משא"כ בפירצה רוב האחרונים מתירים, והסברא אינה מובנת, אלא שהמשנ"ב נקט להחמיר. ב. הבעיה של חוט מתנדנד ועמוד עקום מצויה בכל מקום שאין לחיים, ואילו הבעיה של לחי שאינו כשר אינה מצויה אלא לעיתים במקומות מסוימים. ג. כאשר בדקים ומתקנים עם ידע נכון, הבעיות בלחיים אינן יותר מאשר בעיות אחרות בפירצות, ובדאי שאם לא מפקחים נכון יהיו מגוון של בעיות, אבל בעירוב מסודר וקלאסי שמפקחים בצורה סבירה, אין לחשוש ממקרים אלו בלחיים, אלא מהפסקות ההלכתיות שקיימים כשאין לחיים. וכפי ההנהגה המקובלת ע"פ כלל רבני העירובים השכונתיים בחשיבות הגדולה לעשות לחיים.

עמוד שחיברו לגדר הברזל וגילו שהקיר תחתיו גבוה ג"ט

במקום אחר באותו עירוב הראה לנו האחראי לעשות לחי לעמוד בקצה הרחוב כשהגענו אליו גילינו שהוא מחובר לגדר ברזל שעומדת על קיר אבן שיש לו גובה ג' טפחים מעל פני הקרקע.

בענין זה ההוראה היא שאין להכשירו וצריך לשנות את מיקומו שיהיה מהקרקע, כיון הזכרנו כמה פעמים שבחז"א (סי' ע' ס"ק י"ח) מגדיר אותו מחיצה תלויה, [כיון שאין שטח ד' במקומו על הקיר, אלא רק למטה באדמה, וביחס לאדמה הוא גבוה ג' טפחים]. במקרה זה הוספנו את הלחי לפניו, ועי"ז הלחי הוא העמוד של צוה"פ, והוא מתחיל מהקרקע, והוא מכשיר את העירוב במקום העמוד.

סיור לתלמידי הת"ת בעירוב בעיר ובמושב

במקביל לפעילות בתיקוני עירובים ובדיקתם, נערכים בס"ד גם מגוון שיעורים וסיורים. אחד מהם נערך לילדי ת"ת אור זרחה, לאחר שלמדו בכיתה ח' את מסכת עירובין, הנהלת הת"ת לוקחת אותם לטיול לימודי

בחק העיר והמושב, שבו רואים ולומדים את צורת העירובים בזמנינו, וכיצד מתמודדים העירובים השונים עם הבעיות המצויות, לפי רמות כשרותם. הסיור התקיים בקצה העיר פתח תקוה, וקצת במושב הסמוך לו. במושב ראינו דוגמאות לעירוב של בדיעבד, עמודים עקומים וחוטים רופפים, צוה"פ שעוברת על מחיצות,

ועוד. התלמידים קיבלו דפים עם טבלת ההלכות וההכרעה בהם, ולפ"ז היו צריכים לסמן בכל עמוד האם היתה בו בעיה הלכתית, ואיזה דין יש לו.

לאחר מכן הגענו לשכונה, וראינו דרגות שונות גם בעיר, יש עירוב עם עמודים ישרים ולחיים כשרות, אך היו גם מקומות שהיו עמודים עקומים, שאפילו החוט עובר את הלחי. כאמור אין לפסול עירוב כזה בדיעבד, אך בדרגת עירוב שכונתי אינו נכלל. הנהלת הת"ת ציינה שהילדים השתתפו מאוד יפה, ולקחו לתשומת ליבם, וכמה ימים אחר כך הם הלכו ברחובות העיר ובדקו את העירובים והלחיים שהם ראו, והתפללו בכשרותם.

תחמושת של תיקוני עירובים

לקראת ימי הפורים, המעוניינים להתחפש לעוסקים במצות שבת בתיקוני עירובים, ניתן לקבל בהשאלה אפוד זוהר [בצבעים צהוב או כתום] עם כיתוב של מוקד העירוב. גודל האפוד במידה גדולה. וכן ניתן לקבל עוד אלמנטים לתחפושות, כגון חוט אדום, חוט שחור, סרט אדום שקושרים לחוטים, ותמונות להדפסה.

בהרבה מקרים לא מספיק, כיון שגם אחראי שעוסק עשר שנים בעירוב, לא תמיד בהכרח שעסק הרבה בלימוד פרטי ההוראות שכידוע אינם מפורשים ומסודרים בספרי ההלכה, ויש הרבה תנאי שטח שגורמים שאלות הלכתיות, ובדרך כלל האחראי אינו עירני לכל הפרטים עד כדי לבצע התקנה עם שימת לב לכל פרטי ההלכה באותו רגע. זה דבר שצריך הרבה שימוש והתנסות בשטח, כולל מספר כשלונות ותיקונים חוזרים, רק כך אפשר להגיע לעשייה נכונה. וכבר הזכרנו כמה פעמים על החשיבות בהתקנה ע"י בעל נסיון בהתקנת עירובים, שידוע גם הלכות וגם מקצוע, כפי שפשוט לכל אחד שלא יקח נגר לעשות סורגים, ולא מסגר לבנות ארון. וק"ו לא מי שהוא כלבוניק, שעושה הכל בלי נסיון מיוחד.

עירוב פנימי לשכונה ללא לחיים

באחת מהשכונות באזור ירושלים, עשו לפני כמה שנים עירוב פנימי עם עמודים ללא לחיים, שבדאי יש לו מעלה גדולה על פני העירוב העירוני, בהרבה נושאים הלכתיים שהעירוב העירוני מוכרח להקל בהם, אבל עדיין היה את החסרונות של עירוב בלי לחיים, שכולל ג' נושאים כפי שבארנו באריכות כמה פעמים, א. מצוי שיהיו חוטים מתנדנדים ברוח יותר מרוחב העמוד, שהביא המשנ"ב (סו"ס שס"ב) שיש אחרונים שסוברים שנפסל משום מחיצה שאינה עומדת ברוח. וכן דעת החזו"א (סי' ע' סק"י). ב. מצוי שהחוט יתרוף וירד באמצע כלפי מטה, ונחלקו האחרונים אם נחשב שאמצע החוט אינו מעל העמוד, והמשנ"ב (שער הציון ס"ק נ"ו) כתב שיש להיזהר לתקנו. ג. עוד מצוי שיהיה עמוד שמתעקם בשיעור שהחוט אינו מכוון על הי' טפחים שבחלק התחתון של העמוד, שאז י"א שנחשב שהמשקוף אינו מעל כל העמוד, כמ"ש החכמת שלמה (סי' שס"ב סי"א), וכמ"ש הקהילות יעקב שכך הורה החזו"א. לכן בעירובים שכונתיים טובים מוסיפים לחיים לכל צורת הפתח. כעת גם העירוב הזה הגיע לשלב של שידרוג הכשרות, וביקש לעשות לחיים. לאחר שחיפש

ומצא בעל מלאכה מהשכונה, שאל אותנו מה ההלכות שצריך לומר לעובד. אמרנו לו שאי אפשר לומר אותם בשיחה קצרה, אלא זה דורש לימוד עם שימוש בפועל כמה וכמה פעמים, כי זה דברים שצריכים המחשה ושינוי וגילוי עיונות לפרקטיקה. בכל זאת עקב המחיר המוזל שנתן לו העובד, הוא הסתפק בידע שיש לו. אך לאחר שחלו עיכובים הוא פנה למוקד לבצע את העבודה. מיד באותו שבוע התחלנו במשימה, והאחראי שראה איך שצריך לתמוך עם מגוון הלכות, למדוד עם הבקבוק ולגלות איזה נטיה יש לכל עמוד, כמה להרחיק את הלחי, ולפעמים להוסיף ביניהם שיהיה לבד, ועוד פרטים רבים, אמר האחראי שהוא מבין שזה לא מתאים לסתם בעל מלאכה.

לצערנו הבעיה הזו חוזרת על עצמה שוב ושוב, והרבה ממשיכים לעשות עירובים עם בעלי מלאכה שונים, ולאחר מכן נאלצים להתמודד עם בעיות הלכתיות שנוצרו בעקבות חוסר ידע בעירובין. לכן בהזדמנות זו אנו חוזרים להסביר, אולי זה יועיל לכמה עירובים, שיעשו רק ע"י המתמקצעים בעירובים כהלכה, ויהיה להם עירוב יותר טוב.

לחי בעמוד עקום והלחי רחוק ג' טפחים

כשבאנו לעשות את הלחיים, ראינו שיש כבר מקומות שהם עשו לחיים מקרשים, בפרט במקומות שהבחינו שהעמוד התעקם. וכעת שהחליט האחראי להשקיע בדברים טובים יותר, הגענו להוסיף לחיים במקומות

החסרים, וגם להחליף את הלחיים מעץ. בלחיים מעץ היה כאן השקעה מיוחדת להרחיקם מהעמוד, חיברו לחי שני קרשים של פרגולה רחבים, ועליהם הלחיים. במקום אחד היתה תוספת גדולה עד כדי שהרווח בין הלחי לעמוד הגיע לג' טפחים. זאת אומרת שהלחי הוא סוף הפתח, ויש פירצה בין הצוה"פ הזה לצוה"פ הבאה

האחרית. ואמנם בהרבה מקרים שניתן להתיר ע"י עומד מרובה, אך המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) מצדד כדעת האחרונים שבסמוך לעמוד או לחי של צוה"פ אין היתר של עומד מרובה, וכתב שרק בשעת הדחק יש לסמוך להקל. לכן בלחי החדש הקפדנו שיהיה סמוך לעמוד עד 22 ס"מ, שהוא שיעור לבד לכל השיטות ובאחד מהעמודים שהיה קצת עקום, מדדנו וראינו שצריך להרחיק את הלחי יותר, לכן הוספנו עוד פס ברזל באמצע, כדי שיהיה לבד לעמוד, וממנו לבד לגדר או לצוה"פ הבאה אחריו.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פורים תשפ"ד

אלקים קרובים אליו - בכל קראינו אליו

תוכן

א' - התפילה שמצילה / א

ב' - האמונה שמצילה / ג

ג' - השמחה שמצילה / ה

הוא הגיע ממשפחה בעלת מסורת עתיקת יומין של שנאת ישראל ארסית, עוד מימי עמלק. כפי שאנחנו נתאסף יחד בבתי הכנסיות בבוקר של יום השבת על מנת להזכיר לעצמנו את מה שעולל לנו עמלק, כך, להבדיל, התאספו גם העמלקים - ששנאו אותנו שנאה עזה; הם היו לא פחות 'אדוקים' מאיתנו בענין הזה - במקומות מושבותיהם, כדי להבעיר את שנאתם העזה אלינו, ולהעביר את מסורת שנאת היהודים מאב לבן, מדור לדור. היתה זו מסורת משפחתית שהמן שמר עליה בקפידה.

כעת הוא החזיק ברשותו את טבעת המלך - פירושו של דבר הוא, שמעתה הוא יכול לעולל ליהודים ככל העולה על רוחו. המן היה אדם בעל שליטה וממון בלתי מוגבלים, שבליבו בערה אש של שנאת ישראל שאין כדוגמתה! פירושו של דבר, שעם ישראל עמוד בפני אסון. מה שאירע לעם ישראל באירופה - וגרוע מכך - היה צריך לקרות בפרס.

אלא שלא כך קרה. באירופה איבדנו את אומתנו, ואילו בפרס התרחש נס פורים. שני סיומים הפוכים לאותו הסיפור! יש כאן אפוא שאלה חשובה: מה גרם לשוב להיות שונה מברלין? כיצד יתכן שמאויב זהה יצאו שני סיומים שונים לחלוטין זה מזה? זו לא רק שאלה היסטורית - אלא שאלה של מה ה' אלקינו דורש מאיתנו, שאלה של מהם הלקחים שאותם אנו אמורים להפיק מסיפורו של נס פורים?

אלקים קרובים

הבה נעיין בדברי הגמרא (מגילה יא, א). הגמרא מספרת אודות רב מתנה, "כי פתח לה פתחא להאי פרשתא" - כשהוא היה מוסר דרשה העוסקת במגילה אסתר, הוא היה פותח אותה בציטוט הפסוק הבא: "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרבים אליו" (דברים ד, ז) - לאיזה עוד עם יש את הזכות המיוחדת הזו, שבורא העולם כל כך קרוב אליו? זהו עיקרון שחוזר על עצמו שוב ושוב בתורה.

א' - התפילה שמצילה

משושן ועד ברלין

אני רוצה לומר לכם משהו, שמן הסתם לא ייקלט בתודעתכם כעת, אבל אני אומר אותו אף על פי כן, כי הוא מהווה הקדמה לענייננו. הסיפור של פורים לא היה חייב להסתיים כפי שהוא הסתיים. אל תחשבו שמציאות זו, שבעוד מספר ימים כולנו נרקוד ונשיר, נאכל ונשתה, ונשמח בשמחת הפורים - היתה מוכרחת. למעשה, באותה מידה, הסוף היה יכול להיות הפוך בדיוק. הוא היה יכול להיות בדיוק כפי שהמן תכנן אותו.

אכן, קשה לנו לקבל את הדברים באמת. כיום יש לנו כבר את מגילת אסתר, ואנחנו מכירים את הסוף הטוב של הסיפור, ולכן קשה לנו לתאר לעצמנו כל אפשרות אחרת. אולם עלינו להחדיר לתודעתנו את הידיעה הזו, את האמת הפשוטה שפורים היה יכול להסתיים לא כל כך 'פורים'דיג'. זה יכול היה להפוך לשואה.

האמת היא, שהמן היה מסוכן יותר מהיטלר ימ"ש. להיטלר לא היתה שליטה על כל יהודי העולם כפי שהיתה להמן. בנוסף, להיטלר חש אי נוחות מסוימת מפני דעת הקהל העולמית, מה שגרם לו להסתיר את מעשיו האכזריים במחנות מרוחקים. כמובן שאנחנו יודעים שהיו לכך סיבות יותר פרקטיות, אבל גם זו היתה אחת הסיבות. למרות שהיטלר היה רברבן לא קטן, הוא גם חש אי נוחות. להמן, לעומת זאת לא היו שום מניעות; הוא ביקש למחוק את האומה היהודית כולה, ללא כל התחשבות בדעת הקהל. הוא תכנן שהדבר ייעשה לעין כל, ברחובות של כל ערי האימפריה הפרסית! הוא תכנן מרחץ דמים!

כח בלתי מוגבל

והמן התאים בדיוק לתפקידו; הוא היה צורר היהודים בעצם מהותו, כזה שנולד וגדל על ברכי האנטישמיות.

היהודים, והם התפללו ובכו במשך שלושה ימים; הם לא אכלו ולא שתו במשך שלושה ימים! מעולם לא ננקט צעד כה קיצוני! לצום ולהתפלל במשך שלושה ימים ושלושה לילות.

היה זה מאמץ של תפילה יוצא מגדר הרגיל! הם לא רק התענו ושכבו על המיטה או על הספה, הם לא יצאו לטיול רגלי כדי להעביר את הזמן עד לצאת הצום. לא, הם לא התענו כפי שאנחנו עושים. אנחנו הולכים לנוח לכמה שעות בצהריים, ואז קמים; אנחנו כבר רעבים ומוכנים לצאת למעריב.

לא ולא! הם בכו וזעקו לה' במשך שלושה ימים ושלושה לילות! בכי וזעקה ותפילה במשך שלושה ימים. נסו זאת פעם! נסו זאת, בשביל החוויה. הם עשו את זה! הם נהיו צרודים מרוב זעקות. הם התעלפו מרוב מאמץ, אבל התעוררו והמשיכו הלאה.

תפילות פרסומיות

הכל היה אך ורק "קראנו אליו". הכל כוון אל הקב"ה. זה לא היה כמו "ימי התפילה", שמארגנים הארגונים והתנועות היהודיים הגדולים באמריקה. מה המשמעות של "יום תפילה למען יהודי ברית המועצות"? אין לכך כל קשר לתפילה. אין לזה כל קשר ל"קראנו אליו". זה מיועד בעיקר למטרות פרסום, כדי שיכתבו על זה בעיתון. זו המטרה של "ימי התפילה" הללו - שהתקשורת תדווח שכן וכך אנשים התאספו בבית כנסת פלוני או מול בנין מטה האו"ם.

אבל לא! התפילות הללו לא נועדו למטרות פרסום. הן כווננו אל מקום אחד בלבד: "בְּכָל קְרָאנו אֱלֹהֵינוּ" - קראנו אל ה'! אליו! לא חשבנו על כל מיני דרכים להינצל. לא חשבנו על התנקשות בחייו של המן או בהפצצת ברית המועצות; חשבנו אך ורק עליו יתברך! וזו היתה הסיבה לנס פורים. אחרת, זה לא היה קורה. לא היה לנו פורים אלא תשעה באב.

אנחנו חייבים להכניס את הנקודה הזאת טוב טוב לראש, כי חוסר הבנת היסוד הזה, הוא הסיבה לצרות רבות שאירעו לנו במהלך ההיסטוריה. בימיו של היטלר, לו היו ה'מנהיגים' - או יותר נכון לומר, ה'מטעים' - בעלי הכח ששלטו באומה היהודית והטעו אותה - באותם ימים, מבינים את העיקרון הזה, היינו זוכים לעוד נס פורים. אין כל ספק בכך! נס פורים שאירע לעם ישראל, מלמד אותנו למה היינו יכולים לזכות באירופה. היינו זוכים ל'פורים דאירופה'. אה! איזה פורים זה היה! 'פורים של היטלר'.

'א שיינע ריינע כפרה'

אני זוכר כשהיטלר ימ"ש מת. כל העיתונים דיווחו על כך בכותרות ענק. הכותרות נשפכו על פני תבל. אפילו הגויים די שמחו. והיהודים? הם היו שיכורים משמחה. תמונתו התנוססה בעמוד הראשי של העיתונים באידיש תחת כותרות ענק: 'א שיינע ריינע כפרה'. כך היה כתוב

אנחנו "עם קרובו" - העם היחיד שהשי"ת מקרב אליו. רב מתנה מזכיר לנו שהסיפור של פורים היה ביטוי מיוחד במינו של קירבה זו.

באותו יום, הקב"ה הסיט את הווילון, אותו ווילון שמסתיר מאיתנו כל מיני דברים כאן בעולם הזה, והראה לנו שאנחנו עם אחד שיכול להרגיש בטוח שה' איתנו. לכן ציטט רב מתנה את הפסוק הזה בתור הקדמה לדרשת הפורים שלו.

אכן, הגמרא אינה מצטטת את הפסוק במלואו, ומסתבר מאוד שרב מתנה בעצמו, בשעה שמסר את הדרשה, ציטט את הפסוק כולו: "כִּי מִי גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרָבִים אֵלָיו כֹּה אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קְרָאנו אֱלֹהֵינוּ".

"בכל קראנו אליו!" כל הסיפור של פורים סובב על המילים הללו. נכון, הקב"ה קרוב אלינו ומושיע אותנו, אבל שלושת המילים הללו מוסיפות עומק לרעיון הזה. אמרתי שהן מוסיפות עומק, אבל למעשה, הן גורמות טלטלה לכל הנושא הזה, כי מה שכתוב כאן הוא, שקירבה זו תלויה בתנאי מסוים. מתי אנחנו זוכים שה' יהיה כל כך קרוב אלינו? "בְּכָל קְרָאנו אֱלֹהֵינוּ" - כאשר אנחנו קוראים ומתפללים אליו.

תגובה הולמת

הו, זה כבר משהו אחר! אותה קירבה של השי"ת, היותו המושיע שלנו, אינה מתנה שניתנת בחינם. היא ניתנת תמיד כתוצאה מקריאה וזעקה לה'. זה הפשט הפשוט של פסוק זה. כן, הוא קרוב. כן, עם ישראל יכול לזכות לפורים כל הזמן, ה' יכול להושיע אותנו תמיד, אבל זה חייב לבוא עם "בְּכָל קְרָאנו אֱלֹהֵינוּ" - צריכים לקרוא אליו.

אילו עם ישראל היה נכשל בקיומם של שלושת המילים האחרונות של הפסוק, אזי הסיפור כולו היה נראה אחרת. היה לנו כעת תשעה באב במקום פורים. אלא שהיה לנו את מרדכי ואסתר. הם ידעו שעם ישראל נמצא במצב סכנה, והם החלו בתכנון הצלתה אל האומה.

"וּמֶרְדֵּכִי יָדַע אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה" - הוא ידע מה נעשה, והגמרא אומרת שהוא ידע מדוע הכל נעשה. מרדכי ואסתר לא האשימו את הגוים האנטישמים. הם לא הקימו ארגונים וערכו סמינריונים בנושא המלחמה באנטישמיות. הם ידעו שיש רק סיבה אחת, כתובת אחת לכל פניה: "קראנו אליו!" - לקרוא ולזעוק אל ה'.

מרדכי ואסתר ידעו שעבור מאורע חשוב כל כך - הקטסטרופה הגדולה ביותר שאומתנו עמדה בפניה מאז ומעולם - מוכרחים לנקוט בצעדים הקיצוניים ביותר שנקטו אי פעם.

תענית שכזו

"נְצוּמוּ עָלַי" אמרה אסתר, "וְאֵל תֹּאכְלוּ וְאֵל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה הַזֶּה" - שלושה ימים של תפילה! שלושה ימים של "קראנו אליו". מרדכי כנס את כל

ב' - האמונה שמצילה

הטובה הגדולה

לפני שנמשיך, עלינו לברר לעצמנו מהי התכלית העיקרית של התפילה. זהו נושא חשוב, כי זהו דבר שרבים וטובים מעולם לא למדו אותו. מדוע אנחנו מתפללים? מה אנחנו מנסים להשיג בכך? יתכן והתשובה הבאה תבוא לכם בהפתעה, אולם מטרתן העיקרית של בקשותינו אינה כדי שהבקשות יתמלאו; עיקר תכלית התפילה אינה כדי שתיענה.

כדי להבין את משמעות המשפט הזה, עלינו להקדים ולהבין לא רק את מטרת התפילה, אלא את מטרתן של הצרות. מהי מטרתם העיקרית של כל התהפוכות, התקלות והקשיים שעוברים בני אדם בעולם הזה? זוהי שאלה חשובה ביותר עבורנו, כי אי מי שאין לו צרות בעולם הזה - צרות גדולות או צרות קטנות; לכל אחד ואחד יש דאגות משלו. לכל אחד יש ענין שבו הוא זקוק לישועה - בריאות, פרנסה, שידוכים, מה שזה לא יהיה. ולכן חשוב לנו לדעת, מהי תכליתן של כל הצרות הללו? הרי הן לא הגיעו במקרה.

התשובה היא כך. הדבר הטוב והגדול ביותר שאותו נוכל לקנות בעולם הזה הוא האמונה וההכרה הברורה בה'. אין דבר גדול מזה! תורה, מצוות, גמילות חסדים - הכל מצויין, בוודאי ובוודאי! אבל עיקר בואנו לעולם הזה הוא כדי לבוא לידי הכרה ברורה בה'. זה לא בשבילו; הוא לא זקוק לזה כלל. זה **בשבילך**, בשביל השלמות שלך. לרדת לעולם הזה ולהרגיש, להכיר בחוש, שהקב"ה שולט בכל, ושאליו צריכים אנו לפנות לכל עזרה וישועה - זוהי הטובה הגדולה ביותר של החיים. האמונה, ההכרה הברורה בה', היא הצלחתו של האדם בעולם הזה. ככל שהכרתך בה' ברורה יותר, כך הצלחתך גדולה יותר.

חרב זו - על שום מה?

נמצא שמטרתו של כל קושי שאדם חווה בעולם הזה הוא, כדי שהוא יזעק לה' לעזרה. איננו מתפללים **בעקבות** הקושי - הקושי **נועד** כדי לגרום לנו להתפלל. מדוע אתה חווה בעיות במשרד? כדי שתקרא אל ה' ותבקש ממנו שיעזור לך. מה המטרה של כאב הראש שאתה חווה כעת? כדי שתקרא אל ה'. כמובן שיש מטרות נוספות - לקב"ה יש יותר מכוונה אחת בכל דבר שהוא עושה - אבל ישנו מכנה משותף אחד, מטרה בסיסית אחת המשותפת לכל צרה שלא תהיה, והיא - לגרום לנו לזעוק אל ה' ולבקש את עזרתו.

הגמרא (ברכות י, א) אומרת ש"אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים" אסור אף פעם להתייאש! אסור להפסיק להתפלל לרחמי שמים, גם אם חרב חדה מונחת על צווארו. יש שסבורים שטעם

באותיות ענק: 'א שיינע ריינע כפרה'. אתם יודעים מה הפירוש של המילים הללו? 'זו כפרה עבור בני העם היהודי'.

אבל לצערנו זה קרה מאוחר מדי. הוא מת מעט מאוחר מדי בשביל פורים נוסף. רק תחשבו כמה טוב ונפלא היה אילו הוא היה מת שמונה שנים קודם לכן. זה היה פורים אמיתי! תארו לעצמכם שבעודו יושב ומתכנן את רצח העם היהודי במחנות ההשמדה, פתאום, משום מקום, היתה מתקבלת הבשורה שהיטלר תלוי. "היטלר תלוי! הביטו! היטלר תלוי! ניצלנו!"

וזה היה יכול לקרות. בהחלט. הגנרל הגרמני אולברייכט, שניסה להתנקש בחייו של היטלר, היה יכול להצליח. אפילו קודם לכן, עוד בשנת תרצ"ט, היו נסיונות התנקשות בהיטלר. הגנרלים אוסטר ובק כבר תיכננו הכל לפרטי פרטים. אם הם היו מצליחים להוציא לפועל את תכניתיהם, הסיפור כולו היה מסתיים עם פורים גדול. כולם היו נשארים - יהודי הונגריה היו נשארים בהונגריה, יהודי ליטא בליטא, ויהודי פולין בפולין. אילו עם ישראל היה עושה את מה שהוא היה אמור לעשות, הכל היה יכול להראות אחרת.

הקריאה שלא יצאה

אלא לא היתה קריאה מאוחדת של האומה כולה לה'. לא היה שום כינוס של תפילה וזעקה לבורא העולם שירחם על עמו. הם עשו דברים אחרים, זה כן. העיתונאים היו מאוד עסוקים; הם כתבו מכתבים, מאמרי מערכת וכתבות נגד היטלר. אבל הם לא הזכירו במילה אחת את הצורך לזעוק לה'. לא עלה על קצה דעתם להתפלל ולהתחנן לרחמיו, כפי שנעשה בימי מרדכי ואסתר.

ובגלל שלא היה שום נסיון מצד האומה כולה לזעוק אל ה' ולבקש את עזרתו, אז הוא אכן לא עזר. אמנם אנחנו גוי גדול והקב"ה חפץ להיות לנו לאלקים קרובים, אבל הוא כתב בפירוש בתורתו, שיש תנאי אחד: חייבים לקרוא אליו! ולא רק כמה יחידים, אנחנו אומה! האומה חייבת לקרוא אליו! הבנים והבנות, האנשים והנשים, הזקנים והצעירים, כולם חייבים לקרוא אל ה', לקרוא אליו בחזקה, ולקרוא מעומק הלב!

זה מה שעשו בימי מרדכי ואסתר, ובכך הם הפכו את מה שהיה אמור להיות קטסטרופה עולמית - לנס פורים. "וַיִּהְיֶה כִּי הָיָה בַּיּוֹם הַהוּא" - במקום שהיהודים יושמדו, אויביהם הושמדו. כך הפך פורים ליום כל כך שמח - מכאן ה"בְּכָל" קָרָאנוּ אֵלָיו". התפללנו לה' ונושענו.

והדבר גרם להתפרצות אדירה בכלל ישראל. לא רק התפרצות של פחד ואימה - התפרצות של תפילה; הם התענו, זעקו וקראו אל השי"ת! כך היה בכל מקומות מושבותיהם. "וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה מְקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר הַמֶּלֶךְ וַדָּתוֹ מִגֵּיעַ". אמנם הדבר אינו מתואר בהרחבה במגילה, אבל הם זעקו לה' מעומק ליבם. היתה זו זעקה של האומה כולה. מרדכי היה המנהיג של כלל ישראל באותם ימים. הוא דפק על דלתות החיידרים והשיבות הקטנות, וציווה עליהם: "הוציאו את הילדים. כולם צריכים לצאת ולזעוק אל ה'". כן, אפילו הילדים. עם ישראל כולו קרא יחד אל ה'! הם צעקו צעקה גדולה עד לשמים! היה זה פיצוץ של תפילה שנמשכה זמן רב. פיצוץ עצום של הכרה ברורה בה'.

זה מה שהציל אותם מהמן! וזה מה שיכול היה להציל אותנו מה'המן' בן זמננו. אלא שבאותם ימים לא היה מרדכי שיורה לנו לשוב לתפילה ולאמונה ברורה ומוחשית בה'.

הגדולים באירופה

למען האמת, דוקא היו דמויות של 'מרדכי', אבל לא היה עם ישראל שישמע בקולם. מי הקשיב לרבנים באותם ימים? לגדולי ישראל באירופה לא היתה שום השפעה על עם ישראל, ואני יכול להעיד על כך. ראיתי בעיני כיצד התהליך הזה התקדם ואיך הוא יצא אל הפועל.

למדתי בסלבודקה, שהיתה פרבר של העיר קובנה. קובנה היתה העיר המרכזית בליטא, ורבה של קובנה [א.ה. בעל ה'דבר אברהם', שהרב זצ"ל הוסמך על ידו לרבנות] היה הסמכות התורנית העליונה של כל יהדות ליטא. הסמכות התורנית העליונה! עם זאת, לא היה עיתון יהודי אחד שהסכים להדפיס דבר אחד ממה שאמר.

באירופה יצאו לאור עיתונים יומיים רבים, 'היהודים' כביכול. האם דבריהם של חכמי התורה הופיעו בעיתונים אלו? לא! חכמי התורה הוזכרו שם רק כדי ללעוג להם ולבזותם. אם רבה של קובנה או כל רב אחר היה יוצא בהצהרה לפיה עלינו לזעוק אל ה', הם היו לועגים לו: "הא! תשמעו את השוטה הזה! אנחנו מדברים על היטלר, על המלחמה, על נושאים רציניים, והכסיל הזקן הזה מדבר על תפילות".

המירב שיכול היה הרב דקובנה לעשות, אילו היה מעז, היה להדפיס פליירים ולחלק אותם בבתי המדרשות. אבל בין כה וכה הציבור לא הגיע לבתי המדרשות - רק מעטים הגיעו. אני הייתי בסלבודקה. אני מספר לכם את האמת. אף אחד לא הגיע ואף אחד לא הקשיב לו. הם הקשיבו לכתבי העיתונים האתאיסטים!

הישיבות באירופה

אין לי ספק שהוא עצמו התפלל. בישיבת סלבודקה התפללו. אני נכחתי בישיבה כאשר היטלר ימ"ש צעד אל תוך חבל הסודטים, ובסלבודקה התפללו. או-הו, איך

הדבר הוא, מפני שתמיד יש תקווה! גם אם החרב מונחת ממש על צווארו - עדיין לא אפסה התקווה!

אבל לא זו הנקודה. בוודאי שזה נכון שהקב"ה יכול להציל את האדם אפילו בשעה שהחרב עומדת לפעול את פעולתה, אבל לא זו המטרה העיקרית של התפילה בשעה זו, שעה שהחרב מונחת על צווארו. יש כאן מטרה גדולה בהרבה, והיא, שהתפילה היא היא הסיבה שבגללה החרב הגיעה לשם מלכתחילה! הקב"ה הניח את החרב הזו על צווארו של האדם, כדי שיזעק אליו ויבקש את רחמיו!

אדם שחרב חדה מונחת על צווארו, והוא קורא אל ה' מחמתה, הרי שזוהי הצלחתו! מה שיקרה אחר כך כבר לא חשוב! ההישג הגדול ביותר אינו הסרת החרב מעל צווארו, כי להמשיך לחיות ללא מטרה - לא זה מה שחשוב. מה שחשוב הוא לקרוא אל ה' - להאמין בה' ולהגיע לכלל הכרה יותר ויותר ברורה בנוכחותו. זו ההצלחה האמיתית. ואז, מה שלא יקרה עם החרב החדה - אתה את הצלחתך בחיים כבר השגת.

פיצוחים מתחת לעץ

מכיון שההכרה הברורה בה' היא הצלחתו של האדם, זו הסיבה לקשיים ולצרות שהקב"ה מביא על האדם. כמובן שהיינו מעדיפים שלא נחלה אף פעם בשום מחלה, ושלא נעמוד בפני אף אויב ואורב. היינו שמחים לשבת על מי מנוחות - לשכב כל היום על כסא נוח מתחת לעץ התאנה ולפצח פיצוחים. אבל אם כך היה - מי היה זוכר את הקב"ה? לא היינו חושבים עליו אף פעם. תוכלו להיות בטוחים שאם חיינו היו תמיד חלקים ונטולי-קשיים, הקב"ה אף פעם לא היה נמצא במחשבותינו.

מציאות כזו היתה מונעת מאיתנו למלא את ייעודנו בעולם הזה. "ה' מְשַׁמֵּם הַשְּׁקִיף עַל בְּנֵי אָדָם לִרְאוֹת הַיֵּשׁ מִשְׁפָּיל דָּרֶשׁ אֶת אֱלֹקִים" (תהילים יד, ב) - הקב"ה מסתכל עלינו תמיד ושואל: "יש פה מישהו שחושב עלי?"

זו היתה הסיבה לדבר הזה שנקרא 'המן'. הסיפור של פורים תוכנן עבור מטרה זו - כדי שעם ישראל יקרא ויזעק אל ה'. זו היתה כוונתו יתברך; זה מה שהוא חיפש.

הוא רואה שאף אחד לא חושב עליו - גם אנשים טובים. יכול להיות שרבים הם שמונחים בסידור ובגמרא, שמשקיעים בתורה ובמצוות, אבל הם שוכחים את השי"ת!

ולכן, לפעמים הוא שולח צרות ח"ו, כדי שנזכור אותו ונבוא לכלל הצלחה בעולם הזה.

הפיצוץ!

לפעמים הוא אפילו שולח אדם כמו המן. צריך להבין שכאשר המן בא ושכנע את אחשורוש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים ח"ו, והמלך הסיר את טבעתו מעל אצבעו והניח אותה על אצבעו של המן - היה כאן מעשה חסר תקדים. טבעת המלך?! זאת אומרת שכעת הוא יכול לעשות מה שהוא רוצה. זאת אומרת שואה!

השתנינו. פורים הפך ליום שבו השמחה עוברת את כל הגבולות, היום השמח ביותר בשנה, כי היהודים זעקו לה'. ה' שמע את זעקתם ואמר: "טוב מאוד, השגתי את מה שביקשתי. כעת אין כבר צורך בצרות. במקום האימה והפחד, תקבלו מעתה יום גדול של שמחה, וסעודת פורים טובה ודשנה. כך תזכרו אותי מתוך שמחתכם, במקום לזכור אותי מתוך צרותיכם".

ג' - השמחה שמצילה

תפילה זו, על שום מה?

אחד הלשונות המצויים בתפילותינו היא: "יהי רצון מלפניך" - שזה יהיה הרצון שלך, ה'. אנחנו מבקשים מה' שרצונו יהיה שאתרפא, שתהיה לי פרנסה, שאנצל מהדבר הזה והזה - כל ענין שעליו מתפללים.

אך אם נבחן לעומק את התפילה הזו, נשים לב שלכאורה זוהי בקשה שיש בה חוצפה גדולה. מי אנחנו בכלל שנאמר לקב"ה מה יהיה רצונו?

ניקח לדוגמא אדם לא בריא. הוא שוכב במיטתו וסובל מאיזו שהיא מחלה. והנה, אין ספק שרצונו של הקב"ה הוא שהאיש הזה יהיה חולה כעת. כמו כן, אין כל ספק ש"כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד" (ברכות ס, ב). פירושו של דבר הוא, שבאופן ודאי, המחלה הזו היא טובתו של האדם. זה דבר שהוא מעבר לכל ספק.

נמצא שזהו רצון ה', והוא עושה זאת לטובה - זהו נתון שאין עליו עוררין. כיצד מעז אפוא האדם הזה לבקש מה' לשנות את רצונו? מצד שני, אנחנו הרי יודעים שהקב"ה אכן רוצה שהאדם יתפלל אליו ויבקש רפואה, והשאלה היא, איפה ההיגיון כאן?

רעיון מבריק

משל למה הדבר דומה, לאדם שמאושפז בבית החולים, והוא עומד לעבור ניתוח. ובעוד הצוות קושר אותו לשולחן הניתוחים, הוא פונה לרופא המנתח ואומר לו: "רגע, דוקטור, יש לי רעיון מבריק. יהי רצון מלפניך לא לבצע את הניתוח".

המנתח מניח מידו את האזמל ואומר: "אתה משיגינער. הרי שילמת לי טבין ותקילין כדי שאנתח אותך. אני עושה את זה לטובתך. אתה זקוק בדיוק לניתוח הזה".

"עזוב, בא נשכח מהענין. יהי רצון מלפניך..." - כך עונה הפציניט.

הוא השתגע! הוא אומר לרופא מה לעשות? הוא צריך להישאר מחוץ לעניינים, ולאפשר לרופא לעשות את שלו.

כיצד אם כן יכולים אנו לפנות אל הקב"ה ולבקש ממנו: "אנא, הסר ממני את המחלה ותן לי רפואה שלמה?" אין בכך כל היגיון! אם זהו רצונו, והוא עושה זאת לטובתי,

שהתפללו. בכל הישיבות אמרו תהילים. הם הבקיעו את התקרה עם התהילים שלהם. אבל איזה ערך היה לישיבות אל מול המוני האנשים? הישיבות היו בטל לא בשישים, אלא באלפים וברבבות! היתה נקודה קטנה, לדוגמא, בסלבודקה - מקום אחד, ישיבה, אבל מחוץ לסלבודקה, מי הקשיב לראש ישיבת סלבודקה?

צריכים לדעת שבני הישיבות יחד עם רבותיהם, היו טיפה מן הים של יהדות אירופה, ולא היה מי שיקשיב להם. כך אמר אדם גדול, הלא הוא הגר"א וסרמן זצ"ל הי"ד. אני זוכר את זה, כי באותו שלב עדיין הייתי באירופה. אני עזבתי את אירופה רק בשנת תרח"צ, כשהיטלר כבר עלה לשלטון. כשהיטלר החל את מסעו, או אז הבנתי שהגיע הזמן לשוב לאמריקה.

בזמנו, ר' אלחנן אמר כך: "יהדות אירופה נחלקת לשתי קבוצות", כך אמר. "בצד אחד עומדים בני התורה, בני הישיבות. ומצד שני עומד המון העם שהולכים ומתרחקים מהתורה".

זה לא אומר שכל היהודים היו מחללי שבת. אבל גם אלו ששמרו שבת וכשרות וכל שאר המצוות, כבר לא היו בצד של ראשי הישיבות. מנהיגיהם היו היהודים החילוניים. הם קראו את העיתונים החילוניים וראשיהם היו מלאים ברעיונות של אנשים בלתי ראויים.

בני התורה שהיו מחוברים לישיבות היו מיעוט שבמיעוט. הישיבות היו ישיבות מצוינות, הרבה יותר מהישיבות באמריקה כיום, אבל הן היו מבודדות מהציבור. "ולכן", כך אמר ר' אלחנן, "האומה בכללותה לא זעקה אל ה'".

הכל הפוך על הפוך

אבל בימי מרדכי ואסתר התפללנו! זעקנו והתפללנו, והתפללנו וזעקנו. ומה ארע בזכות תפילותינו? ה' קיים את הבטחתו, הבטחת ה"כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרבים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו" - קראנו אל ה', והוא היה קרוב אלינו!

כל מיני דברים החלו לקרות כתוצאה מקריאתנו אליו. כל מה שנכתב במגילה, עד שלפתע "וְנִהְפֹךְ הוּא" - הכל התהפך! הם קראו אל ה' מעומק ליבם, והוא הפך את הכל. המן תלוי על העץ!

מדוע זה קרה? בגלל "נהפוך הוא" מסוג אחר, נהפוך הוא חשוב יותר. העם היהודי התהפך! עם ישראל הגיע להכרה ברורה יותר בה', יותר מאי פעם! מאז ומעולם היינו עם נפלא מאין כמותו, אולם כעת הפך העם הנפלא לעם נפלא עוד יותר. "וְנִהְפֹךְ הוּא" - הם התהפכו לאנשים אחרים; הם התהפכו מכח קריאתם אל ה'!

וכך הפכה הטרגדיה, הטרגדיה הנוראה ביותר שאימה להתרגש עליהם חלילה, ליום של שמחה גדולה, שמחה מופרזת, שנחגגת בידי יהודים בכל דור ודור. הטרגדיה הגרועה מכל הפכה לשמחה פורצת גבולות, כי אנחנו

"בכל בוקר, מיד כשפתח את העיניים, אצעק" - אלא אם כן אשתך ישנה בחדר, שאז תצטרך לומר את זה בשקט - "מודה אני לפניך" - תודה לך ה' שהחזרת לי את חיי!"

לא תשכח!

וזו רק ההתחלה. בהמשך היום יהיה עליו לזכור את ה' עוד מספר פעמים. הוא הולך ברחוב ומזכיר לעצמו תמיד שהוא מרגיש טוב. הוא כבר לא מרגיש את הכאבים הישנים שהפריעו לו בעבר.

אתה זוכר איך ששכבת במיטה עם שפעת, והכל כאב לך? ביקשת אז מה': "יהי רצון מלפניך שארגיש טוב יותר, ואז אקיים טוב יותר את רצונך" - רצונך שאגיע לכלל הכרה ברורה בך. אחשוב עליך ואודה לך תמיד - גם כשאיה בריא."

אלא שמה קורה בפועל? הצרה עוברת, היא נעלמת כליל, אבל האדם שוכח את חלקו בעסקה. זו הבעיה! ברגע שהצרה נעלמת, האדם נוטה לשכוח אותה מיד. אבל לא! אסור שזה יקרה! עלינו לזכור את ה' תמיד! זו המשמעות של תפילה - ה', אני חושב עליך כעת, ולא אפסיק לחשוב עליך גם אחרי שתענה לתפילתי."

ועל זה נסוב חג הפורים. מה אמרו היהודים באותו פורים ראשון? "ריבונו של עולם, אנחנו נזכור אותך! לעולם לא נשכח אותך! 'ימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים'."

בטובה וברעה

זו ה'עסקה' שעשינו עם הקב"ה, וזהו אחד הלימודים החשובים של פורים. עלינו לדעת שבדרך כזו או אחרת, אנחנו נחשוב על ה' - בטוב או ברע. כמוכן שהאופן המובחר ביותר הוא בטוב - בזה אנחנו בוחרים - להגיע לאמונה והכרה מוחשית בה' מתוך שמחה ולא מתוך צער. על מה אתה חושב כשאתה מתיישב לאכול ולשתות? על מה אתה חושב כשאתה שומע את קריאת המגילה, שולח משלוחי מנות ונותן מתנות לאביונים? מי גרם לכל הסיפור הזה? מי ברא את המן? מי נתן לו כח רב כל כך? הקב"ה הוא זה שעשה את הכל. ומדוע הוא עשה זאת? כי הוא רצה שנקרא אליו. ואכן, כך עשינו! וזו הסיבה שנושענו.

פורים נועד עבור מטרה זו! הסעודה טעימה ודשנה. אתה יושב ונהנה. המשפחה כולה נמצאת שם. אתה מקבל מתנות ושולח מתנות - אנחנו כל כך שמחים שאנחנו חיים, כל כך שמחים שה' הציל אותנו, ושולחים מתנות זה לזה - ואתה קצת שתוי. הו, כעת זה הזמן הטוב ביותר! טוב ביותר למה? לזכור את ה'. "אה! ברוך ה'! ברוך ה'! תודה לך ה'! אנחנו מודים לך! אנחנו זוכרים אותך. אנחנו חושבים עליך!"

"ובכן", אומר השי"ת. "אתם קוראים אלי מתוך שמחה? אתם זוכרים אותי? בני - זה כל מה שאני מבקש מכם. וכי סבורים אתם שאני חפץ להכאיב לכם? כל רצוני הוא לתת

מדוע שאבקש ממנו לשנות את רצונו רק בגלל שכך מתחשק לי? מה ההיגיון כאן?

אין חכם כבעל ניסיון

התשובה היא שיש כאן היגיון רב, כי המשמעות של "יהי רצון מלפניך" היא, שאנחנו 'מציעים' לקב"ה תחליף, תחליף שגם הוא בכלל רצונו, ולא עוד אלא שזהו רצון עוד יותר טוב מאשר רצונו העכשווי. אנחנו אומרים לה' כך: "הקב"ה, אני יודע שכל מה שאתה רוצה ממני זה שאכיר בך, שאמלא את תפקידי בעולם הזה ואבוא לידי הכרה יותר ויותר מוחשית וברורה בך. יהי זה רצונך להסיר ממני את הצרה שממנה אני סובל, שהרי הנה, כעת אתה רואה שהיעד הושג. אני מדבר אליך, הלא כן? כעת יש לי הכרה ברורה יותר בך, ואני מבין שאתה הוא זה שהבאת עלי את הצרה הזו."

אלא שהקב"ה כבר למוד ניסיון. אתה לא הפצינט הראשון שלו. והוא יודע שברגע שהוא יסיר ממך את הצרה שפוקדת אותך ותתחיל להרגיש טוב, ברגע שתשיג את מבוקשך, אתה שוב תשכח אותו.

הדבר דומה למנתח ההוא שמנהל כעת שיחה עם הפצינט שלו, שם בבית החולים. "שמע נא", אומר הפצינט. "האם לא נוכל לשוחח על העניין?"

ומה עונה לו הרופא: "מה פירוש 'לשוחח על העניין'? דיברנו על כך כבר שלוש פעמים אצלי במשרד!" הרופאים המנתחים אוהבים לשוחח במשרד, כי כך הם יכולים לגבות מקופת החולים תשלום גם עבור הביקורים הללו.

תכנית של הכרה

אבל הפצינט מגיב: "לא, לא, אני מתכוון למשהו אחר. אני רציני. אני חושב שאפשר לפתור את הבעיה שלי בצורה שונה. האם אין איזו תכנית ארוכת-טווח שעל ידה אוכל לרפאות את עצמי, ללא צורך בניתוח? אני מוכן לקבל על עצמי משטר טיפולי קפדני ביותר. אני אעשה כל מה שתאמר לי, אמלא אחר כל הוראותיך, ואולי, לאחר מספר שנים, אוכל להתרפא ממחלתי, מבלי שאזדקק לניתוח."

כמובן שברגע זה הרופא רואה איך אלפי הדולר שלו יורדים לטמיון, ומן הסתם הוא לא יתלהב מההצעה הזו. אבל האמת היא שגם אילו מדובר היה בניתוח שהוא מבצע בהתנדבות, איני יודע אם הוא היה מסכים לרעיון שכזה, כי הוא לא היה סומך על הפצינט. אם האיש הזה היה מספיק טיפוש כדי להכניס את עצמו למצבו הנוכחי, מסתבר שהוא לא יתמיד בשום תכנית שתסייע לו.

כאשר האדם מבקש מהקב"ה לרפא אותו בטיעון שכעת רצונו ית' מתממש - "הנה, אני מכיר בך; אני חושב עליך, מכאן ואילך אזכור אותך ולא אשכח" - יהיה עליו להוכיח את עצמו. הוא יצטרך להכין לעצמו תכנית עבודה, תכנית של הכרה בה'.

לב'. מי שהוא בעל שכל טוב, כל יום אצלו זה פורים, כי בכל יום הוא מתלהב ו'משתגע' אחר השי"ת.

אתה יוצא החוצה יום אחרי פורים, שבוע אחרי פורים, חודש אחרי פורים, ואתה ממשיך לחשוב על ה'. אתה פוסע ברחוב, באוויר הצח, ואומר: "תודה לך ה' על האוויר הצח. תודה על הרגלים ועל המדרכה".

ואז אתה נוטל לידך כוס מים, "שהכל נהיה בדברו!" - אתה מודה לו על כוס המים. הו! כמה טובים הם המים. מים זה נס. מים הם תערובת של מימן וחמצן. אי אפשר לשתות מימן. אי אפשר לשתות חמצן. זה פשוט נס. ביחד עם יוצרים נוזל, הנוזל החשוב ביותר בגופנו. אנחנו עשויים מ-80% מים. "תודה לך ה'!"

שינה מתוקה

כשהולכים לישון - מודים לה'. יש אנשים שאינם יכולים לישון. יהודי זקן פעם סיפר לי שהוא 'איבד את שנתו'. הוא כבר לא מסוגל לישון. הו, איזו טרגדיה איומה. ברוך ה', אתה מניח את הראש על הכרית, ומיד שוקע בשינה עמוקה. "ברוך ה'! אני כל כך שמח שאני יכול לישון!"

"ובכן", אומר הקב"ה. "אני רואה שאתה יודע כיצד להודות לי. אני רואה שלמדת את הלימוד הגדול של פורים. זה כל מה שרציתי, שאצלך יהיה 'א גאנץ' יאר פורים'".

מי שזוכה לחיות את חייו כך, הרי שאצלו יהיה 'א גאנץ' יאר פריילך' (שמח כל השנה). כל יום - כל היום - הוא פורים. עלינו להודות לקב"ה בפורים, וזה צריך להיות המודל שלנו לכל ימי חיינו. זה נקרא "יְטוֹב לָב מִשְׁפָּה תָמִיד"; ככל שנשיר לה' מתוך שמחה, כך תגדל שמחתנו עוד ועוד. כולנו צריכים ללמוד את הלימוד של פורים, וכך נתברך כולנו ב'א גאנץ' יאר פריילך, א גאנץ' יאר פורים, תמיד לעולם ועד!

שבת שלום ומבורך ופורים שמח!

בואו נהיה מעשיים

אמונה שמחה בה'

ההישג הגדול ביותר בעולם הזה הוא לחשוב על ה' ולהכיר בנוכחותו בכל עת. אם נכיר ונחוש בטובה שהוא מרעיף עלינו ונייחס את כל שמחתנו אליו, אזי נחיה חיים טובים ושמחים, חייו של "טוב לב", חיים של עונג ושמחה, שאין בהם צורך ב'קריאות יקיצה' כלשהן. השבוע, נקדיש בלי נדר דקה אחת מדי בוקר ונחשוב על "משנכנס אדר מרבין בשמחה", על השמחה שיש לנו בחיינו, שמחה שמגיעה רק מאתו יתברך. נשמח ונעלוז בה' אלקינו, נמלא בכך את ייעודנו עלי אדמות, וניצל אי"ה מכל צרה וצוקה.

לכם את מתנת האמונה - ההכרה המוחשית בה'. אם תקבלו את המתנה הזו על ידי השמחה, על ידי השתיה בפורים, על ידי קריאת המגילה - זה כל מה שאני מבקש".

לא להוללות!

אל תשכחו את זה כשאתם שומעים את המגילה. "קרייתא זו הלילא" (מגילה יד, א) - קריאת המגילה, כמוה כקריאת הלל! היא נועדה כדי להודות ולהלל לקב"ה. לכן אסור להחסיר אף מילה מהמגילה, כי כל מילה היא כמו הלל, בכל מילה אנחנו זוכרים את ה'. כל דקה של יום הפורים נועד לכך.

לזה נועד פורים - לא להיות יום של השתוללות ומעשים של שטות. כל דבר שנעשה בלי שכל אינו טוב. כל צורת התנהגות 'משוגעת' וחסרת רסן אינה טובה. סתם שכרות אינה טובה. כל שיכורי פורים מהסוג הזה - שישכבו בערמות האשפה כראוי להם, ולא יפריעו לנו. כשיהודים משתוללים בפורים ושוכחים את הקב"ה, זה לא פורים.

אכן, אפשר לעשות דברים מסוימים כדי להביע את שמחת הפורים, אבל אסור אף פעם לשכוח את התכלית. בזמנים עברו, היה מנהג להבעיר אש בתוך בור, ונערים היו קופצים מעל האש (סנהדרין סד, ב). היתה זו הנהגה של שמחה פורצת גבולות כדי להראות שניצלנו מהאש. כן, בפורים אפשר לתת לשמחה להתפרץ בכל מיני אופנים מעבר לגבולות ההתנהגות הרגילים. אבל משהו אחד אסור לעשות: אסור לשכוח את ה'! מי שמשתכר ובכך שוכח את ה' - חסל סדר פורים. אם כבר, תישאר בבית ותלך לישון מלכתחילה. לשכוח מה' זה ההיפך מפורים.

אבל זה לא רק יום אחד! פורים הוא רק ההתחלה של המשך השנה. זה מה שמלמד אותנו הרמ"א בסוף הלכות פורים (סי' תרצז). מתחיל להיות חשוך בחוץ והסעודה מתקרבת לקיצה. הוא כותב שאנחנו מצטערים על כך שאנחנו מסיימים כעת את הלכות פורים. כולנו נהנים מפורים. אנחנו כל כך נהנים, והנה, עוד מעט והכל נגמר. כמה חבל להיפרד מפורים. יש אנשים שגם בשושן פורים עושים קצת 'ליידיג', אבל לאחר מכן הכל נגמר.

כן כל יום פורים

אז אנחנו קוראים את המילים האחרונות של הרמ"א, שנותן לנו נחמה פורתא. הרמ"א מסיים במילים: "יְטוֹב לָב מִשְׁפָּה תָמִיד" (משלי טו, טו). מי שהוא בעל לב טוב, הרי זה כאילו הוא נמצא תמיד במשתה ושמחה. מה הכוונה 'לב טוב'? 'לב', בלשון הקודש, פירושו 'שכל'¹. מי שיש לו שכל טוב, א' תורה'דיג שכל (שכל שמעוצב על פי התורה), נמצא תמיד במשתה. זה ממש 'א גאנץ' יאר פורים' (פורים כל השנה)!

מה הייתם אומרים אם כל יום היה פורים? זה היה נפלא ממש! אין יותר טוב מזה! ולכן מוטל עלינו לקנות 'טוב

1. אה. ע' אבן עזרא על הפסוק "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" (דברים ו, ה): "הלב הוא הדעת והוא כנוי לרוח המשכלת כי היא המרכבה הראשונה, וכן חכם לב קונה לב".

דברים שאמר הרב זצ"ל בתוך שמחת הפורים, שנת תשמ"ה

בסלבודקה היו לי שני רבה'ס, זכרונם לברכה, וברוך ה', שניהם היוו מקור השראה עבורי. ברצוני לתאר בפניכם כיצד הנהגתם בפורים היתה שונה זו מזו.

בפורים, המנהג היה שבני הישיבה היו הולכים לבתייהם של ראשי הישיבה, המשגיח, וכל רבני וחשובי הישיבה. שני רבתי אלו היו שונים זה מזה בהנהגתם בפורים. שימו לב, כי עלינו ללמוד מהנהגתם של צדיקים. שתי הנהגות אלו הינן דרכים בעבודת ה'.

אחד מרבתי - ואני לא מזכיר שמות - בשעה שישב בראש השולחן ובני הישיבה רקדו סביב השולחן, הסתכל לראות אלו בחורים היו קצת 'לייבדיג', ולהם הוא מזג יין או וויסקי. הוא הוסיף שמן למדורה כדי שהיא תבער עוד יותר!

הרב'ה השני, לעומת זאת, היה 'מתנגד' מהסוג הישן; 'מתנגד' קר. בעודנו רוקד סביב שולחנו, הוא הסתכל בחשדנות על הבחורים לראות אם יש בינינו שיכורים, ואם הוא ראה בחור שיכור וקצת 'לייבדיג', מיד היתה עולה על פניו ארשת חמוצה של חוסר שביעות רצון. זה היה הרב'ה השני שלי.

כמו איזה מרבתי בחרתי אני לנהוג - אתם כבר יודעים. הרב'ה עם הפנים החמוצות - זו הדרך שבה אני הלכתי. והרב'ה הזה אמר שני 'שמועסן' (שיחות) נפרדים. בשיחה אחת הוא אמר שאין להשתכר בפורים. צריך לשתות, אבל לא להשתכר, משום ש"גדולה דעה" - 'דעה-דעת' פירושה דעת אלקים, כלומר הכרה ברורה בה'. תמיד טוב שתהיה לנו דעת. המצוה בפורים היא לשתות 'עד דלא ידע' - עד ולא עד בכלל, כלומר, להפסיק לפני שמאבדים את הדעת². ברגע שמגיעים לשלב של 'עד דלא ידע' - לפני שמאבדים את הדעת, אזי כבר יצאנו ידי חובת המצוה, ואין לשתות עוד. זו היתה אחת השיחות שאמר לנו. מה שלא תעשו בפורים - אל תאבדו את ה'דעה'.

2. א.ה. כ"כ ביד אפרים, וע' בשער הציון (סי' תרצה סק"ה) שכתב שהוא ביאור יפה.

פורים הוא זמן של דעה, זמן לקנות דעת ה'. "נודע ה' מְשַׁפֵּט עֲשֵׂה בְּפֶעַל כְּפִיו נֹקֵשׁ כְּשֶׁע" (תהילים ט, יז) - הקב"ה נודע כשהוא עושה משפט, כאשר הרשעים נלכדים במעשי ידיהם". "בְּפֶעַל כְּפִיו" של המן, בעץ שהכין למרדכי "נֹקֵשׁ כְּשֶׁע" - הוא נלכד בעצמו, ובכך "נודע ה'", זה הזמן שבו משיגים דעת - הכרה ברורה - בה'. זו ההזדמנות לקנות אמונה אמיתית, כשרואים כיצד "בור כָּה וַיַּחְפְּרוּהוּ וַיַּפֵּל בַּשַּׁחַת יַפְעֵל" (שם ז, טז) - הרשע נופל לבור שהוא עצמו כרה לאחרים. בכך אנו קונים דעת ה'.

פורים הוא אפוא הזמן להגיע להכרה בקב"ה מתוך סיפור נס פורים, ולפרסם את הנס הזה, לפרסם את מה שה' עשה עבורנו. לכן פורים אינו הזמן לאבד את הדעת. בפורים צריכים אנו לוודא שיש לנו דעה, ולקנות עוד דעה. אלא שאנחנו שותים עד לשיעור זה, כאמור, כדי שנתלהב יותר בדעת את ה'.

בפעם האחרת שהלכו לביתו של הרב'ה שלי, הוא אמר לנו כך: הואיל ופורים הוא זמן של דעה, עלינו לדעת שיש כלל שלימד אותנו המסילת ישרים: החיצוניות מעוררת את הפנימיות. כאשר עושים פעולות חיצוניות, מעוררים בכך את המחשבות הפנימיות, את הרגשות.

"ולכן", אמר, "כאשר אנחנו רוקדים בפורים" - רקדנו אז מסביב לשולחנו - בכל פעם שאנחנו רוקעים ברגלנו - הרצפה רעדה מהריקודים שלנו - "עליכם לדעת כי כל רקיעה שאתם רוקעים, אתם מחדירים אמונה אל תוך נשמתכם".

אל תחשבו שזה לא נכון כלפיכם! נכון שאתם גם נהנים לרקוד - למה לא? אתם נהנים מהריגוש שבריקודים; בפורים אפשר 'להשתחרר'. אבל אם עושים את זה עם קצת 'לשם שמים', הרי שבזה אנחנו מטביעים אמונה על גבי נשמותינו. זה מה שאנחנו עושים. "בכל 'קלאפ' ברגליים", אמר לנו, "אתם מכניסים את האמונה, בבהירות גדולה יותר, אל תוך נשמותיכם".

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א

רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"אנשי הבית כנסת - המתפללים, נחרבים רחמנא ליצלן איש איש וצרותיו אם לא נזהרים בעוון זה"

לומר מדי יום לפני תפילת שחרית כמה פרקי תהילים, ואם קרה שסיים את התהילים היומי ועדיין היה נשאר זמן עד התפילה, הוא היה פותח גמרא ולומד. ויהי היום והש"ץ התחיל 'מזמור שיר', מיד סגר מרן את הגמ' וקם להחזירה לארון-הספרים, עד שסיים להחזיר את הספר התחיל הש"ץ לומר קדיש, מיד קפא מרן על עמדו והתרכז בשמיעת הקדיש תוך כדי שידו נשארה תלויה באויר בסמוך לארון-הספרים, כשסיים הש"ץ את ה'קדיש' הוריד מרן את ידו ושב למקומו להתפלל.

בשנת תשס"ה הופץ בארה"ב מכתב ובשעתו עורר הדים רבים [המכתב נכתב באנגלית ותורגם לעברית, והובא בספר 'שמחת מרדכי' מהר"ר מרדכי הגר שליט"א עמ' קי"ג]:

ז' שבט תשס"ה. לחברי היקרים, לפני שלושה שבועות היתה לי הזכות לחוות ביקור מרומם בא"י אצל רבי חיים קניבסקי (שליט"א) [צוק"ל], שאני רוצה לשתף אתכם. בקשתי מרבי חיים, אם הוא יכול להתפלל לרפואה שלימה על חברי המתפלל איתנו בבית הכנסת. אתם יכולים לדמיין את התגובה שלי כשרבי חיים שאל אותי, האם מדברים בבית הכנסת שלך? עניתי: כן, ולאחרונה יותר טוב.

רבי חיים אמר מיד, זה לא מספיק, הדיבורים חייבים להפסיק לחלוטין! ואז הוא ביקש ממנו רבי שלמה להוציא משנה ברורה, רבי חיים פתח והצביע בסיומן ק"ד סעיף ז' שכותב הש"ע: 'לא ישיח שיחת חולין בשעה ששליח ציבור חוזר התפילה ואם שח גדול עוונות מנשוא'.

אמרתי לרבי חיים שהש"ע מדבר רק על זמן חזרת הש"ץ. לא, אמר רבי חיים, והצביע על המש"ב במקום שכתוב שאסור לדבר במשך כל התפילה, ואת דבריו שכתב 'אוי לאנשים שמשיחים בשעת התפילה כי כמה בתי כנסיות נחרבו בשביל עוון זה', ושאל אותי רבי חיים, וכי אתה חושב שהקירות נחרבים מחמת העוון הזה? אנשי הבית כנסת - המתפללים, נחרבים רחמנא ליצלן איש איש וצרותיו אם לא נזהרים בעוון זה ומשיחים בעת התפילה! ולכן תשובה עם אנשים בבית הכנסת שלך, ותאמר להם שכדאי להם לקבל על עצמם לא לדבר בל"נ לכל אורך התפילה, ובזכות זאת יהיה לחבר שלך רפואה שלימה.

זה לא מספיק, אמרתי. רבי חיים הסתכל עלי בתהייה ושאל, מה אתה מתכוון? עניתי: בימינו לפעמים לעשות לפי הש"ע זה לא מספיק, אני צריך לומר להם שרבי חיים ביקש שלא יהיה דיבורים בבית הכנסת.

רבי חיים שוב שאל אותי מה אתה מתכוון? ואמרתי לרבי חיים את האמרה המפורסמת של הקאצקער-רבי, שחבל שעשרת הדברות לא נכתבו על ידי רבי יהודה החסיד. רבי חיים פרץ בצחוק ואמר, בסדר, אתה יכול לומר למתפללים בשמי שבזכות הקבלה הזאת תהיה לחבר שלך רפואה שלימה, ואני גם אתפלל לא רק עליו אלא להצלחת כל המתפללים בבית הכנסת.

עזבתי את רבי חיים מאוד נרגש ומלא רצון להעביר את המסר שלי, לאחר שחזרתי לניו-יורק, פעמון הדלת שלי צלצל וחברי שהיה חולה הגיע לבקרני, הייתי המום, ידעתי שהוא עדיין לא מרגיש טוב והנה הוא עומד בסלון שלי ונראה נפלא. לשמחתי הרבה הוא אמר לי שהוא באמת מרגיש הרבה יותר טוב. הבנתי שרבי חיים כבר קיים חלקו בהסכם.

למען האמת, כאחד שגם הייתי לוקה בעצמי בדיבור בבית הכנסת, הרגשתי חובה לכתוב את המכתב הזה. אני שמעתי מכלי ראשון את ההבטחה של רבי חיים להתפלל על החבר שלי, וכבר ראיתי את הפירות של המאמצים שלו, ולכן אני מרגיש חובה לקיים את החלק שלי ולנסות לחולל שינוי בעניין זה. ואז בעידודו ובהסכמתו של חברי ומשפחתו אני כותב זאת לכם (אנשי ביהכ"נ) ומפרסם את המסר של רבי חיים קניבסקי (שליט"א) [צוק"ל], שעל כולנו מוטל להתחזק בדבר. מי ייתן שהמאמצים הכנים שלנו בעניין זה יביאו הצלחה ישועות ורפואות לכולנו.

בירורי הלכה

תשובת מרן צוק"ל: אינו יודע שאסור לדבר, ויש להעיר לו.

[ב] שאלה: ביהכ"נ הרי אמרו חז"ל (שבת יא) שיהיה גבוה למעלה מכל בתי העיר צ"ע מדוע לא נוהגים כך היום, ועוד י"ל אי מועיל ביהכ"נ אחד שהוא גבוה מכל בתי העיר ועליו יסתמכו, או שאפילו מן הבהכ"נ הנמוך שבעיר אסור להגביה יותר?

בט"ו אדר - פורים דמוקפין, יחול היארצייט השני למרן רשכבה"ג רבי שמריהו יוסף חיים קניבסקי צוק"ל. ננסה להתחזק בס"ד במה שהוא חיזק את כלל ישראל בענין שמירת קדושת בתי מקדש מעט.

סיפר חתנו הגה"צ רבי יצחק קולדצקי שליט"א: לפני כשבע עשרה שנה הגיע לא"י המשגיח של ליקווד הגאון רבי מתתיהו סלומון (שליט"א) [צוק"ל], הוא בא להתייעץ עם מרן רבי חיים קניבסקי שרוצים לעשות שמירה לשיבת ליקווד וזה מאד קשה כי ישיבת ליקווד משתרעת על פני מתחם ענק שיש בו בתי מדרש רבים. אמר לו רבי חיים, אם אין פלאפונים בסדרים לא צריך שמירה, התורה שומרת על אלו שלומדים אותה, ובעקבות כך עשו תקנה שבכל בית מדרש בליקווד יש מודעה שמי שמדבר בפלאפון בבית מדרש הרי זה גזלן!

אין לנו מושג מה ההבדל בין לימוד עם פלאפון ללימוד בלי פלאפון, כגובה שמים על הארץ, זה עולם אחר לגמרי, (אני לא מדבר על הזמן שהולך, נעזוב את זה כרגע, זה עוד חשבון), לא לתת לגנב הזה, מספיק הוא לקח את כל היום עם הפלאפון מכל הכיוונים, אין ברירה זה המצב בדור שלנו, רבי חיים (שליט"א) [צוק"ל] לא יודע איך לדבר בטלפון, הוא מופקע מזה, הוא קיבל על עצמו עול תורה, אהנו משועבדים לזה, דיינו, אבל לפחות בזמן שקובעים ללמוד, אפי' אם קובע עצמו ללמוד בבית, למה צריכים להפסיק לכל שיחת פלאפון, אני רוצה ללמוד, אני לא יכול לקבוע לעצמי זמן ללמוד!! למה?... כמה צריך להתחזק בזמן שלומדים, כל בעלי העסקים למיניהם אם מתקשרים אליהם בשעות העבודה שומעים צליל - לא זמין, לא זמין, הוא עכשיו עסוק, הוא לא יכול, ולא תהא כהנת כפונדקאית, כשאנחנו שקועים בלימוד נהיה לא זמין, ובכל אופן בסדרים שלא יהיו הפסקות באמצע, ואז אומר רבי חיים (שליט"א) [צוק"ל] כשלומדים בקביעות וברציפות בלי הפסקה זה שמירה מיוחדת מן השמים, הנהגה מיוחדת מן השמים.

בחודש אייר תש"פ, כשבס"ד שנפתחו שוב בתי הכנסיות לאחר שהיו סגורים כחודשיים כתב מרן שה"ת הגר"ח קניבסקי צוק"ל מכתב וז"ל:

בס"ד כ"ד אייר ל"ט למטמונים תש"פ
אל כבוד הרבנים הגאונים וגבאי בתי כנסיות שבכל אתר ואתר
ה' עליהם יחיו

הנה בעוונותינו הרבים כבר כמה שבועות שגגרשנו מבתי כנסיות ובתי מדרשות כעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, ונראה שזהו אות מן השמים בעוון שמזלזלים בקדושת ביהכ"נ בזה שבשעה שמתפללים הפלאפונים פתוחים ומדברים בהם והוי זלזול גדול בתפילה ובקדושת ביהכ"נ שלא שערם אבותינו מעולם והוא נגד ההלכה בשו"ע או"ח קנ"א ובזוה"ק ויקהל דף ר"ה ב' איתא דברים נוראים בזה ולכן יש לתקן תקנה קבועה שאיסור חמור להכנס לביהכ"נ להתפלל עם פלאפון שאינו כבוי וכל זמן התפילה הוא מנותק, ועל הגבאים מוטל האחריות להזהר ולהזהיר בזה חוק ולא יעבור

גם מן הראוי שזכרה במהרה לחזור לביהכ"נ שהרבני ביהכ"נ יחזקו ויעוררו ויאמרו דברי חיזוק בגודל האיסור החמור בזלזול קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות

ובזכות שנקבל ע"ע דברים אלו יחזירו המקום במהרה לעבודתו בבתי כנסיות ובתי מדרשות ברוב עם ויקבל תפלתו באהבה וברצון חתימת מרן צוק"ל

ולמכתב הוסיף מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין צוק"ל: כמו כן יש להזהר מלדבר דברים בטלים בביהכ"נ.

סיפר הגה"צ רבי חזקיהו יוסף מישקובסקי שליט"א, משגיח דישיבת 'אורחות תורה', שסיפר לו אחד מוותיקי מתפללי ביהכ"נ 'לדרמן': מרן צ"ל היה נוהג

שו"ת בעניין בית הכנסת ממרן שה"ת הגר"ח קניבסקי צוק"ל

[מאת תלמידו הג"ר זאב אריה שטיגליץ שליט"א]

[א] שאלה: הרואה מי שמדבר בשעת התפילה וקריאת התורה האם יש מקום ללמד ללמד עליו זכות, וא"כ איזה זכות יש ללמד עליו?

לע"נ רבי גבריאל שמואל שטרן ז"ל ב"ר אליעזר ז"ל ה"ד אשר נזהר מאוד בקדושת בית הכנסת. נלב"ע ט' אדר תשנ"ח ת.ב.צ.ב.ה.

תשובת מרן זצוק"ל: בב"ב מסתמכים על שיבת פונבז' וסלבודקא שנמצאים בראש ההר מעל גובה בתי העיר, ובחול'ל בין כה וכה יגביהו הם יותר ולא יהיה הכיורא.

ג] שאלה: בהא דאסור לשון יחיד בבית הכנסת הרואה אחד שישן יחיד בבית המדרש האם צריך להעירו בכדי שלא יישן יחיד שהרי זה מקום השראת השכינה ואין מקום להתיר לשון יחיד?

תשובת מרן זצוק"ל: יתכן שדרך ארעי מותר וצ"ע.

ד] שאלה: במגן אברהם סי' צ' ס"ק כ"ב כתב (עפ"י הסוגיא בסוטה כ"ב, בההיא אלמנה דהואי בי כנישתא) שאם יש ב' בתי כנסיות בעיר טוב ללך לרחוק יותר משום שכר פסיעות. וצ"ב דבמנחות (ס"ד, ב) מצוה להביא עומר מהשדה הקרובה לירושלים משום שאין מעבירין על המצוה. והכי נימא לכא' גם בב' בתי כנסיות?

תשובת מרן זצוק"ל: בעומר לא שייך שכר פסיעות מה שאין כן בהליכה לבית הכנסת דכתיב אחרי ה' אליכם תלכו. ובפעם אחרת השיב: במצוה חיובית לא אמרינן זה.

ה] שאלה: בחינן מצוה תצ"ב מבואר שיש איסור לטעת עץ בחצר בית הכנסת. האם האיסור לנטוע הוא בדווקא בחצר בית הכנסת או שרק בפתח בית הכנסת, והאם יש הבדל בין עצי פרי לשאר אילנות סרק?

תשובת מרן זצוק"ל: יש מחמירין.

[ונביא מש"כ בהערות שם: הרמב"ם בספר המצות לאוין ו"א כך היה מנהג הגויים וכדי להרחיק ממחשבות דומות להם לכן אסרו, וכ"ה ברמב"ם פ"ו מע"ז ה"ט שאסור לנטוע אילנות אצל המזבח כי הוא דרך עכו"ם. ובאורחות רבנו ה"ג עמ' ר"ח הובא בשם רבינו זצוק"ל שרצו לנטוע אילנות בבית הכנסת הגדול בבני ברק רבני העיר התירו ומרן החז"א סבר שאסור כמבואר הגהות הגרעק"א א"ח סי' קנ וע"ש מה עשו בסוף. ועי' שו"ת מהרם שיק א"ח סי' ע"ח שאסור לנטוע].

ו] שאלה: האם מותר להכניס חמור לביהל"נ לצורך מצות 'פדיון פטר חמור'?

אם המבוגרים 'רק' מדברים ומפטפטים, זה כבר מספיק להחזיר בילד יחס זלזול לבית הכנסת

כל יהודי שכבוד שמים חשוב בעיניו וחפץ הוא להגדילו ולהאדירו, חובה עליו לשמור מכל משמר את ארבעת כתליו של בית המדרש, וביותר - את אותה רחבה, שזקנו של רש"י טאטאה בזקנו.

מאז ייסודה של רמת אלחנן מבקש הרב מרא דאתרא הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א לבל יעלו ילדים על בימת ארון הקודש, ושלא יהפכוה למגרש משחקים. מחזה שכזה הוא ההיפך הגמור ממה שעשה זקנו של רש"י. ילדים קטנים, וגם לא כל כך קטנים, ולפעמים גם מבוגרים המעוניינים לקצר את דרכם, חוצים את הבימה ומחללים את קדושת המקום.

אם רוצים באמת ובתמים שילדינו ישמרו על קדושת בית הכנסת ובית המדרש, כדאי להחזיר אל תוך לבנו אחד מכללי החינוך היסודיים ביותר: הילדים לוקחים דוגמה מאתנו, וכפי יחסו של האב ושאר המתפללים אל קדושת בית הכנסת כך ידאגו גם הם לקדושת המקום. **אם יתבוננו באביהם ויראו שהוא שומר על עצמו מכל משמר שלא לשוח בדברי חולין בבית הכנסת, גם הם יעשו כך, וחלילה להיפך.** אם המבוגרים "רק" מצחקים ומתלוצצים, מדברים ומפטפטים, זה כבר מספיק להחזיר בילד יחס של זלזול לבית הכנסת, ובעוד שהחילול של המבוגר מתבטא במה שמתאים לגילו, הרי שהקטן יתרגם את הדברים להשתוללות ליד בימת ארון הקודש. אין אנו שמים לב שבמיוחדנו אנו מחנכים את יוצאי חלצינו להתנהגות שאיננה הולמת את קדושת ביהל"נ. גערות לא תעזרנה, צעקות והכאות לא תועלנה. מה הם אשמים? מדוע שהם ינהגו באיפוק בתוך ביהל"נ אם אנחנו לא עושים כך? הבה ונשמור כלנו על קדושת בית הכנסת ואז גם תתקבלנה תפילותינו באהבה וברצון לפני אדון כל.

סיפור השבוע

שיעורי מדעתי. בזעקה אילמת זעקתי רבונו של עולם עוזר לי. בעברי ליד לוח המודעות עברו עיני ברפרוף על שלל המודעות הזועקות משפחות מוסרות המצפות למתנות לאביונים, ביניהם צדו עיני מודעה אחת לחיזוק בענין אי הדיבור בעת התפילה.

כטובע הנאחז בקש אמרתי אולי אתחזק בזה, אמנם איני מצפה להצלח דחופה כמו אלו שמתפרסמים בסיפורים, אבל בכל זאת אולי זה יעזור גם לי. האמת שאני רחוק מאלו הפותחים סתם בשיחה באמצע התפילה, אבל גם לא תמיד אני מקפיד להפסיק את השיחה כשמתחילים להתפלל. קבלתי על עצמי להקפיד על זה, וכך נכנסתי פנימה כשמשוה הוקל על לבי. בפנים פגשתי חבר ותיק שבא לשהות אצל לפורים, ופתחנו בשיחה ערה, לאחר כמה דקות ניגש הש"ץ והתחיל את התפילה.

השיחה עם החבר היתה נעימה ומעניינת, אבל קבלתי על עצמי ואעמוד בקבלתי. במשך התפילה וקייאת המגילה כבר נשכח ממני כל דאגתי, ומצב רוחי השתנה פלאים.

למחרת בבוקר לפני התפילה אמרתי מזמור "למנצח על אילת השחר", ובקשתי שיהיה לי פורים שמח, כמוכן שעמדתי בקבלתי גם בשחית ובמנחה. בהגיע עת המשתה שייתי יותר מלמודי, אך לא איבדתי את ראשי, והשמחה הפנימית שגברה והלכה הרימו אותי כמה וכמה סטחים מעל הקרקע. מעולם לא הרגשתי התרוממות רוח כזו. הרוצה בעילום שמו.

ברצוני לשלוח סיפור שאני בעצמי איני בטוח אם הוא ראוי לפרסום ברבים, וברגעים אלו שאני כותב אני עדיין מהסס האם לשלוח בכלל, או להימנע. מזה שנים בהגיע יום הפורים מקיים אני מצות היום במשתה ושמה עד דלא ידע, אך לצערי הרב הוא קרוב הרבה יותר ל"ארור המן" מאשר ל"ברוך מרדכי", אני מאבד את שפיותי לגמרי ונביא עצמי ליד בושה נוראה.

נחשב אני בין האברכים החשובים במקומי, ואמנם אחר פורים אף אחד לא אמר דבר, אבל מחצאי שמועות ששמעתי ידעתי שזה לא היה נראה טוב. כאשר הגדילו בני כבר הבנתי כי אפשר להמשיך ככה, לא רק את עצמי אני מבייש אלא גם אותם. או החלטתי כי אני שותה כמות מוגבלת של כוסות, ולאחר מכן אקיים 'עד דלא ידע' בשינה.

אבל גם זה היה גרוע, בבוקר לאחר התפילה לאחר קיום מצוות היום, נטלתי ידים לסעודה ושתיתי מעט יותר מלמודי, ומרוב פחד שלא תצא תקלה, סיימתי את הסעודה מהר, ונכנסתי למיטה שם שכנתי עד השקיעה, מנחה התפללתי ביחידות וחזרתי למיטה, בקיצור חתיכת דיכאון.

בשנים האחרונות, משכנע אדר נהפכו הימים עלי לסיט, אני לא יודע מה לעשות בפורים, אני לי אם אשתה, אני לי אם לא אשתה ואשכב במיטה כל יום הפורים. לא היה לי את האומץ להשיח את לבי, וכך הסתובבתי עם תחושה גרועה ביותר, מלא חרדות מהפורים הקרב ובא. אשתקד כשבאתי לתפילה בליל פורים, הרגשתי ממש דפיקות לב מואצות, וכמעט

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

ויקרא – פורים תשפ"ד

זהירות בדרך ארץ

[א', א'] "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר."

שמעתי מהגאון ר' אריה פינקל זצ"ל שהביא את דברי המדרש רבה [פתיחה ט"ו] שאומר כך, "ד"א, ויקרא אל משה וידבר ה', מיכן אמרו כל ת"ח שאין בו דעת נבלה טובה הימנו, תדע לך שכן צא ולמד ממשה אבי החכמה אבי הנביאים שהוציא ישראל ממצרים ועל ידו נעשו כמה נסים במצרים ונוראות על ים סוף, ועלה לשמי מרום והוריד תורה מן השמים, ונתעסק במלאכת המשכן ולא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו שנאמר [הכא] ויקרא אל משה וידבר וכו'."

ורואים דבר מבהיל במדרש שאם משה היה נכנס לפניו בלא קריאה להיכנס, על אף כל גדלותו וכל מעשיו שהרי הוא הקים את כל המשכן, היה מכונה כ...טובה הימנו. (מחזה אברהם)

עולה בלשון זכר

אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד יקריב אותו לרצנו לפני ה'. [ויקרא א, ג]

ובטעמא דקרא הביא ששאלו אותו אמאי קורין לעולה בלשון נקבה, ולא קורין עולה בלשון זכר, דהרי עולה באה מן הזכר, ועי"ש מש"כ. ויתכן בס"ד דעיקר הקרבן הוא הנשמה שנשרפת למעלה, וכן האריך ברמב"ן כאן שזה במקום האדם. והרי נשמה נקראת בלשון נקבה, לכן כתוב דוקא לשון נקבה לרמז על עיקר הקרבן שזה בלשון נקבה.

על מה צריך יותר תשובה

[ד, ב'] "דבר אל בני ישראל לאמר נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה."

איתא בגמ' בשבועות (ל"ז. ועוד) ש"חטאת בת דנקא וכו' ואשם שתי שקלים" והיינו שניתן לקנות את החטאת במטבע קטן, ואילו אשם צריך להביא קרבן ששווה דווקא שתי כסף, וצ"ע מדוע.

ומבאר הרמ"א בהלכות יום הכיפורים שעל הודאי אדם מתחרט לכן אין צורך להוציא כסף על הקרבן, משא"כ בספק [אשם תלוי] הוא אומר אולי לא חטאתי לכן החמירו כ"כ בענשו.

וזכורני שהג"ש וולבה זצ"ל אמר שהרבה חוששים שאחר מאה ועשרים שלהם יענישו אותם על עבירות חמורות שבידם והם לא יודעים שכיון שכ"כ התחרטו והצטערו כל ימיהם לא ייענשו כ"כ, אבל יש להם לחשוש מעבירות שכלל לא מרגישים בהם, שאדם דש בעקיבו, ואומר האדם לעצמו שכלום הם [ק"ו מעבירות שהם מצוות לדעתו העקומה]. (מחזה אברהם)

חידוש האור שמח בעולת העוף

[ה', ז'] "ואם לא תגיע ידו די שה והביא את אשמו אשר חטא שתי תרים או שני בני יונה לה' אחד לחטאת ואחד לעולה."

א'. איתא בגמ' בחולין [כ"ב.] דעולת העוף אינה באה ביום, כמו חטאת בהמה, ומקשה הגמ' מביום צוותו נפקא, ומתרתת הגמ' "כדי נסבה".

ויש גירסאות שכתוב "סד"א הני מילי חטאת העוף, אבל עולת העוף אימא לא קמ"ל". ומבואר שהיתה הו"א שאפשר להקריב עולת העוף בלילה. וברשב"א בתשובה סימן רע"ו כתב שגירסא זו בגמ' משובשת ויש למוחקה מכיון שאין צד שניתן להקריב קרבן בלילה שהרי כתוב ביום צוותו וכקושיית הגמ'.

והגאון ר' מאיר שמחה בעל האור שמח פירש גירסא זאת [עי' או"ש הלכות מעש"ש פ"ז ה"ג], עפ"י דברי הראב"ע [ויקרא ה', ז'] שכתב, דהא דחייבה תורה בעני להביא תחת חטאת בהמה, חטאת העוף ועולת העוף [בפסוק ה"ל], אע"פ שעשיר מביא רק חטאת בהמה ומדוע העני צריך להביא ג"כ עולה, וכתב האבן עזרא שזה מפני שבחטאת העוף ליכא אימורין למזבח [שכולה לכהנים], לכן צריך להביא עולת העוף תחת אימורין של חטאת בהמה, ולזה הוה אמינא דעולת העוף כשרה בלילה, כמו אמורין, שהרי עיקר הבאתו הוא במקום אימורין, וגירסת הגמרא נכונה.

ומסופר שהגרמ"ש לאחר שחידש זאת נמנם והתעורר ושם שמחה גדולה, וסיפר שראה בחלומו שבשמים אומרים שבדור זה אין אדם היודע לכוון לאמיתה של תורה, ובא הרשב"א ואמר שבדווינסק יש יהודי שידע ליישב גמ' שהיתה קשה לי, וכוון אל האמת יותר ממני.

ובבריסק אמרו שכל דברי הגרמ"ש [והאבן עזרא] נכונים רק בחטאת עולה ויורד, אבל ביולדת כיון שמצינו שיוולדת עשירה מביאה עולת בהמה וחטאת העוף א"כ ביולדת עניה שמביאה חטאת ועולת העוף אצלה העולה אינה כנגד אימורין אלא כנגד עולת הבהמה בעשירה ועליה לא היתה הוא שתוקרב בלילה.

ב'. ועיין באבן עזרא ביאור נוסף בהצרכת עולת עוף בבל, שמכיון שהוא עני ומביא קרבן בלילות הרי הוא מתמרמר וכואב מדוע הוא עני ואין לו כסף אפילו להביא בהמה לקרבן, לכן על הפקפוק באמונה חייב להביא עולה שמכפרת הרי על הרהורי עבירה, וכנ"ל.

ביטול עשה

[א', ד'] "וסמך ידו על ראשה העלה ונרצה לו לכפר עליו". וברש"י בד"ה "ונרצה לו" כתב שעולה מכפרת על ביטול עשה ועל לאו שניתק לעשה.

שמעתי דבר נורא, כמה עולות נתחייב כשיבנה בית המקדש על כל מיני הזמניות שהיינו יכולים לעזור ליהודי ולא עשינו, וביטלנו מצו"ע של 'ואהבת לרעך כמוך' ועוד עשה רבים שיש על מצוות חסד. (מחזה אברהם)

מליקה שמקריבים עוף בבמה

והקריבו הכהן אל המזבח ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצא דמו על קיר המזבח. [ויקרא א, טו]

וכ' החיזקוני "בעצמו של כהן לפי שהוא בראשו של מזבח, אבל לא בסכין, כדכתיב כי חרבן הנפת עליה ותחללה". מבואר כאן דבר חדש דטעם הדבר שהמליקה פסולה בסכין הוא מחמת שנמצאים על המזבח ושם לא עושים בסכין.

והנה המקור ברוך (ח"ב סי' ח) ועוד, כתבו דאם מקריבים עוף בבמה לא עושים מליקה אלא שחיטה, [ועי' מה שהאריך בזה ידידי רבי מתתיהו גינסברגר שליט"א בספרו "מתנת יושר" (סי' ל"ב ענף ב)].

ולפ"ד החיזקוני נראה טעם לדבריהם, דהנה יל"ד אם בבמה נאמר איסור של הנפת ברזל, וברבינו בחיי (בראשית כ, ז) משמע דנאמר האיסור רק במזבח, [אמנם במש"ח סו"פ יתרו מבואר דה"ה בבמה]. ולפ"ז בבמה לכאול לא יעשו מליקה דהא אפשר לעשות שחיטה עם סכין שאין לחסרון של הנפת ברזל, וכדברי המקור ברוך.

פורים ומגילת אסתר

ובענין השם 'אזן המן' בעברית, חשבתני תמיד ששם זה הוא המצאה ציונית, שהרי ביידיש אומרים 'המן טאש' [תרגום: כיסני פרג], ואין הכוונה לא 'לאזן' ולא 'להמן'.

עד שהראוני בספר זרע שמשון שבאמת יש מקור לשם זה, ע"ש שמבאר דבר נפלא, וז"ל: "מנהגם של ישראל, לעשות אוזניים מתוקים לאכילה, וקוראים אותם אוזני המן".

וצריך להבין, למה בחרו לעשות דווקא אוזניים, לא אבר אחר. ועוד, איך מכניסים מתיקות באיבריו של המן הרשע, אשר היה כל כולו מקולל, רע, ומר. יתירה מזאת, הלא צורת המן טעונה שריפה באש. כמו שהביא בדרכי משה (אורח חיים סימן תרצ) בשם הערוך, שהבחורים עושים צורת המן ושורפים אותה.

עוד יקשה מדברי המדרש (הובא בבית יוסף שם): 'תמחה את זכר עמלק, אפילו מן העצים ומן האבנים'. ואם חובה למחות שמו מכל וכל, מדוע אוכלים דבר הנקרא בשמו, הלא כבר נאמר (דברים יג, יח) 'ולא ידבק בידך מאומה מן החרם'.

ויש ליישב מנהג ישראל, במאמר הנביא לישראל (ישעיה נה, ג), 'שמעו ותחי נפשכם', ואמרו במדרש (שמות רבה כז, ט): 'הכל תלוי באוזן. מי שמטה אוזנו לשמוע דברי תורה ותוכחות, יש לו חיים'. והנה בני ישראל, עד גזירותיו של המן, לא רצו להטות אוזן לקבל עליהם עול תורה. אך בימי המן, היטו אוזנם לקבל את התורה, לטוב להם כל הימים. לפי זה נאמר, כי האוזניים המתוקים שאנחנו עושים, אינם אוזניו של המן, אלא האוזניים של ישראל. ונקראים 'אוזני המן', משום שהמן הרשע, הוא אשר בגזירותיו גרם להם, להטות אוזניהם לדברי תורה. נמצא איפה, כי 'מנהג ישראל תורה'. תורה ממש, על שם מתיקות התורה.

[ג, יב] "ויכתב ככל אשר ציווה המן וגו'."

ואח"כ לגבי כתיבת האגרות ע"י מרדכי כתוב [ח, ט'] "ויכתב ככל אשר ציווה מרדכי אל היהודים".

ואמר הגר"ש סלמון זצ"ל דבר נפלא, שהמעין בטעמי המקראות יראה, שהפזר [שהוא טעם מסולסל ביותר] מוצב על המילה 'המן', ואילו גבי מרדכי הפזר מוצב על המילה 'היהודים', וביאר שהמן החשיב את עצמו ולכן הדגש על שמו, אבל מרדכי לא החשיב א"ע ולכן הפזר על המילה היהודים.

שמחת פורים

מספר הגר"ר שלמה זלמן כהן, נכנסתי פעם לבית רבינו הגר"ז אויערבאך בעיצומה של סעודת פורים עם בניו וחתיני ונכדיו, ואני שומע בחלל האויר "שער המלך", "משנה למלך" וכד' שאלתי מיהו מה קורה פה והסביר לי שרבינו שאל את הנוכחים איזה שמות של ספרים כתובים במגילה? השמות המשיכו להאמר על ידי הנוכחים, "מאמר מרדכי", "לבוש מלכות", "עיר שושן", "טבעת המלך", "מצוות המלך", "גנוי המלך", "איי היים", "פתשגן הכתב", "יד המלך", "אורה ושמחה", "דורש טוב", "דובר שלום", "דברי מרדכי", "דברי הימים", "גדולת מרדכי", "יין מלכות", נענה רבינו לא לזה התכוונתי, אני מדבר על אחד הראשונים שנמצא בכל בית יהודי ומופיע במגילה יותר מפעם אחת, נענה בן רבינו הגר"ש וענה: "מרדכי", ותרב שמחתה של תורה. (גאון ישראל)

[ד, ט"ז] "לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונעירתי אצום כן וגו'". בספר בינה לעיתים [לרבינו עזרא פיגו זצ"ל - בעל הגידולי תרומה] דרוש כ"ב מבאר שמה שאמרה אסתר צומו עלי הכוונה שאמנם כל אחד ואחד שקוע בצרתו, אבל סוד ההצלחה שלנו תהיה אם כל אחד יחשוב על השני, ולכן כולכם תצומו עלי ותתאחדו בכוונה של צום עלי-למעני [שאני בצרה גדולה לחיות עם הערל הטמא הזה], וגם אני ונעירותי אצום כן היינו בכוונה זו עליכם על צרתכם.

כתוב במגילה ו', י"ב] "והמן נדחף את ביתו אבל וחפוי ראש".

ובגמ' במגילה ט"ז. מבואר שאבל היינו על בתו, שראתה את אביה מוביל את מרדכי וקורא ככה יעשה, וחשבה שהמוביל הוא מרדכי ולקחה עציץ של בית הכסא ושפכה על המן, וכשראתה שזה אביה המן נפלה ומתה, עיי"ש.

והנה בגמ' בגיטין כ"ג. מבואר שאדם מותר באשתו בלילה [אע"פ שאינו רואה אותה] מטעמא שיש טביעות עינא דקלא. וקשה אם כן היאך לא זיהתה שהמוביל הוא אביה?

ושמעתי שהיא הכירה את אביה וידעה כמה הוא 'בעל גאוה' ואע"פ שהוא יושב על הסוס יתרגש ויכריז כן. (מחזה אברהם)

מנהג התחפושות בפורים

הרמ"א (או"ח סימן תרצו ס"ח) הביא שנהגו ללבוש פרצופים בפורים, ובדרכי משה הביא כן משו"ת מהר"י מינץ שהיה המנהג ללבוש פרצופים דוקא.

ויש להביא מקור למנהג זה מהפסוק במגילה (אסתר ח יז) "ורבים מעמי הארץ מתייהדים כי נפל פחד היהודים עליהם", ופירש רש"י וז"ל 'מתייהדים. מתגיירים', ע"כ.

ולכאורה אין הכוונה לומר שהיו מתגיירים ממש ונעשים יהודים לכל דבר, שהרי אין מקבלים גרים הבאים להתגייר רק מפני פחד או שום דבר אחר, וכאן מעיד הכתוב שלא באו להתגייר אלא מפני שנפל פחד היהודים עליהם.

אלא צריך לומר שעשו כן רק מן השפה ולחוץ ולא הכווננו לכך באמת אלא בשביל שיחשבו ליהודים.

וא"כ לכאורה זהו המקור למנהג שנוהגים ללבוש תחפושות בפורים, שכשם שהגוים דאז היו לובשים פרצופים של יהודים כי נפל פחדם עליהם וביקשו להתדמות להם שלא יהרגו, כך אנו בכל שנה עושים זכר לזה ביום הפורים שמתחפשים ולובשים פרצופים אחרים.

מקור נוסף יש להביא למנהג התחפושות ממה שמסופר בנביא (שמואל א' פרק טו) ששאול המלך נצטוו להחרים את עמלק מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור, ורש"י שם (פסוק ג) פירש טעם הציווי שנצטוו להחרים גם את כל הבהמות משור ועד שה, מפני שהיו בעלי כשפים ומשנים עצמן ודומין לבהמה, ואם כן כאשר שאול חמל על מיטב הצאן ולא הרגם, נמצא שהשאיר זכר לעמלק בעולם.

והיינו שעמלק היו משתמשים בכח הכישוף לשנות עצמם ולהתחפש לבהמות וע"י זה הטעו את ישראל שלא הרגום.

זכר לזה אנו מתחפשים בפורים ולובשים פרצופים להראות שאנו מכירים בתרמית של עמלק, ושוב לא יוכלו להערים עלינו בכך, רק לעולם ידינו תגבר עליהם עד אשר ימחה זכר עמלק מן העולם ויהיה השם שלם והכסא שלם.

עוד יש שהביאו מקור נפלא למנהג זה ממה שנאמר (אסתר ז ח) "הדבר יצא מפי המלך לפני המן חפו", ופירש האבן עזרא שהמשרתים כיסו את פני המן, כי כך היה משפט מלכי פרס, מי שהמלך כועס עליו, היו מכסים את פניו שלא יראנו עוד המלך.

לפי זה יש לומר כי מה שחברונה אחד מן הסריסים הראה למלך את העץ שהכין המן למרדכי, מה שהרהיב עוז בנפשו לומר זאת בפני המן, הוא משום שפניו היו מכוסות, אבל אילו היו פניו גלויים, יתכן שלא היה מעיז לומר זאת בפניו באשר היה השר החשוב והנכבד מכולם, ועל כן מאחר שכיסוי הפנים של המן גרם לנס שלבסוף ציוה המלך לתלותו, לכן אנו עושים לזה זכר על ידי שמתחפשים ולובשים פרצופים. (הגר"מ דרוק שליט"א)

אין חורבן

שמעתי שהיה מנהג בכלל ישראל לתלות בחודש אדר שלט ובו כתוב משנכנס אדר מרבנים בשמחה, ותלוהו במקום של האמה על אמה זכר לחורבן.

יותכן ביאור הדבר, על פי מה ששמעתי ממו"ר הגה"צ ר' גדליה איזמן זצ"ל שהביא את דברי החסיד יעב"ץ הא"ץ ציוו להשתכר דבר הגורם לתקלות רבות?, ואמר, שכיוון שנס פורים היה שנים מועטות אחר חורבן בית המקדש הראשון, לכן לא היה שייך לבוא לידי שמחה מכיוון שהיו באבילות עמוקה, לכן היו חייבים חז"ל לתקן להשתכר ורק עי"ז יוכלו לשכוח את צער חורבן בית המקדש כמבואר בפסוק במשלי [ל"א, ו'] תנו שכר לאובד ויין למרי נפש.

וא"כ כיוון שפורים נתקן לשמוח ולשכוח מהחורבן, לכן ניתן לומר שתיקנו לשים את המשנכס אדר דווקא במקום זה.

אזן המן

ג'. נהגו ישראל לאכול בפורים אזן המן, ובאידיש קוראים לו "המן טאש", ונהגו לעשות לאזן ג' פינות, וצריך להבין מדוע נהגו בצורה זו דוקא.

ומו"ח ר' יצחק זילבר זצ"ל ביאר, דאיתא באבות (פ"א מ"ב) "על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים", וכתב רבינו יונה, שגדר 'העולם עומד' היינו שזו סיבת בריאת העולם. והנה אם נגזרה גזירת כליה על כלל ישראל, ע"כ שכלל ישראל לא קיימו את תכלית בריאת העולם, ולכן אפשר לכלותם, ולכן אמרה אסתר צומו עלי ג' ימים, וכל יום כנגד עמוד אחר של העולם, ויום אחד תקנו את עמוד התורה ויום אחד את עמוד העבודה ויום אחד את עמוד גמ"ח. ורק אחר שישאל התחזקו בג' עמודים הללו אסתר יכלה לגשת אל המלך מלכו של עולם, ולבטל את כוחו של המן. וא"כ י"ל שזהו לשון 'המן טאש', דהיינו שע"י ג' פינות אלו תש כוחו של המן.

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון מג

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

קרבנות חלק ג'	לפיכך אנחנו חייבים תנא דבי אליהו רבה ופרק כ"א	ק"ש דר' יהודה הנשיא תנו רבנן שמע ישראל ה' אחד זו קריאת שמע של רבי יהודה הנשיא אמר ליה רב לרבי חייא לא חזינא ליה לרבי דמקבל עליה מלכות שמים אמר ליה רב פחתי בשעה שמענין ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים, וברכות יג ע"ב	אתה הוא עד שלא נברא העולם תנא ד"א (סס), טור סי' מ"ו בשם ירושלמי ברכות (ע' פ"ז ה"ב), הובא בילקוט שמעוני ואתחנן (רמז תתלו)	אדר ב' תשפ"ד
------------------	---	---	---	-----------------

ביאורים בהודאת 'אשרינו מה טוב חלקנו'

ובזה יבואר היטיב מה שאמרנו לפני זה, ש**מִאֲהֶבְתָּהּ שְׂאֵהֶבְתָּ אוֹתוֹ, וּמִשְׁמַחְתָּהּ שִׂשְׁמַחְתָּ** בּוֹ, קְרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל וכו'. וע' בר"י ב"ר יקר (נמצא בתפילת נעילה) שנתקשה מהו המקור לזה, ות' "אפשר משום דכתיב 'ישמח ישראל בעושי' אומר כמו"כ שהקב"ה שמח בו, וישראל היינו יעקב", עכ"ד, [וסמך לזה הוא מש"כ אח"ז 'כי רוצה ה' בעמו']. והן הן הדברים, שמגלים הדביקות משני הכיוונים, ישראל עם הקב"ה והקב"ה עם ישראל.

ותגביה קרננו

ולאור כל זה, נבוא לבאר הנוסח בסוף 'אתה הוא' כשמבקשים שיתקדש שמו של הקב"ה בעולם, מוסיפים "וּבְיִשְׁרָאֵל תִּרְיֶינָהּ וּתְגַבֶּינָהּ קִרְנֵנוּ", ותמה הגרמ"ד סאלוויציק זצ"ל, וכי ראוי לבקש על כבודו באמצע בקשה שיתרבה כבודו של הקב"ה. וכיאר ע"פ מש"כ הבית הלוי בפרשת ויגש (מ"ו ג') עה"פ "כי לגוי גדול אשימך שם", דכאן באה ליעקב ההבטחה הגדולה שבכל ההבטחות, שיהיה נקרא שמו על ישראל, והכוונה בזה דלעולם לא יפרסם שם כבודו בעולם ע"י מעשה היוצא חוץ מדרך הטבע רק באמצעות צורך ישועתו של ישראל, וע"י ישועת ישראל יתפרסם שם כבודו בכל העולם וכו'. וזהו ג"כ כוונת חז"ל (ירושלמי תענית פ"ב ה"ו) שאמרו שהקב"ה שיתף שמו עם ישראל, ונתנו משל ע"ז למפתח שחשש בעליו שלא יהיה נאבד וקשר לו שלשלת, כך הקב"ה שיתף שמו עם ישראל שלא יהיו נאבדים חלילה". ולפי"ז יתבאר הלשון וּתְגַבֶּינָהּ קִרְנֵנוּ, דיגילוי כבודו הוא רק ע"י הרמת קרנם של ישראל, וזהו מה שאומרים "קִדְּשׁ אֶת שְׁמֶךָ עַל מְקוֹדֵיֶיךָ שְׁמֶךָ".

ויש להוסיף, דדוקא בתפילה זו ראוי לבקש בנוסח הזה, אחר שהגענו להכרה של "מה אנו מה חיינו וכו'", וכל חשיבותנו הוא מה שאנו בני אברהם יצחק ויעקב שהיו מרכבה לשכינה, אז ראויים אנו ולהיות 'ממקדשי שמך' ולבקש על עצמנו להגביה קרננו. והן הן הדברים, שמגלים כאן תוקף הדביקות של הקב"ה עמנו, עד שמשתף שמו עמנו ומפרסם שמו רק על ידינו.

ויש עוד ב' מהלכים בביאור הודאת 'אשרנו מה טוב חלקנו':

ב) הודאה על התורה

וגם מתפרש על התורה, כמש"כ הר"י ב"ר יקר (שם) "דתורה הוא חלקו של האדם (כמו שמתפללים ותן חלקנו בתורתך), כמו האשה דכתיב (קהלת ט"ו) כי היא חלקך בחיים, והתורה הוא חלקו בחיים ובמות. והתורה הוא ירושתנו ע"ש מורשה קהילת יעקב. וזהו הביאור במה שמוסיפים [בנוסח ספרד] "אֲשֶׁרֵינוּ, פִּשְׁעָנוּ מִשְׁכִּימִים וּמַעֲרִיפִים, פְּכֻתֵי כִנְסִיּוֹת וּבְכֻתֵי מִדְּרָשׁוֹת", וכמש"כ "אֲשֶׁרֵינוּ יִשְׁכְּבוּ בִיתָךְ". ולפי"ז יש להוסיף לבאר לשון "מה טוב חלקנו", ע"פ מה דאיתא בסנהדרין (קה ע"ב) ביקש [בלעם] לומר שלא יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות, [ואמר] מה טובו אֶתְלִידָה יַעֲקֹב".

ג) הודאה על הנשמה

היעב"ץ בסידורו והמקנה בהקדמה (אות ל"ה) פירשו דהוא הודאה על הנשמה שהוא 'חלק אלוך ממעל', וזהו 'מה טוב חלקנו', וגורלנו הוא החלק הטוב שאנו בוחרים, כי ה' הטוב בעצתו ינחני בהחירה הטובה, [ע' ספרי שהבאנו למעלה], ומה יפה ירושתנו הוא חברית כרותה מאבותינו, [והיעב"ץ ביאר באופ"א, ע"ש].

בסוף תפילת 'לעולם יהא אדם' מגלים החביבות והקשר המיוחד של כלל ישראל עם הקב"ה. והוא מה שאומרים לפני הודידי ביו"ב בפזמון "כי אנו עמך ואתה אלוקינו אנו בניך ואתה אבינו וכו'", ומיוסד על המדרש בשיר השירים עה"פ (פ"ב פט"ז) "דודי לי וְאֲנִי לוֹ" - הוא לי לאלקים ואני לו לאומה, הוא לי לאב ואני לו לבן, הוא לי לרועה ואני לו לצאן וכו'.

ואיתא בספרי (פרשת האזינו ל"ב ט') עה"פ "כי חלק ה' עמנו וכו'" "מהיכן המקום מכיר את חלקו מיעקב שנ' "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו", ואומר "כי יעקב בחר לו י-ה" וכו' ועדיין הדבר תלי בדלא תלי ואין אנו יודעים אם הקב"ה בחר לו ישראל לסגולתו ואם ישראל בחרו בהקב"ה ת"ל "ובך בחר ה' אלקיך להיות לו לעם סגולה".

לפיכך אנחנו חייבים

לְפִיכָה אֲנַחְנוּ תְּחִיבִים לְהוֹדוֹת לָהּ, וּלְשַׁבְּחָהּ, וּלְפָאֶרָהּ, וּלְכַבֵּדָהּ וּלְקַדְּשָׁהּ וּלְהוֹדִיָּהּ לְשִׁמְךָ - מקור לחיוב הודאה זו, הוא מהספרי ריש פרשת ראה "משל למלך שעשה סעודה והזמין את האורחים והיה אוהבו מיסב ביניהם והיה רוממו ליטול מנה יפה ולא היה בו דעה, וכ"ה אומר אשכילך ואורך בדרך זו תלך איעצה עליך עיני, כיון שראה שלא היה בו דעה אחז את ידו והניחה על מנה יפה, וכן הוא אומר ה' מנת חלקי וכוכי אתה תומיך גורלי, יש לך אדם שניתן לו חלקו ואינו שמח בחלקו אבל ישראל מודים ומקלסים שאין חלק יפה כחלקם ולא נחלה כנחלתם ולא גורל כגורלם והם מודים ומשבחים על כך וכן הוא אומר חבלים נפלו לי בנעימים וגו' אברך את ה' אשר יעצני".

הודאה על מה שאנו נבחרים להיות עם ה'

אֲשֶׁרֵינוּ, עֲשֵׂה"כ "אשרי העם שה' אלוקיו", (רוקח). מה טוב חלקנו, ומה נעים גורלנו, ו מה יפה [מאד (נוסח הרמב"ם וע"מ)] קִדְּשָׁנוּ - פיסקא זו מתפרש היטיב ע"פ מש"כ הספרי (שם), "יעקב חָבַל נַחֲלָתוֹ" - אין חבל אלא גורל שנאמר (תהלים טז ו) חבלים נפלו לי בנעימים ואומר ויפלו חבלי מגשה עשרה וכו'. וע' בתרגום יונתן שם (תרגום) "וכיון שנפל העם הקדוש בגורל של אדון עולם פתח מיכאל פיו ואמר כי חלק טוב של שם וכו', פתח גבריאל פיו בתשבחות ואמר של בית יעקב גורל נחלתו". והוא המשך של הפסוק לעיל "בְּהִנָּחֵל עָלֵינוּ גוֹיִם בְּהִפְרִידוֹ בְּנֵי אֲדָם וכו'", דמדבר על דור הפלגה, ומבואר דעשה הקב"ה גורל ונפל על עם ישראל. והמקור לזה הוא מפרקי דר"א (פכ"ד), "בשעה שבנו בני אדם את המגדל, קרא הקב"ה לשבעים מלאכים המסבבים את כסא כבודו, ואמר להם בואו ונבלבל לשונם לשבעים אומות וכו' והפילו גורלות ביניהם שנאמר בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם, ונפל גורלו של הקב"ה על אברהם וזרעו, שנאמר, כי חלק ה' עמו, יעקב חבל נחלתו, אמר הקב"ה, גורל שנפל לי, רצתה נפשי בו, שנאמר, חבלים נפלו לי בנעימים".

ולפי"ז אֲשֶׁרֵינוּ מה טוב חלקנו - הוא ע"ש "כי חלק ה' עמנו", וזה מדבר על הקב"ה, וכן ה' הוא חלקנו כמש"כ בתהילים (שם) ה' מִנֵּת חֶלֶקִי, (רבנו שלמה מגרמיזא). ומה נעים גורלנו - ע"ש הגורל שנפלו עליהם כמש"כ "יעקב חָבַל נַחֲלָתוֹ", שיעקב הוא הנחלה של הקב"ה, וכן סוף הפסוק בתהילים (שם) אֶתָּה תוֹמִיךָ גּוֹרְלִי, שהקב"ה הוא גורלנו, והלשון "ומה נעים" הוא ע"ש לשון הכתוב שם חָבַלִים נִפְּלוּ לִי בְּנֵעִימִים. ומה יפה קִדְּשָׁנוּ - הוא ע"ש חָבַל נַחֲלָתוֹ, ובסוף הפסוק בתהילים (שם) כתיב אֶף־נִחַלְתָּ לְשִׁפְרָה עָלֵי, ושפרה הוא ענין 'יופי' כמש"כ המצו"צ שם.

תקנת קריאת שמע לפני התפילה

קריאת שמע זו הוא הכנה למה שיעשה בתוך התפילה וציואר אורג (רמח"ל קי"ה"כ). וק"ש זו חיוב גדול על האדם לקרואה, אף שמתפלל כותיקין וקורא ק"ש בזמנה קודם הכן החמה, אעפ"כ מחוייב לקרוא ק"ש זו דקרבנות, כי"כ האר"י ז"ל, כי ד' ק"ש חיוב על כל אדם לקרוא בכל יום, וזו, יולר, ובמעריב, ועל המטה, ראשונה ק"ש זו והיא נקראת ק"ש דקרבנות, יסוד וקורס העבודה (ב' י'). אעפ"כ דק"ש דיואר היא גדולה מאד והיאוד הגעשה זה הוא נעלם ומעולה מאד, עכ"ז לא יספיק האדם להשלים התיקון הראוי למח תפלת שחרית דק"ש דיואר כלל, מפני כי אין לנו יכולת להמשיך כל האורות הנרמזים למח זה מכל המדרגות בפעם אחת, כלומר בקריאה אחת לשמע, ולכן תקנו חז"ל קודם ק"ש זו דיואר, עוד ק"ש דקרבנות שאנחנו חומרים אחרת קודם פרשת התמיד, כדי שנמשיך האורות הדרגות, לתכלה נמשך ע"י ק"ש דקרבנות אור בחינה אחת, ואח"כ ע"י ק"ש דיואר נמשך עוד אור בחינה אחת שהוא מקום יותר גבוה עליה, ואז ע"י אח"כ נעשה היחוד והזווג בתפלת שחרית, (כן איש חי, וזכר).

הנה **בתנא דבי אליהו** הוזכר רק פסוק 'שמע ישראל וכו'', וכ"ה בכל הפוסקים (טור רמ"א ועוד), אבל **המהרש"ל** (שו"ת סימן סד, הובא במג"א) כתב דכיון דברכה שלאחריה 'מקדש את שמך ברכים' שנתקנה על קדושת השם, שייך לקריאת שמע, שכשם שהוא מקדש שמו ברכים כך מחוייבים אנו לקדש שמו למסור נפשינו ברכים על קדושת שמו. וזו היא בכלל בכל לבבך ובכל נפשך (ע' במ"ב סי' ס"א סק"ג), וכמו שקדש ר' עקיבא את השם [יצא נשמתו ב'אחד'], ע"כ ראוי לומר כל הפרשה של מלכות שמים, וכ"ה דעת **האריז"ל** [שעה"כ], והובא ביסוד ושו"ש העבודה (ב' י'). [אולם הבן איש חי (מקץ ז') מיקל דדי בפסוק ראשון ובשכמל"ו, ע"ש]. ודעת **הרמב"ן**, ו**הגר"א** **במעשה רב**, שאין לומר פסוק שלם אלא "ה' אלוהינו ה' אחד", שאינו אלא סיפור דברים בעלמא, (ע' תפילה כהלכתה).

ברכת 'אתה הוא עד שלא נברא העולם'

כתב **הטור** "אתה הוא וכו' ונתקנה ע"פ הירושלמי". והכוונה להירושלמי בברכות (פ"ט ה"ב), אבל לא נמצא התפילה שם אלא ההקדמה להתפילה, וכדמבאר בילקוט שמעוני בפ' ואתחנן (רמז תתלו) שהובא בשלימות, "אליהו ז"ל שאל את ר' נהוראי מפני מה זועות באות לעולם, אמר לו כתוב אחד אומר תמיד עיני ה' אלהיך בה, וכתוב אחד אומר המביט לארץ ותרעד וכו' אלא כך הוא עיקרו של דבר, בשעה שהקב"ה מביט בעולמו ורואה בתי טרסאות ובתי קרקסאות יושבים בטח ושואנן ושלושים ובית מקדשו חרב הוא מסתכל באפיליון עולמו להחריבו, [ע"כ בירושלמי], כיון שישאל נכנסים שהרית לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומיחדין שמו ואומרים שמע ישראל ה' וגו' מתקבצין כל מלאכי השרת אצל הקב"ה ואומרים לפניו אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא העולם אתה הוא בעוה"ז ואתה הוא לעוה"ב קדש את שמך על מקדישי שמך, מיד נוחה דעתו של הקב"ה ואינו מחריב עולמו ומיישב דעתו בשביל ישראל, ה"ד ואתה קדוש יושב תהלות ישראל שמיישב דעתו בשביל תהלות ישראל, ומנין שהקב"ה מזועזע עולמו בשביל חורבן בית המקדש שנאמר ה' ממרום ישאג ממעון קדשו יתן קולו שאג ישאג על נוהו".

ויל"פ דהטעם שיש ההודאה המיוחדת של 'אשרינו, שְׁאֲנַחְנוּ מִשְׁכִּימִים וּמַעֲרִיבִים, וְאֹמְרִים פְּעָמִים כָּכָל יוֹם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וכו'', דבזה גורמים נחת רוח להקב"ה ומצילנו מחורבן עולם. ואח"כ אומרים אנו הנוסח של 'אתה הוא' שהוא 'תפילת המלאכים', וכמו מה שעושים ב'קדושה', שאומרים "נקדש את שמך וכו' כשם שמקדישים אותו בשמי מרום".

ביאורו של 'הרוקח' בברכת 'אתה הוא'

אתה הוא עד שלא נברא העולם, אתה הוא משנברא העולם - דאומרים זה כנגד מה שאומרים 'שם הוי-ה' בק"ש שכוונתו 'יהי הוה ויהיה'. ומבאר היטב לפי מש"כ בביאור הגר"א (סימן ה') דמבאר מדברי רבנו יונה דא"צ לכוון זה אלא בקריאת שמע ולא בכל הזכרת שם הוי'. ומבאר דהוא מיוחד לקבלת עול מלכות שמים של ק"ש. **אתה הוא בעולם הזה** - כנגד 'אלקינו'. ו**אתה הוא לעולם הבא** - כנגד קדושת השם, [לכ' כוונתו ה' אחד'], כשעושה נסים ונפלאות לישראל, כתיב והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים. - בקשה על להבא - קדש את שמך על מקדישי שמך, וקדש את שמך בעולם הזה, ובישועתך תרים ותגביה קרנו - זה משיח. (וע' מש"כ בעמוד א'). פירוש אתה ה', מקדש את שמך בפרים, כל דבר שבקדושה לא יהיה פחות מעשרה. וכתב ברב עם הדרת מלך, ברו"ב בגמ' עשרה בני אדם.

ולמהלך השבלי הלפט, [שהבאנו בגליון מ"ב] דתקנו לומר תפילה זו כשגזרו על אמירת ק"ש, ביאר הלבוש שעכשיו נותנים תורה ושבת לשם יתברך שנתבטלה גזירת השמד ורשאין אנו לקדש שמו יתברך בגלוי ברכים.

פנימיות התפילה

ממשנתו של הרב מרדכי פוטאש שליט"א

אתה - הוא

לכאורה שתי תיבות אלה סותרות, דהרי "אתה" היא לשון נוכח, אבל "הוא" היא לשון נסתר. אמנם מצינו גם בלשון המקרא תואר כזה, דבנחמיה (פ"ט) (שאומרים בכל יום אחר ויברך דוד) כתוב, "אתה הוא ה' האלקים וכו'". ובתפילות שתקנו אנשי כנסת"ג ג"כ מצינו כן בברכת אמת ויציב, "אמת אתה הוא ראשון וכו'", ובשמו"ע בברכת מודים, "מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' אלקינו וכו'", וגם באין כאלקינו תקנו לומר "אתה הוא (ה') אלקינו וכו'".

ואולי הכוונה בזה כמו שתקנו בכל הברכות להתחיל בלשון נוכח, ברוך אתה ה', ואח"כ בלשון נסתר אשר קדשנו או בורא פרי העץ, והטעם בזה פי' **הרשב"א** (שו"ת ח"ה סי' נ"ב) דעל ב' יסודות נבנה הכל, א' לדעת שהוא ית' מחוייב המציאות וכו', והב' שאין אמיתותו יתברך מושג כי אם לעצמו לבד. הוא במציאותו נגלה לכל, ובאמיתות מהותו נסתר ונעלם מהכל וכו'. ברוך אתה - כמדבר עם מי שהוא נמצא מפורסם, שמדבר עמו פנים אל פנים. וכו', אשר קדשנו - לקבוע בנפשו שאעפ"כ שהוא מפורסם, מהות מציאותו נעלם ונסתר, שא"א לדבר בו רק בנסתר ב"ה. [וע' ברבינו בחיי (בס' כד הקמח ערך ברכה) ובערה"ש (א"ח סי' ה' סי"ב) מש"כ בזה].

ו**הגר"א בס' אדרת אליהו** (דברים א') ביאר דזה גם הטעם שתקנו לברך את השי"ת בשני שמות, הוי' ואלקינו, בכל הברכות, כי הקב"ה נסתר מצד עצמותו, וזהו ענין שם הוי' ב"ה, ונגלה מצד מעשיו, שזה ענין השם אלקינו, שמורה על השגחתו על בריותיו.

אשר לפי כ"ז, י"ל דלכן מדברים אל הקב"ה בלשון "אתה הוא" כדי להתבונן בב' יסודות האמונה האלו ולהדגיש אותם בדברנו אליו ית' בכל זמן ועידך.

התפילה לגילוי אחדותו יתברך

והנה הראשונים, ב**סידור חכמי אשכנז והר"י בן יקר ועוד**, ביארו שהשבחים שחיבר אליהו הנביא אחר הק"ש שה', אתה הוא עד שלא נברא וכו', ואתה הוא ה' האלקים, הם פירוש על אחדותו ית' שנאמר בק"ש "ה' אחד", וגם בקשתנו אליו ית' לגלות את אחדותו לנו ולכל באי עולם במהרה.

קודם כל, ביאר אליהו שאצל הקב"ה לא נעשה שום שינוי כלל בין קודם שברא את העולם לבין אחר שברא את העולם, ונתבאר יסוד נורא זה בסה"ק **נפש החיים** (ש' ג'). ועוד, שלגבי הקב"ה אין נפ"מ אצלו בין עוה"ז שמלא הסתר פנים, לעוה"ב ששם אלקותו נתגלה בתפארתו.

ולכן אנו מצפים ומבקשים שיקדש את שמו ית' עליו בני ישראל, משום שאנחנו מקדישי שמך ועי"ז יתקדש שמו בעולמו בין כל האומות, ויתקיים מש"כ **רש"י בחומש (דברים ו' ד')** ונזכר **בבי' (סי' ס'א' סו')** **בשם הסמ"ק**, בביאור הפסוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", דהכוונה "ה' שהוא אלקינו עתה, ולא אלקי האומות, הוא עתיד להיות ה' אחד", שנאמר (צפניה ג') כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', ונאמר (זכריה י"ד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, ע"כ. והענין הוא דזהו ההתגלות של אחדותו ית' בשלימות, ולכן אנו מבקשים כאן שיתקיים על ידנו הקידוש ה' הנפלא הזה במהרה בימינו.

חתימת הברכה עם 'שם'

כתב **הטור** "ואינה פותחת בברוך שאינה אלא ברכת הודאה", וכ"כ **התוס'** בברכות (מו ע"א ד"ה כל), ונראה מדבריהם שמזכיר בה שם בחתימתה אבל **הרמב"ם בסדר התפלות** (בסוף אהבה) לא הזכיר בה שם. וכ"ה דעת **הסדר היום** וז"ל "ואעפ"י שהי' ראוי לחתום בברוך שם במקום הזה מצד הענין, אין בידינו כח להקל בברכות ולברך ברכה אשר לא מצאנו אותה בגמרא, לכן טוב שלא לחתום, אלא יהי' כוונתו עם השם הנכבד והנורא ודי לו בזה". [ובאמת גם בירושלמי לא הוזכר כיתקנה', אלא שהמלאכים אמרו זה]. אולם **הראב"ה** העתיק מהירושלמי הברכה עם השם, וכ"ה ב**תנז"א**, וכ"ה ב**סמ"ג ועוד ראשונים**. ולמעשה, כתבו **הב"ח והט"ז** דהמנהג לאומרה עם שם, וכיון דנהוג נהוג. (**והרוקח** ו**ס' המנהיג** מונים ברכה זו למאה ברכות, וע' במג"א לעיל סק"ח).

והטעם דהברכה אינו פותח בברוך כמו כל ברכה ארוכה, ביארו **התוס' (שם) ובפסחים** (קד ע"ב) דאינו אלא שבח ותפלה בעלמא. ו**התוספות הרא"ש** שם הוסיף דאינה אלא ייחוד, לייחד שם הוי' ב"ה שהוא אחד מראש ועד סוף ובכל העולמות, ומתוך שיש אריכות דברים חותמין בה בברוך.

מסורת התפילה

נוסח הרמב"ם ב'לפיכך'

נוסח **הרמב"ם** הוא, "לפיכך אנו חייבין להודות לך וכו' וחייבין אנו לומר לפניך בכל יום ערב ובוקר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, אשרנו מה טוב וכו', אשרנו שאנו משכימין ומעריבין בכל יום תמיד ערב ובוקר ואומרים שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". וצ"ב בכפל הדברים של הודאה על אמירת ק"ש. ופתרון הדברים מבואר בדברי השבלי הלפט, אחר שהביא מהלך של ר' בנימין דנתקן כנגד דורו של שמד, מסיים "ותדע לך שכן הוא שאומר 'וחייבין' אנו לומר לפניך תמיד שמע בכל יום כו' ומיחדים את שמך פעמיים באהבה ואומר שמע ישראל כו'". והיינו שאומרים ב' דברים, א) 'וחייבין לומר וכו', שאנו באים לקיים 'חובת' ק"ש בצנעה, ב) אשרנו שאנו זוכים ליחד שמו.

נוסח **עז"מ** מוסיפין 'וחייבין אנו לומר שירה כל יום. ויתכן דהכוונה למש"כ **הרמח"ל (קיצור הכוונות עמ' י"ט)** כאן "שמע" - היא השירה של ישראל כי כוחם ביחוד השלם כידוע".

תפילה כהלכתה

קריאת שמע לפני התפילה

ויש כמה קושיות על הנהגה זו:

אין ראוי לקרות ק"ש ברבים אחר זמן קריאת שמע

הב"י הק' מהירושלמי דמשמע דאין ראוי לקרות ברכות ק"ש לאחר זמן ק"ש, והיאך לא חשש ר' יהודה החסיד לזה. והוסיף הב"ח, דאע"ג דמפרש במשנה דהקורא ק"ש אחר ג' שעות לא הפסיד הברכות, כ"ז ביחיד אבל בצבור לא יעשה כן. ותי' דצ"ל דאה"נ אין לעשות כן, אבל אין מוחין בידם, כמבואר בירושלמי שם.

צריך לכתחילה לומר ברכות ק"ש על ק"ש דאורייתא

הב"י הביא מהרא"ה בשם רבו הרמב"ן להקשות דדוקא רבנו הקדוש היה לו היתר משום ביטול תורה דתורתו אומנתו, אבל אן טפי עדיף לציבור למימר ברכות ק"ש אק"ש דאורייתא, הילכך הכי מיבעי ליה למימר ומיחדים את שמך פעמים באהבה ואומרים ה' אלקינו ה' אחד. והיינו דלכתחילה מחויב לומר הברכות ק"ש על הק"ש דאורייתא.

סמיכות גאולה לתפילה

והמג"א והגר"א בבניאורו הוסיפו להקשות דמפסיד בזה סמיכות גאולה לתפילה. וע' בבניאור הלכה שתמה ע"ז מדברי הרמ"א לקמן (סי' ס"ו) דמבואר בהדיא דמי אין לו פנאי יקרא ק"ש ואח"כ יקרא עוד פעם ויתפלל כדי לסמוך גאולה לתפילה, והמג"א והגר"א שם מסכימים לזה שם, וצ"ע, וע"ש מה דחה שאין זה כוונת הגר"א. אולם ע' בסידור הגר"א בהלכות תפילה מהשיח יצחק, שהביא ראייה שיש דין סמיכות גאולה לתפילה על ק"ש עצמה, מדברי רבנו יונה (פ"ק דברכות) שכתב על מתני' דיתנחם במים ויקרא "ואע"פ שאינו סומך גאולה לתפילה שהרי אח"כ יש לו לעלות ולהתכנסות ואין לך הפסקה גדולה מזו, אפ"ה רצו חכמים שיקרא קודם שמע בזמנה והיינו קודם הנה"ח משיסמוך גאולה לתפילה", ואם איתא דבדקורא קרש בלא ברכות תחילה ואח"כ קוראה עם ברכותיה ומתפלל נקרא זה סמיכות גאולה לתפילה למה כתבו שאינו סומך גאול'ת, הלא לאחר העליה מן המים יוכל לסמוך גאל ישראל לתפילה, אלא ודאי היכי שאין קורא אז ק"ש של חובה רק לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה לא נקרא סומך גאול'ת. וביאר כונת הגר"א שעיקר סמיכות גאולה לתפילה הוא כשקורא ק"ש של חובה תיכף לתפלה וכדאמרין (ברכות ח ע"א) הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים קורא קריאת שמע ומתפלל, ובירושלמי למה הוא דומה לאוהבו של מלך שבא ולדפק על פתחו וכו', מזה נראה שעיקר המעלה של סמיכות גאולה לתפילה הוא להסמיק קריאת שמע של חובה לתפילה. ואה"נ בדיעבד מתקיים עיקר הדין ע"י ברכות ק"ש לחוד אחר זמן ק"ש, עכ"ד. ומשמע שהבין, דאף דבדיעבד מתקיים עם הברכות, אבל עיקר המצוה הוא דוקא עם ק"ש.

והגר"א במעשה רב [הובא בבניאור הלכה כאן "בזה"ל "לפי מה שידוע לנו שדעתו וכו'"] כתב דאין לומר כל הפסוק אלא או "שמע ישראל" או "ה' אלוהינו ה' אחד". וצ"ב, למה לא יוכל לקרוא

הנה לבד מה שאומרים "שמע ישראל" כחלק מן תפילת 'לעולם יהא אדם', שמשבחים להקב"ה על חלקנו וגורלנו להשכים ולהעריב ולקיים מצות קבלת עול מלכות שמים, והוא כסיפור דברים, יש נושא בפני"ע בהפוסקים לאומרה בתורת חיוב לצאת ידי ק"ש דאורייתא, לצאת מידי חשש שיעבור זמן ק"ש, ויש כמה ינדונים ונבאר כל אחד בעזה"ש.

כתב הטור "ורבינו יהודה החסיד היה רגיל לומר אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והיה מכוין לצאת בו ידי חובת ק"ש משום שפעמים כשעושין קרובץ מתעכבים מק"ש עד אחר זמנה ואמר שהיה יוצא בזה כדאיתא בברכות (יג ע"ב) שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד זו היא קריאת שמע של רבי יהודה הנשיא", שרבי היה לומד עם תלמידיו כשהיה מגיע זמן ק"ש לא היה רוצה להפסיק מלמודו אלא לקרות פסוק ראשון בלבד דהוי דאורייתא, דכשאנו אומר אלא שמע ישראל לבד נראה שאינו אלא ספור דברים שאומרים ישראל כשימחדים אבל כשאומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד נראה שהוא מכוין עכשיו ליחד", (ב"י). והנה הפרי חדש (סי' ס"ג) האריך להסתפק עד היכן מצות קריאת שמע דאורייתא. וצד הראשון הוא רק פסוק ראשון, והביא ראייה מק"ש דר"י הנשיא דרך פסוק ראשון מדאורייתא, וכ"ה דעת הרשב"א והרא"ה, וכ"כ הב"י (סי' ס"ג), וכ"כ השאג"א לדינא. אולם הרבינו יונה מביא ראייה מכאן דכל פרק ראשון הוא מדאורייתא, דרבי היה קורא כל פרשה הראשונה, והבית אפרים תמה דלא משמע כן מהגמ'.
וכתב הפרי יצחק (סי' א') דהא דלא חשש ר"י החסיד לקרות כל ג' פרשיות שהוא עכ"פ חיוב דרבנן, דספיקא דרבנן לקולא, [ואה"נ מי שידוע בודאי שלא יהיה פנאי צריך לקרות כל הפרשיות לפני הזמן, וכן מבואר לקמן בסו"ס ס"ו במ"ב ובניאור'ל]. אולם הרא"ה (שם) חידש דלמ"ד דרבי היה חוזר ומברך, היינו לאחר הזמן, משום דהחזיר דרבנן של ג' פרשיות אין לה זמן, וכן משמע בבניאור הגר"א כן, (ע' דמשק אליעזר), ולפי"ז לק"מ.

דעת הב"י והרמ"א לכוין לצאת מצוה דאורייתא בכל יום

והנה הב"י הבין דברי הטור דר' יהודה החסיד נהג כן בכל יום, והב"י בעצמו ס"ל דיש לנהוג כן משום דק"ש בציבור הוי אחר הנץ החמה ולכך קורין אותו פסוק קודם שמא שעת קריאת אותו פסוק יהיה קודם הנץ החמה, ואפילו אם יהיה אחר הנץ מכל מקום טוב למהר ולהקדים ק"ש דאורייתא כל מה שאפשר. וכן פסק הרמ"א (סוף סי' מ"ו) למעשה "וטוב לומר בשחרית אחר שמע ישראל וגו', בשכמל"ו, כי לפעמים שוהין עם קריאת שמע לקרותה שלא בזמנה ו. משמע דלעולם יש לנהוג כן, כיון שלפעמים יקרא שיעבור זמן". ובמאירי (ברכות יג ע"ב) מבואר דגם סתם דעת מועיל לזה, "שהרי זה דעתו לקרוא את שמע [אח"כ עם הברכות] והרי הוא כמתכוין באלו שלא לצאת".

כל הפסוק ולכוון שלא לצאת, וכמו שנתן עצה זה בהלכות לולב (תרנ"א סעי' ה') ע"ש. וע' באור חדש (בעל השיח יצחק) [נדפס במעשה רב החדש] שכתב שאמר זה לפני ברכת התורה, ומשו"ה לא רצה להזכיר פסוק שלם.

דעת הב"ח ומג"א לכוון שלא לצאת אפ"כ חושש שיעבור זמן

אולם דעת הב"ח והמג"א, דר' יהודה החסיד לא עשה כן אלא בימים שאמרו הקרובץ והיה חושש שיתעכבו ויעבור הזמן, אבל בלא"ה אין לומר בשכמל"ו, ויכוין שלא לצאת. וכתב הביאור הלכה "וני"ל דאפילו אם הוא משער שהצבור לא יעבור זמן ק"ש דהנץ אך הוא ירא שיעברו זמן ק"ש לפי החשבון שמחשבין מעמוד השחר [זמן ק"ש של המג"א], יכוין לצאת עתה ידי ק"ש, דלא מיבעי לדעת הפוסקים דחושבין מעה"ש דשפיר עבד ואפילו לדעת הפוסקים דחושבין מהנץ ג"כ יש לסמוך על דעת הב"י והרמ"א והא"י מסכים עמהם דאפילו אם הצבור לא יעבור זמן ק"ש אעפ"כ מותר לכוין לצאת בזה עיין בב"י.

דעת רע"א דיש לעשות תנאי

אולם בהגהות רע"א כתב דיש לעשות תנאי דאם יעבור הזמן רוצה לצאת עכשיו ואם לאו יצא אח"כ, וכן הביא הא"י מהלחם חמודות (פ"א אות נ"א) שיהא כוונתו על הספק שאם יאחר זמן שיהא יוצא בזו, ואם לא יאחר שתהא קריאה זו כקורא בתורה². ובה"ל להשיח יצחק שם כתב "ויש אומרים בשם הג"ר ישראל סלנטר צוק"ל דבעינן דיני תנאי היינו תנאי כפול והן קודם ללאו", [ונע' בשלמת חיים סי' נ"ח]. אולם לא הובא דעתם במ"ב ובבניאור'ל, ואולי משום דסובר דכיון דיש לצרף דעת הב"י לצאת לכתחילה לפני שחרית, אין לחוש להקפיד על תנאי אלא יכוון לצאת עכשיו, ורק במקום דאין חשש יש לכוין שלא לצאת, וצ"ע.³

כמה פרשיות יקרא אם חושש שיעבור הזמן

וכתב המ"ב (סקל"א) דבמקום שירא שהצבור יעברו זמן ק"ש יכוין לבו כדן ק"ש ויכוין לצאת בזה המצות עשה דק"ש דבמצוה דאורייתא קי"ל בסימן ס' ס"ג דמצות צריכות כונה וי"א שיקרא כל הפרשה ראשונה ויותר טוב שאז יקרא כל השלשה פרשיות כמו שכתב הפר"ח כדי להזכיר יציאת מצרים בזמן ק"ש ובח"א בכלל ח' דין ז' הסכים להפר"ח, עכ"ד. וע' בגר"ז כאן שכתב דיוכל לכוין בפסוק אנכי ה' אלוקיך לצאת ידי הזכרת יציאת מצרים, וכבר קדמו הרוקח [שהוא תלמידו של ר' יהודה החסיד] דתקנו דוקא פסוק זה בפסוקי דזמרא כדי להזכיר יציאת מצרים לפני התפילה לאלו שמאחרים הזמן.

קריאת שמע עם תפילין

עוד כתב המ"ב (שם סקל"ג) "עיינן בדגול מרובה וכן בחידושי רע"א שכתבו דבחול לא יכוין לצאת אפ"כ הניח תפילין מקודם דכל הקורא ק"ש בלי תפילין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו. ופשוט דאם א"א לו להניח תפילין עתה מאיזה ענין אל ימנע מחמת זה

המשך בעמוד ד'

לפי"ז אם באמת קורא כל הג' פרשיות בבוקר, גם הב"י מודה דצריך לכוון שלא לצאת כדי שלא תהא ברכותיו לבטלה, וצ"ע, [ונגם תנאי לא יועיל לזה, דאם יעבור הזמן, לא יוכל לברך הברכות ק"ש], וצ"ע.

ב. ע' מקור חיים להח"י שהעיר דכיון דאם לא יצא ממילא יהיה ת"ת, צריך לדקדק לברך ברכה"ת. ולכאורה יש לדחות דלאו דוקא, ובודאי יוכל לכוין שלא לצאת מצות ת"ת, אולם ע' בגליון על ברכת התורה מה שדנו אם יש דין מצות צריכות כוונה על ת"ת.

ג והנה לדעת הרא"ה דס"ל דאין לצאת ידי המצוה בלי ברכות, ילה"ק למה לא היה נחית עכ"פ לעשות תנאי. אולם את"ש טובא לשיטתו,

ק"ש בעונתה הראוי". ומשמע דבאמת אינו מקיים שלימות המצוה עם הפסוק ראשון לבד, אלא בגדר "עיקר הקיש" וכאלו קיים וכו", וצ"ב בגדר הדברים.

ויש להקשות, מדבריו בסכ"מ (ק"ש פ"א הי"ג) שכתב לחדש, דמדאורייתא זמן ק"ש כל היום כמו בלילה, והוכיח כן, דאל"כ לאחר הזמן הוי ברכה לבטלה. ומבואר דנקט דאם אינו יוצא מצות ק"ש הוי ברכה לבטלה, וצ"ע, דלדבריו הרי בכל יום הוא מקיים המצוה לפני ברכות ק"ש. אולם י"ל, דכיון דאינו אומר אלא פסוק ראשון אכתי לא קיים המצוה דרבנן של ק"ש ושפיר יש לברך על קיום ק"ש דרבנן, אולם

א ולפי דברי הב"י יצא לנו חידוש גדול, דבכל יום יוצאין המצוה לכתחילה מדאורייתא לפני התפילה. וע' בערוך השולחן שכתב "ויש אנשים שלכתחלה סומכים על זה בכל יום להניח תפילין ולקרא ק"ש כל הג' פרשיות ואח"כ מתפללים אחר זמן ק"ש", ולמעשה כתב דאין נכון לעשות כן [כמש"כ הב"ח]. וז"ל הסדר היום "ויאמר בשכמל"ו וכן ראוי אחר שיחיד ה' בפסוק שמע ישראל לומר אחריו בשכמל"ו עוד ראוי כדי לעלות לשם יחד כותיקין שאומרים שאם יתאחר הק"ש אחר הנץ החמה לפחות יהיה נמצא שכבר יחד ה' בשמע ישראל שהוא עיקר היחוד ועיקר הקיש ואחריו בשכמל"ו והרי הוא כאלו קיים מצות

עיוני התפילה - בענין תנאי במצוות
הרב אלחנן כהנא שליט"א בעמ"ס נתיבות הברכה

הבאנו בתפילה כהילכתה, דעת המג"א דהקורא ק"ש לפני התפילה וירא שמוא יעבר הזמן, דיש לכוין שלא לצאת אה"כ הוא ירא שיעבור הזמן אח"כ. אולם רע"א כתב "כיון בדרך תנאי אם יעברו ירא יוצא בזה, ואם לא יעברו לא יצא בזה, כמ"ש הר"ב (סי' תפ"ט) לענין ספירת העומר".

תנאי בספירת העומר

כתב הר"ב (סי' תפ"ט ס"ג) וז"ל "כתב הר"ד אבודרהם 'כתוב במחזור ויטרי המתפלל עם הציבור מבעוד יום מונה עמהם בלא ברכה, מימר אמר אם אוכזר בלילה בבית אחזור ואברך כדן, ונמצא שלא בירכתי לבטלה, ואם אשכח הרי מנתי ימים ושבעות למצוה. והרשב"א (ח"א סי' רל"ה) חולק 'דכל שמנה מבעוד יום לא עשה ולא כלום, ואם שמוא יצא בספירה ויסמוך בספירה זו כמו בקריאת שמע של ערב א"כ כבר יצא ידי ספירה וכשהוא מוכרך בלילה נמצאת ברכה לבטלה".

ובשו"ע (שם) פסק שיעשה תנאי, ותמה המג"א דלא חשש לדעת הרשב"א. וביאר המג"א, וז"ל דאזיל לשיטתיה שפסק בס"ס ס"ד דמצות צריכות כוונה, וא"כ יכוין בלבו אם אוכזר בלילה אין אני מכוין לצאת בספירה זו, וכ"מ מל' רמ"א שכתב אם היה דעתו שלא לצאת".

והב"י שם הביא דעת הרמב"ם (תמידין ומוספין פ"ה ה' כ"ה) "אם מנה ולא בירך יצא וכן עיקר ולפיכך צריך לזהר מי ששואל אותו חבריו כמה ימי הספירה שיאמר לו אתמול היו כך וכך שאם אומר לו היום כך וכך נמצא שכבר מנה ואינו יכול לחזור ולמנות בברכה דוקא כשהגיע זמן הספירה דהיינו בין השמשות אבל אם שאל אותו מבעוד יום ואמר לו כמה יהיה לנו מהספירה זה הלילה יכול לומר לו כך וכך הם ואין בזה חשש", עכ"ל.

אולם דעת הט"ז (סק"ו) כתב דמדברי הרמב"ם [הובא בב"י שם] משמע דתנאי זה אינו נכון דאין להתנות בתנאי שזכר תחילת דאין נמנה למצו' מספק, ואין למנות מבעוד יום אלא בצבור כדי שלא לפרוש מן הציבור.

אכן המ"ב (שם סקט"ז) פסק כדברי המג"א, וז"ל "שיחשוב בדעתו אם אוכזר אח"כ בלילה למנות אין אני רוצה לצאת בספירה זו, וכשיגיע הזמן אח"כ בירך ויספור".

תנאי בשאר מצוות

וכ"כ המ"ב לענין תפילין דחוה"מ דנחלקו בזה הראשונים, ולדינא כתב המ"ב (סי' ל"א סק"ח) לעשות תנאי "אם אני מחוייב אני מניחן לשם מצוה ואם לאו אין אני מניחן לשם מצוה". וכמו"כ דנו הפוסקים לענין קידוש והבדלה, עי' בשו"ת שוואל ומשיב (מהדורא רביעאה ח"ג סי' קכ"ז), ועי' בצ"ח (פסחים קא). שגם מתבאר מדבריו דמהני תנאי בקידוש. וידוע דברי האבני נזר (או"ח סי' שפ"א) דמועיל תנאי לענין אכילת אפיקומן. [אולם בזה אמר הגרי"ז דאפילו תנאי לא בעי, עי' תשובות והנהגות ח"ב סי' רל"ט].

האם תלוי בדין ברירה

כתב המחבר"ש בדעת תורה (שם) כתב וז"ל "ונראה דאם מכוין על תנאי שאם יתפלל תוך הזמן יצא ידי מצות ק"ש, ואח"כ ואם לאו יוצא עכשיו, לא מהני, דהא ק"ש מן התורה ובדאורייתא אין ברירה. ועי' לקמן סי' תק"צ מחלוקת הרא"ם וכו' אי מהני כוונת תנאי במצוה [לענין תקיעת שופר, אם מועיל לכוין לתקיעה שזיעיל או לראשונה או לאחרונה]. אך בנ"ד שיתברר אח"כ, גם הב"י מודה דלא מהני, והגם דאדרבא דהיינו שיתברר לבסוף יש דיעות דיש ברירה, מ"מ אין לעשות כן", עכ"ד.²

א והפמ"ג (א"א שם) הק', דגם למ"ד מצות אין צריכות כוונה לכו"ע מועיל כוונה שלא לצאת. וכ"כ הלבוש בהדיא "ואפילו למ"ד מצות אין צריכות כוונה מהני תנאי, משום דחשיב כמכוין שלא לצאת. ועי' בשו"ת הר צבי (או"ח ח"ב סי' פ"ו) דביאר דעת המג"א דלא נקראת כוונה הפכית אלא כוונה ברורה והחליטתה שלא לצאת. אבל לא כשהוא מכוין על תנאי ומשאיר פתח בכוונתו לצאת יד"ח, שאין כאן כוונה ברורה והחליטתה שלא לצאת ואין זה נקרא כוונה הפכית. ובכגון זה אפשר שהוא יוצא למ"ד מצות א"צ כוונה וכו'.

ב ולכא' יל"ע על דבריו, דלכא' דבריו סתרי אהדדי, משום דבס"ט תפ"ט דימה תנאי דספירת העומר לתנאי דתקיעת שופר, הרי שלא חילק בין מילתא שיתברר למילתא שלא יתברר, וצ"ע.

המשך מעמוד ג'

המ"ע דק"ש כי תפילין וק"ש שתי מצוות הם ואין מעכבין זה את זה ואפילו איסורא ליכא דלא אמרו כל הקורא ק"ש וכו' רק במזיד ולא כשיש לו איזה אונס", עכ"ד. ולפי"ז יתכן דמי שאוחז קרוב לזמן ק"ש ואין לו זמן להניח התפילין, ככה"ג מודה המ"ב דיש להקפיד לעשות תנאי, כיון דאין ראוי לצאת הדאורייתא בלי תפילין.

הפסק באמצע הפרשיות

הביאור הלכה לקמן (סימן סו סעיף ה) הביא מרע"א

דהקורא ק"ש פעם ב' עם תפילין דר"ת, לא יפסיק, אבל מותר מפני הכבוד אפילו באמצע הפרק. אבל אם אחד קורא ק"ש אפילו בלי ברכות לצאת בה ידי קריאה כי ירא שיעבור הזמן אסור להפסיק באמצע הפרק מדינא כמו בשאר ק"ש. והא דאיתא בסוף סימן מ"ו וטוב לומר בשחרית שמע ישראל וכו' התם הוא אומר רק לרווחא דמילתא אבל אם בפירוש מתכוין לצאת בזה אה"נ דאסור להפסיק באמצע הפרק וכעין זה כתב הפמ"ג ג"כ בסוף סימן זה. וגם יש להחמיר שלא להפסיק בין הפרקים.

ק"ש באוהל מועד (דוד ב') וכן בהל' תקיעת שופר, ע"ש. ולפי"ז אין עצה לעשות תנאי שלא לצאת ק"ש אם יקיים המצוה לאחר זמן, דאפילו אם

דחולק על דעת הרשב"א דמועיל היפך כוונה אף למ"ד מצות צריכות כוונה, וס"ל דלא מועיל כוונה שלא לצאת, כמבאר בדבריו, שם בהל'

דבר זה נשאל לר' שלמה קלוגר (שו"ת האלף לך שלמה סי' מ"ב), והשיב דאין דאינו נופל בדין ברירה מב' טעמים. א' דדומה למ"ש הר"ן ר"פ השותפין דאף דק"ל אין ברירה, קי"ל התם כראב"י מכת דזה ידוע מתחלה דפעם ישתמש זה ופעם זה היו עיקרו מבורר מתחילתו כן ה"נ כיון דשכיח הוא דפעם מאחרין זמן תפלה ופעם מקדימין א"כ עיקרו מבורר בתחלתו ורק מיעוטו מבורר בסופו איזה יום כך ואיזה כך בזה קי"ל כראב"י דיש ברירה. ב' דברירה לא שייך רק בדבר התלוי במעשה ולא בדבר התלוי במחשבה דהנה בגט וכדומה הוי מעשה וכן בתרומה כיון דאמרין בפ"ג דקידושין דמחשבה דתרומה כמעשה דמ"א ולכך תליא בדין ברירה אבל במה דאינו מעשה רק במחשבה וכונה על כונה ומחשבה יש ברירה.

והישועות יעקב (סי' תפ"ט) כתב עוד טעם דאינו תלוי בברירה, ע"פ מש"כ הר"ן (גיטין כה). בשם הרמב"ן, דלא שייך ברירה אלא באומר אם בא חכם למזרח יהא עירובי למזרח, ואם בא חכם למערב יהא עירובי למערב, אבל אם מתנה על דבר אחד בלבד, כגון שאומר אם בא חכם למזרח יהא עירובי למזרח, ואם לאו יהיה בטל, לכו"ע ככהאי גוונא יש ברירה. ודמי לעל מנת שלא ימחה אבא, ע"ש. וה"נ הוא תנאי על דבר אחד, שאם יספור בזמן, שלא יצא עכשיו.

מילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי

העונג י"ט (סי' ג') כתב עוד טעם דלא מהני תנאי במצוות, משום דבדיני תנאים בעינן מילתא שאפשר למיעבדה ע"י שליח וישנן מצוות שא"א לעשותן ע"י שליח. אולם הקשה על זה מספירת העומר שכתבו הפוסקים שמהני תנאי אע"פ שא"א לספור ע"י שליח.

ונראה לומר בישוב קושיתו, ע"פ מש"כ הרמב"ן (ב"ב קכ"ו:) וז"ל "ואיכא למידק, היכי מהני תנאי בנזיר, והא כל תנאי שא"א לעשות המעשה ע"י שליח, כגון חליצה, לאו תנאי הוא, וי"א דהא דגמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן, הני מילי בתנאי שבין אדם לחבירו, אבל תנאי שבינו לבין עצמו בכל ענין הוי תנאי". ולפי"ז שפיר מהני תנאי במצוות כיון שזה מהדברים שבינו לבין עצמו. אולם מדברי התוס' (נזיר יא.) נראה דלא נחית לזה, שתי "שכיון שאחרים יכולים להביא קרבנות תחתיו, נחשב כאילו כל המעשה יכול להיות ע"י שליח".

ובשטמ"ק תירץ בשם רבינו עזריאל, דהכא לא בעינן שיהיה אפשר לקיימו ע"י שליח, דדוקא במעשה בידים, כגון קנין חליצה וקידושין וגטין וכיוצא בזה ודאי שאם אי אפשר לעשות המעשה ע"י אחר אלא בעצמו, המעשה אלים, ואפילו לא נתקיים תנאו לא נתבטל המעשה, אבל נדר ונזירות שאין צריך מעשה בידים, לא אלים שיתקיים אם לא נתקיים התנאי. ע"כ. וכ"כ התוס' (כתובות נו.), והובא בדרכי משה אבן העזר (סי' ל"ח אות ב) בשם הגהות מרדכי כתובות. ע"ש. וגם לתירוץ זה נחא הכי גבי ספירת העומר, שאינו מעשה אלא דיבור, אתי דיבור ומבטל דיבור. ולפי"ז, את"ש מה דמועיל תנאי בספירת העומר, וכן בק"ש, שאינו מעשה אלא דיבור. ובשו"ת שלמת חיים (סי' נ"ח), ע"ש.

אמנם לתי' זה קשה, שהרי תנאי מועיל בתקיעת שופר ובתפילין ובאכילת אפיקומן וכנ"ל, אע"פ ששם אין זה דיבור בעלמא אלא מעשה מצוה. אכן היה נראה לומר דהתנאי הוא לא על עצם המעשה אלא התנאי הוא על הכוונה לצאת ידי חובה, והיינו דבכל מעשה שיש בו חלות לולא חידוש התורה שאפשר לבטל את חלות המעשה ע"י תנאי, הוה אמר' דאין תנאי מבטל מעשה, משום דלא אתי דיבור גרידא ומבטל חלות מעשה, וחדשה התורה דכעושים תנאי כתנאי בני גד ובני ראובן, מהני האי תנאי לבטל את חלות המעשה. משא"כ במעשה מצוה שאין במצוה זו שום חלות (כתקיעת שופר ואכילת מצה וכדו'), התם התנאי הוא לא לבטל את חלות המעשה, אלא לבטל את הכוונה במעשה, והיינו דמעשה מצוה בלא כוונה או בכוונה להדיא שלא לצאת, לא חשיב מעשה מצוה, ובהא לא בעי' כלל למשפטי התנאים. וכ"כ בשו"ת ערוגת הבשם (סי' קס"ח אות ה').

א והפמ"ג (א"א שם) הק', דגם למ"ד מצות אין צריכות כוונה לכו"ע מועיל כוונה שלא לצאת. וכ"כ הלבוש בהדיא "ואפילו למ"ד מצות אין צריכות כוונה מהני תנאי, משום דחשיב כמכוין שלא לצאת. ועי' בשו"ת הר צבי (או"ח ח"ב סי' פ"ו) דביאר דעת המג"א דלא נקראת כוונה הפכית אלא כוונה ברורה והחליטתה שלא לצאת. אבל לא כשהוא מכוין על תנאי ומשאיר פתח בכוונתו לצאת יד"ח, שאין כאן כוונה ברורה והחליטתה שלא לצאת ואין זה נקרא כוונה הפכית. ובכגון זה אפשר שהוא יוצא למ"ד מצות א"צ כוונה וכו'.

ב ולכא' יל"ע על דבריו, דלכא' דבריו סתרי אהדדי, משום דבס"ט תפ"ט דימה תנאי דספירת העומר לתנאי דתקיעת שופר, הרי שלא חילק בין מילתא שיתברר למילתא שלא יתברר, וצ"ע.

אמירת לאחר זמן ק"ש ואחר התפילה

הפתחי תשובה (יו"ד סי' שמ"א סק"יז) הביא שו"ת זכרון יצחק שכתב בשם אביו להסתפק, דאולי אין יכול לאומרה אחר שעבר זמן ק"ש, לפי דברי השב"ח דתקנו בשעת השמד שגזרו על קריאת שמע, ויתכן דלא גזרו שלא לקרותו אלא בזמן ק"ש, וה"נ בתקנה הוא לאומרה דוקא בזמן ק"ש. ובספר מעייני ישועה הביא דבריו, והוסיף גם "שלא יאמר לאחר התפילה, וכן הסכים הגאון הצדיק הר"י הכהן מראדין צ"ל (הח"ח)".

אינו רוצה, בעיני מקיים המצוה. [ועי' בענין התפילה בהגה"ה].

מאמרי פורים - נתיבות שלום

לא יתכן בשום פנים - הסתר פנים

ובזה היה הדין ודברים בין אסתר למרדכי. דעת מרדכי היתה שרוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר, אמנם הגזירה נחתמה בטבעת המלך, אך בכוח הביטחון המוחלט בה' שלא יתכן אחרת ניתן לבטל את הגזירה. כאשר יהודי שרוי בעת צרה והוא שם בה' מבטחו אז הוא נושע בכח הביטחון. "ממקום אחר" - הכוונה היא גבוה מעל גבוה, וזה חלק מהאמונה שיהודי צריך להאמין שאצל יהודים אף פעם לא כלו כל הקיצין, תמיד יש למעלה למעלה מכל טבע.

"תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו", העני הזה שכל ימיו רעים מחכה לעת רצון אשר לפני ה' ישפוך שיחו, שיזכה ליכנס פנימה להיכל המלך וישפוך שיחו אליו פנים אל פנים, בלי מחיצות ומסכים המבדילים. וההסתר הנורא ביותר הוא כאשר לא מניחים ליהודי להיכנס לפני ולפנים לראות ולהתחנן לפני המלך. זהו ענין הסתרת פנים שלא נותנים ליהודי לגשת אל הקודש אל פני ה' אלוהיו. וגם בימי מרדכי ואסתר שהיתה גזירה להשמיד את כל היהודים, עיקר הגזירה היתה הסתרת פנים שלא יניחו להם להיכנס אל פני המלך כמו שכתוב "ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלושים יום", והיא הגזירה הקשה ביותר, כי עם ישראל יכול להתגבר על כל מיני ייסורים קשים ומרים, אך אינו יכול לשאת הסתר פנים. וגם לצדיקי הדורות מרדכי ואסתר לא הניחו להיכנס אל היכל המלך פנימה ולבקש את פניו יתברך שמו. משום כך היתה זו צרה שלא נהיתה מעולם, וכדי להמתיק את ההסתר פנים הזה היו צריכים לגילוי אור גדול כזה שלא היה כמוהו מעולם.

והמשכת הנס היתה באתערותא דלתתא, כי התחלת הישועה היתה ע"י מרדכי שזעק זעקה גדולה ומרה, ומשמעות הזעקה הזאת היא אמונה וביטחון חזק בה', והיתה זו זעקה של: אי-השלמה בשום אופן שיתכן הסתר פנים כזה. וזה תפקידו של יהודי בפורים, שעיקר העבודה ביום הקדוש הזה להשריש את מידת הביטחון שה' יתברך הוא א-ל בכל המצבים, וזה מיסודי האמונה שיהודי מחוייב להאמין שישראל הם כבנים אצל אביהם שבשמים והאב תמיד מרחם על בניו. אולם בשעת מעשה הניסיון קשה מאוד, שהניסיון הוא: שנדמה לו שהוא מושלך ומנותק לגמרי, עם כל זאת צריך להאמין שהקב"ה הוא אביו הרחמן ומתוך כך לפשוט את ידו לקב"ה ולומר: ריבונו של עולם אני מאמין שאתה קרוב אלי ויכול להושיעני, הושיעני ואושעה, ואז כל הפושט יד נותנים לו.

נמצא שעיקר עבודת היום הקדוש של פורים היא בעניין הביטחון, וימי הפורים מיועדים שיהודי ישאב מהם תוקף הביטחון לכל השנה בעניינים הגשמיים ובעניינים הרוחניים. יש עניינים שאדם אינו רואה בהם שום מוצא על פי הטבע, אך פורים הוא הזמן של למעלה מן הטבע, מתוך שיהודי מרגיש שהוא שם וחוזר אל אביו שבשמים, דהיינו התפייסות של יהודי עם הקב"ה באיזה מצב שהוא, אפילו כשמרגיש את עצמו בבחינת נהנו מסעודתו של אחשוורוש והשתחוהו לצלם, עם כל זה הוא יודע שיהודי לעולם אינו מתנתק מה' יתברך.

התבטלות לה' יותר גדולה מתשובה

עיצומו של חג הפורים הוא: כמו שמרומז במאמר מרדכי לאסתר "רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר". דיש דרך רגילה של תשובה להמשיך רוח והצלחה על ידי שישראל עושים תשובה, וממקום אחר היינו דרך של התבטלות גמורה לה' יתברך שהיא למעלה מתשובה, דכאשר יהודי מבטל עצמו לגמרי לה' יתברך נמשך עליו רוח והצלחה ממקום אחר. וזהו פירוש רוח והצלחה יעמוד ליהודים ממקום אחר - יש אצל יהודי שעובר הסתרים בגשמיות או אפילו ברוחניות, אך עוד יש לו במה לחזק את עצמו, שהוא מרגיש עדיין את הקירבה לה' יתברך, בבחינת: לא נסתלקה ממנו שכינה, זהו הסתר רגיל. אך יש הסתר כפול שהוא בבחינת: נסתלקה ממנו שכינה שכבר אינו מרגיש כלל שיש לו על מה לסמוך. ובמצב זה הוא מבטל עצמו כמות שהוא את העולם הזה ואת העולם הבא ומתבטל לגמרי לה' יתברך.

וזהו עיקר עיצומו של חג, שיהודי יגיע לכך שבאיזה הסתרים שהוא נמצא הוא מבטל עצמו לגמרי לה' יתברך. ועם ישראל הגיעו לדרגת תשובה מאהבה שהיו בטלים ומבוטלים כליל לה' יתברך, והשב מאהבה וזדונות נעשים לו כזכויות. וזה משמעות רוח והצלחה יעמוד ליהודים ממקום אחר, שע"י תשובה מאהבה שיהודי מתמסר כליל לה' יתברך - הזדונות עצמן שהן סיבת הגזירה נעשים לו כזכויות. וכל הארות הפורים שהאירו אז מאירים בכל דור ודור, ויש בימים אלו את הסגולה שהזדונות יכולים להתהפך לזכויות ורוח והצלחה יעמוד ליהודים ממקום אחר. והארה זו מאירה בכל דור בשיא החושך הקשה ביותר, הן בכלל והן בפרט, ומה שיהודי עובר מצבים קשים של חשכות, תמיד האתחלתא של הישועה היא על ידי שמבטל עצמו לה' יתברך.

והגם שכל התפילות כבר אינן מתקבלות ואינו מרגיש כלום, הדרך היא: "בך בטחו אבותינו", שבכלל בטחו היא ההתבטלות הגמורה שמוסר עצמו כליל לה' יתברך.

מגילת אסתר - מגלה למי שנמצא בהסתר פנים

מגילת אסתר מורה דרך לכלל וגם לפרט עד סוף כל הימים, איך לעבור את ההסתרים. עם ישראל עוברים ל"ע הסתר גופני - מחלות, חוסר פרנסה, בעיות בשלום בית וחינוך ילדים, ואחר כך עוברים הסתר רוחני שאחריתו מי יסורה. וגם הטובים שבעם תופס אותם היצר הרע בשתי זרועותיו: קרירות באמונה, חמימות בתאוות רעות והנאת בשרים על כל תענוגיו, זה באיסור זה בהיתר, זה במחשבה זה בדיבור זה במעשה, אין את האמונה הטהורה והברורה שהייתה בדור הקודם, ואין את הקדושה והטהרה ששררה בבית יהודי וכלל מח ולב יהודי. וכתוצאה מזה שוררים הסתר חשכות וריקנות, ורדיפה אחרי מותרות ונוחיות החיים, העיקר נהפך לטפל והטפל לעיקר.

וכן הוא בחיי הפרט המלאים עליות וירידות. יש עיתים שנגזר מן השמים לעבור הסתר קשה ומר. הניסיון הוא תמיד בשתי חזיתות, בענייני גוף ונפש יחד, כי כאשר רוחו של איש יהודי איתנה, הרי בכוח נפשו ורוחו להתגבר על כל ייסורי הגוף, אך בד בבד עם ייסורי הגוף, מנסים אותו בייסורי הנפש, שהוא בהסתר גדול, ומרגיש כמחיצה של ברזל בינו לבין אביו שבשמים, וגם כי אזעק סתם תפילתו ונדמה לו כי נותרה מהקב"ה, וכתוצאה מזה יש קרירות באמונה וחמימות לתאוות ותענוגי היצר. כי נפש יהודי היא מעולם התענוג ומחפשת תענוגים, וכשאין לו תענוגי היתר נופל באיסור, וככה הולך מדחי אל דחי רח"ל.

ומה עשה מרדכי, ויצעק זעקה גדולה ומרה, זו היתה האתחלתא דגאולה. כוחה של הזעקה הגדולה והמרה שהיא קורעת את כל המסכים המבדילים ומשברת כל המחיצות של ברזל. הזעקה הזאת היוצאת מנפשו של יהודי יותר חזקה מכל כוחות הרע, מקליפת עמלק וקליפת המן. וכמאמר הכתוב: "תבוא לפניך אנקת אסיר", והאסיר זה כלוא בבית הסוהר ואסור באזיקים ואין בידו ובכוחו לעשות כלום, אבל אנחתו עמוקה מאוד, ובכוחה להוציא מאפילה לאורה, והיא הזעקה שמלאכים ושרפים אינם מבינים אותה ובוקעת כל הרקיעים ומגעת עד כסא הכבוד. ולפעמים היא יוצאת בשעה שכל כולו כבר משוקע ביון מצולה, כמו שנאמר באסתר שבשעה שנכנסה לבית הצלמים נסתלקה ממנה שכניה, ואמרה א-לי א-לי למה עזבתי, א-לי קודם שיחטא וא-לי לאחר שיחטא, בכל המצבים שנמצא, אפילו בבית הצלמים ואסילו לאחר שיחטא צועק במר נפשו א-לי למה עזבתי. הצעקה הזאת היא אתחלתא דגאולה בכל המצבים להוציא משאול ואבדון והיא היתה התחלת הישועה אצל מרדכי.

זו הדרך עבור הכלל והפרט במצב הקשה ביותר. אין דבר שעומד כנגד הצעקה, אך תלוי עד כמה היא גדולה ועד כמה היא מרה. בשעה שאיש יהודי צועק במר נפשו א-לי א-לי למה עזבתי, נפתחים לו כל שערי אורה. וקריאת פרשת זכור ואח"כ בפורים ויבוא עמלק ומגילת אסתר, היא צורת ביטוי לזעקה הזאת נגד עמלק, העמלק השוכן בליבו של אדם, אצל כל אחד בצורה שהוא מתלבש. ולא תיתכן שמחה פנימית ואמיתית רק אם קדמה לה מרידות אמיתית, כי המרידות והתענוג הנפלא - הם תרין רעין דלא מתפרשין. התחלת חובת היום וסדר יום הפורים היא המרידות והזעקה הגדולה היוצאת מליבו של יהודי בקריאות אלו. זו הדרך לכל פרט באשר הוא בדברים המעיקים לו בגוף ונפש בכל אופני חשכות והסתרים, והפתח לפתוח שערי אורה.

פורים - תג הביטחון

כתב הרמב"ן (ספר אמונה וביטחון פ"א) על הפסוק "בטח בה' ועשה טוב", הקדים בטח בה' לעשה טוב, אע"פ שאין בידך מעשים ותדע בעצמך שאתה רשע עם כל זה בטח בה' כי הוא בעל הרחמים וירחמך. היינו שיהודי צריך להאמין ולבטוח בה' אפילו אם עדיין אינו עושה טוב ואפילו הוא רשע גמור, ואם הוא בטח בה' לבטח ירחמנו ה' יתברך, ע"כ. וזה בכלל האמונה שיהודי מחוייב להאמין שיש רוח והצלה ליהודים ממקום אחר, אע"פ שאינו הגון ואינו כדאי ועל פי הסדר לא מגיע לו כלל רוח והצלה, אבל הואיל ובו בטח ששם מבטחו על ה' יתברך, זה גופא ממשיך לו ישועה. וכשאמרה אסתר "וכאשר אבדתי אבדתי" לא אמרה זאת בניגון עצוב של יאוש ואבדון, אלא כמו שכתבו המפרשים כלומר שאסכן עצמי, שהלכתי בשמחה למסור נפשה ולהקריב עולם הזה ועולם הבא מתוך ביטחון גמור בה' יתברך שלבטח ישלח את הישועה.

בביטחון יש מדרגות רבות, והמדרגה העליונה כאשר יהודי יודע בבירור שהקב"ה אוהב אותו עד מאוד. אמונה היא - שמאמין בהקב"ה שהוא בורא ומנהיג לכל הברואים, וביטחון הוא - שמאמין בגודל אהבת ה' ליהודי, וכשבוטח בה' מתוך שמרגיש גודל אהבתו יתברך, אז אפילו בזמנים הגרועים ביותר ואפילו רשע גמור הקב"ה מציל ומושיע אותו מכל צרה וצוקה. וכך היה בנס פורים. שאסתר סברה כי מאחר שישראל חטאו אין לה בזכות מה לבקש, והשיב לה מרדכי רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר, כלומר ממקום שאינו עולה כלל על דעתך, מכוח הביטחון בה', שאפילו אם ישראל מלאים חטאים אבל הואיל ובי בטח הניחו לו ואל תכוהו אע"פ שאינו הגון ואינו כדאי. גם במצבים הגרועים ביותר כאשר יהודי שם מבטחו בה' אזי לפי מדת בטחונו כן נמשכת עליו הישועה, כמו שכתוב יקראני ואענהו עמו אנוכי בצרה וכו'. יקראני, אם יהודי קורא ומבקש מהקב"ה, ואענהו, אז אענה לו. אבל אם עמו אנוכי בצרה, שיודע שהקב"ה עמו בכל צרתם וכביכול סובל עמו את הצרות הקשות ביותר, אז אחלצוה ואכבדהו אורך ימים אשביעהו וכו'.

מגילת אסתר היא מגילה ליהודי הנמצא בהסתר פנים, בהסתר כפול ומכופל, מלא ייסורים בגשמיות ובנפש, ונדמה לו שהוא מושלך לגמרי שאינו מרגיש בכלל את ה' יתברך. עבורו באה מגילת אסתר ללמד שאצל יהודים אין מציאות של מצב אבוד, זו הנקודה העיקרית שנתחדשה בנס פורים, שאפילו אם מחיצות של ברזל מפסיקות בין יהודי לאביו שבשמים - יש בכוחו להבקיע את הכל. וכוח זה שנטע

הקב"ה ביהודי שבכל מצב יוכל לשוב בחזרה לשורשו, הוא כוח נצחי שאינו בטל לעולם. ועל כן חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן. הוא מחוייב להיות כל כך שמח עד דלא ידע בין אם הוא במצב של ברוך מרדכי או במצב של ארור המן רח"ל במדרגות השפלות ביותר, מתוך שיועד את הגילוי של פורים שיהודי יכול להיחלץ מכל מיני מצוקות, שכל הפושט יד נותנים לו, ואפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים.

מקרא מגילה

דרך משל למלך אשר בא ברוב חייליו ומנצח את המלחמה, אין כל כך פלא כמו שהמלך בא לפעמים ביער יחידי בלי כלי מלחמתו, וחיילותיו אינם עימו, והוא מנצח בגבורתו לבד. גם דומה למלך כשבאין לפלטרין שלו ורואין גדולתו, והיאך משרתיו ועבדיו עושין רצונו ומפחדין ממנו ובושין מפניו, אין זה כל כך חידוש כמו שהמלך ביער יחידי ואיננו לבוש בלבוש מלכות וחייליו אינם עימו, זה נפלא גדול. כן הדבר הזה כשהקב"ה משנה הטבעים ונראה מלכותו אשר הוא עושה משמי שמים וכל צבאם אינו כל כך פלא, כי מי שבראם יכול לשנותם, אבל אם עושה ניסים בטבעים ומלכותו בהסתר, ואף על פי כן עושה פלאים כמו בימי מרדכי וסתר, הוא פלא גדול, ולכן גדלה הנס כל כך בעיני ישראל עד שקיבלו את התורה. וזה שם "מגילת אסתר", שגם בתוך טבעים שהיה מלכותו מכוסה ובהסתר, עכשיו יתגלה מלכותו אפילו בתוך הטבע, כלומר שנתגלה מעכשיו מה שהיה עד כאן מכוסה, שהנהגותיו ומלכותו היה עד כאן בתוך הטבעית מכוסה ועכשיו מגולה, וזה שם מגילה שנתגלה מה שהיה מכוסה.

וסגולת קריאת המגילה שמזדככים הטבעים והגשמיות, ולכן בעת שישראל קורין המגילה אזי מזדככים הגשמיות של הקורא, ומלבד שנתקן הגשמיות של קורא המגילה, נתקן עוד הטבעים של כל העולם כולו. ומעתה יתלהב לב האדם בקורא המגילה, ויכוין בקורא ובשמעו את המגילה שמעתה מקבל עול תורתו ומצוותיו. לכן יכין את עצמו, מה שחלף ועבר אין, ומעתה הוא מקבל עול תורתו ומצוותיו יתברך שמו, לכן אמרו בזוהר הקדוש יום כיפורים שהוא כמו פורים, כלומר שהארת יום כיפורים הוא כ"פורים", עבור שביום כיפורים מה שחלף ועבר אין, ומעתה הוא מטהר וחושבנא מכאן ולהלאה, כן בפורים מה שחלף ועבר אין, ומעתה מקבלין עלינו עול תורה ומצוות.

לכן יתלהב האדם בקריאת המגילה, ובשמעו יכין את עצמו לקבל עליו מאותו יום עול תורה ומצוות, ויתחדש כנשר נעוריו, וישמח בעול קבלת תורה, ויכוין בקריאת המגילה שיזדככו כל העולמות, ואפילו העולם הזה שהוא עולם הטבע, יזדכך על ידי קריאת המגילה, וישמח מאוד שיזדככו כל העולמות. ויכוין שבכל דיבור שיוצא מקריאת מגילה נברא הארה, וכל דיבור שיוצא נברא מלאך אחד. מה מאוד יתלהב האדם כשעולה במחשבתו שמכל דיבור ודיבור שמח הבורא בו ונברא מלאך, וה' יתברך שמח בקריאת מגילה של בני ישראל, ונזדככו כל העולמות וכל הגשמות, ובכל דיבור ודיבור עושים נחת רוח לבורא יתברך. (קדושת לוי)

שעת ה"רתיחה", כביכול, של מידת הרחמים, זוהי שעת קריאת המגילה, אז נפתחים ביתר עוז מעיינות החדס העליונים השמורים אך ורק לשעת הסכנה. וזוהי שעת רחמים מופלאה ונוראה שאין לה זכר בזמנים אחרים: לא בשבת ואף לא בתפילת "נעילה"! באותה שעה מושפע על כלל ישראל שפע של תורה שבה נכלל הכל.

עלינו, אפוא, להפסיק מעט מלהתעסק בעת קריאת המגילה בכל הנעשה סביבנו ולעמוד ולהתבונן במציאות האמיתית בה אנו חיים באותה עת. הרי כעת נפשע עלינו שפע של תורה, וזה זמן של גילוי מידת הרחמים במלוא עוצמתה, ודאי אם נפנה עתה אל הבורא יתברך (כמובן לא באמצע הקריאה) בתפילה על הפרט ועל הכלל, התפילה תיענה בעזרת ה'.

ואם נשאל מדוע הדברים אינם נראים לנגד עינינו, היכן ניתן להבחין בתוצאות מהשפע הרוחני שהושפע עלינו בפורים הקודם? התשובה היא: עצם העובדה שאנו חיים, קיימים ונושמים אויר, ולא עוד אלא שאנו בעלי משפחות וכולם בריאים ושלמים, הכל הינו תוצאה אך ורק מהשפע שהושפע עלינו בפורים. עצם החיים עלי האדמות הוענקו לנו בפורים, ובודאי שככל שנתאמץ לקלוט יותר מסגולת היום כך יושפע עלינו ריבוי שפע ממרום. (הרב פינקוס)

מתנות לאביונים

והנה בפורים על ידי קריאת המגילה נתגלו האורות ואפילו בטבעים, ונתגלה שמלכותו בכל משלה אפילו בתוך הטבעים כאשר ביארנו, לכן זהו מתנות לאביונים, כלומר שנותן לאביונים שהם הטבעים אשר המה עניים ותאבים שיתגלה הנהגות הא-ל ומלכותו בתוכם, עכשיו בפורים נותן להטבעים מתנה שנתגלה מלכות הא-ל בתוך הטבעים, לכן מתנות לאביונים וקריאת מגילה תליא אהדדי.

לכן יש להרבות ביום זה מתנות לאביונים בחדוה ושמחה רבה, ויש לשמוח במצוה זאת עד מאוד, כי כמו שנתן האיש הישראלי צדקה לעני ומתלבש את עצמו במידת החסד עם העני, כן גורם שה' יתברך מתלבש את עצמו במידת החסד ומשפיע בחסדו לכל העולמות. וכשנשמתו עולה למעלה כל המלאכים וכל העולמות וכל הגשמות מחבקין ומנשקין אותו עבור שנשמתו גורם השמחה והששון וצהלה לכל העולמות וכלל המלאכים. וכל העולמות וכל המלאכים מכריזין לפניו: תנו יקר לפלוגי שעושה רצון אדונו בנתינת מתנות לאביונים.

ואל ישים אל ליבו חס ושלום איזה צער או איזה צרת עין כי יחסר לו מעותיו בעת שנתן לעניים, כי כיון שגרם חסד בכל העולמות אזי מחסדי הבורא ברוך הוא יוסיף לו הא-ל ככה אלף פעמים ויברך אותנו כאשר דיבר לנו. ובפרט אשר ביארנו שגורמין על ידי מתנות לאביונים שפע רב בעולם הטבע שהוא העולם הזה אשר המה נקראים אביונים, לכן כיון שיתוסף שפע רב בעולם הזה בודאי יתוסף להנותן עשירות וכבוד לעבודתו וליראתו ולתורתו. (קדושת לוי)

משלוח מנות

מצוות מתנות לאביונים ומשלוח מנות מבטאות שתי סוגי נתינה. מצוות מתנות לאביונים היא כאשר למקבל יש חסר ועל ידי המתנה ממלאים לו את החסר. אך מצוות משלוח מנות אינה באה למלאות חסר, גם אם יש לאדם שכן עשיר גדול, עדיין יש מצוה לשלוח לו משלוח מנות. כיון שאמנם לא חסר לו דבר, אך עצם הנתינה היא ביטוי של אהבה. בזה יובן ההבדל בין מצוות משלוח מנות שהיא למקבל אחד לבין מצוות מתנות לאביונים שהיא לשני אביונים. כיון שמשלוח מנות מסמל יותר את הנתינה מאהבה, ואם אדם מחלק מתנות לכולם הרי זה פוגם בביטוי האהבה האישית, אבל מתנות לאביונים הבאים למלא את חסר של המקבל, עדיף לתת לכמה שיותר אביונים.

גם בחסד ונתינה של הקב"ה יש להבחין בין נתינה שהיא בחסדו של הקב"ה למלא את חסרונו, לבין נתינה שכל כולה אינה אלא לבטא אהבה, לדוגמא: מלבושיו של אדם, החולצה שהוא לובש הרי היא מתנת הקב"ה למלא את חסרונו (בחינת "מלביש ערומים"), לעומת זאת העניבה אינה חסרה לאדם, אך נתינתה היא ביטוי של אהבה. כביכול, החולצה היא בגדר "מתנות לאביונים" ואילו העניבה היא בגדר "משלוח מנות". לפיכך קיומן של מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים היא אחר קריאת המגילה, משום שכאמור, קריאת המגילה מגלה לנו את מהותו של העולם ואת גודל אהבת הקב"ה ונתינתו. כתוצאה מקשר האהבה שנוצר אחר קריאת המגילה מתעורר הרצון לתת מתנות, ואכן אם יכולו היינו נותנים כביכול את המתנות הללו לקב"ה. ומכיון שאי אפשר לתת לקב"ה מתנות, לכן את אותם מתנות, מתוך אותו וקשר של אהבה, אנו נותנים "איש לרעהו" - לבניו של הקב"ה. (הרב פינקוס)

וכיון שעבודת היום בפורים היא להגיע לקימו וקבלו ברצון מתוך אהבת ה' בדרגה עליונה, על כן מצוותו במשלוח מנות איש לרעהו שענינו להרבות האהבה והידידות בין יהודים. אין דבר שיכול להציל את האדם בכל המצבים ולהוציאו מכל המצוקות כאהבת חברים. (נתיבות שלום)

ועתה נבאר טעם "משלוח מנות איש לרעהו" כי הנה מרדכי הצדיק ואסתר קרעו גור דין שהיה לרעה. והנה הצדיקים בעצמם הם בשר ודם ואין להם הכוח, רק שהוא מתנה מאת המקום יתברך שמו שיהיה להם זה הכוח. ואע"פ שאמרו חז"ל "צדיק מושל ביראת אלוקים" דהיינו שהקב"ה גוזר גזירה והצדיק מבטלה, להוי ידוע שהכל הוא מאת הבורא ברוך הוא, כי כשבא לתוך מחשבת הצדיק שיתפלל וכן כל מחשבות קדושות הבאות לאדם, הם מה' יתברך, כי ה' יתברך הוא המעורר את כל לבבות בני אדם לטוב. לכן צריך האדם להיות בוש לחשוב מחשבות זרות, כי כיון שכל המחשבות באות מאיתו יתברך שמו, הוא בוישה וחרפה וכלימה לחשוב מחשבות זרות. משל לזה כמו אב שמלמד עם בנו ורוצה שבנו יגיד בעצמו את הקושיא או התירוץ, האבא מסביר לבן את הדברים בצורה כזו שהבן יגיד מעצמו את הקושיא או התירוץ, אע"פ שבאמת לא ידע הבן כלום, רק הכל מכח אביו שהסביר לו את הדברים, אע"פ כן יש לבן נחת כיון שהוא אמר את הקושיא או התירוץ. כן הדבר הזה אע"פ שהצדיק מבטל גזירות, מכל מקום מחשבת הצדיק בא מה' יתברך. נמצא כשגזר גזירה והצדיק מבטלה, נשתלחה מאתו יתברך שמו לתוך המחשבה של הצדיק שייבקש רחמים על זה, והוא מחמת גודל שעשוע של ישראל ורוצה להתפאר בם, הוא שולח במחשבתם בחשאי ובהסתר להתפלל על ישראל שיבטל הגזירה כדי שיקרא על שם הצדיק.

וזהו משלוח מנות איש לרעהו, כלומר "איש" זה הקב"ה, דהיינו שולח הקב"ה מנות שזה מתנה, ל"רעהו זהו צדיק יסוד עולם, שולח מתנה בתוך מחשבתו שיתפלל על הדור שיתבטלו גזרות קשות. ומעתה יתלהב אדם במצוות משלוח מנות, בראותו שאיש הישראלי יש לו כוח לבטל גזירות הבורא יתברך, ואם יחשוב האדם שמעשי ידיו עושין כל כך פעולה למעלה, אזי יתלהב לעבודתו ולעשות הכל נחת רוח ליוצרנו ולא לשום פניה אחרת, והא-ל יעשה לנו ניסים ונפלאות. (קדושת לוי)

סעודת פורים

נמצא שאם אדם יעמיק במחשבתו שכל רעות יהפכו לטובות כמו המן שמרעתו נתהפך לטוב, מזכך בזה המחשבה שלא יבוא עליו ושום רעה, וכל הדברים אשר ברגע נראים לדבר רע, כשישמח בה ויאמר גם זו לטובה - יתהפך באמת הכל לטוב, וזהו בזכות המחשבה והאמירה שהכל לטובה. ומעתה כשאוכל ושותה בפורים לא ידבה בהוללות רק יקבל עול תורה ומצוות ובה יהיה עיקר שמחתו. ובכל כזית וכזית שאוכל יכוין ששמח בעול תורה ומצוות, וישמח ויעלוז בקבלת התורה. וגם ישמח ויעלוז ויכוין באכילה ושתייה שכל האומות של העולם יעשו עימנו טובות, וכל הרעות יתהפכו לטוב. (קדושת לוי)

כניסת שבת ב"ב 5:32

יציאת שבת ב"ב 6:31

ויקרא-זכור

גיליון 94

שנה ב'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

ויקרא - זכור ופורים

מתי כתוב 'בני אהרן' ומתי כתוב 'אהרן'?

"ונתנו בני אהרן... וערכו בני אהרן... וזרקו בני אהרן..."

הנה בכל פרשת ויקרא מוזכר עבודת הכהנים ב"בני אהרן", ולא הוזכר אהרן עצמו, ואילו בפרשת צו נאמר "צו את אהרן ואת בניו וגו'". וצ"ב מה פשר השינוי. וכבר עמד בזה המדרש רבה (פרשה ז, א).

מבאר ה"חתם סופר" (תורת משה) ע"פ מה דקיי"ל שמצוה שאפשר לקיימה ע"י אחרים, אין צריך לבטל תורה עבודה, דת"ת גדול ועדיף, דעל זה נאמר כל חפצין לא ישוו בה אפילו חפצי שמים, משא"כ במצוה שא"א לעשות ע"י אחרים חייבים לבטל תורה בשביל זה (מוע"ק ט, ב). והנה אהרן ובניו הוטל עליהם עבודת הקרבנות ואי אפשר ע"י אחרים, ועל כרחק חייבים להתבטל מתלמוד תורה ולעסוק בעבודה.

אולם כיון שתורתו של אהרן היתה חשובה ואהובה לפני המקום יותר משל בניו, על כן הוטלה העבודה על בניו, משום שלגבי חשיב שאפשר לקיימה ע"י אחרים, דאין בביטול תורתם של בניו הפסד כמו בשלו. ולכן בכל פרשת ויקרא הזכיר רק "בני אהרן".

משא"כ בתחילת פרשת צו שמדובר על הרמת הדשן והוצאתה שעיקרה באה ללמד את מידת הענווה דאין גבהות לפני הקב"ה כמש"כ חובת הלבבות (שער הכניעה פ"ו), ולהראות כניעה זו אי אפשר ע"י אחרים, לכן נאמר צו את אהרן.

מדוע הורידו את מרדכי מגדולתו הרי הציל נפשות

ובזה ביאר מה שאמרו בגמרא מגילה (סוף פ"ק) שגדולתו יותר מהצלת נפשות, ולכן הורידוהו למרדכי מגדולתו. **ותמה הט"ז (יר"ד רנ"א)** הרי פיקוח נפש דוחה הכל, ואיך שייך לומר שת"ת גדול? וביאר החת"ס שבדאי פיקוח נפש דוחה ת"ת ומרדכי היה חייב ליבטל מתלמודו, מכל מקום אם הקב"ה זימן מצוה זו למרדכי ולא לאחר, זאת משום שתורתם של אחרים היתה יותר חביבה ולא רצה הקב"ה שיתבטלו ממנה, ולכן הזמין זה השי"ת למרדכי, ומשהבינו אנשי כנה"ג כך, הורידוהו מדרגה אחת.

לימוד התורה במסירות מצייל מעמלק והמן

במכילתא בפרשת "שלח" עה"פ "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים" אמרו שאין רפידים אלא רפיון ידים, דאין עמלק השונא בא אלא על רפיון ידים מהתורה. ושורש הדבר הוא בברכתו של יצחק אבינו בפרשת "תולדות" שאמר "הקול קול יעקב והידים ידי עשיו" ואמרו חז"ל (ילקו"ש) שבזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות ובתי מדרשות, אין הידים ידי עשיו שולטות בו.

נמצא שבשעה שקיבל עשיו את השליטה על יעקב, כוחו להתגבר על ישראל אפילו כשלא מבטלים מן התורה לגמרי, אלא כל שיש רפיון בקולו של יעקב בבתי מדרשות כבר הידים ידי עשיו.

לפ"ז מבוארים היטב דברי הגמ' במגילה דף ט"ז, א' שבשעה שהמן בא ליקח את מרדכי אשכחיה דיתבו תלמידיו קמיה ומחיה להו הלכות קמיצה. נכנס המן ושאלם במאי עסקיתו? א"ל בזמן שבית המקדש קיים מאן דמנבד מנחה מייתי מלי קומציה דסולתא ומתכפר ליה. א"ל אתא מלי קומצא קמוחי דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כסף דידך.

כשהמן ראה אותם עוסקים בתורה בלא רפיון כלל, גם כשמרחפת עליהם גזרת שמד והם שרויים בתענית ג' ימים, הבין שנתבטלה גזירת הלכיה על ישראל בזכות לימוד תורתם של תינוקות בית רבן מתוך מסירות נפש.

עניני חינוך - דאגה וקשר עם כל תלמיד

דוד המלך שלח את יואב שר צבאו למחות את עמלק "...ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום" (מלכים א' יא-טז). ומספרת הגמרא בב"ב כא, א שאשר שב מן המערכה שאלו דוד, מדוע לא הרגת את הנקבות? אמר לו: שנאמר "תמחה את זכר עמלק". אמר לו: והלאו "זכר" כתיב? אמר לו יואב: אותי לימדו "זכר".

הלך ושאל לרבו: איך לימדתנו? אמר לו: "זכר". לקח חרב בידו להורגו, באומרו: "ארור עושה מלאכת ה' רמיה, וארור מונע חרבו מדם" (ירמיה מח-י).

יש לשאול, אם הרב טעה ולימד כטעותו, אין זו רמיה. ועוד, וכי בגלל טעה חייב מיתה?

כתבו תוספות בשם רבנו חננאל, שהרב לא טעה וידע שקוראים "זכר", אך פשיעתו היתה שלא ווידא שכולם שמעו היטב וקוראים נכון.

מלמד שאינו מוודא שכל התלמידים יודעים את תלמודם, עד האחרון שבהם (ולא רק הכשרוניים), עושה מלאכת ה' רמיה. הגרמ"ל **ליפקוביץ זצ"ל עורר**, שפעמים הר"מ מתייחס בעיקר לבחורים היותר מצוינים, ואינו מתייחס כראוי ואינו מסביר כראוי לבחורים החלשים, וכשאין הבחור מבין את השיעור - אין לו כבר טעם בסדר ראשון, וכך מאבד את הטעם בלימוד, ואז מוצא היצה"ר דרכים למשוך את ליבו ליצרי הרחוב...

הרב קופל זצ"ל שביום הפורים ימלאו שנתיים לפטירתו, זכה להרבין תורה במשך שנים רבות כר"מ בישיב"ק.

היה משקיע את כל כוחותיו בתלמידים. ודאג שכל תלמיד ותלמיד יצא עם סיפוק בדרכו שלו. מתוך מחשבה זו, היה אומר לתלמידים כל שבוע ד"ת על פרשת שבוע, שיעלו ע"ג הכתב, וכך בסוף השנה יהיה לכל אחד קובץ על כל הפרשיות כולם. וכן העלה רעיון שלכל תלמיד יהיה כמו 'אלפון' לפי א' ב', ובכל ערך כמו 'מיגו' 'מכירי כהונה' וכד' שנפגשו בו בסוגיות, לכתוב חקירה או ידיעה בנושא, וכך במשך השנה קובץ על יד ירבה.. הדבר נתן לבחורים סיפוק רב. והחדיר את ערך כתיבת חידו"ת שיתרגלו בזה, שכן הדברים מבוארים ונשמרים לאורך זמן.

היה דואג לתלמידים במסירות רבה, ושומר עמם קשר לאורך שנים. סיפר לאחרונה תלמיד שלמד אצלו ועזב את הישיבה באמצע השנה, שהרב שמר עמו קשר והתעניין עליו, ושלח לו משלוח מנות בפורים במשך שבע עשרה שנה! גם לאחר נישואיו, בצירוף מכתב התענינות במצבו ומיחל להצלחתו וכו' (במכתבים הוא שפך עלי אהבה' כלשונם).

ראה בתפקיד 'מחנך' תפקיד רב נעלה, והיה משקיע רבות איך להתעלות בזה ולעשות אותו בשלימות. מתוך חשיבות התפקיד ליקט וכתב הרבה בנושא חינוך, ומזה זכינו למדור עניני חינוך.

תהיה נשמתו צורה בצרור החיים.

בענין קריאת המגילה זו הלילא

בקריאת המגילה מקיימים את ההלל או שא"צ לקרוא הלל ונפק"מ א. כשאין לו מגילה ב. לעשרה ג. שאשה תוציא איש ד. לענין עמידה ה.

הלילא א"כ מדוע אין חיוב לקרותה בעמידה כדין הלל דבעי עמידה כמבואר בסימן תכ"ב סעיף ז'?

לפי שיטת הרמב"ם ש"קריאתה זו הלילא" היינו שבקריאת המגילה שיש בה הודאה לא תיקנו כלל חובת הלל, א"ש דיכול לקרואה מיושב. **אולם לשיטת המאירי** שיש בפורים חובת הלל אלא שקריאת המגילה כוללת גם את חובת ההלל, הדרא קושיא לדוכתא מדוע אין חיוב לקרואה בעמידה?

בספר "מקראי קודש" ("הררי קודש" פורים עמ' קמ"ג) תירץ ע"פ מש"כ ה"טורי אבן" שגדר חיוב ההלל בפורים הוא לא כגדר הלל של יום א' דפסח שהוא יו"ט, אלא בגדר אמירת ההלל של ליל פסח שהוא משום הנס והוא בגדר שירה כדאיתא בר"ן פסחים דף ק"ח. - ונראה שמכיוון שכל חיוב ההלל בפורים הוא מק"ו של קריאת הלל בפסח, ומה מעבדות לחרות אומרים שירה ממיתה לחיים לא כ"ש, א"כ י"ל בזה **דיו שלא יא צריך עמידה כשירה דליל פסח**, וכ"כ המהרש"א במגילה י"ד, א' שמהאי ק"ו יש ללמוד למקרא מגילה בין בלילה בין ביום כמו שקוראה הלל בפסח בלילה וביום.

עוד י"ל ע"פ דברי ה"פחד יצחק" (והרחיב בו הגר"ד כהן שליט"א בספר "מי הפורים" סימן י"ט) שמכיון שהניסים בימי מרדכי היו בהסתר תיקנו שגם צורת ההודאה וההלל שבמגילה יא בהסתר ע"י קריאת המגילה, ובדין קריאת מגילה זו לא נתחדש שיש חיוב לקרותה מעומד. בגליון הש"ס מגילה דף כ"א, א' וב"משנת יעבץ" (סימן ע"ז ס"ק ג') כתבו ליישב הדנה הטור בסימן תר"צ כתב דהקרא המגילה עומד או יושב יצא, משמע דבישיבה הוי דיעבד אבל לכתחילה לא יקרא יושב. וכתבו לחלק דדוקא בקריאה דיום דאית בהו נמי הלילא לכתחילה יש לקרואה מעומד, אבל בקריאה דלילה שאין בה דין קריאת ההלל מותר גם לכתחילה לקרואה יושב.

אם נשים אף לכתחילה יכולות לשבת

לבאורו של ה"מרחשת" בדעת הבה"ג שהטעם שנשים חייבות רק בשמיעה משום שאינן חייבות בהלל, א"כ אף לכתחילה קריאתן מיושב כקריאה דלילה.

בגליון "דברי שיח" הובא בשם הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שאיש שקורא לנשים אף יותר מעשרה, אין המנהג לקרוא בעמידה.

מדוע בט"ו שחל בשבת אין קוראין בה הלל דזה זמנה

כשט"ו חל בשבת המוקפין מקדימין לקרותה בער"ש מחשש שמא בשבת יעברנה ד"א ברה"ר. י"ל"ע האם בשבת דאין קוראין המגילה יש לקרוא ההלל כיון שזה עיקר זמן קריאת המגילה?

הפמ"ג בסימן תרצ"ג (א"א ס"ק ב') ובשו"ת "תשובה מאהבה" (סימן מ"ה) העירו דלדעת ר"ג שהטעם שאין אומרים הלל בפורים משום שקריאתה זו הלילא, א"כ מדוע בפורים דמוקפין שחל בשבת שמקדימין קריאתה קודם זמנה לי"ד, מדוע בשבת שזה זמנה לא יאמרו הלל דבזה אין חשש שמא יעברנו ד"א ברה"ר?

וביותר יש לתמוה לשיטת המאירי שכשאין לו מגילה קורא את ההלל, א"כ גם בשבת שאין קוראין את המגילה יאמרו הלל?

בשו"ת "תשובה מאהבה" כתב שגם לדעת המאירי אין צריך לקרוא בשבת ההלל, משום שכבר יצאו ידי חובת הלל בקריאת המגילה ב"ד. לדבריו יתכן שלדעת המאירי מי שלא קרא מגילה ב"ד יאמר הלל בשבת שזו זמנה.

לפי חידושו של ה"אור שמח" (שהובא בתשובה א') דלשיטה שבלא עשרה לא יוצא ידי חובת מגילה ומ"מ קוראה ביחיד משום חובת הלל, והטעם משום דבקריאתה זו הלילא נאמרה הלכה בהלכות הלל דפורים שהלל דפורים היא קריאת המגילה, א"ש שלא שייך לקרוא ההלל בשבת.

והבאור בזה הוא לפמש"כ ה"פחד יצחק" שעיקר התקנה היתה שהלל דפורים שהיו בו ניסים בהסתר גם ההלל שבו יאמר בהסתר בעצם קריאת המגילה, וא"כ לא שייך בפורים קריאת הלל שהוא בגלוי גם כשפורים חל בשבת ואף אם לא קרא את המגילה ב"ד.

אם בקריאת המגילה מקיימים את ההלל או שלא תקנו הלל

איתא במגילה דף י"ד, א' שני טעמים שאין אומרים הלל בפורים, רב נחמן אמר לפי שקרייתא זו הלילא, וטעם נוסף דכתיב "הללו עבדי ה'" ולא עבדי פרעה לכן אומרים הלל על היציאה מעבדות לחרות, ואילו הכא אכתי עבדי אחשוורוש אנן.

יש לחקור בהאי טעמא ד"קרייתא זו הלילא" האם יש חובת הלל בפורים ויוצאים ידי חובת ההלל בקריאת המגילה, או דילמא כיון דאיכא חובת קריאת מגילה שיש בה נמי משום הלל, לכך לא תיקנו כלל חובת הלל בפורים?

נפק"מ א. כשאין לו מגילה אם מחוייב באמירת הלל

הרמב"ם בהלכות חנוכה (פ"ג ה"ו) כתב וז"ל "ולא תיקנו הלל בפורים, שקריאת המגילה היא ההלל", מדויק בדבריו דכיון דאיכא חובת קריאת המגילה שיש בה משום ההלל, לא תיקנו כלל בפורים חובת הלל.

אולם המאירי כתב דלטעם זה דקריאתה זו הלילא, אם היה במקום שאין לו מגילה שקורא את ההלל, שהרי לא נמנעה קריאתו אלא מפני שקריאת המגילה במקומו.

מבואר להדיא דס"ל דאיכא חובת הלל בפורים אלא שקריאת המגילה עומדת במקומה ויוצא על ידה חובת הלל, ולכן בכה"ג שאין לו מגילה קורא את ההלל.

נפק"מ ב' אם מגילה בזמנה ביום בעי עשרה

ה"אור שמח" בהלכות מגילה (פ"א ה"ז) כתב דהא דאמר רב אסי במגילה דף ה', א' דמגילה אפילו בזמנה בעי עשרה, היינו רק בקריאת המגילה של לילה שבה אין דין הלל, אבל בקריאת המגילה דיום דקריאתה זו הלילא אפילו יחיד קוראה כדין קריאת ההלל שנאמרת אף ביחיד. (ע' לקמן דלטו"א והמהרש"א גם בלילה כן.) הרי שהאור"ש נקט דאיכא תקנת וחובת הלל בפורים כמו שתיקנו בכל נס ונס, אלא שיוצא ידי חובתה ע"י קריאת המגילה.

נפק"מ ג' בשיטת הבה"ג שאין אשה יכולה להוציא ידי"ח איש

שיטת הבה"ג שהובאה בתוספות (ד"ה "נשים" מגילה דף ד', א') דאין הנשים מוציאות את האנשים בקריאת המגילה דחיובן בשמיעה ולא בקריאה. וצ"ב מדוע חלוק חיובן של הנשים שחייבין בקריאה מחיוב הנשים שנתחייבו רק בשמיעה?

מבאר ה"מרחשת" (ח"א סימן כ"ב ס"ק ט') שמכיון שבחיוב קריאת המגילה איכא תרתי חיוב קריאת המגילה וחיוב הלל, לכן נשים נהי דחייבות בקריאת המגילה אבל בקריאת ההלל אינן חייבות כמבואר בסוכה דף ל"ח, א', לכן אינן יכולות להוציא את האנשים שחייבין בין במגילה ובין בהלל.

דבמרחשת כתוב דלפ"ז בקריאה של הלילה דאין אומרים הלל בלילה, יוכלו הנשים להוציא את האנשים.

ביאורו זה של ה"מרחשת" בדעת הבה"ג הוא רק לצד שאכן איכא תקנת וחובת הלל בפורים, ויוצא ידי חובתה בקריאת המגילה.

לסוברים כדעת המאירי שיש חובת הלל בפורים אלא שקריאת המגילה עומדת במקומה, אין הכרח שיודה לחידושו שאם אין לו מגילה שקורא את ההלל, די"ל כמש"כ הפמ"ג (בסימן תרצ"ג א"א ס"ק ב') דלא פלוג.

וכ"כ הנצי"ב ב"העמק שאלה" (שאלתא כ"ו ס"ק א') שאין לנו אלא מה שתיקנו, ועכשיו שלא תקינו הלל מאיזה טעם שהוא, שוב אין לנו לומר הלל.

תדע דלמ"ד דאין אומרים הלל מטעם דאכתי עבדי אחשוורוש, וכי בבית שני היו אומרים הלל בפורים? אלא ודאי דאין לנו אלא מה שתיקנו אז.

נפק"מ ד. מדוע א"צ לעמוד במגילה שהרי היא כהלל

בשו"ת חת"ס (או"ח סימן נ"א) תמה על הא דתנן במגילה כ"א. דקריאת המגילה היא בין בעמידה בין בישיבה, הא כיון שקרייתא זו

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

נלב"ע י"ד אדר ב' תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה

כניסה:	יציאה:	ר"ת:
17:35	18:26	19:10

י"ל ע"י ישיבת קיבוץ "נר ישראל"

עניני הפרשה

שיעורו השבועי של מורנו הרב מאיר ישראל שליט"א

עיונים

לך כנוס... וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו (ד, טז)
 צ"ב אחר שאמרה לו 'צומו עלי' למה הוסיפה 'ואל תאכלו ואל תשתו'? ויש ליישב בכמה אופנים:

א. במדרש תהלים (כב. ילקו"ש אסתר ה, תתננו) איתא "צומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו. וכי יש אדם צם ואוכל ושותה, ולמה אמרה כן. אלא אמרה, צומו עלי על שאכלתם ושתיתם מאותה סעודה של אחשוורוש" ע"כ.

לפ"ז הוסיפה אסתר את הטעם לתענית, כדי לתקן אכילה ושתיה שנהנו מסעודתו של אותו רשע. ולכן גזרה צום רק על 'היהודים הנמצאים בשושן' שהם חטאו בזה, כדאיתא במגילה (יב). "שאלו תלמידיו את רשב" מפני מה נתחייבו שונאתן של ישראל שבאותו הדור כליה... מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע... אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו...". וכן איתא במדרש (תו"ש אסתר ד, אות נט) "הנמצאים – מהו, אותם שאכלו הסעודה, יצומו". וביותר מדויק לפמ"ש"כ הרוקה, כי ביום השביעי שנהרגה ושתה, בו ביום לא הלכו ישראל לאכול, כי היה ביום שבת והיה בגינה, פן יתלשו עשבים המחוברים בקרקע, וא"כ לא אכלו רק ששה ימים. ומזה הטעם תבין למה גזרה אסתר על ג' ימים, ולמה דוקא במכוון הזה, שהם אכלו בסעודה רק ביום ולא בלילה, כי לא עשה סעודה רק ביום, ואכלו ששה סעודות בששה עונות, ולכן גזרה שלשה ימים ושלשה לילות, שהם גם כן ששה עונות וששה סעודות זה למול זה.

ב. ב'תרגום שני' איתא בבאיור פסוק זה "ואינשי ובעירי ותורי ועני לא יטעמו מדעם, ואפרישן נקי מן דדי אימחוק" מבואר, שגזרה צום גם על הבהמות וגם על התינוקות, וזה שרמזה להם בתוספת דבריה 'אל תאכלו' – אל תאכלו לבהמות 'ואל תשתו' – אכילת יונקי שדי אמם.

ג. יש לומר עוד, ע"פ מש"כ הערוך לנר (יבמות קכא:) וז"ל "דעת הבבלי מוכח, שהתענו ג' ימים וג' לילות רצופים, אבל המדרש חולק וז"ל 'והיאך היו צמים שלשה ימים לילה ויום ולא היו מתים, אלא שהיו מפסיקים מבעוד יום, וכוונת המדרש שהיו אוכלים כל לילה שאחר התענית ולכן כתיב שלשה ימים ולא לילות... והנה כדברי המדרש נראה ג"כ בתרגום ראשון של מגילה, שלא התענו רק ג' ימים ומה דכתיב לילה ויום, מפרש על תפלה כאלו נכתב אצל וצומו עלי, אבל בתרגום שני של מגילה כתוב כסוגיא דילן, שהתענו ג' ימים וג' לילות רצופים" עכ"ל. מעתה יש לומר שלכן כפלה אסתר דבריה 'צומו עלי' ולא צום רגיל שאוכלים ושותים בלילה, אלא 'אל תאכלו ואל תשתו' שלשה ימים לילה ויום רצופים'.

ד. ב'דרשות ר"י אבן שועיב' (פר' תצוה) כתב וז"ל "ויעבור מרדכי, יום ראשון של פסח היה, כתיב הכא 'ויעבור' וכתיב התם 'ועברתי בארץ מצרים'... מאחר שאמר וצומו, למה חזר ואמר אל תאכלו, כלומר אל תאכלו מצה של מצוה ואל תשתו ארבעה כוסות של פסח" עכ"ל. ובספר 'ברכת אליהו' (דו"ק. תקנ"ג) הוסיף שזה רמזה באומרה 'צומו עלי' – בלשון נדר 'הרי עלי' שחל על דבר מצוה כנפסק בשו"ע (יו"ד סימן רט"ו). והגר"ש קלוגר ב'מאמר אסתר' כתב שלכן גזרה ג' ימים וחל הנדר ב'כולל'.

ועיין 'יערות דבש' (ח"ב דרוש ט') שהקשה ממגילה (טו). עה"פ "ויעבור מרדכי – שעבר יום טוב ראשון של פסח בתענית" – והיינו כמ"ש כי שלשה ימים שגזרו צום היו י"ג י"ד ט"ו, ויש להבין... מה זה דנקט דהתענה ביום טוב, ולא קאמר דעבר ולא אכל מצה בליל פסח הראשון, דכתיב בערב תאכלו מצות".

וב'ערוך לנר' (שם קכא:) תירץ, בב' אופנים: **א.** שרב סובר כדעת המדרש שבליילות לא התענו ואכלו מצה, ולכן לא חשיב רק מה שהתענו ב"ט ראשון של פסח. **ב.** אף אם רב סובר כגמרא דילן שהתענו ג' ימים וג' לילות רצופים. י"ל שהרי שיעור עינוי הוא בפחות מכונות, שהיא יותר מכזית, ושיעור אכילת מצה היא בכזית ולכן לא היה כאן עבירת אכילת מצה, ד"ל דבאמת אכלו כזית מצה ואפילו למ"ד ח"ש אסור מן התורה, י"ל דמתחלה לא קבלו שלא לאכול חצי שיעור, ומכ"מ נקרא צום ועינוי, כיון דלא אכלו ככונות דמייבת דעתא. וכ"כ ב'מעשה איש' (ח"א עמ' כה) בשם הגר"ח עוזר צדוק"ל. והק' לו החזו"א מהסוגיא ביבמות, דהתם משמע שלא אכלו כלל. ע"ש.

עוד הקשה בשו"ת 'בנין ציון החדשות' (סימן קכא) וז"ל "איתא ביומא (דף פ"א) אמר ר"ל מפני מה לא נאמרה אזהרה בעינוי, דהיינו נכתוב לא יאכל, אכילה בכזית. וא"כ הכא במגילה דצוה אסתר וצומו עלי ואל תאכלו ואכילה בכזית, וא"כ אף כזית אסרה להם. ובעיקר קושיית היערות דבש נ"ל עפ"מ"כ המשנה למלך (יסו"ה תה) להסתפק אם אכל מצה או שאר מ"ע דרחמנא אמר תאכל, שלא בדרך הנאתן אם להצטרפות לקבלת העלון במייל באופן קבוע נא לשלוח את המיילה "צרף" למייל: m0533157838@gmail.com

יוצא... וא"כ י"ל דאכלו כזית מצה שלא כדרך אכילה דלענין איסור מותר ומצוה יוצא, לכן אמר רב שהעביר יום ראשון של פסח בתענית, שהוא מצוה לאכול משום שמחה ושמחה בשלא כדרך אכילה ליכא עכ"ל.

ה. ה'חתם סופר' (תהלים דרשות ק"ס) תירץ וז"ל "נראה לעניות דעתי, יען גזרה צום ג' ימים לכל ישראל והוא דבר כבד מאוד ובמדרש (שוח"ט וילקו"ש) תמה איך לא מתו, וחששה שיתירו לעצמן לאכול פחות מכשיעור ולהמתין חצי יום ולחזור ולטעום חצי שיעור, על כן גזרה אומר 'ולא תאכלו ולא תשתו ג' ימים' אפילו בצירוף ג' ימים, לא ימצא שיעור אכילה לשום אחד מהם" עכ"ל. וכ"כ הגאון ר"ש קלוגר בספרו 'מאמר אסתר' (שם) שלשון אכילה בכתוב, כולל אפילו פחות מכזית (ע"י מל"מ הל' חמץ א, ז).

ו. עוד מתרץ ה'יערות דבש' (ח"א דרוש ט"ז) וז"ל "כי תענית גמורה אסורה בתשמיש, והוא בכלל עינוי התענית ובכלל צום יחשב, כנודע בגמרא תענית (יב:)... כי אסתר הלכה לאחשוורוש ברצון, וזהו צעקתה, עד עכשיו באונס ואין לה איסור אשת איש, ועכשיו ברצון שנבעלת לנכרי... ולכן למול זה ביקשה שישראל יגזרו מנשותיהם ויקדשו צום כראוי בפרישות דרך ארץ, לכפר על שהיא נבעלת בעילות איסור, וזהו שאמרה צומו עלי, כי הצום בפרישות דרך ארץ, יהיה עלי, בשביל שאני אבעל באיסור, אבל בשבילכם, אל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים וכו', שיכפר על מה שאכלתם, ולכן נאמר עלי באמצע, ולא לבסוף צומו ואל תאכלו וגו' ע"ל" עכ"ל. ויש להק' לפ"ז איך אמרה "גם אני ונערותי אצום כן" הלא הלכה לאחשוורוש לדרך ארץ. ומצאתי ב'אור דוד' (מייזליש. תרע"א) שעמד בזה.

ז. בתורה שלמה (אסתר ד אות ט) כתב וז"ל "בשערי בינה (לר' אליעזר מגרמזיא) איתא "אם היה אומר רק 'צומו עלי' הייתי אומר כתענית ציבור ליאסר ברחיצה ובסיכה וכו' לכן פירש רק 'צומו מן האכילה ושתיה'".

ח. ובספר 'מנות הלוי' (שם) כתב על זה וז"ל "ואומר אני, הפך דברי הה"ר אליעזר זלה"ה, כי תיבת 'צומו' הוא על הצער הגדול לצאת לחתן מחדרו וכלה מחופתה ולבוש שקים והתפלש באפר (כדאיתא בתרגום שני), שכל אלו נקראו צום, וכמו שאמר הנביא (ישעיה נח,ה) "הכזה יהיה צום אבחרהו... הלכוף כאגמונו ראשו ושק ואפר יציע הלזה תקרא צום וגו' הלוז זה צום אבחרהו פתח חרצבות רשע התר אגדות מוטה". ולכן הוסיפה אסתר, לא די בצום של צער ושק ואפר ורחיצה וכדו', אלא גם 'אל תאכלו ואל תשתו'.

ט. עיין רד"ק (מלכים א, כא,ח) עה"פ "קראו צום קדשו עצרה" וז"ל "ואדוני אבי ז"ל פירש צום – קבוץ וכן 'ביום צום' שבידמיהו מלשון רז"ל צומת הגידין שהוא מקום קבוץ הגידין" עכ"ל. ושפיר אמרה "לך כנוס וצומו" וכוונתה לצום התלוי בקיבוץ וכינוס של הציבור כולו לתפילה וזעקה, או לחזק האחדות. דאם ענין הצום כפשוטו לתענית אכילה, מה ענין 'לך כנוס את כל היהודים' ל'צומו עלי'. ע"ע מש"כ הגאון רבי עקיבא איגר (פרפראות לחכמה) וז"ל "וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו וכו' (ד' ט"ז) נראה כפל. ואמרת, ידוע מאמרם ששתי עוונות היה, עון צלם, ועון סעודה, (מגילה י"ב ע"א). ותיקון הנאת הסעודה הוא הפכו, היינו התענית. ואולם תיקון הצלם מצאנו שהתחברות ואחדות אומה הישראלית מגינה ומצילה כמ"ש (הושע ד' י"ז) "חבור עצבים אפרים הנח לו". ויפורש מילת צום כמו צומת הגידין שהוא התחברות וקשר, ואמרו שתי אלו תעשו, התחברו והתאחדו יחד עלי בקשר הלבבות, גם אל תאכלו (מהגר"ש איגר זצ"ל) עכ"ל. ע"ע מנות הלוי.

י. מצינו צום של סיגופים ותפילה כמ"ש בילקוט שמעוני (מלכים א, כא,רכב) "הראית כי נכנע אחאב. למלד ששלח וקרא ליהושפט מלך יהודה והיה נותן לו מלקות ארבעים שלש פעמים ביום והיה מענה נפשו בצום והיה משכים ומעריב לפני הקב"ה בתפלה ובתחנונים ונתרצה לו להודיעך כח התשובה. ויש אומרים אם היה רגיל לאכול בשלש שעות ביום אוכל בו' שעות, בו' שעות אוכל בו' שעות. מהו ויהלך אט אריב"ל שהלך יחקף" ע"כ. ע"ע 'ל הרמב"ם (תעניות א"ד) "כל השרוי בתענית... הרי זה לא ינהוג עידונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב אלא דואג ואונן". ולכן פירשה צום גם ממאכל ומשתה לילה ויום.

יא. העולם מתרץ, שאסתר אמרה 'צומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו' – אל תסתפקו ב'תענית דיבור' שמעלתה כהרבה צומות, או בשאר ענינים שנחשב 'כאילו התענה' תשיעי ועשירי, או 'פדין הבן' השקול כמו פ"י תעניות וכדומה. אלא צומו ממש – אל תאכלו ואל תשתו.

א. בסתירה הנמצאת בתרגום יונתן, אם מנין הפעמונים היה שבעין וחד או שבעין ותרי.

א. אמו"ר הגה"צ רבי חיים ישראל שליט"א הראה ל'פירוש יונתן' שהוכיח שוודאי טעות סופר יש כאן, שהרי בפירושו בתצוה כתב **'שבעין וחד'** וזה ודאי אינו, דליכא מ"ד בתלמוד דידן (זבחים פח:) הסובר כן, אלא או י"ח מצד זה וי"ח מצד זה כדעת רבי דוסא, או ל"ו מצד זה ול"ו מצד זה כדעת ת"ק. ע"כ ט"ס יש כאן וצריך לגרוס 'שבעין ותרי' כת"ק. אמנם יש שכתבו, שרבי יונתן [התרגום] **תנא ופליג** ויש לו דעה חדשה במנין הפעמונים. **ב.** עוד כתב שם, שבחלק מהגרסאות כתוב בתרגום שבפרשתנו שהיו **'שבעין'** פעמונים וצע"ק. והרה"ג רבי חיים רבינוביץ שליט"א הראה, שכן הוא **בזוהר** (ח"ג רנא, וז"ל "כדין עאל כהנא רבא בההוא פתחא, ואזדרז בהמיניו ותקונו, ואתעטר בעטרא דקדושה, ולביש חושנא ואפודא, ומעילא **דשבעין** זגין ורמונין, דאינון (שמות כח לד) פעמון זה ורמון" עכ"ל. **ג.** דנתי בדבר קמיה מורינא ראש הישיבה רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א והשיבני, שהוקשה לו דבר זה ימים רבים וכתב על כך בספרו 'בד קודש' ושם מתרץ בגאונות לקיים ב' הגרסאות ככתבם, וזאת בהקדים עוד קושיא, מדוע בפרשת תצוה מפרש התרגום שהיה הפעמון זהב **בין** הרמונים וכאן מפרש שהיה הפעמון זהב **בתוך** הרמון ממש (עי' רמב"ן). אלא שבפ' תצוה היה הציווי **קודם חטא עגל הזהב**, ואז היה הציווי להניח הפעמון זהב **גלוי** בין הרמיונים לפאר ולרומם את בגדי הכהונה "זה א-לי ואנוהו", אבל כאן בפר' פקודי בשעת העשייה אחר חטא העגל "אין קטיגור נעשה סניגור" ואין ראוי להבליט הזהב שלא להזכיר עגל הזהב, לכן הכניסו הפעמון זהב בתוך הרמון, ולפ"ז מיושב כמין חומר, שבפר' תצוה היו הפעמונים, **בין** שבעים ושנים רמונים לכן מנינם הכולל הוא 71, אבל כאן בפקודי שהיו הפעמונים **בתוך** הרמונים, מנינם זהה ושווה למנין הרמונים וכמ"ד ל"ו מצד זה ול"ו מצד זה. כפתור ופרח. **ד.** הרה"ג רבי דב לרנר שליט"א הראה לדברי מרן שר התורה זיע"א שתירץ וז"ל **'החיצון לא חשיב'** עכ"ל. והובא בספר 'חידושי מרן הגר"ק' עה"ת ושם בהגהה מה שיאר. **ה.** ב'דרך חכמה' לגר"ק זיע"א (פ"ט ס"ק ל') הביא דעה זו"ל **"שני מיני פעמונים היו, יש שהיו תקועים בתוך הרמיונים ויש שהיו ביניהם"** עכ"ל. וכן איתא בתוספות השלם (שמות ט, כא. אות ג). וכן משמע כפל הלשון בפסוקים (לט, כה-כו) ולפ"ז יתכן ליישב התרגום פשוט מב' הקושיות דלעיל, שבפרשת תצוה מדבר על הפעמונים שהיו ביניהם ומנינם 71 וכאן מדבר על הפעמונים שבתוך הרמיונים ומנינם 72. **ו.** הרה"ג רבי יוסף בר ששת שליט"א תירץ, שבפ' תצוה מדבר על הפעמונים שהיו 71 וכאן מדבר על הרמיונים והם היו 72 (כל זה לשיטת הרמב"ן, שהמעיל היה פתוח מלפניו לכל אורכו, אבל לדעת רש"י והראב"ד שהיה כמין חלוק סגור, מנין הפעמונים והרמיונים שווה, והבן).

ב. למה כתוב 'ויהי לשון צער, ביום ש'הוקם המשכן'.

ביאור הקושיא, אף שבגמרא שם הקשו כעין זה על הפסוק בחומש ויקרא בפר' שמיני **'ויהי ביום השמיני'** ותירצו 'שמתו נדב ואביהוא' ולכן היה צער, וזה מיישב גם פסוק דידן, שהרי הכל באותו היום היה. מ"מ קשה, למה הגמרא לא הקשתה מהפסוק בפרשתנו שהוא **המוקדם** בחומש שמות?

א. הרה"ג רבי יהודה פולק שליט"א תירץ שהעדיפו להק' מהפסוק שם, מחמת ה**ברייתא** המובאת על פסוק זה בגדל השמחה שהיתה באותו היום, כדאיתא התם "תניא אותו היום היתה **שמחה** לפני הקדוש ברוך הוא, כיום שנבראו בו שמים וארץ, כתיב הכא ויהי ביום השמיני וכתוב התם ויהי ערב ויהי בקר יום אחד". **ב.** הרה"ג רבי יוסף בר ששת שליט"א תירץ, שהגמרא העדיפה להקשות מפסוק זה, כיון שבברייתא שם מפורש שמתית **'ויהי'** למדו שבאותו היום היתה **שמחה גדולה** כמו במעשה בראשית בג"ש **'ויהי ויהי'** ולכן הקשו על רבי לוי שאומר שתיבת 'ויהי' מורה לשון צער. ודפח"ח. **ג.** הבה"ח יואל מרציאנו נ"ו תירץ, שבפסוק האמור בפרשתנו פשוט לגמרא למה נאמר לשון 'ויהי', ע"פ מש"כ רש"י בתחילת הפרשה (לח, כא) 'אלה פקודי המשכן משכן' - "שני פעמים רמז למקדש שנתמשכן בשני **חורבנין** על עונותיהן של ישראל" ואין לך צער גדול מזה. **ד.** הרה"ג רבי שמעון אביעזר שליט"א תירץ, שהיה צער גדול לישראל ביום זה, כמבואר במדרש שהיו מקימים את המשכן והוא נופל וז"ל המדרש (תנחומא פקודי יא) "כיון שגמרו מלאכת המשכן היו יושבין ומצפין אימתי תבא שכינה ותשרה בו והיו **מצטערין** הכל מפני שלא שרתה שכינה עליהם... מבקשין להעמידו ולא היו יודעין ולא יכולין להעמידו וכשהן חושבין להעמידו הוא נופל מיד... נכנסו כל ישראל אצל משה, אמרו: משה רבינו כל מה שאמרת לנו עשינו... שהרי כבר **נצטערו בצלאל ואהליאב וכל חכמי לב** להעמידו ולא היו יכולין, והיה **משה מיצר** על דבר זה, עד שאמר לו הקב"ה למשה... עסוק בידך ואתה מראה להעמידו והוא עומד מאלי"ו ע"כ. הרי שכולם הצטערו ביום זה, עוד קודם שמתו נדב ואביהוא.

א. מהר קח את הלבוש ואת הסוס ועשה כן למרדכי (אסתר ו, י)

איתא במגילה (טז). בשעה שהרכיב המן את מרדכי על הסוס, בעט בו מרדכי, אמר לו המן: "לא כתיב לכו בנפל אויבך אל תשמח, אמר ליה: הני מילי **בישראל**, אבל בדידכו כתיב ואתה על במותימו תדרוך". וצ"ע מהבית יוסף (או"ח תצד, וז"ל "ושבלי הלקט (סי' קעד סט ע"ב) כתב בשם מדרש הרנינו פרשת סוכה, שהטעם שאין גומרין ההלל כל ימי הפסח הוא, לפי שנטבעו המצריים וכתוב (משלי כד יז) בנפול אויבך אל תשמח" עכ"ל. משמע אף **בגוי** נאמר דין זה?

ב. אדם כי יקריב מכם קרבן לה' (ויקרא א, ב)

איתא בנדרים (י). "תניא רבי שמעון מנין שלא יאמר אדם לה' עולה, לה' מנחה, לה' תודה, לה' שלמים, תלמוד לומר קרבן לה'. והטעם מבואר שם "דילמא אמר לה' ולא אמר קרבן וקא מפיק שם שמים לבטלה". וצ"ע איך משה התפלל על יהושע **י-ה** יושעך מעצת מרגלים' (סוטה לד:) ואיך בועז אמר לקוצרים **ה'** עמכם' (רות ב, ד). שמה לא יגמור המשפט ויוציא שם שמים לבטלה? (ע"ע תוספות ישנים יומא לט ע"א).

[אשמח לתשובות שיתפרסמו א"ה במדור **לברורי**, בטל' 0533157838 או במייל [m0533157838@gmail.com].

קיימו וקבלו היהודים (אסתר ט, כז)

איתא במסכת שבת (פח.) "אמר רבא... הדור קבלו בימי אחשורוש, דכתיב קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקבלו כבר" ופרש"י "מאבהת הנס שנעשה להם". וצריך ביאור מדוע לא עשו חכמים **זכר לקבלת התורה מאהבה** שהיתה באותו הזמן, ומלבד משלוח מנות ומתנות לאביונים ומקרא מגילה, היה ראוי לתקן מצווה הקשורה לקבלת התורה ולימודה ביום זה?

הנה בפרשתנו נאמר 'קריב אותו לרצונו' ואמרו ביבמות (קו.) "תניא יקריב אותו - מלמד שכופין אותו, יכול בעל כרחו, ת"ל לרצונו, הא כיצד, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". ובביאור הענין כתב הרמב"ם (הל' גירושין ב, ב) "מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשות, אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה, לפיכך זה שאינו רוצה לגרש **מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות** ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני, כבר גרש לרצונו" עכ"ד. לכן מהני כפיה לגלות את רצונו הפנימי שרוצה לעשות כל המצוות.

ואם כן צ"ב, מדוע לא מהני מה שכפה עליהם את ההר כגיגית במתן תורה עד שאמרו 'רוצה אני'. ומה היו צריכים ל'הדר קבלוה בימי אחשורוש' הלא כבר אמרו 'רוצה אני'. על כרחך ש'רוצה אני' הבא אחר כפיה, **אינו רצון גמור!** ולכן הדור קבלוה בימי אחשורוש באהבה וברצון. ומהאי טעמא אין **'מצווה'** ללמוד ביום הפורים, ואין שום חובה בכך, זה צריך לבוא בלי כפיה ובלי חיוב, זה צריך לבוא **'מאהבה'** כמו בימים ההם!!! ודי למבין.

ובפרט שהנס בא מכת התורה כמבואר בילקוט שמעוני (בראשית - פרק כב - רמז צט) "ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות. באיזה זכות? רבנן אמרי **בזכות ביום השלישי של מתן תורה**". ונסיים בדברי החיד"א (לב דוד פכ"ט) וז"ל "ובעיני הדבר פשוט, שאם כל ישראל, היום הזה אשר זרע עמלק לטבח יובל ונפל המן הרע הזה ראש מבית רשע, היו נוהגים בסדר קדושה והשמחה היתה מקודשת לשמים **ויתר היום עוסקים בתורה כל אחד כפי שיעורו**, ע"כ בשכר זה היינו נגאלים גאולת עולם וימחה זכר עמלק" עכ"ל. ובפרט **שיום הפורים מסוגל למחיית עמלק וזרעו** וכתב הרמח"ל ב'דרך ה' (ד, ז) וז"ל "סדרה החכמה העליונה, שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים, בשוב תקופת הזמן ההוא, יאיר אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקבלו". כן יעשה לנו ה' **בזמן הזה וימחה עמלק וגירי דיליה** אמן ואמן.

זכות הפצת העלון וזיכוי הרבים

להצלחת

הרב **התורם** שליט"א-החפץ בעילום שמו

ימלא ה' משאלות לבו לטובה

ויזכה לראות בקרוב בחופות כל יוצאי חלציו, אמן.

לשבת ענג

שנה א ❖ פורים ומגילת אסתר ❖ תשפ"ד

אז תתענג-

דין נוסף בזכירת עמלק - "המארב ששם לישראל"

(הפטרת זכור) **"כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת פְּקֹדֵי אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עִמְלָק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׁם לוֹ בְּדֶרֶךְ בַּעֲלָתוֹ מִמְצָרִים"** (שמואל א טו, ב)

כתב רבי ברוך מרדכי אזרחי, דנראה שנאמרו כאן שני ענינים, ושני דיני זכירה. דיעוין ברמב"ם (פ"ה מהל' מלכים ה"ה): "ומ"ע לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריבתו".

והיינו שמלבד מה שמצוה לזכור את עצם מעשיו הרעים דהיינו המלחמה, עוד נאמר דין זכירה מיוחד על "אריבתו", דהיינו על המארב ששם לישראל ובא בפתע פתאום, כמ"ש "אשר קרד בדרך". וזהו מה שהזכיר כאן שמואל בקרא "אשר עשה עמלק לישראל אשר שם לו בדרך" דהיינו המארב.

ועיין בתרגום של "אשר שם", שתרגם "דכמן ליה באורחיה", ועיין עוד בכל המפרשים שם וזה להדיא מקור לדברי הרמב"ם.

[ויעיין במג"א ובמשנ"ב אם יוצאין ידי חובת פרשת זכור בס"פ בשלח "ויבא עמלק" וגו', ולפמשנ"ת הלא בפרשת בשלח לא מוזכר ה"ואריבתו"]. (ברכת מרדכי)

מדוע אגג מלך עמלק הלך 'מעדנות' למיתתו

(הפטרת זכור) **"וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲגִישׁוּ אֵלַי אֶת אֲגַג מֶלֶךְ עִמְלָק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אֲגַג מֵעֵדֶנָּה וַיֹּאמֶר אֲגַג אֲכֹן סָר מִן הַמּוֹת" (שמואל א טו, לב)**

הנה, כאשר בא שמואל להרוג את אגג מלך עמלק כתוב "וילך אליו אגג מעדנות וגו'". וביאר רש"י אגג מעדנות: יונתן תרגם, אגג מפנקא. וכן בדר"ק כתב: כלומר, הלך אליו כמהלך המלכים בתענוג, כלומר אע"פ שהיה קרוב אגג למיתת הלך אליו בגאווה וכו'. וענין זה צריך ביאור, מפני מה הלך אגג מעדנות כמהלך המלכים בתענוג, והרי הולכין להורגו?

ונראה לפרש, על פי מה דאיתא בילקוט שמעוני, דכאשר שמואל בא להורגו באופן חמור, והיה מותחו על ארבעה קונדיסין, אמר לו אגג, וכי כך ממיתין את השרים מיתות חמורות. ומבואר דאגג סבר דאע"פ שיהרגוהו, אבל מ"מ יהא זה במיתה קלה, משום שאין ראוי להמית שרים במיתה חמורה.

ולפי זה יש לפרש, דלכן הלך אגג מעדנות כדרך המלכים, משום דסבר שיהרגוהו כדרך שהורגין מלכים, ואע"פ שהולך למות, מ"מ הלך מעדנות על מנת שיהרגוהו כדרך המלכים, וכשראה אגג שאינו כן, אמר, "אכן סר מן המות", שבאמת יהרגוהו באופן מר, ולא מעדנות כדרך המלכים. וכמו שאיתא בילקוט, שברר לו שמואל מיתה מרה, שהיה מחתך מבשרו זתים וזתים ומאכיל לעמיות, או שהיה מותחו על ארבעה קונדיסין, וזהו מר המות, מיתה מרה. (ע"פ מערכי תורה - רבי חיים פינשטיין)

והעיר רבי חיים קניבסקי דלא יתכן ששמואל עצמו הרג את אגג, שהרי קיי"ל בנוזיר (פו), וכן פסק הרמב"ם (בפ"ג דנדרות), דשמואל נזיר עולם היה, וקיי"ל ביבמות (סא.) דגוי שמת מטמא במגע ובמשא, וא"כ היה אסור לו לטמאות אל אגג כדן נזיר. וצריך לומר שאחרים עשו על פיו. (שיח איש)

השיר שהלויים היו אומרים בפורים בבית המקדש

הנה בפורים אומרים השיר של יום, מזמור כ"ב למנצח על אילת השחר, ואומרים זאת הן בפורים דפריזים ב"ד, והן בפורים דמוקפין בטי"ו.

והקשה רבי שמעון משה דיסקין, הרי זהו השיר שהלויים אומרים בבית המקדש, וביהמ"ק הרי הוא בירושלים, ולעולם לא אמרוהו אלא בטי"ו בפורים דמוקפים, ומדוע גם בפרזים אומרים זאת, הרי אינו השיר שהיו

אשר בשעריך-

'קונטרס הזכרונות' מכת"י רבינו מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל

בימים האחרונים, הופיע ויצא לאור ספר 'קונטרס הזכרונות', מתורת מרן החזון איש, מפנקסו של תלמידו הגדול רבינו הגר"ח קניבסקי, אשר כתבו בכת"י, ושם עינו עליו במשך קרוב לשבעים שנה. ובחייו לא נתן הסכמתו להדפיסו לרבים, וכעת במלאות שנתיים להסתלקותו יוצא לאור בהוצאה מפוארת, עבור תופסי תורת רבינו בכל אתר ואתר.

עם ירידת הספר למכבש הדפוס כתב בנו ותלמידו הגר"ש קניבסקי (מובא בהקדמה) על תהפוכות פנקס נדיר זה במשך השנים וכדלהלן: סיפורו של קונטרס היסטורי זה, החל לפני כשבעים שנה, אחר סילוקו של מרן החזון איש וזאת ע"פ מרן הקה"י שביקש מבנו רבינו הגר"ח קניבסקי שירשום ויסדר את הוראות והנהגות החזון איש, מיד נרתם הגר"ח למלאכה וישב רשם וכתב, והכניס שם כל מה שזכר וכן מה שהעידו אנשים נאמנים אצלו וכפי שרשם בשער הספר **"רשמתי לזכרון דברים ששמעתי מפי מרן החזון איש זצ"ל ומה שהעידו אנשים נאמנים משמו"**.

הגר"ח דייק עד למאד בכתובת הדברים וכתב רק דברים שראה ושמע בעצמו או מפי אנשים נאמנים עליו ומה שלא היה ברור אצלו במדויק כתב שהוא **'כמדומה'**, את ההנהגות קיבל מאנשים הרבה והוא פורטם בהקדמתו לקונטרס, ביניהם אף רבו הגר"א דושינצר זצ"ל, וכן דברים נדירים שקיבל מאמו ע"ה אחות מרן החזון איש. והעיד הגר"ש, שהגר"ח לעצמו סמך על כל מה שכתוב בקונטרס כמשה מפי הגבורה.

במשך השנים, הוסיף ונייפה נפה אחר נפה, וכתב ג' מהדורות שונות לפנקס זה, עד שנת תשס"ב אחר שהבריא בחסדי שמים מחולי אשר תקפו, ישב וסידר מחדש את כל הקונטרס, ואז הדפיסו הכתבים לראשונה בספר מכורך, וכשהביאו לפניו הספר, שמח שמחה גדולה שלא ראו מימיו, וכל מה שבירך בעידנא דחדוותא זו התקיים.

כל ימיו שמר הגר"ח על הקונטרס כבבת עינו, והיה מונח בתוך ארון נעול ולא נתן להוציאו מביתו, ואף כשהתיר להדפיס כמה עותקים בודדים בשביל ילדיו וכמה מתלמידיו, נתן רשותו רק בתנאי שיניחוהו בביתם בתוך ארון נעול. ואמנם סיפר הגר"ח, כי רצון אביו הקה"י היה שידפיס הקונטרס להפיצו בישראל, אך הוא פחד לקחת אחריות על הנדפס, כשהוא מביא מה שאמר החזון איש, **"שמה שאנחנו אומרים מעצמינו אחריותם עלינו אבל מה שאנו אומרים בשם רבותינו צריכים להזהר שבעתים שלא לומר דבר שלא שמענו מפיהם"** ולכן לא הדפיסו לרבים, אך אמר לבנו הגר"ש, "אני מאד פחדתי לקחת אחריות אבל מה שאתה תעשה אחרי מאה ועשרים שלי אין האחריות עלי".

כאמור על פי מה שאמר קיימו צוואתו, ובימים האחרונים נפק נהורא בבי מדרשא, ויצא הספר לאור עולם בהוצאה מפוארת ע"י בנו הגאון שליט"א, והוסיפו מדור מיוחד בשם 'הן זכרונ' לברר הדברים היטב מכל ספרי רבותינו מרנן החזון איש והקה"י והגר"ח זכר צדיקים יסודי עולם לברכה.

ונביא כמה גרגרים שכתב רבינו בספרו שקיבל מהחזון איש: (והבאנו רק תורף הדברים שכתב רבינו, ללא המקורות שהוסיף, וללא מה שהוסיפו המדפיסים, ועי"ש בארוכה בכל דבר ודבר)

שאלתי כיון שהים גבול ארץ ישראל איך מותר לרחוץ בים הרי יוצא לחו"ל. והשיב שמקום הראוי לרחוץ הוא עדיין בכלל א"י. (הר"ד לנדא נ"י העיר דבלא"ה כל שמן החוט ולפנים הוא א"י, רק נ"מ בימים אחרים שבא"י) (פרק מ"ו ס"ב)

שמעתי ממנו שהחפץ חיים ז"ל חי יותר מק' שנה, ושאינו נכון מה שאומרים שנפטר בן צ"ז. (פרק נ"ב ס"י)
ח"א אמר לי בשמו, שהרוצה להצליח בלימודו יזהר מהדברים הצריכים נטילה באמצע הלימוד, וגם ליזהר שלא להוציא שקר מפיו בשום אופן, גם שמעתי בשמו שאמר ליזהר לומר היה"ר שקודם הלימוד. (פרק מ"א ס"א)

אומרים הלויים ביום זה בבית המקדש.

אף זה אינו נכון דכיון שהיו שיר של יום, תלוי בטר ימי הפורים, והיות ובפורים אמרו זאת הלויים בביהמ"ק, אפשר לומר זאת בפרושים בי"ד, דאין פורים קביעת יום בחג אלא עיקרו הנס ודו"ק בזה. (ע"פ משנת המלך)

הנשאל בפורים על הל' פורים ועל הל' פסח איזה מהן יקדים

נסתפקתי כותב רבי שלמה קלוגר, בשו"ת 'האלף לך שלמה'. בשני בני אדם הבאים לשאול בפורים, אחד על הלכות פורים, ואחד על הלכות פסח, למי נזקקין תחילה?!

לכאורה היה עלינו, להקדים את השואל בהלכות פורים שהם חובת היום, וחובת היום קודמת.

אבל מאידך, מאחר וביום זה מתחיל החיוב לשאול ולדרוש בהלכות פסח, הרי גם הלכות פסח הם חובת היום, ולפי"ז נקדים דוקא את השואל בהלכות פסח שהם מן התורה, להבדיל מהלכות פורים שהם רק מדרבנן, והרי זה דומה, לתדיר ומקודש, כי מה שהוא מדאורייתא, יש לחשוב כמקודש, לעמת מה שהוא מדרבנן.

ושמא נעדיף בכל זאת את השואל בדיני הפורים, שהם חובת היום מצד עצמם, ויתכן גם שיוכל להשיב ראשון למי שירצה, וצ"ע. (כמוצא של רב)

ע"י קריאת המגילה בברכותיה נקרא שמו של הקב"ה

איתא בשו"ע (תרכ"ב א) ואם לא בירך לא לפניו ולא לאחריה יצא עכ"ל. **ותמה רבי אליהו ברוך פינקל**, שלא מצינו שצריך לחדש דבר כזה בשום מקום, ופשיטא שמי שקיים מצוה בלא ברכה, וכגון שלא בירך על הלולב והסוכה או על נר חנוכה יצא ידי חובת המצוה. ולמה דוקא כאן בקריאת המגילה צריך לחדש הלכה שאף אם לא בירך יצא.

והיה אפשר לומר, שהחדוש שיצא בזה ג"כ חובת ההלל של פורים שנכלל במגילה. דהנה איתא בגמרא (נרדכי י) שאין אומרים הלל בפורים, שקרייתא זו הלילא, וקט"ד דלא מקיים הלל עד שמברך ובפרט ברכת שעשה נסים וכו', וקמ"ל, שמי"מ יצא, דהמגילה לבדה היא הלילא.

אכן זה דחוק, בדפשוטו השו"ע איירי כאן בעיקר המצוה של קריאת המגילה, וזה אתי לאשמועינן דיוצא בלא ברכה.

ונראה לבאר, ע"פ דברי המהרש"א (ח"א מגילה י): על דברי הגמרא, 'והיה לה' לשם זה קריאת המגילה', וז"ל המהרש"א: לפי שאין שם שמנים נזכר מפורש במגילה, קאמר שע"י קריאת המגילה בברכותיה נקרא השם של הקב"ה עכ"ל. ומבואר, שיש ענין מיוחד בברכות המגילה, דמשווי זכירת שמו יתברך על המגילה, כיון שאין שם ה' מוזכר בכל המגילה, וא"כ מיושב היטב דלפיכך בעינן לחידוש מיוחד שאפילו קרא המגילה בלא ברכותיה, יצא בדיעבד. (ע"פ משלח רבי אליהו ברוך)

הטעם שאסתר הטמינה עצמה אף שחזרה לחינה

"ותלקח אֶסְתֵּר אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ וְגו'" (אסתר ב, ח)

מבואר באסתר, שמשיצאה גזירת אחשוורוש להקבץ בתולות, התחבאה אסתר. ויש להבין, דהרי איתא במדרש שאסתר היתה זקנה כבר, ולפי זה מה לה ולגזירת 'הקבץ בתולות'.

אלא ע"כ צריך לומר שחזרה לחינה, וא"כ יש להקשות הרי ראתה בעליל שנעשה לה נס (שחזרה לחינה), וזה כדי שתכנס לבית המלך, ומה יש לה להתחבאות.

ויבואר על פי דברי החתם סופר, גבי הכרעת הסנהדרין שיש להכרית את שבת בנימין (בפילגש בגבעה), ואע"פ דגמירא לן בגמרא דלא כלו שיבטא, וא"כ איך פסקו סנהדרין להכרית את שבת בנימין כולו.

וביאר החת"ס, דאין לנו כבשא דרחמנא, ומה דאיפקדי עלינו לעשות, וכיון שהסנהדרין ס"ל שההלכה היא שיש להכרית את שבת בנימין, אנו חייבים מצד הדין לקיים דין זה. וכן מצינו גבי חזקיהו שלא רצה לשאת אשה כיון שראה מנשה יוצא מחלציו, וא"ל ישעיהו בהדי כבשא דרחמנא ל"ל. ואיהו חייב בפו"ר.

ולפי זה אף כאן, אף שראתה אסתר שנעשה לה נס, מ"מ אין לה בהדי כבשא דרחמנא, והיא מבחינתה חייבת להטמין עצמה כדי שלא תבעל לנכרי. (ע"פ משנת המלך - רבי שמעון משה דיסקין)

הידור מיוחד בדין חייב איניש לבסומי

במשנה ברורה (תרצ"ה סק"ט) הביא, מה שכתב אליהו רבא: המשובח מי

שעושה סעודתו בשחרית, וכתב עוד שיקבץ אנשי ביתו וחבריו דא"א לשמוח כראוי ביחיד, עכ"ל.

וי"ל בדרך צחות, שהרי כל המצוות וכגון ציצית ושופר וכדו' יודע האדם בעצמו אם מקיימם, ובאמת באופן שאינו יכול לדע אם קיים כראוי, צריך אחר שיעמוד על גביו כגון בטבילה, (ועי' י"ד קצח ס"מ צריך להעמיד על גבה יהודית גדולה כו' בשעה שהיא טובלת שראיה שלא ישאר משער ראשה צף על פני המים). ולפי"ז בחיוב לבסומי עד דלא ידע, הרי באופן זה אינו יודע אם קיים החיוב כראוי, וע"כ צריך לקרות לאחרים ולקבץ אנשי ביתו וחבריו שיראו אם קיים המצוה כראוי. (ע"פ צמח הלוי - רצ"א שטינברג)

פורים בצילו של מרן הגר"ש שקופ זצ"ל

פעם שאלו את רבי יצחק דב קאפלמאן זצ"ל, אם גם בגרודנא מכורתו היה 'פורים רבי', ואמר בודאי אך זה היה קצת שונה ממה שרגיל היום ה'פורים רבי'.

וסיפר, בזמני כיהן כ'רב פורים' רבי חיים שמואלביץ זצ"ל. וסח הרב קאפלמאן בהתפעלות, היאך שרבי חיים שמואלביץ נעמד לפני ראש הישיבה רבי שמעון שקאפ בעל הישערי יושר' במעמד כל בני הישיבה, והתחיל לחרוז ב'גרמאען' (חרוזים) שעה ארוכה, את כל יסודות הישעורים של בעל הישערי יושר' זצ"ל מכל השנה. ואמר שראש הישיבה (ר' שמעון שקאפ זצ"ל) התרגש והתפעל כל כך, עד שיצא מגדרו (שלא היה דרכו בהתרגשות כלל) ונשק לרבי חיים על מצחו. (בנתיבות ההלכה)

הטעם שאסתר כינתה עצמה 'תולעת'

(שש"י פורים) "וְאֵנִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ חֲרֹפֶת אֶדָּם וְבוֹזֵי עָם" (תהילים כב, ו)

מזמור זה נדרש על אסתר, וביאר רבי חיים קניבסקי דאסתר כינתה עצמה תולעת והוא סימן של ענוה, וכמבואר בחולין (נט) לענין דוד המלך, ולכן כנתה עצמה 'תולעת'.

הרא"ש (בשו"ת כלל ז) מבאיר את אחד מהראשונים שהיה רגיל לחתום שמו ולכתוב, התולעת (פלוגי וכו'), והרא"ש מזכירו וכותב "כתב התולעת", והוא רבינו חיים פלטיאל, (וחיבר ספר הנקרא מנהגי חפ"ת והוא ראשי תיבות חיים פלטיאל תולעת), והוא גם בהגהות אשר"י בפ"ק דבבא בתרא בשם "כן פירש התולעת". (שיח איש)

"שומרי הסף" - לאו דוקא שומרי הפתח

"...בְּנֵתוֹ וְתָרַשׁ שְׁנֵי סְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמֵרֵי הַסֵּף וַיִּבְקְשׁוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֵשׁ" (אסתר ב, כא)

רבי אביגדור נבנצאל הביא דלפי פשוטו, שומרי הסף היינו שומרי השער. אך אפשר לבאר באופן אחר, הנה מצאנו ברש"י במסכת עבודה זרה (לה): שפירש המילה **ספות** - 'כלים להשתמש בו, כמו שומרי הסף'. הרי שרש"י מפרש ששומרי הסף היינו שומרי כלי המלך, (ועי' גם רשב"ם שמות יב, כב ורד"ק מלכים ב יב, י ורלב"ג שם שפירשו כן).

ולפי זה מתבאר יותר האידך חשבו שומרי הפתח להטיל רעל בכלי המלך, והלא אין להם עסק עם הכלים, ועמידתם בפתח היא, אך להאמור באמת היו שומרי הכלים עצמם, ולא שומרי הפתח, ולכך היתה נכונה בידם האפשרות להטיל רעל בכלי המלך. (מציון מכלל יופי)

דקדוקי הלכה מגאון ההוראה רבי דוד בהר"ן

אמר שמפורים שהוא ל' יום קודם הפסח, יש כבר לזהר מלהניח את שרולל הידים על השולחן, מחשש לפירורים שנדבקים בסעודת פורים.

לנשים שבאו למנין שהיה בביתו לשמוע פרשת זכור ופרשת פרה, אמר להישאר לשמוע גם את ההפטר. (וכתבו המו"ל: ולא נתברר טעם הדבר, ואולי כוונתו להא דמבואר בס' אגרת הפורים להגר"ח גרוסברג, שיש לכוון לצאת גם בהפטר של פ' זכור למצות מחיית עמלק, ואולי לכך אמר להם להישאר. וכן השיב לנו הגר"ח קניבסקי "יש ענין" (להישאר לשמיעת ההפטר) ועדיין צ"ב בפרשת פרה אמאי צריך להישאר גם להפטר).

בפורים היה נוהג לאכול "חסה", כיון שכתוב ברמ"א, "שיש לאכול מאכל זרעונים בפורים, זכר לזרעונים שאכל דניאל וחבריו בבבל" והוסף המ"ב, "וגם אסתר אכלה זרעונים כדאמרין פ"ק דמגילה וישנה לטוב שהאכילה זרעוני", והנה בגמ' במגילה יש שיטה שאסתר אכלה קדלי דחזירי, ופירש הערוך (נרדק קתל) "קדלי חזירי- עורף של חזרת כלומר ראש של חסא" וע"כ לעשות זכר לזה אכל רבינו חסה בפורים. (ארח דוד)

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 82 | אדר ב' תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

סיפורים מן הקוראים

להניח לאנשים להמתין כמעט שעה שלמה ברחוב? אולם התעוררנו בהשראת העלון לדון לכף זכות, ואמרנו כי בעל החנות כנראה נתקע ברמזור אחד, לא רחוק משם, שיש סביבו תמיד עומס, וכיוון שהחנות בדרך כלל לא פתוחה בשעות הלילה הם מאחרים כל כך למרות שתכננו להגיע בזמן.

ו.....כשסר"ס הגיעו ונפגשנו בכניסה לחנות, מה היה המשפט הראשון שאמר?

מצטערים מאד אנחנו לא נוסעים בשעות האלו ולא ידענו את מצב התנועה ותכננו להגיע בזמן והיה רמזור אחד שיש סביבו המון עומס.....

לכבוד מערכת העלון היקרה, מצודף סיפור שהיה לנו השבוע ובזכותכם זכינו לדון כף זכות!

השבוע שכח בני חבילה יקרה מאד מאד באחת החנויות, לקח לנו יומיים לתפוס את החנות וכשסר"ס ענו לנו, עשו איתנו חסד וקבעו איתנו שיפתחו את החנות כמיוחד בשבילנו מחר לשעות הפתיחה. אולם כאשר הגענו מרחוק בשעה המיועדת חיכינו וחיכנו וחיכנו, ובעל החנות לא הגיע!

אחרי המתנה של למעלה מחצי שעה, הרמנו טלפון, ובעל החנות אמר ש'עוד שבע דקות הוא מגיע' אולם עשרים דקות חלפו, ואיש לא בא. בשלב זה, אף על פי שעשו איתנו חסד, היינו נרגזים למדי, איך אפשר

המשלוח הנעלם

שמעתי, ושמחתי, וכאשר הגיע יום הפורים, ומשלוח המנות המיוחל לא הגיע – עודדתי את בתי ואמרתי לה ש'ברור לי שהוא בדרך, ואין סיבה להצטבר או לדאוג'.

אולם כאשר השעות חלפו, חג הפורים הסתיים, ומשלוח המנות לא הגיע – חשתי כי אני כועסת על אותן תלמידות כתי ח', שכבר אינן ילדות קטנות, ולנצל את המדריכה שלהן הן יודעות גם יודעות, אבל טובה הן אינן מכירות לה, ושאלתי את עצמי כיצד ניתן לדון אותן לכף זכות.

באותו לילה שמעתי את בתי בוכה בחדרה, והבנתי לליבה. ידעתי כי מחר תתגאנה כל חברותיה המדריכות במשלוחי המנות ובברכות הנאות שקיבלו מחניכותיהן, ורק היא לא תוכל לספר דבר, ולא להראות שום מכתב מחורז או מתנה נחמדה, זאת למרות שהשקיע בהן הרבה כל כך.

וזהו המקום לעצור ולשאול, כיצד לדעתכם ניתן לדון את הבנות לכף זכות? ומה לדעתכם היה סופו של הסיפור?

עם הסמינר שלה ל'מחנה חורף' ועל אף המקובלות החברתית לשלוח מתנה למדריכה ול'הפתיע' אותה בשי קטן ובכרכה מרגשת, לא קיבלה בתי כל מתנה מחניכותיה.

היא נפגעה מאוד, אולם בלעה את העלבון, ואנו כולנו התגייסנו כדי להסביר לה שאולי חניכותיה אינן מכירות את המקובלות הזו.

לקראת פורים, כאם מסודרת, התקשרתי למחנכת הכיתה ושוחחתי איתה על העניין גלוי. אמרתי לה שכיוון שיתכן והבנות לא מודעות לנומרות – חשוב להסביר להן כי עליהן להכין משלוח מנות למדריכה המסודרת.

המודה ששמעה את דברי אמרה לי כי ידוע לה שהבנות מרוצות ונהנות מאוד מבתי, וכמות המשתתפות הרבה בכל פעילות מעידה על כך כאלף עדים, ומלבד זאת – כבר שמעה את הבנות מדברות ומתלכטות איזה סכום כסף לאסוף עבור משלוח המנות, כך שאין סיבה לדאגה.

כאשר הוצעה לביתי הדרכה ב'בתי' שמחתי עבודה, לא שיערתי כמה מאמץ ומסירות תדרוש ממנה ההדרכה הזו, שכן מלבד עומס הלימודים הכבד בכתה ג' סמינר, שדרש ממנה שעות רבות, אירעו בכיתה שהדריכה כמה מקרים עצובים – ילדה אחת נפצעה בתאונת דרכים, וביתי ריכזה את כל התורניות של הבנות שהלכו לבקר אותה, וגם סייעה לה בהשלמת חומר הלימודים; לילדה אחרת נולד אף פגוע, והיא מצאה במדריכה אחת קשבת וכתף תומכת....

גם הפעילויות שהכנה בתי היו מושקעות ברמה אחרת. היא השתמשה בכספי הביביסיטר שלה כדי לפנק את חניכותיה בממתקים ומזכרות, ודאגה להביא משחקים מקורים והקראות מסקרנות....

ואכן, השתתפותן של הבנות בפעילויות העידו על כך שהן נהנות מן ההשקעה המרובה, ומעריכות אותה.

אולם, למרות זאת, כאשר נסע בתי

כיצד ניתן לדון לכף זכות? בין כל שולחי הפתרונות יוגרלו ספרי קריאה בשווי 100 ש"ח

פתרונות יש לשלוח עד יום ראשון מדי שבע בשעה 18:00. יש לציין שם עיר ומס'

יש לכם סיפור על כף זכות? שלחו לנו! | אימייל: k.gilyonot@gmail.com

אינו מלא כנפט אלא בדבק, ומה שנראה למספר כעיתונים הינו פשוט מודעות המיועדות להדבקה, והבחור קם מוקדם ויצא לעבודתו כמדריך מודעות...

ישראל חיים בלומנטל סוכר כי נפט מיועד היה למכר מבוגר המסיק את ביתו בתנור נפט, וגם העיתונים מיועדים היו עבור אותו אדם. וי' דורפמן מוסיפה: האם אדם אשר בכך שפניו מעוותות? האם זו סיבה לפחד מפניו או להצמיד לו תוויות שליליות?

בני משפחת מושייב – ניו יורק, חושבים כי הצעיר יוצא לקראת אביו שנתקע בכניסה לשכונה ללא דלק, ואת העיתונים הוא לוקח איתו כדי שיוכל להספיג את הדלק ולא ילכלך את הכביש/המדרכה.

ובני משפחת קלנרמן ומ, גינזבורג – בני ברק, הציעו כי האיש הינו מתנדב פעיל ב'ידידים' שיצא להביא דלק למשפחה שנתקעה על הכביש הראשי.

א גולדשטון מציע כי אולי הבחור התעורר מוקדם והחליט ללכת להתפלל נץ, וכשיירד מביתו ראה בקבוק נפט ועיתונים ורוקים על ידו, לקח אותם איתו, יצא החוצה וניסה להפש מי יכל להניח שם את החפצים, ובכך לקיים מצוות השבת אבידה, וכלל לא חשב על כך שהמוצרים נועדו במקור להצתת שריפה.

רעיונות מעניינים נוספים שלחו: בני משפחת רוט, משפחת הופמן פתח תקוה, ד' שפרינגר – אשקלון, י' לשץ מירושלים, משפחת רוזנר – מודיעין עילית, משפחת בנדיקט – רכסים, ועוד.

והזוכה הוא: משפחת ד. מירושלים

בשעה של טרם שחר, בשכונה שירעה לאחרונה הרבה מעשי ווגרליזם, רואה מספר הסיפור את שלמה, בחור מבוגר ובעל מראה מוזר, יוצא מביתו כשהוא נושא עימו ג'ריקן נפש וחבילת עיתונים. המספר מושכנע כי שלמה הוא האחראי לנזקים שקרו לאחרונה, ואפילו אינו מתאמץ לון אותו לכף זכות. אולם כאשר הוא מתחיל לדבר איתו מתברר ש...

פתרונות הקוראים:

מ' גלר, יוסי ב, ועוד מכירים רעיון פשוט והגיוני: הבחור המפחיד ירד לזרוק את הפח נפט הריק והעיתונים הישנים לאשפה. משפחת וינברג ממודיעין עילית סבורה שהבחור אסף מתיבות הדואר חובר מסיונרי ורצה לצאת לשרוף אותו, כדי שלא יגיע לידיהם של אנשים. רעיון דומה מכירים גם בני משפחת פרנקל מזכרון יעקב.

י. גרינבוים מציעה כי הצעיר פשוט יצא לנקות את כתובות הגרפיטי בעזרת החומר שבג'ריקן.

ש.ז.א מ בואנוס איירס ארגנטינה תודה מי גילה לכותב כי בג'ריקן ישנו נפט? אולי אלו מים?

בני משפחת קראוס מבני ברק, א. כהן ממודיעין עילית, חושבים שדווקא משום מראו החיצוני החליט הבחור לעבוד בחלוקת עיתונים בשעה שבה אנשים אינם נמצאים ברחוב, שלא יוכך מן המכבים הננעצים בו, ופך הנפט מכיל דלק, ממנו קנה כמות גדולה לפני העליה האחרונה במחירי הדלק.

כדומה לכך בני משפחת הלפרין, משפחת קלנרמן מירושלים, ובני משפחת ד' מירושלים מכני ברק חושבים שאולי הג'ריקן

ומה אכן היה סודו של פך הנפט? הרי לפניכם פתרונה של התעלומה.

כבר ממה שחשבת בדתחלה".

"אז כשביל מה העיתונים?" שאלתי בעודי פוסע, אוחז איתו בידית הג'ריקן, ומתנשף, "חשבתי שאתה רוצה להצית איתם שריפה..."

"שריפה בליכו של בן דוד שלי", הוא אישר בהומור, "אני מביא לו עלוני שבת ומוספי קודש של העיתונים החדריים, הם אומנם דתיים, אבל אין להם איך להשיג כאלה במושב שבו הם גרים".

מאז אותו בוקר, בו פעלנו במשותף למען ילדי החיידר, נקמה ביני לבין שלמה ידידות. הפכנו לחברים טובים, ואף קבענו חברותא משותפת, ששרדה כשנתיים עד ששלמה התחתן ועבר לעיר אחרת, שם בנה את ביתו.

ועד היום, כאשר הוא בא לבקר את הוריו, אני נזכר באותן שעות של טרם שחר, ומזכיר לעצמי עד כמה אסור לאדם לסמוך על מראית עיניו, וכמה גדולה החובה לדון כל אדם, גם כזה שנראה לך משונה או מוזר, לכף זכות.

את הנחש!"

התשובה הייתה מרגיזה. "אני אתקשר אליהם גם – " אמרתי, "דבר ראשון על הבוקר אני אתקשר לנציג החרדי בעירייה". "דיברתי איתו אתמול, הוא אמר שהוא יטפל בזה, אבל זה ייקח זמן", עדכן אותי שלמה, "ואין לנו זמן! הנחשים יוצאים מהמחילות שלהם עכשיו, והם מלאי ארס ועצבניים..."

"אז מה חשבת לעשות?" שאלתי בוהדות.

"התקשרתי לכן דוד שלי שגר בישוב שמעבר לכביש", אמר לי שלמה, "הוא אמר שהוא מוכן לכוא מוקדם בבוקר עם הטקטור שלו לעזור לי לקצור את כל הקוצים, וגם שלח אותי לחנות מיוחדת של חומרי הדברה לחקלאים, לקנות שם את החומר הזה – " הוא מרים את הג'ריקן, "שמרחיק נחשים. אבל הוא כבד מאוד. אז התאונה שהייתה לי שכשהייתי ילד – " אצבעו נגעה בלחי, כמבקשת להסביר שמשם גם העיוות של פניו, "אסור לי לסחוב דברים כבדים, והג'ריקן הזה יותר

"שלמה, בנם המבוגר והמוזר של השכנים, הרים אלי את פניו: "כן", הוא אמר לי, "ואני צריך עזרה!"

מילותיו לא נשמעו לי מאיימות, ולאחר שיקול דעת קצר החלטתי לרדת אליו ולהמשיך את השיחה פנים מול פנים.

"אתמול בערב יצאתי לעשות הליכה – " המשיך שלמה ואמר, "וכשעברתי ליד החיידר, ראיתי נחש צפע זחל בין הקוצים שצמודים אליו..."

"נחש צפע?"

"כן", הוא אישר, "צפע גדול ומפחיד. עמדתי שם קפוא ולא זזתי עד שהוא נעלם. אבל מה יקרה אם היום הוא יזחל אל תוך החיידר ויפגע באחד הילדים?"

"צריך להתקשר לעירייה", אמרתי בחיפזון. "התקשרתי כבר אתמול", הוא אמר, ונשמע נואש, "והם אמרו לי שככה זה, בעונה הזו יש נחשים כאוודי קוצים, ואם הוא כבר נעלם – אין להם איך לסייע בעניין, ושאתקשר אליהם רק כאשר אראה שוב

וארטים על פרשת שבוע

א. ויקרא א זעירא. מובא בחז"ל והביאו בעל הטורים שמשם ביקש בעוותנותו לכתוב ויקר כמו אצל בלעם דהיינו שהקב"ה דיבר עמו במקרה, ולא שקרא לו במיוחד. אלא שהקב"ה ציווה אותו לכתוב ויקרא לכן כתב א זעירא. ותימא הא איתא בשמות ויקרא ה' כמה פעמים (יט ג יט כ וכיו"ב) וא"כ למה כאן הוא ביקש להיות עניו? וי"ל דהנה **רש"י כאן** כותב שהקול הולך ומגיע רק למשה ואילו ישראל לא שומעים. וכיוון שכך ביקש משה לנצל את ההזדמנות שלא שמעו. ורצה לכתוב ויקר, משא"כ בשמות כשכולם שמעו אין טעם להיות עניו. וברור.

א ב.ג. אדם כי יקריב מכס קרבן לה' מן הבהמה וכו' תקריבו את קרבנכם... אם עולה קרבנו. יש לדקדק דמתחיל ביחיד כי יקריב וממשיך ברבים **תקריבו את קרבנכם**, ואח"כ שוב ביחיד אם עולה **קרבנו**. וי"ל דהדין הוא דיש ערבות ואדם שחטא אז כל ישראל נענשים, וקרבנו מכפר על כל ישראל מדין ערבות. וזה הכל בכל קרבן רגיל, אבל לא על עולה שבאה על הרהור הלב. והרהור הלב אין עליו ערבות, כי מניין לנו לדעת שנוכל להוכיחו. ולכך כתיב אדם כי יקריב, ועבור מי מקריב, עבור קרבנכם - עבור כלל ישראל. משא"כ עולה שבאה על הרהור הלב ובה אין ערבות, אז זה יחיד והיינו עולה קרבנו. שאין ע"כ ערבות.

א ב. אדם כי יקריב מכס. אומר רש"י: אדם למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מהגזל, אף אתם לא תקריבו מהגזל. ויש להקשות למה יצאה מצווה זו מהכלל להורות לנו דווקא כאן איסור גזל ולא בשאר מצוות? וי"ל ע"פ חז"ל כאן (זוהר א פט. ויק"ר ג ה. והרמב"ן פסוק ט) שאדם המקריב קרבן נחשב לו כאילו הקריב עצמו לפני הקב"ה. ויש להבין מה הטעם שזה נחשב כך? וי"ל ע"פ חולין צא. שדרשו שם עה"פ 'ויוותר יעקב לבדו' מלמד שחזר על פכים קטנים כי ת"ח ממונים חביב עליהם מגופם, וטעמא איתא שם לפי שאין פושטין ידיהם בגזל. ולפי"ז מובן הפסוק. "אדם כי יקריב מכס" שנחשב כאילו הקריב עצמו ולמה כי צדיקים ממונים חביב עליהם מגופם, ולזה הביא רש"י את הטעם משום דאין פושטים ידיהם בגזל.

א ב. אדם כי יקריב מכס קרבן לה'. שואל ה"בן איש חי" - היה צריך להיות כתוב "אדם מכס כי יקריב קרבן", למה כתוב "אדם כי יקריב מכס"? בעלון לשבת "אש דת" לרבי שלמה לוינשטיין מביא לתרץ, המדרש {ויקרא רבה כ"ה - ה'} מספר שאדריינוס המלך הלך בשבילי טבריה וראה איש זקן נוטע תאנים. אמר לו, זקן זקן, אם יגיעת ועמלת בבוקר, בימי נעוריי, כדי שיהיה לך לאכול לעת זקנה, ניחא, אבל בימי החושך, לעת זקנה, אל תייגע עצמך, שלא תזכה לאכול ממנו. אמר לו: יגעתי בבוקר וגם בערב אייגע, ומה שטוב בעיני המקום יעשה בי. אמר לו, בן כמה אתה? אמר לו, בן מאה שנים. אמר לו, אתה נוטע תאנים, ואתה עוד חושב לאכול מה? אמר לו, אם אזכה אוכל, ואם לאו - כשם שייגענו אבותי לי, כך אני ייגע לבני. אמר לו, אם תזכה לאכול מהם, תהא מודיע לי. לימים, עשה האילן פירות והצמיח תאנים, אמר, הנה העת שאודיע למלך. מילא הסל תאנים, הלך ועמד בפתח הארמון. אמרו עבדי המלך, מה מעשיך? אמר להם, רוצה אני להיכנס לפני המלך. כיון שבא לפני המלך, אמר לו המלך, מה רצונך? אמר לו: אני הזקן שפגשתי בי חוצב חצובות לטעת נטיעות, ואמרת לי להודיעך לכשיעשו פירות, הנה התאנים שהצמיח האילן. אמר המלך למשרתיו, מצווה אני עליכם שתתנו לאדם זה כסא של זהב לישוב עליו, ושוב גוזר אני עליכם שתפנו התאנים מן הסל, ותמלאוהו דיגרי זהב. אמרו לו עבדיו: ומדוע תכבד את היהודי הזה בכל הכבוד הזה? אמר להם: בוראו מכבד אותו, ואני לא אכבדנו? שמעה זאת אשת שכנו של אותו זקן, ואמר לה לבעלה, גם אתה לך ותביאי למלך תאנים מלוא השק, והוא יחליפן בדיגרי זהב. בא אותו אדם לפני המלך, שאלו המלך, מה מעשיך. אמר לו, שמעתי שהמלך אוהב תאנים ומחליפן בדיגרי זהב. ציווהו המלך לעמוד בפתח החדר, וכל מי שעבר שם השליך עליו תאנים מן השק שהביא עמו. בערב ש חפוי ראש לביתו, וסיפר לאשתו מה שעשו לו. אמר לה, כל הכבוד הזה שקיבלתי מאת המלך, אשלם לך. אמרה לו, לך והודע לאמך ששפר עליך מזלך, שהיו אלה תאנים ולא אתרוגים, שאילו היו משליכים עליך אתרוגים, היו ממייתים אותך בהם. למד מכאן ה"בן איש חי" מוסר השכל, שניהם הביאו תאנים למלך, את האחד כיבד והשני ביזה - כי הראשון קיבל על

היגיעה, שלמרות זקנותו המופלגת, עשה נגד טבעו והלך ונטע אילן, ומה התפעל המלך, ולכן כיבד אותו ונתן לו דיגרי זהב. אבל השני שקנה תאנים מן השוק שלא עמל וא"כ יגע עליהם, איהו חידוש יש כאן, המלך צריך תאנים? וא"כ, כל הבאת התאנים למלך היה מעשה שטות, ועל מעשה שטות משלמים. אותו הדבר לעניין תורה ומצוות, אם האדם לומד תורה ומקיים מצוותיה כמצוות אנשים מלומדה ואינו יגע עליהן, זה כמו מי שקונה תאנים מן השוק ומביאן למלך, שאז בדין זורקים לו תורתו ומצוותיו בפניו. אבל אם יגע ועמל על תורתו ומצוותיו, ומקיים בכוונה ולשם שמים, ומתגבר על יצרן, ראוי הוא לקבל שכר רק על יגיעה זו, כאותו זקן שיגע נגד הטבע והצליח לטעת עץ עושה פרי. ולפי זה מובן הפסוק "אדם כי יקריב מכס קרבן לה'", הקב"ה לא צריך את עצם הקרבן, שהרי הכל שייך לו, כולל הבהמה. מה הקב"ה רוצה? "אדם כי יקריב מכס", על האדם להביא לפני ה' את החלק שבא ממנו מעצמו, את העמל והיגיעה ואת הכוונה הפנימית שבעבודת ה' שלו, ולא להסתפק בעצם מעשה המצוה בלבד.

א. ז. ח. ונתנו בני אהרן הכהן וכו' וערכו בני אהרן הכהנים. מדוע בפסוק אחד נאמר בני אהרן הכהן, בלשון יחיד, ובפסוק שלאחריו נאמר וערכו בני אהרן הכהנים, בלשון רבים? וי"ל דבנתינת האש כתוב הכהן, משום שרק כהן אחד היה נותן אש, אבל בעריכת הנתחים כתוב הכהנים, כי את הנתחים למוזבא היו מעלים כמה כהנים. רבי חיים קניבסקי. עוד י"ל שבבן בקר הוא גדול והוצרכו כמה כהנים, ואילו צאן שהוא קטן מספיק כהן אחד.

א ט. והקטיר הכהן את הכל המזבחה. רבי חיים מוואלוז'ין שלח משולח כדי לאסוף כסף לשיבה. אחד התורמים סירב לתת ביד המשולח, והגיע לרבי חיים להסביר מדוע לא רצה לתת, כי הוא רוצה ששכפו ילך כולו להחזקת השיבה, ולא שיעבור דרך המשולח שיקח את שכר טרחתו. רבי חיים סירב לקחת ממנו את התרומה, וטעמו: מנהגך הוא מנהג גויים, שכשהם נותנים כסף לבית התיפלה שלהם, הם נותנים ישירות ולא ע"י אמצעי. אבל מנהג ישראל אינו כך, אלא אדרבה, דרכם לתת ע"י אמצעי, כדי שגם ישראל אחר יתנה. וראיה לדבר, מהקרבנות, שמקבלים קרבנות מגוי עולה ולא משלים, וכמו שהגמ' אומרת במנחות ע"ג: וטעם הדבר, שהגוי לא מסוגל לתת תרומה להקב"ה אם גם אחרים ייהנו ממנו, לכן דינו שהקרבן שהוא מביא יהיה עולה שכולו נשרף, כרצונו ודעתו של הגוי המקריב, ואילו השלמים, גם הכהנים אוכלים מהם ואין זה רצונו של הגוי.

א ט. והקטיר הכהן את הכל המזבחה. חז"ל בתורת כהנים דרשו, והקטיר הכהן את הכל המזבחה, לרבות העצמות הגידים הקרניים והטלפיים. והנה יש להקשות על הפסוק במשוך היובל (שמות יט ג) המה יעלו בהר אומר רש"י שהיובל הוא שופר של האיל של יצחק. וא"כ קשה הרי אילו של יצחק הוא עולה כדכתיב ויקח את האיל ויעלהו לעולה. ובעולה צריכים להקריב גם את הקרניים וא"כ איך נותרו קרני האיל הנ"ל? וי"ל דחיוב הקרבת הקרניים הוא רק בהקדיש בהמה לעולה שאז מחוייב להקטיר את כולה. משא"כ אצל יצחק לא הקדיש לעולה את האיל, אלא את יצחק, והאיל רק החליף את יצחק ובכזה מקום אינו מחוייב להקריב את מה שלא היה ביצחק, וביצחק לא היה קרניים. ומשלה"ד למקדיש פך, ואח"כ החליפו באיל לא יהיה מחוייב להביא נמי את הקרניים. מרבי שלמה קלוגר.

ב. ג. והנותרת מן המנחה. שיטת הרשב"א (מובא בשו"ע יור"ד סי' מ"ג) שלשון שיער שייך רק כשנשאר פחות מחצי, אבל אם נשאר יותר מחצי, לא שייך לומר על מה שנשאר לשון שיער. ולכאורה, הרי כאן מהמנחה לוקח פר קומץ שזה המיעוט, והרוב נשאר, ולמה התורה קוראת לזה שיער? מסביר הרבי ר' העשיל, יש שני סוגי שיריים, בכמות ובאיכות. אם מסתכלים על הכמות, אז ודאי שכשנשאר יותר מחצי אין זה נקרא שיער, אבל כאן במנחה שהקומץ שניטל קרב לגבוה, והוא גם מתיר את כל המנחה, בכגון זה החלק הנותר נקרא שיריים לגבי החלק החשוב שנלקח ממנו.

ב יג. וכל קרבנד במלח במלח וגו' על כל קרבנד תקריב מלח. וברש"י שהובטחו מים התחתונים להיקרב במוזבא במלח. וניסוח המים בחג. והנה מים התחתונים נקראים בוכים על שנגזר עליהם להתרחק מהשכינה, ולפי"ז מובן מה זה על נהרות בבל שם

פרשת ויקרא פורים תשפ"ד

ישבנו גם בכינו, וזה מרמז על המים התחתונים שעד עכשיו שהם שימשו במלח על הקרבן הם היו מפויסים אך עתה שחרב המקדש חזרו המים התחתונים לבכות, ומובן שהבכי גם היה על נהרות בבל שזה מים שיחד איתם בכינו. אמרי אמת.

ד כב. אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה בשגגה ואשם". שואל ה"דברי יואל" מסאטמר, המילים "ועשה אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה" מיותרות לכאורה, שהרי אם הנשיא חטא, ודאי שעשה דבר אסור? ועוד שאלה, למה התורה מכנה את החטא "מצוות"? ומתרץ, היצר הרע לא בא לאדם במישרין ואומר לו חטא, אלא מסמא את עיניו ומפתחו שהוא מצווה, ובאמת היא עבירה גדולה. ובוודאי גם לנשיא בישראל בוודאי שלא יפתחו מיד לעבירה, אלא דרכו לבוא בעקיפין ולסמאות את עיניו שיחשוב על עבירה שהיא מצווה. וזה הפירוש "ועשה אחת מכל מצוות ה'", כלומר, הוא טועה בדעתו וחושב כי מצווה הוא עושה, אבל האמת היא "אשר לא תעשינה", מצווה כזו אסור לעשותה, כי היא באמת עבירה.

ה ז. אם לא תגיע ידו די שה והביא וגו' שתי תורים וגו' אחז לחטאת ואחד לעולה. ויש להקשות מדוע עניי מבאי ב' קרבנות חטאת ועולה ואילו בעשיר מצינו שמביא רק בהמה אחת רק חטאת. וי"ל שבקרבן עשיר יש אימורים שהולך לגבוה והבשר להדיוט, משא"כ קרבן עני שהוא עוף ואין בו אימורים אז חסר לגבוה, ואם יביא עולה אז אין להדיוט. אבן עזרא.

ה יא. לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא. צריך להבין מה פשר השינוי לשון הזה, דבשמן כתיב לא ישים. ואילו בלבונה כתיב לא יתן? וי"ל, אומר רבי שלמה גאנצפריד, דאיתא בעקב עה"פ לא ישימם כך, ונתנם בכל שונאך. ומדייקים שם ש"בד, לא ישים אפי' מעט. ואילו בשונאך הוא יתן לקיום. דשימה משמע לפי שעה, ונתינה הוא לקיום. והנה איתא במנחות ט: דשמן אף שיש ולקח נפסל, משא"כ לבונה אם שם ולקח לא נפסל. ולכך נבשל הוא לשון שימה ואפילו לזמן נפסל, כי קיים האיסור לא ישים עליה. משא"כ לבונה האיסור הוא קיום אז אם נתן לא נפסלה אלא ילקטנה, לכך נאמר לא יתן שזה לעולם (ועיין עוד בגיטין כ. תוד"ה דילמא).

ה כג. והשיב את הגזילה אשר גזל את העושק אשר עשק. שואל בספר "אור חדש", כיון שאמר והשיב את ה"גזילה", הלא ידוע לנו כבר כי האיש הזה גזל, והלא מיותר כבר לומר "אשר גזל"? ומבאר, כתוב ב"ספר חסידים" "אם באותו יום שגזל השיב את הגזילה אין להוסיף עליו יותר, ואם לא השיב באותו יום או שבוע, או יותר, צריך להוסיף על הגזילה כפי שהיה מרוויח מעת שחסרו עד שהשיב לו, ולבד מזה, יחשוב את הצער שגרם, אעפ"י שכל זה לא הצריכתו התורה, אבל לצאת ידי שמים צריך לחשוב גם על הצער הזה", עכ"ל. וא"כ זה מה שבאה התורה למלמדנו, שמן הדין אינו חייב לשלם אלא כמה שגזל ואינו צריך לשלם על הזמן שהגזילה לא היתה בידי הגנזל.

הפסרת זכור. שמואל א. טו פסוקים יג-טו. בפסוקים אלו מסופר ששמואל שאל את שאול האם הוא קיים את דבר ה' להשמיד הכל - כולל כל הצאן של עמלק? וענן שאול ויאמר הקימותי את דבר ה', שאל אותו שמואל: ומה קול הצאן אשר אנכי שומע, ויאמר שאול שהוא השאיר את הצאן למען זבח לה'. וצריך להבין מה התשובה שענה שאול, הרי הקב"ה אמר לא תחמול עליו משור עד שה ומגמל עד חמור, א"כ איך השאיר שאול את הצאן, ומה התשובה לזבח? ויש ליישב, דהנה רש"י ביאר שהטעם שלא חומלים על הבהמות הוא משום שיש עמלקים שידעו לכנף והיו הופכים עצמם לבהמה, ולכך הקב"ה אמר להרוג הכל. והנה הביא בספר חסידים סי' תתשס"ו. שגם אותם היודעים להפוך עצמם לבהמות, גלגל העין שלהם לא יתהפך - היינו גלגל העין נשאר תמיד של אדם. ובגמ' בבכורות דף ד מ. במשנה שם מפורטים המומין של הקרבנות ואחד מהם הוא אם גלגל העין של הבהמה דומה לגלגל עין של אדם, ואז אינה ראויה להקרבה. ולפי"ז הכל מובן, ששאול סבר ששמואל שואל מה קול הצאן אשר אני שומע, שהרי נתחייבו להשמיד גם את הצאן משום שמא יש בהם בני"א שהתחפשו לצאן, ולכן ענה לו שאול שהשאירו צאן להקרבה וצאן של הקרבה חייב להיות סוג צאן שלא היה קודם עמלק וכישף עצמו, כי אם הוא היה מכושף אזי גלגל העין היה צריך להיות כשל אדם והיה אסור בהקרבה, אך שמואל אמר לו שעם ה' לא מתפלפלים, כשה' אומר להשמיד הכל, צריך להשמיד הכל.

וארטים לפורים

במה מותר לשקר בפורים? מהרש"א בבא מציעא כג: בהני ג' דברים עבידי רבנן דמשני במיליהו, היינו שבשלושה דברים מותר לשקר, אחד מהם זה בפוריא. אומר המהרש"א שפוריא הכוונה לפורים שיש דין דחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ולת"ח מותר לשקר ולומר לכולם שהוא כבר השתכר חזק וארור מרדכי וברוך המן. ויעוין ברמ"א שכותב שצריך לנוח אחרי שתיית היין, כי פוריא זה מיטה. וחייב איניש לבסומי בפוריא, והיינו במיטה.

הגמ' במגילה דף ז' אומרת אסתר ברוח הקודש נאמר שנאמר קיימו וקיבלו והיינו שקיימו והסכימו לכך בשמים, ע"פ הגמ' שם. ומקשים תוס' הרי רבא עצמו בשבת פח יליף מקיימו וקיבלו שקיימו ברצון את התורה שקיבלו, וא"כ איך יכול ללמוד ג"כ דאסתר ברוח הקודש נאמרה, הרי זה פסוק שנצרך לעניין אחר? ותירץ ע"כ החשק שלמה בשם הגר"א, דהנה קיימו וקיבלו כתוב במגילה חסר. וכתוב וקיבל וקוראים קיבלו. וא"כ אפשר ללמוד ב' דרשות: א' וקיבל. ב' ה'יו' של קיבלו. וראיה לזה דהנה בגמ' בשבת יליפין את הדין של קיבלוהו ברצון דרש רבא בזה"ל **דכתיב והיינו שלמדים מהכתוב שזה וקיבל. ואילו בגמ' במגילה שכתוב שברוח הקודש נאמרה **כנאמר** וכו' והיינו ממה שנאמר קיבלו, והוא מהנאמרא.**

המן מין התורה מנין המן העץ. חולין קלט: וקשה מה הקשר וי"ל שאצל המן מצינו חידוש גדול הרי יש לו הכל בכל מכל כל, היינו כסף וזהב וכולם משתתפים לו ומכבדים אותו, בכ"א הוא לא מרוצה כי יש איזה יהודי שלא משתתפו לו, לכן כל זה איננו שווה לו בכל פעם וכו'. ודבר זה מצינו ג"כ אצל אדם הראשון שהכל היה לו, כל העולם היה שלו, רק הקב"ה א"ל לא לאכול מעץ הדעת. והוא לא יכל להתאפק. **עו"ל** דהנה גזירת המן היתה משום שנהנו מסעודתו של אותו רשע וזאת היתה הסיבה לגזור כליה על ישראל, ר"ל. ודין שהאוכל מאכלות אסורות זה סיבה לגרם כליה על עם ישראל, הוא מאדם הראשון שאכל מהעץ וגזרה מיתה על כולם לדורות. **עו"ל** דהנה המן עשה עצמו ע"ז ואיך שרי להזכיר את שמו הא אמרינן בסנהדרין יג: דאסור להזכיר שם ע"ז דכתיב ושם אלוהים אחריים לא תזכירו, וי"ל דהנה מבואר שם אמר רבי יוחנן כל ע"ז הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה, וא"כ אפשר"ל שזה קושיית הגמ' איך מזכיר את המן, וי"ל שזה כתוב בתורה, המן העץ.

להמן היה דין יהודי. כי הוא היה עבד כנעני של מרדכי, ומרדכי בוודאי גיירו כדין כל עבד כנעני. ולפי"ז יובן איך אסתר הכינה סעודה לאחשוורוש והמן בטו ניסן שאז היה זמן הסעודה כמבואר בחז"ל, הא ביו"ט אסור להכין לגוי לבד, והיא ונערותיה הרי היו בצום, וי"ל שהמן היה יהודי ולכן הותר לבשל לו ביו"ט. ולכן המן גם נתלה על עץ למרות שבן נח בסיף ולא בסקילה, כי הוא היה יהודי ויהודי שעובד ע"ז בסקילה. יערות דש א' יז. וצפנת פענח על המגילה פ"ז. ויש להוסיף שלפ"י מובן הלשון במגילה שבמשתה הראשון כתוב אשר עשיתי לו, כלומר כיוון שהמשתה היה ביו"ט לכן אמרה עשיתי לו והיינו להמן שמותר לבשל לו, ואילו במשתה השני שהיה ביום חול נאמר אעשה להם כי מותר לשניהם.

וארטים על מגילת אסתר

א. א. שבע ועשרים ומאה מדינה. איתא שמאה היו על הארץ ועשרים ושבע היו בים ואומר הגר"א רמז לזה וישם המלך אחשוורוש מס על הארץ מנין מס הוא מאה, שזה על הארץ, ואיי הים מנין ואיי הוא עשרים.

ושבע. א. ח. והשתייה כדת אין אונס. אמרו חז"ל במגילה יב. כדת של תורה אכילה מרובה משתיה. אומר המהר"ץ חיות שיש לפרש ד"ז ע"פ המשנה באבות יפת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה' והיינו ש'מים' יש דין לשתות קצת במשורה, אבל פת במלח יכול להרבות.

א. יב. ובהגיע תור נערה ונערה. במילים נערה ונערה הטעמים הם קדמא ואזלא. ואילו במילים ובהגיע תור אסתר הטעמים הם מונח, מונח, והטעם הוא משום שכל הנערות כששמעו שהן נקראות אל המלך מיד קמו והלכו וזהו קדמא ואזלא. אבל אסתר היא היתה במצב של מונח מונח ולא רצתה ללכת רק כשהיה סכנה ולכן ובהגיע תור אסתר הוא מונח מונח. הגאון.

א. י. ז. ט חרבונוה. א. בתחילת המגילה א כתוב בזאת חרבונוה וגו' החרבונוה שם הוא בא. ואילו בסיום המגילה ז ט איתא ויאמר חרבונוה אחד הם הסרסים הוא חרבונוה בה. וי"ל, אומר החת"ס לפי המובא בבית שמואל לגבי שמות בניטין, ששם קודש מסתיים בה"א ואילו שם חול מסתיים ב'א'. ולפי"ז י"ל שבפרק ראשון הוא חרבונוה של חול מסריסי המלך לכן הוא ב'א'. אבל בפרק ז' הוא חרבונוה של קודש וכמו שכתוב בחז"ל (ילקוט שמעוני ועוד) דהוא אליהו הנביא שתחתפס לחרבונוה(א) והוא משושנת יעקב וגם חרבונוה זכור לטוב.

ב. ז. לקחה לו לבת. הגמ' במגילה דורשת מכאן אל תקרי לבת אלא לבית, והיינו שמרדכי נשא את אסתר לאשה. וצ"ב מהיכן הוא דורש ד"ז? י"ל שהול"ל לקחה לבת, ומזה שהוסיף לקחה **לו** רמז בזה שנשאה, והוא ע"פ כתובות סז: **לו** זה אשה, וכח"א אעשה **לו** עזר כנגדו. מלא העומר.

ד. א. ומרדכי ידע את כל אשר נעשה. אומר רש"י שבעל החלום אמר לו בגלל שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר, ונהנו מסעודת אחשוורוש. וקשה מה הטעם נעשו רק כעת על מה שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר שהיה 70 שנה קודם. וי"ל שנבוכדנצר לקח בשעתא את הציץ והם בפסל וכשהיהודים השתחוו הם טענו להיתר כי הם מכוונים לצץ. אך החכמים אמרו שברגע שהציץ יצא, אז אין הוא בקדושתו. והנה כעת הם נהנו בסעודה מכל המקדש כי הם טענו שאינם בקדושתם כי זה יצא מהמקדש, א"כ אתם צריכים להיענש ע"מ שהשתחויתם בשעתו.

ד. ז. ותתחלחל המלכה מאד. ואמרו בגמ' ד' שיטות מה קרה לה באותו הרגע. ושמואל אמר שנצטרכה לנקביה. ותמוה מה שינוי יש בכך הלא דרך העולם הוא. וי"ל דמצינו ששמואל ס"ל במגילה יג שאסתר אכלה מן ע"פ תוס' שם. וא"כ לא היתה צריכה לנקביה כי ממך לא היה מוציא רעי נמצא דהיה לה שינוי שהוצרכה לנקביה. ר"י איבשיץ.

ד. ט. וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו. הטעם שנכפל גם וצומו וגם לא לאכול ולשתות. וי"ל, אומר הטעמא דקרא ע"פ המובא בחז"ל, שזה היה בטו ניסן שיש אז מצוות אכילת מצה ושתיית ד' כוסות, ואם היה אומר רק וצומו עלי היינו אומרים שהכוונה היא לצום מאכילה רגילה, אבל אכילת מצווה היה אפשר"ל שיאכלו, ולכן כפלה גם צום ממאכלים רגילים, וגם לא לאכול ולשתות דבר מצווה.

ה. ד. ותאמר אסתר וגו' יבא המלך והמן היום אל המשתה. במגילה טו: נאמרו כמה טעמים מדוע זיימנה אסתר אף את המן למשתה. וי"ל עוד טעם בזה. הנה איתא בפסחים ק"א. שכשנדה עוברת בין ב' אנשים אם היא בתחילת נידתה הורגת אחד מהם, ואיתא בתענית כט. שכאשר נגזירה גזירה ומת אחד מהאנשים הגוזרים מתבטלת הגזירה. והנה מבואר במגילה טו. ותתחלחל הלכה רב אמר שפירסה נדה, וא"כ י"ל שלכך עלה בדעתה להזמין את המן שאמרה לעצמה שהיא תשב ביניהם וכיוון שהיא בתחילת נדתה ימות אחד מהם וממילא תתבטל הגזירה. דברי אליהו.

ה. יא. ויספר להם המן את כבוד עושרו ורוב בניו. במגילה טז כתבו רוב בניו 30. ומדוע זה כך. דהנה מצינו בפסחים סד הפסח נשחט בג' כיתות של 30 30 30 בנ"א ואמרינן בגמ' משום ברוב עם הדרת מלך, הרי לנו שרוב הוא מתקיים בשלושים. **גמשי ברכה.**

ו. יב. אבל וחפוי ראש. הרגוטשובר אומר בטעם שכתב **אבל** ורק אח"כ **חפוי ראש**, הרי קודם הוא היה חפוי ראש ואח"כ אבל. ותירץ ע"פ הגמ' בב"ק זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושבר השני פטור, כי הכלי באוויר נחשב לשבור. ואילו זרק אבן על כלי ובא אחר ושבר את הכלי לפני שהאבן הגיעה לכלל, השני חייב והטעם הוא מפני שהכלי שלמטה לא נקרא שבור. ולפי"ז היתב שכן המן שפכה וגילתה שזה אביה בעוד השופכין באוויר ואז היא קפצה, אז באותו הרגע המן כבר נהיה אבל, וחפוי ראש נהיה רק כשהשופכין הגיעו לראשו אח"כ. מסופר על הגרנ"צ פינקל שהוא שמע ד"ז פעם ראשונה הוא רקד עם הבחורים ליהודים..

ג. א. אחר הדברים האלה גידל המלך אחשוורוש את המן. וקשה למה אחרי הסיפור של גתן ותרש גידל הוא את המן, מה הקשר? וי"ל שכל הזמן ליבו של אחשוורוש נקפו ע"ז שהרג את ושת, כעת ראה שניצל ממוות בזכות אסתר שהביאה את מרדכי להיכן שהביאה אותו, לכן גידל את המן שיעץ להרוג את ושת.

ו. י. מהר קח את הלבוש ואת הסוס ועשה כן למרדכי וגו'. נחלקו רבי יוחנן ור' יאשיה האם זו להוסיף או לחלק, ומבואר בראשונים שהמחלוקת שלהם היא רק בלאווין, אבל בעשה לכו"ע וו מוסיף. וא"כ י"ל, אומר החיד"א, שכאן אחשוורוש **ועשה** כן, כדי שלא יבוא המן לטעון שהוא מחלק, והוא יקח או לבוש או סוס. ולכך אמר ועשה שלא יחלק.

ח. ה. ותאמר אם על המלך טוב יכתב להשיב את הספרים אשר כתב לאבד את היהודים. צריך להבין למה רק אחרי תלית המן ביקשה לבטל את הגזירה? וי"ל שאסתר אמרה נמכרו אני ועמי והיינו שעם ישראל נמכרו ע"י אחשוורוש להמן וא"כ היהודים היו ברשות המן ולא ברשות אחשוורוש ורק אחרי שנתלה נמצא שהוא מהרוג מלכות שכל נכסיהם למלך וא"כ היהודים חוזרים שוב לרשות המלך ולזה המתניה. ולפי"ז יובן נמי מה שמצינו בפרק ח פסוק א ביום ההוא נתן המלך לאסתר את בית המן וצריך ביאור דהמן מזרע עמלק ואף את ממונם צריך לאבד וא"כ איך קיבלו את בית המן? ולפימ"ש"כ קודם שנכסיו למלך ממילא כשנתן היה זה נכסי המלך ולא עמלק. הרב מבריסק.

ח. טו. ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב ותכריך בוץ וארגמן. והנה יש להקשות דבוץ הוא פשתן וארגמן הוא צמר וא"כ הוי כלאים! וי"ל דבוץ וארגמן הם ב' בגדים נפרדים וראיה דאמרינן במגילה טז שיוסף נתן לבנימין חמש חליפות ורמז לו שעתיד לצאת ממנו בן שעתיד לצאת בחמישה לבושי מלכות שנאמר ומרדכי יצא וגו' מגילה טז. וצ"ע דהרי בפסוק נמור רק ד' בגדים ובהכרח דבוץ וארגמן הם ב' בגדים נפרדים. מבית בריסק.

ח. טו. ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב ותכריך בוץ וארגמן. ש"שונות יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי" כתוב שמדש שהמן לא רצה להתבטות בהולכת מרדכי ברחובה של עיר, לכן ביקש המן מרדכי שילבש את בגדיו, מרדכי הסכים חוץ מהציצית שלו, כשהיהודים ראו כביכול את מרדכי מוביל את המן, (כך נראה מרחוק) התעצבו, אך כשתקרבו ראו את הציציות של מרדכי בלבוש המן, שמחו מאוד וזהו שנאמר ש"שונות יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי". על ידי התכלת זיהו שזה מרדכי.

ח. טו. ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב ותכריך בוץ וארגמן וגו' והעיר שושן צהלה ושמחה. יש לחקור האם העיר שושן צהלה ושמחה בגין ביטול הגזירה או בזה שמרדכי יצא בלבוש מלכות? ויתרצו בבית בריסק שיש לפשוט זאת מהפוט ששונות יעקב שנאמר שם שושן יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי.

ח. טז. יז. ליהודים היתה אורה ושמחה וששן ויקר. מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע שמחה וששון ליהודים. כתיב וששן חסר בלי ו' ובפסוק השני "שמחה וששון ליהודים" כתיב מלא עם ו' ומדוע? ויש לומר משום דששון הראשון דרשו חז"ל במגילה טז. על ברית מילה והגמ' בכתובות אומרת שאי אפשר לומר שהשמחה במעונו שיש ברית משום שהתינוק בצער ולכן כתיב ששן בלי ו' לומר שהשמחה חסרה ולא שלמה בגלל צער התינוק אבל הפסוק השני שמדבר על שמחת פורים שם השמחה שלמה ולכן כתיב ששון עם ו'. רבי חיים קניבסקי.

ט. ז. ואת פרשנדא ואת דלפון וגו'. הטעם שבקריאת בני המן אומרים כל הציבור ולא יוצא יד"ח מהבעל קורא מדין שומע כעונו? י"ל משום דשומע כעונו מהני כאילו אמר, אבל ל"מ מדין נשימה אחת שזה לא מעויל שומע כעונו. וכפלוגתת החזו"נ והבה"ל.

ט. כו. על כן קראו לימים האלה פורים. במגילה כתובה הליהל פורים חמש פעמים. פעמיים עם וו, וגו"פ בלי וו 'פרים'. אומר החשק שלמה שד"ז מרמז לדינא דגמ' מגילה נקראת ב- יא יב יג יד טו. והנה בג' ימים הראשונים יש בהם רק מצוות מגילה והם לא מלאים בשאר המצוות של פורים. משא"כ ב' ימי אחרונים הם מלאים, כי יש בהם גם משלוח מנות ומתנות לאביונים ושאר שמחה.

י. ג. דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו. מרדכי הפוך מהעסקנים שדבר ראשון הם דורשים טוב לכל זרעם, ודוברים שלום לעמם, והיינו שלעם הם יוצאים יד"ח באמירת שלום. ואילו מרדכי היה היפוכם של דברים הוא דרש טוב לכל עמו, ועם זרעו הוא רק דרש בשלום. רבי מנדל מרימינוב. עוד אפשר לומר שאפי' לזרעו והיינו לילדים קטנים הוא דרש בשלום למרות מעמדו הגדול. הגרי"ז.

דרך ארץ קדמה לתורה

איאת במדרש (ויקרא רבה פ"א טו) ויקרא אל משה וידבר ה', מכאן אמרו כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה טובה הימנו, וצא למד ממשה שהוציא עמו ממצרים ועל ידו נעשו ניסים ונוראות במצרים ובים סוף ועלה למרום והוריד את התורה וכשנתעסק במלאכת המשכן לא נכנס לפניו עד שקרא של שנאמר ויקרא אל משה וידבר. ופירש היפה תואר: תלמיד חכם שאין בו דעת מבואר: שהדעת הנכר כאן, הוא מוסר ודרך ארץ. לכאורה היה זה אך טבעי שמשה יכנס למשכן גם ללא נטילת רשות, שהרי משה רבינו, היה נבדל מכל אותו דור דעה, ואם כן עכשיו שבונים משכן לה', שבו ישרה ה' את שכינו, לכאורה היה זה טבעי ביותר שמשה יכנס גם ללא רשות? שהרי המשכן שלו (הבית של משה) היה מיוחד רק לו, ולא היה רשות לשום אדם להיכנס במחנה שכונה זו, גם לא לאהרן ולוקנים, ואילו המשכן זה הנהנה עתה, גם לאהרן ובניו וגם הכהנים ירשו להיכנס, ואם כן קל וחומר, אם למשכן של משה רבינו המיוחד לו יכול הוא להיכנס מתי שרוצה, מדוע לא יכנס למשכן זה? ועם כל זה, אומר המדרש, אילו היה נכנס משה ללא רשות, היחס זה חוסר דרך ארץ. למרות כל המעלות הגדולות של משה חכמה תורה ונביאות, אילו היה נכנס למשכן ללא קריאה, לא היה כל ערך לכל המעלות שהיה לו, לא לחכמה, לא לתורה, ולא לנבואה, ובאותה שעה היה בדרגה כל כך פחותה עד כדי כך שנבלה טובה הימנו!:: עניין התנהגות בדרך ארץ מבואר בחז"ל שהיא קדמה לתורה. וכן אמרו אס אין דרך ארץ אין תורה והיינו שתרונה משתכחת הימנו. וכבר לימד אברהם אבינו את העולם הלכות דרך ארץ, אלא נוהגים עם אורח הבא לעיר, שהרי אורח שבא לעיר שואלן אותן, האם הוא זקוק לדברי מאכל ומשקה, האם יש לו מקום לישון? וכשאבימלך שאל את אברהם על עסקי אשתו, האם אשתך היא או אחותך היא!:: אמרו לו הקב"ה לאבימלך, אין תירוץ לא ידענו הלכות דרך ארץ, כי כבר לימדו אתכם איך צריך להתנהג, וחיייבים מיתה על חוסר דרך ארץ. ומדוע דרך ארץ קדמה לתורה? ביאר בספר צל הכסף על פי מה שכתב רבינו חיים ויטאל (שער הקדושה שער השני) דהקשה מדוע לא נאמרו ביאור המידות טובות בפירוש בתורה: ויתרץ: כי מי שאין לו מידות טובות איננו נכלל בכלל מין אדם, אלא הוא מין בהמה, ולא נתן הקב"ה את התורה אלא לבני אדם, ולואות לא הוצרכה התורה לבאר שיהיה האדם בעל מידות טובות, ומה הן המידות טובות, כמו שהתורה לא הוצרכה לבאר שהיא ניתנה לבני אדם ולא לבהמות, כי עיקר התורה מעולם לא ניתנת רק אדם ולא לבהמה. ולפי זה כתב שאדם שעובר על התורה ואינו שומר תרי"ג מצוות אינו בכלל יהודי, אבל מכל מקום, אם יש לו מידות טובות הוא עדיין מוכתר בתואר בן אדם. אבל מי שיש לו מידות רעות, אינו בכלל מין אנושי, ולא יחשב לאדם רק לבהמה. ובזה יובן מה שכתוב בגמרא (ברכות סג.) דרש בר קפרא איהו פרשה קטנה שכל גופי תורה תולין בה? הוי אמר זה דרך ארץ (גמרא לפנינו לא מופיע זו דרך ארץ, אבל זאת הגירסה הנחת לפני הראשית חכמה תחילת פרק דרך ארץ ומנורת המאור) יוצא שכל גופי תורה תולין בדרך ארץ, שמי שאין בו דרך ארץ איננו נחשב למין אדם, אלא לבהמה, ולא ניתנה התורה רק לאדם, אבל רק מי שיש בו דרך ארץ ואנאמות הוא נקרא אדם וממילא שרק לו לבד ניתנה התורה, ונמצא כי כל התורה תלויה בדרך ארץ. נביא הלך סיפורים כמה אהירות יש לנהוג בדרך ארץ

בעיר דווינסק התגורר תלמיד חכם שהיו מכנים אותו ר' לייב חריץ, לרום עומק חריפותו וגדלו בתורה הוא גם היה בעל נכסים ומנוכבד העיר. ר' לייב היה מיוחד מאוד עם האור שנים, והיו מפלפלים שעות רבות בתורה. פעם אחת שהו שמעון בבית המדרש הגדול שבציר, בשעה שתלמיד חכם אחד מסר שם שיעור לכשלושים בעלי בתים. האור שמח ישב במקומו במזרח בית הכנסת, ור' לייב חריץ האזין לשיעור. למרות שהוא לא היה המהמשתתפים הקבועים, באמצע השיעור שמעו ר' לייב חריץ כיצד המגיד שיעור מסביר איזה עניין ותיכף התערב והקשה קושיה עצומה. דבר. לפתע התרומם האור שמח ממושב בכותל המזרח, ויצא עד למקום מסירת השיעור במעבר בית הכנסת, הוא פנה לר' לייב ושאלו בתמיחה, וכי אחד שאינו יודע בין ימינו לשמאלו יכול לשאול זאת? מיד נשתתק ר' לייב ויצא בבושת פנים מבית המדרש, והמגיד שיעור המשיך במסירת השיעור. באותה שעה רבתה הפליאה בבית המדרש, וכי אותו חריץ שאל כזו שאלה חלשה שנאמר עליו שאינו יודע בין ימינו לשמאלו, וגם רבי לייב חריץ עצמו היה כמשתומם, ולא ידע את נפשו מחמת דבריו של האור שמח. מיד כאשר חזר האור שמח מבית הכנסת לביתו, הגיע ר' לייב חריץ לבקרו ושאל, הלא לכאורה יפה שאלתי, מה שתובה יש ללם על שאלתי? ענה לו האור שמח בחביבות, כוונתי הייתה לדבר המגיד דף ה'. אמר רבי יהושע בן לוי כל השם אורחותיו זוכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא. שנאמר ויש דרך ארצו ביטש אלקים אל תקרי ושם בשי"ן שמאלית אלא ושם בשי"ן ימנית. מפרש רש"י שהוא מלשון "שומא" דהיינו שהוא מחשבין את אורחותיו, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה. ומביאה הגמרא דוגמא לזה: את הסיפור עם רבי ינאי ותלמידו שכשהיו מגיעים עם רב לא היה שואל את רבי ינאי שאלות שמא לא ידע לענות, סיים האור שמח ופנה לרבי לייב חריץ

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

היה עליכם לדעת להבחין בין שי"ן ימנית לשי"ן שמאלית של הפסוק ושם דרך היה עליכם לשום ולחשב את דרככם כאותו תלמיד של רבי ינאי ולהיית צריכים להקשות למציא שיעור של בעלי בתים קושייה שאינו יכול לענות עליה, ואשר גרמה לו להיכלם בפני שומעי לקחו, מכיוון שלא קיימתם זאת, אמרתי לכם שאינכם יודעים בין ימינכם לשמאלכם היינו בין שין ימנית לשמאלית.

סיפר רבי דוד יוסף בעל הלכה ברורה. לפני כמה שנים היה אאמו"ר הרב עובדיה בביקור ממושך מספר ימים בקהלה היהודית אשר בפנמה ביחד עם הרב בן ציון אבא שאול וזכיתי להתלוות אליהם. ובבואנו להתפלל תפלת שחרית, אמר הרב בן ציון אבא שאול לבנו רבי אליהו כי בחפזי להניח תפילין של רש"י ושל ר"ת בזה אחר זה ולא כפי מנהגו בשאר ימים להניחם ביחד. והסביר טעמו: מפני שהרב עובדיה נמצא שם, ואין זה דרך ארץ להניח בפניו שניהם ביחד, מאחר שהוא מניחם בזה אחר זה. כששמעתי דברים אלו, נגשתי אל הרב ואמרתי לו שהרי בשו"ת יביע אומר, לא כתב שאין להניחם ביחד, אלא רק שהתפילין גדולות במקצת, והתפילין של הרב היו קטנות ביותר, ואין בזה קפידא. השיב לו הרב בן ציון בזה הלשון מר אביך הוא פוסק הדור, וכל מקום שהוא הולך יש לו דין מרא דאתרא, ומכיון שהוא מניחן בזה אחר זה, יהיה בדבר חוסר דרך ארץ בפניו להניחן ביחד. וכך במשך אותם ימים שהיו בפנמה הרב בן ציון שינה ממנהגו הקבוע והיה מניחן בזה אחר זה. **מעשה** יושב רבי שמואל רוזובסקי בבית המדרש והמתין לפני שיעור. נכנס בחור אחד, וסגר את הדלת אחריו בחזקה. נענה ראש השיבה: אני פשוט מאדים מבושה! וכי בחור זה, אינו יודע שהנהגה שלילית מעין זו, מפריעה את הנוכחים... אלא מה? פעל ללא מחשבה. עצם המחשבה שלי לומר שיעור לפני תלמיד כזה, גורמת לי להאדים מבושה...

רבי איסר זלמן מלצר היה רגיל לסוע מדי פעם לעיר חברון להשתתף על קברי האבות, למסעות אלו היו נלווים אלו מקצת טובי הלמדנים ביישבתו, ובאותו הזדמנות היה נכנס עמם לבקר אצל הסבא מסלובדקא רבי נתן בנץ פינקל אשר התגורר בעיר חברון. באחד מביקוריו אצל הסבא הכריז ר' איסר זלמן עם בואו: היום הבאתי עמי את הגדול שבכולם! זהו עילוי אשר העולם עוד ירעש ממנו! הסבא קבלם בשמחה, הזמין להסב עמו ליד השולחן, וביקש מהרבנית שתגיש לאורחים כוסות תה וסוכר. ישבו השלושה ושווחו בדברי תורה. לפתע הבחין הסבא שהעילוי הצעיר היושב עמם מלקט בראשי אצבעותיו רגרגרי סוכר אשר נשכפו על השולחן ומלקטם. הדבר לא מצאח לו בעיניו, כי ראה בזה פגם בדרך ארץ, שכן אין זה מן הראוי לנהוג כך כאשר יושבים עם גדולי תורה. אולם כדי שלא לפגוע בו העדיף לשחק ולא להעיר לו על כך בגלוי. לקראת סוף הביקור פנה אליו ואמר לו ברצוני לשאול אותך כמה שאלות. אמור לי בבקשה, מי יותר חשוב אדם חי או אדם מת? התפלל הבחור על השאלה והשיב בפשטות: אדם חי מהם. הוסיף הסבא ושאל אריה חי ואריה מת מי מהם חשוב יותר? אין כאן נענה העילוי והשיב מיד מובן מאליו שהאריה החי הוא החשוב יותר. והסבא אינו מרפה וממשיך לשאול כלל חי וכל מת מי יותר חשוב? והתשובה - כלב חי ושאלה נוספת אמר הסבא, כלב חי ואריה מת, מי מהשנים חשוב יותר? משיב הבחור הרי זה פסוק מפורש "כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המתי" (קהלת ט ד). לסיום אמר הסבא ברצוני לחדד חידה האם תוכל להצביע על מקרה של אדם חי ונבלה מתה וכלב זאת הנבלה עדיפה על פני האדם: אין מציאות כזו השיב הבחור בהחלטיות. אמר לו כאן שגית. חז"ל אומרים כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה טובה הימנו. ר' איסר זלמן הבין מיד כלפי מי הדברים אמורים, כי "דעתו" היינו דרך ארץ, וכוונתו לרמוז לבחור שהתנהג שלא בדרך ארץ. לאחר שיצא הבחור מהחדר, אמר ר' איסר זלמן לסבא, סליחה שאני מעיר, אבל נדמה לי שיש כאן הגזמה, הרי אמרתי לכם שמדובר כאן בעילוי שבעילויים ושהעולם עוד ירעש ממנו. הסבא נשאר בשלו ואמר: לי במעשה הקטן הזה בלבד של ליקוק הסוכר, כדי ללמוד על כך שאם הבחור לא ישנה את הליכותיו, לא זו בלבד שהעולם לא ירעש ממנו, אלא הוא יהיה אפס אפסים!! לא תהיה לו כל שייכות לעולם התורה. סיפור זה רגליה לא המשגיח רבי מאיר חדש לספר לתלמידיו, והיה חותם את הסיפור בדברים אלה: אני יודע במי המדובר, הכרת את העילוי בצעירותו וגם בזקנותו, כולי אני להעיד שצלערנו הסבא צדק! לימים כיהן כרב באחת מערי הארץ עד שמכורח הנסיבות נאלץ לעזוב את הרבנות ונעשה עורך דין אחרי תקופה הפרסם שמו בעיתונות כמי שנפתס על זיופים והושב בבית הסוהר. מכאן לפנותי להדברים חמורים עד מאוד, פגם כה קטן בדרך ארץ כליקוק סוכר בפני גדולי ישראל, מהווה אות אזהרה מפני תוצאות חמורות!

מסופר על רבי משה שמואל שפירא שהקפיד מאוד על נהגת תלמידיו בדרך ארץ. פעם אחת הגישו למשכן שלישית בשיבה לפני השלחן קערה עם פופקורן. ישב שם בחור אחד ולקח בידיז מהקערה לאכול בפיו, פעם אחרי פעם. העיר לו רבי משה שמואל שיקח מהקערה וישים לפניו לאכול, ולא יאכל מהקערה המרכזית, ובאותו רגע לקח ושם לאותו חבור לפניו עד צלחתו. פעם אחרת העיר לאחד המסובים שלא יאכל בידיז ובפה פתוח.

מעשה ביהודי שניגש לרבי שמואל רוזובסקי בכדי לברר אצלו על בחור, שהוצע לבתו כחתן. הוא שאל מספר שאלות.

כמה שעות הבחור לומד? איך הוא שומר על סדרי הלימוד? האם הוא מבין היטב את לימודיו? ועוד. לאחר שקיבל תשובות שהניחו את דעתו, הודה לראש הישיבה, ופנה ללכת לדרכו. עצר אותו רבי שמואל ואמר לו: תרשה לי לשאול גם אותך כמה שאלות. הנה רואה אני שהנך מרוצה מהתשובות שקבלת, כנראה שאתה מבין שזה כל מה שהבת שלך צריכה לדעת אודות הבחור. אך אני חושב שאת בתך מאד מעניין לדעת האם הבחור רואה בכלל בן אדם! היה בן הראוי שתשאל אותו, ממשיך רבי שמואל, האם מלבשויו מתנהג בחדר האוכל, האם הוא מגיע ראשון ולוקח את מה שנשאר, ומה קורה אם נקנן השתיה שעל השולחן נגמר וצריך למלאותו, האם הוא זה שרץ למטבח להביאו מלא, זה אינו אוכל, ויורד לקיוסק לקנות ממתקים? הנה הגעת נכנס מידי פעם למטבח ומודה לעובדים על טרחתם... ואיך הוא מתנהג כאשר אין האוכל ערב לחיכו, האם הוא בכל זאת אוכל ואח"כ ניגש למטבח ואומר מודה רבה או שבינס זה אינו אוכל, ויורד לקיוסק לקנות ממתקים? הנה הגעת למסקנה שהוא שקדן, שמא תברר איך הוא מתנהג כאשר ישנים, האם הוא נכנס בדממה מוחלטת, בכדי שחבריו לא יתעוררו, או שהוא נכנס בקול רעש גדול. ובבוקר האם הוא מסדר את מיטתו, או שהוא משאיר את חדרו מפורז מתחלת הזמן ועד סופו? אני חושב אמר רבי שמואל שהדברים האלו מאד צריכים לעניין את בתך. כי אם המפוק הזה שלא חשב על סיביותו, יבוא בצהרים מהכולל הביתה, והיא הרי טרחה הרבה להכין לכבודו ארוחת חגרים, והוא יתניישב לאכול, והואכול לא יהיה בדיוק כמו שחשב שראוי לו, שהרי שיענות את פניו, וכו' האם זו תתנחם בתך במחשבה בדברים שאמר הרב רוזובסקי לאביה לפני שהשתדכו, כי הוא שקדן גדול ומבין היטב את עומק סברות הסוגיות במסכת בבא בתרא, ואת הבנת הקצות והרעק"א בסוגיה זו....!

בפרשת תצוה התורה אומרת על עשיית המעיל, ונשמע קולו בבואו אל הקודש לפני ה' ובצאתו ולא ימות. כתב האברבנאל (שם) והמקובלים אמרו: שהיה זה כעין נטילת רשות להיכנס, כי הבה בהיחל המלך פתאום מבלי רשות חייב מיתה, כמו שנוכר באחשורוש, שמי שיכנס בחצר הפנימי מבלי קריאה אחת דתו להמית. הרי שחסרון דרך ארץ חמור הוא כל כך, שחייב עליו מיתה בידי שמים, וכן איאת בגמ' אמר רשב"י ארבעה בדברים הקב"ה שונאן וכו' והנכנס לביתו פתאום ואצ"ל לביתו של תבירו. רבי מרדכי שוואב זצ"ל בספר מאמר מרדכי כתב בענין דרך ארץ למעשה, של לעזור דבכנסית אדם לבית יזהר לצלצל פעמון הדלת, או לזרפוע לדלת, ולא להיכנס עד שיענו לו ויכניסוהו פנימה, כמאמר רבותינו לעולם אל יכנס אדם פתאום לבית תבירו. ובפרט בזמנינו שמחפדים לפתוח דלת שאין יודעים מי זה בא. כמו כי צריכין ליהרר באופן הדפיקה, ישלם לזרפוע או לצלצל הרבה פעמים, הלא כבר שמע בראשונה, ואולי הבעל הבית טרוד ואינו יכול לבוא ולפתוח את הדלת ותיכף ומיד. וכן בטלפון, שאחד רוצה לדבר עם חבירו, ומניח הטלפון לצלצל בלי הפסק, וזה אכזריות גדולה, כי אפשר שאין ביד הנקרא לענות באותו רגע. כל זה נכלל בהלכות דרך ארץ היותר פשוט, אשר היא כבר קדמה לתורה. וככתב שם: שמעתי בשם הבעלי מוסר שמדפיקה על הדלת יש לידע ולהכיר להבין עצמיות של האדם, אם הוא דופק פעמים רבות או רק פעם אחת. כיצד הוא דופק, רירעש או בנחת. הגם שדברים אלו קטנים הם באיכותם, אבל המחשור מכל אלה, נבילה טובה הימנו. רואים איהה מקום מעלה וגדול תופס הענין של דרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה. וסיפר אחד מתושבי מאנסי ר' ישראל שולמן שנתארח אצלו רבי אליהו אליעזר דסלר שליח אחד חזר הרב דסלר הביתה בשעה מאוחרת, וראה ר' ישראל שלפני שעלה הרב דסלר המדריגות שלו מעגליו מעל רגליו, כדי שלא יעשה רעש עם פסיעותיו ויפריע אחרים משנתם. ועוד מסופר שם על רבי עקב קמנצקי שלא היה לו שיעון מעורר, רק מנהגו היה שכאשר קם משניטת לא חזר עוד לישן, אלא ישב ללמוד, שמא יאחר זמן קריאת שמע, ולא סידר לעצמו שיעון מעורר מפני שלמעלה ממנו היה גר בעל מלאכה שמלאכתו היתה במשך הלילה, ולא חזר הביתה עד סמוך לעלות השחר, וחשש שבימות הקיץ שבמניחים העלולות פתוחים שמא יפריע השכן משניטו. עד היכן היו הגדולים חושבים עבור הזולת וכל זה נכלל בשם דרך ארץ, שבלעדה אין תורה ואין כלום.

ונסיים בדברי הפלא יועץ (עוד דרך ארץ) מי האיש החפץ חיים ילמד חיפוש מחיפוש לשמור את דרך עץ החיים, כי באמת אמרו דרך ארץ קדמה לתורה, ובפרט מי שהוא בגדר תלמיד חכם אם אין בו דרך ארץ הרי זה מחלל את ה' ואת התורה. ושינוי כל שרונ הבריות נוחה הימנו רוח המוקדש נוחה הימנו. וזה כלל גדול בדרך ארץ שיעשה הטוב והישר בעיני אלקים ואדם ויבטל רצונו מפני רצון אחרים ותהא דעתו מעורבת עם הבריות. ובכלל מה שילמודו האדם הלכות דרך ארץ לא יצא, עד שיהא חכם ומבין מדעתו כי אלו דברים שאין להם שיעור רק הכל לפי המקום ולפי הזמן ולפי מה שהוא אדם צריך להתנהג עם כל א' עפ"י מדותיו והבואר. וצריך להוסיף אמנם דרך ארץ קדמה לתורה אך מה שמסתפק בהקדמה בלבד, נשאר בלא כלום, והורי הוא חכמה טורפת, כמו ששינו (אבות ג יז) אם אין תורה אין דרך ארץ.

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל בעניני היום ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: מה הם הזמנים המסוגלים לתפילה על צרכים אישיים בימי הפורים? ועוד דברים חשובים ליום הפורים.
תשובה: השמחה של פורים צריכה להיות ע"י שאנחנו זכינו להיות קרובים להקב"ה בכל קראנו אליו.
צום תענית אסתר כותב המשינ"ב בתרומ"ב שהצום הזה נקבע כדי לזכור שהשי"ת רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה וישוב אל ה' כבימים ההם. ובקו הישר פרק פז כתב שיום תענית אסתר הוא יום מסוגל שיתקבלו תפילותיו וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר יקח פנאי לעצמו ביום תענית אסתר ואמר מזמור כב ואח"כ ישפוך שיחו לפני ה' ויזכיר זכות מרדכי ואסתר ותקבל תפילתו ברצון. רבי צדוק הכהן מלובלין כותב על **שבת זכור** שזה זמן מסוגל להיפקד בזש"ק וע"כ הוא זמן לתפילה, ותתפלל כמו שמותר בשבת, למשל יכול לכוון בבריק שמיה יותיהב לי בנין דכריך' וכדו' או יתפלל בדרך של מי שברך.
ויום הפורים עצמו הוא יום מסוגל מאוד לקבלת התפילות לרצון והוא עת רצון במרומים, כן כתב רבי חיים ויטל, ויש בהו עניין של כל הפושט יד נותנים לו ואין בודקים אחריו. ואפשר לבקש על נס שיהיה לנו ניסים מה שבכל השנה לא שייך לבקש. והנתיבות שלום מסלונים אמר ע"י שהמתפלל בפורים יכול לבטל גם גזירות שנחתמו, כמו בימים ההם בזמן הזה שהתפילות ביטלו גם כן שגגור ונחתם בטבעת המלך. ורבי מרדכי מנדבורנא הקפיד מאוד שכל חסידיו יגמרו את הספר תהילים ביום הפורים ואמר שמקובל אצלו מאבותיו שהמסיים תהילים ביום הפורים מובטח לו שתפילותיו יתקבלו. וצריך לנצל מיאם אלו לזה לעשות את הטפל עיקר ואין לו לכסיל אשר בזה היום שעשירי אוצרות נפתחים, אינו פונה אליהם. והישועה מגיעה רק כשסומכים רק על הקב"ה וד"ו מתעורר ע"י תפילה.
זמן

מדור זה יש להימנע מלקרוא בשבת: ראינות שנשלחו השבוע ובהם המון פתרונות לבעיות בשבעות קודמים:

א. בקשר להורדת כתמי סלוטייפ
כדאי להשתמש בטרמפנטין. אגב יעיל מאוד להסיר דבק מכלים לפני הטבלתם במקווה. ועוד כתבו: יש חומר של חברת **TNX** "תרסיס מסיר דבק ודיו" ניתן להשגי ב"אשר עד" והוא ייעודי לענין זה. ועוד כתבו: לוקחים מחק [של עיפרון] ו"מוחקים" את הדבק חזק עד שהכל יורד בדוק ומנוסה. ועוד כתבו: מניסיון K300 של סנו ממיס את הדבק בריסוס די קרוב, [רק לא תמיד שייך מבחינת מיקומם]. ועוד: לנסות לאגול'ע עם ספוג הפלא. ועוד כתבו: לכתמי סלוטייפ יש לרסס מסיר שומנים סנט מוריץ לחכות כמה שניות ויורד בקלות. חובה להזכיר שמדובר בחומר חריף במיוחד וחובה לבדוק עמידות הצבע והציפוי במקום נסתר. עוד שלחו: טרמפנטין-לשים על סרטוט בשפע ולשפשף. יורד בקלות.

ב. בקשר לשכרות בפורים
א. לשתות יין איכותי ולא של חמש במאה ב. לא לשתות בחד פעמי אלא בזוכית ג. לא לשתות כלל על קיבה ריקה תמיד לאכול לפני כן. ד. לשתות בקצב איטי ולא להרביץ כמה כוסות מחר. ה. להרבות באכילה בשר ודגים עם שומן. ו. לשתות כוס מימין על כוס יין. ועוד כתבו שעדיף יין יבש ואם לא אז לא לערבב סוגי משקאות. ועוד כתבו: ניתן לשלוח אימייל לכתובת gmail.com/3007489 שם המילה "סכרנות" בשורת הנושא, ומקבלים במענה אוטומטי בנושא "עצות לשכרות מיין".

ג. בקשר לצרידות
כדאי לפנות לפיתוח קול על מנת לדעת כיצד לדבר נכון. ניתן גם כן לפנות לרופא אף אוזן הוא יעשה בדיקה עם מצלמה במיתרי הקול הוא גם כן יכול להנחות לקלינאי תקשורת דרך הקופה מה שיוזיל מאוד את העלויות. ועוד כתבו: פיתרון למלמד הצרוד- רמקול מדונה.

קריאת זכור:
שעמ עיקר הזכירה אפי' חסיר כמה תיבות יצא יד"ח. לשכמה שלמה. וזכירתו היא מזה שמנהיג לצאת יד"ח זכור בקריאת ויבוא עמלק כמבואר במג"א. (קולא זו ראוי להסתיר משום שאין הציבור יכול לעמוד בזה).
נשים
נהגו לשמוע זכור אך להמון שיטות כחזו"א מנחת יצחק הרב אלישיב ועוד אינן חייבות בזה, אמנם אם נהגו כך שלוש שנים וקשה להן צריכות התרת נדרים.

קריאת המגילה:
מחצי שעה לפני זמן קריאת המגילה אסור להתרחץ.
ע"פ משנ"ב תרצב טז. וכן אסור לישון. ול"מ שעון מעורר.

אסור לטעום קודם קריאת המגילה.
וד"ו אומר רח"ק שזה נאסר אף לנשים. אא"כ לא יכולים וחלשים מאוד מאוד. רמ"א משנ"ב ושעה"צ תרצב ד.

מחצית השקל: מי שלא נתן מחצית השקל יכול לתת גם אחרי פורים.
רבי חיים קניבסקי.

מקרא מגילה:
אם הבעל קורא התחיל הברכות לפני **שנכנס**, עדיף לומר את הברכות ולקרוא מהחומש מהר עד כדי שיסיפיק לשמוע רוב קריאת המגילה מהבעל קורא שקורא במגילה. שלמי תודה. **יזהר מאוד לא להסיח דעת** בעת קריאת המגילה, ואם הסיח דעת לכמרי עד שלא שם לב לקריאה ואיבד אפי' מילה אחת שיש בזה שינוי במשמעות של הסיפור חוזר וקורא. ואם מסתפק בזה הקלו שאינו חוזר. **אדם שהתפלל** תוך כדי שהבעל קורא קורא המגילה למרות ששעמ הכל מהבעל קורא לא יוצא יד"ח.

נוסף ביום הפורים לקבלת התפילה הוא בעת הסעודה.
ובעניין הלימוד בליל הפורים:
בדרשות חת"ס קילס מאוד ללומדים בין מגילה של לילה למגילה של יום. והבטיח שהוא שן עונה"ה. ולכה"פ ישתדל שלא יעבור עליו יום זה בלי קביעת נתיים לתורה, והכי טוב שאחרי התפילה יישב ללמוד איזה חצי שעה. ומקובל שבעל האגודת אוזב זכה לבנו האיבני נר' בזכות שלמד בליל פורים.
עוד דבר כדאי מאוד בפורים והוא לשמח לב פורים וחז"ל תקנו משלוח מנות ומתנות לאביונים ומי שעושה זאת שן הקב"ה ג"כ ישמח אותו.
ויש להיזהר מאוד מאוד מליצנות האסורה שיכול להוריד את כל המדרגה שהשגנו בחורף ובעיקר לא לצחוק על חשבון אנשים.

שאלה:
אך ניתן למנוע בפורים מהילדים לאכול כל היום ממתקים ושוקולדים המזיקים לבריאות?
תשובה:
היום ניתן לראות (הכל כתוב על המוצרים) כמה דברים לא בריאים יש בכל מוצר, ולפי החשבון הפשוט מי שלא נשמר, בפורים לבד הוא אוכל קילו סוכר, ושומנים רוויים ושאר מרעין בישין משפחיות את הגוף. בקבוק שתייה קטן למשל מכיל 15 פחיות סוכר, ומי שלא נשמר אז הוא שותה במשך היום כמה כאלו, וכן ע"י הדרך, ולכן: דבר ראשון כדאי לתת להם ארוחת בוקר טעימה ומזינה, כך לפחות יהיה להם פחות חשק לשבוע מממתקים. שנית אפשר להחליף את הממתקים מתורת הפתענות מהיכל בשקל' וכדו', העיקר שהגוף לא ישחת. ובכוח זה לא יעזור. וראוי להוסיף שיש שחושבים משום כל תשחית צריך לאכול את כל משלוחי מנות שקיבלו, צריך לזכור את הדין של כל תשחית דגומא עדיף והגוף הוא לא פח זבל, ובפרט שעובר איסור של ונשמרתם.

ועוד כתבו: יש לי פתרון מצוין לצרידות, גם לחזנים - מניסיון!! 054-8457778

ד. שחזור שיחות
ניתן לעשות דרך האזור האישי באתר של החברה של הסולר.

ה. מערכת שהזמן גרמא
0795686172. 0795686173.
מצתק לפני הזמנים שאתם בוחרים. יעיל מאוד. ועוד כתבו: הקו לתזכורת סוף זמן קריאת שמע ושקעה: -08 8649058

ו. לריקון תיבת המיל:
יש לרוקן גם את האשפה ולמחוק משם את כל הקבצים ולעשות רענון למייל. אם לא עוזר יש לכתוב בשורת הנושא: Size:15mb ולמחוק את כל ההודעות שלא רלוונטיות שעולות בעקבות החיפוש. ועוד כתבו: צריך למחוק גם את האשפה. בתחילת האשפה יש שורה כחולה שנקראת "ריקון האשפה עכשיו". ועוד כתבו: צריך לבדוק את הגוגל דרייב, בדרך כלל יש שם מלא חומר שאינו נצרך והוא תופס המון מקום. מטבע הדברים אנשים שולחים בדרייב דברים כבדים כי אין לזה מקום במייל הרגיל. ואם אתה לא מוחק אז זה נשאר ותופס מקום.

ז. לניקוי האסלה
צריך לרוקן לגמרי את כל המים לשפוך 00 ולהשרות קצת ואז לשפוף ולשטוף. ועוד כתבו: להשתמש בחומצה. ועוד כתבו: ע"י מלח לימון.

ח. לגבי פסוקאים
ריסוס מיוחד לפסוקאים בגמ"ח הדברה משפ' וייס מקרית ספר 054824082 הרב ויא המלץ עליו וזה עבד מעולה!! ועוד כתבו: לפסוקאים, מניסיון יש פתרון מצוין בגמ"ח ריסוס של רח' ראב"ד. 03-5700422

ט. חשש לאבן בלליות
- לשתות הרבה תה קמומיל (גם אם זה רק חשש, זה לא יזיק) ועוד כתבו: לשתות המון המון

הלכות חשובות לפורים

בחור יין מצוה לבלי אזק האם יכול להוציא בקריאת המגילה:
במילה כיוון שהוא מדרבנן יכול להוציא מדין חזקה. ובבוקר דהוי מדברי קבלה אינו יכול להוציא.

אם נתעורר לו צורך לנקבו ואפי' שלא יכול להתאפק 72 דקות, (וכשאינו בבל תשקצו) תוך כדי הקריאה יכול להמשיך לשמוע ויוצא יד"ח. ביה"צ ב וקורא כדרכו.

בעניין חממת המן.
עניין כרמ"א תרצ יז בשם הב"י ונו"כ שם דאין לבטל מנהג זה. וכמובן עם שיעור וגבול, אבל לבטל לגמרי אסור.

אם דיבר בין קריאת המגילה לאמירת ברכת הרב את ריבנו, אינו אומר הרב את ריבנו. שעה"צ תרצב יב. **נשים ששומעות** קריאת מגילה בבית אינן אומרות הרב את ריבנו.

רבי חיים קניבסקי פשוט לו שאין לטעום קודם נתינת מתנות לאביונים ומשלוח מנות.

מצוות היום משלוח מנות ומתנות לאביונים, כתב הפרמ"ג תרצה' שיש בזה דין חינוך.

משלוח מנות
מותרות להרבות אחווה, וע"כ צריך שהמקבל יידע מי נתן, ואמרות הפוסקים שאם לא יודע לא יצא יד"ח. **אין יוצא יד"ח** מנות לאביונים בתינה לתתיים, הליכות שלמה לרש"י. **אישה** חייבת במשלוח מנות ומתנות לאביונים: **במשלוח מנות** אינה צריכה לקנות המנות באיזה קניין.

מתנות לאביונים לאישה
הרב אלישיב פוסק שצריך לזכות את המתנות לאישה כשהבעל נותן בשליחותה. וכשנותנת לבד אינה צריכה רשות ממנו.

שאלה:
כמה כסף נתן המן לאחשוורוש?
תשובה:
במגילה כתוב שנתן עשרת אלפים כיכר כסף, והשווי של זה כיום הוא כך: כיכר כסף הוא שישים מנה והוא רק של חול, אבל כיכר של קודש הוא כפול והיינו 120 מנה, וכאן זה היה כיכר של קודש כמבואר בהגות הב"ח במגילה טז. והנה מנה הוא מאה זוז, ושיעור פדיון הבן הוא חמש סלעים שהוא עשרים זוז, וא"כ עליו לקחת שיעור פדיון הבן להכפיל אותו בחמש שאז הגענו למנה שהוא מאה זוז אח"כ להכפיל ב-120 ואז הגענו לכיכר אחד, ואח"כ נכפיל בעשר אלף הנה שיעור פדיון הבן עולה כיום (ח אד"ב) באזור השלוש מאות חמישים שקל, ולפי"ז המן נתן לאחשוורוש באזור השני מלארד שקל לא רע בכלל. חישב זאת הגרח"י פוןן שליט"א

שאלה:
מה כדאי לא לשכוח לרגל הפורים:
תשובה:
לעלות או אפילו לשלוח משלוח מנות זה דבר קטן דבר ראשון לסבים והסבתות הקרובים אליו ביותר, וכן לאנשים גלמודים שנמצאים סביבנו, לנו זה לא דבר כ"כ קשה אך להם זה דבר עצום וגדול, והקב"ה יחזיר לנו מכל טובו וחסדו ביום הזה.

שאלה בחושן משפט:
האם מותר למלמד לערבב משלוחי מנות של התלמידים ע"מ שלא תהיה לו נטיה לשוחד אל הילדים שנתנו סכומים גבוהים:
תשובה:
אסור ויש בזה חשש גזל ואונאה כיוון שהורי הילדים נתנו זאת על דעתה של המלמד יתייחס אל לדיהם יותר יפה ואם היו יודעים שהמלמד יערבב את המטפות היו נותנים סכומים קטנים יותר או שלא היו נותנים כלל כסף. ואם המלמד מודיע מראש שמערבב זה משהו אחר ומותר. מתוך מנחת שלום.

מיים להיזהר מהרעלת מיים, וזה יוצא אמנם מתוך כאב אבל יוצא.

י. חלודה בסכו"ם-
יש בטמבור מנדל בב"ב חומר נגד חלודה ניתן לשאול אותו אם זה עוזר גם לסכו"ם.

יא. שקדים מוגדלים:
כדאי להפסיק לאכול מאכלים מקמח לבן. מניסיון מבטל צורך בנתוח שקדים בוי"ח
יב. חימום בקבי וורד:
יש אפשרות- בורד שיש למעלה יפה אתה רוצה לעשות?!. כותבים שם סרגל חיפוש. בורד שאין את דאפשרות הני"ל- אמורה להיות האפשרות ב'פריסה'- ולסמן וי ב'סרגל חיפוש'.

יג. טיפ להחלפת רשת בחלונות
[אם זה קשה מידן] לפני ששמים את הגומי והרשת לטבול מטלית במים עם סבון ולשים במקום של הגומי.

יד. מספר טלפון לפרסום
וחיפוש כולל בוקר, צהריים, יום שלם, ערב, שישי 'קובעי עיתים' -0723323595

התורה חסה: בקשות עזרה וסיוע שנשלחו ע"י הקוראים, למי שיש פתרונות או ראינות לשלוח ע"מ לסייע לציבור מתבקש לשלוח למיל שבסוף העלון והקב"ה יחזיר לו בכפלים:

א. אשמח לשאול
אם מישהו יודע מה לעשות עם טריכוסולמניה- תגלישת שיער אצל תינוק בן שנה וחצי כבר ממש עם קרחות.

ב. מכונת כביסה חדשה
של בוש שעושה כתמים בחולצה מה ניתן לעשות.

ג. מחפש פתרון
להרחקת יונים מהמנוע של המזגן.

ששה יין מצוה לצרף לברך על שום משקה ששותה אח"כ. וכששתה פחות מכשיעור ורוצה לשתות שתיה יבקש ממישהו שיוציא אותו, או יברך על איזה מאכל שהכל. שו"ע ונו"כ קעד. שו"ע תרצו.

מדין חינוך.
צריך לדאוג שבניו הקטנים יקיימו את מצוות היום כולל משלוח מנות ומתנות לאביונים.

אבא שביקש
מבנו שלא ישתכר, זה לא נחשב שביקש ממנו בלי להיות שיכור וכן מציינו אצל הרבה מגדו"י שלא משתכרים. רבי חיים קניבסקי נהג לשתות אחרי קיום מצוות היום בשחרית, ואח"כ הלך לנוח ועי"ז קיים עד דלא ידע כרמ"א, שולחן שלמה. **ומצוות שתיה** היא ששותה יין ומביאו לכבידות ועיפיות, אבל השותה מעט יין ואין חולך לישון מחמת זה אז אינו יוצא יד"ח המצווה כלל.

יין בתוך הסעודה
צריך לברך הגפן. ואם שתה קודם הסעודה א"צ לברך ובפורים זה אף שלא היה בדעתו לשתות בתוך הסעודה.

אסור לעשות מלאכה
בפורים והעושה אינו רואה סימן ברכה. ואומר רח"ק שהדין הוא כחזה"מ. **וזה הכל** כשזה לא לצורך פורים, אבל לצורך פורים כגון כיבוס גיהוך ושאר דברים מותר כבחול.

שכח על הניסים.
ישלים לפני יהיו לרצון הראשון שלפני א. נצור. **מותר לכתוב** את שם בעל המגילה על הקלף מאחורי המגילה. **מותר** לקחת בכוח נפצים שיכולים לסכן את הציבור.

חידות

לא נחשבת. עוד טעם לומר שלא ייצא משום שסוף כל סוף שלח מנה אחת שנקראת מן. וכל אחד ישאל לרבותיו.

חידות לילדים: **א.** מה שולחים בפורים? **ב.** לאיזה דמות של פורים יש שם בן 8 אותיות? **ג.** מה הקשר בין פורים לאוכל שאכלו במדבר? **ד.** מי היה דוד של אשתו? **ה.** את מי תלו על העץ? **ו.** למי נוסף משהו בגוף? **ז.** האם מרדכי ידע עוד שפה מלבד לשון הקודש? **ח.** איזה מתנות נותנים בפורים? **ט.** מה אומרים בפורים לפחות 4 פעמים? **י.** איזה דבר בפורים קרוי בשמה של אישה? **יא.** ממה נהנו ובגלל זה כמעט נשמדו? **יב.** מה הדבר הטוב שקרה בחודש אדר מלבד פורים?

תשובות: **א.** מנות. **ב.** אחשוורוש. **ג.** אכלו את המן. **ד.** מרדכי דוד של אסתר. **ה.** המן ועשרת בניו. **ו.** בגתן ותרש. **ז.** לושתי צמח זנב או קרן או צרעת. **ח.** הבין את שפת בגתן ותרש. **ט.** על הניסים ג"פ בשמ"ע ואחד בברכת המזון שחייב לאכול. **י.** מגילת אסתר. **יא.** מסעודת אחשוורוש. **יב.** נולד משה.

חידון פורים לכל המשפחה נערך על ידי האדם הצדיק רבי שלמה דהן שליט"א מבית שמש

1) אני גם תחפושת וגם מקצוע, ואפילו גם מידה מגונה, מי אני? **(2)** אני פרשן לענייני דתות, מי אני? **(3)** מבניו של המן – והוא מורה דרך מצויין **(4)** בעיקרון אני משהו פקידותי, אך אני גם תכשיט, ובזכותי ארע כל נס המגילה? **(5)** שניהם אותה מילה שמוזכרת רבות במגילה, האחד מאכל משובח והשני אויב אכזר? **(6)** מדינה באפריקה במגילה? **(7)** אני אחד מהשרים, ושמי הוא כמו כלי משחית? **(8)** יש לי שם של אבן מאבני החושן, וכמו שם של עיר בתנ"ך? **(9)** קוראים לי שם של עני? **(10)** בית חולים שמוזכר במגילה? **(11)** אם תהפוך את המגילה לכל הכיוונים – יצאו לך כל דיני ומהגי הפורים, הכינצד? **(12)** חצי לאחד = מצווה? איזו היא? **(13)** סוג של אריג יקר ומשובח, כתוב כמו שם של טיט ורפשי? **(14)** שנים לשנים ושנים אחד, אלו שתי דינים חשובים בפורים, אילו הם? **(15)** השם של המלכה היתהפך לשם של מעופף? **(16)** המילה הכי ארוכה במגילה? **(17)** אני אבי החיילים, מי אני? **(18)** משהו שקשור למתים וכתוב במגילה? **(19)** שלושה עלו לראש הגבעה במלחמת עמלק, אחד מהם מוזכר במגילה? **(20)** צבע שמביא יראת שמים במגילה? **(21)** חידה שהיא מליצה: היכן מוזכרת העיר בית – שמש במגילה? **(22)** איזה מילה יש במגילה – אחת אחרי השנייה? **(23)** חידת מציאות ולא הלכתית: איך יתכן שיש שתי אחים – אחד נולד בכ' אדר א', והשני נולד בג' אדר ב' והילד השני יעשה בר מצווה לפני הילד הראשון? **(24)** סוג של לחם \ פת שאוכלים בגן? **(25)** פסוק מהמגילה שאומרים בהבדלה? **(26)** משהו שהולכים עליו במגילה, והוא גם מספר? **(27)** אותי רוצעים, ובפורים אני נמצא במשולחים, מי אני?

תשובות לחידון:

1) ליצן, ליצן רפואי, מידת הליצנות **(2)** פרשנ – דתא **(3)** ויז – תא, הוויז המפורסם **(4)** טבעת המלך **(5)** המן, במדבר היה מאכל משובח והמן במגילה היה אכזר **(6)** כוש **(7)** חרובתא **(8)** תרשיש, יונה הנביא הגיע אליה **(9)** דלפון **(10)** הדסה **(11)** לגימה – משתה ושמחה, גלימה – תחפושות, מגילה – קריאת המגילה, מילגה – מתנות לאביונים, גמילה – משלוח מנות איש לרעהו שחייב לגמול לו על המשלוח **(12)** מנות **(13)** בוך "אחוז בחבלי בוך" **(14)** מתנות לאביונים – צריך שתי מתנות לשני עניים, שנים אחד – משלוח משנות שצריך לתת שני מיני אוכל לאדם אחד **(15)** ושתי – יתוש **(16)** האחדרפנים **(17)** אביחיל **(18)** 1. תכריך 2. אבל 3. מספד **(19)** חור **(20)** תכלת **(21)** עשרת אלפים כיכר... (בית שמש מלאה בכיכרות) **(22)** "וכאשר אבדתי אבדתי", "ובכל מדינה ומדינה" "ובכל עיר ועיר" **(23)** אם יעשו בר מצווה בשנה רגילה ולא מעוברת אז מי שנולד בג' אדר ב' יעשה בר מצווה בג' אדר לפני הראשון **(24)** פת-שגן (פתשגן הכתב) **(25)** "ליהודים הייתה אורה ושמחה" **(26)** שש (רצפת בהט ושש) **(27)** אוזני המן

הגייגים המיועדים לאלו שאין להם מזה תועלת

לא אכפת לי שתגידו שאני שיכור. אני מהנעלבין ואינם עולבים.

השוועגר שאלה אותי למה אני שותה ישר מהבקבוק, אמרת לה אז מה את רוצה, שאני אשתה עקום מהבקבוק?

איך אני אגיע הביתה? כל האנשים ברחוב מתנדנדים והם יכולים ליפול עלי.

שאלו את המן איך הוא מרגיש, הוא ענה-תלוי.

איש: מלצר למה אתה שם לי רוטב בכיס החליפה? מלצר: אמרו לי לשים רוטב על כל בורקס באולם.

נשפך עלי טחינה בחתונה, שאלתי מלצר אם יש לו משהו לנגב, הוא הביא לי חומוס...

הרגע הזה שאתה פותח את הדלת של החדר שיעורים תוך כדי שאתה שר איזה שיר בקול, ורואה מולך 3 אנשי צוות יושבים בשיחה רצינית.

הרגע הזה שאתה קם לשתות באמצע הלילה בלי משקפים בלי נעלי בית פוגש מקקק...

שאלו את המשגיח.... שליט"א בפורים: מדוע הינכם עצובים? והשיב: הלא היום הוא יום הדין על שמחה, ואיך לא אהיה חרד מאימת הדין???

חותים: איך קוראים לחנות תפירה של החותיים? חוט לחות. ואיך קוראים להפגנה של החותיים? פקעת חותים. אחת מל"ט מלאכות בשבת ההורג שני חותים...

הרגע הזה שהביאו לך במשלוח מנות כלים לתה קפה וסוכר...

חידות שינון הפרשה ויקרא לפי סדר הא – ב. א. הקרבן שמביאים על ספק עבירה! אסם. **ב.** אחד הדברים שאפשר להביא כקורבן העוף? בני יונה. **ג.** מה צריך שיהיה במנחת ביכורים? גרש כמל. **ד.** הכהן זורק ממנו על המזבח? דם. **ה.** מי מביא פר בחטאו? הכהן המשיח. **ו.** שם הפרשה? ויקרא. **ז.** קרבן עולה חייב להיות ממין? זכר. **ח.** על חטא בשגגה מביאים קרבן? חטאת. **ט.** מה הכהן עושה עם האצבע בדם? טובל. **י.** להיכן שופכים את הנותר מהדם? יסוד המזבח. **יא.** על מי מוטלת עבודת הקרבנות? כהנים. **לב.** מה מביאים עם המנחה? לבונה. **מ.** חייב להיות בכל קרבן? מלח. **נ.** מי מביא על חטאו שעיר עזים וזכר? נשיא. **ס.** פעולה שעושים על הקרבן לפני שחיתו? סמיכה. **ע.** קרבן שכולו כליל? עולה. **פ.** הכהן המשיח מזה מדם קרבנו גם על ה? פרוכת. **צ.** קרבן עולה נשחט בצד? צפון. **ק.** הפעולה שעושה הכהן במנחה לפני הקטרתה? קומץ. **ר.** מה ניווח לה? ריח. **ש.** איזה קרבן בא מכל מין? שלמים. **ת.** איך נקרא שלם ללא מום? תמים.

חידון משמעויות מילים לפרשת ויקרא: ט' משמעויות למילה מעל: מעל - שינוי. "נפש שי תמעול מעלי רש"י: אין מעילה בכל מקום אלא שינוי (ויקרא ה טו). **מעל - שקר.** תרגום: שקר (שם). **מעל - דבר מוכסה.** אבן עזרא: דבר שנתכסה עליו מגזרת מעיל (שם). **מעל - מלמעלה.** בגובה. "אשר בשמים ממעל" (שמות כ ד). **מעל - מעליו,** (להיפך מתחתיו) "גחלי אש מעל המזבח" (ויקרא טז יב). **מעל - חטא ופשע** "ויד הסגנים והשרים היתה במעל הזה" מצודות ציון: במעל, ענין חטא ופשע (עזרא ט ב). **מעל - בגד.** מעל בתפקיד. מעל באמון. **מעל - גנב.** מעל בכספים שבאחריות. **מעל - מעל ומעבר,** יותר מיכולתו.

חידות על המגילה: א. מי הראשון שראה את מגילת אסתר? **ב.** היכן במגילה 2 ביטויים בלשון נקיה למילה 'רצח'. **ג.** במגילה פרק ו' 5 לשונות של דיבור? **ד.** איך יתכן אותו מגילה אם יחיד יקרא בה יצא ידי חובה ואם ציבור יקראו בה לא יצאו ידי חובה? **ה.** מילה במגילה שמופיעה 10 פעמים ברצף בהפרש מילה כל פעם? **ו.** מי במגילה שלח ידו והצליח ומי ניסה ולא הצליח? **ז.** היכן במגילה בגד של מתים? **ח.** פסוק במגילה (פרק ג') שיש בו את כל אותיות ה – א ב'?

תשובות: א. מגילה דף יט' 'מלמד שהראה ד' למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שעתידין לחדש ומאי ניהו מקרא מגילה עכ"ד. הרי לנו שמשה רבינו ראשון ראה מגילת אסתר. **ב.** ב' יט' "אשר לא תבוא ושתי אל המלך" וברש"י: שתהרג, ג' כא' "לשלוח יד במלך אחשוורוש" וברש"י: להשקותו סם מוות. **ג.** ויאמר המלך, וקראו לפניו ככה יעשה, כאשר דברת, ויספר המן, אשר הגיד מרדכי. **ד.** מגילה יט, ונפסק שו"ע תרצ"א ח' מגילה בתוך ספר של כל הכתובים כשירה ביחיד ולא בציבור. **ה.** "ואת פרשנדאת ואת אריסי ואת ארידי ואת אדליה" וכו'. **ו.** אחשוורוש שלח ידו (עם השריט) לאסתר והצליח, ובגתן ותרש 'בקשו' לשלוח יד במלך אחשוורוש ולא הצליחו. **ז.** 'תכריך בוך וארגמן'. **ח.** פרק ג' פסוק יג'.

חידון מגילת אסתר (למבוגרים): א. מאיפה יודעים שלמרדכי לא היתה שוועגר? **ב.** מה המשותף לאביחיל, אביגיל ובתיה? **ג.** למי היתה שייכת נבלת המן? **ד.** מנלן שהמן היה פְּרָתֶם? **ה.** למ"ד אי אפשר לצמצם איך אמר המלך לאסתר "ומה בקשת עד בית המלכות וינתן לך" והרי אינו יכול לתת חצי? **ו.** האם אפשר היה לקיים במדבר מצוות משלוח מנות במשלוח מנה אחת של "מן" שכיוונו להחיל עליו מחשבת 2 מנות שונות?

תשובות: א. כתוב "היא אסתר בת דודו כי אין לה אב ואם". **ב.** מלכות. אביחיל אבא של אסתר המלכה, אביגיל אשתו של דוד המלך, בתיה בת פרעה המלך. **ג.** לאסתר. בגלל שתלו את המן על העץ שהיה בחצר ביתו ואחרי שאחשוורוש נתן לאסתר את בית המן היא זכתה בגמול בקניין חצר. **ד.** המן הציע למלך שאחד משרי המלך הפרתמים יוביל את האיש אשר המלך חפץ ביקרו והמלך קיבל את עצתו וציווה עליו להוביל את מרדכי. **ה.** כוונתו היתה עד ולא עד בכלל. **ו.** אם המקבל יוכל לכוון להרגיש ב"מן" את מה שהוא רוצה לכוון, ממילא כוונת הנותן

מסתבר שמי שעובר את השנה היה חסיד כי אם הוא היה ליטאי הוא היה מעבר את חודש אב.

לביידן היו כאבי אזניים בטיסה הציעו לו מסטיקים כשירד שאלו אותו אם זה עזר הוא אמר שזה עזר קצת אבל איך מוציאים את זה עכשיו מהאזניים.

מצאו בפורים שיכור שמנסה לפתוח את דלת הרכב ולא מצליח שאל אותו מישחו מה אתה מתכוון לנהוג? ענה לו ללכת ברגל אני בטח לא יכול.

שמעתי שיש כמה סגולות חדשות 40 גברים יאכלו בשר חי בקבר של בן דרוסאי או יגידו פרק שירה בגן חיות ליד כל חיה את השיר שלה או יחפשו עבורך יהלומים בקבר של יוסף מוקיר שבת.

בחור נכנס לחדר ראש הישיבה שליט"א ורואה אותו מעיין בעמוד האחרון של העלון כשתמה בפניו על העניין הוא ענה לו שהוא קורא היכן אפשר להשיג את העלון.

למה לא תלו את עשרת בני המן כל אחד ביום אחר לפרסם את הנס אלא שהם חששו שהם יגישו בג"ץ והם כבר יבטלו את תליתם.

אני שותה רק חלב של נקבות ללא חשש קדושת בכורות.

מזג אויר בישראל שבו האחרון: בבוקר מעיל. בצהריים מזגן על קור. בערב תנור.

עשו ממרואן עיסה. ממוחמד דף. ובע"ה מסינואר שלא יחיה.

איך יודעים על דג ששוחה בים שיהיה געפלטע פיש? הוא שוחה עם גזר על הראש.
אין שווייגער רעה. יש שווייגער שרע לה.
נחשף: ראשי הכוללים תיאמו בחשאי עם משרד הדתות 'מסע חיזוק' בכוללים לקראת חודש אדר הבעל"ט.

אם היה יודע:

אם פרעה היה יודע שילדי ישראל ישירו "פרעה בפיזימה באמצע הלילה", הוא היה יוצא בפיזימה גם באמצע היום.

אם המן היה יודע שאלפי שנים יהודים יאכלו אוזני המן בגללו, הוא היה רוצה להיות קצוץ אוזניים.

אם המן היה יודע שיתלו אותו על העץ שהכין למרדכי, הוא היה מכין מלכתחילה שני עצים.

אם ושתיה היתה יודעת שבעלה יתעץ עם המן מה לעשות איתה, היא היתה מתייעצת לפני זה עם זרש מה לעשות עם בעלה.

אם אבא של חרבונה היה יודע שהבן שלו יהיה זכור לטוב, הוא היה חושב פעמיים לפני שנתן לו שם כזה.

אם הלבנה היתה יודעת שכל כך הרבה יהודים רוקדים כנגדה כל חודש, היא לא היתה מסתתרת מפניהם מאחורי העננים.

אם הקרפיונים היו יודעים שיעשו אותם גפילטע פיש, הם היו רועדים בכל ימות השנה.

אם החבר של החתן היה יודע איך השומעים מתייחסים לדרשה שלו, הוא היה מתחיל ישר ב"החתן שלנו ברוך השם..."

אם התינוקות היו יודעים שלא יגידו תחנון ביום הברית שלהם, הם היו משתדלים להוולד בשני וחמישי.

אם אדמת מצרים והיאור היו יודעים שהסיבה שמשה רבינו לא הכה אותם היא בגלל שהיתה לו הכרת הטוב להם, היתה להם הכרת הטוב אליו.

אם הרופא שאומר לי כל הזמן להפסיק לעשן היה יודע עד כמה סיגריות באמת מזיקות לבריאות, גם הוא בעצמו היה מפסיק לעשן.

אם אדם היה זוכר שיש מצווה שלא לומר דבר שאינו נשמע כשם שיש מצווה לומר דבר הנשמע, הוא היה שמח על כל דבר שאינו נשמע שלא אמר כאילו אמר דבר הנשמע.

אם אישתי היתה יודעת שאף אחת מהחברות שלה לא מאמינה שהתכשיט שקניתי לה הוא זהב אמיתי, היא היתה מסתפקת בדמיון זהב.

אם קורח היה יודע ש"פי הארץ" הוא בריאה מיוחדת שברא הקדוש ברוך הוא מבראשית במיוחד בשבילו כדי לבלוע אותו ואת כל אשר לו, הוא היה יוצא לקראת פי הארץ בתופים ובמחולות.

אם חתול היה יודע שחז"ל אמרו שאפשר ללמוד ממנו צניעות, הוא היה שם על עצמו כיסוי ראש.

אם אדם היה מסוגל להעלות בדמיונו איזו שמחה עצומה יש למי שנולד לו בן ראשון בגיל 88, הוא היה מקבל שמץ של מושג על עוצמת השמחה שיש למי שנולד לו בן נין בגיל 88.

אם שיכור היה מודע לזה ש"נכנס יין יצא סוד", הוא היה עושה קצת סדר בסודות שלו לפני שהיה שותה.

אם המן היה יודע שיתלו גם את עשרת בניו על עץ, הוא היה מכין להם מראש כמה עצים כדי שיהיה מספיק מקום לתליית כולם ברווח.

אם יעקב לא היה קונה את הבכורה מעשו, עשו היה נותן לו אותה בחינם.

אם אדם היה זוכר שבששת ימי בראשית היתוש נברא לפניו, לא היתה זחה עליו דעתו.

אם השווער היה יודע כמה החתן שלו לומד בשס שהוא קנה לו, הוא היה קונה לו גם מינוי לעיתון.

אם שף שרוא היה יודע כמה אנשים באמת אוהבים את האוכל שלו, הוא היה מתקשר לשלושתם אישית כדי לחזק אותם.

אם תופרי החליפות היו יודעים כמה עולה לשכור שמלת כלה, הם היו משכירים חליפות חתן.

אם יצרני מכשירי החשמל הביתיים היו יודעים איזו מצוקת מקום יש ביחידות הדיור המושכרות, הם היו מייצרים מכשיר משולב שהוא גם מקרר, גם תנור אפייה, גם מכונת כביסה, גם מאוורר, גם מיקסר וגם מחשב לצרכי פרנסה.

אם הכנרת היתה יודעת כמה אנשים שמחים ככל שהיא מתקרבת לקו האדום העליון, היא היתה מתקרבת לקראתו בתופים ובמחולות.

אם הקו האדום היה יודע כמה קשה לכנרת להתקרב אליו, הוא היה מנסה גם מצידו להתקרב קצת.

אם היתוש היה יודע שגדליהו עדין לגדולות כותב עליו הגיגים, הוא היה עף על עצמו.

אם בן גביר לא היה קיים במציאות, הערבים היו צריכים להמציא אותו.

אם השור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה, היה יודע איזה בלגן נגרם מזה שלא ידוע אם עד שלא נגחה ילדה או משגחה ילדה, הוא היה מקדש או מאחר את הנגיחה לשעה שלא יהיה בה כל ספק.

אם האנטישמים בעולם היו יודעים שבארץ ישראל ישנם יהודים ששונאים יהודים יותר משהם שונאים יהודים, הם היו אוהבים אותם כאילו לא היו יהודים.

אם הפלשתינים היו יודעים שהלה הוא עכבר, הם היו בורחים ממנו כמו שעקרת הבית בורחת מעכברים.

אם המחותנים היו יודעים איזו הרגשה טובה יש למי שהם מכבדים אותו בברכה אחריתא, הם היו קוראים לכל הברכות ברכה אחריתא.

אם המדינה היתה יודעת להעריך את תרומתם האמיתית של לומדי התורה להגנת הארץ, היא היתה שולחת פקחים לוודא שלא יתרשלו בלימוד.

אם 'משנת יוסף' היו יודעים שאנשים כל כך יתרגלו למכירה בחצרות, הם היו מוסיפים לרשימה גם מכירת חמץ.

אם הרבי' בחיידר היה יודע עד כמה הילדים לא אוהבים לעשות שיעורי בית, הוא היה ממציא לזה שם אחר.

אם הפרה היתה יודעת שאנשים לא מסוגלים לשתות קפה בלי החלב שלה, היה לה יותר קל לסבול את הריח ברפת.

אם אדם היה יודע עד כמה יהיה לו קשה להתגבר על כמויות תפוחי האדמה שהוא אוגר בבית לקראת פסח, הוא היה נותן שני שקי גזר לכל מי שיסכים לקחת ממנו שק תפוחי אדמה.

אם נגני התזמורת היו יודעים עד כמה הרעש שהם מייצרים הוא בלתי נסבל לאוזני רוב האזרחים, הם לא היו מתפלאים למה חוץ מכמה בחורים צעירים אף אחד לא אומר להם יישר-כח בסיום.

אם חתן הבר מצוה היה יודע כמה דרשנים יניחו את ידם על הכתף שלו בשעה שהם דורשים, הוא היה מסדר שלא כל הדרשנים יעמדו לידו באותו צד.

אם מטרנה היו יודעים איזה שוק צרכנים גדול יש בארץ למשקאות מוגזים, הם היו מייצרים גם תחליף חלב לתינוקות מוגז.

אם השווייגער היתה יודעת איזה בדיחות העולם רגיל לספר עליה, זה לא היה מזויז לה.

אם האחשדרפנים היו יודעים שלאנשים אין שום בעייה עם זה שהשם שלהם כל כך ארוך, הם היו מארגנים שיוסיפו עוד כמה אותיות לשמם כדי שיהיה יותר מאתגר.

אם עשרת בני המן היו יודעים שהבעל קורא צריך לקרוא את שמות כולם בנשימה אחת, הם היו מצטערים למה לא נתלו לידם עוד אחים.

אם צלפחד היה יודע שבזכות שהיו לו רק בנות הוא "מוזכר בשמו בתורה הקדושה, הוא לא היה מפסיק להודות לקב"ה על שלא זיכהו בבן זכר.

אם רבי אלתר היה יודע עד כמה השירים היפים מלאי האמונה ששר לאלפי תינוקות של בית רבן במתיקות ובנועם האהיבו עליהם את התורה ואת קיום המצוות, הוא לא היה מופתע מקבלת הפנים היפה שזכה לה כשהגיע לגן עדן.

אם מוכרי הלולבים היו יודעים עד כמה אנשים שמחים לשרוף את הלולב בערב פסח עם החמץ, הם היו כותבים שלטים בנקודות המכירה: המרכז ללולבים מהודרים לארבעת המינים ולביעור חמץ.
אם רופא השיניים היה יודע שיש אנשים שמפחדים ממנו יותר משהם מפחדים מגויק, הוא היה מתייחס אחרת לגויקים.

אם גזלן היה יודע שנפלה בחלקו הזכות לקיים מצוות השבת הגזלה, הוא היה שמח כגזול שלל רב.

אם פורים היה יודע שכל כך הרבה יהודים מייחלים שיהיה פורים שמח, הוא היה שמח.

חקירות ממחברתו של גדליהו עדין לגדולות שהכין לסבו לכבוד פורים: מיועד לגברים בלבד:

האם אדם יכול לחזור בתשובה עבור השני מדין זכייה?

האם מלבין פני חבריו ברבים חייב גם משום צובע בשבת?

האם יש איסור של מגסס עצמו לדעת, כמו מאבד עצמו לדעת?

האם אפשר לתת דם על בוהן ואוזן המצורע במתנה על מנת להחזיר?

האם בשבת יהיה איסור מחתך בפלגינן דיבורא? **הגונב דעת חבריו** יכול לומר לו הרי שלך לפניך?

גר שנתגייר ביום טוב האם יש עליו איסור נולד? **האם יש דין "כיר"** באותו ואת בנו?

מה הדין בבריא ושמא כשהבריא מסופק והשמא ודאי?

האם עם הארץ משקר בתוספת שבת?

האם "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני" מהני גם כשמישהו אחר אומר במקומו 'רוצה אני' והוא מתכוון לצאת ע"י שומע כעונה?

גנב שגנב מעצמו, האם חייב בחשבה?

נ"ט בר נ"ט לאחר מעת"ל האם נאסר בנותן טעם? **האם מהני תפיסה** לאחר שנולד ספק ספיקא?

האם מהני לעשות קידוש לבנה כשהוא רגל אחד מעומד ורגל אחד מיושב?

האם החיוב 'לכסומי בפוריא עד דלא ידע' הוא עד ולא עד בכלל או עד ועד בכלל?

האם איסור "חמץ שעבר עליו הפסח" מתחיל רק לאחר שעבר כל הפסח, או גם לאחר שעבר עליו מקצת פסח?

האם מהלך כעומד נחשב כעומד להחשיבו כמי שאומרים לו 'עמוד ונעשה מלאכתנו'?

האם נחתום אחד נאמן להעיד על עיסתו באיסורים?

בדין רכוב כמהלך, האם הפשט הוא שהרכוב נחשב כאילו הולך על רגליו למרות שהוא יושב או שהוא נחשב כמי שהולך עם רגלי הבהמה?

נכנס יין ולא יצא סוד, האם הבעייה ביין או בסוד? **מה הדין בסעודה שמספקת לבעליה** אבל בעליה לא מספיקים לעבודה?

האם ההיתר לעשות שידוך בשבת הוא רק כשהשידוך אינו קשר של קיימא?

האם תנאי בני גז ובני ראובן נחשב רק כשבני גז ובני ראובן ביחד או שמספיק גם שיהיה או בני גז או בני ראובן לבד.

שניים שבאו במחתרת האם מותרים להרוג זה את זה?

האם אפשר לספור שש שנים של עבד עברי גם באיכות כמו בעבדות ישראל במצרים?

קידש את הלבנה ואת האשה בפרוטה מי מהן מקודשת?

האם יוצא ידי נפילת אפים כשנופל פעמיים על אף אחד בזה אחר זה?

שניים שעשאוהו לחצאי, האם ייחשב כאחד שעשה?

האם לולב הגזול נפסל למפרע עוד מלפני שנגזל מדין ברירה?

האם רשע משים עצמו רשע?

האם מחזיקים מאיסור לאיסור בשוויה אנפשיה תתיכה דאיסורא?

להלן מספר הגיגים שהובאו בעלוני פורים בשנים קדמוניות

לתועלת הציבור נביא שוב את המעשה המפורסם עם הפני אביגדור שהתפרסם לפני מספר שנים:

ביקש ביקש, שעה שעתיים שלוש, ובקשתו לא נענתה. מראה השאלה ההילכתית לא מש מנגד עיניו שהפכו להיות טרוטות ומוזוגות. הוא שוכב לו על הכורסא ולא מצליח להירדם. עוד מעט החמה מניצה את עצמה לבוקר חדש, ושום דבר לא קורה. מה יהיה? האם החלום להיות אבי"ד טושואלי יירד לטימיון? איך מתמודדים עם השאלה המטרידה החוצצת בינו לבין אבי"דות טושואלי? והנה לפתע פתאום, בבת אחת, מבזיק במוחו רעיון נפלא. מרוב שמחה על הרעיון הגאוני שנפל עליו, הוא התעשת במהירות, קם על רגליו ופצח בריקוד סוער בקצב "מי, מי אנוכי שאזכה להתפלל וכו'". בלי לחכות לבוקר, הוא מתקשר לנהג שלו ושולח אותו לנסוע דחוף תיכף ומיד עם כתב השאלה ההילכתית לעיר גאלאנטע, שם יישב הגאון הנודע ר' שמעון פיינשטיין, (שהיה סבא רבה של ר' משה פיינשטיין בזיווג שני למחברתו הטהורה), והיה נוהג להשיב לכל השאלות ההלכתיות שהיה מקבל מכל קצווי תבל ומלואה (כפי שלמים נהג נינו המפורסם). הוא נתן את המעטפה לנהג, לא לפני שצירף כמה מילים בכתב ידו, בהן ביקש מר' שמעון פיינשטיין השליטא להזדרז במשלוח התשובה כדי שתושבי טושואלי לא יאלצו לשהות יותר מידי זמן ללא אבי"ד שינהיג אותם במקומו של בעל ה"פני אביגדור" זכור לטוב. הוא נתן בידי הנהג סכום נאה והבטיח להוסיף לו שכר, ככל שיזדרז יותר לבצע את שליחות הקודש. הזמן חולף ומתח נורא השתרר גם בביתם של ראשי הקהל שציפו בחרדה לראות כיצד ייפול דבר, וגם בביתו של ר' מיכאל פישטו, שכבר התכוון נפשית לטכס ההכתרה החגיגי שיתקיים ברוב פאר והדר לאחר שימסור לראשי הקהל את התשובה ההלכתית שייקבל מגאלאנטע לשביעות רצונם המלאה של חברי ביה"ד שניסחו את השאלה הקשה. חיכו חיכו חיכו והנה סוף סוף הרגע המיוחל מגיע. שליח עיף מיוזע כנכס בשער טושואלי ובידו מכתב, המודיע כדלקמן: כל הסיפור הזה לא היה ולא נברא ואפילו משל לא היה, משום שאין בכלל מקום שנקרא טושואלי וממילא כמובן שאין בית דין בטושואלי, ולכן אין ומעולם לא היה שם אבי"ד, וגם אביגדור צונליטש בעל ה"פני אביגדור" לא היה ולא נברא כשם שר' מיכאל פישטו אינו אלא המצאה דמיונית, בדומה לר' שמעון פיינשטיין שלא היה וממילא לא יכול היה להיות סבא רבה לא בזיווג שני ולא בזיווג ד' וה' של אף אחד. הכל עורבא פרחח.

מוסר השכל רואים מזה איזו אכזבה גדולה יכולה להיגרם למי שמשקיע את הראש שלו בדברים מדומיינים שגורמים לו הנאה בשעה שהוא מאמין בהם אבל להיות והם מבוססים על המצאות ודמיונות, בסוף מתברר לו שלא נשאר לו מזה כלום וכל מה שנשאר לו זה רק להאשים את עצמו שכל האכזבה באה לו רק בגלל שהאמין לסיפורים המומצאים. וכל אחד יש לו מעשים שבכל יום שיכולים להוכיח לו עד כמה חשוב שלא להאמין לסיפורים שקריים ומדומיינים. ויש הרבה מעשיות על גדולי ישראל שמאוד נזכרו בדבר, ונביא מעשה אחד שממנו רואים איך שקרים ודמיונות יכולים לדרדר את האדם. היה פעם סוחר עשיר שכל הזמן סובב את לקוחותיו בשקרים ודמיונות, לבסוף התברר שלא זו בלבד שהוא לא הרוויח מההמצאות שלו, אלא הוא הפסיד גם את הכסף שעוד לא הרוויח בכלל. ולכן צריכים להתחזק בהכרה כי רק כשלומדים מוסר ומחנכים את הילדים על פי ההדרכה בעלון ומברכים ברכת המזון מתוך סידור ומכבדים את האשה יותר ממה שצריך ומשלמים לוועד הבית גם תשלומים שאינו חייב בהם ומתפללים כמונה מעות ומוותרים כל הזמן - רק אז זוכים להיות מאושרים באמת בלי אכזבות ובלי אכזבים לא בעלמא הדיין ולא בעלמא דקשוט עצמך תחילה.

הוא הזמין אותם בלבביות להיכנס פנימה ולהתרווח יחדיו על כורסאות הקטיפה המפוארות, לא לפני שהניח לפנייהם על השולחן הסלוני בקבוק שליבוץ משובח עם כוסיות קריסטל מבהיקות. ישבו ודברו בטוב ובנעימים על כל מיני הא ודא, לגמו כמה שלוקי שליבוץ כלאחר כה, עד שהרגישו שהאווירה מספיק נינוחה כדי להתחיל לדבר על העניין שבגין הגיעו. ובכן, ראה ר' מיכאל היקר - אמרו לו - שקלנו את הצעתך להיות אבי"ד טושואלי בכובד ראשים והגענו למסקנה כי אכן אין ראוי ממך בכל מחוז טושואלי לרשת את מקומו של רבינו האהוב בעל ה"פני אביגדור", ששמו יצא לתהילה בכל הונגריה כמורי-מורינו ת"ח מופלג שבמופלגים. אבל לפני שנאשר את העניין בצורה רשמית, יש איזו פרצדורה קטנה שעל המועמד לעבור אותה בשופי: בד"א? ובכן, יש בביתך טושואלי מנהג עתיק ומיומן שעובר מדור לדורי דורות ולפיו כל מי שעומד להתמנות לאבי"ד מקבל מעטפה ובה שאלה הלכתית מצוייה שנכתבה ע"י חברי ביה"ד, ולאחר שהוא עונה עליה תשובה ראוייה בטוב טעם ודעת למדני, או-אז מיד הוא מתמנה בטקס חגיגי לאבי"ד טושואלי כממשיך דרכם של גאוני עולם שכיחנו בתפקיד לדורותיהם. נו אדרבה ואדרבה - השיב פישטו באצ"י בקול רועד מהתרגשות חגיגית - לא חשבתי לרגע אחד שאפשר לזכות להיות אבי"ד טושואלי בלי להוכיח התאמה לתפקיד. תנו לי את המעטפה עם השאלה ואני אשיב תשובה הלכתית ראוייה לאחר שאלמד את הנושא לפני ולפנים, ואפילו לא אתעצל להתייעץ עם תלמידי חכמים נוספים כדי להעמיד את האמת על תילה בנויה כנאה וכראוי לטושואלי שלנו. ביד רועדת הגיש ראש הקהל את המעטפה לפישטו באצ"י, והמשלחת המכובדת קמה לצאת מהבית, לא לפני שאיחלו לו בלבביות שיצליח להשיב כראוי על השאלה ההלכתית, משום שעניי כל טושואלי נשואות אליו. לאחר שיצאו מהבית הוזדרו פישטו באצ"י לפתוח את המעטפה בידים רועדות מיראת הרוממות. הוא שלף במהירות את כתב השאלה ההלכתית מתוך המעטפה וקרא אותו בשקיקה. וזה מה שהיה כתוב לפניו:

שאלה, מה דינו של בן פקועה שנולד מהול לפני עלות השחר בע"ש בה"ש לגר תושב שמתו אחיו מחמת מילה שלא בזמנה ברשות היחיד בלי כוונה להזיק בשוגג הן על ידי עצמו והן על ידי כל דאלים גבר שיש בו ולא בשלוחו מחצה על מחצה ביודעין שנטבלו במדרס מי פירות גינוסר בזולשפט בן דורסאי והוזמו לפני גמר דין רודף על מנת כאומר פלגין מעכשיו לאחר דין ורגל קלוטה כמי שהונחה בחצר הבעלים שנשחטו והודחו בלח ששהה מע"ע בסניא דיבי לאחר יאוש למפרע ברוב ישראל שאינו ניכר בדופן עקומה ששאל מעכו"ם הדיוט שקנה שביטה בכורת שאין לה תוך מלגו ומלבר קמצא בימין מחוץ לנהרא נהרא ופשטיה בזמן הזה או למעלה מן הטבע במבוי המדולדל שלא היה בעולמו להכעיס נ"ט בר נ"ט בכי יותן בב"א לסירוגין.

פישטו באצ"י נשם עמוק עמוק, פעם ועוד פעם, גילגל את כל עיניו אנה ואנה, גירד באצבע ידו הימנית את לחיו השמאלית, הביט פעם נוספת בשאלה שלפניו ושוב נשם עמוק עמוק בכל עוצמת השאיבה של שני נחיריו בו זמנית. כך עמד במקומו במשך דקות ארוכות והביט ניכחו בעיניים משתאות, בלי להתייחס לרעד הגובר ברגליו - עד שהתחיל להרהר בליבו אולי בכלל לא כדאי לי להיות אבי"ד. וכך בעודו מביט בבעתה בשאלה ההלכתית הסבוכה שהונחה לפתחו, נשכב על הכורסא וביקש את נפשו לישון.

יהודי הונגריה רגילים לספר מעשה ידוע שהיה במחוז ההונגרי טושואלי על הגבול הסמוך לאוסטרו-צ'כיה לפני מלחמת העולם הראשונה. באותם ימים היה בטושואלי יהודי נכבד ששמו יצא לתהילה בכל רחבי הונגריה כעשיר מופלג ביותר ובעל חסד עצום, שמו היה מיכאל פישטו, או כפי שנהגו לקרוא לו בחיבה פישטו באצ"י. ויהי היום ולפתע פתאום נפטר בטושואלי הגאון ר' אביגדור צונליטש, בעל ה"פני אביגדור" צ"ל, שהיה אבי"ד טושואלי במשך כמעט למעלה מארבעים שנה והיה נערץ על כל תושבי טושואלי ואף יצא שמו לתהילה במחוזות שמחוץ לטושואלי. בחלוף ימי האבל פרצה סערה נוראה בטושואלי, לאחר שאותו עשיר ר' מיכאל פישטו, ה"ה פישטו באצ"י, פנה לראשי הקהל והציע את עצמו, לא פחות ולא יותר, להיות אבי"ד טושואלי במקום ה"פני אביגדור" הנערץ שהלך לעולמו ולא השאיר אחריו יורש ראוי. ראשי הקהל לא ידעו את נפשם ואת נפש המוני הטושואליים מרוב מבוכה. מצד אחד היתה להם הכרת הטוב מרובה לר' מיכאל פישטו שפזר נתן לאביונים ביד פתוחה ובנפש חפיצה ורבים השיב מחובות וממצוקה. אך דא אקא, כמו שאומרים ההונגרים, אותו עשיר ובעל חסד מופלג ר' מיכאל פישטו היקר, לא רק שלא היה למדן מופלג, אלא היה מופלג בעם-הארציותו. ככל שקופתו היתה מלאה בעושר רב וככל שליבו היה מלא באהבת בריות ונכונות לגמול חסדים בלי שום מגבלה, כך היה ריק לגמרי מכל שיג ושיח בעסק התורה. אמנם, ככל שהיה בור וע"ה, כך השתדל מאוד להקפיד בשמירת כל מיני מנהגים והידורים שראה בבית אבא. כמו למשל: היה מקפיד מאוד לבצוע את החלה בשבת בדיוק במקום שסימן קודם לכן את מקום החתן, היה מוריד את המשקפיים ומקרב את החלה לעיניו ומעיין בה היטב היטב כדי למצוא בדיוק בדיוק את מקום החתן בלי לסטות ממנו ימין או שמאל כי הוא זה; היה מקפיד שלא להביט בידי הכתנים גם כשביברכו ברכת האורח או ברכת אשר יצר; בקידוש לבנה בעת אמירת "כשם שאני רוקד כנגדך" היה מנתר לגובה שיעור קפיצה לחומרא, בשילוב הושטת רגל קדימה כברי קוד הורה; בעת אמירת "וזאת התורה" בשעת הגבהת הס"ת, היה מותח את אצבעו הקטנה ומקפיד לכוון את קצה האצבע בדיוק לכיוון אותיות הס"ת; בעלינו לשבח בעת אמירת "שהם משתחוים להבל ולריק" היה יורק לארץ מלוא שיעור יריקה, תוך כדי נהימת "טפוי" נחרצת שאינה משתמעת לשתי פנים; באמירת סלח לנו בשמו"ע היה מכה בחזהו שתי מכות נמרצות שיש בהם כדי להשמיע בומים אדירים לאוזניו ולאוזני שכניו לספסלים הקרובים והרחוקים, ועוד כל מיני כהנה וכהנה דקדוקי הנהגה - אבל מה לעשות, עם כל זה, היה ע"ה מהודר, שאפילו היה מקפיד מאוד שלא לשקר בשבת עד זמן צאת השבת גם לשיטת ר"ת.

התלבטו ראשי ק"ק טושואלי: מה עושים? מצד אחד היתה הכרת הטוב עצומה לר' מיכאל פישטו, אך מצד שני, למנות את פישטו באצ"י לאבי"ד טושואלי?!! נו, אמת!! יש גבול. מה עושים? חשבו חשבו חשבו עד שהגו רעיון יצירתי שיש בו כדי להרתיע את פישטו באצ"י בעצמו מליטול על שכמו את תואר אבי"ד טושואלי, שמתאים לו כמו נזם זהב לאף קלוטה. לאחר שהשלימו את יצירת הרעיון שהגו, הם ניגשו לביתו בדחילו ורחימו, התפללו בליבם שלא תצא חלילה תקלה מתחת ידם ונקשו בדלת. פישטו באצ"י פתח את הדלת בחלוק משי כתום כמנהג בעלי בתים חשובים שם, והתרגש לראות את המשלחת הכל-כך חשובה עומדת בפתח. כמובן

שו"ת

במגילה ששמו הפרטי של חרבוניה היה גרשון משולם?
ג - כמה בנים היו להמן אחרי שתלו את עשרת בני המן? ד - מי מלך בכוש לפני אחשורוש? ה - למה לא תולים את אזני המן, הרי אזני המן היו תלויים? ו - מה המקור לדברי מדרש 'פתשגן הכתב' שאומר 'עץ חמישים אמה שתלו עליו את המן היה שקוע ג' אמות בקרקע ולאחר שהשתרש צמח לגובה חמישים אמה מלבר'?! ז - כמה שוקל 'עשרת אלפים ככר כסף' שהציע המן לאחשורוש? ח - מדוע לא מחמירים ללכת יחפים בפורים משום פורים כיפורים?

תשובות: א - כתוב שהיהודים נענשו על שנהנו מסעודתו של אותו רשע. אפשר ליהנות מסעודה בלי דת? ב - וגם חרבוניה, ר"ת של 'יגוס' וגרשון משולם. ג - כמו שהיו לו לפני שתלו אותו, רק שהם היו תלויים. ד - משה רבינו מלך בכוש כאלף שנים לפי אחשורוש (תנחומא, שמעוני). ה - אכילת אזני המן היא כנגד האזניים של לפני התלייה ולאחר האכילה כבר אי אפשר לתלות. ו - אין כזה מדרש. ז - יש דעות שונות כמה שוקל ככר. החל מדעה הסוברת כי משקל ככר הוא כעשרים וחמש ק"ג ועד לדעה הסוברת שמשקל ככר ששים ק"ג. ז"א המן הציע בין מאתיים וחמישים טון כסף (עשרים וחמש כפול עשרת אלפים) לבין שש מאות טון כסף (ששים ק"ג כפול עשרת אלפים). ח - משום שמצוות הפורים אינה נוהגת בגלג.

ארור המן לברוך מרדכי, ממילא לא שייך לקיים בזה טועמיה לפני שהגיע זמן קריאת ברוך מרדכי וארור המן. אינ' י"ל דלא שייך בזה טועמיה משום שע"י טעימה בלבד אי אפשר להגיע למצב של לא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן, והווי הסעימה לבטלה.

שאלה: האם יש עניין לשתות חמישים כוסות יין פורים כנגד חמישים אמה? **תשובה:** עדיף לתת מאה עשרים ושבע מתנות לאביונים כנגד מאה עשרים ושבע מדינות. (עיין "פני אביגדור" מאמרים ומנהגים)

שאלה: האם אפשר לשלוח מנות במתנה ע"מ להחזיר? **תשובה:** בוודאי שאפשר. אבל צריך לברר אם יוצאים בזה ידי חובה.

שאלה בחושן משפט: א - פיל השותפין שבלע כפיפה מצרית שנייה ששייכת לתפוסת הבית והבכור היה מודר הנאה מכפיפות. אבל בזמן הבליעה הבכור נשאל אצל חכם על הנדר, ולאחר הבליעה התברר שהחכם היה אחד השותפים בפיל, שעשה את הפיל אפותקי לחוב שהיה לו אצל אחד האחים הפשוטים שגירש את אשתו ואין בידו לשלם את כתובתה ויש ספק אם הגירושין היו לפני או אחרי הבליעה. האם החכם יוכל ליישב בין שני הבכור לפשוטים או הווי נוגע?

חידות פורמיות: א - מניין שהיהודים אמרו דברי תורה בסעודת אחשורוש? **ב -** היכן אפשר למצוא רמז

שאלה: מכיוון שהאשה מתקדשת במתנה שנותנת לאדם חשוב ב"ההיא הנאה" שהוא מקבל ממנה, האם האדם חשוב יכול לצאת ב"ההיא הנאה" שקידש את האשה גם ידי חובת מתנות לאביונים? ואם נאמר שא"א באותה פרוטה גם לקדש וגם לקיים משלוח מנות - יש להסתפק, בלא קידושין, אם אדם חשוב מקבל מתנה מאביון אם יוצא בזה ידי חובת מתנות לאביונים משום ההיא הנאה שיש לאביון בהסכמת החשוב לקבל ממנו? ואם נאמר שמתנות לאביונים אפשר לקיים רק בנתינת מה שמצמצם את האביונות של המקבל - עדיין יש מקום להסתפק אם אדם לוקח אביון טרמפ בפורים האם מקיים בזה מתנות לאביונים שהרי הנסיעה בטרמפ מצמצמת לו את האביונות משום שהיא חוסכת ממנו תשלום לאוטובוס או מונית? ואם נאמר שאי אפשר לקיים מתנות לאביונים במניעת הוצאה כספית מהאביון - עדיין יש להסתפק אם אפשר לקיים מתנות לאביונים בפריעת חוב של האביון במכולת וכדו' או אפילו מחילת חוב שהאביון חייב לנות עצמו? ואם כן, האם אפשר לקיים גם כשהאביון לא יודע בפורים שחובו בוטל?

שאלה: האם יש עניין להתחיל לשתות יין לפני פורים משום "טועמיה", ואף שכל עניין "טועמיה" נאמר רק על שבת, מ"מ האם יהיה בזה קיום "טועמיה" באופן של אינו מצווה ועושה? **תשובה:** מכיוון שכל עניין שתיית היין הוא כדי לקיים עד דלא ידע בין

מכתב שנשלח ממלמד בת"ת פני אביגדור:

מה מוכרים במשנת-יוסף וגם מה המבצעים בייש. לא לכתוב בדיחות – הן לא מצחיקות אותי. לא להכניס מכתבים עמוק למשלוח – זה מקשה עלי למחזר אותו הלאה. שנה שעברה לימדתי בנים של מנכ"ל המוסדות ושל מעדניות 'בואי חלה' – התרגלתי לרף גבוה. יש לי כבר קופסאות לטישור, ספלים לכל כיור, כמות יפה של שעוני קיר, מלחיות וכלים למים אחרונים. הויתרתי עדיין לא מלאה. למביאים שוברים לחנויות – נא לוודא שיש תוקף ארוך. לא לשלוח צ'קים – החשבון שלי מעוקל ואני עובד רק עם מזומן. לא לשלוח לי ספרים אני לא חתן בר מצווה והארון שלי ב"ה מלא וגדוש. מסתובבות אמירות בנוסח "העיקר לכתוב ברכה מעומק הלב" – זה לא נכון, העיקר מה מביאים עם הברכה. בברכת פורים-שמן.

היכן ניתן להשיג את העלון

הנ"ל: עוד בראשון לציון: ברח' דרור 21 /חפץ חיים 1, מניין 'בני תורה', חיידר ראשון לציון. באלעד: בישיבת כנסת יחזקאל ובישיבת הר"ן ע"י רבי יואל פינהנדר שליט"א. עוד באלעד: בבית הכנסת עמק ההלכה ע"י המלמד המסור והצדיק רבי יצחק רבי שליט"א. בצפת: בהיכל ישיבת צפת ע"י האיש שקידש שמים ברבים בצפת רבי אברהם לויסון שליט"א. העלון יחולק גם במניין הנץ שע"י איילת השחר. בקרית אתא: בבית הכנסת מאקווא ירושלים 3 כמ"כ ניתן להשיג אצל האדם הגדול בתורה ובחכמה רבי אלחנן וסרמן שליט"א. בכולל 'כתר תורה' בביהכ"ז המרכזי בשכונת בישבי בקרית אתא. ברמת השרון אצל האיש שקורא הכי ברור והכי מהר מגילה (12 דקות) רבי דניאל פוסטבסקי שליט"א בבית הכנסת מורשת אבות וכן בבית הכנסת גאולת ישראל וכן בבית הכנסת וכולל הוד צבי. בחדרה בכולל אדרת אליהו בראשות הג"ר נתנאל יקותיאל רחוב הגדוד העברי 13. בעפולה בביהכ"ז נצח ישראל בשכונת עפולה ילית או אצל האיש שכל הזמן בעליה רבי אהרן קולדצקי שליט"א. ביד בנימין: בישיבת דרכי איש אצל הבחור המפורסם שמכבד את השם מגורו המתמיד הוותיק רבי ישראל מאיר נידאם שליט"א. בעכו: רחוב גיבורי סיני 32 על הסטנדר בכניסה לישיבה. בחולון: בכולל ערב שע"י ביהכ"ס מטה משה של ר' בצלאל בן שלום שליט"א אצל הצדיק היקר רבי יקיר סימן טוב שליט"א. בקרית מלאכי בישיבה אצל הבחור המופלא הבה"ח דובי הלל שליט"א. בכפר מנחם אצל הרה"צ טוביה גר שליט"א. בנהריה: בכולל תהילה ליד נהריה או בפאלון 0548437532. בארגנטינה: בקהילת שובה ישראל במקום המיועד לעלוניים. ובשכונת פלורס בישיבה של הרב דינעס. בשווייץ: שטיבל גור ציריך. בישיבת פיסנק בבלארוס ע"י רה"י.

ניתן להוריד את העלון בעמדות קול הלשון וכן את העלוניים של כל חמש השנים האחרונות. הדרכה: נכנסים לקול הלשון. מקישים על מאגר השיעורים/עברית/תנ"ך/קובץ גיליונות שלמה קולדצקי ומורידים מה שרוצים.

כמו"כ ניתן להשיג במייל: 456alon@gmail.com יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com

להשתתפות בהוצאות העלון לפנות: 0527633431 או ב'נדרים פלוס' - רשת הכוללים פרדס כץ-עלון, (שלוחה 2422). זכות הרבים תלוי במסייעים! אפשר לשלוח משם הודעות.

לכב' הורי התלמידים שיחי' הנחיות למשלוח מנות למלמדים תשפ"ד, לקראת ימי הפורים הממשמשים והמנהג שהתקבל לשלוח תשורה נאה למלמדים שליט"א. לפניכם כמה כללים נצרכים, מומלץ לתלות על המקרר ולשמור גם למתנות של סוף השנה. נא לא להביא יינות זולים – הם גורמים לכאבי ראש. לא לשלוח מוצרים דלי קלוריות או ללא סוכר – אני לא בדיאטה. גזירי נייר למילוי מדומה של תחתית הסלסלה הם הונאה גרועה - חוסו על היערות הכרותים. לא ללעוס רעיונות של יכספנו כחול' 'מוגש בחום' וכדו' – כבר פג התוקף כמה פעמים. במקום לשלוח תכשירים למניעת ריח לרגליים, עדיף להביא גרביים חדשות. לא לשלוח מתנות מהמבצעים של אושר-עד – קניתי לבד מה שהייתי צריך. אני יודע

ניתן להשיג את העלון בבני ברק: צמוד לכניסה לתלמוד תורה כתב סופר מצד שמאל של הכניסה, בקופסה בפניה בחצר ברחוב סוקולוב 23. ובביהמ"ד המרכזי מניין אברכים 'פרדס כץ' רחוב אבוחצירא 9, ובכולל 'מורשה ודעת' (בית כנסת הגדול) בספריה בקומה ראשונה (חברון) בכניסה המערבית בקרטון בארון למטה. וכן בשאר המקומות ואצל המפיצים הקבועים. אין לקחת יותר מעלון אחד בשום מקום ללא אישור. כמו"כ ניתן להשיג את העלון במדיעין עילית (לא כמות) החל מיום חמישי בכניסה לחנות ש.מ.ח. – שרותי משרד רחוב רשבי" 49. כן ניתן להשיג בהר נוף הגליל אצל רבי שמחה שולמן שליט"א שכל האנשים הכי צדיקים בדור עוברים לגור על ידו. כן ניתן להשיג בירושלים בישיבת מיר אצל האיש ששמחתו שלימה רבי דוד רוטשילד שליט"א. או אצל האיש הכי טוב שאני ועוד רבים מכירים אותו בתור האדם הכי טוב בעולם רבי אבי פרידנר שליט"א. עוד בירושלים בישיבת קמניץ אצל הבחור החשוב עדיו לגדולות בנש"ק רבי מיכאל זילברמן שליט"א. עוד בירושלים ברמות א משפחת בשארי רחוב לואי ליפסקי 42 דירה 5. עוד בירושלים ברמות ג' בית כנסת זכרון אברהם אצל האדם הצדיק שהקב"ה עמו בכל מה שעושה רבי אליהו בכרך שליט"א. בבית שמש אצל האיש שאחראי על כולל פורים הגדול בכמות ובאיכות בבית שמש רבי נחום זכריש שליט"א בבית הכנסת אור אליהו רמת בית שמש ג. וכן בישיבת מרן הגר"מ שטרנבוך - חבקוק הנביא 7 רמה ג'. עוד ברמב"ש ג' גם בבית הכנסת 'בית אביי' אצל הילד הצדיק והמופלא אלימלך הכהן גליק נ"י. בביתר: בישיבת ברכת מרדכי אצל הבחור החשוב והצדיק יהושע פרידמן במספר 0548500891. בנתיבות 'בית בוכריס'. ובבית יצחק, ובבית מהרי"ץ. בירושם אצל רבי מיכאל גולדנברג שליט"א האיש הישיבה והאוצר שבירושם. באופקים בבית כנסת שערי תפילה (פרויקט). עוד באופקים: לויפון רחוב חפץ חיים 33/2 אופקים אצל הבה"ח עדיו לגדולות ונצורות מרדכי גלושטיין שליט"א. בקרית גת בביהכ"ז שומרי אמונים ובבי"ח קרעטשנף מיום שישי. בחזון יחזקאל: בבית כנסת המרכזי. באשדוד: בבית כנסת החיד"א רובע ג אצל הצדיק מוזה הרבים הגדול רבי יצחק משענייה שליט"א בעוצם בישיבת נר זרח. ברכסים אצל התי"ח המושלם רבי יוסף המאירי שליט"א. ברעננה אצל משפחת זכאי רחוב נעמי שמר 9/5 טלפון: 052-6903395. בפתח תקווה בבתי הכנסת בגני הדר: אוהל אברהם. שירת מרים. קהל חסידים. בעש"ט צאנו ויוצאי חברון, ע"י רבי יואל פינהנדר שליט"א. וכן בישיבת אור ישראל וכן בישיבת עטרת שלמה. בראשון לציון אצל

ניתן להשיג את העלון בכתב גדול במייל הנ"ל.

טומאת כלים

טהרות בעיון אליבא דהלכתא

תורת הטהרה

סדרת השיעורים בהלכות טהרות הלכה למעשה

ז. כלי שניקב או שנשבר בשיעור המטהרו.

ח. כלי שקבעו בקרקע ולבסוף חקקו אינו מק"ט.

כלי מתכות

א. כלי מתכות מקבלים טומאה מדאורייתא אף בפשוטי כלי מתכות ואף בכלים שמקבלים ארבעים סאה ואינם מטלטלים מלא וריקן. [רמב"ם א, ט]

ב. האופן שבו אינם מקבלים טומאה הוא כאשר אין להם שם בפני עצמם כגון מכסה של סיר והיינו שאין לו שימוש עצמי רק בתור טפל לעיקר הכלי.¹

ג. גולמי כלי מתכות שעתידין לשוף ולשרטט אינן מקב"ט.²

ד. כלי מתכות שנטמאו ונשברו וחזרו ועשה מהם כלים חזרו לטומאתן הישנה מגזירת חז"ל.

כלי עץ עור עצם ושק

א. התנאי לקבלת טומאה הוא שיהיה להם בית קיבול³ ויהיו עשויים לקבלה⁴

ב. ושתגמר מלאכתו והיינו עשיית צורת הכלי אך אם נגמרה מלאכתו אלא שמחוסר שרטוט בזה יש חילוק בין עץ לעור ועצם שכלי עץ - מק"ט וכלי עור ועצם אינן מקב"ט. וכן עץ הנקרא אשכנז דינו ככלי עור שטהור כשמחוסר שרטוט.

ג. כלים הנ"ל אם אינן מטלטלים מלא וריקן טהורים כיון שאינן דומים דשק [רמב"ם פ"ג ה"א ופ"א ה"י]

ד. כלי שאינן מטלטלים אותו מחמת החלטת בני אדם לדעת הרמב"ם טהור ולדעת הרא"ד טמא אלא"כ יש איסור לטלטלו [פ"ג ה"א]

ה. פשוטי כלי עץ ועצם אינם מקבלים טומאה מדאורייתא כיון שאינן דומים דשק כיון שאין להם תוך אבל מקבלים טומאה מדרבנן וכדלהלן.

כלים המקבלים טומאה

ושאינם מקבלים טומאה

הקדמה

א. מן התורה אין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה ודינו ראשון לטומאה וכיון שראשון אינו מטמא אדם וכלים לכן אין כלי שני לטומאה מן התורה.

אמנם יתכן ג' אופנים שכלי יהי' אב הטומאה א. כשנטמא ממת. ב. כשנטמא בטומאת משכב ומושב ע"י הזב וחבריו. ג. כשיש בו צרעת.

ב. המינים המקבלים טומאת כלים הם מתכת, עץ עור עצם שק בגדים חרס, וכלי זכוכית טומאתן מדרבנן.

ג. המינים שאינם מקבלים טומאת כלים: כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה כלי עצם או עור שנעשו מדג או מחיה שבים או שנעשו מעצם או מעור העוף. וכן כלי פלסטיק גומי ניילון אינם מקבלים טומאה כיון שלא היו בפרשת כלי מדין.

ד. האופנים שהכלי לא מקבל טומאה אף שעשוי ממין המקבל טומאה:

א. כשנעשה לשמש עם הקרקע, חוץ מתנור וכירים שמק"ט מגזיה"כ.

ב. כשנעשה לצורך בהמה או לנוי.

ג. כלי שלא נגמרה מלאכתו כגון שמחוסר חקיקה (ולא היכא שמחוסר שפשוט שבוה תלוי בסוגי הכלים).

ד. כלי שהמעמיד שלו הוא דבר שאינו מק"ט.

ה. כלי שנעשה מתערובת של כמה מינים ורוב התערובת הוא מדבר שאינו מקבל טומאה.

ו. כלי המצופה בדבר שאינו מק"ט וי"א שאפי' מצופה בדבר המק"ט – טהור.

³ כלים פט"ו מ"א
⁴ רמב"ם ב, ד

¹ חזו"א יב. יד
² פ"ח ה"א

ו. פשוטי כלי עץ המשמש אדם ומשמשו - לדי' תוס' (סוכה כ.). והרשב"א (ח"א קצ"ה) והרמב"ן (ב"ב סו.) והיראים (תכ"א) מק"ט מדאו' ולדי' הר"מ (פ"ב ה"א) מק"ט מדר'.

ז. כלי המשמש כלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה ג"כ טמא מדרבנן לדי' הר"מ הנ"ל ולדי' תוס' נ' דטהור.

ח. כלי עץ רחב טמא מדר' לדי' התוס' (עירובין לא.) ולדעת הרמב"ם נ' דטהור.

ט. פשוטי כלי עור שאין עליו צורת כלי וראוי לקפלו לכלי לדעת הרמב"ם והראב"ד טהור ולדעת תו' [שבת ס"ג] טמא.

י. פשוטי כלי עץ עור ועצם הראויים למדרס מק"ט מדרס מדאו' [פ"א ה"י]

יא. לענין טומאת מת של חרב כחלל בשאר כלים שאין כלי מתכות נחלקו הראשונים.

יב. כלי עץ רך העשוי משיפה וגמי לדעת הרמב"ם טמא פ"א ה"י מדאו' ולדעת התוס' טמא מדרבנן ובגומי שהוא שרף היוצא מן העץ כ' החזו"א (מקוואות לקוטים סי' ז') דטהור מצד כלי קיבול כיון שאינו מן עץ וממילא כתב דגם המדרס שלו טהור כמדרס בכלי אבנים.⁵

יג. העושה משכב ומושב מעצמות ועור של חיה שבים תליא במחלוקת הרמב"ם [פ"א ה"יג] והתוס' האם צריך שיש במינו טומאה של כלי קיבול מדאו' כדי לטמאות מדרס בראוי למדרס או דכיון שיש במינו טמא והיינו בעצמות ועור בע"ח אחרים) זה כבר סיבה לכך שעצמות הדג יטמאו במדרס.

יד. נייר העשוי מעשבים אם אין לו בית קיבול טהור. [כלים פ"ב מ"ה וע"י ר"ש שם, רמב"ם שם פ"ב ה"א, וע"י תוס' שבת פ"ד א' ד"ה מפץ].

טו. ספרים אינם מקב"ט כיון שהם פשוטי כלי עץ (ואינם בכלל גזירת ספרים רק ס"ת ונביא בקלף).

ארונות ספרים

ארונות ספרים אינם מקב"ט כיון שהם כלי הבא במידה או משום שיש לו ארבעים סאה או משום שאין מטלטלין אותו.

כלי כסף בויטרינה - יכולים לקבל טומאה ואם נטמאו באוהל דין כאב טומאה או אפילו אבי אבות הטומאה אם נאמר שיש חרב כחלל דרך אהל (אמנם לדעת הרמב"ן אין דין הזאת ג' וז' בכלי שנטמא באהל המת)

ארון סגור - אינו נחשב צמיד פתיל ואף כשנעול במנעול אלא"כ יש דבק וכדומה והגרי"ש אלישיב אמר שהיום אין אנו יודעים בדיוק מה זה צמיד פתיל.

שולחן

רוב השולחנות נעשים מעץ ופשוטי כלי עץ לא מקב"ט.

אמנם כיון דק"ל דכלי עץ רחב שהוא משמש אדם טמא מדרבנן ממילא השולחן מקב"ט ואמנם זה רק טומ' דר' ואף אם נאמר דגם בשאר כלים יש חרב כחלל מ"מ לטמא אחרים באהל לא יהיה בכלי בעץ דעל זה יש משניות מפורשות ששאר כלים שנטמאו במת אין מטמאים באהל וילה"ס אם יש טומאת מדרס בשולחן וי"ל דלא שייך בזה טומאת מדרס כיון שאין רוב גופו נשען עליו כי וגם מצד שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו אמנם אם יש בשולחן מתכת או מסמרים שעומד על ידם טמא משום מעמיד בכלי מתכות.

סטנדר

הסטנדר מקב"ט מדרבנן מצד כלי עץ רחב מקב"ט מדרבנן, דהתו' בסוכה כתבו דכל היכא שיכול להניח עליו מדבר ולהשתמש מקרי כלי רחב לענין זה, ואם יש לו תא לספרים מקב"ט משום כלי קיבול.

ספה

ספה מקבלת טומאה כשטמא יושב עליה (מדרס וכד') וילה"ס אם נקרא כלי עץ העשוי לנחת ומסתבר שאינה נחשבת עשויה לנחת, כיון שמספיק כמה פעמים בשנה שיזינו אותה כמו שמצינו בשולחן שהיו מראים לעולי רגלים.

כסא מטה וספסל

כסא מטה וספסל וכן כל הראויים למדרס מטמאים טומאת מדרס מן התורה, וכן מטמאים בשאר טומאות י"א מן התורה וי"א מדרבנן. [ע"י תוס' ב"ב שם ותוס' מנחות שם, ורמב"ם שם, אמנם ע"י רמב"ם שם פכ"ג ה"א].

⁵ כיון שבוה גם התוס' יודו שלא אומרים דיש במינו טומאה כיון שזה יותר רחוק מכלי עץ כיון שאינו גדל על העץ אלא אצור בתוכו.

קופסת קרטון

קופסת קרטון מקב"ט משום כלי עץ כיון שמטלטל מלא וריקן.

כלי מתכות

א. כלי מתכות מקבלים טומאה מן התורה שנאמר (במדבר ל"א כ"ב) אך את הזהב ואת הכסף וגו'. [שבת ט"ז ב', רמב"ם הל' כלים פ"א ה"א].

ב. המתכות המקבלים טומאה הם זהב כסף נחשת ברזל בדיל ועופרת. [רש"י ר"ה י"ט ב' ד"ה וחכמים, וע"י אגרו"מ יו"ד ח"ב קס"ד].

ג. כלי מתכות בין יש להם בית קיבול ובין אותם שאין להם בית קיבול כגון הסכינים והמספרים מקבלים טומאה. [כלים פ"א מ"א, שבת ט"ז א', רמב"ם שם ה"ט].

ד. התנורים שלנו מק"ט דעשוי ממתכות.

מסמר פלדה

מסמר פלדה מסתבר שמק"ט כיון שנעשה ממין מתכות (חזק) אמנם אם מיועד להשתמש בו במחובר גם מעקרא קודם שקבעו אינו מקבל טומאה מדין תשמישו עם הקרקע.

מזגן ומנורת קיר

מזגן ומנורת קיר- כיון שכל שימוש ע"י מה שמחוברים לקיר י"ל דחשוב תשמישו ע"י קרקע וטהור אמנם מצד החיבור לחשמל אינו חשוב תשמישו ע"י קרקע כיון שאפשר לחבר לחשמל וכן המקרר טמא משום כך.

טלפון סלולארי

פלפון עיקר הכלי ממתכת אבל אם הוא מצופה פלסטיק אינו מקבל טומאה ממ"נ לדעת הרמב"ם משום שכלי מצופה אינו מקב"ט, ולדעת הר"ש משום שהולכים אחר הציפוי אמנם דעת הגר"א שלעולם הולכים אחר עיקר הכלי ואין טהרת ציפוי כלל.

שעון קיר

שעון קיר- תשמישו עם הקרקע ומצד הבטריה לא מסתבר שנקרא עיקר הכלי לענין שיחשב כלי מתכות הגם שבל"ז לא היה עובד

כלי חרס

א. כלי חרס שיש להם תוך מקבלים טומאה שנאמר (ויקרא י"א ל"ב) וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו גוי'. [רמב"ם הל' כלים פ"א ה"א].

ב. כלי חרס שאין להם בית קיבול כגון כסא שולחן ומנורה אינם שום מקבלים טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. [רמב"ם שם ה"ח].

ג. אין כלי חרס מקבל טומאה מגבו אלא מאוירו ואף שלא נגע הטומאה בדפנות הכלי מבפנים כל שנכנס לאוירו נטמא הכלי שנאמר וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו יטמא. [רמב"ם כלים פ"ג].

ד. כשם שכלי חרס נטמא מאוירו כך מטמא אוכלין ומשקין מאוירו ולא מגבו.

ה. אין כלי חרס מטמא כלים מאוירו.

ו. כלי חרס (וכן שאר הכלים) שיש לו תוך ונגעו משקין טמאין באחוריו נטמא מדרבנן מגזירת י"ח דבר וכן מטמא אוכלין ומשקין שנגעו באחוריו.

ז. תנור של חרס מק"ט אף אם מחובר לקרקע מגזיה"כ ואצלינו לא שכיח חרס אלא בתערובת חומרים אחרים.

כלי אבן

כלי אבן לא מק"ט ונפק"מ בסירים ומחבתות העשויים משיש.

כלי זכוכית

א. כלי זכוכית טומאתן מדרי' אטו כלי חרס כיון שברייתן מן החול ואין שורפין עליהם תרומה וקדשים דרק לחומרא טמאום מדרי' ולא לקולא.⁶

ב. ומטמאים בין מגבן ככלי מתכות ובין מתוכן⁷ ואין מטמאין מאוירן⁸ וי"א שמטמאין מאוירן.⁹

ג. פשוטי כלי זכוכית טהורים¹⁰.

⁶ וכן ר"ש פ"ב, מ"א פ"א ה"ה
⁷ ותו' בשבת ט"ז כ' דכלי זכוכית מטמאין מאוירן.
⁸ כנ"ל בהערה 24

⁶ ותוס' בשבת ט"ז כ' שעל טומאת תוכן שורפין תו"ק דדווקא על טומאת גבן שאינה בכ"ח לא שורפין אמנם בר"מ נ' שלא חילק.
⁷ וילה"ס אם בזכוכית צבועה ישתנה הדין, ונ' דלא פלוג רבנן.

כלי מטבח

כל כלי המטבח מקבלים טומאה, ואם היו באהל המת נעשו אב הטומאה, ואם נגעו באב הטומאה נעשו ראשון, וכן יכולים להיות שני לטומאה אם נגעו במשקים טמאים.

טומאת מדרס בכלים

א. כל הכלים המקבלים טומאה מדאורי' טמאים מדרס מדאורי' אפילו פשוטי כלי עץ עור ועצם, חוץ מכלי חרס. [שבת פ"ד]

ובלבד שיהיו ראויים ועומדים למדרס ולא יאמרו לו עמוד ונעשה מלאכתנו.

ב. כלי גללים, כלי אבנים, כלי אדמה, אינם מטמאים במדרס כיון שאינם בכלל הכלים המקבלים טומאה. [תו"כ רמב"ם פ"כ ה"ג, נדה נט.]

ג. מה"ט גם כלי פלסטיק וניילון כיון שאינם בכלל הכלים המנויים בפרשה וכן גומי הנעשה משרף האילן אינו מקבל טומאת מדרס. [חזו"א כלים כ"ג י"ח ומקוואות לקוטים ז']

ד. שטיח מקב"ט מדרס.

ה. מפץ העשוי מעצמות או מעור חיה שבים גם כן תלוי במחלוקת זו. [חזו"א שם]

ו. כלי זכוכית הראוי למדרס לדעת הרמב"ם [פ"א ה"י] מקבלים טומאת מדרס ולדעת הר"ש [כלים פ"ל מ"ד] אינם מקבלים טומאת מדרס.

טהרה במקוה

א. כל הכלים המקבלים טומאה מדאורי' יש להם טהרה במקוה חוץ מכלי חרס. [שבת פ"ד]

ב. כלי זכוכית שטומאתם מדרבנן לדעת הר"ש [פ"ל מ"ד] יש להם טהרה במקוה ולדעת הרמב"ם [פ"א ה"ג] אין להם טהרה במקוה.

השיעורים מתקיימים בביהמ"ד נחלת משה רח' מלצר 36 ב"ב, במוצ"ש בשעה 10. נא לא לסמוך על הנכתב ללא עיון במקורות. להערות וכן להקמת סדרת שיעורים נוספת באיזור מגוריד ניתן לפנות לטל 0527655009, כמו כן ניתן לקבל את השיעורים בדוא"ל: e036166932@gmail.com

ד. כלי זכוכית רחבים שאפשר להניח עליהם חפצים טהורים ואין להם טומאה דרבנן של כלי רחב [כלים פ"ל מ"א הטבלה].

ה. כלי זכוכית העשוי למשכב מטמא מדרס מדרבנן¹¹, ויש אומרים שאין מטמאים¹².

ו. כלי זכוכית שמקבלים ארבעים סאה טמאים חוץ משדה תיבה ומגדל שטהורים¹³ כשמקבלים מ' סאה.

ז. כלי זכוכית אין להם טהרה במקוה ככלי חרס [רמב"ם פ"א ה"ה].

ח. גולמי כלי זכוכית שעתיד לגמור מלאכתן טהורים.

בגדים

א. כל דבר הארוג בין מצמר ופשתים ובין משאר מינים הגדלים ביבשה נקרא בגד לענין טומאה. [שבת כ"ז א', רמב"ם שם ה"א].

ב. בגד הנעשה מעור מקבל טומאה [כלים פט"ז מ"ד סקורטא]

ג. מכנסיים נעליים גרביים וחולצה וחליפה וכיפה מקבלים טומאת מדרס ובתערובת סנטטי הולכים אחרי הרוב כל זמן שהמיעוט לא מעמיד.

ד. בגדים העשויים מניילון ופלסטיק אינם מק"ט או משום הגדל מן הים או משום שאי"ז א' מהמינים שהוזכרו בתורה.

ה. צעיף פאה או מגבעת יקבלו טומאת בגדים ולא טומאת מדרס כיון שאין רוב גופו נשען עליהם.

ו. בגד המקבל טומאה היינו דווקא כאשר נעשה ללבישה או לשימוש האדם ולא כשנעשה לנוי¹⁴ או להסתיר את האור כוילון¹⁵ וכדו'.

ז. כפפות נקראים בית קיבול ויקבלו טומאת כלים או טומאת אריג אבל לא טומאת מדרס כיון שאין רוב גופו נשען עליהם ודווקא היכא שנעשה להגן על האדם ולא היכא שמשמש לצורך הדבר שמתעסק עימו כגון שלא יפסד בזיעת ידיו שאז לא בא לשימוש האדם ואינו מקב"ט.

משקפיים

משקפיים מצד הזכוכית נקרא פשוטי כלי זכוכית ואינם מקב"ט אך כיון דקי"ל דאזלינן בתר המעמיד נלך אחרי המתכת ומקבל טומאה.

¹¹ פ"א ה"י

¹² ג"י הגר"א והזר זהב בתוספתא ב"ב פ"ז ה"ד ודלא כג"י הר"ם וער"ש ל"ד.

¹³ תוספתא ב"ב פ"ז ה"ג ור"מ פ"ג ה"ג

¹⁴ פכ"ח מ"ד

¹⁵ ביצה יב: דווקא משום שהשמש מתחמם כנגדו הא לאו הכי לא והאידנא אין הדרך בכך.

קונטרס

בארות יצחק**בעניני פורים****פורים שחל במוצ"ש – האם יש בשבת את****הגזירה ד"ש מא יעברנו ד' אמות ברה"ר"**

איתא בגמ' במגילה (ד', ב') דאין קורין את המגילה בפורים שחל בשבת, לרבה משום גזירה "ש מא יעברנו ד"א ברה"ר", ולרב יוסף מפני "שענינהו של עניים נשואות במקרא מגילה" כדי לקבל מתנות לאביונים, והרי אי אפשר ליתנם בשבת (לשו"א משום מוקצה, למהר"י אסאד משום דנראה כקנין בשבת, ולחזו"א ש מא יעברנו ד"א ברה"ר). ולירושלמי אין קורין המגילה בשבת מפני "שאין קורין כתובין בשבת" [משום ביטול בית המדרש. שבת קט"ו]. והמגילה היא מהכתובים. [והרמב"ם הביא רק את טעמא דרבה].

ולכא' איכא נפק' מ' רבתי בטעמים הנ"ל, לענין פורים שחל במוצ"ש, דהנה כתב השו"ע (סי' תרצ"ב סעי' ד') דבדיעבד אפשר לקרוא את המגילה מפלג המנחה, וז"ל: "מי שהוא אנוס קצת ואינו יכול לילך לבית הכנסת, וקשה עליו לישב בתענית, יכול לשמוע קריאתה מבע"י מפלג המנחה ולמעלה". ויש לדון האם השנה שפורים חל במוצ"ש אפשר לקרוא את המגילה בדיעבד (למי שהוא אנוס) מפלג המנחה דשבת (דבס"י רצ"ג כתב השו"ע דמי שהוא אנוס יכול להתפלל של מוצ"ש מפלג המנחה ולמעלה ולהבדיל מיד)? דלכא' תליא בטעמים הנ"ל דאליבא דרבה דאסור משום "ש מא יעברנו" לכא' אסור לקרוא את המגילה בשבת מפלג המנחה משום הגזירה דש מא יעברנו דהרי עדיין שבת ואסור מה"ל במלאכה.

ובאמת שכ"כ המג"א בס"י תרצ"ב סק"ו להלכה, דעל דברי השו"ע הנ"ל דבדיעבד אפשר לקרוא את המגילה מפלג המנחה כתב: דבפורים שחל במוצ"ש אסור לקרוא המגילה בשבת מפלג המנחה "דאין קורין המגילה בשבת", ובבלבושי שרד אסבר לן "דכיון דיום הוא ואסור במלאכה, אף שהתפלל, אסור לקרות המגילה ש מא יעברנו". עכ"ל. [ועיין בסמוך דהחת"ס פליג].

אבל לטעם דרב יוסף הנ"ל דאין קורין המגילה בשבת משום "שענינהו של עניים נשואות במקרא מגילה", זה שייך רק בקריאה ד"יום הפורים" דאיכא חובת מתנות לאביונים, ואז נושאים העניים את עיניהם, אבל לענין קריאה דלילה לא שייך כלל טעם זה, דהרי בלילה ליכא חובת מתנות, וא"כ שפיר אפשר לקרוא את המגילה דלילה [דמוצ"ש] ביום השבת מפלג המנחה. [ופשוט דבפורים שחל בשבת הקורא בליל שבת לא יצא כלל גם לרב יוסף, כיון דלא תיקנו כלל קריאת מגילה בשבת (מחמת הקריאה דיום) והקדימו את כל חובת הקריאה דלילה ויום - ל"ד, אבל לגבי קריאה דמוצ"ש דאיכא חובת קריאה שפיר יכול לקרוא אף בשבת אליבא דרב יוסף].

וכן לטעם של הירושלמי הנ"ל דאין קורין המגילה בשבת, משום דאין קורין בכתובים בשבת, זה שייך רק לענין קריאה דיום הפורים, אבל לגבי קריאה בשבת "מפלג המנחה" אין שייך טעם זה כלל, דהרי מן המנחה ולמעלה שפיר קורין בכתובים בשבת.

למג"א אסור לקרות המגילה בשבת מפלג המנחה - ולחת"ס מותר

הנה הובא לעיל דלמג"א פורים שחל במוצ"ש אסור לקרות המגילה בשבת מפלג המנחה, משום "ש מא יעברנו", כיון דאכתי הוי שבת דאסור מה"ל במלאכה.

אולם החת"ס (בגליון השו"ע ס' תרפ"ח) פליג על המג"א וס"ל דאפשר לקרוא את המגילה בשבת מפלג¹, דלא שייך בזה גזירה דרבה, כיון דרק "יחידים" שאנוסים קורין מפלג, ואין ה"ציבור" טרודים בקריאה, והרי בחובת יחיד ליכא גזירה דרבה כנודע מהר"ן (ר"ה כ"ט, ב') דהטעם דלא גזרו במילה ש מא יעברנו, דכיון דמילה היא חובת יחיד ואין הכל טרודים במצוה יזכירו לו שלא יטלטל ברה"ר. וכן ה"ברוך טעם" פליג על המג"א מה"ט.

ובדעת המג"א י"ל דס"ל דהקורא את המגילה בפלג לא חשיב חובת "יחיד", דהרי כלפי החיוב אין היחיד שונה מהרבים, [דאין הפשט דהרבים "פטורים" ממגילה, ויחיד שאנוס וקורא בפלג "חייב" במגילה]. דהיחיד והרבים חייבים שווה לגמרי, אלא דהיחיד בא לצאת קודם זמנה את החיוב שכל הציבור חייבים, בזה י"ל דחשיב חובת "רבים" דאיכא גזירה דרבה, דקרא במילה דאין על הרבים חיוב כלל וכלל, וכל החיוב הוא אך ורק על היחיד, בזה ס"ל להר"ן דליכא גזירה דרבה. ודו"ק. וצ"ל דהחת"ס והברוך טעם ס"ל דזיל בחר טעמא, דהרי הטעם דביחיד לא גזרו הוא משום דהרבים אינם טרודים ומדבר להו, וא"כ הוא הדין הכא דכיון דלמעשה אין הרבים "טרודים" בפלג המנחה לקיים מצות מגילה, ליכא גזירה דרבה דומיא דמילה. ודו"ק.

ובהג"א אמרי ברוך להגר"ב פרנקל על המג"א (ס' תרצ"ב סק"ו) ביאר בדעת המג"א [דאיכא גזירה דרבה ביחיד הקורא בשבת מפלג] אף דלענין מילה לא גזרינן על יחיד, דשאני מילה דמעיקרא לא גזרו בשבת [דלעולם הוא ביחיד ועל "יחיד" לא גזרו מטעמא דהר"ן], אבל במגילה דכבר איכא גזירה דרבה על "רבים", בזה איכלל גם היחיד ד"לא פלוג". וכ"כ החשק שלמה מגילה דף ה'.

¹ האם בשבת מותר להכות את המן

הנה יש לדון אליבא דהחת"ס והברוך טעם דמותר לקרוא את המגילה בשבת מפלג המנחה, האם כשקורא את המגילה בשבת מותר להכות את המן? בשעה שמזכירים את המן. הנה "ברעשן של פורים" פשיטא דאסור דהוי כלי המיוחד להשמעת קול, ואף הוא "מוקצה" ואסור בטלטול ככלי שמלאכתו לאיסור [ועיין בזה בביאור הלכה בס"י של"ח סעי' א' ד"ה אסור]. ולענין הכאה בידו: הנה השו"ע בס"י של"ח סעי' א' כתב "להקיש על הדלת וכיוצא בזה כשאנו דרך שיר מותר", והביאור הגר"א כתב דהעיקר בזה כדעת הירושלמי שמחמיר בזה, אך העולם נוהג להקל כדעת השו"ע". [ובארחות רבינו ח"א עמ' קס"ח הביא דהסתיפלע"ר זצ"ל החמיר כהגר"א]. נמצא דלשו"ע מותר להכות את המן בשבת, ולהגר"א לכא' אסור. אולם גם להגר"א יש עצה דלפוק בשינוי וכלאחר יד דמות גמ להגר"א כמש"כ הביאור"ל (שם ד"ה אבל). הפסקי תשובות (של"ח הערה 33) כתב "אמנם אם הדרך להכות ברגל אין זה שינוי, וכגון בעת מחיית עמלק, ולנוהגים להחמיר כהגר"א ימנעו עצמם מכך". עכ"ל.

עוד פלג המנחה - המגילה אינה מוקצה - ומפלג המנחה המגילה מוקצה

והנה מפלוגתא דהמג"א והברוך טעם הג"ל [אם שייך גזירה דרבה בקריאת המגילה מפלג המנחה בשבת], איכא נפק"מ גדולה לענין מוקצה, דהנה המשנ"ב (סי' תרפ"ח סק"ח) הביא דנחלקו הפוסקים האם ה"מגילה" היא מוקצה בשבת או לא, "הפ"ח אוסר לטלטל בשבת, וכמה אחרונים חולקים עליו ומתירים", ובשע"ת (תרצ"ג סק"ח) כתב דבאמת יתכן דליכא כלל פלוגתא בין הפוסקים, דהפ"ח דאסר לטלטל את המגילה קאי בפורים שחל בשבת, דאסור לקרוא את המגילה מגזירה דרבה, וכיון דאסור אדם בדיל מינה ומקצה דעתו, והפוסקים המתירים לטלטל את המגילה בשבת קאי על שאר שבתות השנה, וכ"כ החת"ס שם.

ומעתה יש לדון בפורים שחל במוצ"ש האם המגילה היא מוקצה בשבת שקודם לכן או לא, והנה לפי המג"א דאסור לקרוא את המגילה בשבת מפלג המנחה מגזירה דרבה, לכא' מפלג המנחה המגילה היא מוקצה, דכיון ד"אסור" לקרוא אדם בדיל מינה ומקצה דעתו, ולפי"ז נמצא: דעד פלג המנחה אין המגילה מוקצה, דומיא דשאר שבתות השנה שאינו זמן קריאה ומותר בטלטול, ומפלג המנחה שהוא זמן קריאה המגילה היא מוקצה כיון דאסור לקרוא בו מגזירה דרבה, אבל להברוך טעם דליכא כלל גזירה דרבה מפלג המנחה [כיון דהוי חובת יחיד], המגילה אינה מוקצה בשבת כלל, והוי כמו שאר שבתות השנה דאין המגילה מוקצה, ובאמת ש"כ החת"ס בגליון השו"ע סי' תרפ"ח דאליבא דהמג"א דאיכא גזירה דרבה בשבת מפלג המנחה, אסור לטלטל את המגילה בשבת, וז"ל "ולפמש"כ המג"א סי' תרצ"ב סק"ו יש לאסור גם ביום י"ג שחל בשבת". עכ"ל. [הוסיף החת"ס דאליבא דהפ"ח עצמו אין המגילה מוקצה מפלג, משום דהפ"ח עצמו חולק על ההיתר דהמ"א לקרוא מפלג המנחה וס"ל שאין קורין המגילה אפילו ביום חול מפלג המנחה. (הובא במשנ"ב סי' תרצ"ב), אבל מ"מ לדיון דקיי"ל כהרמ"א דאפשר לקרוא המגילה מפלג המנחה שפיר יש איסור לקרוא בשבת מפלג המנחה ונעשה מוקצה לדעת הפ"ח אליבא דהמג"א הנ"ל].

כהיום הזה שמצוים בירושלים בני פרזים, ומצוים ירושלמים בפרזים

אין המגילה מוקצה לכו"ע

הנה הפוסקים [הת"ס, מהצה"ש, קיצושו"ע] הסכימו עם הפ"ח דהמגילה היא מוקצה רק בפורים שחל בשבת, וכ"כ החי' אדם "אין קורין מגילה בשבת שמא יטלנו בידו ויעביר ד"א ברה"ר, ולפי שאסור לקרות בה באותה שבת, לכן אסור גם לטלטל אותה".

וראיתי בספר פורים המשולש להגאון ר' שריה דבליצקי זצ"ל שכתב שהיו שמצוים [בימינו] בשבת זו בירושלים ת"ו הרבה בני פרזים שבאו בער"ש מערי הפרזות לשבת בירושלים שלדעת כמה פוסקים פטורים מלקיים מצוות קריאת המגילה בט"ו [גם בכל שנה], וא"כ לדידהו שבת זו היא כשאר שבתות השנה, ושוב לא הוי מוקצה גם לבני ירושלמים, דדבר שאינו ראוי לבעוליו מחמת איסור כגון שדור מכבר לא נעשה מוקצה בשביל זה דהראיל ומותר לאחרים כמבואר במשנ"ב סי' שח סק"ע. [ואף דהרבה פוסקים ס"ל דבני פרזים שבאו לט"ו בירושלים חייבים דיני פרזים, מ"מ הא איכא ספק ספיקא, שמא פטורין ושמא אין ההלכה כהפ"ח].

ולכא' הוא הדין לענין הגידון הג"ל בפורים שחל במוצ"ש"ק, דלהמג"א המגילה מוקצה מפלג: דהיות שגם בעירות ה"פרזים" מצויים [בירכוזים החרדיים] בני ירושלמים [הבאים להתארח] שדעתם לחזור לירושלים במוצ"ש"ק, ואינם חייבים בקריאת המגילה דפרזים במוצ"ש, וממילא ליכא לגביהו כלל גזירה דרבה, ולגבם אין המגילה מוקצה [דומיא דשאר שבתות השנה], א"כ גם כלפי לבני פרזים אין המגילה מוקצה. וצ"ע.

הסתפקתי, לשיטת הפוסקים הג"ל ד"פורים [ט"ו] שחל בשבת" המגילה היא "מוקצה", מה הדין בכרך שהוא ספק אם הוקף חומה בימי יהושע או לא, דקורין בו בט"ו רק "מספק" - האם המגילה היא מוקצה או לא? ואולי יש לצדד: דאף דספק מוקצה לחומרא, שאני הכא דשורש הספק אינו המוקצה אלא האם על אותו כרך המסופק איכא גזירה דרבה מספק או לא, וכלפי הגזירה לכא' זה "ספק דרבנן", וספק דרבנן לקולא, וכיון דהכרענו דליכא גזירה דרבה ממילא המגילה אינה מוקצה. וצ"ע.

* * * * *

שור של ישראל שנגח את הסוס שמרדכי רכב עליו – האם חייב או לא?

חביב היה על אמו"ר זצ"ל בהיותו מרביץ תורה לתלמידים, לקשר את עניני המסכת הגלמדת לעניני המועדים, וכשלמדו מסכת בבא קמא בבישבה, שאל את התלמידים לו יצויר שהסוס שמרדכי רכב עליו היה "מזיק", מי היה חייב בתשלומין, האם "אחשורוש" שהוא בעל הסוס, או "המן" שהוא כעת "השומר" על הסוס, או שמא "מרדכי" שרכב על הסוס..., והדברים נדפסו בספרו "**משולחן גברה**" מועדים (ח"ב עמוד קפ"ג) עיי"ש.

ולכא' יל"ע אמאי המן נעשה "שומר" הרי לא קיבל עליו שמירה ואחריות נזיקין? וצ"ל דכיון שהסוס נמסר לידו בציווי המלך לעשות עמו כך וכך - וחייב לעשות כן - חשיב דהחפץ עומד תחת רשותו, וכבר נודע לשון התוס' בב"ב נ"ו, ב' דשמירת נזיקין תליא ב"מי שבידו לשומרה", ומעתה מסתבר דבאמת רק המן היה חייב בשמירה ולא מרדכי, ראשית: דהרי הסוס הופקד בידו ע"י אחשורוש [ויאמר קח את הלוש ואת הסוס...], וגם דבשעת התהלכה המן היה "המנהיג" של הסוס וכיון דתליא ב"מי שבידו לשומרה" מסתבר דחויבא רמי על "המנהיג" של הסוס, ולא על ה"רכוב", דאין ביד הרכוב לשומרה כהמנהיג.

אולם התעוררתי לספק חדש: מה הדין ראובן שהיה שומר על שור של גוי² ושור של ישראל נגח, האם בעל השור חייב או לא? דמצד אחד י"ל דהוא פטור דהרי השור הוא של "גוי" וקיי"ל דהמזיק שור של גוי פטור (בב"ק ל"ז, ב'), מאידך י"ל דחייב כיון דהשור נמצא כעת תחת "אחריות" של ישראל ממילא חשיב דהזיק שור של "ישראל". - וכדוגמת מרדכי הצדיק שרכב על סוס של גוי... דנביח דמרדכי הצדיק היה שומר על הסוס - ושור של יהודי משועשן הבירה היה נוגח את הסוס - דיש להסתפק האם בעל השור היה חייב או לא? דמצד אחד הרי הסוס עצמו הוא של "גוי" [אחשורוש] ושור של ישראל שנגח שור של גוי פטור, מאידך י"ל דכיון דהשור כעת באחריות של ישראל חשיב דהסוס של "ישראל".³

והנה לר' שמעון ד"דבר הגורם לממון כממון" פשיטא דחשיב מזיק שור של "ישראל" וחייב, דהרי השור גורם לממון להיפטר מלשלם לגוי. וכל הספק בזה הוא אליבא דרבנן דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי, וכמש"פ הרמב"ם פ"ב מגביהה"א.

² ואף דאין שמירה לעכו"ם (שו"ע חו"מ סי' ש"א), אבל ע"י קנין שפיר נעשה שומר כמבואר במשנ"ב הלכ' פסח סי' ת"מ סק"ב, ובשעה"צ הביא מהגרעק"א דלענין פשיעה גוי בקבלה בעלמא בלי קנין.

³ **והנה בציור הפוך:** אם הסוס שמרדכי רכב עליו היה מזיק שור של ישראל, בזה נראה פשוט דאם הסוס הוא תם דמשלם חצי נזק - אף דהסוס בעצמותו שייך לגוי וגוי גם בתם משלם נ"ש (כדתנן בב"ב ל"ז, ב'), משום דבנזיקין המחייב אינו הבעלים האמיתי בחו"מ, אלא מי שחייב בשמירתו חשיב כ"בעלים" לענין זה, "דלענין נזיקין אקרו בעלים כל מי שבידו לשומרה" (לשון תוס' בב"ב נ"ו, ב'). [וכהנחש בבישבה: דהוא בעלים על ה"הזיק" אף דאינו בעלים על "המזיק"]. וכיון דלענין חיוב נזיקין חשיב מרדכי כבעלים [לחצו דנתייב בשמירת הסוס] מסתבר דחשיב שור של "ישראל" שהזיק דמשלם ח"נ ולא שור של גוי דמשלם נ"ש.

והנה כשזאלתי בבית מדרש, נתקיים באותה שעה המקרא "את והב בסופה"... היו שטענו בתקיפות דכיון דהשור בעצמותו שייך "לגוי" - חשיב כשור של ישראל שנגח "שור של גוי", אף דהשור עומד תחת אחריות של ישראל. והיו שטענו דכיון דהשור כעת עומד תחת אחריות ושמירה של "ישראל" - חשיב כשור של ישראל שנגח שור של ישראל וחייב.

ראובן שהיה שומר על חפץ של גוי, ונאבד מהשומר, האם חשיב אבידת "ישראל" או חשיב אבידת "גוי" כיון דהחפץ בעצמותו שייך לגוי?

ובאמת שהגרעק"א הסתפק בזה לענין "השבת אבידה": דהנה קי"ל דאבידת גוי מותרת, והסתפק הגרעק"א ראובן שהיה שומר על חפץ של גוי [באחריות], ונאבד ממנו החפץ, האם על המוצא יש חיוב השבת אבידה? דמצד אחד החפץ עצמו הוא של גוי, ואין חיוב השבת אבידה לגוי, מאידך י"ל כיון דהחפץ נמצא באחריותו של ישראל חשיב אבידה של ישראל, דמציל את ישראל מהפסד שלא יצטרך לשלם לגוי עבור החפץ. דהגרעק"א פשיטא ליה דחשיב "אבידת ישראל", אולם הביא דברי ישראל נ"י מקאליש צידד דליכא חיוב השבה כיון דהחפץ עצמו הוא של "גוי" - אף דהוא באחריות של ישראל.

וזה לשונו הוזב של הגרעק"א (ב"מ כ"ב): יש לדון ראובן שהיה שומר של נכרי וקבל עליו אחריות שמירה, ונאבד ממנו חפץ, היה נלענ"ד שיש על המוצא חיוב השבה. אף דגוף החפץ של נכרי. מ"מ הוא מציל ישראל מן ההפסד שלא יצטרך לשלם, לא מבעיא לר"ש דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי הוי החפץ ממון הישראלי. אלא אפי' לרבנן היינו עשויים של השומר. אבל מ"מ הוא מציל הנכסים של ראובן שלא יתחייבו לשלם. כך היה נלענ"ד בסברא בפשיטות גמור. אמנם חבירי ידידי הרב מו"ה ישראל נ"י מפקפק בדבר דמ"מ י"ל לרבנן דר"ש הך חפץ לא מקרי אבידת אחר. וצ"ע לדינא. [הובא בפתחי תשובה חו"מ סי' רס"ו].

והנה יש לנו פשיטות מדברי הגרעק"א דהמזיק שור של גוי הנמצא באחריות של ישראל דפטור, דלא מבעיא לר' ישראל דהמוצא חפץ של "גוי" שאבד משומר "ישראל" אינו חייב בהשבה - כיון דגוף החפץ שייך לגוי, דהוא הדין המזיק שור של גוי שנמצא באחריותו של ישראל - פטור - כיון דהבעלים של השור הוא גוי. אלא אפי' להגרעק"א דהמוצא חפץ של גוי שעומד באחריות של ישראל - חייב להשיב, זה רק בהשבת אבידה דיסודה להציל מהפסד, וכיון דיש להישראל "הפסד" [אפילו בגרמא] מהאבידה - איכא מצות השבת אבידה. אבל חיוב מזיק הוא רק למי שהזיק לו גוף החפץ שבבעלותו, ולא למי ש"נגרם" הפסד מהדבר, להא דקי"ל דדבר הגורם לממון לאו כממון. [אולם זה פשוט דאין לישראל שהופסד, זכות טענה על בעל השור למה לא שמרת על השור מדין השבת אבידה - להציל אותי מהפסד לא לשלם לגוי - דפשיטא דליכא זכות תביעה על קיום "מצוה" כמבואר ב"משנה ברורה" סי' תמ"ג סק"ב חו"ל "לא מצינו שמחוייב לשלם מי שאינו משיב אבידה". עכ"ל].

הנ"ל תליא האם יסוד הפטור בשור של גוי הוא מ'רעהו' או משום 'קנס'?

נמצא: דשור שנגח - שור של גוי - שנמצא תחת אחריות שמירה אצל ישראל, לר"ש דדבר הגורם לממון כממון חייב דחשיב שור של ישראל. אבל לרבנן דס"ל דדהגל"מ לאו כממון לכא' הוא פטור כיון דגוף השור של גוי. אולם חשבתי דאולי זה תליא בפלוגתא הראשונים והאחרונים ביסוד הפטור דשור של ישראל שנגח שור של גוי - למסקנת הגמ' בב"ק ל"ח, האם הוא מקרא ד"רעהו" ולא עכ"ס. או דהפטור מצד "קנס" שהפקיר ממון מקרא ד"עמד וימודד ארזין", או מקרא ד"הפגיע מהר פארן", [ותליא כנודע בחילופי הגרסאות בין המהרש"א והמהרש"ל שם בתוס']. והנה אם הפטור משום "רעהו" לכא' שור של גוי שנמצא באחריות ישראל - פטור - דהרי השור בבעלות גוי ואי"ל "רעהו" [דחיוב אחריות לא משווי להו כבעלים לענין חו"מ] אלא לענין בל יראה, ואכילת תרומה לבהמת כהן. אבל אם יסוד הפטור הוא מחמת "קנס" לגויים - דיפסידו שורם, לכא' בשור של גוי שנמצא תחת אחריות ישראל, דאין הגוי נקנס מכך אלא אדרבה היהודי הוא זה שמפסיד מכך, מסתבר דבכה"ג ליכא את הפטור דמזיק גוי.

המפקיד סוס ביד זקן בן 95 - האם שייך לומר ד"נכנס תחת הבעלים"...

וקצת בבדיחותא: הנה כתבנו לעיל דאמו"ר זצ"ל בספרו "משולחן גבוה" דן לו יצויר דהסוס שמרדכי הצדיק רכב עליו היה מזיק מי היה חייב האם מרדכי. או המן. או אחשוורוש. ולכא' קצת תמוה איזה צד יש לחייב את אחשוורוש בתשלומין, הרי נתבאר לעיל שהמן היה השומר על הסוס והא קיי"ל בב"ק מ"ד, ב' ד"ל כל השומרים נכנסו תחת הבעלים"? ונראה ליישב ע"ד צחות: דהנה מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל עשה חשבון (ב'טעמא דקרא' מהדו"ה, אסתר) דהמן בשעת התהלכה היה בן 95. והנה הטעם דהבעלים פטור על בזקי השור היכא שמסר את השור לשומר, הוא רק משום דהעמיד "גברא בחרקאי" [עיין בחי' רבינו חיים הלוי הל' בזק"מ], ולכא' להעמיד קשיש בן 95 לשמור על סוס גדול (שמרדכי עלה עליו רק בעזרת המן), לא חשיב דהעמיד "גברא בחרקאי", וא"כ חשיב אחשוורוש פושע בשמירת הסוס ידידה. וצ"ע לדינא. ע"ד צחות כמובן.

איך בתו של המן טעתה שמרדכי הולך לפני הסוס ומכריז 'ככה יעשה' וכי לא הכירה 'בטביעות עינא דקלא' שאביה מכריז?

חשבתי, דלפי הגר"ח קצ"ל דהמן היה בשעת התהלכה בן צ"ה, מיושב הערת ה"בן איש חי" בבן יהודה מגילה ט"ז, דהקשה איך בתו של המן טעתה וחשבה דמרדכי הולך לפני הסוס ומכריז: ככה יעשה וכו', "וכי אינה מכרת בקולו של אביה"? ולהגר"ח קצ"ל שהמן היה זקן בן 95 יתכן דאותם שהיו על גג בתיהם לא שמעו אותו כלל... [עיין ברמב"ם פ"ג מכלי המקדש ה"ח]. אולם ה'בן איש חי' ת"ו וז"ל: "נראה לי כי מחמת שהיה מכריז בכמה מבואות ניהר גרונו ונשתנה קולו, ונמצא אדרבה הקול הטעה אותה שאין זה אביה, וגם מפניו לא הכירה אותו, כי הוא מחמת ברשתו היה מרכין ראשו ופניו כלפי קרקע, ולכן לא הכירה אותו מפניו, כי לא היתה רואה פניו". עכ"ל. [והגר"י זיכל שליט"א הוסיף "אפשר על זו הדרך לתרץ שבכוונה שינה המן את קולו כמו שהסתיר את פניו כדי שלא יכירוהו"].

בהערת מרן החזו"א זצ"ל אמאי המן העדיף לרכב על סוס זקן?

הנה המן השיב לאחשוורוש: מי שהמלך חפץ ביקרו "יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך" ואיתא "בתרגום" דהמן הציע שיביאו את הלבוש שלבש המלך ביום שהכתירוהו למלוכה, וכן את הסוס שרכב עליו באותו יום של הכתרה, וזה מתפרש במש"כ אשר לבש בו המלך, היינו במה שבו נעשה הוא למלך, וכן אשר רכב עליו המלך. ומטו דהקשה מרן החזו"א זצ"ל דמסתמא ביום הכתרתו של אחשוורוש לקחו סוס במיטב כוחו ומיטב שנותיו להרכיב את המלך ביום שזכו, והיינו סוס שעומד בחצי ימיו, וא"כ עתה שכבר עבר שתי עשרה שנה א"כ הזקין הסוס טובא, וא"כ מה סלקא דעתא דהמן לקחת סוס זקן לרכיבה ברחובות העיר. [עיין מש"כ לתרץ בזה ב"שומר אמת" עה"ת עמ' ש"מ].

ונראה ליישב ע"ד צחות, דלמבואר ב'טעמא דקרא' דהמן היה בן צ"ה שנים, יתכן דהמן הקשיש העדיף לרכב על סוס זקן שהולך לאט לאט, מאשר סוס אביר 'בחצי ימיו' - שעלול במרוצתו ובכחו הגדול להזיק לאדם זקן שכמותו בעת רכיבתו עליו.

שמו של הסוס שמרדכי רכב עליו היה "שיפרגז"

והנה בתרגום שני על הפסוק הנ"ל מבואר שהשם של הסוס שמרדכי הצדיק רכב עליו קראו לו "שיפרגז", וז"ל התרגום "ופוק לאוריא דמלכא. ודבר סוסיא דמלכא... די שמיה "שיפרגז" די עלה רכיבית ביומא קדמא דקמית במלכותא". והשיח יצחק [להג"ר יצחק ווייס הי"ד, ת"ח גדול שנהרג בידי הנאצים ימ"ש בשנת תש"ב] בס"י תל"ה התפעל טובא "איך שחז"ל ידעו אפילו את שמו של הסוס אשר רכב עליו מרדכי בעת קראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו". עיי"ש עוד דוגמאות בזה.

ובאמת צ"ב דלמאי נפק"מ שמו של הסוס? וע"ד הפשט נראה, דמבואר בגמ' שהמן ניסה להתחמק ושאל: יש הרבה מרדכי? אמר לו אחשוורוש "מרדכי היהודי היושב בשער המלך", וחשש אחשוורוש שכמו כן ינסה המן להתחמק מלקחת את הסוס שהמלך רכב עליו בשעה שהתמנה למלך, ובפרט שיכול המן לטעון שכבר עבר י"ב שנה ואינו זוכר בדיוק על איזה סוס המלך רכב, ויקח סוס אחר, לכן אחשוורוש אמר לו 'ברחל בתך הקטנה'... קח את "שיפרגז" ותרכיב את מרדכי היהודי...

נמצא: א דהתהלכה התנהלה לאט לאט, מחמת שהמן היה זקן בן צ"ה. ושיפרגז היה זקן. **ב** לא שמעו היטב את המן בהכרזה "ככה יעשה" או משום שהיה "צרוד" אליבא דהבן איש חי (ע"פ לאחר כסדר החובות), או משום דהיה "זקן מופלג" אליבא דהטעמא דקרא.

* * * * *

השוותה יין בפורים לקיים "לבסומי בפוריא"

האם פוטר שאר משקין או לא

קיי"ל כר' חייא (ברכות מ"א, ב') דיין פוטר כל מיני משקין, שאם שתה יין ובירך עליו אין צריך לברך על המשקים ששותה אחריו, "לפי שהיין הוא עיקר משקה והוא ראש לכל מיני משקים, ולכך הוא העיקר והן טפלין לו לענין ברכה" (לשון תוס'). וכן פסק השולחן ערוך בס"י קע"ד סעי' ב'.

וראיתי ברעק"א (בגליון השו"ע סי' קע"ד סעי' ב') דבר חידוש, דכל הדין דיין פוטר שאר משקין זה דוקא בשותה יין דרך שתיה, ש"רצונו" לשותות יין, אבל בשותה יין רק מצד כוס של "ברכת המצות" כגון כוס של ברכהמ"ז וכדו' אינו פוטר שאר משקין. וזה לשונו "יין פוטר. ע' בס' בתי כהונה ח"ב סי' ב' בארוכה דדוקא בשותה יין דרך שתיה שרצונו לשותות יין אבל בשותה מצד כוס של ברכת המצות כגון כוס בהמ"ז וכדומה אינו פוטר יין. וע' במג"א סס"ק י"א". עכ"ל.

ומה שציין הגרעק"א לדברי המג"א כוונתו: דשאני "יין של קידוש" דפוטר שאר משקין (כמש"כ המג"א שם) אף על פי שהוא יין של מצוה, ואסבר לן בדע"ת למהרש"ם "משום דאין קידוש אלא במקום סעודה ולכן פוטר", וכוונתו דכיון שקידוש צריך להיות במקום סעודה, ובסעודה שותים משקין, ולהכי המשקין שייכים ונמסרים לכוס הקידוש. ובאמת ש"כ"כ הבתי כהונה בעצמו שם.

נמצא לפי"ד הגרעק"א ד"כוס דהבדלה" אינו פוטר שאר משקין, כיון דאין שותה היין מצד שרצונו לשותות, אלא מפני המצוה, והבא לשותות קפה לאחר הבדלה [מצוי כן במוצאי יוה"כ], צריך לברך עליו שהכל ולא נפטר בהיין דהבדלה. וכן אליבא דהגרעק"א ברכת אירוסין וגיטאות, וברית, כיון שאין שותה היין מצד שרצונו לשותות אלא מפני המצוה, אין היין פוטר שאר המשקין.

ובאמת דגם בקידוש איכא נפק"מ, אם אחד כבר עשה קידוש לעצמו במקום סעודה, ואחר זמן עושה שוב קידוש להוציא אחרים ידי חובתם, ורוצה לשותות משקין אחר שתית היין, דלכא' כיון שהקידוש השני אינו צריך סעודה עבורו, דמי אצלו לכוס דהבדלה וכוס של ברכהמ"ז דאינו פוטר שאר משקין אליבא דהגרעק"א. וצ"ע.

ב' דרכים בהבנת דברי הגרעק"א - ונפק"מ לשותה יין בפורים

והנה בעצם דברי הגרעק"א דהשוותה יין מחמת מצוה אינו פוטר שאר משקין, יש לכא' ב' הבנות, וכמה נפק"מ:

א הנה בפשוטו כוונת הגרעק"א דשתיה משום ברכת המצות יש חסרון בעצם השתיה, דהוי שתיה כעין הכרז ואינו רוצה בכך א"כ אי אפשר להטפיל שאר משקין לשתיה זו דכלפי ברכת הנהנין חשיב כאילו לא שתה, דהרי שתה רק משום המצוה ולא משום הנאתו ורצונו. [ובפסקי תשובות כתב "דלכא' יהיה הדין אמור גם במי ששותה מעט יין רק כדי לשתות "לחיים" עם חבירו ואין כוונתו כלל לשם שתיה אלא לכבוד הלחיים וכו' לא, דבזה נמי לא יפסור היין את שאר המשקין שאחריו, ויש ליתור בזה כי בלא"ה לדעת המשנ"ב מעט יין אין פוטר שאר משקין].

ב **הגה"צ ר' שלום שבדרון זצ"ל** (בספרו של זקנו דע"ת למהרש"ם) הבין דהטעם של הגרעק"א דיין הבא מחמת מצוה אינו פוטר שאר משקין משום דאינו "קובע" שתייתו על היין, ולדעת כמה פוסקים כל הדין דיין פוטר שאר משקין הוא רק היכא דקובע שתייתו על היין דאז שאר המשקין נטפלין אליו, אבל שאינו קובע שתייתו על היין אין שאר המשקין נטפלין לשתיה ארעית זו.

הנפק"מ בין ב' הדרכים בדעת הגרעק"א: האם לדעת רבינו המשנה ברורה יש לחוש לחומרת הבתי כהונה שהביא הגרעק"א, דלדרכו של ר' שלום דכל דינו של הגרעק"א בנוי על הפוסקים דבעי' שיקבע עצמו על היין, א"כ להכרעת המשנ"ב כהפוסקים דלא בעי' קביעות על היין א"כ אזדא חומרת הגרעק"א, ובאמת שר' שלום שם כתב דלהכי השמיט המשנ"ב את דברי הגרעק"א, דכיון דס"ל למשנ"ב דלא בעי' קביעות על היין א"כ אף בשותה "מחמת מצוה" [דלא חשיב כ"כ קביעות] מ"מ פוטר שאר משקים.⁴

אולם לפי ההבנה הפשוטה, דהגרעק"א קאי אף להפוסקים דלא בעי' קביעות על היין - מ"מ כיון דשותה רק משום המצוה ולא משום דרוצה לשתות יין אין בכוח שתיה זו לפטור שאר משקין, א"כ שפיר יש לחוש לחומרת הגרעק"א. ובאמת **השבט הלוי** (ח"ג סי' ט"ו) לאחר שהביא את חידושו של הגרעק"א משמיה דהבתי כהונה כתב "למעשה עלינו לחוש לחומרא זו".

השוותה יין בפורים אם פוטר שאר משקין - תליא בב' ההבנות הנ"ל

הסתפקתי בשותה יין בפורים לא משום דרצונו לשותות יין אלא רק משום החובה ד"חייב איניש לבסומי בפוריא", האם פוטר שאר משקין או לא. [הגידון כשאינו שותה בסעודה]. ולכא' תליא בב' הבנות בדברי הגרעק"א הנ"ל דיין של מצוה אינו פוטר שאר משקין: דלפי ההבנה של ר' שלום זצ"ל בהגרעק"א דשתיה מחמת מצוה אי"ז "קביעות" דאינה פוטרת שאר משקין, לכא' בשתיית יין בפורים יודה הגרעק"א דאף דשותה מחמת מצוה דפורים דפוטר שאר משקין, כיון דבעי' לשותות עד דלא ידע, מסתבר דחשיב מחמת כן קביעות על יין [ובנוסף אחר: דעצם המצוה ד"לבסומי" - דיקבע עצמו על שתיית יין עד דיגיע לשכרות].

⁴ וזה לשונו "מסתמית לשון אומרו" [מהמרש"ם] נראה שהכריע כהבתי כהונה, אבל במשנ"ב ס"ק ג' ובשעה"צ ובביאורו"ל שם הביא את דברי המג"א סק"א ועוד הרבה אחרונים דס"ל דאפילו בלי קבע על היין פוטר המשקין, אם רק שתה מלא לוגמיו וכן הכריע להלכה, וכנראה דמשו"ה לא הביא המשנ"ב כלל דעת הבתי כהונה שבדו' הגרעק"א כיון דהכריע להלכה דלא בעי' קביעות, וא"כ גם בשותה מצד המצוה פוטר ודאי לדעת האחרונים". עכ"ל.

אבל לפי הבנה הפשוטה ברעק"א דכל שתיה דאינה "לרצונו" אלא מחמת "מצוה" אינה פוטרת שאר משקין, לכא' ה"ה שתיית יין בפורים אינה פוטרת שאר משקין כיון דשניה רק מחמת המצוה "דחייב אינו לבסומי בפוריא". ואינו מוכרח. וצ"ע לדינא. אולם כאמור המשנ"ב לא הביא להלכה את דברי הגרעק"א, וכן הבאר היטב (סי' קע"ד סק"ט) כתב בשם הגינת ורדים להדיא דכוס של ברהמ"ז פוטרת המשקין שאחריו, דלא כהבתי כהונה שהביא הגרעק"א. וצ"ע.

* * * * *

המוצא 'כרטיס זכיה' בתוך ה'משלוח מנות' האם זה שייך לשולח המנות או למקבל ראיה מ"יוסף מוקיר שבת"

מעשה שהיה באחד משלוח "משלוח מנות" לחבירו, ומה גדלה שמחתו של "המקבל" שמצא בתוך אחד מדברי המאכל "כרטיס זכיה" ב"שעון זהב"⁵, כשישמע על כך ה"נותן" - ביקש מהמקבל להחזיר לו את כרטיס הזכיה בטענה שהוא כבר זכה בכרטיס "בקנין חצר" [בעוד שהמנות היו ברשותו טרם נתנם]. ולא היה בדעתו כלל ליתן לו את כרטיס הזכיה וא"כ הוי נתינה בטעות. אולם המקבל טוען שנתן לו את המתנות במתנה גמורה יחד עם הזכיה וא"כ אינו חייב להחזירו. עם מי הצדק?

תשובה: לפי"ר נראה לפשוט שאלה זו מהמעשה הנודע והמפורסם בגמ' בשבת קי"ט ב"יוסף מוקיר שבת", דכשפתח את בטנו של הדג שקנה לכבוד שבת קודש, ראה בתוכו מרגלית יקרה ונתעשר מאד, [הכה לזה משום שהיה מוקיר ומכבד את השבת כמבואר בגמ' שם]. ולכא' צ"ע אמאי יוסף לא היה חייב להחזיר את המרגלית היקרה למוכרי הדגים, הרי מוכרי הדגים זכו בזה "בקנין חצר" ואפי' אם לא הכניסו את הדג לתוך רשותם, זכו בה בקנין יד דקונה נמי שלא מדעתו⁶ [עיין תוס' בב"ב נ"ד, א'], וא"כ הוי נתינה בטעות? חזינו לכא' דאין המוכר זוכה בדבר שלא ידע על כך ולא היה בדעתו לקנותו, וא"כ לכא' הוא הדין במעשה הנ"ל דנותן המתנות לא זכה בזה [דלא ידע על כך ולא היה בדעתו לקנותו], וממילא המקבל אי"צ להחזיר את כרטיס הזכיה לנותן.

ב' חילוקים בין מעשה ד'יוסף מוקיר שבת' למעשה דיין

אולם באמת יש לדחות ראיה זו, ראשית, יתכן דמוכרי הדגים היו גויים דאבידתם מותרת, אולם אף אם איירי התם במוכר יהודי יש לדחות, דשאני **מוכר ותגר** דאינו קונה בחצר [מציאה הנמצאת בתוך סחורתו שאינו יודע עליה] משום הסברה הנודעת של תוס' בב"מ כ"ו דדבר שלא עתיד להימצא לא קני בחצר [גדור 'קנין חצר' הוא שהחצר היא רשות המחזיקה עבורו, והיא דאין סופו לימצא לא מיקרי שהרשות מחזיקה עבורו ונמצא ברשותו. גרש"ר], והרי אצל מוכרים כל הסחורה שעומדת להימכר חשיב דלא עתיד להימצא אצלם, וכן כתבו תוס' להדיא שם דתגר לא קונה מציאה המונחת בתוך סחורתו - בקנין חצר - משום הסברה דאינו עתיד להימצא אצלו, כיון דעומד למכירה. [וקצת יש לפקפק, דאצל יוסף מוקיר שבת, דאירי בדג גדול שנמכר בפנ"ע, ומחירו היה יקר מאד, ואין לו כ"כ קונים, הרי יתכן דאם יוסף לא היה קונה את הדג, המוכרים עצמם היו אוכלים אותו או מוכרים אותו חתיכות חתיכות, ואז היו מוצאים את המרגלית, ואולי ככה"ג חשיב דעתיד להימצא גם אצל סוחר ותגר. וצ"ע].

אבל במעשה הנ"ל דמצא במשל"מ כרטיס זכיה, דנותן המשל"מ אינו תגר וסוחר ואין דברי המאכל שבביתו עומדים בודאי להינתן לאחר, בזה שפיר יש מקום לומר דכבר זכה הנותן בכרטיס הזכיה בטרם שנותן לחבירו את המשל"מ, דאף אם קנה את דברי המאכל עבור משל"מ קשה לומר דחשיב כאינו עומד להימצא אצלו, דהרי יכול להימלך ולהשאיר את המאכל לעצמו וכו', וא"כ לכא' המקבל צריך להחזיר את כרטיס הזכיה לשולחו. [ויש קצת להסתפק בציוור שקנה בחנות משל"מ 'מעוצב' שאין הרגילות לפותחו כלל, ועומד כולו להינתן בתורת משל"מ, והיה בא' מדברי המאכל כרטיס זכיה, דבזה אולי חשיב דאינו עומד להימצא אצלו, וא"כ הכרטיס שייך למקבל המתנות].

פסק הרמ"א: דבר שאינו רגיל לבוא לחצר אינו קונה לו חצרו שלא מדעתו

והנה באמת יש עוד טעם אמאי מוכרי הדג ליוסף מוקיר שבת לא זכו במרגלית בחצר [אף אי נימא דעתיד להימצא אצלם]. **דהנה הרמ"א** (בהו"מ רס"ה סעי' ג') הביא להלכה שיטה מחודשת של המרדכי: דדבר שאינו רגיל ומצוי לבוא לחצר, אינו קונה בקנין חצר, אף בדבר שעתידי להימצא בחצרו [והו' הטעם ש"מצא בגל" לא זכה בו בעל הכותל, כיון דאינו רגיל להיות מטמון לכותל]. וכנראה הסברה בזה: דהא דחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אין הפשוט שבחצר לא בעי' כלל דעת קונה, אלא דחשיב דאיכא דעת - על ידי 'דעת כללית' דרוצה לזכות בכל דבר מציאה והפקר שיכנסו לחצרו, אבל בדבר שאינו מעלה בדעתו שיכנס לחצרו אין החצר קונה לו. [ומדומני שראיתי פעם ב"אמרי בינה" (לא מצאתי כעת) שדן באחד שירש מאביו "חצר" ולא ידע על כך ואח"כ נכנס לחצר דבר הפקר אם קונה שלא מדעתו, דלכא' ל"ש לומר בזה דאיכא 'דעת כללית' דמה שיכנס לחצר יזכה בו, דהרי לא ידע כלל שיש לו חצר בבעלותו. וצ"ע]. **והנה לפי"ז פשוט** דמוכרי הדג ליוסף מוקיר שבת לא זכו במרגלית בקנין חצר, דהרי לא מצוי כלל וכלל שיכנסו לחצרו ורשותו וחצרו מרגלית יקרה בתוך בטנו של דג, כי קא מבעיא לי לגבי ה'כרטיס זכיה' אם חשיב דלא מצוי שיכנס כרטיס זכיה לחצרו ורשותו, דשמא כיון דידוע לכל דיש מוצרים דיש בתוכם כרטיס זכיה, ומסתמא חושב בדעתו דיתכן ואולי הוא יזכה בכרטיס, א"כ חשיב דאיכא דעת כללית על כך. או שמא גם בזה חשיב דאינו מצוי שיכא לחצרו ואין דעתו על כך. וצ"ע.

אולם באמת הנתיבות (שם סק"ג, ובס"י רל"ב סק"ה) תמה מאד על הרמ"א שפסק להלכה כשיטה מחודשת זו דאפילו בדבר דעתיד להימצא בחצרו אם זה דבר שאינו מצוי ורגיל לבוא לחצר אין הוא קונה בקנין חצר, הרי מכל הראשונים בסוגיה ד"מצא בגל" חזינו דפליגי על תירוצו זה, ומרוב פליאתו, עשה הנתיבות הגהה בדברי הרמ"א דבאמת כותנו לשיתת התוס' דדבר שאינו עתיד להימצא אינו קונה בחצר, אבל דבר שעתידי להימצא אף אם אינו רגיל לבוא לחצר - קונה שפיר בקנין חצר.

⁵ אגב: ראיתי בספר משפט האבידה (סי' רס"ח אפי"צ על שע"צ ס"ק ס"ב) שכתב "הערוני, דיש לעיין בגדר התחייבות הבית חרושת [בפרס], כיון דלא נעשה כלל קנין, ואפשר דהוא כלול בכסף שנותן בשעה שקונה את המוצר, וכן אפשר דהוי כקנין סיטומתא לפי"מ דהוכיח בשו"ת מהר"ל דיסקין פסקים אות קכ"ו דמהני סיטומתא נמי להתחייב עיי"ש". עכ"ל.

⁶ אולם יש לדון לנודע מהגרעק"א והתור"ג דב"קנין יד" קני רק מה שנכנס בתוך חלל ידו ממש, ומה שיוצא חוץ לידו לא קני, וא"כ אולי מקום המרגלית לא היה ממש בתוך חלל ידו. וצ"ע.

אולם יש אחרונים שלמדו ברמ"א דברים ככתבם, דבר שאינו רגיל לבוא לחצר אינו קונה בחצר, וכן נראה מהגרע"קא בגליון השו"ע ריש סימן ר"ס דדבר שאינו רגיל לבוא לחצר אינו זוכה הוא סיבה בפ"ע עיי"ש, וכן האריך בראיות בבית אהרן ב"מ דף י"א ד"ה הצירו של אדם, ובספרו חושן אהרן סי' רס"ח, עיי"ש.⁷

סיכום הדברים

אצל יוסף מוקיר שבת גם אם המוכר היה יהודי, יוסף זכה במרגלית ולא המוכר, או משום דתגר לא קונה בחצר משום דאינו עתיד להימצא. [וקצת יש לדון בדג גדול ויקר שאין לו כ"כ קונים, יתכן דהמוכר עצמו יאכלנו או ימכור אותו חתיכות, ולא חשיב דאינו עתיד להימצא]. או משום דאינו רגיל לבא מרגלית לחצרו [לשיטת הרמ"א].

אולם אם לא היה המוכר "תגר", אלא אחד שקנה דג, והחליט לפתע למכרו לאחרים, והקונה מצא מרגלית בתוך הדג, לפי הנתיבות המרגלית שייכת למוכר - משום דחשיב "עתיד להימצא" אצל המוכר, דיתכן דהיה אוכלו. אולם לפי הרמ"א דדבר שאינו רגיל לבוא לחצר אינו קונה בחצר, א"כ המרגלית שייכת לקונה ולא למוכר, דהמוכר לא זכה במרגלית בחצר כיון דאינו רגיל לבוא לחצר. [אולם כאמור הנתיבות הסב את דברי הרמ"א דכונתו לשיטת תוס' דדבר שאינו עתיד להימצא אינו קונה, אבל בדבר עתיד להימצא אף דאינו רגיל לבוא לחצר קונה בקנין חצר].

בכרטיס זכיה במשלוח מנות: לפי הנתיבות דתליא אם עתיד להימצא בחצרו, לכא' הכרטיס זכיה' שייך לשולח המשל"מ ולא למקבל, דהרי הכרטיס יכול היה להימצא אצל השולח. אולם לפי הרמ"א דדבר שאינו רגיל לבוא לחצר אין החצר קונה לו, לכא' הכרטיס זכיה' שייך למקבל [אלא א"כ נימא דכרטיס זכיה' חשיב דרגיל לבוא לחצר. וצ"ע]. ועכשיו דהוי מח' בין הרמ"א לנתיבות לכא' אין השולח יכול להוציא מידו של המקבל את 'כרטיס הזכיה' מספק. ועיין **בקצות החושן** בס"י קפ"ג סק"ט דלאחר שהביא את דברי הרמ"א הנ"ל כתב: "אמנם אם תפס השליח אח"כ מיד בעה"ב לא מפקינן מינה, כיון דאיכא דעת כמה פוסקים דחצירו וידו זוכה לו שלא מדעת אפילו בדבר שאינו רגיל לבא". עכ"ל. חזינן דלענין זה א"א להוציא מהמוחזק מספק. וצ"ע לדינא. **ועיין עוד:** בשו"ע סי' רל"ב סעיף י"ח. ובביאור הגר"א שם. ובנתיבות סק"ח. ובפתחי תשובה סק"ח. ובערוך השולחן כ"ט. ובשו"ת שבט הלוי ח"ד סי' רי"א.

מה היה הסוף של הגוי שאבדה לו המרגלית? הוא התאבד!

הנה ראיתי להעיר, אמאי הגמ' בשבת קי"ט מאריכה לספר איך הגיעה המרגלית לדג: שהיה גוי עשיר שגר בשכונת עם יוסף, אמרי ליה החוזים בכוכבים לנכרי הזה "כל רכושך יגיע אל יוסף מוקיר שבת". אזל, ומכר הנכרי לכולהו ניכסי. וקנה בהם אבן טובה ויקרה, וקבעה בכובעו, כדי לשמור על רכושו מליפול ביד יוסף. כשעבר על גשר, הפריחה הרוח את כובעו, וזרקה אותו למים. בלע דג את הכובע עם האבן הטובה שבו. דגו הדייגים את הדג והביאו אותו למוכרו סמוך לשבת. שאלו הדייגים: מי יקנה דגים עתה בסמוך לשבת? אמרי להו אנשי העיר: זילו לגבי יוסף מוקיר שבי, דרגיל דזבין. אמטייה ניהליה, זבניה. קרעיה, אשכח ביה את המרגלית. זבניה בתליסר דדינרי דדהבא זהב. פגע ביה ההוא סבא, אמר: מאן דיזיף שבתא פרעיה שבתא. דלכא' הו"ל לגמ' לקצר ולומר: דכשיוסף פתח את הדג, שקנה לכבוד שבת, מצא בה מרגלית, דמאן דיזיף שבתא פרעיה שבתא. ומאי קמ"ל בכל המעשה עם הגוי, שהמרגלית נפלה לנהר, והדג בלע אותו, ויוסף מצא אותו וכו'?

ובאמת טובא קמ"ל ויסוד עצום אתי הגמ' לאשמרענין: דהנה אותו גוי ששמע מהחוזים בכוכבים שנכסיו יעברו ליוסף מוקיר שבת, הוא חשב שיש לו "פתרון" איך נכסיו לא יעברו ליוסף, ע"י שימכור את נכסיו ויקנה בהם מרגלית יקרה וינחה בתוך כובעו, ולמעשה דוקא ע"י מעשה זה - שעשה הגוי כמו ידיו - כל נכסיו עברו ליוסף, נמצא שאותו גוי בידי ממש העביר את רכושו ליוסף מוקיר שבת. דאין עצה ואין תבונה נגד ה'. [וכן מצינו אצל פרעה שגידל כמו ידיו את משה רבינו].

ויש להוסיף בזה תבלין: דהנה בגמ' בשבת הנ"ל לא הובא מה היה ה"תגובה" של אותו גוי לאחר שראה שנכסיו עברו ליוסף, היה מקום לחשוב דהגוי לא ידע על כך, אולם **המהר"ץ חיות** (שבת קי"ט) הביא מהשאלות שהגוי ידע על כך, ובשעה שראה את הסודר תלוי מחוץ לביתו של יוסף - הוא התאבד. וז"ל השאלות לאחר שהביא את כל המעשה המובא בגמ': "**תזייה ההוא גוי לסודריה, ואזל והנך נפשיה**". עכ"ל. [נראה שהדג בלע את המרגלית יחד עם הכובע, ויוסף השליך את הכובע לאשפה, והגוי ראה את סודרו].

ולכא' מאי קמ"ל השאלות בזה שהגוי חנק עצמו למוות? ולהנ"ל י"ל, דבזה השלים הגוי **בידיו ממש** את העברת נכסיו ליוסף מוקיר שבת באופן מוחלט, דהנה **הכסף קדושים** (חו"מ סי' רס"ב) כתב שאצל הגויים בדיניהם מי שמוצא אבידה ב"זו"ט של ים" חייב להחזירה לבעלים א"כ היה יכול אותו גוי לתבוע את יוסף מוקיר שבת בערכאות שלהם להחזיר לו את המרגלית היקרה, אלא שהגוי עצמו השלים את המלאכה... והנך עצמו למוות... דהשתא הושלם העברת נכסיו של הגוי ליוסף מוקיר שבת באופן סופי ומוחלט. והא קמ"ל דאין עצה ואין תבונה נגד ה'.

המן כמו ידיו - הכין את העץ לתליה של עצמו...

ומה כל ענין זה שייך לפרורים? דגם המן הכין עץ כדי לתלות את מרדכי, ובמו ידיו הכין את העץ לתליה של עצמו... וכמש"כ מרן **הסטייפלער** זצ"ל בברכת פרץ (פר' שמות) וז"ל "מצינו בהמן הרשע שכל פעולתיו שעשה למען חזק מעמדו המה היו בעוכריו להפילו, דלמד"א ממוכן זה המן הנה הוא יעץ לדחות את ורשתי, וע"ז נעשית אסתר למלכה והיא היא שעל ידה היתה מפתחו כמבואר במגילה, וכן במה שבא בבקר לאמר למלך לתלות את מרדכי כך היתה כונתו שלו בזריותו, אבל באמת זה היה סבה שהמלך ישאלנו מה לעשות יקר והוא ייעץ לעשות כבוד גדול מאוד [בחושבו למי יחפץ וכו' יותר ממני] והמלך יצווה לעשות כן למרדכי... גם עיקר עשיית העץ גבוה ממששים אמה שהיה חושב המן בשביל מרדכי היא הייתה הסבה לתליתו, וזהו שכתוב על העץ אשר הכין לו ואחז"ל במגילה ט"ז דלעצמו הכין".⁸

והוסיף מרן הסטייפלער זצ"ל: "**וכל זה ללמדנו שכל מעשה אנוש ותחבולותיו לא יועילו להזיז אפילו זיו כל שהוא ממה שנגזר בשמים, ולא עוד אלא שאותן פעולות שעושה למען השגת רצונו הן הם סיבה לשיהיה כמו שנגזר עליו באמת**".

⁷ הנה תוס' בתענית (דף ח', ב' ד"ה אלא) כתבו דהתבואה המתרבה בדבר הסמוי מן העין (ב"מ מ"ב, ותענית ח') הוי "הפקר" "שאין לשום אדם זכות בו". וצ"ב אמאי החצר לא קונה לו את מה שנתרבה "בברכה"? **כתב הבית יצחק** (אורח חיים סי' קי"א פק"א) דהוא מהטעם דהרמ"א הנ"ל דדבר דאינו רגיל לבוא אינו קונה בחצר, וז"ל "וצ"ל בכונתם אמאי לא קני חצרו שלא מדעתו והוי של הבעלים, הטעם, דבדבר שאין הוה שימצא לא קני חצרו שלא מדעתו, ואף שהברכה מצויה בדבר הסמוי מעין לא מיקרי זאת דבר הוה". עכ"ל. וכ"כ **המהרש"ם** בתענית כ"ד דדבר התרבה בנס אינו קונה בחצר, דאינו רגיל לבוא, וכהרמ"א הנ"ל. **אולם הדבר משה** (ב"מ פ"ג סוף ה"ה מ"ו) כתב דודאי אין כונת התוס' דעפ"י חו"מ אינו שלו, דודאי הוא של הבעלים, ורק לענין שלישת המזיקים דאירי בהו התוס' הרי"ז כמו הפקר שיש להם רשות להדיק. עיי"ש. וכ"כ **הדרך אמונה** (פ"ב מדרומות ו"א בביתא"ה ל"ד א"ה א"ה) וז"ל "ואין הכונה הפקר ממש שהרי ברשותו הוא אלא כיון שדייקן נודע לו מזה הוי כהפקר". עיי"ש.

⁸ **הטורי אבן** (במגילה שם) כתב "באותו שעה שהמן הכין את העץ כבר נגזר מן השמים שיתלה המן עליו, ולא תימא דאח"כ נגזר גזירה זו עליו... וה"נ אמרי' במדרש כיון שהביאו העץ לפני המן והכנינו על פתח ביתו וכו' השיבתו בת קול - נאה לך העץ, ומתוקן לך העץ, מששת ימי בראשית". עכ"ל.

מרדכי הצדיק תלה בעצמו את המן על העץ ובירך על זה "ברכת המצוות"

בספר שמחת מרדכי (עמ' תקל"ג) כתב דשאל את הגר"א אביגדור בבבצל שליט"א איך תלו את המן על העץ, הרי מבורר בחז"ל שזה היה עץ מ"קדש הקדשים" והרי"ז מעילה? וז"ל השאלה: הנה איתא בפרקי דרבי אליעזר פרק ב' "אמר לו יש עץ בביתו של המן מבית קדשי הקדשים גבוה חמשים אמה, שנאמר [מ"א ז, ו'] "ואת אולם העמודים עשה חמשים אמה ארכו". מיד צוה המלך לתלותו עליו, שנאמר "ויאמר המלך תלהו עליו". ולכא' צ"ע איך היה מותר לתלות על זה את המן הרי יש כאן מעילה בהקדש? תשובת הגר"א בבבצל: "על אחשורוש שואלים שאלות?!!".

ובספר הגר"ל (עמ' תכ"ו) כתב דשאל את השאלה הגר"ל [איך תלו את המן על עץ מקדש הקדשים] את מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל **ות"ל תשובת מרן הגר"ח ק: "באו פריצים וחללוה".** עכ"ל. [היינו שפקע קדושתו כמבואר בגמ' בע"ז נ"ב, ב' ע"י"ש].

ובאמת פלא אמאי הגר"ח ק הוצרך להא דפקע קדושתו... ולא השיב בפשיטות כהרב בבבצל "על אחשורוש שואלים שאלות?" וביותר תמוה דאם כבר שואלים שאלות על אחשורוש נשאל איך לבש אחשורוש את בגדי כהן גדול בסעודתו, ואיך השתמש בכלי המקדש בסעודתו כמבואר בגמ' במגילה י"ב?

אולם באמת הגר"ח ק לשיטתו א"ש, דכתב ב"טעמא דקרא" (הוצאה חדשה, סוף אסתר) שמרדכי בעצמו תלה את המן על העץ וז"ל: "בסליחות לתענית אסתר: יהודי הוקיע ילדיו למטה, ואביהם למעלה. משמע שמרדכי עצמו תלאן ויתכן שרצה לקיים מצות מחיית עמלק בעצמו ולא ע"י שליח, ויתכן שגם בירך על זה ברכת המצוות ואולי גם שהחיינו". עכ"ל. נמצא: דאין כאן שאלה על אחשורוש... כהבנת הרב בבבצל, אלא שאלה על מרדכי הצדיק... איך השתמש מרדכי בעץ שבא "מקדש הקדשים" ותלה בו את המן הרי יש כאן מעילה בקדשים? להכי הוצרך הגר"ח ק לתרץ דכבר פקע קדושתו ע"י שבאו פריצים וחללוה.⁹

האם המן נתלה על העץ חי או מת, והאם היה מותר להרגו ביו"ט שני

ולפני שנדון בחידושו של מרן הגר"ח ק דיש ברכה על הריגת עמלק, יש להעיר איך בירך מרדכי על תליית המן הרי תוס' בשבת צ"ב וביומא ל"א הביאו מהתרגום שני דבני המן נתלו "קטועי ראש", ואיזה מצות מחיית עמלק יש בתלית "מת" על עץ? אולם הגר"ח ק לשיטתו א"ש, דכתב בטעמא דקרא (אסתר, פרק ז') דהא דכתבו תוס' שנתלו קטועי ראש זה רק בניו של המן, אבל המן עצמו שנתלה מיד "נתלה עם ראשו" [דאם המן תלו בט"ז ניסן, ואת בניו כמעט שנה לאחר מכן בי"ד אדר, עיין בשו"ת תורה לשמה סי' שכ"א]. וכיון שהמן נתלה חי, שפיר קיים בזה מרדכי "מחייית עמלק", ואף יתכן דבירך ברכת המצוות ושהחיינו. [ולפי"ז כשמרדכי תלה על העץ את בני המן באמת לא בירך, שכבר מתו קודם שנתלו. אולם מלשון הגר"ח ק משמע דבירך גם שנתלה את בני המן. וז"ע].

ידועה קשיית המהרצ"ח בשם היעירות דבש איך מרדכי "הסתפר" ביו"ט שני [ט"ז ניסן], ות"ל דהיה ע"י גוי. ולכא' לפי הגר"ח ק צ"ל שמרדכי תלה את המן חי והרגו, תיקשי ביתר שאת איך הרג מרדכי את המן ביו"ט, דהנה האבני נזר כתב דאסור להרוג עמלקי בשבת, דאין עשה דמחייית עמלק דוחה ל"ת ועשה [איסור דנטילת נשמה] ולכא' ה"ה יו"ט דהוי עשה ול"ת? **ולולי דמסתפינא אמינא,** דביו"ט ליכא כלל איסור דנטילת נשמה - משום דין "מתוך", דמתוך שהותר נטילת נשמה לצורך אוכל נפש בשחיטת בהמה, הותר גם שלא לצורך אוכל נפש.¹⁰ [עיין בסוגיה בביצה י"ב, ובפולוגת הראשונים אם בע"י צורך קצת, ואיך הדין לצורך מצוה. ובשו"ע סי' תקי"ח].

ועיין בספר מלכים אמניך (פי"א הערה ד') שכתב בשם הגר"ר **יעקב קמינצקי** זצ"ל שמותר להרוג יתוש או זבוב ביו"ט כשמצערים אותו בסוכה, דאמרינן "מתוך שהותרה נטילת נשמה לצורך, הותרה גם שלא לצורך". וכן צידד הגר"ש"א במנחת שלמה (מהדו"ת סי' ס' אות כ"ח): "קבלתי היום את מכתבו, ולכאורה צריך להיות מותר הריגת יתוש ביום טוב משום מתוך כמו שכתב דמתוך שהותרה נטילת נשמה לצורך או"ב, ה"נ הותרה בזה, ושפיר יש בזה צורך קצת שהרי מפריעו ומצער, וסיים שם "מ"מ אפשר דאין לעשות כן לכתחילה, דאפשר שהוא גם הורג כאלה שאינם מפריעים כלל. עכ"פ גם לי אין זה ברור". עכ"ל.

והנה המשנה למלך דן ברדוף אחר נערה המאורסה בשבת, האם מותר להרוג את הרדוף בשבת או לא, ולכא' ביו"ט יהיה מותר להרוג את הרדוף דליכא איסור נטילת נשמה ביו"ט. אולם המנ"ח כתב לא כן. וצ"ע.

ברכה על מצוות מחיית עמלק

ועכשיו נדון בעצם חידושו של מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל דמרדכי בירך ברכת המצוות ושהחיינו כשתלה את המן על העץ: דהנה באמת יש לברר האם הבא להרוג עמלקי צריך לברך עובר לעשייתו "ברוך אתה ה'... וצונו על מחיית עמלק", ו"שהחיינו". והנה בקריאת "זכירת מחיית עמלק" בשבת זכור - אין ברכה, ובטעם הדבר כתב ה"כ"ף החיים (ס' תרפ"ה, כ"ט) וז"ל: "והטעם למה שאין מברכין על מצוות עשה דזכור עמלק, כתבו המפרשים לפי שעל השחתתו אין מברכין, ואפילו אהשתתה דאומות העולם, מדקחזינן דאמר הקב"ה מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה. יפה ללב ח"ג אות ב". עכ"ל. והנה לפי הכ"ף החיים פשיטא דאין מברכין על הריגת עמלק, והדברים ק"ו אם על "זכירת" מעשה ומחייית עמלק ליכא ברכה לפי שעל השחתתו אין מברכין, ק"ו דעל המחייית עצמה אין מברכין, ודלא כהגר"ח קניבסקי זצ"ל דצידד דמברכין.

[ובאמת תיקשי להגר"ח ק אמאי אין מברכין על זכירת עמלק [בשבת זכור] ברכת המצוות ושהחיינו, ואף אי נימא דנפטר בברכה"ת שעולה לתורה, אכתי תיקשי משהחיינו. ובאמת דנשאל בזה. ותשובתו הובא בספר "מועדי הגר"ח" ח"ב עמ' שמ"ה].

והנה עצם דברי הכ"ף החיים בשם היפה ללב דהטעם דאין מברכין על זכירת ומחייית עמלק משום מעשה ידי טובעים וכו', לכא' הם מחודשים, דלכא' "שירה" לחוד ו"ברכה" לחוד, וראיה גדולה לזה היא ברכת "הרב את רבינו" דמברכין לה' על שנוקם ומשלים גמול לכל אויבי נפשינו, ונפרע לנו מצרינו וכו', קמן להדיא דמברכין על מפלתן של רשעים, וכבר תמה בזה **בלהורות נתן** (ח"ה סי' מ"ז) עיי"ש באריכות. וע"ע מש"כ לדון בדברי הכ"ף החיים בשו"ת **משנה הלכות** (ח"י סימן פ"א).

עוד יש לדון ולחלק בין "המצרים" שאין לומר שירה על מפלתן, לבין "עמלק", דשאני עמלק שהיא **מלחמת ה'** - מדור דור, ובצטוו למחות את שמו מן העולם, ואין כסאו שלם וכו' וכו', וא"כ שפיר יתכן דיש לברך ולשיר על מחייתם מהעולם. וצ"ע.

⁹ **והעניי הגר"י זיכל שליט"א** דיש ליישב בפשיטות דכיון שמרדכי התכוון לקיים מצות "מחייית עמלק" - הרי "מצוות לאו ליהנות נתנו" ואין כאן מעילה, עיין ר"ה כ"ה, א' דהתקוע בשופר של עולה ושלמים יצא דמצוות לאו ליהנות נתנו. ואולי להגר"ח ק לא ניה"ל בזה, משום דאין זה היתר לכתחילה כמש"כ הרמב"ם פ"א משופר ה"ג דלכתחילה אסור לתקוע בשופר של עולה ושלמים. ועיין באבי עזרי"ה ממעילה ה"ט"ז ד"ה והנה.

¹⁰ ומצד מלאכת "קושר" שהיה צריך לקשור את המן לעץ, י"ל דהוי בקשר שאינו של קיימא. וצ"ע.

האם מצות זכירת עמלק ומצוה מחיית עמלק הם ב' מצוות או מצוה אחת

הנה מצינו ב' מצוות בתורה, **זכירת מעשה עמלק**, ו**מחיית עמלק**, זכירה כתיב (דברים כ"ה, י"ז) "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים", מחייה דכתיב (פסוק י"ט) "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח". וידוע לדון אם הגי תרי מצוות תלויות זו בזו או לא, והיינו אם הם ב' מצוות נפרדות אחד של מחייה ואחד של זכירה, או שמא דתכלית מצות זכירה היא בכדי לבא למחוחם, דע"י שזכור את מעשה עמלק יבוא להילחם בהם.

וידוע דנחלקו בזה הראשונים, החינוך (מצוה תר"ג) כתב וז"ל מצוה לזכור מה שעשה עמלק לישראל בצאתם ממצרים וכו', ונהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן, בזכרים כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב, לא לנשים". עכ"ל. ומהא דנקט דנשים פטורות מזכירה משום דנשים לאו בני מלחמה מוכח דס"ל דכל מצות הזכירה היא שעל ידה יבוא להילחם ולמחותם.¹¹ אכן כבר תמה עליו המג"ח (שם אות ג') "מי עמד בסוד ד' ית' אם הטעם מחמת הנקמה דאפשר גז"כ שזכור שנאתו מאיזה טעם ואנחנו אין יודעים ואפשר אף בביאת משיחנו שיכרת עמלק מכל וכל ולא יהי זכר להם מ"מ הזכירה יהי תמיד מ"ע לזכור ולא לשכוח ע"כ צ"ע דפטר נשים ממ"ע זו". עכ"ל. היינו דס"ל להמג"ח דאין המצוה של זכירה מעניין של מחיית עמלק כלל, ומצות הזכירה הוא ענין בפנ"ע שיזכור מעשה עמלק כדי שישנאנו, ולא כדי להילחם ולמחותו. וכן משמע ברמב"ם (פ"ה ממלכים ה"ה) "ומצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריבתו, כדי לעורר איבתו, שנאמר זכור את אשר עשה לך עמלק, מפי השמועה למדו זכור בפה לא תשכח בלב, שאסור לשכוח איבתו ושנאתו". עכ"ל. משמע דהזכירה הוא ענין בפנ"ע לזכור מעשיו "כדי לעורר איבתו" ועי"ז יבוא לשנאותו, ואינו שייך למצות ה"מחייה".

פלוגתא דהמג"א והמשנ"ב אם יוצא ידי"ח זכור בויבא עמלק תליא בהנ"ל

והנה נחלקו המג"א והמשנ"ב במי שלא שמע קריאת פר' זכור אי יכול לצאת ידי"ח במה שישמע בפורים פרשת "ויבא עמלק" המג"א (ס' תרפ"ה) כתב דיוצא ידי"ח בקריאת פר' ויבא עמלק, דבזה נמי זכור מעשה עמלק, אמנם המשנ"ב שם סקט"ז כתב וז"ל "אבל לענ"ד עיקר דינו של המ"א צ"ע דהא כתיב בתורה זכור את אשר עשה וגו' אשר קרך בדרך ויזנב בך וגו' תמחה וגו' והכונה שלא לשכוח מה שעשה לנו עמלק ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע ולכן נצטוו למחות את שמו כמו שכתב הרמב"ן בביאורו וזה לא נזכר בפרשת ויבא עמלק". עכ"ל.

ולכא' פלוגתתם תליא בנידון הנ"ל, דלפי דעת הרמב"ם והמג"ח דאין מצות הזכירה משום המחייה אלא מצוה בפנ"ע, א"כ א"ש מש"כ המג"א דיכול לצאת ידי"ח בפרשת ויבא עמלק אע"פ שלא הוזכר בה ענין המחייה. אולם לפי החינוך שהזכירה הוא משום ה"מחייה" א"ש מש"כ המשנ"ב דמכיון שכל עיקר המצוה היא להזכיר לעצמו המצוה למחות אינו יוצא במה שקרא פר' "ויבא עמלק" שלא הוזכר שם כלל ענין של ה"מחייה", ואכן מלשונו של המשנ"ב משמע כן שכתב "ולכן נצטוו למחות את שמו" והיינו דמחייה הוא חלק ממצות זכירה. וע"ע בחי' הגרי"ז עה"ת פר' בשלח.

ווארט נפלא בהוראת המהרי"ל דיסקין דנשים יוצאות ב'ויבא עמלק'

והנה ראיתי בזה פנינה נאה: דהנה השרף מהרי"ל דיסקין (ק"א אות ק"א) פסק כהחינוך דנשים פטורות מזכירת מעשה עמלק, והביא שאחד הורה לדגשים סגי בפר' ויבא עמלק' כמש"כ המג"א. והמהרי"ל דיסקין כתב ד"יפה הורה".

ודבריו צ"ב ממ"נ אם לא נקטינן כהחינוך א"כ אמאי יוצאים בויבא עמלק, ואם נקטינן כהחינוך פטורות לגמרי, ומאי פשרה זו אצל נשים שישמענו פר' ויבא עמלק דקורין בפורים?

ולתבאר לעיל הדבר נפלא, דבא לומר דמועיל לנשים הקריאה בפר' "ויבא עמלק" בדרך ממה נפשך, דלדידי דיסוד מצות זכירה היא עבור המחייה כדעת החינוך א"כ פשיטא דנשים אינן מחויבות במצות זכור כלל, וכל הצד לחייבן הוא רק אם נאמר דחייב זכירה אין לו ענין למחייה והוי מצוה בפנ"ע ולפי צד זה פשיטא דיוצאין בפרשת ויבא עמלק, ונמצא דע"י קריאת פר' ויבא עמלק יוצאים הנשים ממג"פ. ודו"ק.

* * * * *

לבישת "בגדי שבת" ביום הפורים – כנגד מה שהפשיטה ושתי את בגדי השבת מבנות ישראל

כתב הרמ"א ס' תרצ"ה סעי' ב' "יש שנהגו ללבוש בגדי שבת ויו"ט בפורים, וכן נהגו". ובמשנ"ב שם סק"ג כתב "כתבו האחרונים דנכון ללבוש בגדי שבת ג"כ מבערב". עכ"ל. וכ"כ הבאר היטב "וילבוש בגדי שבת ג"כ מבערב". והנה בפשוטו כוונת הרמ"א דביום הפורים עצמו יש ללבוש בגדי שבת ויו"ט משום "כבוד היום דפורים", ואתי המשנ"ב והוסיף דנכון ללבוש בגדי שבת כבר מבערב. ולכא' גם הוספת המשנ"ב "דנכון ללבוש בגדי שבת ג"כ מבערב" הוא גם משום כבוד יום הפורים. ולפי"ז נראה פשוט דבני הכפרים שהקדימו קריאתם ליום הכניסה [וכן היוצא לדרך שקורא מתחילת החדש], אינם צריכים ללבוש בגדי שבת לפני קריאת המגילה דל"ש "כבוד יום הפורים" דהרי אי"ז יום פורים. ופשוט.

אולם ראיתי באחרונים שהבינו דהא דבעי' ללבוש בגדי שבת גם מבערב אינו משום כבוד יום הפורים (כנראה משום דעיקר הפורים הוא ביום ולא בלילה) - אלא משום "**המגילה**" וכדלהלן:

א. הנה בקצשו"ע (קמ"א, סעי' ד') כתב הג"ר שלמה גוצפריד זצ"ל "**לכבוד המגילה** יש ללבוש בגדי שבת מבערב". עכ"ל. חזינן מדבריו דחלוק טעם דילבש בגדי שבת דליל פורים מיום הפורים, דביום הפורים הוא מחמת "יום הפורים" עצמו, ובלייל פורים [דאין בו דין של משתה ושמחה] הוא מחמת "כבוד המגילה", ולכא' לדבריו בני הכפרים שהקדימו קריאתם ליום הכניסה צריכים ללבוש בגדי שבת קודם קריאת המגילה. וכן לפי דבריו נמצא דלאחר קריאת המגילה [דלילה] אין צריך עוד ללבוש בגדי שבת. אולם עצם דבריו צ"ב מה נשתנה מצוה זו משאר מצוות אפ"ל דאורייתא [תפילין, קר"ש, ברכהמ"ז, ברכה"ת] דאין לובשים בגדי שבת קודם קיומם לכבוד המצוה, ואולי אין כוונתו מחמת קיום המצוה אלא מחמת כבוד קריאת הגס ופירסומו.

¹¹ הג"ר אפרים ברודיאנסקי זצ"ל ב"בנין אפרים" (מהדו"ת, עמ' שד"מ) כתב "מטו מה'אבני נזר' שאמר שהמלחמה בעמלק הוא "**בלימוד הר"ן**" כלשונו, והיינו משום שעמלק ענינו עקמומיות הדעת, עקש ופלתול, ובג"ר השכל הנעשה ע"י לימוד התורה בעיון הראוי - היוצא מלימוד הר"ן מקיימים בזה מצות מחיית עמלק". והוסיף ה"בנין אפרים" דלפי"ז נשים פטורות ממצות זכירת עמלק דהרי פטורות מת"ת.

ב. הכף החיים (תרצ"ה סק"ג) כתב: "וילבש בגדי יו"ט מבערב, ולא כאותן שנהגין ללבוש בבקר יום הפורים, והוא זכר "ותלבש אסתר מלכות", "ומרדכי יצא בלבוש מלכות", ואיך יתכן לקרוא פסוקים הללו במגילה בלבוש חול. מועד לכל חי ס' ל"א אות ח"י. עכ"ל. [ולכא' איכא נפק"מ בין הקצשו"ע הנ"ל לכף החיים, דלקצשו"ע בעי' ללבוש בגדי שבת בכל המגילה, ולכף החיים לכא' רק כשמגיע לפסוק "ותלבש אסתר מלכות" צריך ללבוש את העניבה של שבת...]. וגם לדבריו לכא' בני הכפרים שהקדימו קריאתם ליום הכניסה היו צריכים ללבוש בגדי שבת קודם קריאת המגילה, ד"איך יתכן לקרוא פסוקים הללו במגילה בלבוש חול".

ג. והנה ראיתי ביאור נפלא: דענין לבישת "בגדי שבת" הוא רמז לשורש הישועה של ימי הפורים, דהנה איתא בגמ' במגילה י"ב, ב' דהטעם שנגזר על ורשתי לבוא ערומה לפני אחשוורוש היה משום שבמידה שאדם מודד מודדים לו, ורשתי הרשעה היתה מביאה את בנות ישראל ומפשיטתן ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת. לכן נגזר עליה שתבוא ערומה ותעמוד כן לפני אחשוורוש. **ובתרס' הרא"ש** שם ביאר שלא היתה מפשיטתן לגמרי אלא שהיתה מפשיטה את בנות ישראל מבגדי שבת הנאים שלבשו. **נמצא** דתחילת הישועה של ימי הפורים היה במה שהוצרכה ורשתי לבוא כלי בגדים מידה כנגד מידה על מה שהפשיטה את בגדי השבת של בנות ישראל, וא"כ משו"ה דוקא ביום הפורים יש מנהג ישראל להדר בלבישת בגדי שבת. נפלא.

והנה יש לעמוד על דקדוק קל בלשון המשנ"ב והבאר היטב דכתבו דבלייל פורים ילבש "בגדי שבת" ואמאי שינו מלשון הרמ"א שכתב בגדי שבת ויו"ט. ולפי הווארט הנ"ל א"ש - דבלייל דאי"צ ללבוש בגדים נאים מצד כבוד היום דפורים, אלא רק מהטעם דתחילת הישועה בא מחמת "בגדי השבת" שורשית מנעה מבנות ישראל, לכן יש ענין דוקא "בגדי שבת", אבל ביום פורים עצמו דיש ללבוש בגדים נאים גם מחמת יום הפורים עצמו בזה שפיר יש ללבוש אף בגדי יו"ט דנאים טפי משבת.

נמצא דביום הפורים יש ללבוש בגדי שבת: **א.** מצד כבוד היום (רמ"א). **ב.** מטעם כבוד המגילה (קצשו"ע). **ג.** מטעם אמירת "ותלבש אסתר בגדי מלכות" (כף החיים). **ד.** מטעם שתחילת הישועה בא ע"י הרגית ורשתי שהפשיטה בגדי שבת מבנות ישראל. **ה.** יש שכתבו דיש ללבוש בגדי שבת בפורים מטעם דזהו יום קבלת התורה מאהבה. [באורחות רבינו הובא דהסתייפער זצ"ל בשחרית בפורים לבש את הסלית של "שבת"].

* * * * *

באחת הישיבות הבעל קורא השמיט תיבה, וחזרו שוב על המגילה, האם היו צריכים לחזור על ברכת 'שהחיינו', ו'שעשה ניסים', ו'הרב' או לא

מעשה שהיה באחת הישיבות החשובות דלאחר קריאת המגילה אחד הבחורים טען שהבעל קורא השמיט תיבה אחת [או שקרא למפרע], ורה"י טען "שאם באמת הוא השמיט תיבה כולם היו מרגישים בכך...". ולאחר כמה שעות שמעו בנגן [שהיה מונה על הבימה], ואכן נודע הדבר... שבאמת הבעל קורא השמיט תיבה אחת. וחזרו שוב על המגילה עם ג' הברכות לפניה, וברכת "הרב את רבינו" לאחריה. והנה על ברכת "מקרא מגילה" פשיטא שהיו צריכים לחזור ולברך, אולם על ברכת "שהחיינו", ו"שעשה ניסים", ו"הרב את רבינו" יש לברר אם עבדו כדן שחזרו שוב לברך אותם, וכדלהלן:

ראשית נדון לגבי ברכת שהחיינו ושעשה ניסים:

הנה המשנ"ב בס' תרצ"ב סק"ט כתב: "אם שח בין הברכה לתחילת הקריאה בין השומע ובין הקורא הפסיד הברכה". ו"בדרשו" הביאו משמיה דמרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל: "ולענין ברכת 'שהחיינו' ו'שעשה ניסים' אינו צריך לחזור ולברך, וחזרו ומברך רק את ברכת 'מקרא מגילה'".

ולכא' ההבנה הפשוטה בדברי הגרי"ש זצ"ל דרך לענין ברכת המצוות [מקרא מגילה] דהברכה היא על עצם מעשה המצוה ממש, בזה איכא חיסרון וגריעותא של "הפסק" בין הברכה לתחילת עשיית המצוה, אבל לענין שהחיינו ושעשה ניסים דבפשוטו אין הברכות על עצם המצוה ממש, בזה אין ההפסק מגרע כ"כ מהברכה, דסו"ס עסוקין באותו ענין...

אולם ה'שומר אמת' (אור"ח ס' תרצ"ב) הבין דהטעם דלהגרי"ש אינו חוזר על שהחיינו ושעשה ניסים, הוא עפ"י המאירי שהביא המשנ"ב שם סק"א והביאור הלכה ד"ה שהחיינו, דמי שאין לו מגילה מברך שעשה ניסים ושהחיינו על עצם היום דפורים, והח"ח הניח את דברי המאירי בצ"ע למעשה. מבואר במאירי דביסוד הדבר ברכת שעשה ניסים ושהחיינו אינו שייך למגילה, ורק הסמיכו הברכות למגילה, ולהכי גם בלא מגילה מברך אותם בפ"ע, וזהו טעמו של הגרי"ש א דמי שבירך שהחיינו ושעשה ניסים אף דהפסקין בין הברכה לקריאה אינו יכול כבר לחזור ולברך דשמא הלכתא כהמאירי [כפי שצייד הביאור"ל] דכבר יצא ידי"ח הברכות בלא מגילה כלל.

נפק"מ לדינא בין ב' ההבנות הנל בדעת מרן הגרי"ש זצ"ל לענין המעשה שהיה בישיבה הנ"ל

ולכא' הנפק"מ בין ב' ההבנות הנ"ל בדעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, הוא במעשה דהישיבה הנ"ל שחזרו על הקריאה משום השמטת תיבה אחת – דלפי ההבנה הפשוטה הנ"ל דהברכות בעצמותם שייכים למגילה [דלא כהמאירי], אלא דמקרא מגילה דשייך ממש להמצוה בזה הפסק מגרע, אבל שהחיינו ושעשה ניסים דאין הברכה ממש על מעשה המצוה, אין ההפסק מגרע, אולם מסתבר דשייך לומר כן רק לענין היכא דעסוקין באותו ענין... היינו שלא הסיח דעתו מקריאת המגילה אלא דשח שיחה קלה... אבל היכא דהסיח דעתו לגמרי מהמגילה - כהמעשה בישיבה הנ"ל שכבר כל אחד אחד הלך לקיים שאר מצות היום, וסברו שכבר קיימו מצות מגילה, בזה לכא' פשוט דצריכים לחזור ולברך, אולם להבנה של ה'שומר אמת' דשמא הלכתא כהמאירי דהברכות ביסודם נתקנו על עצם היום דפורים גם במעשה דהישיבה הנ"ל דהסיחו דעתם לגמרי מהמגילה, מ"מ אינם יכולים לחזור ולברך על שהחיינו ושעשה ניסים, דשמא הלכתא כהמאירי דכבר יצאו ידי"ח בברכתם. ודו"ק.

הדליק נרות חנוכה מעל כ' אמה האם חוזר על 'שעשה ניסים' ו'שהחיינו'

והנה כסברת ה'שומר אמת' כתב גם הג"ר צבי פסח זצ"ל במקראי קדש (חנוכה ס' כ"ח) דמי שהדליק נרות חנוכה למעלה מ' אמה, דחזר רק על ברכת 'להדליק נר של חנוכה' אבל אינו חוזר על ברכות 'שעשה ניסים' ו'שהחיינו', כיון דלדעת המאירי גם מי שאין לו להדליק נרות חנוכה ואינו במקום שרואה נרות חנוכה מברך לעצמו ברכות 'שעשה ניסים' ו'שהחיינו' בלילה הראשון, וביאר בשע"צ שהוא משום שברכות אלו אפשר לאומרן גם על עיצומו של יום. עיי"ש.

אולם קשה לי על מש"כ הרב פראנק זצ"ל דאליבא דהמאירי כשחוזר ומדליק כדין אינו חוזר ומברך שהחיינו - דכבר יצא בשהחיינו שבירך על עצם היום, דלכא' צ"ע נהי דבירך שהחיינו על עצם היום, אך להיכן אול החיוב שהחיינו מצד "המצוה" דמגילה ונרות חנוכה, ומ"ש מסוכות דמברך שהחיינו על עצם היום¹², ושוב מברך שהחיינו על מצות ד' מינים?

ומצאתי דהקשה כע"ז הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל, דהנה המשנ"ב (סי' תרע"א סמ"ה) הביא דעת ה"זרע אמת" דמי שהדליק נרות חנוכה בביהכנ"ס ובירך שהחיינו, דאינו מברך שוב שהחיינו בביתו, אף שבהדלקה בביהכנ"ס לא קיים מצות הדלקה.

ובאגרות משה (אור"ח ח"א סי' ק"צ ד"ה וצ"ל) הקשה שגם אם נאמר שברכת "שהחיינו" נתקנה גם על הזמן של חנוכה, מ"מ גם בשביל המצוה צריך לברך 'שהחיינו' וכמו לענין מי שבירך בליל יו"ט ראשון של סוכות 'שהחיינו' בביתו על הזמן של יו"ט, שחוזר ומברך 'שהחיינו' על מצות אכילה בסוכה כשאוכל למחרת ביום בסוכה כמבואר ברמ"א סי' תרמ"א סעי' א', וא"כ מדוע הכא לא צריך לחזור ולברך 'שהחיינו' כשמקיים מצות הדלקה בביתו [שהרי בהדלקתו בביהכנ"ס לא קיים מצות הדלקה]. עיי"ש באגר"מ.

ונלע"ד ליישב, דיש לחלק בין סוכות דהמועד הוא **דאורייתא**, לבין פורים דהמועד הוא **מדברבן**, דרק בסוכות דהוא מה"ת דאית בהו תרתין, א' קדושה בעצמותו של יום. ב' המצוות דסוכה ולולב. בזה מסתבר דהשהחיינו על "היום" מתייחס רק לעצם קדושת המועד, ולא מתייחס להמצוות דהמועד [דהרי הוי ב' ענינים חלוקין לגמרי], ולהכי שוב בעל' לברך שהחיינו על מצוות הסוכה וד' מינים, אבל פורים דהוא מדברבן, וליכא חלות קדושה בעצמות היום כבדאורייתא, ובפרט לנתיבות ש"דברבן" זה רק ענין של חיובא ד"הגברא" ולא "חפצא" כידוע, א"כ בזה שפיר שהחיינו על עצם המועד מתייחס ממילא למצות דהיום דפורים דזהו החפצא ועיקרו של יום הפורים. ודו"ק היטב.

האם ברכת "הרב את ריבנו" שייכת למגילה או דהוי ברכה בפנ"ע

ועתה נדון האם בישיבה הנ"ל [שהשמיטו תיבה] היו צריכים לברך שוב גם את ברכת "הרב את ריבנו", או לא: ונראה לכא' דתליא בפלוגתא דהראשונים ביסוד ברכת "הרב את ריבנו": דהריטב"א ווה"ר (מגילה כ"א, ב') כתבו דאין הברכה על "המגילה" כלל, אלא ברכה בפני עצמה על "הנס", אלא שהסמיכו ברכה זו למגילה אבל באמת אין לברכה שייכות למגילה, [ובזה תירצו אמאי ברכה זו פותחת בברוך הרי היא סמוכה לברכה שלפניה (וכמו בברכות קר"ש דאין הקר"ש מפסיק), אלא מוכח דהויא ברכה בפנ"ע]. אולם הרשב"א ס"ל דהברכה שלאחריה היא על "המגילה" [עיין להלן הביאור בזה]. [והא דפותחת בברוך ביאר הרשב"א בברכות י"א משום דהמגילה הוי הפסק].

והנה נחלקו הראשונים האם מותר לדבר אחר הקריאה קודם ברכת 'הרב את ריבנו', דהטור (סי' תרצ"ב) הביא דעת העיטור דאין לגעור במי ששח אחר הקריאה קודם הברכה שלפניה, וביאר השעה"צ סקי"ב דס"ל להעיטור דהברכה אינה שייכת למגילה אלא על הנס, ובדעת הטור כתב השעה"צ דס"ל דהברכה "למגילה שייכא" ולהכי אסור להפסיק, ועיין בשעה"צ דהסתפק בדעת הטור היכא דשח אחר המגילה האם יוכל לברך ברכת "הרב". [עיין בהערה¹² עוד כמה נפק"מ לדינא מפלוגתא הראשונים אם ברכת הרב שייכת למגילה או דהוי ברכה בפנ"ע על הנס].

ומעתה נראה, דאם הברכה דהרב את ריבנו שייכא למגילה מסתבר דמי שחייב לחזור לקרוא את המגילה דצריך לחזור ולברך שוב את ברכת 'הרב את ריבנו', אבל אם הברכה לא שייכא למגילה אלא היא "מדיני פורים" לברך על הנס [ורק הסמיכו את הברכה למגילה], מסתבר מאד דכבר יצאו ידי"ח הברכה, ואין קריאת המגילה כדינה מעכבת בזה. וצ"ע.

שורש הנידון אם ברכת 'הרב את ריבנו' שייכת למגילה תליא בטעם ששמו של הקב"ה לא מוזכר במגילה

ובאמת יש לברר מהו שורש המח' של הראשונים הנ"ל אם ברכת "הרב את ריבנו" שייכת למגילה או דהוי ברכה בפנ"ע על "נס פורים". ובעיקר צ"ב שיטת הרשב"א והעיטור הנ"ל דהברכה שייכת למגילה, הרי לא מוזכר בברכה מענין סיפור המגילה כלל. וביותר צ"ב, דאמאי המגילה זוקקת ברכה לאחריה, מ"ש משופר ולולב ושאר מצוות דאין זוקקים ברכה לאחריה?

וחשבתי לבאר [ושמחתי לראות כן בחמדת אריה (תלמיד החת"ס)], דבאמת איכא שייכות גדולה בין ברכת 'הרב את ריבנו' למגילה, דידועה הקושיה אמאי לא הוזכר שמו של הקב"ה במגילה? ותל' המרדכי דהוא משום שניתנה ליכתב בדתי פרס ומדי, וביאר הפרמ"ג דהעכו"ם לא ישמרו בקדושה ויבא לידי בזיון ח"ו [ואיכא בזה נפק"מ להלכ' שבת כמבואר בשו"ע סי' של"ד סעי' י"ג], ובמשנ"ב בס"ק ל"ח. עיי"ש]. נמצא שביטול הדבר היה צריך להזכיר את שמו של הקב"ה שהוא עשה לנו את כל הנסים הללו [והוא החפצא של המגילה] רק שחששו אנשי כנה"ג דכיון שניתן ליכתב בדתי פרס ומדי והעכו"ם לא ישמרו בקדושה, להכי תיקנו חז"ל "ברכה" סמוך למגילה - **להודיע שהכל מהקב"ה שהוא "רב את ריבנו, ודן את דינינו, ונקם את נקמתנו" וכו'**, ו"נפרע לעמו ישראל מכל צריהם - הקל המרשיע".

¹² **א' איכא נפק"מ** [אם ברכת "הרב את ריבנו" שייכא למגילה או על הנס]: דהנה המג"א בס' רפ"ד (הובא במשנ"ב) כתב לענין הברכות שלאחר ההפטרה "דאין לסלק מעל הבמה ספר הנביאים שקורין בו ההפטרה עד אחר הברכה, כדי שיראה ויברך על מה שהפטור". ויש לדון האם צריך **שהמגילה** תהיה מונחת לפניו בשעת הברכה, ולכא' תליא בנידון הנ"ל, דאם הברכה שייכא למגילה בעל' שהמגילה תהיה מונחת לפניו בשעת הברכה (דומיא דההפטרה) וכ"כ הא"ר וכ"פ המשנ"ב, ואם הברכה היא על הנס אין צריך שהמגילה תהיה מונחת לפניו. **וכ"כ המג"א** (ס' תר"צ סקי"ט) דאי"צ שהמגילה תהיה מונחת לפניו בשעת הברכה, והוסיף "ולא דמי למה שכתבתי בס' רפ"ד דאין לסלק ההפטרה עד שיברך, דשאני הכא דהברכה לא קאי על המגילה". עכ"ל.

ב' עוד נפק"מ [אם ברכת "הרב את ריבנו" שייכא למגילה או על הנס]: דהנה כתב הרמ"א בס' תרצ"ב דאין מברכין ברכת הרב את ריבנו אלא בציבור, אבל יחיד אינו מברך. ועיין בביאור הלכה שם שהביא מהא"ר שהוכיח מכמה פוסקים דמברכין אותה גם ביחיד. וצ"ב במאי פליגי, ובעיקר צ"ב שיטת הרמ"א אמאי יחיד אינו מברך, מ"ש מברכות שלפניה דיחיד מברך. **ואולי פליגי בחקירה הנ"ל**, דהא"ר ס"ל דהברכה שייכא למגילה, וא"כ כמו דיחיד מברך ברכות שלפניה הוא הדין דמברך ברכה שלאחריה. אבל הרמ"א ס"ל דהוי ברכה על הנס, היינו דתיקנו חכמים ברכה מיוחדת אחר המגילה משום "פירסומא ניסא", בזה י"ל דהך תקנה לא הוי אלא בציבור דאיכא פירסומא ניסא דרבים אבל לא ביחיד. וכ"כ **בערוך השולחן** שם סעי' ה'.

ג' עוד נפק"מ [אם ברכת "הרב את ריבנו" שייכא למגילה או על הנס]: מה הדין מי שקרא את המגילה סמוך לשקיעה וגמרה בשקיעה אולם לא הספיק לברך ברכת "הרב את ריבנו" קודם השקיעה, האם יכול לברך לאחר השקיעה? **וראיתי שכתבו**, דזה תלוי בנידון הנ"ל, דאם הברכה היא על המגילה אפשר אולי לברך כיון שהקריאה היתה בזמן [ואוליגן בתר ההתחלה], אולם אם הברכה היא הודאה בפני עצמה על "נס פורים", אין לאמרה לאחר השקיעה. ודו"ק.

ובאמת שיסוד הדבר מבוואר במהרש"א (מגילה דף י') דאיתא בגמ' שם דקרא ד"והיה לה' לשם" זו "מקרא מגילה". והוקשה למהרש"א איך שייך לומר דע"י קריאת המגילה "והיה לה' לשם" - הרי שמו של הקב"ה לא הוזכר במגילה? ותירץ המהרש"א שע"י קריאת המגילה "בברכותיה" נקרא השם של הקב"ה. עכ"ל. חזינו דהברכות הוי כעין השלמה להשמטת שמו של הקב"ה מהמגילה. וא"ש דברכת הרב את ריבנו שייכת לקריאת המגילה. ודו"ק.

והנה איתא בתוספתא במגילה (פרק ב', ב') דברכה שלאחריה אינה מעכבת את המגילה. וצ"ב מהו ההו"א דיעכב אחרי שכבר קרא את המגילה כדין? ולהנ"ל א"ש דהיה הו"א דכיון דביסודו היה צריך להזכיר את שמו של הקב"ה במגילה [ורק מחשש בזיון לא מוזכר שמו] וע"י הברכה "והיה לה' לשם" [כפי המהרש"א הנ"ל], א"כ אי"ז ברכה בעלמא אלא כעין השלמה לעצם סיפור המגילה וסד"א דיעכב את המגילה, קמ"ל דאינו מעכב. ודו"ק.

ובדעת הריטב"א והר"ן דברכת הרב את ריבנו הוי ברכה על נס פורים ולא על המגילה, יתכן דסברי דהא דשמו של הקב"ה לא הוזכר במגילה אינו כטעם המדכי הנ"ל, אלא כפי שכתבו המפרשים לפי שנס פורים לא היה נס גלוי כנסי מצרים שבהם נשתנה הטבע, אלא בדרך הטבע סיבבו הקדוש ברוך הוא, כי הנה כל המאורעות המסופרים במגילה, שנמשכו י"ב שנה, היו טבעיים לכאורה, אך רק בסיומם התברר שהיתה בהם יד מכוונת שהביאה את הנס הגדול; לכן לא נזכר שם ה' במפורש. ולפי"ז אין בהכרח שייכות בין הברכה לקריאת המגילה. ודו"ק.

ביאור נפלא בשורש הפלוגתא בראשונים **האם אומרים בנוסח הברכה "האל – הרב את ריבנו"**

החמדת אריה הוסיף בזה ווארט נפלא, דהנה נחלקו הראשונים בנוסח הברכה דהרב את ריבנו, דהטור כתב "ומברך בא"י אמ"ה האל הרב את ריבנו והדן את דינו והנוקם את נקמתנו". והטור הביא שם שיש ראשונים דכתבו ד"לא אמרין **האל הרב** דהא אמרין אלקינו" [הובא במשנ"ב סי' תרצ"ב סק"ה].

וכתב החמדת אריה דהראשונים אזלי בזה לשיטתם, דהטור [שהובא לעיל] דכתב דאסור להפסיק בין המגילה לברכה כיון דהברכה "שייכת למגילה", ונתבאר דהשייכות של הברכה למגילה הוא: דכיון דלא הוזכר שמו של הקב"ה במגילה לכך מברכין לאחר המגילה להודיע שהכל מה' יתברך - "והיה לה' לשם" - להכי ס"ל לטור דבדוקא הוסיפו בנוסח הברכה "**האל הרב**..." [אף דבשאר הברכות לא אומרים כן] דזהו עיקר הברכה להודיע ש"האל" הוא זה ש'רב את ריבנו' וכו' והוא זה שעשה לנו הנס. **אבל הראשונים** דלא גרסו "האל הרב" סברי דאין הברכה שייכת למגילה אלא הוי "ברכה על הנס", ולהכי אין צ"ל "האל" כמו בכל הברכות דאחרי דאומרים ה' אלקינו אין מוספין "האל". [ורא דבברכת "ברוך שאמר" ובברכת "הטוב והמטיב" אמרין "האל", עין בזה בדורשו סי' תרצ"ב הערה 9].

ויש להעיר על דבריו, דיתכן דהראשונים דלא גרסו "האל הרב" נמי מודו דהברכה באה להודיע שהכל מה' יתברך [כיון דלא הוזכר שמו של הקב"ה במגילה], רק דסברי דההדגשה לזה הוא בסיום הברכה "**ברוך אתה ה'**", הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם, **האל** המושיע". דלכא' לאחר דאמרין ברוך אתה ה' אמאי הוסיפו חז"ל למטבע הברכה "**האל**" המושיע [שלא מצינו כן בשאר ברכות], אלא משום דעיקר הברכה להודיע שהכל נעשה **מהאל** יתברך, וע"י כך "והיה לה' לשם". ודו"ק.

כמה המחיר של מגילת אסתר? - זוז אחד!

הגמ' בב"ב (קנ"ה, ב') מספרת שרצו להוכיח לרבא על איזה "קטן" שהוא חכם ופיקח, אמרו לו לקטן לטעון לרבא איך זה ש"מגילת אסתר" המחיר שלה זוז, וכתובת שטר הוא גם זוז? [העב"ץ כתב שזה גוזא, עין לשון הרמב"ן סוף פ"א בא שמזוזה מדורה זוז].

והנה הגאון רבי מאיר שמחה זצ"ל בחידושי שם כתב דיש שייכות בין שטרות למגילת אסתר דבתרווייהו ליכא הזכרת שם שמים, וכדאיתא בר"ה י"ה דביטלו הזכרת שם שמים בשטרות. וביתר שאת: דהרי הטעם דחכמים ביטלו הזכרת שם שמים בשטרות מבוואר בגמ' בר"ה שם דיש לחשוש ש"למחר זה פורע את חובו, ונמצא השטר [הפרוע] מוטל באשפה". והרי גם במגילת אסתר הטעם דלא הוזכר בו שם שמים הוא משום דחששו לבזיון כיון דנכתב במדי ופרס. וז"ל של ר' מאיר שמחה: "**מגילת אסתר בזווא, פירש לא נזכר בה שם, ובשטרות אין מזכירין ש"ש כמבואר ר"ה י"ה, ודו"ק**". עכ"ל.

ואולי עומק כוונת ר' מאיר שמחה: דקצת קשה דלכא' שאלת הילד הקטן איך יתכן דמחירה של מגילת אסתר רק זוז כמו המחיר של שטר - היא כל כך פשוטה - דאיזה חכמה ופקחות קא חזינו בדבריו? ולזה תל' ר' מאיר שמחה דעומק כוונת הקטן לדמות שטר למגילת אסתר דבתרווייהו ליכא הזכרת שם שמים. וא"כ גאונות כר' מאיר שמחה חזינו בדבריו...

* * * * *

הטעם שהשו"ע הביא את ההלכה לומר "ארור **המן ברוך מרדכי" בסי' תר"צ ולא בסי' תרצ"ב**

השערי אורה (ח"ב עמ' קטא) העיר אמאי רק בפורים אומרים "ארור המן ברוך מרדכי", ארורים כל הרשעים ברוכים כל הצדיקים, ואמאי לא מצינו כן בשאר המועדים, בפסח לא אומרים "ארורים המצרים ברוכים ישראל", בחנוכה לא אומרים "ארורים המתיוונים ברוכים החשמונאים". עיי"ש מש"כ לבאר.

ונראה ליישב בפשיטות: דהנה שמעתי מאמור"ר זצ"ל להעיר דהנה השו"ע או"ח סימן תרצ"ז סעיף ט"ז כתב "צריך שיאמר ארור המן ברוך מרדכי, ארורה זרש ברוכה אסתר, ארורים כל הרשעים ברוכים כל הצדיקים, וצריך שיאמר וגם חרבונה זכור לטוב". עכ"ל. וצ"ע אמאי השו"ע הביא הלכה זו בסימן תרצ"ז בהלכות "קריאת המגילה" ולא בסימן תרצ"ב בהלכות דיני ברכות המגילה לפניה ולאחריה ומנהג אמירת "אשר הניא". ועוד צ"ב מה טעמה של הלכה זו.

ואמר לי אמור"ר זצ"ל, שיבדלחט"א הג"ר משה שפירא שליט"א (רח"ו רד"ק בב"ם) תירץ לו: דהטעם שיש לומר ארור המן וברוך מרדכי וכו' הוא כדברי המדרש רבה (בראשית, פרשה מ"ט) כל מי שמזכיר הצדיק ואינו מברכו עובר בעשה, וכל מי שהוא מזכיר את הרשע ואינו מקללו עובר בעשה, וז"ל המדרש: רבי יצחק פתח "זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב" (משלי י'), כל מי שמזכיר את הצדיק ואינו מברכו עובר בעשה מ"ט "זכר צדיק לברכה". וכל מי שמזכיר את הרשע ולא מקללו עובר בעשה דכתיב "ושם רשעים ירקב". **רב כי הוה מטי להמן בפורים אמר "ארור המן וארורים בניו" לקיים מה שנאמר "ושם רשעים ירקב", אר"פ "וגם חרבונה זכור לטוב"**. עכ"ל המדרש.

מבואר א"כ במדרש דהטעם דאומרים "ארור המן ברוך מרדכי" הוא מההלכה דכשזכיר צדיק יש לברכו, ורשע לקללו. והנה הלבוש [הובא במג"א] היה אומר במגילה עצמה "ושם רשעים ירקב" בשעה שהזכירו את המן. **והנה מרחץ החפץ חיים זצ"ל** לא הביא במשנ"ב את מנהג הלבוש. ובטעם הדבר אסבר לן בשער הציון (תר"צ. נ"ו): "והנה לא העתקתי מה שהביא המג"א בשם הלבוש 'היה אומר ושם רשעים ירקב בעת זכירת המן'. דאף אם נימא דזה לא חשיב הפסק משום שהוא מענינו של יום וכדמוכח סוף סעיף י"ג. על כל פנים יוכל לצמוח מזה קלקול גדול, שלא ישמע אז איזה תיבות מן הש"ץ על ידי זה ולא יצא אז בקריאת המגילה לכן טוב שלא לומר כלל". עכ"ל. מבואר בשעה"צ דביסוד הדבר מודו כו"ע דצריך לומר בעת קריאת המגילה עצמה 'שם רשעים ירקב', ורק משום החשש שמחמת כן לא ישמע איזה תיבות מהש"ץ טוב שלא לומר כן אלא לאחר הקריאה.

מעתה נפלא מאד הטעם דהשו"ע הביא את ההלכה דאומרים "ארור המן, ברוך מרדכי" בהלכ' "קריאת המגילה" בס' תר"צ, ולא בהדי ההלכות דלאחר הקריאה בס' תר"צ"ב, דלא מבעיא ללבוש הג"ל דאומרים כן בתוך קריאת המגילה גופי' ולא לאחר קריאתה, דשפיר הלכה זו שייכת לקריאת המגילה, אלא אף למשנ"ב דאומרים אותו לאחר הקריאה, זה רק משום חשש קלקולא שלא ישמע איזה תיבות מהש"ץ, אבל ביסוד הדבר זה שייך לגוף הקריאה, ולהכי א"ש דהלכה זו מקומה בהלכ' קריאת המגילה ולא בהדי הלכות דהברכה והפיוטים דלאחר המגילה בס' תר"צ"ב. [והוסיף אמר"ר זצ"ל דאולי באמת ראוי שלא להפסיק בין סיום קריאת המגילה לאמירת "שושנת יעקב... ארור המן", משום דהוי דין בגוף קריאת המגילה. וצ"ע].

ומעתה מיושב בפשיטות אמאי רק בפורים אומרים "ארור המן, ברוך מרדכי", ולא בשאר המועדים, דרק בפורים שהזכירו במגילה את מרדכי והמן, יש מצוה לברך את מרדכי ולקלל את המן, ולא שייך ענין זה בשאר המועדים דאין בהם קריאה.

הערת הג"ר דוד פיינשטיין זצ"ל על השער הציון

הנה השעה"צ הג"ל כתב דהא דהלבוש לא חשש להפסק באמירת "ושם רשעים ירקב": "משום דהוא מענינו של יום וכדמוכח סוף סעיף י"ג", דבסעי' י"ג כתוב שהקורא את המגילה ו"דורשה" [תוך כדי הקריאה] יצא, וז"ל השו"ע "הקורא פסוק במגילה ודורשו אם כיון לבו לצאת ידי חובתו יצא". קמן שמותר לכתחילה לדבר במגילה מענינו של יום ואי"ז הפסק [דלענין דיעבד אפי' בשח בדברים אחרים יצא כמבואר ברמ"א סעי' ו']. וא"כ הוא הדין דאמירת "ושם רשעים ירקב" אי"ז הפסק.

והעיר הגר"ד פיינשטיין זצ"ל [בנו של מרן הג"ר משה זצ"ל], מגלן שאף לכתחילה מותר לדרוש את המגילה בתוך הקריאה ולומר "ושם רשעים ירקב", שמא הא דהתיר השו"ע לדרוש את פסוקי המגילה הוא משום דאירי **שלא בירך לפניו** על המגילה, והראיה: דהשו"ע כתב "אם כיון לבו יצא" (וכן הוא לשון המשנה בדף י"ח "היה כותבה דורשה ומגילה אם כיון לבו יצא") מוכרח שלא בירך לפניו דאם הוא בירך אין לך כוונה גדולה מזה [וכמש"כ הביאור הלכה בס' ס' דע"י הברכה מוכח שצא לציאת ידי"ח], וכיון דלא בירך על המגילה להכי שפיר מותר לו לכתחילה לדרוש את פסוקי המגילה, כמש"כ תוס' בברכות דף י"ד לענין הלל דר"ח דאם אין מברכין אין שייך הפסקה [וז"ל תוס' "דאי בשלא בירך אמאי לא יפסיק באמצע"]. וא"כ גם במגילה מי שלא בירך אין שייך הפסקה, אבל מגלן דאף כשמברך [כפי שצריך, וכפי הרגילות] נמי יהיה מותר לכתחילה לדרוש? ומנין ללבוש להתיר לכתחילה לומר "שם רשעים ירקב" בקריאה שמברכין עליה?

ומרן הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל הסכים להערה זו, וטען שכנראה המקור של הלבוש אינו מסעי' י"ג כפי שסבר השעה"צ אלא דהיה משמע ללבוש מרהיט לשון המדרש הג"ל "רב כי הוה מטי להמן בפורים אמר "ארור המן וארורים בניו" לקיים מה שנאמר "ושם רשעים ירקב", דאמר כן בשעת הקריאה עצמה ואי"ז הפסק.

וכן בפירושו המהרז"ו על המדרש כתב, דרב אמר ארור המן, ברוך מרדכי בעת קריאת המגילה עצמה **"ואין זה הפסק"**, כך נראה לי, והוסיף "אך במסכת סופרים איתא בהדיא שרב אמר כן אחר קריאת המגילה, ואפשר שהטעם משום הפסק, והמצות עשה (להזכיר הצדיק לברכה וכו') יקיים אחר הקריאה". עכ"ל.

* * * * *

מה העצה למי שרוצה לצאת גם את ה'בנין ציון' **וגם את מעלת "מצוה בו" יותר מבשלוחו**

ידוע שצייד הבנין ציון [הובא במשנ"ב ס' תרצ"ה סק"ח] דכיון דכתיב "ומשלוח" מנות איש לרעהו, בעינן לשלוח את המנות דוקא ע"י שליח, אבל אם הביא בעצמו המנות אינו יוצא ידי"ח. וידוע דמרנן **החזון א"א והגרי"ז** לא חששו כלל לדבריו. ואדרבה **מרן הגרי"ז זצ"ל** נהג בדוקא לתת את המנות בעצמו משום 'מצוה בו יותר מבשלוחו', כפי שהעיד הברכ"א במגילה ז'.

ויש לברר, איזה עצה יש לאדם שיש לו רק "משלוח מנות" אחד, ורוצה לצאת ידי"ח אליבא דכו"ע, גם לצאת שיטת הבנין ציון דלמשל"מ צריך שליח, וגם לצאת סברת הגרי"ז דיש מעלה לקיים המצוה בעצמו ד"מצוה בו יותר מבשלוחו".

וחשבהי, דיש לו עצה, שישלח את המנות ע"י שליח, וישלם לשליח 'מעו' עבור מעשה השליחות, **דהגאון מטשעבין זצ"ל** הביא בדובב מישרים (ח"א ס' מ"ז) בשם ספר "ישמח משה" דעושה מצוה ע"י שליח בשכר הוי כעושה ממש בעצמו, דמה שמבזבז ממונו ליתן לשליח הוי כמו טרחא בגופו. והוסיף הגאון מטשעבין "לדעתי מרומזת סברא זו במג"א ס' תל"ב ס"ק ה' שכתב שם שגם הוא יבדוק את החמץ משום דמצוה בו, וסיים בזה"ל "ובגמ' פסחים ד' ע"ב משמע דיש מקומות שנהגו לשכור מי שיבדוק", וי"ל דכונתו דבשכר לא שייך מצוה בו כדברי הישמח משה הג"ל. עכ"ל הדו"מ. וא"כ השולח "משלוח מנות" עם שליח בשכר שפיר יצא שיטת הבנין ציון דהרי שלח שליח. וגם קיים את המעלה של "מצוה בו" כיון דהוי שליח בשכר. **אלם הגאון מטשעבין זצ"ל** שם העיר על דברי הישמח משה' מכמה פוסקים. וגם בשו"ת בית שער (חיד"ד ס' שס"ז) חולק על הישמח משה בזה. וצ"ע.

ובעצם הנדון האם ב"שליח בשכר" מתקיים המעלה ד"מצוה בו", לכא' תליא קצת ביסוד הטעם ד"מצוה בו יותר מבשלוחו" האם הוא משום הטירחא והיגיעה במצוה, וכמש"כ רש"י "דכי עסיק במצוה מקבל שכר טפי" ע"ד לפום צערא ויגיעה אגרא. דבזה יש קצת מקום לומר דע"י דמשלם שכר לשליח נמי חשיב כעין טריחא. או שמא יסוד הטעם ד"מצוה בו" הוא כמש"כ התבואה שור כ"ח סק"ד) דאם עושה שליח לעשות המצוה במקומו הוי "זילזול במצוה" - דמראה שאין המצוה חשובה בעיניו לקיימה בעצמו, ולפי"ז לכא' אין מקום לחלק בין שליח בשכר לשליח בחנם.

ובמקצתה קיי"ל ד"מצוה בו יותר מבשלוחו": יש לחקור האם המכוון דצריך דוקא "בו", או העיקר שלא יהיה ע"י "שלוחו", דאם העיקר שלא יהיה ע"י שלוחו [דנראה כמזלזל במצוה] לכא' ליכא ג"מ אם הוא שליח בחנם או בשכר, אבל אם בע"י דוקא "בו" משום הטירחא בזה יש קצת מקום לומר דתשלומין כטריחה. ודו"ק.

השולח משלוח מנות ב"מעלית" האם יצא ידי חובתו אליבא דהגרעק"א

אשתקד הבאנו, דבספר "ליקוטי חבר בן חיים" (ח"א. לו) הביא **שהגאון רעק"א** הסתפק בשולח מנות ע"י עכו"ם אם יצא י"ח, וטען לו ה"ח"ס, שאילו היתה המצוה לשלוח המנות בעצמו, אלא שיוצא י"ח גם ע"י שליח, היה שייך דין שליחות, ואין שליחות לעכו"ם, אבל המצוה גופי' היא "משלוח" מנות דוקא, ולהכי יכול לשלוח אפילו ע"י גוי. **וכ"כ ה"ח"ס** (בגיטין כ"ב, ב') "אבל היכא שכתוב שישלח שליח כגון "משלוח מנות" בהא סגי אפילו קוף וכל הפסולים. **וכבר טעו בזה גדולים וטובים ממני**".¹³ [ומש"כ שטעו "גדולים וטובים ממני", כוונתו לחמיו הגרעק"א].

וכלשונו של מרן הג"ר אברהם דובער כהנא זצ"ל ב"דבר אברהם" (ח"א סי' י"ג, ד') "ונקוט האי כללא בידך, דענין "שליחות" גרידא לחוד, וענין שלוחו של אדם "כמותו" לחוד, ושני ענינים נפרדים הם, ולא קרב זה אל זה".

והנה אשתקד כתבנו כך: האומר לחבירו שגר בקומה מעליו "אני מכניס למעלית" משלוח מנות... תקח משם את המנות" דלא יצא אליבא דהגרעק"א כיון דמעלית פסולה לשליחות. וכן אליבא דה"ח"ס הנודע בגיטין כ"ב דצורת המצוה ד'משלוח מנות' הוא ע"י שליח – דהשולח משל"מ במעלית לא יצא – דליכא על מעלית שם שליח.

והדרנא ביי, וטענת היה בידו, דפשיטא דהשולח לחבירו במעלית – ואומר לו לקחתו מהמעלית – דיצא לכו"ע. דאטו בגט עסקינן דאיכא בהו פסול ד"טלי גיטך מעל גבי קרקע"... הרי במשלוח מנות לא כתיב "**ובתן המנות בידו**" דנימא דטול משל"מ מע"ג קרקע [מעלית] פסול.... **דבאמת נראה,** דהשולח משלוח מנות ב"מעלית" חשיב **כמעשה ובתניה דידה** ולא בתורת שליחות כלל דנימא דהמעלית פסולה לשליחות... ורק השולח לאשתו גט במעלית פסול מקרא ד'ובתן בידה'. ואם כנים הדברים, נמצא: דהנה מצוי, שאדם מקבל משלוח מנות, ומחזיר לו מיד משל"מ ע"י שאומר לבנו הקטן "תביא לו משלוח מנות...", דנראה דבזה גם להגרעק"א מהג"י, דחשיב מעשה בתניה של אביו, אלא שהקטן כאילו מגביהו מע"ג קרקע... ובמשל"מ ליכא פסול דמע"ג קרקע כמו בגט. וכל מה שפסל הגרעק"א גוי וקטן במשל"מ הוא רק היכא דאין המקבל לפנינו, דבזה בעי' שיהיה כשר לשליחות דיעשה המצוה במקומו. וצ"ע.

* * * * *

בעת שהג"ר יצחק הוטנר זצ"ל היה חטוף במטוס "היה לו אז זמן" לבאר את דברי הנודע ביהודה בהיתר דאסתר

הנה יש כעין כתב חידה **בנדע ביהודה** (מהדו"ת יו"ד סי' קס"א): דמותר לאשה לעבור על איסור "אשת איש" רק עבור הצלת כל "כלל ישראל", אבל אסור לאשה לעבור על איסור אשת איש עבור הצלה של "רבים" ממיתה. ואדרבה תהרג ולא תעבור. דהגב"י הביא שם דהשכות יעקב כתב ש"אין כל נדנד עבירה" באשת איש שמסרה עצמה לביאה של רוצחים בני בליעל, ע"מ להציל את נפש בעלה ובני אדם אחרים מאותם רוצחים, והביא ראי' מאסתר שהלכה ברצון לאחשוורש כדי להציל את ישראל. והשיג עליו הנוב"י דודאי תהרג ואל תעבור דאין מתרפאין בג"ע, "ואסתר שאני שהיתה להצלת כלל ישראל מהדוד ועד כוש **ואין למדין הצלת יחידים מהצלת כלל ישראל מנער ועד זקן מהדוד ועד כוש**". עכ"ל.¹⁴

ודברי הנוב"י צ"ב: מ"מ"נ אם הותר איסור 'אשת איש' עבור 'הצלת נפשות' א"כ אפ' חזא נמי, ואם לא הותר אשת איש להצלת נפשות א"כ אפילו להצלת 'כל כלל ישראל' נמי שיהיה אסור. ומהו יסוד ההיתר עבור הצלת "כל ישראל" – לעבור על איסור חמור דגילוי עריות שהוא ביהרג ואל יעבור.

וראיתי בספר "משנת פיקוח נפש" (להג"ר יוסף אריה לורנץ שליט"א) שכתב דשאל את הג"ר **יצחק הוטנר** זצ"ל מה ההבנה בדברי הנוב"י דיש היתר של גילוי עריות רק עבור הצלת "כלל ישראל". וז"ל:

"שאלתי זאת לפני רבות בשנים להג"ר יצחק הוטנר זצ"ל ואמר שעליו להתישב בדבר, לימים כאשר השתחרר מהשבי לאחר שהיה כלוא במטוס החטוף¹⁵, כתב לי **שהיה לו אז זמן לחשוב בזה**, והביאור בזה: דהריגת כל עם ישראל הוא בגדר **חילול ה'** וכדכתיב בקרא [במדבר י"ד, ט"ו] "והמתה את העם הזה כאיש אחד, ואמרו הגויים מבלי יכולת ה'" – וכתב הרמב"ן שם פי"ג "ויהיה בזה חילול השם", **ולמנוע חילול ה' מותר לעבור אפילו על גילוי עריות**.¹⁶

ודבריו היו אצלי חידוש רב, שוב לאחר זמן ראיתי שכבר מובא כן מפי השמועה מאת **מרן החזו"א זצ"ל** [פאר הדור ח"ג עמ' קפ"ה] דחילול שם שמים דוחה אף לג' עבירות החמורות, והביא לזה ראיות כדלהלן:

עבירה זרה: איתא בסנהדרין ק"ז, א' שביקש דוד לעבוד ע"ז כדי שלא יתחלל שם שמים כאשר יהרגו בנו אבשלום, שיהיו בנו מתרעמין על מידותיו של הקב"ה האריך חסיד שכמותו נענש כ"כ שהרגו בנו, ולכן מוטב שאעבוד ע"ז ואז יאמרו שהגיע לי זאת. הרי מוכח דאיסור ע"ז נדחה מפני חילול ה'.

¹³ **ונראה דלא נעלם מהגרעק"א סברא זו ויתכן דמודה לה,** אלא דהגרעק"א לא דריש קרא "ומשלוח" דצורת המצוה דוקא ע"י שליח כדדריש לה ה"ח"ס והבנין ציון, וס"ל דלעולם לא בעי' דוקא צריך צירוף האדם בעצמו לתת המשלוח מנות כמו כל המצוות דבעי' שיעשה את מעשה המצוה, אלא דמהני להעמיד "שליח" שיעשה המצוה במקומו כמו בכל המצוות שבתורה שאינן מצוות שבגופו, ולהכי צידד הגרעק"א דגוי פסול משום דאין שליחות לגוי. [דס"ל להגרעק"א (בכמה דוכתי) דגוי פסול אף ל"שליחות מעשה"]. נמצא: דאליבא דהגרעק"א דין שליחות ב'משלוח מנות' הוא כדין שליחות בשאר מצות דאינם "מצוות שבגופו" [כמו נרות חנוכה, ונרות שבת וכדו']. ולהכי י"ל דגוי פסול למשלוח מנות.

¹⁴ **גם מרן הג"ר אלהן הי"ד** כתב כן מדנפשיה בקובץ הערות סי' מ"ח סק"ו "...ועוד אפשר לומר, דשמא הצלת כל ישראל, אלים טפי מפיקין" דייחוד, וגם גילוי עריות נדחה בשביל זה, ודבר זה צ"ע". עכ"ל.

¹⁵ ביום כ"ט סיון תשל"ו, נחטף מטוס שהיה בדרכו מפר"ז לישראל, על ידי מחבלים. במטוס החטוף היה גם הג"ר יצחק הוטנר זצ"ל ועוד נוסעים רבים. המטוס הונחת באוגנדה שם שוחררו כל הנוסעים מלבד מאה וארבע היהודים שביניהם. החוטפים הציגו אולטימטום, שבו דרשו כי בתוך ארבעים ושמונה שעות ישוחררו חבריהם, ארבעים מחבלים הכלואים בישראל, ואם לאו הם יפגעו בבני הערובה הנמצאים בידם.

¹⁶ **נמצא** דמלבד עצם הגזירה דלהשמיד להרוג ולאבד היה כאן מערכה עצומה על "**כבוד שמים**" שלא יתחלל ה'.

[אמנם עיי' **ש ביד רמ"ה** שכתב "בקש דוד לעבוד ע"ג כלומר להראות לבני אדם שהוא עובד ע"ג ולא ח"ו לעבוד ממש אלא **למראית העין** כדי שיאמרו שראה היה לאותו צער הבא עליו ולא יהרהרו אחר מדותיו של מקום וכל כך למה כדי שלא יתחלל ש"ש על ידו כדמפרש טעמא לקמן". עכ"ל. ולדבריו אין ראייה לחזו"א. אולם החזו"א אוזל בזה לשיטתו דכתב (חזו"א סנהדרין סי' כ"ד סק"ב) "ק"ו, א' אמר דבקש דוד לעבוד ע"ז שלא יחולל שם שמים אם יהרגנו בנו, ולרבה היה יכול להגיד לפני עדים שאינו מקבלו, ואינו עושה אלא להציל חילול ה', אבל לאביי הו' איסור ע"ז אלא שאיסורו נדחה מפני הצלת חילול ה'"].

גלוי עריות: מצינו באסתר שמסרה עצמה לאחשורוש כדי להציל את ישראל הגם דגלוי עריות בקום עשה הוא מהעבירות דיהרג ואל יעבור, כיון דאם כל ישראל יאבדו הוה חילול ה'. [וממש כסברת הגר"י הוטנר בדעת הגוב"י].

שפיכות דמים: מצינו דחילול ה' דוחה שפיכות דמים ביבמות ע"ט, א' שהרגו בני שאול כדי לפייס את הגבעונים שהתנהג עמהם שאול שלא כדיו, ומקשינן בגמ' והא כתיב ובנים לא יומתו על אבותם, ומשני א"ר יוחנן מוטב שתעקר אות אחת בתורה ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא, הרי דהרגו לבני שאול הגם דלא היו חייבים מיתה כדי שלא יתחלל שם שמים. [אולם לפי מש"כ שם הריטב"א ליכא ראייה].

אכן צריך לידע ולהדגיש דהרבה פנים ודרגות יש לחילול ה', והדברים האמורים שמותר לעבור בשפיכות דמים למנוע חילול ה' היינו רק בחילול ה' רבתי, ולקבוע דבר זה היכן חשיבא כהאי חילול ה' יכולים רק ע"י הוראת בית הגדול שבדור, ולא כל הרוצה ליטול את מחלל ה' יבוא ויטול, ובגוב"י שהבאנו לעיל דכתב דהא דאסתר עברה בגלוי עריות משום שהיה זאת להצלת כל ישראל, עמד והוסיף "ושם היה בהוראת מרדכי ובית דינו ואולי ברוח הקודש", והיינו דרך מרדכי ובית דינו או נביא ברוח"ק יכולים להחליט אם במילתא דא מותר לעבור בג' עבירות חמורות, שהרי הרבה דרכים למקום להציל לישראל. והבן".

ערוך לנר: חילול ה' אינו נדחה מפני פיקו"ב

איתא בגמ' בסוכה דף נ"ג דבשעה שכרה דוד את השיתין, קפא תהומא [צפו מי התהום על הארץ]. ובעא למשטפא עלמא [ורצה התהום לשטוף את העולם] אמר דוד: מי איכא דידע אי שרי למכתב "שם" אחספא, ונשדיה בתהומא, ומנח. [שנורוק אותו, שיצולו וינח על נקב התהום, ויסתמו]. אמר דוד: כל דידע למימר ואינו אומר - יתנן בגרונו. נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו: ומה לעשות שלום בין איש לאשתו, על ידי בדיקת הסוטה במים המאררים, אמרה תורה: שמי, שנכתב בקדושה - ימחה על המים! לעשות שלום לכל העולם כולו - על אחת כמה וכמה שמותר למחוק את השם.

ותמהו המפרשים מה נסתפק דוד אם מותר לכתוב את ה"שם" ולהשליכו לתהום, משום איסור מחיקת השם, ולמה הוצרך אחיתופל ללמוד ק"ו מהיתר מחיקת השם לסוטה, והלא קיי"ל שאין דבר העומד בפני פיקוה נפש, ואפילו איסור שבת החמור נדחה מפני פיקו"ב, וכש"כ שאיסור מחיקת השם הקל יש לו להידחות מפני פיקו"ב של כל העולם כולו שעולה התהום לשוטפו? **ותי' העורל"ב** שדוד היה מסופק שמא יש במחיקת השם "**חילול ה'**" **ואינו נדחה מפני פיקו"ב**. וז"ל "ק"ק למה ה' מסופק בזה הא אין לך דבר שעומד בפני פקוה נפש ואפילו שבת מותר לחלל שהוא איסור סקילה כש"כ איסור לאו וכי יש פקוה נפש גדול מזה שרצה התהום למשטף עלמא, וי"ל משום דאמרין בסנהדרין (עד א) דעל חלול השם אפילו בשאר מצות יורג ואל יעבור, ולכן ה' דוד מסופק אם זה בכלל חלול השם מה שמחוק השם, והוצרך לפשוט ממה שהתירה התורה למחוק גבי סוטה". עכ"ל. [ויש שתי' (עין כלי חמדה פר' פנחס) דכיון דההצלה ע"י השלכת החרס היא הצלה "סגולית" הסתפק דוד אם מותר למחוק את השם לצורך הצלה כזו. וידוע הנהגת האם מותר לזלזל שבת עבור חולה לרפואה והצלה סגולית. ואכ"מ].

* * * * *

מעשה שהיה בארה"ב שאשה זינתה בעיווי בעלה **והתירה ה'אגרות משה' לבעלה. וצ"ע מאסתר**

על הפסוק "ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי" דרשו חז"ל (מגילה ט"ו) "**אבוא אל המלך אשר לא כדת**". שעד עכשיו נבעלתי באונס, ועכשיו - ברצון, שהרי אלך אל המלך אחשורוש מרצוני. **"וכאשר אבדתי אבדתי"**: כשם שאבדתי מבית אבא - כך אובד ממך, שהרי אשת ישראל שנאנסה - מותרת לבעלה, אבל אם נבעלה ברצון - אסורה לבעלה.¹⁷

ומכאן הוכיח המהרי"ק (קס"ז) את יסודו שגם אשת איש שלא ידעה שאסור לה לזנות והיתה בגדר "אומר מותר" [ובשאר איסורי תורה נידונה כשוגג] מ"מ נאסרת בכך לבעלה, כי האיסור של אשת איש אינו תלוי בעבירה שעברה "לשמים" אלא במעילה שמעלה ב"בעלה" ומזנה תחתיו [והרי ליה המהרי"ק מדכתיב "איש איש כי תשטה אשתו **ומעלה בו** מעל", ולא כתוב ומעלה מעל בה', שאז היה המובן שחטאה לה', אלא כתיב "ומעלה **בו**", היינו בבעלה, הרי אפילו כשאין כאן חטא כלפי ה', מכל מקום נתכוונה למעול בבעלה]. דהרי אסתר לא עשתה שום איסור שהלכה לאחשורוש, "ולא היה בדבר אפי' נדנד עבירה אלא מצוה רבה מאד עשתה שהצילה כל ישראל" ומ"מ נאסרה על מרדכי בעלה, והיינו משום דהא דנאסרת על בעלה אינו משום האיסור לשמים, אלא במעילה בבעל, ולכן גם באופן של "אומרת מותר", וגם באופן שעושה בזה מצוה, נאסרת לבעלה דמ"מ יש בכך מעילה בבעלה.¹⁸

ובדברי המהרי"ק נפסק להלכה ברמ"א (אבהע"ז סי' קע"ח סעי' ג') "ונתה שסברה שמותר לזנות, הוי כמזידה ואסורה לבעלה (מהרי"ק)". עכ"ל. עיי"ש בב"ש סק"ד.

מעשה שהיה בארה"ב שאחד הביא גוי אחד לביתו וצויה לאשתו שהיא תזנה עם חברו הגוי בפניו, ונתרצתה וזנתה בפני בעלה, ואח"כ שבו בתשובה, ובאו לשאול קמיה מרן הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל האם האשה נאסרה על בעלה מחמת כן. והשיב ר' משה זצ"ל: דאם האשה חשבה שאם בעלה מצויה עליה הדבר מותר **אינה נאסרת**. מאחר שאין כאן מעילה בבעל - שהרי הדבר נעשה עפ"י רצונו וציוויו. וגם אין כאן מעילה בה' - דהרי חשבה שהדבר מותר.

¹⁷ והסכמת רוב הראשונים כמו הפשטות שאסתר אכן נאסרה עליו, ומזה הקשה הריב"ם בתוס' בכתובות ג', ב' על שיטת ר"ת שביאת עכו"ם אינה אוסרת כי זרמת סוסים זרמתם, ותי' המאירי "דמרדכי לא יחפרין בה אע"ג דמצינא שריא משום דהויא לה פגומה בבעילת עכו"ם". וכ"כ השטמ"ק, ועיי"ש בפנ"י.

¹⁸ ועיי' **בקובץ הערות** (סי' מ"ה אות ד') שכתב דאפשר לדחות ראית המהרי"ק מאסתר להיכא דחושבת דמותר לזנות, דשאני גבי אסתר דעצם הביאה עצמה נעשה ברצון ובזדון, וכל האונס הוא מחוץ לביאה - להצלת כלל ישראל, להכי נאסרה, אבל היכא דשוגגת וחושבת שמותר לעשות את עצם מעשה הביאה, מנ"ל שתאסר לבעלה. ועד"ז כתב גם בבני אהובה (פכ"ד מאישות ה"כ). וצ"ע.

זה לשונו: "...בעובדא בישא דאירע שאחד הביא נכרי אחד לביתו וציוה לאשתו שהיא תזנה עם חברו הנכרי בפניו, ונתרצתה וזנתה בפני בעלה, ושבו בתשובה אח"ז... יש מקום לעיין בעובדא בישא זו דאולי ליכא בזנות כזו מעילה בבעלה, מאחר שמה שזינתה היה זה כדי לעשות רצון בעלה, דליכא בזה טעם המהרי"ק שאיפסק כוותיה באה"ע סימן קע"ח סעי' ג' ברמ"א בלא ידעה האיסור דזנות שמ"מ אסורה לבעלה שהוא מטעם דמעלה בבעלה כדכתב בשורש קס"ז". והוסיף שם האגר"מ דיש להתירה לבעלה רק היכא דחשבה בטעות דזנות שנעשה ברצון הבעל ליכא עבירה "ואז נמצא דאין לאוסרה דמצד איסור התורה מקרא דאחרי אשר הוטמאה היתה שוגגת, ומצד מעילה בבעלה כיון דהוא מסר לה להבועל לזנות ליכא מעילה בבעלה". והוסיף האגר"מ: "ואף אם נימא היכא דהיא בקשה מבעלה שיתן לה רשות לזנות עם אחד יחשב למעילה, כיון שאין זה רצון גמור מהבעל אף שנתן לה רשות דהוא כבעל כרחו מחמת בקשתה, אבל בעובדא זו שהיא לא רצתה כלל לזנות אלא שהבעל הביא הנכרי לביתו וציוה לאשתו שהיא תזנה עם חברו הנכרי והיא עשתה רצונו ודאי אין זה מעילה בבעלה. אבל כפי ששמעתי אמרה האשה שידעה שאסור לא"א לזנות עם אחר אף שהיה זה רק לרצון הבעל ואף שמפציר בה אסורה לעשות רצונו בזה וא"כ הא"א יש לאוסרה מצד הקרא דאחרי אשר הוטמאה".

זקניך אוהבך בל"ו

משה פיינשטיין

דעת פוסק הדור מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל

מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל נשאל ע"י רב בציריך, על הפסק של האגר"מ הנ"ל - דדבריו צ"ע הרי גם מרדכי ציוה על אסתר ליכנס אל אחשוורוש, והיה לו גם טובת הנאה בזה שלא יהרגוהו, ועכ"ז כתב המהרי"ק שנאסרה על בעלה משום שמעלה בו. ותל' הגרי"ש בדעת האגר"מ דשאני מרדכי דלא היה הדבר "**ברצונו**" [כמו בעובדא בישא הנ"ל שהיה "לרצונו"], אלא "בהסכמתו" בע"כ להצלת כלל ישראל. אולם מרן הגרי"ש בסו"ד חלק על חידושו של האגר"מ, וס"ל דגם שהדבר נעשה ברצונו של הבעל היא נאסרת על בעלה. והביאור בזה הוא, דיסוד מה דחשיב מעילה בבעל אינו מתייחס ל"גברא" דזה נגד רצונו, אלא לחפצא דה"אישות" שלו, שבקידושין הוא עושה אותה כהקדש וע"ז היא מיוחדת רק לו לענין אישות ואסור לה למעול באישות שלו, וכל משכב זולתו הוי מעילה בהחפצא של האישות של זו שמיחדת לבעלה. וראיתי בזה משל, הא למה הדבר דומה, להנהגה מחפ"ן של הקדש ע"י הוראת הגזבר לטובת ההקדש - דהוי מעילה, אף שהוא מרצון ההקדש, מ"מ עצם ההשתמשות בחפ"ן של הקדש הוי מעילה - כיון שהחפ"ן בעצמותו מיועד להקדש בלבד.

וז"ל המכתב:

מכתב מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל

ב"ה א' סיון תשמ"ז

למע"כ הרב הגאון המובהק המפורסם מהור"ר **משה חיים שמרלר** שליט"א
רב בחברת מחזיקי הדת. ציריך.
ברכה ושלו' רב

על דבר מ"ש באגרו"מ ח"ד סי' מ"ד לדון באשת איש שזינתה כדי לעשות רצון בעלה, והיא חשבה שברשות בעלה מותרת לזנות - אף שבאם חשבה שמותרת לזנות אסורה לבעלה, והיא בכלל ומעל מעלה באישה - אבל בכה"ג שזינתה ברשות בעלה ליכא מעילה בבעלה, והואיל והיא חשבה שבאופן זה אין איסור בדבר הרי דינה כשוגגת.

...אמנם מ"ש כת"ר לתמוה על מ"ש באגרו"מ הנ"ל, והביא ראיה מכרעת שלא כדבריו, ממ"ש המהרי"ק להוכיח שגם בשוגגת אסורה מהא דמגילה ט"ו שאמרה אסתר כאשר אבדתי אבדתי כשם שאבדתי מבית אבא וכו', דעד השתא באונס והשתא ברצון, ש"מ דבאותה שעה נאסרה על מרדכי אע"פ שלא עשתה שום נדנד עבירה אלא מצוה רבה שהצילה כל ישראל, והרי גם קפידת הבעל לא היה, אדרבה מרדכי צוה עליה שתלך לאחשוורוש.

אכן באגרות משה שם כתב "היכא דהיא בקשה מבעלה שיתן לה רשות לזנות עם אחר, חשיב מעילה, ואין להתחשב זה לרצון גמור מהבעל, אף שנתן רשות, דהוי כמו בע"כ מחמת בקשתה, אבל בעובדא זו שהיא לא רצתה כלל לזנות אלא שהבעל הביא הנכרי לביתו וציוה לאשתו שהיא תזנה עם חברו והיא עשתה רצונו ודאי אי"ז מעילה בבעלה".
לפי"ד הרי במעשה מרדכי ואסתר אף שמרדכי הסכים לזה אבל הוא "נאלץ" בגלל הצלת כלל ישראל והסכמתו הוא איפוא בגדר הסכמה שתמעול בו מעל.

ברם עצם החילוק לא ברור כלל, ובפשוטו מה שכתוב בתורה "ומעלה בו מעל" "ותמעל מעל באישה" הכוונה **מעילה ביסוד ושורש הקידושין "דאסר לה אכו"ע כהקדש"**, והרי את מקודשת לי כלומר להיות לי מקודשת לעולם בשבילי (גמ' ותוס' קידושין ב'), ואין שום הבדל בין אם הבעל מיוזמתי הוא נותן לה רשות לזנות לבין אם הוא נעתר להסכים לבקשת אשתו, ואכמ"ל.

והנני בזה ידידוש"ת

יוסף שלו' אלישיב

ובאמת שקדמו להגרי"ש א הגאון ר' מאיר שמחה זצ"ל ב"אור שמח" (פ"כ מסנהדרין):

וז"ל "...דהא אסתר מצוה עשתה להצלת כלל ישראל ואפ"ה נאסרה, דהא מעלה מעל באישה קרינן בה, כמ"ש המהרי"ק (שורש קס"ז), **ואף על פי שהיה "ברצון מרדכי"**, בכל זה באישות שגודרת אותה מאחרים אם מעלה מעל וברצון, יהיה מסיבה המותרת, כיון שרצונה היה להבעל לאחר, א"כ יכול להיות דאע"ג דבכל מקום אונס קרי לה, כאן נחשב לרצון, לענין מה, לענין **המעל שמעלה "באישות" בעלה** המגירה מבעילות אחרים". עכ"ל קדשו.

מפלוגתא דהאגר"מ והגרי"ש א איכא נ"מ ל"פשוטו של מקרא"

נמצא מכל הנ"ל, דיש לנו פלוגתא בין האגר"מ להרב אלישיב - בפשוטו של מקרא - "**ומעלה בו מעל**" - להאגר"מ ה"בו" מתייחס ל"גברא". ולרב אלישיב והאור שמח ה"בו" מתייחס ל"חפצא" דהאישות דאסר לה אכו"ע כהקדש. והנפק"מ אם הזנות נעשה ברצונו של הבעל אם נאסרת על בעלה, להאגר"מ בכה"ג ליכא מעילה "בגברא" ומותרת לבעלה. לרב אלישיב חשיב מעילה "בחפצא" דהאישות ואסורה לבעלה. ודו"ק.

האם יוצאים ידי"ח "משלוח מנות"

בנתינת תרומה לכהן

שאלה: ישראל ששלח לכהן משלוח מנות - "תרומות" - האם יצא בזה ידי"ח משלוח מנות או לא?

תשובה:

הנה כדי להקיף את הצדדים והנידונים התלויים בשאלה זו צריך קונטרס בפנ"ע, דבאמת שאלה זו תליא בכמה מחדרי התורה: א] דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. ב] "טובת הנאה" ממון או לא. [נפק"מ גם לתרומה של חמץ בפסח. קידושין. מו"ק מתנ"כ]. ג] האם תרו"מ הוא "ממון השבט" או "הפקר" לכהנים. ד] האם משל"מ בעי' שיהיה בבעלות המשלח. ה] האם במשל"מ בעי' שיהיה ראוי לאכילה למשלח. ו] ישראל המקדש "כהנת" בתרומה האם מקודשת או לא. ז] אין עושין מצות חבילות חבילות.

ועתה נבאר בס"ד כל חזא וחדא בקצרה:

דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין

א] איתא בגמ' במנחות פ"ב "דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין" היינו דבר שאדם חייב בו, אין הוא יכול ליתנו אלא משלו, ולא משל גבוה. כגון הפודה פירות מעשר שני אסור לו לקנות בכסף זה קרבן חובה. וכן מי שנדר להביא קרבן תודה, צריך הוא להביא את התודה ולחמה מן החולין, ואסור לו להביאם ממעשר שני, שהואיל ואמר "הרי עלי", הרי זה דבר שבחובה, וכל "דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין". ולכא' כמו דא"א לצאת ידי"ח קרבן בחובה אחרת, הוא הדין דא"א לצאת ידי "חובת" משלוח מנות בתרומה דחייב בלא"ה לתת אותם לכהן.

אולם באמת נחלקו רבותינו האחרונים האם דין זה הוא רק בקדשים או גם בשאר מצוות, הגאון בעל ה"ערוך לנר" בספרו שו"ת בנין ציון ח"ב סי' קל"ז פשיטא ליה דדין זה הוא רק בקרבנות ולא בשאר מצוות, וז"ל "לענ"ד הכלל דכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין לא שייך רק בחיוב קרבן לגבוה, אבל לא בחיוב מצוה, וגם ע"פ הטעם נראה כן שהרי מה שדבר שבחובה א"ב אלא מן החולין ילפינן מוזבחת פסח וזה גבי קרבן כתיב. עכ"ל. וכן פשיטא ליה להנצי"ב (עמ"ש ר"פ כי תשא). וכן נראה מהפנ"י בשו"ת (ח"א סי' ב').

אולם כידוע המהרי"ל [הובא במג"א בס' תרצ"ד] כתב דאין לתת מתנות לאביונים ממעות מעשר משום כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. [הובא להלכה במשנ"ב שם], קמן דלא רק בקדשים שייך הא דכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. [ולפ"ר אפש"ל דליכא כלל פלוגתא בין המהרי"ל לערו"ל, דהערו"ל נ"קאי על דאורייתא, כלומר, דהא דמדאורייתא איכא דין דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין הוא רק בקרבנות ולא בשאר מצוות דאורייתא כגון אכילת מצה מממע"ש וכדו', והמהרי"ל קאי על דרבנן, דס"ל דמדרבנן גם בשאר מצוות איכא לדינא דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. וצריך בדיקה].

נמצא: דאליבא דהמג"א והמ"ב כמו דאינו יכול לצאת במתל"א בכספי מעשר מההלכה דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, הוא הדין לכא' דאינו יכול לצאת חובת משלוח מנות ב"תרומה" דחייב בלא"ה ליתנו לכהן, אלא להביא מן החולין...

אולם יש לברר האם ההלכה ד"דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין" זה מעכב בדיעבד או לא, ונ"מ היכא דכבר נתן לכהן תרומה למשל"מ האם יצא בדיעבד או לא. ובאמת מרן הג"ר אלחנן זצ"ל בקוב"ש ביצה אות נ"א כתב וז"ל "ויש לחקור, **בהא דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, אם הוא לעיכובא, או למצוה**". ור' אלחנן לא הכריע בזה.

וראיתי דהג"ר אריה פומרנצ'יק זצ"ל בתורת זרעים כתב שאי"ז לעיכובא. אולם מרן הגרא"ז זצ"ל באבהא"ז כתב דזה לעיכובא. [ויש לברר אם דבריו קאי רק בקדשים. וצ"ע]. נמצא: דהשולח משל"מ לכהן תרומה: לתורת זרעים יצא בדיעבד, לר' איסור זלמן זצ"ל לא יצא. ולר' אלחנן ספק יצא. וצ"ע. [וכמובן, רק מצד דינא דדבר שבחובה, אולם עיין להלן עוד צדדים בזה].

האם משל"מ בעי' שיהיה בבעלות המשלח

ב] הנה יש לדון האם כדי לצאת ידי"ח משל"מ צריך שיהיה המשל"מ שלו או לא. ומסברא נראה פשוט דאין דין "לכם" במשל"מ, ויוצא ידי"ח גם במשל"מ "הפקר" [מאכל שזכה מהפקר ולא עביד בהו קנין], ובפרט אם ניזיל בתר הטעמים דמשל"מ. וא"כ שפיר יש לדון האם השולח משל"מ תרו"מ יצא ידי"ח, אף אי נימא שהתרומה אינה שייכת כבר לישראל המשלח.

אבל אי נימא דהמשל"מ צריך להיות בבעלותו [כמו שרצה איזה רב לומר, הביאו בתשובות והנהגות ח"א סי' תנ"ו] באנו למח' הנודעת האם "טובת הנאה" ממון או לא [חולין קל"א]. דאם טובת הנאה הוי ממון א"כ חשיב התרו"מ "שלו" [עיין בפסחים מ"ו, ב' דישאל שיש ברשותו תרו"מ חמץ, עובר בכל יראה אליבא דמ"ד טוה"נ ממון]. אבל למ"ד טובת הנאה אינה ממון באמת אין התרו"מ שלו ובבעלותו [ואינו עובר בכל יראה רק משום הסברא דאי בעי מיתשיל כדאייתא בפסחים שם]. וכן לענין המקדש אשה ב'טובת הנאה תלי ליה הגמ' בקידושין נ"ח אם טובת הנאה הוי ממון מקודשת, אבל למ"ד אינה ממון אינה מקודשת דאינו שלו. [אבל בישראל המקדש כהנת בתרומה נחלקו בזה האחרונים, דהשער המלך פשיטא ליה דמקודשת, והאפקי ים האריך לחלוק עליו. ואכמ"ל].

והנה להלכה פסק הרמב"ם בהלכ' אישות פ"ה ה"ו דטובת הנאה אינה ממון, וכן פסק הרמ"א בחו"מ סי' ל"ז סעי' ט', נמצא דלהצד דבעי' משל"מ מדידה, לכא' אינו יוצא ידי"ח במשל"מ-תרו"מ. אבל כאמור מסתבר דאי"צ במשל"מ דין "בעלים", ואכתי יש לדון האם יוצא ידי"ח בשולח תרו"מ במשל"מ.

והנה המהרי"ל הג"ל דפסק דאין לתת מתנות לאביונים ממעות מעשר משום "כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין", רמי אנפשיה דלכא' פסק זה א"ש רק למ"ד טוה"נ אינה ממון, דאין המעשר שלו כלל, ולהכי אינו יכול לצאת מתל"א במעשר דלאו ידידה, אבל למ"ד טוה"נ ממון, א"כ יש לו לישראל בגוף המעשר זכות ממונית שהיא שלו, ואמאי אינו יכול לצאת ידי"ח מתל"א באותו חלק ממוני שהוא שלו במעשר [ובפרט להריטב"א בקידושין נ"ח דמחמת הטוה"נ חשיב כבעלים על הכל]? ובתחילה כתב "ויש מרבתינו דפסקו דאינו ממון". אבל בסו"ד כתב ואפילו "למ"ד טוה"נ ממון, מ"מ הוי דבר שבחובה וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין". וצ"ב.

האם תרומה הוי "ממון השבט" או "הפקר" לכהנים - ונ"מ למשלוח מנות

ג] הנה יש לדון דא"א לצאת ידי"ח משל"מ בנתינת תרומה לכהן - כיון דהתרומה שייכת לכהנים, וכאילו נותן לכהן דבר שלו. **והנה ידוע שחקרו רבותינו האחרונים** [אמרי בינה, קה"ק, ועוד], כשישראל מפריש תרו"מ האם מיד זה נעשה ממון השבט או לא. וכתבו דתליא בפלוגתא דתוס' והר"ן בחולין ק"ל דמבואר בגמ' שם דהמזיק או האוכל מתנו"כ פטור. וכתבו תוס' דפטור רק בדיני אדם [דכל כהן שתובעו יכול לומר לו לכהן אחר אני נותן ולא לך], אבל בדיני שמים חייב. קמן דס"ל לתוס' דמתנו"כ

חשיבא ממש "ממון השבט" עד כדי כך שמדיני שמים הוא "חייב" לשלם לכהן, אבל הר"ן כתב דאף מדיני שמים פטור [וחייב רק ממידת חסידות], קמן דס"ל דאין המתנו"כ חשיבא כממון השבט [אלא כהפקר לכהנים] ולהכי פטור אף בדינ"ש. והנה לפי תוס' דתרו"מ הוי מיד ממון השבט לכא' יש מקום לומר דאינו יכול לצאת בזה ידי"ח משל"מ כיון דבלא"ה התרומה שייכת לכהן, וכאילו נותן לו דבר שלו, אבל להר"ן דהוי הפקר לכהנים לכא' כיון דהתרומה אינה שייכת לכהן שפיר יכול לצאת בזה ידי"ח משל"מ. **אולם מורינו ראש הכולל הגאון רבי בן ציון ברגמן שליט"א** אמר בשיעור (אלול תשפ"ג) דיתכן לומר דבאמת אף להר"ן מתנו"כ חשיב "ממון השבט", ואפ"ה ס"ל דהמזיק או אוכל מתנו"כ פטור מלשלם מדינ"ש, דס"ל להר"ן דממון שא"א לתובעו בדין איכא חיסרון וגריעותא בעצם הבעלות שלו לענין תביעת גזיקין, ולהכי אינו חייב לשלם כלל. ודו"ק. ולדבריו גם להר"ן לכא' אינו יכול לצאת ידי"ח משל"מ בתרומה לכהן כיון דבלא"ה הוי כבר ממון הכהנים.

אולם יש לדון, דאף אם הוי ממון השבט אפ"ה יצא ידי"ח, דכידוע ממון השבט אי"ז בגדר "בעלות בשותפות" אלא "רשות של שבט", ועיין ברש"י בפסחים מ"ו דתרו"מ של חמץ כל עוד שלא הגיע ליד כהן אינו עובר עליו בכ"י, וכתב הגרש"ר שם "והגם דהוי "שלו" של רשות השבט מ"מ הרי על רשות השבט לא שייך ב"י, דרק על בעלים פרטי שייך ב"י אבל על ה"שלו" של השבט אין שייך ב"י, דאי"ז שותפין אלא הוי רשות מיוחדת של שבט". עכ"ל. ויתכן דכיון דרשות "השבט" לא משווי ליה כבעלים [לענין דיני התורה כחמץ וכו'] לכן לענין משל"מ חשיב דנותן לו לכהן דבר חדש, ולא כנותן לו דבר שהוא "שלו".

הנותן לכהן משלוח מנות - תרומה – ויש רק כהן אחד בעולם או ב"מכירי כהונה" האם יצא ידי"ח?

אולם יש מקום לפלפל מה הדין בשלוח מנות "תרומה" לכהן – והמקבל הוא "הכהן היחיד בעולם" או "במכירי כהונה" - האם יוצא בזה ידי"ח או לא, דבזה יש מקום גדול לומר דלא יצא ידי"ח, כיון דהתרומה שייכת ממש לכהן ולא נתן לו אלא דבר שהוא בלא"ה שייך לכהן, דהנה איתא בגמ' בב"ב קכ"ג דמכירי כהונה חשיב כבעלים לענין ירושה - דבכור נוטל בו פ"ש – דאי"ז ראוי אלא מוחזק, חזין דחשיב כבר בבעלות הכהן. **אולם הקצרות** לומר שם בתוס' דאי"ז ממש בעלות של הכהן אלא איסור חזרה של הבעלים, ור' **אלחנן** דהוי בגדר מתנה מועטת דהוי דברים הנקנים באמירה, וחשיב ממש של הכהן. **וההסתייגות** דצ"ל לומר דמכירי כהונה חשיב כאילו הוא הכהן היחיד בעולם [דשאר כהנים מסיחים דעתם כמש"כ רש"י], וכיון דהמתנ"כ הוי ממון השבט, והוא היחיד בשבט, ממילא נעשה בעלים. וא"כ יש מקום לומר דבכהן יחיד בעולם או במכירי כהונה - דלא יצא ידי"ח במשל"מ דכאילו נותן לו במשל"מ דבר שהוא בלא"ה שלו ובבעלותו.

אולם מרן הרב שך זצ"ל באבי עזרי כתב בפשיטות דגם אם יש כהן אחד בעולם אי"ז בגדר בעלות פרטית, והראיה: דלו יציור שיהיה רק כהן אחד בעולם, ואח"כ יוולד עוד כהן, אטו נימא דכבר זכה בו הכהן בעודו יחיד בעולם, פשוט דגם בהיותו כהן יחיד הוי בגדר בעלות של ממון השבט אלא דהוא השבט, וברגע שהגיע לרשות השבט עוד כהן פשוט דאפשר לתת לו. וא"כ אולי גם לענין משל"מ מהני כיון דע"י הנתינה נעשה התרו"מ מבעלות של "ממון השבט" לבעלות של "ממון פרטי". וצ"ע.

האם במשל"מ בעי' שיהיה ראוי לאכילה למשלח

ד] הנה ישראל ששולח לכהן משל"מ תרומה, אין המשל"מ ראוי לאכילה אצל המשלח, ולכא' מסברא אין שום טעם שיהיה ראוי לאכילה אצל המשלח, דהעיקר שיהיה ראוי למקבל [לפי כל הטעמים במשל"מ], **אולם הגאון ר' שלמה קלוגר זצ"ל** בחכמת שלמה [על גילוי השו"ע סי' תרצ"ה] כתב דבעי' שיהיה ראוי לאכילה אצל המשלח, ולכן השולח איסורי הנאה לחולה שיש בו סכנה אף דראוי לאכילה אצל המקבל לא יצא ידי"ח. ולכא' ה"ה בשלוח משל"מ תרומה לכהן דלא יצא, דאי"ז ראוי למשלח. וז"ל "נסתפקתי אם שולח דבר שהוא איסור תורה לחולה שיש בו סכנה, אם יוצא בזה ידי משלוח מנות. אם אזלינן בתר המקבל והרי ראוי לאכילה, או אזלינן בתר הנותן ולדידיה אינו ראוי. והנה זה יש לפשוט מגוף הפסוק, ממה שכתוב ומשלוח מנות איש לרעהו, ותיבת איש מיותר, והוי די לומר ומשלוח מנות לרעהו, וכמו שכתוב 'ושלחו מנות לאין בכון לו', ומדקאמר איש לרעהו, בעל כרחך הכוונה שיהיה מנות איש הראוי לו, זה ישלח לרעהו, אבל מה דאין ראוי לו, גם לחבריו אינו יוצא בזה". עכ"ל.

אולם יש לדון, ולחלק בין השולח איסורי הנאה לחולה, לבין השולח תרומה לכהן, דהנה מסתבר דאין כונת הגרש"ק לדרוש דאיכא גזה"כ שיהיה ראוי לאכילה אצל המשלח, דאיזה טעם יש לזה, וכנראה דבריו קאי להטעם המפורסם של המנות לוי במצות משל"מ - כדי להרבות אחוה ורעות, ולהכי השולח דבר איסור או איסורי הנאה לחולה ליכא כ"כ ריבוי אחוה ורעות, [דלא הוציא עבורו ממון], אבל לא משום דיש איזה הלכה שיהיה ראוי לאכילה אצל המשלח. [אבל לטעם שיהא לכל אחד צרכי סעודת פורים, לכא' שפיר יוצא אף באיסורי הנאה דסו"ס יכול לאוכלו בסעודת פורים. וא"כ יש לנו עוד נ"מ בין הטעמים]. וא"כ שפיר יש לחלק בין איסורי הנאה דלא נתרבה אחוה ורעות, לבין השולח תרומה לכהן – דאף שלא הוציא על זה ממון – אפ"ה נתרבה בזה "אחוה ורעות" כיון דבחר דוקא לתת את התרומה לכהן זה ולא נתנו לכהן אחר. ואכתי צ"ע.

אין עושין מצוות חבילות חבילות

ה] הנה היה מקום לדון דאין לישראל ליתן משל"מ תרומה לכהן, משום הדין ד"אין עושין מצוות חבילות חבילות". **אולם** כתבו האחרונים דהא דאין עושין מצוות חבילות חבילות, אלא כשעושה שתי מצוות נפרדות ממש, ובשתי פעולות - בפעם אחת, אבל כשעושה "מעשה אחד" ורק מכין לשתי מצוות שתעלה לו אותה פעולה, לכאן לכאן, בזה לא שייך מצוות חבילות. וז"ל התפא"י על המשניות (שבת פ"ב) "הא דאין עושין מצוות חבילות זהו דוקא בשאדם א' עושה ב' פעולות כאחת. כגון כהן שמשקה ב' סוטות או מטהר ב' מצורעים. אבל כשעושה פעולה א' ועי"ז יקיים ב' מצוות. אין כאן איסור משום חבילות מצוה". והאחרונים הביאו ראיה לזה מהא דתנן בפסחים ל"ה דהכהנים יוצאים ידי"ח מצה בחלה ובתרומה. ועי"ז במהרש"ם ח"ו סו"ס ז'.

ובאמת דיש בזה עוד נפק"מ לפריים: דהביאור הלכה בס' תרצ"ה הביא דהטו"א דן אם אפשר לצאת בפורים ידי חובת משלוח מנות ומתנות לאביונים בבת אחת, ששולח מנות לרעהו האביון. ובטו"א דן בזה משום מצוות חבילות. והשדה חמד כתב על דבריו "ולפענ"ד אינו מובן, שלא אמרו חז"ל אין עושין מצוות חבילות חבילות, אלא כשעושה שתי מצוות נפרדות ממש, ובשתי פעולות, בפעם אחת, אבל כשעושה מעשה אחד ורק מכין לשתי מצוות שתעלה לו אותה פעולה, לכאן לכאן, בזה לא שייך מצוות חבילות. וכיו"ב כתב בשו"ת בית שערים (חא"ת, ג) להעיר על הטו"א דבמעשה אחד לא שייך מצוות חבילות. ע"ש.¹⁹

אגב: הסתפקתי, להצד בטו"א שהשולח לחבריו העני האביון משלוח מנות - אינו יוצא בזה ידי"ח גם משל"מ וגם מתל"א – צ"ע איזה מהם הוא כן יצא – משלוח מנות או מתנות לאביונים? הי מנייהו מפקת? וצ"ע.

¹⁹ **ועיין בשו"ת חסד לאברהם** (תאומים, תלמיד מובהק לנתיבות, סי' פ"ג) שהעיר אמאי במשל"מ ומתל"א בבת אחת ליכא חיסרון של "דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין", וכמו דא"א לקחת מתל"א ממעות מעשר. עיי"ש. [ואולי זה שייך לסוגיה בקידושין נ"א כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו, אלא דיש לחלק דהתם אירי בחלות והכא במעשה בלי חלות. וצ"ע].

איך המן חשיב עבד של מרדכי הרי לא שלט בו?

איתא בגמ' במגילה (דף י"ג, א') דהמן היה עבד של מרדכי. ובגמ' בדף ט"ז מבואר דהמן היה קנוי למרדכי בחו"מ גם לאחר שנעשה לשר גדול ורם בממלכתו של אחשורוש, עד כדי כך דמרדכי אמר להמן על אותם עשרת אלפים ככר כסף שנתן לאחשורוש דהם שכימים לי מההלכה ד"מה שקנה עבד קנה רבו" כמבואר בגמ' שם בדף ט"ז.

והקשה לי, הרי בשעה שהמן נעשה שר גדול וחשוב, כבר לא היה כלל תחת שליטתו של מרדכי לעבדות, וא"כ אמאי לא פקע בעלותו של מרדכי על המן, הרי גודע בשיבות דהמהות של "בעלות" - הוא שליטתו עליו, והיכא שהבעלים אינם שולטים על ממונם פקע בעלותם, ואפילו "תרנגולת"... שמרדה בבעליה נעשית "הפקר" כמבואר בחולין קל"ט, וכמש"כ תוס' שם "שמעינן מהכא דאווזים ותרנגולים של חולין שמרדו בבעליהם והלכו להן **הרי הפקר** והמחזיק בהן זכה **כיון דמרדו הרי הפקר**", הובא להלכה ברמ"א חו"מ סי' רנ"ט סעיף ז'. וכן בב"ק קט"ז ע"ב איתא ששיירה שעמד עליה גייס דכל היכא שאין הבעלים יכולים להציל כל המציל זכה בו דמצי למימר מהפקירא קא זכינא. [הרשב"א בחולין כתב שם לבאר טעמא דתרנגולת שמרדה: "וכדאמרין לענין שיירה שעמד עליה גייס דכל היכא שאין הבעלים יכולים לטול יכול למימר מהפקירא קא זכינא, דאלמא הפקר הוא ויצא מרשות בעלים". וכ"כ הרשב"א והר"ן בחולין שם].

ואבהו דכולהו - הוא "זוטו של ים" דפקע בעלותו כיון דאינו שולט על ממונו (לרוב הראשונים). ועיין שבת ק"כ מהמציל מן הדליקה בשבת זכה בה דהוי הפקר כתב הר"ן שם דהוי כזוש"י, וכן בכריתות כ"ד בשור הנסקל שהוזמו עדיו כל הקודם בו זכה דהוי הפקר כזוש"י כמבואר בנתיבות רס"ב. [עיין בגידולי **שמואל** ב"מ (כ"א, א') ד"ה ולכא' שכתב דעבד כנעני שנשטף בוטש"י כל הקודם בו זכה, דפקע קנינו של האדון, "ואף אין לו יד לזכות בעצמו משום דאבדו הוא אף לעצמו"].

ואף דמרדכי היה מראה להמן שטר עבדות כמש"כ רש"י על המגילה (פ"ה פסוק י'), ובספר "פתשגן הכתב" למרן הגר"ק זצ"ל (בסי' י"ד, וסי' ט"ו) הביא מהמדרש דשטר העבדות היה כתוב על רגלו של המן ב"כתובת קעקע" [עיין שדן הגר"ק אם מותר לישראל למעבד כן לעבדו], מ"מ קשה להאמין דמשום כך חשיב דמרדכי "שולט" על המן לעבדות. ולא ראיתי שעמדו בזה. וצ"ע.

אבד חפץ בזוש"י ל"בעל מופת" האם מותרת למוצא? פסק של החזו"א!

והנה לכא' יש קצת מקום לדון דהטעם שלא פקע בעלותו של מרדכי על המן - דשאני מרדכי הצדיק דמלומד בניסים, דכמה מניסי המגילה נעשו ע"י ובזכותו, וא"כ אכתי מצי מרדכי הצדיק ע"י נס להחזיר את המן לשליטתו [כמו שבאמת היה לבסוף, שמרדכי בעט בו... ותלה אותו על העץ...].

ובאמת שמרן החזו"א בב"ק (סי' י"ח סק"ג) דן בזה, וכתב דבזוש"י מותרת למוצא גם אם בעל החפץ מלומד בניסים - כמו רבי חנינא בן דוסא שהעניזם הביאו דובים בקרניהם, וז"ל מרן החזו"א "גם מלומד בניסים אין הדין משתנה, שהתירה תורה אבדה ששטפה נהר אפילו של רבי חנינא בן דוסא, והתירה נתנה לפי גדר הטבע, והצלת נס הוא כנתינים לו חפץ של נס אחר הוא, ומיהו נס נסתר המכסה באמצעים טבעיים דינו כטבע, שהרי כל הטבע בהשגחה פרטית". עכ"ל החזו"א.

מרדכי לא השתחוה להמן גם מהטעם שהמן לא יוכיח שנתייבש מעבדו...

ונראה ליישב ההערה הנ"ל [אמאי לא פקע בעלותו של מרדכי על המן ומ"ש מזוש"י], דשאני זוש"י דהחפץ במצב דאינו עתיד לחזור לבעלים לעולם - וכדוגמת המציל "מפי" אריה ודוב [כמש"כ המשנה למלך פ"ו מגזו"א ה"ב, ולא כהמהר"ק] דהרי פשוט דאם הים עתיד לפלוט את החפץ ליבשה דלא פקע בעלותו. ולפי"ז מסתבר דעבד שמרד באדונו לא פקע בעלותו של האדון, דנהי דעכשיו מורד בו ואינו שולט עליו, אבל מגין לנו שלעולם לא ישלוט עליו?

וביתר ביאור: דלכא' תיקשי אמאי כל חפץ שביד גנב וגזלן לא פוקע הבעלות, הרי הבעלים אינו שולט על החפץ? ובהכרח דכיון דעתיד להוציאו בדין וחזור ולשלוט עליו - אינו פוקע בעלותו, ומעתה א"ש הא דלא פקע בעלותו של מרדכי בהמן עבדו - דנהי דהשתא מרדכי לא שלט על המן... אך כיון דיתכן דיחזור וישלוט עליו לא פקע בעלותו, ובפרט דהיה למרדכי שטר עבדות על המן. [והא דתרנגולת שמרדה פקע הבעלות, צ"ל דברחה למקום שאין הבעלים עתיד לחזור ולשלוט עליה]. ודו"ק.

ועיין בבן איש חי (בן יהודה מגילה ט"ו) שכתב עוד טעם למה מרדכי לא קם ולא השתחוה להמן, דאם היה משתחוה לו היה בזה "הפסד ממון עצום ורב שהייתי מפסיד בדבר זה, יען כי אני אדון לו שנמכר לי, וכל עושר שלו הוא שלי, ואם הייתי קם מפניו ומשתחוה לו היתי מאבד זכות זו בידי, שאם אח"כ אבוא לתבעו מדין כל מה שקנה עבד קנה רבו, יאמר אם אני עבדך איך תקום מפני, ואיך תשתחוה לי, הרי אתה עשית דברים מוכיחים שאיני עבדך, אלא אדון עליך, ועל כן הוכרחתי להזהר שלא אשתחוה לו וגם לא אקום מפניו". עכ"ל. חזינן בבן איש חי דמרדכי לא התייבש כלל מלחזור ולשעבד את המן לעבד, ונזהר לא למעבד מעשים דיוכיחו שנתייבש ממנו. ודו"ק.

זרק את החמץ לים, וחזר הים ופלטו ליבשה, האם מוזהר עליו להשביתו?

והנה החזו"א (אור"ח סי' קי"ח סק"ה) הסתפק לענין ביעור חמץ, אם זרק את החמץ לים, וחזר הים ופלט את החמץ ליבשה, אם מוזהר עליו להשביתו, כדן חמץ שנפלה עליו מפולת וחזר ונתגלתה, או שמא כיון שכשהשליכו לים פקע בעלותו, שוב לא עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו בבל יראה. וז"ל החזו"א "יש לעיין בהטיל לים והים השליכו ליבשה, אי מוזהר עליו השתא בב"י כמו בנפל עליו מפולת ונתגלה, או דלמא בים פקע בעלותו ולא עשה עוד הכתוב כאילו הן ברשותו". עכ"ל. והנה לא נתפרש בדברי מרן החזו"א מה הצד שיעבור עליו בב"י הרי "בים פקע בעלותו" ושמו הביאור בזה כהנ"ל דהא דפקע הבעלות בזוש"י הוא רק היכא דאין החפץ עתיד לחזור לבעלים, ואין הים עשוי לפלוט ליבשה, ולכן יש קצת מקום לצדד דאם השליך חמץ לים וחזר הים ופלט את החמץ ליבשה איגלאי מילתא דהחפץ לא היה במצב שאינו עשוי לחזור לבעלים. וצ"ע.

* * * * *

כל העולם היהודי נרעש ונפחד מהתוכנית של המן להשמדת העם היהודי - ואסתר לא יודעת?

הנה אסתר שולחת לשאול את מרדכי למה קרע את בגדיו ולבש שק וכו', ובשאלת השאלה: איך יתכן דמרדכי ואנשי שושן ידעו על גזירת המן להשמיד להרוג ולאבד, ואילו אסתר שנמצאת בבית המלוכה של אחשורוש והמן אינה יודעת על גזירה זו? ועמד על כך **המדרש רבה** בקהלת [פרשה ח', ה'], וביאר המדרש דאסתר הייתה עסוקה בנקיון הבית לפסח - דהרי זה היה ב"ג בניסן - שמכבדים את הבית, וכתוב בפסוק "שומר מצוה לא ידע דבר רע". וז"ל המדרש "שומר מצוה לא ידע דבר רע, זו אסתר

שהיתה עסוקה במצות ביעור חמץ, ועת ומשפט ידע לב חכם, זה מרדכי דכתיב (אסתר ד') ומרדכי ידע את כל אשר נעשה". בתורה תמימה ביאר מהמדרש נסמך על הדרשה הקודמת דהעושה מצוה כמאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות ולכן לא בשרה לאסתר בשורה רעה. ובפירושו מהרז"ר [על המדרש] כתב: "זה היה י"ג ניסן, כמפורש ויקראו סופרי המלך בחודש הראשון בשלשה עשר יום ב' ולערב בודקין את החמץ, ואולי הכונה כמבואר בשו"ע שביום י"ג צריך לפנות כל החדרים. וכמש"כ ותבואנה נערות אסתר ויגידו לה הרי שהיא לא ידעה, וכמש"כ ומאמר מרדכי אסתר עושה הרי ששמרה כל התורה וכל המצות". עכ"ל.

ועיין מה שפולפל בדברי המדרש הנ"ל הג"ר שלמה קלוגר זצ"ל בחכמת שלמה (גליון השו"ע ס' תל"ג סעיף א') לענין הלכה במצות בדיקה בי"ג בניסן. ובמצות בדיקה ע"י נשים.

החתם סופר (אור"ח ס' קל"ו) מסיים את התשובה בזה הלשון: "והיותי חורץ לחדר לימודי כי גרשוני נשים צדקניות המכבדים ליו"ט של פסח ע"כ לא יכולתי להאריך ככל הצורך". עכ"ל. ובניב"י (תנינא ס' נ"ז, תשובה מבן המחבר) כתב: "...הנה ביומי דניסן אני טרוד מאוד בטרדות הציבור..., ונוסף לזה אין לי מקום פנוי ואני מטולטל מחדר לחדר ומזוית לזוית כי מגרדין הכתלים ומכבדין את הבית לכבוד החג. לכן אני בא בקצרה מה שנראה לענ"ד". עכ"ל.

* * * * *

מה החטא לקרוא לאחשוורוש "כלב"?

ידועה הגמ' במגילה (דף ט"ו, ב') שמתי שאסתר הגיעה לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכינה, אמרה אלי אלי למה עזבתני, שמא אתה דן על שוגג כמזיד ועל אונס כרצון, או שמא על שקראתי כלב שנאמר הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי תורה וקראתי אריה שנאמר הושיעני מפי אריה".

והדברים צ"ב מהו החטא לקרוא לאחשוורוש "כלב"? (עיינו מש"כ לבאר בזה מהמר"ם שיף בדרושים נחמדים מאמר י"ט).

וביאר הג"ר יוסף רוזנבסקי זצ"ל: שאסתר חששה אולי בוחן לבבות מצא שבפנימיות הלב עדיין בוטחת היא על עצמה - בחינה ויופיה - וגם בוטחת בה', וראיה לדבר, שקראתי "כלב", כי הבא להילחם עם כלב בוטח על כוחו הוא, וגם בוטח בה', ולכן אמרה תיכף מפי "אריה" דהבא להילחם עם אריה ידוע שאין לו מה לסמוך על כוחו כי אם רק בה', והתפללה תיכף ואמרה "בך בטחו אבותינו, אילך זעקו ונמלטו, ואני תולעת ולא איש. ביטול היש ובטחון רק בקב"ה.

והוסיף הג"ר **יוסף רוזנבסקי זצ"ל** לבאר מה ראתה אסתר צורך להודיע למרדכי "גם אני ונערותי אצום כן", דהנה האבן עזרא כתב "אסתר בטחה בשם, ע"כ התענה ולא בטחה ביופיה, כי פני המתענה תשתנינה". עכ"ל. והביאור כהנ"ל כי אסתר חששה שמא בטחונה בה' לא יהיה שלם, כי היא עלולה לסמוך על חינה ויופיה וגם בה', לכן צמה [שאז פניה ישתנו] כדי שכל בטחונה יהיה רק בה', שזהו מדת הבטחון, ומשום כך מצאה לנכון להודיע למרדכי שהיא צמה, בכדי שתשובתם ובטחונם בה' יהיה שלם ולא יסמכו עליה שהיא תשפיע על אחשוורוש ביופיה וחינה, היות וגם היא צמה ופניה ישתנו, ובטחון רק בה'. עכ"ד.

* * * * *

תצעק בקול ג' פעמים: "אני רוצה לדעת ללמוד"

בספר בנין שלמה (להג"ר שלמה רבינוביץ אב"ד סופראסלא) הביא ווארט בשם הגאון רבי זלמן סנדר כהנא-שפירא זצ"ל [אביהם של שרי התורה ה"דבר אברהם" וה"נאות יעקב"]: על הפסוק "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, וכאשר יניח ידו וגבר עמלק". לא כתוב כאשר ישרף ידו, אלא כאשר יניח, בשביל שהאדם יתגבר צריך הוא "לאזור מתניו ולהתאמץ בכל כוחו" ואם איננו מתחזק ומתאמץ אלא "מניח"..., אף שאיננו מתכוון לנפילה וירידה למטה, ממילא הוא "נופל ממדריגתו"...

וע"ד צחות י"ל דרבי זלמן סנדר שמצריך שהאדם יתגבר "בכל כוחו" אויל לשיטתו... דשמעתי ממרן ראש הישיבה הגרמ"צ ברגמן שליט"א (בקיטוש לבתי שתיח, אדר תשע"ו) סיפור על בנו הגדול של הג"ר אריה לוי זצ"ל רבי חיים יעקב לוי, שבילדותו הביאו אביו ר' אריה לפני הגאון רבי זלמן סנדר כהנא-שפירא זצ"ל כדי שיברכהו. רבי זלמן סנדר פנה אל הילד והורה לו: תצעק בקול שלוש פעמים: "אני רוצה לדעת ללמוד!" "אני רוצה לדעת ללמוד!" "אני רוצה לדעת ללמוד!". הילד חש אי נעימות לצעוק והתחמק מלעשות כן.

כעבור מספר שנים נכנסו רבי אריה ובנו רבי חיים יעקב למרן רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, ובאותה הזדמנות סיפר להם רבי איסר זלמן על אודות רבי זלמן סנדר: "פעם ניגש יהודי עם הארץ, שואב המים, לרבי זלמן סנדר והצהיר בפניו כי נפשו חשקה בתורה. רבי זלמן סנדר הורה לו לצעוק בכל כוחו שלוש פעמים: "אני רוצה לדעת ללמוד!" "אני רוצה לדעת ללמוד!" "אני רוצה לדעת ללמוד!". הילד עשה כדבריו ושאל בקול גדול עד כי רעדו קירות הבית. ומיד בירכו רבי זלמן סנדר כי יראה ברכה בלימודו. ואכן סיים רבי איסר זלמן "אותו יהודי השיג דרגות גבוהות, עד שהפך לתלמיד חכם מובהק!".

כאשר שמע רבי איסר זלמן כי הוראה כזו בדיוק קיבל גם הילד חיים יעקב לוי, נענה ואמר "מה חבל שלא שמעת לרבי זלמן סנדר! אולם מעניין כי אף על פי כן גדלת לתלמיד חכם מופלג"...

* * * * *

מהו הטעם שאחשוורוש בסוף המגילה נכתב בשם "אחשרש"

בסוף המגילה כתוב "וישם המלך אוזשרש" מס על הארץ ואיי הים" הכתיב במגילה הוא "אחשרש" בלי ווי"ם. בספר משיבת נפש (עמ' תט"ז) הביא לבאר: אחשוורוש שראה את גודל ההשגחה פרטית ש"מקרה"... רודף "מקרה"... והכל מאת ה', אך לא למד מזה כלום - דאחרי כל הנס כל מחשבתו זה לקחת מס, להגדיל את עשירותו..., ולא השכיל ללמוד על החיבור ממקרה למקרה לראות שהכל מאת ה', לכן לקחו לו את הווי"ם, ו"ו"ו הוא ו"ו חיבור, אך אחשוורוש שאינו מחבר ממקרה למקרה לקחו לו את הו"ו. לעומת זאת "יתר" שנקרא "יתר" הוסיפו לו ו"ו, כי הוא כן חיבר לעצמו בין יציאת מצרים, למחית עמלק, ולמתן תורה - לכן התווסף לו ו"ו. המורה על ידיעת חיבור הדברים.

ניתן לקבל את הקונטרס [וכן את הקונטרס על פסח שא"ה בל"ג יצא בקרבן] בכתיבות מייל: k0504171615@gmail.com

וכן ניתן להשיג את הקונטרס בבית אמי שתיח"ר רחוב סוקולוב 24 ב"ב בשעות הערב

בברכת "פורים שמח"

להערות (ותרומות) יצחק קופל: 0504171615

'מרבין בשמחה' - כיצד?

מאמר יסודי במיוחד לדורינו

לע"נ מרן שר התורה רשכבה"ג רבי שמריהו יוסף חיים ב"ר יעקב ישראל זצוק"ל

להערות והארות - 0583216932

א.

בגמ' בסוף תענית (דף כט.). איתא, כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה. והנה לגבי המיעוט שמחה של חודש אב יש לנו הלכות ברורות שממעטין במשא ומתן, ושלא נושאים נשים וכיוצ"ב, אך לגבי חודש אדר לא נתבאר כיצד מרבין בשמחה.

ולכאוי' צ"ל שמה שאמרו מרבין בשמחה הכוונה להרבות בשמחה בלב.

אך צריך להבין כיצד אפשר לצוות להיות בשמחה, בשלמא אם יש לאדם איזה סיבה לשמוח כגון שהוא נושא אשה או שהוא מצא מציאה, אז הוא שמח, אבל אם אין לאדם שום סיבה לשמוח, ולא רק זאת שאין לו סיבה לשמוח אלא גם אירע לו מקרים מצערים שגורמים לו לצער, כיצד ניתן לצוות אותו שיהיה שמח ושירבה בשמחה.

ב.

והנה הדבר ברור שגם כשאמרו משנכנס אב ממעטין בשמחה אין הכוונה רק למעט בדברים הגורמים לשמחה, אלא הכוונה גם כן שצריך שיהיה צער בלב על חורבן בית המקדש.

ויש כאן שאלה יסודית, מה הכוונה שצריך שיהיה לאדם צער בלב בחודש אב על חורבן בית המקדש, ממה נפשך אם אדם מרגיש את הצער של חורבן בית המקדש א"כ כל השנה זה גורם לו צער, ומדוע בחודש אב יש יותר סיבה שיכאב חורבן בית המקדש.

התשובה היא, שחורבן בית המקדש זה צער איום ונורא, אך כשלא מתבוננים בזה אז שייך להסיח את הדעת מהצער הזה, אבל בחודש אב תיקנו חכמים להתבונן יותר במה שחסר לנו מחמת החורבן, ולהצטער על כך ולשוב בתשובה ולהתחנן לקב"ה שישוב אלינו.

ג.

אלא שעדיין יל"ע הרי כל השנה חסר לנו את בית המקדש, ומדוע בחודש אב צריך להתאבל יותר משאר כל ימות השנה.

ושאלה זו אפשר לשאול בעוד אופנים. כידוע "שבת קודש" תכלית מעשה שמים וארץ, זהו יום מרומם וקדוש שמציאות ה' ניכרת בבריאה באופן יותר גלוי מכל השבוע, וכמו שכתוב "ויברך אלוקים את יום ויקדש אותו", ואם אכן זהו יום כל כך נפלא א"כ מדוע הקב"ה לא עשה שכל השבוע יהיה שבת קודש. [ורק לעתיד לבא נזכה שיהיה יום שכולו שבת].

וכמו"כ יש לשאול מכיון שעסק התורה זה הדבר הכי גדול, א"כ מדוע הקב"ה ציוה אותנו לקיים את המצות, שיאמר לנו רק ללמוד כל היום.

ד.

שאלות אלו נובעות מחמת חוסר הבנה בסיסית בכל מהלכי העבודה.

צריך להבין כי כל הבריאה וכל המצות שהקב"ה נתן לנו זה מערכת שלימה שעל ידי הכל ביחד נוצר שלימות מופלאה. התכלית של כל הבריאה והמצות זה שיתגלה כבוד שמים בעולם, ודוקא ע"י הכל ביחד מתגלה כבוד שמים בבריאה בשלימות.

ניתן משל, האדם הוא יצירה נפלאה, הוא עשוי מאיברים רבים, יש איברים יותר חשובים והם האיברים שהנשמה תלויה בהם, ויש איברים פחות חשובים.

האם איבר שאין הנשמה תלויה בו הוא מיותר? האם יש אדם שיאמר שכיון שהמח הוא יותר חשוב מהאזניים, על כן היה עדיף שהקב"ה היה בורא לי מח יותר גדול במקום האזניים?

אין בר דעת שיאמר כן! ומדוע? כיון שאמנם האזנים זה איבר שאין הנשמה תלויה בו, אבל ע"י שיש לאדם אזנים הוא נהיה אדם.

אדם שיש לו מח גדול אך אין לו אזנים, אז זה חיסרון בכל המהות של האדם, דוקא ע"י כל הרמ"ח איברים של האדם מהחשובים ביותר עד הפחות חשובים, ע"י הכל ביחד נוצר אדם.

כך גם בבריאה, זה נכון ששבת זה יום נפלא מאד, אך כדי שהבריאה תגיע לתכליתה צריך גם ששת ימי המעשה וגם שבת, וע"י שניהם יחד נוצר שלימות נפלאה. אך אם האדם יעשה את כל השבוע שבת אז הוא בעצם הרס את ששת ימי המעשה, וזה כמו אדם שיש לו מח גדול אך אין לו אזנים שהוא נחשב כשוטה לכל דבריו.

ה.

וכן הוא במה ששאלנו מדוע לא מרבים באבילות על החורבן כל השנה. התשובה היא, שהצער על החורבן זה מרבה כבוד שמים בעולם, שע"י שאיכפת לאדם חורבן בית המקדש זה מרבה כבוד שמים. אך כדי שכבוד שמים יתגלה בעולם בשלימות צריך לעסוק בעוד דברים ולא רק באבילות, ולכן אם האדם ירבה מאד באבילות כל השנה זה יגרום לו למעט בעסק התורה והעבודה, ולכן תיקנו חכמים שבחודש אב האדם ירבה באבל ואפי' שזה בא על חשבון עסק התורה (ובתשעה באב עצמו אסור ללמוד), ובשאר השנה גם כן צריך להתאבל אבל עיקר העבודה הוא בעסק בתורה (וכמו שמבואר במשנ"ב סי' א' סק"י וסק"ב). ועל ידי העסק בתורה של כל השנה והצער שמרבה ביחוד בחודש אב, על ידי שניהם יחד נוצר שלימות של כבוד שמים.

ו.

לאחר שהיסודות הנ"ל הובררו, נחזור ליישב את השאלה שפתחנו בתחילה כיצד האדם מרבה בשמחה בחודש אדר?

כדי שהאדם ירבה בשמחה אפי' שאין לו שום סיבה חיצונית לשמוח הוא בהכרח צריך להתבונן, להתבונן שהוא צריך להיות מאד שמח.

ומדוע דוקא בחודש אדר?

במגילת אסתר אנו לומדים שלא רק כשיש ניסים גלויים הקב"ה נמצא, אלא גם כשלא רואים שום ניסים אלא להיפך - רואים צרות גם שם הקב"ה נמצא.

ונביא דוגמא.

אחשוורוש החליט שהוא רוצה לבנות כסא מלכות, ולאחר שהאומנים בנו את הכסא התברר שא"א להביא את זה לעיר הבירה, ועל כן אחשוורוש העתיק את עיר הבירה לשושן, מדוע הקב"ה סיבב את זה?

מפרש הגר"א (בפירושו על מגילת אסתר פ"א פסוק ב) מכיון שמרדכי היה בשושן כמו שנאמר איש יהודי היה בשושן הבירה, על כן הוליד הקב"ה את אחשוורוש לשושן כדי שישב שם. דהיינו מכיון שההצלה היתה צריכה להיות על ידי מרדכי, על כן הביא הקב"ה את אחשוורוש אל מרדכי, ולא שמרדכי יצטרך לטרוח וללכת אל אחשוורוש.

ונראה להוסיף, דהנה בגמ' במגילה דף יב. איתא שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם אמרו אתם, אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, אמר להן אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו, אמרו לו אמור אתה, אמר להם מפני שהשתחוו לצלם, עיי"ש עוד.

ונראה לבאר כך (ועיי' ספר מנות הלוי בהקדמה שהרחיב בסוגיא זו), עם ישראל היה טמון בתוכו החטא שהשתחוו לצלם והם עדיין לא תיקנו חטא זה, והקב"ה רצה לרומם את עם ישראל ולהשיב אותם בתשובה, ועל כן הוא הביא להם את הנסיון של הסעודה, ומכיון שלא עמדו בזה ונהנו מהסעודה, הגיע אליהם הגזירה של המן, ועיי"ז עם ישראל חזר בתשובה והגיעו לדרגה שלא הגיעו אליו מימות מתן תורה, שבזמן ההצלה של נס פורים עם ישראל קיבל את התורה מאהבה.

נמצא שלא רק בזמן ניצחון המלחמה הקב"ה הראה את אהבתו לעם ישראל, אלא הרבה שנים קודם לכן הקב"ה בונה מהלך שלם שבתחילה זה היה נראה רק כצרות צרורות, שלוקחים את אסתר למלך, והמן גוזר גזירות, והעיר שושן נבוכה. אבל באמת כל זה היה מהלך כדי לרומם את עם ישראל ולהעלות אותם בדרגה.

ז.

ועל כן כאשר אדם מתבונן ביסוד זה, שגם כאשר נראה שיש צרות ושום דבר לא הולך כמו שרוצה, באמת הכל מאיתנו יתברך, והוא יתברך ברחמיו עושה את כל זה למען מטרה ברורה ויחידה שהיא הכי טובה בעולם, אזי האדם מתמלא בשמחה על שהקב"ה משגיח עליו ודואג לו. ומהי אותה מטרה שבשביל זה הקב"ה עושה לו את כל זה?

ח.

נעמיד כאן בעזה"י כמה יסודות, והדברים יתבארו כמין חומר. המציאות היא שיש צימאון גדול בקרב רבים להרגיש את הרוחניות, והיינו שהם לא מסתפקים רק בקיום המצוות בכל ההידורים, אלא הם מחפשים גם להבין את משמעות המצוות ולהתחבר יותר. ניקח לדוגמא את ריבוי הספרים שיוצאים לפני כל מועד שחלקם הגדול הוא ספרים בענייני פנימיות המועדים (כגון הספרים של הרב פינקוס ושל ר' ישראל אלי' ויינטרוב ור' משה שפירא זצוק"ל וכיוצ"ב), והציבור קונה את הספרים הללו. זה ראייה שיש צימאון לעניינים אלו. ולא לחינם זיכה אותנו ה' בספרים האלה, אלא מכיון שהיום העולם החיצון מרבה לחלק הנאות וריגושים ע"י מסעדות וטיולים ובילויים, זה לעומת זה עשה אלוהים והוא הביא לנו גם את האפשרות להתרגש ולהנות מהרוחניות.

ט.

צריך להבין, כי חובתינו בדור הזה הוא לא להסתפק רק בקיום המצוות באופן המעשי בלבד, אלא צריך גם להשתדל להשיג את ההנאה והחיות בעסק התורה ובקיום המצוות, כי מכיון שהנסיונות של הדור הם באופן של משיכה חזקה לעולם הזה, ובפרט ניסיון האינטרנט שהוא ניסיון שלא היה כמותו מימות עולם! ועיקר הנסיון בו הוא שמי שמחובר אליו הוא מרגיש שהוא מחובר להכל, והוא מרגיש שיש לו הכל - את כל ההנאות, הכל שם חי ומוחשי וחיותי.

- זה לעומת זה עשה אלוהים וכדי שיהיה ליהודי כח לעמוד מול הנסיון הזה הוא צריך שיהיה לו חיבור חזק לקב"ה - שהוא הכל, ושירגיש את ההנאה שבקרבת אלוהים ובתורתו.

י.

נבאר ונחדד יותר, הבאנו לעיל שאנשים מחפשים להתחבר לחג, ולכן הם מעיינים בספרים העוסקים בענייני פנימיות המועדים ועל ידי זה זה עוזר להם להתחבר למועד.

אך צריך להבהיר את הדברים. אמנם העסק בספרים אלו זה עסק התורה לכל דבר, אבל הדברי תורה הללו זה חלק האגדה שבתורה, יש את הש"ס ופוסקים שזה חלק ההלכה, ויש את חלק האגדה.

חלק האגדה זה יותר מושך וכדברי הגמ' בחגיגה דף יד. שדברי אגדה מושכים לבו של אדם כמים, ולכן יש נטיה לאנשים לעסוק בדברי אגדה כיון שזה יותר קל מהעסק בגופי תורה.

אך צריך לדעת, שבכדי להשיג מעלות רוחניות אמתיות זהו רק ע"י שהאדם עמל בתורה לשמה בכל כוחו, וכדי שהאדם יתעלה במעלות התורה והיראה הוא חייב שיהיו לו סדרים קבועים שבהם הוא עוסק בש"ס ופוסקים, וכל אחד צריך לקבוע את זה לפי כוחותיו!

אכן מעבר לכך צריך למצוא זמן לעיין גם בפנימיות המצוות כדי להתחבר ולהתקשר אליהם יותר.

יא.

וכאן אנו רוצים להגיע ליסוד העיקרי.

גדולי ישראל של הדורות האחרונים הורו שבדורות שלנו חובה על כל אחד ואחד לעסוק במוסר, וראה הערה^א.

^א מכיון שנושא זה היצר הרע מנסה למנוע בכל כוחו, לכן נעתיק כאן כמה דברים חוצבי להבות אש מדברי רבותינו זצוק"ל.

עסק המוסר מתחלק לשני חלקים, יש את התורה שבמוסר, ויש את המוסר שבמוסר. כאשר אדם לומד מסילת ישרים, הרי זה עסק התורה לכל דבר, שהרי יש בתורה מצות יראה והוא לומד מה הגדר של מצות יראה וכיצד הצורה לקיים אותה. אכן לאחר מכן יש את החלק שהאדם משיב את הידיעות שלמד ללב, חלק זה הוא מוסר שבמוסר. וזה כבר לא נחשב עסק התורה, אלא כאשר האדם משיב את הידיעות ללב זה קיום מצות יראה ה'. כמו שכל אחד מקיים מצות תפילין, כך אדם צריך לקיים מצות יראה ה'. ואיך מקיימים מצות יראה ה'? ע"י שהאדם מתבונן על כך שיש בורא עולם!

יב.

והנה תכלית כל הבריאה זה להאיר כאן את האור של הקב"ה בעולם, וכל המצוות הם כלים איך אנחנו מאירים כאן את אורו של הקב"ה בעולם.² מה הפי' שמאירים את האור של הקב"ה, מה זה האור הזה? האם אפשר לראות את זה? את האור הזה לא רואים בעינים אלא בלב. מה הפי' לראות בלב? בגמ' בברכות דף נח. מסופר שרב ששם הלך לקבל את פני המלך, פגש אותו צדוקי אחד ושאל אותו הרי אתה סומא ומדוע אתה בא לראות את המלך, אמר לו רב ששם בא תראה שאני רואה יותר טוב ממך. כאשר עברו חיילותיו של המלך היה שם רעש גדול, אמר הצדוקי לרב ששם עכשיו המלך עובר, אמר לו רב ששם עדיין המלך לא הגיע.

ראה בספר ארחות הישיבה ממרן הרב שך זצוק"ל דברים נפלאים אודות חובת לימוד המוסר (מעמוד רצה ואילך) ונעתיק כאן חלק מן הדברים:

"מרן זצוק"ל היה מחנך ומדריך על כל צעד ושעל, שבכדי שהתורה תשפיע על האדם ותגדל ואתו - הוא חייב לקבוע לעצמו עיתים וזמנים ללימוד המוסר" "פעם התבטא רבינו ואמר: תקראו לזה איך שאתם רוצים... תקראו לזה מוסר, תקראו לזה התבוננות או חשבון הנפש, אבל תדעו: אם אין לאדם זמנים מיוחדים לעורר עצמו ללכת בדרך ישרה - הרי בלי שום ספק יסטה מן הדרך האמיתית ויטעה בכל הליכותיו"!!!

אמר פעם רבינו: "אף שמסירותה של אימי הביאתני לידי חיי העולם הבא, מ"מ המשגיח (הגר"י לוינשטיין זצוק"ל) אשר היה לי למורה דרך בעבודת המוסר ובדרכי היראה - הוא אשר לזכותו נזקפת כל התעלותי, ומכאן כי חייב אני לו הכרת טובה יותר מלכל אדם אחר" יעוי"ש עוד.

וכידוע כמה הרבה מרן הגר"י אדלשטיין זצוק"ל לדבר בדבר חשיבות לימוד המוסר, וכאשר שאלו אותו מדוע הוא כ"כ מרבה לדבר על זה, ענה: כי הוא בדק וראה (עברו אצלו למעלה משבעים שנה אלפי תלמידים מהמובחרים בעולם) שמי שלא לומד מוסר לא מצליח, ורק אלו שלומדים מוסר עולים ומתעלים.

הארכנו בכל זה, משום שכפי שיתבאר בפנים העסק במוסר באופן של השבה אל הלב זה דבר שדורש זמן, וישנם שחושבים הרי בזמן הזה אני יכול ללמוד ומדוע שאני סתם ישב ויתבונן על דברים פשוטים וידועים, אך לאחר שאנו רואים את כל דברי רבותינו הנ"ל אנחנו לומדים על חובתו של כל יחיד ויחיד לקבוע לו זמן לעסוק במוסר.

והאמת, כי מי שעוסק במוסר כראוי באופן הנכון, אין צריך לשכנע אותו כלל שצריך ללמוד מוסר, אלא מעצמו הוא לא מבין כיצד אפשר בלי מוסר ???

² וז"ל המסילת ישרים (סוף פ"ט): אך הכוונה האמיתית המצויה בחסידים אשר טרחו והשתדלו להשיגה, הוא שיהיה האדם עובד רק למען אשר כבודו של האדון ברוך הוא יגדל וירבה, וזה יהיה אחר שהתגבר באהבה אליו יתברך, ויהיה חומד ומתאוה אל הגדלת כבודו, ומצטער על כל שימעט ממנו, כי אז יעבוד עבודתו לתכלית זה, שלפחות מצדו יהיה כבודו יתברך מתגדל, ויתאוה שכל בני האדם יהיו כמו כן, ויצטער ויתאנח על מה שממעטים שאר בני האדם, וכל שכן על מה שממעט הוא עצמו בשוגג או באונס או בחולשת הטבע, אשר קשה לו לישמר מן החטאים בכל עת, כענין הכתוב כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. ודבר זה ביארוהו בתנא דבי אליהו זכור לטוב, אמרו: כל חכם מישראל שיש בו דברי תורה לאמתו, ומתאנח על כבודו של הקדוש ברוך הוא ועל כבודו של ישראל כל ימיו, ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים ולכבוד בית המקדש ולישועה שתצמח בקרוב ולכינוס גליות, זוהי לרוח הקודש בדבריו וכו'. עכ"ל. ועי"ש נפש החיים שער ב' סוף פ"ח.

לאחר זמן פתאום נהיה שקט מוחלט, אמר לו רב ששת עכשיו המלך עובר, ובירך רב ששת ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם.

הנה רב ששת לא ראה את המלך ובכל זאת הוא בירך, ומדוע, כי הוא הרגיש את המלך כאשר הוא עובר. כשאדם נמצא בכזה מעמד כאשר המלך עובר, מלבד המראה הנהדר שרואים בעיניים, יש כאן גם ראיית הלב, שמרגישים שהמלך נמצא כאן.

זה הפי' לראות את האור של הקב"ה, שהאדם מרגיש בליבו שיש בורא עולם, והדרך להרגיש זאת זה ע"י קיום המצוות.

ותכלית כל המצוות זה כדי שנאיר כאן את האור של הקב"ה בעולם, ונרגיש זאת.

יג.

אמנם המציאות היא שאדם יכול לקיים הרבה מצוות ולקיים את זה בדקדוק רב, ובכל זאת הוא לא מרגיש את מציאות ה', ומדוע? כיון שהוא לא מקיים את המצוות לתכלית הזאת.

כאשר האדם יחיה את חייו באופן שכל מה שהוא עושה הכל זה למען תכלית אחת, שכבוד שמים יתגלה בעולם, באופן זה האדם יתחיל להרגיש בכל מצוה שמקיים עכשיו מתגלה כבוד שמים, כי כיון שאני מקיים מצוה נעשה רצון ה', וכאשר נעשה רצון ה' זה כבוד שמים.

יד.

למעשה, כיצד מיישמים את כל מה שנתבאר כאן?

דבר ראשון צריך שיהיה ברור לאדם בשכל מה התכלית של החיים, לשם מה באתי לעולם?

לאחר מכן צריך להשיב את הידיעה הזו ללב. וכיצד עושים זאת? ע"י התבוננות.

אך צריך לדעת כי אי אפשר להגיע לידי התבוננות שלמה בלי שהאדם קובע לעצמו זמן להתבונן.

הטעות של הרבה מהבני עליה שמחפשים קרבת אלוקים [ובאמת שאין כמעט מי שלא מחפש את זה], שהם חושבים שאם עוסקים בתורה ומקיימים את המצוות, זה מספיק.

אך כפי שנתבאר אם לא עוסקים בהשבה אל הלב, אז הלב לא מרגיש!

כל מי שחפץ להרגיש את מציאות ה', ולהתחבר לתורה ולמצוות, הוא חייב לקבוע לו זמן שהוא מתבונן בחובתו בעולמו!

וכמו שפסק רבינו הרמח"ל בספרו מסילת ישרים פ"ג "והנני רואה צורך לאדם שיהיה מדקדק ושוקל דרכיו דבר יום ביומו וכו' ויקבע עיתים ושעות לזה שלא יהיה משקלו עראי אלא בקביעות גדול כי רב התולדה הוא" ובסוף הפרק כתב שוב "כללו של דבר צריך האדם להיות מתבונן בשכלו תמיד בכל זמן, ובזמן קבוע לו בהתבדדו וכו'".

ההתבוננות הזו לא לימוד בספרי מחשבה, אלא להיות במקום לבד, בלי בני אדם סביבו ובלי ספרים (ואי"צ לומר בלי פלאפון), ולחשוב באופן הכי פשוט שאפשר -

בשביל מה באתי לעולם?

האם אני יודע שיש בורא לעולם?

בשביל מה כל הטירחות שאני יגע ועמל? מה התכלית של כל זה?

¹ הספר מסילת ישרים נתקבל אצל כל כלל ישראל ללא יוצא מן הכלל, וכל רבותינו עסקו בו והורו לאחרים לעסוק בו. והנה המסילת ישרים כותב דברים מפורשים וברורים, ואין איש שם לב ליישם את מה שהוא כותב. אך הסיבה לכך זה משום שהיצה"ר מונע בכל דרך מהאדם לקיים את העיצה של המסילת ישרים, וגם מפני שחסר בהירות כיצד לעשות את זה, ובפנים ביארנו בס"ד את הדרך המעשית ליישם זאת. וראה עוד בדברי הרמח"ל בדרך עץ חיים (מודפס בהרבה מהדורות בסוף המסילת ישרים) שביאר כיצד ליישם עיצה זאת בהרחבה. וראה עוד בספר המספיק לעובדי ה' לר' אברהם בן הרמב"ם בפרק יג.

וכך הדברים חודרים אל הלב, ונכנסים עמוק פנימה, והאדם מבין כי כל המאורעות שעוברים עליו בחיים הכל הם מאיתו יתברך, והכל זה לתכלית אחת ברורה, לגלות את מלכות שמים בבריאה. ואין שום פרט בחיים ולו הקטן ביותר, שלא נעשה לתכלית הזאת.

הדברים הנ"ל זה מחשבה ליום יום. וכאשר יש יום מיוחד, כגון פורים, האדם חושב לעצמו: היום זה פורים. מה המשמעות של זה?

לפני כל המהלכים שנתבארו בספרי המחשבה, האדם מתבונן קודם כל באופן פשוט - ביום הזה יש הארה מיוחדת של הקב"ה בעולם. ע"י קיום מצות ה' של היום אני מאיר את האור של הקב"ה בעולם, זה האמת וזה המציאות!

יש עוד הרבה דברים מה להתבונן, וכאשר האדם נמצא בשעת ההתבוננות, באופן דממילא עולים לו המחשבות הפשוטות של מהות היום, והוא נהפך לבריה חדשה ממש.

טו.

כמדומה שהדברים הנ"ל ברורים, אך כאשר האדם בא ליישם את הדברים הוא נתקבל בקשיים, מתי אני יעשה את זה, אין לי זמן.

אך צריך לדעת שכמו שכל אדם מייחד לעצמו זמן ביום לאכול עם רעייתו ארוחה אחת, וכמו שפסק הרמ"א באבן העזר סי' ע"ב. וכמו שכל אחד קובע זמן שהוא נמצא עם ילדיו ומגדלם ומחנכם. כך כל אחד צריך לקבוע זמן שהוא נמצא עם עצמו ומרגיש את עצמו, וכאשר האדם נעשה מרגיש, הוא יכול להרגיש גם את מציאות ה' בתוכו.

באופן כללי ניתן לומר שהזמן הראוי לכך הוא בתחילת היום כאשר כולם נמים את שנתם, או בסוף היום לאחר שכל בני הבית הלכו לישון. אך זה בתור עיצה טובה וכל אחד צריך לבחור לעצמו זמן קבוע שמתאים לו.

אי אפשר לקבוע כללים כמה זמן האדם מתבונן, אך על דרך כלל רבותינו הורו לקבוע זמן קבוע בכל יום [ופעם בשבוע או בחודש אפשר זמן ממושך יותר כפי הצורך]. וצריך לדעת שאדם שלא קובע לעצמו זמן לעסוק במוסר הוא ייתבע על כך בשמים, אמנם מאידך אדם שעוסק בזה זמן רב מדי הוא גם כן ייתבע על כך מפני ביטול תורה. וכאמור אין בזה כללים, כמו שאין כללים כמה זמן צריך להיות עם בני ביתו, אלא כל אחד לפי עניינו, כך גם כאן זה משתנה מאדם לאדם.

טז.

נסיים בעוד נקודה אחת, הזכרנו את הענין של הפשטות, לחשוב באופן פשוט על מציאות ה' ועל כך שכל מצוה זה עוד חלק מהתהליך של גילוי כבוד שמים בבריאה.

והענין הזה צריך ללוות את האדם בכל מערכת חייו, לדוגמא אדם מחכה לאוטובוס והאוטובוס מתעכב, מדוע הוא מתעכב? כי כך ה' רוצה, וכיון שכך ה' רוצה אז אני ממתין בשמחה!

עצם זה שהאדם מתעורר בזמן ההמתנה לחשוב שהקב"ה הוא זה שמעכב את האוטובוס זה עצמו מרבה כבוד שמים, שהרי עכשיו אדם זה עובד את ה'.

דוגמא נוספת, מעשה באברך שהתכוון לפורים כראוי, הוא ישב והתבונן בתענית אסתר על מהות היום, על כך שאנו עומדים ליכנס ליום הגדול של פורים ולספר את הניסים של הקב"ה, את ההשגחה המופלאה שהיתה לאורך כל המגילה בכל צעד ושעל, וציוונו רבותינו לספר את זה ברוב עם דוקא.

^י לפעמים שומעים סיפורים על אנשים 'שהפסידו' את האוטובוס, ולבסוף התברר להם שבזכות זה ניצלו מתאונה וכדו' ורואים בזה ממש השגחה פרטית איך שהקב"ה סיבב והכין את המהלך הזה, ועי"ז מתרבה כבוד שמים. אמנם בדרך כלל האדם לא רואה בעיניו את הסיבה שמחמתה הוא הפסיד את האוטובוס, אך הדבר פשוט שכשם שבסיפורים הנ"ל רואים שהקב"ה הכין את הכל, כך גם כשלא רואים איזה נס מיוחד צריך להאמין שהקב"ה סיבב את זה לתכלית מדויקת שיתרבה כבוד שמים עי"ז, ואע"פ שאין אנו מבינים מדוע. וכעין דברי הרמב"ן הידועים בסוף פרשת בא וז"ל "ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור ולעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו... ומן הניסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד" עיי"ש עוד בארוכה. וראה עוד בספר דעת תבונות לרמח"ל שהרחיב ביסוד זה.

האברך אף יצא מביתו כעשר דקות קודם התפילה כדי שיגיע בזמן ויוכל להתפלל בשוב הדעת, אך כאשר הוא הגיע לביהכ"נ הוא רואה שכבר אוחזים בשמונה עשרה.

מה התברר? שבמוצאי תענית מתחילים מעריב יותר מוקדם וממילא עכשיו אוחזים כבר בשמוני"ע.

הוא בירר היכן יש מנין נוסף, ואמרו לו שבבית שני יש עוד מנין. היה שם מנין מצומצם של כשלושים איש, ואותו אברך הרגיש צער גדול בליבו, כיון שהוא כבר תיכנן להתפלל ברוב עם ובבית כנסת המרכזי, ולבסוף הוא מתפלל במנין אחר ומצומצם.

אך לאחר רגע הוא התעשת וחשב לעצמו, הרי מדוע אני רוצה להתפלל ברוב עם, כיון שזה הכבוד שמים, ככה מרבים כבוד שמים. אני חושב שככה מרבים כבוד שמים, אבל ה' יודע שהדרך שלי להרבות כבוד שמים הוא דוקא אם אני יתפלל במנין הזה. ולכן סיבב הקב"ה שאני ישכח שבמוצאי צום מתפללים מוקדם ועי"ז אני יתפלל במנין הזה.

המחשבה הפשוטה הזו (בלי להבין מדוע דוקא ככה מתרבה כבוד שמים) הכניסה בליבו שמחה עד אין קץ, והוא זכה לקיים את מצות היום בהידור יותר מכל שנה, שהרי הוא הוציא את התכלית של המגילה [להאמין שאין שום מקרה בעולם שזה לא עבור המטרה של הקב"ה להביא את העולם לגילוי מלכותו יתברך] הלכה למעשה.

כמו כן לפעמים האדם מנסה לכוין בתפילה, אך הוא לא מצליח, צריך להאמין שהקב"ה הוא זה שעושה לי את זה, אני חושב שלהרבות כבוד שמים זה עי"י שאני יתפלל בכוונה, אבל הקב"ה יודע שהכבוד שמים זה עי"י שאני יקבל בשמחה את המציאות שעכשיו אני צריך להוציא את המילות של התפילה אפי' בלי כוונה ובלי שום הרגשה, ולכוין רק באופן כללי שכל מה שאני עושה שיעלה לנחת רוח לה'.

וכן על זה הדרך יש להוסיף מחשבות פשוטות שכל מעשה שקורה בבריאה עד הפרטים הקטנים ביותר, הכל למען התכלית שיתרבה כבוד שמים ויאיר אורו של הי"ת בעולם.

יסודות מאמר זה הוא ממה ששמעתי בשיעורים ב'קול הלשון' מהגאון ר' איתמר שוורץ שליט"א בעמח"ס 'בלבבי משכן אבנה' ומי שנהנה ממאמר זה מסתבר שיוכל לקבל הרבה תועלת משמיעת שיעורים אלו. יסודות מאמר זה נמצא בקול הלשון בשיעורים הנ"ל בסדרת 'דע את שמחתך' שיעור 007 'שמחה ביסורים'.

^ה באופן כללי חשוב להדגיש שא"א לכוין בכח וכמו"כ א"א להרגיש בכח, זה לא הולך! המסילת ישרים בפרק כ"ו כותב "ענין הקדושה כפול הוא, דהיינו, תחילתו עבודה וסופו גמול, תחילתו השתדלות וסופו מתנה. והיינו שתחילתו הוא מה שאדם מקדש עצמו וסופו מה שמקדשים אותו". כשאדם מצליח לכוין בתפילה ולהרגיש קרבת אלוקים זה הרגשה נפלאה, אך לא תמיד האדם זוכה לזה, ועל האדם לעשות את ההשתדלות, אך אם לא זכה לכך הוא צריך לקבל את זה באמונה שעכשיו רצון ה' שיעבוד אותו אפי' שהוא לא מרגיש כלום.

מרב הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל היה רגיל לספר: פעם בא אלי אברך לפני ר"ה וסיפר לי ששנה שעברה הוא ניסה מאד לכוין בתפילה בר"ה אך הוא לא הצליח לכוין כלום, והוא בא לבקש עיצה. יעצתי לו שהשנה לא ינסה להרגיש כלום, אלא יאמר את המילים ויכוין את פ"י המילות הפשוט בלי שום תוספת. לאחר ר"ה הוא חזר אלי ואמר לי שעשה כן, וכזה ר"ה מרומם לא היה לו מעולם. והביאור בזה הוא, שכאשר מנסים להרגיש בכח אז לא מצליחים להרגיש כלום, אך כאשר האדם עושה את מה שהוא מצווה בפשטות, אז יש לו אפשרות לזכות להרגיש את הקרבת אלוקים.

ונעתיק כאן את לשונו הזהב של ר' ירוחם ממיר (דעת תורה, בראשית במאמרים לפרשת ויצא) וזה יהיה השלמה לדברים הנ"ל וז"ל "מספרים על מקובל גדול שלעת זקנותו התנהג להתפלל בתכלית הפשטות, כיהודי פשוט, וזהו תכלית השלמות - להיות פשוט. ומה נואלו האנשים הבאים בשנים ולומדים תורה ואינם יודעים כלל מהיסוד הגדול שצריכים להתהוות פשוטים, להאמין מבלי להבין - "כך כתוב"! וזה מספיק לעשות! ואלה שאינם יודעים מזה אין להם ח"ו שום שייכות לתורה!" "הוא מה שאמרו חז"ל על האבות הקדושים "אדם ובהמה תושע ה' - אלו בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה" מכל ה"ערומים בדעת" - הנה מה יצא מזה? "ומשימים עצמם כבהמה" לגמרי בלי שכל, איני יודע כלום, איני מבין מאומה, אמונה ותו לא!"

ארחות חסידך

ארחותיהם, הליכותיהם ודברי מוסרם של גדולי ישראל בימי הפורים

אורח חיים למעלה למשכיל

מצוות השמחה אשר נצטוונו בה לימי הפורים, ואשר בה עסוקים אנו בעצמו של יום בכל עוז, הנה הלא היא נוגעת ומנענעת את רגשות האדם בטלטול רב, שהרי זוהי עצם אופיה של שמחה, אך דא עקא, כי כאשר כל רגשות האדם מיטלטלים בעליזות, הלא בין שמחה עמוקה ואמיתית לבין חיקוי לשמחה... חוט השערה מבדיל, צדיקים ילכו בהם ורשעים יכשלו בהם. והנה, מקדש הזמנים, אשר קידש את ישראל, שתל בתוכם צדיקים וחסידים אשר עובדים את בוראם בכל לבב, ויודעים את אופני כל מצוה, ומצוה חביבה ונשגבה זו של שמחת פורים בכללם, ולכוון את ליבם אל הדרך העולה, וכאשר יהיו עינינו רואות את רבותינו מאורי האומה וסוללי נתיבותיה, או אז נשיג אף אנו מאותו נופת צוף של מצוות היום בכל הודה והדרה. ובני תורה, אשר אמונים על התבוננות ושידוד מעמקים בכל דרכי התורה והעבודה, הלא ישתוקקו להרחיב את פיהם ולמי לאותו בתוכן העמוק, הרחב והמשכר של המועדים וזמנים, ובפרט של עבודת ימי הפורים, לכל ירד ערפל ויאפיל על זוהרו, להחליף אור בחושך ושמחה רוחנית בהוללות ח"ו.

ואין עלינו אלא להתבונן בהם וליאות לאורם של רבותינו, צדיקים, חסידים וקדושים. במקבץ שלפניכם הבאנו אי אלו דוגמאות המתארות עבודה תמה של גדולים וצדיקים ביום הקדוש. ותפלינו כי חפץ ה' בידינו יצליח, להאיר עינינו לראות את מורינו, ולצעוד באורח חיים למעלה למשכיל.

שמחת פורים כהלכתה

דברי מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל

בני יקיריי! הנני מדבר כעת לא בתורת ראש ישיבה, אלא כחבר, הקשיבו נא ברצינות! פורים הנה מתקרב, ומצוי שעושים ביום זה בזיונות לבני אדם, פוגעים באחרים, האם זה מותר?... האם זה דבר נצרך לחובת היום? קורה לפעמים שמתבדחים, אך יש להשמר מאד לא להגיע לכדי בזיון, אסור לפגוע חלילה בשום אדם, ואין לזה כל היתר אפילו בפורים!

חומרת דבר זה מבואר במאמרי חז"ל רבים. אמנם ביחס אלי יכולים אתם לעשות כרצונכם, אין לי זמן רב לחיות, והצער שיעשו לי כאן ירד מהחשבון למעלה... אבל לאחרים, חלילה!

גם כאשר ישנה טענה כלפי השני, יש לזה גדרים, - התורה אומרת "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא", ומותר להוכיח מבלי לבייש ולפגוע. יש לדבר עמו ביחידות ובשקט ובנחת. ואם לא ישמע -- אפשר לדבר עם אחרים אודותו, אבל אין לפגוע חלילה.

מותר לעשות 'פרייעלאך' בפורים ולהיות 'שמח', אך לא על ידי ביזוי, לא לבזות אף אחד וגם לא לחפש עוונות וחטאים. וב' כלל, האם יש מי שהוא בעצמו נקי? האם כאשר אתה לועג לחברך, הינך בעצמך נקי מאותו הענין והרי יתכן שאתה נגוע בזה יותר מחברך! ובמה תצדק!?

אנו מוצאים שהקב"ה מחשב ונותן שכר על כל מעשה קל, ואף על כל כוונה. וכמו שרואים אנו אצל פרעה, שכאשר שלח את בני ישראל נאמר "ויהי בשלח פרעה את העם", שהתורה החשיבה שהוא שלחם, למרות שעשה כן מחמת המכות בעל כרחו, אעפ"כ התורה קוראת לזה שהוא שלחם מפני שהשי"ת ידע שהייתה בו עכ"פ גם כוונה מסוימת של ליווי.

בכל מצב מודדים אותנו על כל נדנדוד קל, ובוודאי שעלינו להזהר מכל הנהגה שאינה טובה. בן תורה צריך להיות ניכר תמיד שהוא לומד, שהוא עדין נפש, וכאשר פוגעים באחרים ומביישים, הרי זה מורה על חוסר עדינות.

בפורים יש לעשות את מצוות היום, לשמוע קריאת המגילה כראוי, לשמוח, לאכול, לשתות, לשיר וכו', אבל אין שום היתר לפגוע באנשים, או לצער אותם. מה גם, שישנם מקומות ואופנים שבהם כן צריך למחות, ושמח, אנו נמנעים מלעשות חובותינו, ואילו במקום שאסור לפגוע ולבזות, דווקא שם אנו נכשלים.

עוד יש להזהר בפורים משכרות. כי השיכור אינו יודע מה נעשה עמו, ומאבד את שכלו. אין מצוה להיות שיכור כזה, ואפשר לשתות

ולהתבסס מבלי להשתכר, (כדאיטא בשו"ע או"ח סימן תרצ"ה ס"ב ברמ"א).

יש לזכור, שגם בשבועות המעטים שנשארו עד סוף הזמן צריך ללמוד, וגם בהם אפשר לקנות הרבה. זהו העת לחזור על מה שלמדו, שכאשר חוזרים, אז יודעים מה שלמדו, וזוהי ההתעלות בלימוד התורה. עד ראש חודש ניסן, צריך לשבת וללמוד בכל יום ולשמור את זמני הסדרים כמקודם. והשם יתן שיהיה פורים שמח לכולם, ושנשמח לשם שמים.

[מתוך שיחת מרן הגרא"מ שך זצ"ל בישיבת פוניבז, ח"י אדר תשנ"ח]

מרן האבי עזרי זיע"א בעצמו, עם כל הטרדות בעבודת היום, בקבלת התלמידים והמוני העם שבאו להתברך מפיו, היה עסוק בתורה כל היום בכל עת, גם את הסעודה היה מסיים מוקדם, ואז כאשר כולם בבתייהם היה עוסק בתורה בשקידה עצומה. ומעשה בתלמיד אחד שעלה להיכל הישיבה ביום הפורים, בשעת דמדומי חמה, ומצא את מרן זיע"א יושב יחידי, באין נפש סביבו וגורס בחשק עצום ובקול נעים סוגיא של "נתקל פושע".

ההכנה לפורים, היאך היא?

מדברי מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל

בעוד כמה ימים פורים, יש שמתכוננים עם מסכות... אך זה שטויות! האם זה מה שמתכוננים?! במקום להתחזק בתורה ויראת שמים, קרה כזה נס, ומשום כן הלא צריך להתכונן בתורה ויראת שמים!.

ובזמן האחרון ב"ה, כבר התחילו הרבה ישיבות ללמוד בליל פורים, יש כאלה עם כסף, ויש לומדים בלי כסף, עם כסף זה ג"כ משהו.. וקודם לא ידעו מכזה דבר ללמוד בפורים בלילה! פורים ללמוד?... לא ידעו שיש כזה דבר...

עוד אמר: "השבוע יהיה פורים, ובמה מתכוננים לפורים? האם בהכנת אזני המן?...הרי העיקר זה תורה, צריך לגמור ש"ס!! ואם לא יכול לגמור ש"ס, לכל הפחות שיתחיל..."

כששאלו הציבור, במה "אם יוסיף כל יום חצי שעה זה כבר טוב...". להתחזק לקראת ימי הפורים?, אמר "לקבל עול תורה", ומה הביטוי למעשה? - "קבלת עול תורה" אמר,

וכידוע בשנת תשע"ב, בימים אלו התעופפו טילים בדרום ארץ ישראל. והתבטא רבינו: "הכל התחיל כשנחלשו מלימוד התורה בימי הפורים, ואחרי פורים שיחזרו ללימוד, נקוה להשי"ת. שיפסיקו".

עוד דבר הזכיר רבינו: האריז"ל אומר, יום כיפורים, כ-פּוֹרִים, כמו פורים, בפורים הרי יש אהבה ואחוה, משלוח מנות ומתנות לאביונים, יום כיפורים גם צריך להיות כך שיהי' אהבה עם כל היהודים, יום כְּפּוֹרִים!

ויש מקומות שמביישים את הרבנים, את המשגיחים, וזה גורם בושה, - בדיוק הפוך צריך להיות! אהבה ואחוה, וב"ה גם זה כבר משתפר קצת, לא מצערים כ"כ.

[מקונטרס קיימו וקבלו]

מכתבו של מרן רבנו הגאון רבי אהרן יהודה ליב שטיינמן זצ"ל

איסורי תורה לא נשתנו בפורים

היות שמתקרבים ליום פורים שבו חז"ל תיקנו לימי אהבה בין איש לרעהו, וכפי מה שרצו להשריש אהבה בין איש לרעהו כן גבר יצר של לצער ולהלבין פני רבים, ובישיבות להלבין פני מורים, ויותר מזה להמשגיחים אשר לרגל תפקידם צריכים פעם להגיד דברים שהם לא רצויים לכל התלמידים, ואז נוקטים להוציא נקמתם ביום הפורים. נמצא שדווקא יום של אהבה נהפך ליום שבו עושים דבר הפוך מזה.

וידוע שמלבד שזה חטא גדול, גם רואים עונש בעולם הזה, אף כי בדרך כלל הקב"ה מאריך אף ולא מעניש בעולם הזה. ובאתי בזה להזכיר כי יום פורים לא שונה מכל יום, ואיסורי תורה לא נשתנו כלל. וכל אחד ישתדל להרבות אהבה, ואם גה אינו יכול לכל הפחות לא יעשה היפוך מזה. ולהמוסיפים באהבה ורעות יזכו לטוב ויעלו מאד במעלות הרוחניות ויוכל להבנות ולצמוח לטוב ולתפארת.

יב אדר תשס"ט לפ"ק.

א.ל. שטיינמן

"שילמדו בגלל שרוצים ללמוד!!"

כתוב שבזמן שלא לומדים הרי זה כמת מצוה, להיפך "סאיז גאר אגעוואלדיגער חיוב" - אדרבה חיוב גדול מאד! בזמן כזה שבהרבה מקומות לא לומדים, עושים אגאנצע חינגא - חינגא שלימה, ממילא זה מת מצוה, ולהתעסק במת מצוה השכר יותר חזק, ואם לומדים אז השכר כפול.

בודאי בלי כסף!... 'געלט טויג נישט... - כסף זה לא טוב, אוהב כסף לא ישבע כסף, היום סכום כזה, מהר כפול... אלץ געלט געלט... הכל כסף כסף...

ויש מקומות שנותנים כסף על כל דבר, "יעדער זאך געלט געלט", כל דבר כסף, כסף, כסף. אך זה לא טוב, צריך מה שפחות עם כסף, שילמדו רק בגלל שרוצים ללמוד, לא בשביל כסף. אם כסף, כל פעם ירצו עוד כסף ועוד כסף, לא ללמוד בשביל כסף, רק בגלל שצריך ללמוד! האם כל השנה מקבלים כסף? לא! א"כ במה פורים אחרת? חושבים שעושים טובה להקב"ה... וכל התלמידים יצליחו לעלות הרבה מאד בלילה הזה שילמדו.

[דברי מרן הגרא"ל זצ"ל על יקרת הלימוד בליל פורים]

מלחמת עמלק, נגד עיון בתורה

משום שעמלק שהוא הס"מ יודע ומבין זאת, שמלימוד עיון, לחדש חידו"ת, ייגרם לו לאדם אהבה גדולה ועזה ללימוד התורה וכו', משום הכי טורח בהסתתרו לסבב מיהת "רפידים", שאם לא ירצו לשמוע לו לבטל מלימוד התורה לגמרי מכל וכל, ישמעו לו עכ"פ להיות רפו ידיכם מן התורה, דהיינו שלא לקיים אדם כי ימות באוהל, ולא ילמדו בעיון. משום שהרבה מהמון העם אינם מבינים ואינם יודעים שרק לימוד העיון היא היא החיות והלב המחזק את כל קיום התורה. ואם מתעצלים בזה, הרי זה גורם לבסוף הריסות התורה מכל וכל. והיצר העמלקי מפתה אותם בערמה ואומר, שרוצה בטובתן וכו' עד שבמתק שפתיו מפתהו לשמוע לו שיהיה כל לימודו רק בבחינת "לגמור".

והיא היא כוונת "רפידים" שבאמת לומד תורה, אבל באיכותה רפוייה רזה ודלה היא, ובזה עבירה גוררת עבירה. מאחר שב' לימוד "לגמור" נחלש ופג אהבת התורה, ואדם לעמל יולד וכו' אזי בבוא עליו טרדות גלי הזמן, בקל יש ביד הס"ם להסיתו ולבטל מלימוד התורה לגמרי ר"ל. הלא מבחינת "לגמור", אהבתו אל התורה רק צוננת היא. וגם שע"כ נחלש הקשר של שמירת תרי"ג כראוי מלהיות מדקדק בכל קיום המצוות וכו', מפני שמאחר שאינו במדרגה זאת בעת לימוד תורתו, להיות כמעין הנובע ולחדש חידו"ת הוא בכלל שוטה, שאינו מרגיש ואין לו מורא וכו' ואינו יודע שיש בלימוד התורה מתיקות ועושר והצלחה וכו'.

[ספר "שיר" משכיל" כלל גי פרט ג' לרבי הלל מקאמא זצ"ל תלמיד החת"ס]

שמחת פורים מהולה בטיול בד"ת

ולא מצינו לראשונים שהיו מתעסקים בקלות ראש בפורים, ח"ו אבל בדברי מצוה היו מתעסקים וכו' ולא היו ח"ו מבטלים שמחת פורים, אבל זה דרכם: היו מתפללים תפילתם בביהכ"נ בכל דיני תפילה ובכוונה הראויה כבכל שאר הימים, והיו שר מעים קריאת המגילה מלה במלה מפי החזן ולא משיחים אפילו שיחה קלה, והיו מחלקין צדקה איש כפי מתת ידו בשמחה ובטוב לב. והיו הולכים לבתיהם והיו אוכלין ושותין ומדקדקים בנטיילת ידים ובברכת המוציא ובברהמ"ז, שמחים בזכרם את כל הניסים אשר עשה ה' לאבותינו, ומשבחים לשמו הגדול בכל דור ודור מפליא חסדיו עמנו, ושמחים בתלמוד תורה כמש"נ פקודי הי משמחי לב. וקודם כל השמחה - מטיילים בשמחת לימוד התורה כדדרשינן ליהודים היתה אורה - זו תורה "ושמחה" כלומר אחר כך שמחה. וכל היוצא בעקבי הרועים לעשות את כל המעשים האלה עפ"י דרכם כמוהם יהיו צאצאי מעיו, וכל אשר חפץ ה' בידו יצליח"

[השל"ה הק' -- מגילה פרק נר מצוה, בשם מטה משה]

רתחא דאורייתא, שורפת את עמלק

אומרים חז"ל [במגילה טו.] כשבא המן לקרא למרדכי להרכיבו על הסוס, נכנס לבית המדרש וראה את מרדכי יושב עם חכמי ישראל ועוסקים בהלכות קמיצה, באותה שעה קם מרדכי והתקין עצמו לתפילה, ובעוד מרדכי מתפלל, אמר המן לחכמי ישראל בא מעט קומץ של העומר שלכם ודחה עשרת אלפים כיכר כסף שלי.

אומר רה"י מרן הגרא"ל [שליט"א] זצ"ל: המן הרגיש שמה שהפיל אותו, היה הדף גמרא! -- הצום זה תפילות עזרו שהתורה שלמדו אח"כ תהיה מוגברת, אבל הלימוד עצמו הוא מה שהפיל את עמלק. והמן אכן הרגיש זאת במוחש! - הוא רואה תלמידים, שמוות מרחף על ראשם, ומה עיסוקם ועניינם באותם שעות? - רבם מרדכי, מתקין עצמו לתפילה, והם תלמידיו, דנים ברייתא דאורייתא בהלכות הקרבת העומר בבית המקדש... - אמות הסיפים נעות בבית המדרש על מעט קומץ שיקריבו כשיבנה בית המקדש...

- האם זה מה שנחוץ ברגעים קשים שכאלה?! - עמלק לא היה מסוגל להבין זאת! וכאן עמלק נופל, מסירות נפש שכזו אין עמלק יכול לקלוט!...

- נמצא, מסירות נפש לתורה היא היא שמפילה את עמלק! .

[שיחות הגר"ח"י מישקובסקי שליט"א]

גמרא מושיעה מצרות !

כשהייתי אברך צעיר, היתה משפחתינו נבוכה וטרודה בעקבות חשש מחלה שפקדה את אחד מבני המשפחה. באתי אל מרן הגרא"מ שך זצ"ל, ליטול עצה וברכה. שאלני מרן: ומה אתה עושה עבור ענין זה? עניתי לו: אני כל היום בוכה עם תהילים... והקפיד מרן זצ"ל ואמר: זאת אינה הנהגה של בן תורה! - לא סוגרים את הגמרא! גם לא לטובת אמירת תהילים כל היום...! בעת צרה, גם גמרא יודעת לעזור... אומרים כמה פרקי תהילים ושבים אל הגמרא.

[שיחות הגר"י מישקובסקי שליט"א]

קיום סעודת פורים, כיצד?...

ומהר"י סגל היה כותב תשובות על שנשאל אליו, וכותבם על הסעודה של פורים כשישב על השולחן.

[מנהגי מהרי"ל הלי פורים אות י"ח]

וכ"ז בלי ספק רע...

וכך כותב המטה משה (אותתרי"ב): "אי אפשר לכל העם בשם ישראל יכונה לפרוק מעליו עול מלכות שמים אפילו שעה אחת, ולא מצינו לראשונים שהיו מתעסקים בקלות ראש בפורים ח"ו אבל בדברי מצוה היו מתעסקים... נדמה לרוב ההמון כי בשני ימים הללו הותר לבני אדם לפרוק מעליהם עול תורה ומצוות, וכל המרבה להיות משוגע הרי זה משובח. וכל זה בלי ספק רע ומר ועוון פלילי, כי לא הותר לנו רק שמחה, לא שחוק וקלות ראש".

נכנס יין יצא סוד

ואני מלמד זכות לקדושים אשר בארץ המה. הגיבורים אשר מעולם אנשי ה' ומשרתיו, ששתו לפעמים הרבה יותר מידי בסעודות גדולות בפרט בסעודות מצוה בודאי שהיתה כוונתם לש"ש כי מתוך משתה היין היו מבדחי טובא ומתוך כך אומרים דברי תורה על השלחן הרבה מאד וכפליים לתושיה וכו' כי ברבות השמחה יתחזק הכח השכלי שיש בנפש ואז הוא יותר מוכן לגלות תעלומות החכמה וכו',

[השל"ה הקי שער האותיות עמק ברכה סעיף ג']

כמעין המתגבר

פעמיים בשנה אפשר היה לראות בעיני בשר ממש דלית דין בר נשי, אלא בר אלהין. בפורים ובימים נוראים. בפורים היה הרב מהורונוסטייפיל נ"ע שותה משקה חריף וכו' וכל מה שהיה מוסיף שתיה כדת היה מוסיף גאונות על גאונות ומחדש חידושי תורה נפלאים יותר ויותר כמעין המתגבר בדעת הצלולה וזכה בקדושה ובטהרה, אשרי עין ראתה..

[ספר אוצרותיהם של צדיקים]

הבטחה

קבלתי מרבי, הרב מו"ר מענדלי לילך זצ"ל, רב בבמה"ד דק"ק פרנקפורט דמיין, שקיבל מהגאון בעל "שב יעקב" וזצ"ל שכל העוסק בתורה בין מגילה דלילה למגילה דיומא, מובטח לו שהוא בן עולם הבא".

[חת"ס דרושים ואגדות עמוד רמ"ה]

ונהפוך הוא!

אם אמנם השטן נלחם נגד פורים, וניצח במידה גדולה מאד, אז מה קרה? - נלחם בו! החפץ חיים מביא בהקדמת אחד מספריו הקדושים, שגם אם אדם נכשל בלשון הרע, אל ישבר, אלא יקום ושוב יתחזק! הוא כותב ששמע בשם גאון אחד (היה זה הגאון מוילנא זצ"ל) שאם אדם רוצה לכוון בתפילה, ובאמצע תופס את עצמו שלא כיוון, מה יעשה? - יכוין עכשיו! היה לו פזמון כזה: "היצר ניצח אותך בברכת רפאנו אתה תנצחו בברך עלינו!".

אבל אנחנו מתנהגים כמו תינוקות מפוחדים! לכן עלינו לדעת שגם אם השטן ניצח אותנו, אז מה? - נכנס עוד פעם למלחמה! לפני כעשרים שנה, הלכתי לפני פורים משיבה לשיבה ומבימ"ד לבימ"ד, וישיבה וכולל אחד שמעו ממני פעמיים, כי הם בקשו ממני לבוא עוד שבוע, מרוב התפעלות מהתוכן שיש בפורים, וכשחזרתי שבוע לאחר פורים יצאו לקראתי אברכים מבוגרים ואמרו: "כבוד הרב, ונהפוך הוא!" - הפכת לנו את כל הפורים ליו"ט עם תוכן רוחני אחר לגמרי!". אתם לא מודעים לעובדה שיתכן דבר כזה!

אבל מה שאכפת לי ביותר הוא, שלאף אחד לא אכפת מהשאלה הזאת, יתכן שהוא תמיד שואל אותה בסתר ליבו אבל מידת השקר סותמת את פיו: "האם כל השגעונות של פורים הם רצון השם ית"ש? האם זה מה שהוא רוצה מאיתנו? הרי כתוב שימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם לעולם ועד, כי היו"ט הזה קיים לעד כמו התורה עצמה (ע"י יר)

שלמי מגילה א, ה) האם לזה התכוון הקב"ה, ליום של שגעון?... לכולם יש את הקושיא הזאת אבל השטן אומר "תשתוק, תשתוק!..." ועושה היסח הדעת. (איך בכלל אפשר לעשות בפורים היסח הדעת, הרי לאף אחד אין בו "דעת"...).

אם נשאר לנו איזו זכות בפורים, זוהי מצוות "מתנות לאביונים", ולולא זאת היתה הפקרות גמורה! יש כאלו שעושים נזקים, ובמקומנו בניו יורק העשירים בורחים בפורים יותר מאלף ק"מ, ומסתתרים כדי שלא יבואו אליהם. ולמה? ...כי היו באים עליהם ופשוט גונבים ושוברים כלים! היו עושים פלישה לבית ורוקדים, ובתוך כך פותחים ארונות ולוקחים דברים!... האם זה פורים?...

[הגה"צ רבי מתתיהו סלומון זצ"ל]

משלוח מנות

"מה שראיתי לפרש בזו המגילה, בעזר נורא עלילה, יתעלה שמו לדור דורים, שלחתי בימי הפורים, למנה, לאחינו בני ישראל ראש עדת מי מנה, הוא גבור בגבורים וכו' "

[הקדמת ספר "מחיר יין" לרבנו הרמ"א]

משלוח מנות - מיינה של תורה

בפורים תש"י שהה מרן הגרא"מ שך זצ"ל בירושלים וקיבל "משלוח מנות" מקורי. - שני תלמידיו בישיבת לומז'ה - הלא הם מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל וחברותו הגר"ד וינטרוב זצ"ל שלחו לו אגרת:

"משלוח מנות לכבוד מורנו ורבנו. הרינו מתכבדים לכתוב להדר"ג, איזה קושיות מה שנתקשינו בהם ונקוה שהדר"ג ישיב לנו ויעמידנו על האמת".

והיה זה קונטרס שמכיל הערות מתחילת ברכות, כולל זרעים, עד מס' בבא בתרא, הערה אחת על כל מסכת...

משלוח מנות לראש הישיבה!

נכנסו אלי שני תלמידי ישיבה קטנה בבני ברק, וסיפרו כי בדעתם לתת משלוח מנות לראש ישיבה שלהם, והחליטו לכבדו במשלוח מנות מיוחד במינו, שיקבעו סדר לימוד בישיבתם ביום הפורים! - בחורים מישיבה, קטנה, עם הבנה של בגרות! - הבינו שהראש ישיבה שלהם יהנה מזה, יותר מכל דבר אחר...

[מרן הגר"יג אדלשטיין זצ"ל]

מתנות לאביונים כמשנתו של הגר"ש פינקוס זצ"ל

הדלת בבית הרב היתה פתוחה במשך כל היום, שלא להטריח את הבאים הרבים, ובפרט את הנערים שבני הבית רק ראו אותם, הכניסום מיד, נטלו את הצלחת והחליפוה באחרת. הנער חמק ושב לביתו לאחר שהרבנית בעצמה כבר קיבלה את פניו ועוד העניקה לו משהו, לפעמים גם היה זוכה בחיוך רחב מהרב בכבודו ובעצמו, הרבנית ע"ה טרחה כל אותו היום, לקבל ולהשיב משלוחי מנות, והרב היה עסוק בחלוקת רבבות שקלי צדקה בצוותא עם הגבאים והשלוחים, הנגלים והנסתרים... "איך כבוד הרב חילק כל כך הרבה כסף לצדקה?" תמה באוזניו ידידו האישי הרב אברהם דייטש שיבלחט"א, "מי כמוני יודע מה יש לרב ומה אין לו... א"כ מדוע הרב מחלק מכספו הפרטי?!" - אם היית שומע את הצרות שאני שמעתי, גם אתה היית נותן ומריק כיסים" - ענה הרב בלהט.

בכך פטר את עצמו מלהשיב תשובות, והמשיך בחלוקת צדקה. למעשה, אנשים הפקידו בידיו כספים לצדקה וגם הצליח לגייס מיהודים אחרים בחו"ל, ואפילו מיהודים שלא ידעו איך להוציא פרוטה מהכיס. כך העביר את הכסף לצדקה.

ורגליו הוליכוהו לבית המדרש..

שח לנו ת"ח שליט"א מתלמידי ישיבת חברון כי בבחרותו ביום הפורים ניגש אליו הגאון רבי משה קופשיץ זצ"ל שהיה כבר בגילופין, ולחש באזניו מתוך שמחה: יש ענין גדול ללמוד לפני סעודת פורים! ובעודו לוחש את הדברים, לקח אותו בידו להיכל הישיבה התיישב ליד הגמרא והכניס אותו לתוך הסוגיא. בשנה אח"כ בפורים שוב הוא בא אליו: כמה גישמאק היה בשנה שעבר והרי יש ענין ללמוד לפני הסעודה, ורגליו הוליכו אותו לבית המדרש...

כל ליצנות אסורה!

מסופר על מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל שכידוע דרכו בקודש היתה, שלא נראתה בו הנהגה של קפידה וכעס כלל, ובכל עשרות השנים ששימש בקודש בישיבה"ק קול תורה לא זכרו כי אם פעם אחת שחרג מגדרו וכעס והקפיד עד למאד. והוא בערב פורים [תשכ"ג או תשכ"ה] תלה אחד על לוח המודעות של הישיבה מודעה בנוסח של "כל נדרי" והיה כתוב שם בערך כך: כל ליצנותא ובזיוני ועלבונני דעבידנא מיום פורים הבעל"ט, כולם יהיו שביקין, בטילין ומבוטלין וכו' וכשהראו זאת למרן הגרש"ז זצ"ל קרע הדף, ורץ בחמת זעם לחדר האוכל, וספרו שמגודל הזעקה נעמד להם האוכל בגרון... והטיח בהם דברים קשים ואמר: "ליצנים"

- "מי התיר לכם עשות דברים כאלה... ועוד ועוד..." ,

[קונ' איגרת הפורים מהגר"י מישקובסקי שליט"א]

שמחת פורים - זהירות!...

ואני אישית - מכיר אחד, שבשנות בחרותו בישיבה היה מהמצוינים ממש, וביום הפורים בעידנא דבדחנותא, העיר אחד הנוכחים בטוב ליבו ביין, הערה כל שהיא "על חשבוננו" של אותו בחור, והלה נפגע עד עמקי נשמתו, ומיד לאחר ימי הפורים עזב את הישיבה וירד מדחי אל דחי, ונעשה לאחד 'מגדולי המתריסים המדיחים ה", וכל זאת אודות למילה לא במקומה. בזמן סעודת פורים

[עדות הגר"י מישקובסקי שליט"א]

וסיפר לי אחד ממרביצי התורה שליט"א שעבר תלאות וצרות רבות, שיכל ב' בניו ונתגרשה בתו וכו' שלא נדע לעולמים, ואמר לי כי יודע בנפשו שכל זאת באה לו על אשר בצעירותו ביום הפורים שימש בתפקיד ה"פורים רב" בישיבתו, והיו כמה וכמה שנפגעו על ידו, ד' יצילנו, והוא רחום יכפר עוון.

[הגר"י גלינסקי זצ"ל]

שמחה בהדר!

סיפר אחד מתלמידי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל: בפורים נכנסנו קבוצת בחורים אל רבינו, [וסיפר על כך א' התלמידים, שרבינו היה אומר להם ביום זה "כל השנה אני אומר, עכשיו אתם תגידו...]] ובתוך השמחה החלו לומר "גראמן", כשחשש רבינו שהדברים יגיעו לפגיעה שישית באי מי מהבחורים, אמר: כתוב בחז"ל [שבת סג ע"א] "והדרך צלח" אל תקרי והדרך אלא וחדדך. ללמדך שגם כשעוסקים בחידודים, זה צריך להיות בהדר!

וסופר, כי אחד הבחורים ששתה יין רב לטעמו של רבינו, ביקש מבחור הסמוך אליו שימזוג לו כוס יין נוסף. הגר"ש אמר לאותו בחור, שימזוג לו בירה במקום יין. הגיב הבחור שביקש את יינו, "מדוע ייגרע חלקי? והשיב לו רבינו: "יין עושה חריפות, אבל אתה, חריף בעצמך, אינך זקוק ליין..." - הנה לנו חידוד בהדר!...

[מתוך ספר "ראש הישיבה"]

הזהרו בגחלתן!

היה בחור אחד שהיה קצת למדן, אבל היה "אמריקאי", ודי ברמיזה... בפורים הוא לקח לו כמה ירושלמים שלא היה להם מה לעשות, ועשה עימם תהלכה בירושלים באמצע הרחוב כדי שישתכלו עליהם, "ככה יעשה לאיש החפץ ביקרו..." הם הגיעו עד לביתו של מרן הרב מבריסק זצ"ל, ונכנסו פנימה, הם היו בטוחים שלפחות בפורים יוכלו לדבר איתו, והנה ראו, שהרב יושב על שולחנו ולומד מסכת מגילה, ונראה שהיה שקוע ביותר.

הרב היה "מבין" יחיד בעולם, בטבעם של בריות, והוא הבחין שזוהי חבורת משוגעים... אז מה יש לו לעשות איתם?... כשהם ראו שהרב לא מתיחס אליהם, הם הקיפו את השולחן ברקודים כבשמחת תורה, עד שהתעייפו, ואז אותו אמריקאי פתח פיו ואמר בחוצפה "הרב מבריסק, תהיה נורמלי, דבר איתנו!..." אחד מבני הרב נכנס וסילק אותם משם.

האם אתם יודעים, מה היתה התוצאה של מילים אלו שבוע אח"כ? - הביאו את אותו בחור לשדה התעופה עם שומרים... שמו אותו במטוס בחזרה לאמריקה, כדי שאביו יקבל אותו שם, הישר לבית חולים לחולי רוח, הוא היה בחור נורמלי ותוך שבוע ירד מדעתו!...

[הגה"צ רבי שלמה ברוודא זצ"ל]

ליצנות אחת דוחה...

מכבר סיפרתי מה שאמר לי אחד שלמד בישיבת פונוביז' לפני שנים רבות, כי שנה אחת עסק בימי הפורים בליצנות, כמו שיש גם בימינו אלה, שמורים היתר לעצמם בזה, אפילו על חשבון פגיעה באחרים, והעיד הלה על עצמו:

כי מאותה שנה שעסק בליצנות בפורים, שוב אינו מצליח "לחזור לעצמו" למצבו הקודם בתורה, - שלפני כן היה לומד טוב מאד והיה לו טעם בלימוד, ומאז, הוא אמנם ממשיך ללמוד, אך לא כמו שהיה פעם, לפני אותו פורים... י

[מרן הגר"י אדלשטיין זצ"ל]

באחת השנים ביום הפורים, ישבה קבוצת תלמידים מישיבת פונוביז' בבית מרן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל. מרן המשגיח השמיע דברים מענייני נס פורים והלקח שלנו מכך. תוך כדי דברים. בחור חריף אחד זרק לעבר מרן המשגיח הערה חוצפנית בת מספר מילים שהיה בה רמז לפגיעה בכבוד מרן המשגיח. המסובים נבוכו. מרן המשגיח שתק ולא הגיב מאומה. לאחר שהלכו אמר מרן המשגיח לאחד ממקורביו, לי לא אכפת כלל מעקיצת הבחור... רח"ל אותו בחור חלה במחלה האימה באותה השנה...

כבוד התורה! בפורים

מרן החיד"א מביא בכתביו כי בשנת תקל"ה היה מוזמן לסעודת פורים בבית הגאון רבי שמואל מאמסטרדם, ובתחילת הסעודה דיברו בד"ת מענינא דיומא, בנוכחות רבני העיר ולמדניה עד שלפתע הופרעה שמחתו של החיד"א. אחד שהוצג כ"רב של פורים" קם והחל להקשות מגמרא פלונית על אלמונית ולתרגם בדברי הבל, כשהקושיה איננה קושיא והתירוץ אינו תירוץ, החיד"א ראה במעשה זה זלזול חמור בדברי חז"ל וקרא לאותו רב של פורים "אחד הריקים".

בספר "לב העברי" לגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל כותב על אותם רבנים של פורים: "עושים מעשה שחוק, מלובש בדברי תורה, אשר קורין 'פורים תורה', אוי לנפשם, התורה מייללת עליהם עשאוני בני ככינור".

הקורא למפרע לא יצא

היה זה בעיצומו של יום, כשהשמחה בהיכלו של רבנו הגראמ"מ שך זצוק"ל נמצאה בשיאה. המונים המונים נכנסים לברך ולהתברך, להביא משלוח מנות, ולקבל מתנות לאביונים, מתנה של כסף ומתנות מאוצרה של ה"יקרה מפנינים". לשאוב ול- שהות קימעה בצל שמחתה של תורה, של הדר קבלוה ברצון. כל הפושט יד נותנים לו.

היו אלו רגעים של עידנא דחדוותא, של גילה גודשת מתוך כובד ראש, ואל חדרו של רבנו נכנס תלמיד מצוין, ובפיו מימרא חסידית: מאי משמע, 'הקורא למפרע לא יצא ידי חובתו' אלא שאם איש יהודי קורא את המגילה למפרע סבור הוא כביכול שסיפור המגילה שייך רק לעבר, אין הוא מבין כי כאן עתה 'נדדה שנת המלך' - מלכו של עולם. אין הוא יודע כי המגילה נקראת "מכאן ולהבא", להורות כי מרדכי שבכל דור ודור "לא יכרע ולא ישתחוה" ולא יהנה מסעודתם של רשעים - פשיטא הוא שלא יצא ידי חובתו!

"ראש הישיבה דמם באחת, נעמד בהתפעלות, ואמר: *ס'געוועזן כדאי דעם גאנצן פורים, כדי צוא ארוים האבן אזא ווארט" - כדאי הוא כל הפורים, כדי לרכוש מימרא שכזו..."

היתה זו תפילה שביישה את תפילת נעילה

לפני שנים רבות הייתה לי חבורה של בחורים בחו"ל, שבמשך כמה חודשים למדנו מסכת מגילה עם הראשונים והפוסקים, ובכל שבוע דיברתי על מגילת אסתר. הייתם צריכים לראות איך שנבנו הבחורים מהפורים הזה, כל אחד מהם היום הוא סבא לנכדים שלומדים תורה!

איזו עבודה הייתה לנו אז. אם הייתם שומעים את המעריב שלנו במוצאי פורים במוצאי פורים בשתיים עשרה בלילה, הייתה זו תפילה שביישה את תפילת נעילה! לאחר התפילה הייתי כבר על סף התמוטטות, אבל הם עמדו מסביבי ולא נתנו ללכת, "רור צים שהרב ידרוש". "איך אני יכול לדרוש עכשיו, אני ימות באמצע הדרשה!...", "אז נספיד אותך...", אז הייתה הפעם הראשונה שדברו בחוצפה... אז דיברתי כעשר דקות בלא כח, אני לא זוכר דרשה כזאת בלי שום כח. היו לי בביתי ספר תורה ומגילה, והם באו לתפילות מרחוק, איזה מעריב היה בלילה הראשון, ואיזה מנחה היה בתענית אסתר!

אחד מתלמידי מרן החזון איש זצ"ל שהכיר אותי, הגיע אז לחו"ל לאיזה צורך, וישר משדה תעופה הוא נכנס לסוף תפילת מנחה של התענית, הוא בטבעו טיפוס שלא מתפעל משום דבר, אבל כשגמרנו את התפילה הוא ניגש אלי ואמר: "כדאי היה לי לבוא מא"י לכאן, רק כדי לשמוע את העלינו לשבח' שלכם, איך שצריכים לומר אותו!".

איזה מקרא מגילה היה עלינו, כל מילה, ואיזו סעודת פורים הייתה. כל מי שבא היה צריך להכין דבר תורה ובלי זה הוא לא היה יכול לבוא. האם אתם חושבים שלא שמחנו! שמחנו שמחה גדולה מאד, אבל 'בגדר התורה', לא "חוץ לגדר התורה"! ונכנסו אנשים חשובים לסעודה, רק כדי לשבת חמישה רגעים ולראות את השמחה שלנו, וכולם היו מתפעלים: איך אפשר לקיים בפורים שמחה כזאת, באוירה כזאת של קדושה.

[רבי שלמה ברעוודא זצ"ל בהקדמה לקונ' קיימו וקבלו]

מעשה דמרן הח"ח זיע"א - ביום הפורים

ושמעתי מכבוד הגר"ה זקס זצ"ל נכדו של האי סבא קדישא ה"חפץ חיים".

שהיה מעשה בפורים בראדן שא' הבחורים נדחף לתוך ביתו ואמר להח"ח שלא ירף ממנו עד שיבטיחנו שיהיה שכנו בגן עדן, ומתחילה לא שת הח"ח לזה. אמנם אחר שהפציר בו רבות הרצינו פני החפץ חיים ואמר: הנני להבטיחך בזה (ומור נתרגש מאד בזה, שהח"ח היה בעה"ב לא רק על מקומו בלבד אלא גם על מקום שכנו כפי רצונו...). אכן הלא נרצה להיות שכנים טובים והיות וכידוע שכל ימי נזהרתי בשמירת הלשון ממילא תקבל ע"ע ג"כ להשמר בזה ואבטיחך נאמנה להיות שכני.

הבחור החל מגמגם וחשש מלהבטיח, שמא יקשה הדבר אליו. והח"ח בנעימות וברוך משיבו שוב הלא ודאי שאע"פ שנראה שקצת קשה הדבר בתחילתו, מ"מ בקצת הרגל הדבר נח נעים ונוסף שלמות ומידה כ"כ טובה. עם כל זה התעקש הבחור וחשש להבטיח. אז פנה הח"ח בתקיפות ואמר: הוציאוהו מעלי ולא יהא חלקי עימו, וגרשוהו מהסתפח בנחלתו.

וכשבאו הדברים לידי ראש הישיבה דראדין הגר"מ אמר: בחור כבר עמד בשערי גן עדן, ובשטות שאחזה בו הוא זרק את עצמו משם - וחבל!

[קונטרס אגרת הפורים אות ז]

הנהגת מרן הח"ח בשתייתו בפורים

הגה"צ רבי מרדכי מנחם שוואב זצ"ל, משגיח ד"ר בית שרגא" מאנסי תלמיד קמניץ ומיר - שדבק בדמותו של מרן הח"ח ותורו תו לאין שיעור, אמר בשיחה לפני פורים לתלמידיו:

אני הייתי יחד עם גדולי ישראל פורים ואף אחד לא השתכר. וכן פסק הרמ"א למעשה "דאינו צריך להשתכר כל כך אלא ישתה יותר מלימודו וישן. ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי. וכתב ב"משנה ברורה" שם בשם הפמ"ג "וכן ראוי לעשות", וכן נהג מרן החפץ חיים בעצמו שלא להשתכר, אלא שפך משקה לכל המסובים והכריז "לחיים" ואח"כ חזר ושפך עוד משקה ואמר: "הראשונה הוא של כל שבת ויום טוב, השניה הוא לקיים חוב שתיית יין יותר מלימודו", ואח"כ הלך לישון. (וכן מו"ר מרן הגאון רבי ברוך בער היה רגיל לספר, שמרן ה"בית הלוי" שתה יין משום חיובא כדי לבלבל את דעתו והניח ראשו על השולחן ונרדם, ואחר זמן מה עמד והכריז "כבר יצאתי").

הוסיף הרב שוואב וסיפר: בישיבת מיר. היה זה יום רוחני של התעוררות ועליה. לאחר שחרית אכלו סעודה קטנה ואח"כ שלחו מנות איש לרעהו, שתו קצת יין והלכו לישון. אח"כ אכלו סעודת היום כל אחד באכסנייתו. מרן המשגיח רבי ירוחם דרש פעמיים במשך היום בבוקר ואחר הסעודה (מלבד השיחה שבתענית אסתר). שמחה גדולה היתה תלויה באויר והבחורים דרשו "פורים תורה!", כל אחד לפי מהשבת ליבו, אבל בלי שום הוללות ח"ו. כל הומן המשגיח ישב בין תלמידיו והקשיב לכל מילה שיצאה מפיהם, ולאחר סיום דרשותיהם דרש הוא עצמו בערך שעתים, וגם לאחר הפורים המשיך לדרוש בעניני הפורים כמה וכמה שיחות. זו היתה צורת פורים בישיבת מיר).

[מאמר מרדכי" חלק ב' מאמר ס"א]

"אני מאמין"

דרכו של מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל הייתה בשנים ההם, שביום הפורים היה מסתגר בחדרו בישיבה במשך הבוקר, ואח"כ היה יורד לישיבה לתפילת מנחה. אותה שנה, אחר התפילה רקדנו עמו כ-50 בחורים שבאו להתפלל בישיבה. לפתע עצר מו"ר את הריקודים. התרכזו כולנו סביבו לשמוע מה בפיו ואז שאל: "מי יודע י"ג אני מאמין בע"פ?" משלא נענה, שאל למספר בחורים, "נו, פלוני, אולי אתה יודע מאמין בע"פ" ושוב שאל: "האם יש פה מי שיודע י"ג אני מאמין בע"פ" ומשלא נענה גם אז, עשה תנועת ביטול בידו, ולעולם לא אשכח את האכזבה הנוראה שנשקפה מעיניו.

[עדות תלמיד הרה"ג רא"ש שליט"א]

שמחה!

אמר המשגיח הגר"נ וויכטפויגל זצ"ל: כמו שדופקים "על חטא" על הרהורי עבירה. כך צריך לדפוק "על חטא" על כל הרהור של יאוש ועצבות!

[לקט רשימות פורים]

סגולת תפילה מתוך שמחה

פעם אמר המשגיח הגר"נ וויכטפויגל זצוק"ל: בתפילה מתוך שמחה אפשר לשבור את כל הגזרות. ובפרט בימים אלו שהם ימי שמחה, צריכים להתפלל מתוך שמחה ולומר תהילים מתוך שמחה.

בימי חוליו של מרן ראש הישיבה דלייקווד רבי שניאור קוטלר זצוק"ל, בתענית אסתר, טען המשגיח לציבור: - אכן כולם מתפללים לרפואתו ויש אחדות גדולה בציבור, אבל יכול להיות שחסר עדיין בתפילה מתוך שמחה! ,

שמחה אצל אחי...

הגה"צ רבי ועלוול איידלמן זצ"ל סיפר: שנה אחת הגיע לירושלים ביום שושן מורים, לצורך עסק המצות שלו. בדרכו, נכנס לבקר אצל הצדיק הנודע רבי שלמה בלוך זצ"ל תלמיד הח"ח, שהיו ביניהם קשרי ידידות נפלאים. רבי שלמה רצה למזוג לר' ועלוול כוס יין לכבוד שמחת היום, אך ר' ועלוול סיפר - "אצלי היום כבר לא פורים" אמר. ענהו ר' שלמה "שמחה ביי מיין ברודער, דאס איז ביי מיר שמחה..." - שמחה אצל אחי זוהי שמחה שלי...

מתוך ספר "איידל מאן"

בזמן מלחמת העולם השניה, כשהאש בערה באירופה, היה רבי מרדכי שולמן זצ"ל [לימים, ראש ישיבת סלבודקא בב"ב] בשמחת תורה, בלייקווד. וכולם ראו אותו רוקד במשך שעות ארוכות עם שמחה עצומה ותפילה עם הניגון של "קלי קלי למה

עזבתני" והרגישו אז שהוא מעתיר - 'אויס געבעטאען' [מפציר מאד] עבור משפחתו שנשארה באירופה. ואכן כל משפחתו יצא משם בניסי ניסים! - וראו מהו כוחה של תפילה מתוך שמחה! , , ,

[לקט רשימות פורים]

פורים במחיצת רבי ישראל סלנטר זיע"א

על רבי ישראל סלנטר זיע"א מסופר כי היה רגיל להיות בפורים שיכור כשכרותו של לוט ממש, ובמצב זה היה אומר כל היום בלי הרף חידושים בחריפות וגאונות להפליא בכל הש"ס. הוא קרא לה "לעשות בחינה על הגוף", לבחון אם הוא ב"חוש" שהגוף יהיה קרוב לתורה הקדושה.

פעם הזדמן אדם גדול למעמד הזה בפורים כשרבי ישראל היה מוטל שיכור ותלמידיו עמדו סביבו והאזינו לחידושו. אמר הגדול הזה שהוא היה מפחד על עצמו להגיע למצב כזה של שכרות, כי מי יודע מה הוא היה יכול לומר אז..

תלמידיו הגדולים של ר' ישראל היו מפצירים בו או שיגלה להם דברים שבזמן אחר לא היה מגלה, השאלות היו, איך עבד על מידה זו? ואיך על זו? ורבי ישראל היה מתחנן, ילדי על תמשכו ממני, כי אתחרט אחר כך... - קינדרלך ציהט גיט פון מיר איך וועל דערנאך חרטה האבן...

פעם בפורים כשתלמידיו עמדו סביבו הראה בידיו על התלמידים ואמר: "כולך יפה רעייתי" אח"כ הראה בידו על רבי שמחה זיסל [הסבא מקעלם זצ"ל] לבד ואמר: 'ומום אין בכך'!

פורים במחיצת רבי נפתלי אמסטרדם זיע"א

על תלמיד הגר"ס מרן הגאון רבי נפתלי מאמסטרדם זצ"ל מסופר כי פעמיים בשנה היו באים בני ישיבת "כנסת ישראל" לביתו שבקובנא. באחד מלילי חול המועד סוכות וביום הפורים. הוא היה מבלה את יום הפורים בשתיה ומתבל את שתייתו בשיחות וסיפורים על רבו וחבריו הגדולים. פעם אחת בין שתיה לשתיה, הרבה בשבחם של תלמידיו הגדולים של רבי ישראל, והשבחים שאמר עליהם רבם: ר' יצחק - למדן. ר' שמחה זיסל - חכם. ואילו מה שר' ישראל אמר עליו לא סיפר. העיז ושאלו א' מבחורי הישיבה בסלבודקא, הגאון רבי יחיאל יעקב ויינברג זצ"ל ה"שרידי אש": ומה אמר הרבי עליך? רבי נפתלי נעץ בו שתי עינים תמהות ואמר: האם חושב אתה כי בפורים מותר להתלוצץ אף מאדם זקן! הרי בושח מכסה פני בכך שגדולים הללו חשבו אותי כאחד מהם משום שעמדתי על ידם בשעת דרשותיו של רבינו הגדול, אמנם הם האירו לי פנים, אך מי כמוני יודע כי הייתה זו רחמנות לאדם מועט כמוני שלא הגיע אף לקרסוליהם...

המשיך הגר"י ויינברג בעוות פנים פורימית ואמר: הרי שמך רבי נפתלי - מפורסם בכל העיר הסביבה! רבי נפתלי לא כעס וענה: הכל בשביל כבוד הרבי שבטעות חושבים אותי לתלמידו של רבי ישראל. ואילו הפרסום שיש לי הוא בעטיה של זוגתי הצנועה שאופה חלות מהודרות ומתוך כך באים לספר בשבחה, והיא מספרת להם בשבחי...

פורים במחיצת רבי יצחק בלאזר זיע"א

על תלמיד אחר של הגר"ס רבי יצחק בלאזר זצ"ל מסופר שהיה שותה בפורים בלי שיעור. היה עובר את רחובות העיר קובנא כשהוא מפזז ומכרכר ושר שירים שונים. ולא היה מסתפק בזה עד שהיה משתכר ממש, ותוך שכרותו היה מתגלה במלוא שיעור קומתו. לרוב היה משתפך בלימוד מוסר בבכי תמרורים, היה מוכיח את עצמו על מגרעות שונות.

הנהגה זו ביום הפורים של רבי ישראל ותלמידיו הגדולים המשיכה גם אצל תלמידי תלמידיו. עד לפני קרוב לארבעים שנה המשיכה שמחת פורים מרוממת זו באוירה עילאית מוסרית.

פורים במחיצת מרן ה"שערי ישראל" זצ"ל

בישיבת גרודנא דליטא היה ה"פורים רב" בדרך כלל מבחירי הישיבה, חורז את כל שיעוריו של מרן הגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל. באותו חורף, באחת השנים היה הבחור, שלימים, היה לריש המתיבתא במיר מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, מבוסס כדת. ועמד וחזר על כל שיעוריו של רבי שמעון. רבי שמעון התרגש מאד, קם ונשקו על מצחו. כך לאורך השנים היו שיעורים מלאי חריפות, ועל ה"פורים רב" נמנו חשובי הבחורים. ביניהם הגאון העילוי רבי יונה קרפילוב זצ"ל הי"ד בעל ה"יונת אלם".

פורים במחיצת מרן החזו"א

ר' זוסמן ציטרנבויס הי"ו נסחף על גלי זכרונותיו, ומעלה מתוכן ידע נדיר בחיים שהתנהלו אז בימים ההם, נזכר במרוצת דבריו, באפיזודה מעניינת לא ידועה, משנות תרצ"ו. לחיזוק דבריו, כנגד אותם חסרי אמונה, מחטט ר' זיסמן בארכיונו ומוצא תמונה המאששת את דבריו.

המאורעות שפרצו בארץ בשנת תרצ"ו וקציר הדמים שהותירו בעקבותם, השאירו טעם מר בפיות האנשים. ברחובות הערים הורגשה העצבות והדכאון שחלחל משפך הדמים הגדול. חג הפורים קרב ובא והעיר אינה צהלה ושמחה כבשנים עברו. החליטו ר' זוסמן וחבריו יחד עם הרב רבי צבי כגן וצ"ל להעיר ולעורר את פני העיר ותושביה בשמחה, להכניס מעט עליזות ועליצות לתוך חג הפורים שנפל על העיר הדכאונית, החובשת את פצעי בין לוויית הנרצחים הי"ד. ר' זוסמן התחפש ל"חתן" המובל לחופה, ור' גרשון רונגבירץ הי"ד התחפש כ"כלה", ובעזרת כמה תלמידי ישיבת "בית יוסף" הכינו שירים ופרקי בדחנות, להופעה משותפת בחוצות העיר, עם קהל מלווים גדול, בשירה וריקודים נלהבים, עד לסיום ההופעה בבית מרן ה"חזון איש". כך התנהלה החבורה בבדחנותה העליזה, בחוצות העיר בני ברק, שמחה ועודדה את תושבי העיר השכיחה מהם לרגע את המאורעות שפקדו אותם, עד הגיעה ליד בית החזון"א, ש"השתתף" בשמחת הפורים בצורה יוצאת דופן, וכנראה מחמת שמחת היום, שנפל לתוך מצב רוח קודר בכל העיר. ר' צבי כגן ששתה עד כדי ביסוס, כפי שיעורו, עלה על שולחנו של החזון"א והציג את שאלתו בחרוזים:

"היות וזה החתן שלח את השדכן ר' נתן / ברצונם עימי להתחתן / ובקשתם את הסכמתך תן / באתי להרב בשאלה: אני מיוחס ככהן / והחתן בכלי שיר כ-לוי מנגן / ויחד בבית המקדש נכהן / או שמא אקח לבתי דוקא כהן / שעמי בעבודה במקדש נכהן, ועל הדוכן יחדיו בכפיים בכהונה נכהן".

חיך מעט מרן החזון"א ושאל: "מי ה"חתן" המדובר". ענו לו: "ר' זיסמן ציטרינבויס הי"ו" המשיך מרן החזון"א ואמר: "ר' זוסמן הרי ידוע מכבר במעשיו החיוביים למען תושבי העיר, ומשפחתו היא, ה - גיהובענע משפחה, אל דאגה". ובפנותו לר' צבי כגן הוסיף החזון"א ואמר כשחיך נסוב על פניו: "ר' צבי שאלת כבר את פי הנערה?... השיב ר' צבי: "כן, כבר שאלנו את פיה, ואמרה: "הן, הן..." הפטיר החזון"א מתוך נהרת חיוך מתרחב: "נו, שיהיה הרבה נחת, בשעה טובה ומוצלחת"... הקהל שהופתע לטובה מחיכו השופע של החזון"א, פצח בשמחה נלהבת בשיר וזמר: "ומלכותו ברצון קבלו עליהם". וליוו את כל החבורה החוצה, להמשך הופעתם בחוצות העיר עד לרחוב רבי עקיבא. הופעתם המיוחדת הפכה לשיחת היום, ולשיחה המדוברת גם בימים אחר"כ, בעת צרה ומצוק בעיר, שגם החזון"א העריכה וראה בה מקור לחיכו הנלבב.

פורים כמחיצת מהר"ם שפירא מלובלין זצ"ל

בישיבת חכמי לובלין, שבראשות מרן הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל היה מעמד ה"פורים רב" מיוחד מאד. גם מהעירות הסמוכות ללובלין באו אנשים, נשים וטף לחגוג את הפורים בין כתלי הישיבה... -- הדלת נפתחת, הרב [מהר"ם שפירא] מופיע והקהל מקבלו בתשואות. אחרי שהקהל נרגע התחיל ר' שמריל ה"פורים רב" בדרשתו...

הדרשה נמשכת יותר משעה, המתיחות מגיעה לשיאה כשהרב זצ"ל מצית את הסגריה העבה שלו... הרב פנה ל"פורים רב" ואומר לו: בעיירה קטנה ברוסיה הצארית מינו פעם "רב מטעם", בור ריק, בלא שום לחלוחית של תורה. אנשי הקהילה חמדו לו לצון ומינו "פורים רב" זריז ופיקח שדרש והפגין את למדנותו. - אחר הסעודה, פנה אליו "הרב מטעם" ואמר לו: כי לפי למדנותו הוא ראוי להיות רב בישראל. הצטחק ה"פורים רב" והשיב, ידיעותי בתורה הן שמונעות ממני להתקבל לרב ואב"ד...

הריקודים פצחו... לפתע רמז הרב זצ"ל באצבעו כי הוא רוצה לומר משהו ונשתרר שקט. "בפורים אצל הרה"ק מרוז'ין" - מספר הרב - "התחפש אחד מחסידיו לצאר הרוסי. הרוז'נאי חלק לו כבוד גדול. אחרי שעה הוציא הרוז'נאי את שעון הזהב שלו ואמר לו: אדני המלך גזרת גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה, ארשה לעצמי לנצל את ההזדמנות שתעביר את רוע הגזירה מעמי! - הצאר המדומה דחה את הבקשה... הרוז'נאי התחנן אליו שוב, וכשלא הסכים, גרשו...

אחר שהלך המתחפש, אמר הרוז'נאי: אין לך אדם שאין לו שעה, שעה זו היתה שעתו של המתחפש. ואילו היה מסכים - היתה הגזירה מתבטלת, חבל על שעה גדולה שאיבד במו ידיו... -- חלילה לנו להחמיץ את ההזדמנות - סיים הרב זצ"ל - הריני מזכיר עצמי לפני הרב ["הפורים רב"] להיוושע בכל טוב! - הנוכחים נשארו כמאובנים. כעבור רגעים מספר, מאות פתקאות נמסרו לידי ה"פורים רב". והיה והיה זה מחזה שהשאיר רושם בל ימחה.

ויגכה ליכו - גם כשמחת פורים,

סיפר הגר"י ליס זצ"ל שהיה זה כמדומה בשנת תרצ"ב שהגיעו קבוצה של בחורים מאמריקה ללמוד בישיבת מיר [ברם - זכור לטוב אותו איש צדיק וישר - הרב הרמן זצ"ל שידיו רב לו בזה ובבניית עולם התורה בארה"ב דאן] והנה תלאה העט ודל הלשון מהביע מהו פורים במיר, כאשר המשגיח הג"ר ירוחם זצ"ל ישב מלך בגדוד, וכל גדולי מיר, גאוני עולם כהגר"ח שמואלביץ זצ"ל והגר"א מאלין זצ"ל ועוד, ישבו רכונים וכפופים ונכנעים קמיה דהגר"י זצ"ל ופיהו פתח בחכמה מעניני דיומא וכולם הלכו שבי אחר קסם אמריותיו, בעומק החכמה וישרות התבונה.

והנה היה בחור א' "אמריקאי" שלא הסכין לראות פורים כזה, והיה רגיל למנהג מקומו. לפיכך קם ועשה מעשה ובא לבוש בתפוסת והיה ריחו נודף מפיו וסבור היה שעי" תרבה השמחה. אך מיד בכניסתו, נתן הג"ר ירוחם זצ"ל עיניו הקדושות בו, וצוה לסלקו משם כדרך שמסלקים חסרי דעת.

היתכן שבני תורה - חביבים של מקום, במקום לעלוז בה' ולהגיל באלוקי יעקב, ימירו א-ל חי בעגל אוכל עשב, ומעשה תעתור עים אין בו ממש. - - ודומה הוא לאדם חשון מרפא שנאמר לו: יש לך שני דרכים. האחד למצוא מזור ומרפא לנפשך ולשמוח.

והשני, לקחת כובע ליצן ולשמוח בו. היאומן כל אדם בר דעת יבחר בדרך השניה?! וכמה צדקה ראיתו העמוקה החודרת של מרן המשגיח הג"ר ירוחם זצ"ל...

[קונטרס אגרת הפורים אות ה'] -

שכרותו של יהודי

אמרו משמו של הגה"ק מקוצק זיע"א כי הסוד של עשיו הוא "על חרבך תחיה", ולפיכך דרכם של אומות העולם שכאשר הם שותים ומשתכרים - ה"ה מכים ופוצעים זא"ז ומגיעים עד כדי רציחה. כי כאשר נכנס בהם היין, יוצא הסוד, של על חרבך תחיה... לעומת זאת הסוד של כנסת ישראל, הוא אהבה - "ואהבת לרעך כמוך", ולפיכך כשנכנס בהם היין והם משתכרים ה"ה מביעים ומגלים זה כלפי זה רגשי אהבה וחיבה יתירה, כי אז יוצא סוד האהבה.

[רבי שמואל יעקב בורשטיין זצ"ל ר"י קרית מלך]

שכרותו של בר לבב!

וזכורני מלפני שנים רבות, שהיה אחד מתלמידי הישיבה, המיוחס ליהודי הקדוש זיע"א, ששתה לשכרה בפורים, ומתוך שכרותו ישב וכמעט נרדם וגופו נופל לכאן ולכאן, ופתאום הרים את ראשו ואמר בקול רם " דער ייד הקדוש האט גיזאגט אז א מצוה דארף -מען טאהן בשלמות" - היהודי הקדוש אומר שמצוה צריכים לעשות בשלמות, זה מה שהשמיע בשעת שכרותו! והתחיל לבכות על מצבו בתורה. והתאונן שעל אף ידיעותי, עדיין הוא צריך לדעת יותר. וגם בשנים האחרונות בסעודות פורים ראיתי תלמידים יקרים, שהתחילו לבכות מתוך שכרותם, על מצבם הרוחני, זוהי דרגה! אך עדיף לחשוב ע"ז לעצמו בלי שאחרים יראו את זה....

[מרן הגר"ג אדלשטיין זצ"ל - כתבי תלמידים]

שכרות ולא מיין...

הרב יצחק אלחנן גיברלטר ז"ל מספר מה ששמע מאביו זצ"ל תלמיד ישיבת סלבודקא. פעם בליל פורים רקדו בחורי הישיבה ולפתע התפרצו אנשים מעגלוני קובנא שהיו בעלי זרוע והפסיקו את הריקודים בתביעה: תנו לנו את הוודקה ותוכלו להמשיך לרקוד!. הבחורים השיבו שאין להם טיפת אלכוהול, אלא שמחים לכבודו של יום. העגלונים אמרו: זה תספרו למישהו אחר. לא יכולה לחיות שמחה כמו שראינו כאן בלי לשתות כמה כוסות וודקה. והם השתמשו בכח הזרוע, הבחורים נמלטו דרך החלונות עד שרבי שרגא גיברלטר שהיה בעל כח השליך את מנהיג הכנופיה לארץ, וכולם נמלטו ובני הישיבה שבו לרקוד. , בשנת תרצ"א יצא מרן הגאון רבי יחזקאל סרנא וצוק"ל לארה"ב לטובת הישיבה ולביסוסה הכלכלי אחרי עברה לירושלים באלול תרפ"ט ושהה כמה חודשים בגולה. אחרי ימי הפורים כתב לו מנהלה הרוחני של הישיבה מרן הגה"צ רבי ליב חסמן זצ"ל מכתב נדיר בתוכנו: "שמחת החג עברה ברוב פאר בכותלי הישיבה בסדר ומשטר וכולם נהנו מאד, כל נכבדי - בחורים עם האהובים והבחורים כולם השתתפו על המשמר לטעום טעם רוחני והתענגו יחד עד שעה מאוחרת בשני הלילות". ,

קבלות, מסעודת פורים

הגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל הגדיר פעם כי סעודת פורים נמשלה לשני חברים שלמדו בישיבה ביחד, ובמשך חייהם נפרדו זה מזה. לאחר הרבה שנים הזדמנו יחד ורצו להישאר האחד עם השני לזמן מה, אבל ה'פוער' (בעל עגלה) מפתה אותם שאין להם זמן. נתנו לו יין כדי שישתכר וישן ויוכלו לעשות כפי אמיתת רצונם.

ישראל באים יחד לסעודת פורים וה'פוער' (יצר הרע) מפתה אותם שאין להם זמן לשבת יחד, נותנים יין לגוף כדי שישתכר ויסתלק. ועוד מפתה ה'פוער' כשבאים לשבת יחדיו בסעודת פורים, האם באמת אתם חברים?

לכן שותים ומשתכרים בסעודת פורים לגלות המחשבות, שבאמת אנו חברים.

פיתוי זה של ה'פוער' מוריד הרבה עיכובים בעלית האדם בעבודת ד'. הוא מפתה, האם למעשה אתה ראוי לדבר זה? הלא אתה מגיע לדברים שלמעלה מראשך. ומונע מהאדם להשתדל מלהגיע לעולמות שהם בתוך תחומו הרוחני...

מסעודת פורים ניתנת לצאת עם 'קבלות' לשנה שלמה. עם החלטה גמורה לקראת השבועיים של "סוף הזמן" ובין הזמנים שלא חריו ללמוד בשקידה עצומה!

מספר הרב מאיר צבי גרוזמן שליט"א בצעירותי בישיבת חברון אחרי ה'פורים רב' זרמו הבחורים לדירת מרן המשגיח הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל. מרן המשגיח ישב בראש השולחן והעלטערע ישבו לידו ופצחו בשירה. המנגן החסידי שבתוכנו חזר על: "ימין ושמאל - ווי גוט און ווי ועל, אי אי אי תפרוצי, ואת ה' - און די עדה קדושה אי אי אי תעריצי. ואחד מחשובי הבחורים יושב מול מרן המשגיח ומשמיע בקול רם דברים באזניו. כולם הפנו מבט תמה לכיוונו. נאמרו דברי הטפה, תוכחה, הושמעה שיחה מוסרית בכיוון הנגדי. כולם ציפו לתגובתו של מרן המשגיח, אבל הוא ישב בדממה. עניו מושפלות, ישב ללא ניע וללא

ניד כאילו הדברים לא מופנים אליו. כשהתברר, שהבחור בגילופין התעשתו כמה וגררוהו החוצה, ועל פני רבי מאיר לא חל שום שינוי. רבי מאיר לא הזכיר אף פעם את הארוע. אנחנו כן. היינו עדים להגשמת תורת המוסר הלכה למעשה. למדנו פרק של "תולה ארץ על בלימה" מתוך ספר חיים שמעולם לא נכתב ואולי גם לא ייכתב.

ביום הפורים אחרי צהרים בשעת הסעודה נתקבצו ובאו בני הישיבה בביתו של מרן המשגיח הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל. רבי מאיר ישב בראש השולחן ואפילו בחורים שמרו על דיסטנס ונכבדות כל ימות השנה, ביום הפורים כשהיו מבושמים כדת היום, נכנס יין יצא סוד ואמרו מה שהיה להם לומר לפני רבי מאיר, **שישב ושמע...**

באחת השנים ישב ליד רבי מאיר אחד מבני הישיבה. הבחור שמוצאו היה חסידי חזר כל כמה דקות והתתנן: נו, רבי מאיר זאג עפעס (במבטא חסידי...) ורבי מאיר שם עצמו כלא שומע והוא חוזר על בקשתו. (למחרת הפורים ר' מאיר אמר שיחה בהיכל הישיבה ובמקרה אותו בחור לא השתתף בשיחה, אחר כך פגשו רבי מאיר במדרגות ואמר לו: נו אתמול בקשת שאגיד, וכעת שאני אומר לא באת לשמוע...).

ושוב השמחה היתה ברוממות הנפש ובשמירה על הגבולות של בין אדם לחברו כך קיימו את ה"חייב איניש לבסומי" בהידורו אצל אנשי המוסר בשנים עברו.

שכרות המביאה לחשבון הנפש

הגאון רבי שלום צבי הכהן שפירא זצ"ל סיפר על פורים תש"ד בישיבת מיר בשנחאי. ישבנו בתוך הגיטו ויום הפורים היה "חג האסיף לעמלי התורה" כל אחד סיכם את הישגיו מה שלמד בחורף, על כוסית יין התאספו חבורות וקבוצות שלמדו יחד, וכשנכנס יין יצא סוד, סודה של תורה, ואלה שלא הצליחו במשנתם היו אלו ימי חשבון הנפש, לא אחד בכה בקול על אי הצלחתו בתורה...

פורים בישיבת וולאז'ין

השקפה בהירה על תחומי השמחה, תוך שליטה מלאה בגבולותיה ההלכתיים, בכוחם לסבר את אזנינו כיצד הטביע רבנו רבי חיים מוולאז'ין זיע"א את חותמו, ובהצלחה, אפילו בתבנית השמחה המבוסמת של ימי הפורים.

מספרים שאת הנוהג של בחירת "רב של פורים" הנהיג ר' חיים מוולאז'ין זיע"א בישיבה בימיו. מדי שנה בשנה בפרום החג, ימים שמרבים בהם בשמחה, היו התלמידים בוחרים מקרבם את אחד מהאריות שבחבורה, אשר ישב על כס ראש הישיבה והנהיג את הישיבה במקומו במשך יום הפורים. תלמיד זה שנבחר על פי גדלותו בתורה ומהות כשרונותיו, היו כל בני הישיבה מכתירים אותו בתואר "רבינו", לאלפני שקיבל כתב רבנות כתוב וחתום לפי רוח היום. הרב היה דורש ברבים מעניני דיומא, ותוך שהוא מחקה את רבו במעשיו ובדבורו, היה גם מעלה ברמזים מחוכמים את חשדותיו על סדרי ועניני הישיבה.

ר' חיים ברוב ענוותנותו היה יושב מן הצד כאחד התלמידים, מתבונן בו ובמעשיו, ובוחר בהזדמנות זו את מעשיו והנהגותיו שלו, האם ימצא בהם פסול או חסרון כל שהוא, האם יש מקום לבקורת אם לאו. הרב של פורים היה לו לר' חיים כמין "ראי", דרכו היה מביט על עצמו ובודק ומבקר את הסדרים והתקנות שהנהיג בישיבה. הרבה כשרון וגאונות תורנית היו מגלים "הרב ותלמידיו" ביום זה, בדרשות, פתגמים והלצות, שכולן היו מיוסדות על בקיאות וחרירות תלמודית.

מעשה אירע בימי הגאון ר' איצלה [בנו ממלא מקומו בראשות הישיבה] שבררו להם התלמידים את בחיר שבהם הלא הוא הגאון רבי מרדכי גימפל יפה אב"ד רוז'נא לכהן כ"רב פורים" לשנה ההיא. ר' מרדכי גימפל שהיה חריף ושנון וגם בקי עצום, היה בהחלט ראוי לכהונה הרמה. מעניין שאף בתקופת רבנותו בעיר רוז'נוי עשה לו מנהג של קבע לדרוש בשבת פר' זכור במעשי חידודין ופלפולא דאגדתא בחריפות נפלאה, דורש מעניני היום ומשמח לב ונפש במילי דפוריא.

ב"כתב הרבנות" דההיא שתא התנו עמו ראשי התלמידים שכל תורותיו ודרשותיו יהיו ל"חידודי בעלמא" ובלי שום קורטוב של אמת. הגיעה שעת המבחן, ה"רב" תפס מקומו על בימת בית המדרש, מאות בחורי הישיבה עומדים כנגדו, קשובים ונכנעים לכל מוצא פיו. והנה, אבוי! כשלון! כבר בראש דבריו הציג הרב קושיא חמורה מירושלמי על הרמב"ם. אחר כך ניסה לתרצה בפלפול עמוק ומבריק, והפלפול "רחמנא ליצלן" קרוב לאמת... נתאכזבו התלמידים אכזבה רבה והלכו לדין תורה אצל ראש הישיבה. הפרה כה גלויה ובוטת של כתב ההכתרה לא זכורה להם משנים קדמוניות, שכן גם הקושיא וגם התירוץ גטועים ומיוסדים היו על האמת וההגיון ולא נמצא בהם כל און. שמע ר' איצלה את קובלנותם וחיוך רחב נסוב על פניו: -- הפלפול עצמו אמנם נכון הוא - החזיר להם מיניה וביה - אולם הצרה היא שהן הרמב"ם והן הירושלמי המצוטטים ומאוששים להפליא לא היו ולא נבראו, ואפילו משל לא היו...

מאורע זה היה מדי שנה לשיחה בפי הלומדים, ועם בואם של תלמידים מוולאז'ין הביתה לחוג את הפסח הסמוך, היו החכמים ואנשי המעלה שבעיירותיהם חוקרים ודורשים אחר דרשת הרב ונהגים מפניני הברקותיו. מעמדו של הרב הנבחר היה כה רם ונישא, עד שמקובל היה בוולאז'ין שכל העולה לכהונה זו מובטח הוא שימצא זיווגו בשנה ההיא. שכן כל גדולי הרבנים בקשו להתכבד בו כחתן לבתם, והריצו את השדכנים להציע בפניו את מרכולתם.

על תקופת הנצי"ב יש שסיפר, שבכתב המינוי התחייב "הרב לפי שעה" - לחדש חרוזים ורעיונות התוליים על "מזמור שיר חנוכת" ועל "אז ישיר". ותנאי עשו עמו, כי אחר יום חפזים ילך אל כל הנפגעים לפייסם ולרצותם, "כי יכפר בעדו ובעד כל העם"...

מאידיך, עדויות מעניינות ממקורות ראשוניים מוצאים אנו דווקא על הסעודת פורים בזמן הנצי"ב. תלמידו האחד כותב: "כאשר זכיתי פעם אחת לסעוד בסעודת פורים בישיבה הקדושה של עיר וולאז'ין שהיה המנהג קדומים לעשותה בישיבה ברב פאר וחדרת קודש כידוע, ובאמצע הישיבה הועמד השולחן שעליו סעד אדמו"ר הגאון זצוק"ל, בלויית כל האברכים המוסמכים להוראה, וסביב לנו הסיבו כל תלמידי הישיבה על שולחנותיהם. ואנוכי הייתי אז כבר מוסמך מכ"ק הגאון הנ"ל, וזכיתי לקבל מקומי אצל אדמו"ר. על כל אחד מאיתנו היה החוב מוטל לומר דבר אחד מדברי תורה מענייני דיומא וזה אשר נפל בחלקי לאמר על דרך הצחות, עד שהבאתי את כל המסובים לידי גיחוך, וגם אדמו"ר זצ"ל לא עצר משחוק שמחה של מצוה, וקלס במאמרו שהוא דבר טוב ויאה".

גם ב"נטעי איתן" הנ"ל מתאר תלמיד את הסעודת פורים, עת היו נושאים אתו הנצי"ב על כסא אל על וקראו לפניו הידד. - "וזו היתה סעודת חברים תלמידי חכמים".

"מורא רבו" במעלי דפודיא

את אורית ההוד וה"גילו ברעדה" שהיתה מלפפת ומלווה יום זה של ששון ושמחה במתיבתא רבתא דוולאז'ין, ניתן לנשום ולחוש דווקא מתוך מאורע חריג שאירע בו. שנה אחת שעה שהכל היו מרקדים ומקפצים לעשות רצון "רבינו" דההוא יומא, לרוממו ולפארו כרום ערכו וכגודל קדושת היום והמעמד, התבשמו כמה בתורים מיינה של תורה והפליגו בשמחתם מתוך עליזות יתר. ביניהם מי שהיה לימים משגיח הישיבה הגאון ר' אליקים אדרצנער. חבריו שראו בהתנהגותו מעט קלות ראש, כאילו שאין יראת רבו עליו, כדרכם לעמוד לפניו ברית וביראה, בקשו להוציאו מבית המדרש. בתוכם היה רבי יוסף זונדל מסלנט, אף הוא אז בחור צעיר לימים. הלה לא עצר עוז בנפשו לעשות מעשה כזה בטרם יקבל את רשות רבו, ורבי חיים ברוך טובה ומבודחת כ"דת היום", אמנם אישר לו להוציאו. התעניין יוסף זונדל שוב: ואם לא יאבה האיש ללכת, האם אוכל לקושרו "בעבותות אהבה ובחבלי אדם" למושכו החוצה?... ונענה לו ראש הישיבה בראשו. קשרו ר' זונדל לאליקים, ובעזרת חבריו הורידוהו לקומת הקרקע של הישיבה. שם הוסיף עוד יוסף זונדל ליסרו בדברי מוסר, גם נזף בו על הזלזול ב"מורא רבו כמורא שמים", עד שלפתע פתאום פג יינו מעליו והוא התעורר משכרונו. או אז הביע אליקים חרטה גמורה, הוא רץ לבית המדרש ולמד שם כל אותו הלילה בחשק רב ובהתמדה נמרצת.

ר' זונדל שנשאר להיות לו חבר וידיד אוהב לא נדרש עוד לענין זה. אולם בחלוף שנים רבות, בינתיים נתמנה ר' אליקים למ' שגיח הישיבה ע"י ר' חיים, וכבר כיהן בתפקידו מספר עשרות שנים, התעורר שוב חשש בלב ר' זונדל, והוא אותה שעה מיושבי כותל המזרח של ירושלים של מעלה, על המעשה ההוא. הטרידה אותו המחשבה כי אם בדרכי נועם ומילות של מוסר הצליח להשיבו למוטב היה לו לנסות זאת בטרם שהוציאו בעל כרחו. משום כך עשה מאמצים בלתי נלאים להגיע אל רעהו מנוער ולבקשו מחילה על שהעליבו ברבים. הוא שלח אליו מכתב לוולאז'ין, ואף ביקש מרבי יעקב אבי הנצי"ב שישגר אגרת לבנו באותו ענין, אך הללו איחרו את המועד, והלה נפטר באותם ימים ממש. כיון שכך פנה ר' זונדל לאיש וולוז'נאי אחד, גולל לפניו את הסיפור ובקשו לארגן עבורו בקשת מחילה ליד קברו.

במכתבו מספר הוא: על זה ליבי דווי ורבות אנחותי, השקט לא אופל, הגם שנצטויתי לעשות כן, אמנם בחפזי העויתי הרבה, היה לי להפיגו בדברי ריצוי ומענה רך". משאלתו היתה כי יכנס עשרה אנשים ליד קבר ר' אליקים שיבקשוהו מחילה בלשון שהורה באגרתו.

[מתוך ספר אם הישיבות - וולוז'ין]

סעודת פורים בישיבת חברון

לוותיקי תלמידי ישיבת חברון זכורה סעודת פורים בשנת תשט"ז שנערכה בחדר האוכל של הישיבה בהשתתפות כל ראשי הישיבה. הגאון הגדול רבי אברהם פרבשטיין זצ"ל היה שרוי בגילופין ושימח בצורה בולטת עד שחותנו הגדול מרן הגר"י סרנא זצ"ל קם וקרא לו בקריאה של חיבה: "אברהם, אברהם..." דבר שלא היה אופייני להנהגת הרוממות של ראש הישיבה.

באותה סעודה השתתפו גם כמה ת"ח שגרו בסמיכות לישיבה. אחד מהם היה ת"ח מופלג משרידי חרב שעלה לארה"ק והיה בודד, מידי כמה דקות נעמד הגה"צ רבי הירש פאלי זצ"ל שהיה מבושם כדת היום והכריז בקול גדול: תדעו לכם שהרב... הוא רשכבה! אח"כ יצא רבי הירש לסעודת פורים בבית אמו הרבנית ע"ה בבתי נייטין ובמשך כל הדרך לכל חנות נכנס רבי הירש וחזר וקרא: תדעו לכם שהרב... הוא רשכבה!...!

עד דלא ידעו!

מפורסמת בפי זקני החסידים הברקה פורימית של בעל ה"דברי חיים" מצאנז. היה זה בסעודת פורים בעיר רודניק, ליצני הקהל התחילו להזמין "משקה" לשולחן על חשבון ראש הקהל, שמחה נמרצות ובקול רם צעק כי אינו מסכים ולא ישלם את ההוצאות. אך למרות מחאותיו השתתף בסופו של דבר, יחד עם כל המסובין בשתיה המרובה. עם תום הסעודה התעורר ויכוח האם פטור הוא לתת הכסף, מכיון שלא הסכים, או שחייב כיון שלמעשה נהנה עם כולם. נענה בעל ה"דברי חיים" ואמר, הרי זו משנה מפורשת במסכת מכשירין: "כל משקה שסופו לרצון, אף על פי שאין תחילתו לרצון הרי זה ב"כי יותן"...

על הברקה גאונית של הגרי"ח זוננפלד זצ"ל בפורים מסופר בספר "האיש על החומה", מנהגו היה בפורים לעבור לפני התיבה. שנה אחת ניגש אליו רבי צבי מיכל שפירא וביקש, כי מכיון שהינו מבוסס יתר על המידה מן הראוי להעמיד שליח ציבור אחר. ניגש רבי צבי מיכל בעצמו לעבור לפני התיבה ואיתרע מזלו שדווקא הוא טעה ואמר "משיב הרוח ומוריד הטל" נענה הגרי"ח זוננפלד מיד לאחר התפילה ואמר: אין כל פלא שטעה בזה, כי אם נחשב את חשבון המילים "בין משיב הרוח ומוריד הגשם, משיב הרוח ומוריד הטל". מגיע בגימטריא בדיוק למספר של המילים: "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"... אותו גאון, שנודע בכוחו לחשב גמטריות מתחכמות ומורכבות לא איבד מכושר חריפותו אף באותה שעה שהיה מבוסס מאד...

סיפר הגאון ר' שלמה יצחק בלוי זצ"ל, מתלמידיו המקורבים של מרן הגרי"ל דיסקין זיע"א- אביו של ר' משה בלוי זצ"ל: ביום פורים אחד, היו מסיבים גדולי תלמידי הגרי"ל במשתה היין, ומרן הסבא רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל בראשם, ונרדמו כלם. היחידי שאמנם שתה, אבל לא נרדם היה רבי יוסף חיים. אז התחילו לדבר ביניהם הרב והתלמיד, בנגלה ובנסתר, ממקרא למשנה, וממשנה לתלמוד, מנגלה לנסתר ומדרוש לרמז וסוד. אחרי ששאר התלמידים התעוררו, אמר רבי יהושע ליב לתלמידיו: "תדעו לכם, ר' חיים הוא גאון בנגלה ובנסתר..."

סעודת פורים במחיצת הגה"ק מסאטמר זצ"ל

בסעודת פורים של שנת תש"ו, על שולחנו של האדמו"ר רבי יואל מסאטמר זי"ע סעד בדחן ירושלמי, שכוונתו אמנם היתה רצויה, לבדח את דעתו של האדמו"ר ואת המסובין. כשהוגש על השולחן בשר עוף, פנה הבדחן אל השמש ושאלו בקול ניגון: "למה לא בשר בהמה" - בשלמא - אמר הבדחן - "ערב יום כיפור נותנים רק בשר עוף כי כן רצה בעל ה"מגן אברהם" [שו"ע ס"תר"ח] אבל בפורים - למה לא בשר בהמה?",

הרב שהיה רגיש מאד לכבודם של הגדולים ומאורי הדורות. חש כי מילים אלו של הבדחן נראות כפגיעה בכבוד של בעל ה"מגן אברהם" אשר כל דבריו תורת אמת ומפיו אנו חיים. ואף כי הבדחן לא התכוון ח"ו לפגוע אבל הביטוי "כי רצה המג"א" נראה בעיני האדמו"ר כפגיעה בכבוד התורה, ננער האדמו"ר ממקומו ומחה בצורה של בדיחותא, כלפי הבדחן, ואמר: גם המן הרשע לא ידע מגן אברהם - וגם אתה לא יודע מגן אברהם! - הבדחן, שהבין כי פיו פלט ביטוי שאינו הולם, וכי הרבי מתרעם על כך, חדל מפזמוניו וכרכוריו.

לחשו באזני הרבי ושאלו, מה סמיכות יש בין המן למגן אברהם? צהלו פניו ואמר: בתרגום שני על מגילת אסתר נאמר, כי המן הרשע קטרג בפני אחשוורוש על היהודים שהיו מבליים ימיהם בחגאות ותפילות וכו' ולמלך אין שווה להניחם, ובין יתר דבריו אמר לו המן כי היהודים נוהגים בתשעה לחודש תשרי, ערב יוה"כ, להתעדין בבשר "בהמה" ועוף, מכאן - אמר האדמו"ר בבדיחותא - כי לא ידע המן את פסקו של המגן אברהם...

[עולמות שחרבו]

השמחה בליל פורים - במחיצת הגר"ש פינקוס זצ"ל,

בליל פורים השתפכה נפשו לחיק בני קהילתו. בליל זה ר' שמשון עסק רבות בדאגה לבני הקהילה: לשמחם, להעלותם על נס, לאחד שורות, לאחות קרעים, לשמח לב נשברים וללקט את הפזורים, הוא גייס את מירב חכמתו להרבות שלום מתוך שמחה. ומתוך שתיית יין, ניווט את הכל לאחדות ולשבירת מחיצות. הוא זצ"ל פעל ישועות רבות בלילה קדוש זה, והשמחה גאתה עד לב השמים. הוא מצא זמן באותו לילה גם לגלות הררי תורה ויראת טהורה לכל מי שהיה סביבו. והם היו סביבו בהמוניהם... גם לילדיו דאג להחזיר בעקיפין השקפה ואורחות חיים. לדוגמא: בעיצומה של שתיית יין בליל פורים, והוא יושב במזרח עם מרן הגאון רבי חיים קמיל צוק"ל, פנה אליו בשאלה: "ראש ישיבה, אתה מקנא בי שיש לי סובארו?" שאל את הגאון בלחש. הגאון לא הבין את השאלה: "מה זה סובארו?" תמה.

"רבי חיים לא יודע מה זה סובארו!" - הרהר הבן, ונחרט במוחו...

ומיד פרץ ר' שמשון בשירה "ברוך הוא אלוקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתור כינו"...

וכך היה סדר הלילה בדרך כלל:

לאחר קריאת המגילה הלך הרב לביתו לקרוא מגילה לבני הבית, לאחר מכן הקפיד לערוך סעודה גם בלילה. בינתיים, הקהילה הייתה מתארגנת לקראת ה"טיש" הגדול של ליל פורים שנערך באולם בית הכנסת או באולם אחר, נדמה שהיה זה מעמד יחיד מסוגו בארץ הקודש.

אמרו האומרים כי הוא ביסס את כל הריקודים והשמחה על עומק גדלות היום. מה היה הסגנון והנוסח לכבוד פורים? היו שותים "ארבע כוסות". והרב הדגיש כי יש קשר בין פורים לפסח שהרי בשניהם הייתה גאולה. הרב אהב לצטט את המילים

ממחזור ויטרי: "ארור האיש אשר ישתה מים בליל פורים". לכן השולחנות היו מלאים רק ביין... בצידי האולם העמידו כוסות מים לזקנים ולישישים בלב. ר' שמשון בעצמו הכין פעם את המודעה וכתב בה: "שתיית ארבע כוסות עד דלא ידע".

בתחילת הלילה, לאחר שהקהל החל להתבשם, יצאו מאולם בית הכנסת לכיוון ביתו בשירת "ימים על ימי מלך", הביאו אותו מהבית לאולם כמו אדמו"ר. כל שנה הגיע עם לבוש אחר, שנה אחת הגיע עם קיטל ושופר בידו, "כיון שבראש השנה היו לנו בעיות עם תקיעת השופר" - אמר - "משלימים כעת את התקיעות שופר"... ואז ביקש שיקראו למו"צ הקהילה הגר"י טשזנר שליט"א כדי שיהיה "מקריא".

עוד מתארים בני הקהילה:

"הוא תקע, ואחרי כל סדר שתו ושרו "ארשת שפתינו... ותקבל ברחמים וברצון סדר שתייתנו". בכוס הראשונה ברך וכולם אחריו ברכת "בורא פרי הגפן", ולאחר מהן הכריז: "מי ששותה אתנו עכשיו יזכה להיות בשעת גאולתנו ופדות נפשו".

היתה שנה שהציע שנעשה את הסדר של "ליל הסדר", שנה אחרת הציע לשתות עפ"י סדר של המועדים, ועל כל כוס ששתו - שרו (לאחד אמר: אתה השם שלך אברהם, ואברהם זה מידת החסד, לכן אתה צריך לשתות שלוש כוסות. והמשיך להורות לכל אחד כמה עליו לשתות. היה אחד יואל, הוא קרא לעברו: יואל זה מהלויים זה נצח, וזה משה ואהרן...).

על שנה אחרת מספרים בני הקהילה:

"רבי שמשון שתה ד' כוסות וכל כוס הדגיש כנגד אחד מד' דברים: רפואה, פרנסה, תורה, זש"ק. לפני שתיית כוס הראשון קבע שיהיה כנגד "רפואה", ו"אנו מבקשים מהקב"ה שבזכות כוס ראשון שישלח רפואה שלימה לכל חולי עם ישראל". ברך, שתה והציבור הביאו לפניו שמות של חולים לרפואה. לאחר מכן קבע מתוך שמחת היין שכוס שניה כנגד "פרנסה", ואנו מבקשים מהקב"ה שבזכות כוס שניה שישלח פרנסה ברווח לעם ישראל". "רבי שמשון הכריז "לחיים" ושתה כוס שניה, והכל שרו בחדווה עצומה ניגונים על פרנסה: "יהי החודש הזה... והוא ישלח במעשה ידינו ברכה והצלחה". כשהגיעו לכוס שלישית, הכריז שכוס שלישית היא כנגד "תורה" ו"אנו מבקשים מהקב"ה שיפתח ליבנו בתורתו". דרש דרשה שלמה על תורה ופורים ואח"כ שוב קרא "לחיים" ושתה כוס שלישית, וכמובן הציבור שתה אחריו, ופצחו בשירה -- בהתלהבות -- שירים על תורה. כשהגיעו לכוס הרביעית הכריז "הוא כוס המיוחד לאלו שעדיין לא נפקדו בזש"ק" וש"בזכות כוס הרביעית יפקדו בזאת השנה בזרע של קימא...!", הוא מזג את הכוסות וחילק לאותם האברכים, והזכיר שמות הזקוקים -- לישועה. לאחר השתייה הורה לשיר בעוז ובתעצומות את השיר "זרעא חיא וקיימא".

בגמר השירה המשיך בזה"ל: "רבותי, אבקש כעת רגע של רצינות! שכל אחד ישכח מכל הבקשות האישיות שלו ויבקש רק על ה'שכינתא בגלותא". נשתה כוס חמישית שהוא כנגד "והבאתי" שזהו הקב"ה, פרץ בבכי וזעק: "שכינה, שכינה...! אף אחד לא מבקש עליך, כל אחד דואג -

לעצמו ואותך שוכחים...!" ושר מתוך בכי וכאב 'שכינה שכינה אוואו ביזטו' והמשיך לקרוא להקב"ה: "רבש"ע, מה יש לנו אם וכאשר השכינה רחוקה מאיתנו..." לפתע אחד השותים צעק: "מדוע הרב שואל

מה יש לנו? והרי יש לנו את הרב...!" רבי שמשון נשא אליו קול בכי כאוב: "תשמעו מה שאומרים כאן, שלא צריך את השכינה כי יש להם את הרב...!"

באחת השנים סיים בנוסח שונה ואמר: לא בחינם באמצע מגילת אסתר יש ניגון של איכה אלא כדי להיזכר מצער השכינה, ולכן, תראו רבותי, אני מציע לתקן את הנקודה הזאת, נשתה כוס חמישי כנגד "אליהו מבשר הגאולה ונכין על השכינה". הקהל קיבל את דבריו והחלו לבכות עמו על גלות השכינה (הגר"ש פינקוס חזר על כך פעמים רבות, כי כל יהודי יחיד, יכול להביא את הגאולה בעצמו אם יוותר על כל רצונותיו האישיים ויבקש ויתפלל רק על ה"שכינתא בגלותא").

מידי שנה תפס נקודה אחרת להדגישה במיוחד, לכוון בה, לדבר עליה עם הציבור, ולעסוק בה עם הקהל יחד.

כמו כן, דאג שב"טיש" של ליל פורים יהיו כל סוגי הברכות, בורא פרי העץ בורא פרי האדמה וכו'. וניהל את הברכות עם כוונות וייחודים. לפעמים אפילו הסביר בקול רם מה לכוון, באחת השנים בתחילת השמחה לא היה פרי לברכת בורא פרי העץ על השולחן, הכריז: "מי שמביא בורא פרי העץ.

אני מבטיח לו עולם הבא..." אברך חשוב שהתגורר בקרבת מקום קפץ מהחלון ורץ להביא לו פרי... (מפי בן הקהילה). שנה אחת דיבר מתוך היין בנוסח של חקירה, ובה אמר:

אדם נכנס לבית ורואה צלחת ובה פרוסות עוגה, הוא מנסה להבין את המציאות: יכול להיות שבעל הבית ידע כי אורח בא ואפה עוגה. הגביה צלחת והניח בה פרוסה לכבוד האורח. אח"כ לקח עוד 20 עוגיות ושם מסביב - כדי שגם אורחים נוספים יאכלו.

אך יכול להיות שלא שם במיוחד לפינקוס אלא הניח לעשרים איש עוגיות, ובתוכם כבר הסכים להניח לפינקוס. ולמעשה, כך יש לחקור בענייני העולם כולו: אני עומד עכשיו פה ויש מסביב חמץ, הקב"ה שם לי במיוחד מנה של חמץ, וכיון שיש לו רצון להסתיר את העוצמה של החסד לכן הניח עוד כמה מאות מיליארדים קוביות של חמץ מסביב, אבל בעצם זה חסד מיוחד בשבילי, או שמא לא הניח במיוחד בשבילי? - רבותי, זה הסיפור של פורים! - מגיע פורים וזה הזמן לספר את האמת לאמתה!

...שהמבט על העולם "ונהפוך הוא"!! אתה חשבת שיש בחנות 500 שקיות חלב, זה לא נכון! - יש שקית חלב אחת שהקב"ה שם אותה באהבה בשבילך, רק שמסביב הוסיף עוד 499...!!

"ומתגעגעים לאביהם שבשמים..."

סיפר בנו של הרב פינקוס זצ"ל: לאחר חצות ליל פורים ליוויתי את אבא זצ"ל הביתה, הוא היה חלש מאוד לאחר שירה וריקודים של שעות רבות ופגישות שמחה עם אנשים רבים ומגוונים מכל החוגים והעדויות, ביניהם עסקנים שונים. אבא היה שתוי ושמח עד מאד בשמחת היום, שמחה של מצוה. הלכנו בקושי ולפתע פנה אלי והחל לדבר בהתרגשות עצומה שלא תישכח ממני לעולם, וכה אמר: "העיקר שהכל עבר ולא פגעתי באיש, כל כך הרבה עברנו הלילה, ולא העלבתי אף אחד!" - אלה היו מחשבותיו בסיום ליל שמחת פורים! תלמיד סיפר: באחד מימי הפורים נכנסתי שתוי לביתו, ואמרתי ביקורת מפורשת אודות פלוני. הרב פינקוס זצ"ל אמר לי: "יקירי וחביבי, שקט, דבש וחלב תחת לשונך!" (לא ביקורת). התעקשתי: "וכי אין כבר אפשרות להשמיע ביקורת?". "לא! דבש וחלב! תשפוך דבש, תשפוך חלב, רק טוב על השני", ואז החל לרקוד עמי "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם" (וכידוע שהכא במאי עסקינן ביהודי כר' שמשון, חריף ונוקב בדעותיו שאכן אמר ביקורת, אלא שהדברים נאמרו בצורה נעימה וחכמה, וגם מתוך שכרות דפורים).

ה"מועדים" - אמר הרב זצ"ל - מלמדים אותנו יהדות, ומה פירוש מצוות ומועדים, דרכם אנו מתעלים מעל הטבע, אבל המציאות של פורים מלמדת להגדיר את המציאות שנקראת טבע, לגלות את הטבע, וזה רמזו במילה "מגילה", שבכל הטבע בעצם מונחת העצמה של הקשר והאהבה בין הקב"ה לבינינו. וכך גם מתגלה בסיפור של המגילה. "פורים קיבל אצלנו מימד חדש דרך שיחותיו הנלהבות". הרב זצ"ל הרבה לדבר בבית הכנסת על האהבה של הקב"ה לעם ישראל, והמשיל זאת לאדם שבנו יחידו היה בסכנת מוות וניצל. כמה אהבה תישפך ממנו על ילד זה, כך עם ישראל שהיו בסכנת שמד וניצלו, ועם ישראל "קבלוה מאהבה - מתגלגלים אצלינו שיכורים מתחת לשולחן ומתגעגעים לאביהם שבשמים..."

לחשוב על ה"שמחה" של אחרים

בדרך כלל מתוך שתיית היין פרץ אצל הרב פינקוס זצ"ל צער על אברכים שעדיין לא נפקדו, עבודה רבה השקיע, אמרו בני הקהילה ביראת כבוד, סיפר בן הקהילה: "ארבע שנים שעדיין לא היו לי ילדים, וכיון שידעתי כי פורים אצלו עת רצון המתנתי לו עד מאוחר בלילה, ורק אחרי שחצר מה"טיש" ומהשיבה לאחר חצות ליל פורים, הצלחתי לפגוש אותו וביקשתי, הוא השיב לי מתוך יינו: "וכי אתה חושב שיש יום שאני שוכח אותך!!" (אכן אח"כ שמעתי כי באותה שנה לפני נעילה כינס את המשפחה ואמר להם: בעת נעילה זו עת רצון, ונתן להם כמה שמות שיזכירו בנעילה, וביניהם היו גם השמות שלנו). בפורים שאח"כ כבר נפקדנו, אך הורו לנו שלא לגלות לשום אדם. בליל פורים אחרי ששתה את הכוסות בטיש, כמידי שנה דחפו אותי אליו לקבל ברכה, חשבתי לעצמי "נו, למה לא לקבל ברכה מהרב", אך כאשר רק התקרבתי הבחין בי מתוך ערפול היין לכאורה, ושאל: "תגיד לי, האם יש לך לבשר טוב?" בתחילה אמרתי "לא" - חלפו כמה רגעים ור' שמשון חזר אלי שוב: "אתה חייב להגיד לי, ואם לא אשבור את השמים..." אז השבתי כי כבר נפקדנו, והוא הודה לי בברכת יישר כח: "כי אם לא, הייתי צריך כביכול לשבור את השמים". נכנס יין ויצא סוד... תרתי משמע, הסוד שלי וסוד מגדלותו של הרב.

ישועות בפורים

"בימים שהקהילה היתה קטנה, היו הולכים עם הרב בצוותא לבתים של תלמידי החכמים מהעיירה. כאשר סיימו לרקוד ולשיר בביתו של אחד מחכמי התורה שהיה לו רק בן יחיד שנים רבות, עמדו לצאת. ר' שמשון ניצב על הפתח וביקש שאף אחד לא יוצא לפני שיברך שבבית הזה תהיה שמחה של ילדים, וכולם יענו "אמן", וכך, בירכו אחד אחרי השני, כל המשתתפים. פלוני שאין לו ילדים הציע לרב: הרב ישתה כוס ואז אני אשתה מולו כוס, הרב ישתה כוס ואני עוד כוס, הרב שתה יותר מכדי הרגלו, והמטרה של אותו אברך בסופו של הלילה היתה להוציא ממנו ברכה מיוחדת. הוא רצה ילדים והבטחה לבן זכר. "פג" שתי אותם - את האברך והרב - יושבים על המדרגות עייפים עד מאד בשתיים ורבע בלילה, והאברך מתחנן להבטחה אך הרב מתעקש שלא להבטיח, האברך מבקש: - "הרב, אני רוצה ללכת לישון, הבטחה וגמרנו". והרב עיף לחלוטין מגיב בעקשנות: "מי אני, מה אתה רוצה ממני?" כאשר הרב ראה אותי פנה אלי: "הוא רוצה בן וזה אני לא אבטיח!!" "אז שהרב יבטיח, מה שיהיה, לאו דווקא בן", "טוב אמרת!", והבטיח...

[מתוך ספר אש להבה]

בתי אונגריין צהלה ושמחה...

לפני קרוב לשבעים שנה במסגרת "פורים - שפיל" [משחק, הצגת פורים] ערכו "עקידת יצחק - שפיל" בבית הרב מרחמסטר יויוקא זצ"ל בשכונת מוסררה. הסופר סת"ם, ר' ישראל רוזנצוויג היה בתפקיד "אברהם אבינו", אחד הקנאים שימש בתפקיד "יצחק", ועוד אחד מרח את פניו בשחור ועל ראשו פאה, משחקו בתפקיד ה"שטן", שעייב את אברהם אבינו בדרך, והיה גם שה לעולה ואיל נאחז בסבך... לעיתים גם היו מושיבים "בית דין של פורים" בבתי ראנד, מחשובי השכונה, אחד בשם ר' הערש, והשני בשם ר' מרדכי והשלישי בשם ר' נחום, מעליהם נתלה שלט עם שמותם, כשהאותיות הראשונות של שמם הודגשו ויצרו

ציורו: "ה - מ - נ", ובבתי אונגרין היה הולך הרה"צ רבי עמרם בלוי זצ"ל מלווה בנערים מחופשים מחצר לחצר, והיו שרים שירי פורים בקול רם. וחלק אף היו מנעימים בשירים ערבים מבדחים... ובתי אונגרין צהלה ושמחה!...

כבוד שמעניקים שיכורים...

סיפר רבינו הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל - שנה אחת בליל פורים, בתקופת כהונתי כרב בלונדון, אותו ערב פורים סבלה הרבנית מכאבי שיניים עזים ולא יכלה לשמוע את המגילה בזמן, בשעה אחת בלילה אמרה לי שטוב לה, וביקשה ממני לקרוא לפניה את המגילה. כשסיימתי את הקריאה, שאלתיה: "רייזל, אולי את יודעת, מה חשב מרדכי היהודי כשישב על הסום, והמן הרכיבו ברחוב העיר, וקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו? - אומר לך, מרדכי חשב בליבו: כי כבוד שמעניקים שיכורים אינו כבוד כלל, הלואי שיתיים במהרה ה"כבוד" הזה ויוכל לחזור ללימודו..."

[פניני רבינו יחזקאל]

שנאת הרע - עמלק

סיפר המשגיח הגה"צ רבי נתן וויכפטפויגל זצ"ל: אחד המשכילים שאל את רבי מרדכי בנט זצ"ל פשט ברש"י, ורבי מרדכי ענה לו, חזר ושאל אותו המשכיל - מהיכן רש"י יודע את מה שהוא אומר, אולי הוא אומר טעות?! מיד לקח רבי מרדכי את מקלו וחבט באותו משכיל, והלה ברח מביתו. אבל רבי מרדכי בנט רץ אחריו לרחובה של עיר והמשיך להכות אותו במקל, וקיים בנפשו מה דכתיב "אוהבי ה' שנאו רע".

[לקט רשימות פורים]

כיצד נדע מיהו עמלק.

מסופר, כי שאלו פעם את מרן הגר"ח סולוביציק מבריסק זצוק"ל: איך יודעים היום מי הם עמלק? - ענה רבי חיים ואמר: אלו שרוצים לרצוח אם עם ישראל בלי שום סיבה הם אלו עמלק, זה מהותם ששונאים את עם ישראל ללא שום טעם וסיבה. בבית בריסק מקובל לספר, כי מרן הגר"ח מוולז'ין זצ"ל היה פעם בפטרבורג בבקשת השתדלות אצל הצאר ניקולאי, כאשר ישב בחד ההמתנה, הכהו ילדו הקטן של הצאר. אמר רבי חיים: כי הרבי (אדונינו הגר"א זיע"א) מסר בידו סימנים לידע ולהכיר "זרע עמלק" וראה כי כל הסימנים היו בשייגץ הזה...

מחה תמחה

בירושלים הגיע לביקור וילהלם קיסר, מלך גרמניה. הארץ כולה, וירושלים בפרט התכוננו במלוא המרץ לביקור. השלטונות בעיר פרצו אף חלק מהחומה העתיקה על יד שער יפו כדי לאפשר את כניסת מרכבותיו של הקיסר עם פמלייתו. רבה של ירושלים -- מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל הביע התנגדות גלויה לברך בשעת ראית הקיסר הגרמני "ברוך שחלק מכבודו בשר ודם". כיון שהגרמנים הם מזרע עמלק שנאמר בהם "מחה תמחה" - מי שנצטוונו על מחייתם, אסור לברך עליהם ברכה זו! - אמר.

ויחזור לתלמודו...

עם רדת השמש של יום הפורים - סיפר הגאון רבי יחיאל יעקב ווינברג זצ"ל - עמד רבי נפתלי אמסטרדם זצ"ל מכסאו, כהרף עין פג יינו והיה לאדם אחר, ואמר: רבותי, פורים עבר, עלינו להתפקח משכרותנו ולהתפלל באימה וביראה תפילת ערבית. מוטל עלינו גם להגביר שקידתנו בתורה, כדי להשלים את אשר החסרנו מסדר לימודנו הקבוע בגלל פורים.

לאחר תפילת מעריב, הסיט את העמוד למקום לימודו הקבוע ושקע בלימוד מעמיק כשכולו התפעלות. עמדנו תקועים במ' קומנו ולא ידענו את נפשנו למראה הגדול הזה. לנו הנוכחים היה ברור מאין שאב תעצומות נפש במידה כה רבה - מתורת המוסר של רבו רבי ישראל זצ"ל...

לאחר פורים

"אחרי פורים ניתן להבחין בשמחה. שמחה שהיא לשם שמים תביא במוצאי פורים הרגשה של מוצאי יום הכיפורים, של התחזקות וקבלות חדשות, אבל אם מיד אחרי פורים הוא מתחיל בהכנות לבין הזמנים, הרי שמחת פורים לא הוסיפה אצלו כלום והיתה שמחה ללא יראת שמים"

[מערכי לב לרבי משה שווב זצ"ל]

פרשת ויקרא

ניקוי בגדים בשבת [א]

סעודת ליל שבת

א. אסור לנקות בגדים בשבת, מפני איסור ליבון (שו"ע ס' צז). ולכן אסור להשרות בשבת בגדים במים, או לשפוך עליהם מים, ואפילו מעט מים אסור לשפוך עליהם, בין אם הבגדים מלוכלכים ובין אם הם נקיים, בין אם הם לבנים ובין אם הם צבעוניים. וגם בגד שכבר שרוי במים מבעוד יום אסור לשפשפו במים או בכל חומר ניקוי אחר (ש"כ פט"ו ס"ק א, ה). **ב.** בגד ששרוי במים אסור לסחוט ממנו את המים שנספגו בו, וכן אסור לנער את המים ממנו (ש"כ סק"י).

סעודת יום שבת

א. אסרו חכמים לתלות בשבת בגדים וכד' במקום שרגילים לתלותם כדי לייבשם, משום מראית העין, שלא יחשבו הרואים שכיבסם בשבת, אולם כבסים שתלויים בחבל מערב שבת אין חובה להסירם מן החבל לפני כניסת שבת (שו"ע שא סמ"ה ש"כ ש"ק י, יב, טו). ואע"פ שמעיקר הדין אין צריך לסלק הכבסים מהחבל, החזון איש היה מקפיד בביתו שלא תישאר כביסה תלויה על החבל בכניסת שבת, משום מראית העין, וטעמו היה שכיון שכיום הדור יותר פרוץ בחילול שבת יש יותר להקפיד על חשש מראית עין (טעמא דקלא הגהות מהחזו"א אות י, דינים והגהות פ"ט ס"ד). **ב.** כבסים שתלה אותם לייבוש מבעוד יום, מותר להורידם בשבת אם בכניסת השבת הם היו ראויים ללבישה (ש"כ יט), כבסים שמותר להורידם מן החבל, מותר להורידם אפילו אם אין בדעתו להשתמש בהם בשבת אלא כוונתו שלא יתרטבו מהגשם (ש"כ כא, וש"כ פכ"ח סק לא).

סעודת שלישית

א. אטבי כביסה דינם ככלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלם לצורך מקומם, כגון כאשר הוא מוריד כבסים בשבת מותר להוריד את האטבים מעליהם (ש"כ צז). אולם אם נפלו אטבי הכביסה במקום שיכולים לאבד, אסור לטלטלם משם, שאסור לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור כדי לשומרו מהפסד (ש"כ הערה סז). אסור להכניס בגדים שהתלכלכו למכונת הכביסה כדי שהבגדים יהיו מוכנים לכביסה במוצאי שבת (ש"כ כה). **ב.** מכונת כביסה והדלת שלה הם מוקצה ככלי שמלאכתו לאיסור, ולכן אסור לסגור את דלת המכונה אלא רק לצורך גופה, כגון שהריח הרע של הכביסה לא יתפשט בחדר, או לצורך מקומה, כגון שהדלת הפתוחה מפריעה למעבר (ש"כ כה).

לקראת התחלת לימוד מסכת

ניתן להשיג

גמרות מהדורת בארו"ת

עם ביאורי רש"י ותוספות

יצאו לאור
מסכתות:

בבא קמא
בבא מציעא
קידושין
ברכות
סוכה

זהב בלתי נחלשת

ברשת חנויות הספרים 'פה נוף'

לישיבות ובתימ"ד במחיר מיוחד:

052-766-07-07

מפעל
המשניות
והתלמוד

קריאה ובקשה לתיקון ענין "לשם מצות מצוה" כהלכה

סיון תשפ"ג

הננו לחזק ולאמץ ידי אנשי לבב ויראי ה' שנתעוררו לתקן תיקון גדול וחשוב בדבר כשרות המצות לצאת בהם ידי חובת מצות אכילת מצה בליל הראשון של פסח, שיהא על צד היותר טוב מבלי פקפוק כלשהו.

דחנה ידוע שהמצות צריך שיהיו נעשות "לשם מצות מצוה", ודבר זה מעבב מה"ת גם בדיעבד וכמ"ש הביה"ל סימן תס"א ד"ה אין לשין עיי"ש. ולפי מה שנתברר במציאות הדברים, אין הכל בקיאות כלשמה לידע כוונת הענין כדבעי, דהיינו דלא סגי בשעשיית המצות נעשות לשם מצוה, אלא עיקר הדבר הוא ששימור מהחימוץ (היינו לעמוד על המשמר ואם יראה את העיסה קרובה לבוא לידי חימוץ ישמרנה ויעשה פעולות כהעיסה שלא תחמיץ) יהא נעשה לשם מצוה.

ועוד, דמ"ש "לשם מצות מצוה" הכוונה הוא לשם המצת מצוה שיוצאין בו יד"ה הלילה הראשון של פסח, וכפי דאיתא להדיא באור זרוע (ח"ב סימן רמט) (שזכינו לאורו לפני יותר ממאה שנים, וכידוע שלא היה מצוי כ"כ לפני הפוסקים, ובפרט לפני הזמן הנ"ל ולכן היו מהפוסקים שנסתפקו בזה), שהובא דבריו בקיצור בדרכי משה סימן תעז עיי"ש, וב"ה במהרי"ל (שו"ת סימן נח מנהגים אות יד), וכן נקטו הפמ"ג והביה"ל להלכה.

ועוד מבואר בספר אור זרוע שם, דסתמא לאו לשמה קאי, ושאיני מקדשים דסתמא לשמה קאי עיי"ש. ובביה"ל (סימן תס"א ד"ה אין לשין) דייק כן גם מדברי רש"י עיי"ש.

ועפ"ז יוצא שצריך אמירה בכוונה מפורשת וכמו בכתיבת ס"ת באזכרותיהן, (כ"מ מביה"ל הנ"ל עיי"ש), ששימור המצות מחימוץ הוא כדי לצאת בהם ידי חובת לילה הראשון של פסח.

ובכן, מוטל על האחראים בדבר, לראות ולוודע שכל העובדים במאפיות המצות לפסח (היינו כהלכה והעריכה (וי"א גם הניקור) והאפיה בין המכנים ובין המוציא) ידעו כוונת הדברים של "לשם מצות מצוה" כדבעי. ולכתחילה טוב שיאמר כל אחד בכל יום בתחילת העבודה: כל מה שאעשה בעסק המצות וכן בשמירתו מחימוץ הריני עושה לשם מצוה לצאת בהן ידי חובה בליל הסדר, ובזה יבוא הכל על צד היותר טוב ללא פקפוק לכל הדיעות.

ובזכות קיום מצוה גדולה זו כדמיבעי למיהוי לכתחילה ובהידור, שהיא מצוה המביאה לידי אמונה וכמ"ש בזה"ק "מיכלא דמיהמנותא", נזכה לגאולה קרובה, וכמ"ש (ילקוט הושע תקיט) אין הגלויות מתכנסות אלא בשכר האמונה אכ"ר.

באנו עה"ח למען מצוה רבה זו

אברהם שרגא שטיגליץ	אלכסנדר הלוי הברפלד	דוד בנימין הכהן בטלמן	חיים אלעזר ווייס
חיים שמרלד	יעקב מאיר שטרן	יעקב שרגא רוזנבך	יעקב תופיק אביעזרי
ישעי' שווארץ	מאיר סידוטה	מאיר שמחה אורבאך	מנחם קוריץ
מנחם מגדל פוקס	משה בראנדסדורפר	משה מ. מגדלזון	נתן הכהן קופשיץ
שלמה הכהן קאהן	שמאי קהת הכהן גרוס	שמואל אליעזר שטרן	שמחה ב"צ א. רבינוביץ
שריאל רוזנברג			

מסודר לפי א-ב

מופץ ע"י אגודת "לשם מצות מצוה" פקס' 077-3182145

ניתן להשיג פלקט "לשם מצות מצוה"
למאפיות בנוסח הנ"ל בטל'
02-5021492

לעילוי נשמת:
הרה"ח שלום בן יחזקאל שרגא ז"ל
והאה"ח מרת לאה נעכא בת דוב ע"ה

בעקבות גדולי ישעאל

ספרי ביוגרפיה חדשים על המדפים

הגרמ"ד הלוי
סאלאווייציק
זצוק"ל

ראש ישיבת בריסק
ספר מקיף והיסטורי
עד סוף ימיו

מרן הגה"צ רבי
יחזקאל הלוי
לוינשטיין זצוק"ל

קצות דרכיו בקודש
של הרב הדומה למלאך השם
משגיח ישיבת פוניבז'

החפץ חיים
רבי ישוראל מאיר
הכהן מראדין זצוק"ל

איש אמת נערץ בקודש
מהלך קסם על אומה שלמה
תולדות חיי איש וביתו
עדות נאמנה מן הבית ולפנים

קולמוס
הפצת ספרים שעובדת.

0722.441670

k0722441670@gmail.com kulmus-books.co.il 02.970.7087

להשיג
בחנויות
הספרים
המובחרות

לרגל יום היארצייט השני להסתלקותו לגנזי מרומים של
רבז ומאורז של כל בני הגולה שר התורה
מרנא הזגרייח קניבסקי זי"ע
נתאחד כולנו להגות בתורתו ולע"נ הטהורה
ביום היארצייט' שושן פורים

**לימוד מיוחד בהלכות פסח [סי' ת"ע, תע"א]
מתוך ספרו 'שונה הלכות'**

ולדבון הלימוד, יערכו הגרלות רבות בין המאשרים את השתתפותם.
בימים הקרובים יחולק בהיכלי התורה דף שבו מודפס סדר הלימוד.
את הלימוד ניתן יהיה לאשר החל משושן פורים בהיכלי הישיבות
[במקומות שיתפרסם מראש] בדף מיוחד שיתלה בסמוך לביהמ"ד.
וכן יהיה ניתן לאשר את הלימוד באמצעות
מערכת 'שיח התורה' בטל' 03-308-5000 או ב'נדרים פלוס'.
בין המשתתפים שיאשרו את הלימוד יערכו הגרלות שוות ערך, וביניהם:

500 ₪	200 ₪
זכיה ראשונה: זוכה בשובר בסך: 500 ₪	זכיה שניה: 2 זוכים בשובר: 200 ₪
סטים 'שונה הלכות': זכיה שלישית: 3 זוכים בסט 'שונה הלכות' ג"ח	

זכיה נוספת: זוכה בסט
'משנה ברורה' מהדורת 'שיח אמונה'.

בנוסף: יערכו הגרלות רבות על ספרי מרן רבינו זי"ע א.

המעוניינים להפעיל את המיזם בישיבתם:

ניתן להשאיר הודעה קולית במס': 079-69-66-102 | או במייל MDS0548567302@gmail.com

ישיבת ר' חיים שע"י "חבורת מקבלי עול תורה"

בנשיאות מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א ובראשות מרן הגרי"ב שרייבר שליט"א

10
שעות
חורה
מדי
יום

ביזם הפורים הזה

**הכל יתהפך
לטובה**

תפילת גדולי הדור בימי הפורים על השותפים בהעמדת לגיונו של מלך
מאות אברכים מכל החוגים הלומדים "עשר שעות" תורה מדי יום.

כשם שהשותפים זוכים להפוך חיי מאות אברכים מקודש
לקודש הקודשים כך יזכו שהכל אצלם יתהפך לטובה!

**מסירת שמות לתפילת גדולי הדור בימי הפורים לזכות בניסים
בתרומה של 405 שח גימט' הדר קבלוה מאהבה**

לתשומת לב:
בפרוט האשראי
או בדף החשבון
התרומה תופיע
ע"ש "עמודי עולם"

לתרומות ולמסירת שמות חייגו:
033-780-780

התרומות
מוכרות
לצרכי מס

10
שעות
חורה
מדי
יום

מייל: A0527135590@gmail.com | ניתן לתרום בכל עמדות נדרים פלוס, תחת השם "ישיבת ר' חיים"

ישיבת ר' חיים שע"י "חבורת מקבלי עול תורה"

בנשיאות מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א ובראשות מרן הגר"ב שרייבר שליט"א

10
שעות
תורה
מידי
יום

להשקיע חכם

צוואתו של מרן שר התורה זצוק"ל

אין לך דבר טוב מזה שאדם יכול לעשות בממונו

בדבר חבורת "מקבלי עול תורה" שמאוגדים בה מאות אברכים שקבלו ע"ע בל"נ ללמוד בכל יום י' שעות ולימוד מוסר מידי יום. בודאי דבר זה גורם לעלייה בתורה וביר"ש בדרגה מופלאה. בוודאי יוזמה זו היא מתנה משמים לדורנו אין לך דבר טוב מזה שאדם יכול לעשות בממונו והוא להצמיח ת"ח גדולים בתורה ויראה, ואשרי מי שנותן 100 ₪ לחודש, בברכת התורה-ברוך אשר יקים... דברי התורה הזאת.

כמובן, גם אני מצטרף לכל הנ"ל לחזק הדבר הגדול הזה

משה הלל הירש

גם אני מצטרף לכל הנ"ל ומה נשגב הענין אשרי כל מטה כתף למענו.

דוב לנדו

ברוך מרדכי אזרחי

י. גרשון אדלשטיין

גם אני מצטרף, בברכה,

חיים קנייבסקי

ממכתבו של מרן שר התורה זצוק"ל כשבועיים לפני עלותו לגז"מ, שהיא כצוואה עבורנו, ועימו גדולי הדור זצוק"ל ויבלחט"א

ולפי סודן של דברים בהנחה ופודים ראוי להדבות בצדקה עם עמלי תורה, שהימים האלה הם בסוד נצח ויהוד תמכין דאודיתא, כמבאר בדברי רבנו האר"י ז"ל. והערך בזמן הערך, הביבה מצוה בשעתה. פלא יועץ ערך פורים

מסלולי השותפות

תערך הגרלה בין כל המשתתפים במסלולים אלו עד יום ה' יח' אדר"ב ב 23.59 אחד מתוך עשר זוכה בנופש זוגי בצפת או במירון.

אב3
איוח3!

וכן יכנסו מידי חודש עד אדר פ"ה להגרלה על נופש משפחתי בצפת או במירון סופ"ש או 2 לילות באמצ"ש

יששכר זבולון 250 ₪ * 24 חודשים	יששכר זבולון 150 ₪ * 24 חודשים	הקדשת חודש לימוד 150 ₪ * 12 חודשים	חכמי לב 100 ₪ * 12 חודשים
החזקת אברך הלומד 10 שעות ביום למשך חצי שנה - הזכרת הבקשה בל"נ במשך חצי שנה ע"י היששכר שלכם - מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה - והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע - נופש זוגי בצפון מתנה	החזקת אברך הלומד 9 שעות ביום למשך חצי שנה - הזכרת הבקשה בל"נ במשך חצי שנה ע"י היששכר שלכם - מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה - והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע.	מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע	"בזה יחשב לו כאילו הוא עצמו למד" והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע

לתשומת לב:
בפרוט האשראי
או בדף החשבון
התרומה תופיע
ע"ש "עמודי עולם"

לתרומות ולמסירת שמות חייגו:
033-780-780

התרומות
מוכרות
לצרכי מס

10
שעות
תורה
מידי
יום

מייל: A0527135590@gmail.com | ניתן לתרום בכל עמדות נדרים פלוס, תחת השם "ישיבת ר' חיים"

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 165 | פר' ויקרא תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

רבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדרו בעצדת מספר על הגאון רבי שלמה אדלשטיין זצוק"ל בהיכל ישיבת סלבודקה צילום: יצחק ורדי

המחנך הרה"ג ד' משה בלוי והרה"ג ד' מאיר אלפא מדבני ישיבת רש"י בהתייעצות במעון דבינו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הידש שליט"א

הגר"ש ביתאן והגר"י שרבני בהתייעצות במעון של דבינו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הידש שליט"א

דבינו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הידש שליט"א נושא הספר בישיבת חמד על ראש הישיבה הגר"ב זיסבקר זצ"ל במעמד סיום הש"ס שנערך לעילוי נשמתו

"קיים את הילד הזה לאביו ולאמו" צילום: דניאל נפוס, א.ר.

אלפים השתתפו בבית ההיסטורית והמזוהה ביותר בעולם היהודי, לבנו הכבוד של ראש ישיבת 'היכל התורה' הגאון רבי צבי קושלבסקי שליט"א ברחבת בית המדרש של ישיבת 'היכל התורה' שם הכניס ראש הישיבה הגאון רבי צבי קושלבסקי בן ה-88 את בנו בכורו בביתו של אאע"ה.

שמחת הברית נערכה מיד לאחר תפילת שחרית בהיכל בית המדרש של הישיבה, כשאלפים רבים צובאים על דלתות ההיכל ומבואות הישיבה.

בתחילה נאמדו פסוקי הודיה בבקשות ראש הישיבה ופסוקי 'אבינו מלכנו' עם ארון קודש פתוח בשירת 'תהא השעה זאת שעת רחמים ועת רצון מלפניך' ושירי התעוררות קודם מעמד הברית.

בקוואטר כובד תלמידו של ראש הישיבה הרב קלמן גרוס, ב'כסא של אליהו' כובד הדוד הגאון רבי משה קושלבסקי, בסנדקאות כובד: ראש הישיבה, אבי הבן הגאון רבי צבי קושלבסקי, שאמד את הפסוקים ו'שמע ישראל' בהתרגשות, לאחר מכן בירך את הברכה להכניסו בביתו של אברהם אבינו. כשבהודאתו, כל הציבור אמר ו'ג מידות של רחמים ו'אחינו כל בית ישראל' בשירה ובהתעוררות גדולה.

בברכות כובד מרן פוסק הדוד הגאון רבי משה שטרנבוך, ובעמידה לברכות אבי הבן, בויקרא שמו בישראל, נקרא שמו 'אליהו' על שם הסבא הגאון רבי אליהו קושלבסקי זצ"ל רבה של באר שבע, ועל שם הסבא המשגיח הגאון הצדיק רבי אליהו לאפיאן זצ"ל סב דעייתו ע"ה של הגר"צ מזיווג ראשון.

בסיום השמחה אמר הגאון המקובל רבי יעקב הלל 'מי שבידך' בהתרגשות גדולה.

לאחר הברית הקהל עבר לברך ולהתברך תוך כדי שירת "הטוב כי לא כלו רחמיו".

ראש הישיבה נשא דברי ברכה קצרים ואמר: "שבת הקרובה היא שבת זכור - מזהיית עמלק, תכלית העמלק היא שהכל מקרה וזה אסור! חייבים לדעת שאין מקרה בעולם כלל. אסור להתיימש מישועת ה' כלל וכלל זה איסור גמור. אני מודה לכל מי שהגיע להשתתף בשמחתי ואני מברך את כל אחד בכל הברכות ויבוא משיח צדקינו במהרה, אני מרגיש את זה זה כבר כאן".

הראש"ל צ' הגר"י יוסף במעונו של רבינו
מדין ראש הישיבה הגרמ"צ ברגמן שליט"א

ראש הישיבה מדין הגר"א לוי שליט"א בחתימת
אצל רבינו הגדול מדין גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א

הגרש"ב סודצקין ראש ישיבת עטרת שלמה
בבית מדין פוסק הדור הגר"מ שטרנבוך שליט"א

מדין הגר"ש גלאי שליט"א עם איש החסד הרב אלי ברוני
ואיש החסד בעז הבר בבוקר חולי ישראל בתל השומר

עשרות בחורים בני חו"ל מיושיבת 'מקדש מלך' בירושלים, בשיחת חיזוק במעונו של מדין הגר"מ גרינמן שליט"א

רבנו מדין ראש הישיבה הגאון
רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א

מעמד יסוד תוכנית "כתבם על לוח לבך" שנוסדה
ביוזמת חברת "גיל פרינט" מבית "גיל גרופ" המתמחה
בהוצאת ספרי קודש וקונטרסים, בשיתוף עם מערכת
במה, במטרה לעודד כתיבת חידושי תורה בנושאי
אמונה, בטחון, ושבית, לאור קריאתם של גדולי ישראל

"כבר-תבם וכל-שונם"

הגיע הזמן לצאת לאור

מחבר ספר? מוציא קונטרס?

גיל פרינט מבית גיל גרופ
מזמינים אותך להפיק את המיטב
מהחיבור שלך!

כחברה מובילה במגזר החרדי להפקות דפוס
ברמת איכות וגימור הגבוהה ביותר
עם אנשי מקצוע מהשורה הראשונה

פנו אלינו: 077.9975698

elchanan@pirsumgil.com